UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”

Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate

PERSPECTIVE ALE SECURITĂȚII ŞI APĂRĂRII ÎN EUROPA

SESIUNEA ANUALĂ DE COMUNICĂRI ŞTIINȚIFICE
CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ
- 19-20 NOIEMBRIE 2009, BUCUREŞTI -
Volumul 3

Coordonator
dr. Constantin MOŞTOFLEI

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI, 2009

Comitet ştiinţific:

Dr. Grigore ALEXANDRESCU
Dr. Gheorghe VĂDUVA
Dr. Nicolae DOLGHIN
Dr. Alexandra SARCINSCHI
Dr. Cristian BĂHNĂREANU

COPYRIGHT: Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării sursei

- Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorilor.

ISBN : 978-973-663-792-6 (online)

CUPRINS

ANALIZA UNUI „ACTOR" (NAȚIUNI) DIN PERSPECTIVA INFLUENȚEI „VARIABILELOR CRITICE" SPECIFICE MEDIULUI OPERAȚIONAL CONTEMPORAN
Dr. Ion BĂLĂCEANU..... 9

CORELAȚIA DINTRE PERFORMANȚELE SECTORULUI AGRICOL ŞI SECURITATEA ALIMENTARĂ
Mihai GAVRIL..... 15

IMPACTUL DEZVOLTĂRII AGRICULTURII ASUPRA SECURITĂȚII ECONOMICE
Mihai GAVRIL..... 24

EDUCAȚIA – SOLUȚIA CEA MAI BUNĂ PENTRU CONTRACARAREA ŞI ELIMINAREA TERORISMULUI
Dr.Mihail ORZEAȚĂ..... 34

RĂZBOIUL CONTINUU
Dr. Mihail ORZEAȚĂ..... 44

ELEMENTE DE MANAGEMENT AL SITUAȚIILOR DE URGENȚĂ ŞI DE RISC EXTREM
Dr. Gheorghe VĂDUVA..... 61

ETNIE, RELIGIE, CULTURĂ. INTERRELAȚIONĂRI ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII
Mihai-Ştefan DINU..... 78

CONVERGENȚA NORMELOR DREPTULUI OMULUI ŞI ALE DREPTULUI UMANITAR ÎN ASIGURAREA PROTECȚIEI DIFERITELOR CATEGORII DE PERSOANE
Dr. Valentin-Stelian BĂDESCU..... 86

PREMISELE ŞI LIMITELE RĂSPUNSULUI LA CRIZE
Cristina Laura MAIER
Pavel BĂLTARU..... 111

TERORISMUL, FACTOR GENERATOR AL CRIZEI ACTUALE
Ileana-Gentilia METEA..... 118

NOI VIZIUNI DE POLITICĂ EXTERNĂ PENTRU ROMÂNIA
Mirela ATANASIU..... 129

DESPRE ORIGINILE TERORISMULUI
Dr. Gheorghe NICOLAESCU 136

DISENSIUNILE SPAȚIULUI ECONOMIC ISLĀMIC ŞI TENSIUNILE INDUSE DE ACESTEA
Isabela ANCUȚ 143

POSIBILE SOLUȚII DIPLOMATICE PRIVIND CONFLICTELE ETNICE ŞI RELIGIOASE CONECTATE CU/DE LUMEA ISLĀMICĂ
Isabela ANCUȚ 148

TERORISMUL ZONELOR GRI – CARACTERISTICI ŞI AREAL DE DEZVOLTARE
Claudio Edmond APOSTOL..... 153

EVOLUȚIA POLITICĂ ŞI IDEOLOGICĂ A GRUPĂRII HAMAS ÎN FÂŞIA GAZA - ÎNTRE AL-QAIDA ŞI FRAȚII MUSULMANI
Cristian NIȚĂ 162

ECHILIBRUL BINOMULUI SECRETIZARE – DESCHIDERE, CONDIȚIE OBLIGATORIE PENTRU EFICIENTIZAREA ANALIZEI DE INTELLIGENCE
Alexandru BARBĂSURĂ 179

EVOLUȚIA CONCEPTULUI DE MANAGEMENT AL ACTIVITĂȚII DE INTELLIGENCE ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII UNUI MEDIU DE SECURITATE COMPLEX ŞI DINAMIC
Vasile BUCUR..... 196

ACTIVITATEA DE INFORMAȚII – PARTE A ORGANIZĂRII SOCIALE MODERNE
Vasile BUCUR..... 206

LUPTA ANTITERORISTĂ DUSĂ DE CĂTRE ROMÂNIA ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ ŞI AL GLOBALIZĂRII, FACTOR DE STABILITATE ŞI SECURITATE
Constantin I. CHIREA
Marian C. CHIREA 213

THE TECHNOLOGY – ONE OF THE CHALLENGES FOR THE SECURITY
Dr. Ticuşor CIOBOTARU 223

DIMENSIUNEA SOCIALĂ A SISTEMULUI MASS-MEDIA
Georgiana CSERI..... 234

CERCETAREA DISCIPLINARĂ ŞI APLICAREA SANCȚIUNILOR DISCIPLINARE
Aurel DAMŞA 237

DIFERENȚELE ÎNTRE CRIMELE DE RĂZBOI ŞI ABATERILE DISCIPLINARE
Aurel DAMŞA 244

FACTORI INTERNI CONCRETIZAȚI ÎN VULNERABILITĂȚI CU IMPACT ASUPRA SECURITĂȚII NAȚIONALE A ROMÂNIEI
Emil DENEANU 257

CONSIDERAȚII CU PRIVIRE LA SISTEMUL AMERICAN DE APĂRARE ANTIRACHETĂ ÎN EUROPA
Rodica DINULESCU 263

EXPANSIUNEA TERORISMULUI- O AMENINȚARE CONTINUĂ PENTRU SECURITATEA NAȚIONALĂ ŞI INTERNAȚIONALĂ
Patricia T. DRĂGAN 275

ACTUALITATEA PARTENERIATULUI NATO – RUSIA
Dr. Eugen SITEANU 279

PROVOCĂRI ALE „RĂZBOIULUI ÎNDELUNGAT": ARMELE CHIMICE
Roxana SARCINSCHI 284

ARMELE NELETALE ŞI PROTECȚIA INDIVIZILOR UMANI ÎN OPERAȚIILE MILITARE
Roxana SARCINSCHI 297

DOCUMENTELE DE LUCRU ALE CONSILIERULUI JURIDIC - ANEXA JURIDICĂ
Roland-Dorian ENE 304

CONSIDERAȚII PRIVIND TIPOLOGIA ŞI FIZIONOMIA CRIZELOR
Mircea FECHETE 320

IMPLICAREA SISTEMULUI NAȚIONAL INTEGRAT ÎN GESTIONAREA CRIZELOR
Mircea FECHETE 327

MODELAREA CATASTROFELOR – TEHNICĂ SUPORT PENTRU ANALIZA PERSPECTIVELOR SECURITĂȚII ÎN EUROPA
Dr. Gabriela FLORESCU
Dr. Valentin FLORESCU 336

LEGISLAȚIA PENALĂ ROMÂNĂ ŞI FENOMENUL TERORIST. CAPACITATEA DE RIPOSTĂ A STATULUI ROMÂN PENTRU CONTRACARAREA AMENINȚĂRILOR TERORISTE
Dr. Lucian STĂNCILĂ
Ciprian George GÎRLEANU 345

FACTORII CRIMINOGENI CARE DETERMINĂ SĂVÂRŞIREA INFRACȚIUNII DE SPĂLARE A BANILOR. IMPLICAȚIILE ASUPRA SOCIETĂȚII ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII CRIMINALITĂȚII
Dr. Lucian STĂNCILĂ
Ciprian George GÎRLEANU 352

PROBLEMATICA SEMNIFICAȚIEI ONTOLOGICE A CELUILALT
Liviu Gabriel GHIȚULEASA
Anca -Andreea CÂRJAN 360

SIMBOLISMUL CENTRULUI ŞI ARHETIPURILE COSMOGONICE ALE TERITORIILOR
Liviu Gabriel GHIȚULEASA
Anca -Andreea CÂRJAN 372

PROLIFERAREA NUCLEARĂ IRANIANĂ – ATENTAT LA SECURITATEA MONDIALĂ
Ciprian IGNAT 384

COREEA DE NORD – FACTOR DE INSTABILITATE PE SCENA INTERNAȚIONALĂ
Ciprian IGNAT 392

FENOMENUL MIGRAȚIEI ÎN ROMÂNIA
Dr. Virgil ARDELEAN 404

GRUPURI INFRACȚIONALE. CIRCUITUL BANILOR ÎN ECONOMIA SUBTERANĂ
Dr. George-Marius ȚICAL
Dr. Virgil ARDELEAN 413

INDEX DE AUTORI 419

SECȚIUNEA 4:
PROVOCĂRI PENTRU APĂRARE

ANALIZA UNUI „ACTOR" (NAȚIUNI) DIN PERSPECTIVA INFLUENȚEI „VARIABILELOR CRITICE" SPECIFICE MEDIULUI OPERAȚIONAL CONTEMPORAN

Dr. Ion BĂLĂCEANU*

The power void that followed after 1990s opened a real conflicts Pandora box, conflicts that until then had been enclosed and kept under control by the two superpowers, within the world order created by the Cold War and by the ideological and military equilibrium that had been imposed as a consequence of this one.

Evaluarea variabilelor mediului operațional contemporan prin ponderarea acestora cu coeficienții specifici din punct de vedere economic, tehnologic, informațional şi al capabilităților militare care pot afecta operațiile ambelor părți începe cu analiza condițiilor existente şi a celor prognozate şi se continuă cu determinarea efectelor acestora asupra operațiilor[1]. Apreciem că potențialul de putere al națiunilor-state rezultă din mai multe surse ce trebuie analizate, acestea constituind un sistem unitar şi echilibrat. Dintre aceste surse se disting: *economia, tehnologia, capacitatea militară*.

Economia unei națiuni reprezintă bunăstarea acesteia, legătura dintre dezvoltarea, producția şi managementul repartiției bogăției materiale, a finanțelor sau necesităților traiului. Economia națiunii este sursa puterii naționale şi un instrument al acestei puteri. Economicul ajută la definirea puterii unei națiuni, inclusiv a puterii aeriene, în relație cu alte națiuni din perspectivă regională şi globală.

Aceste relaționări economice regionale şi globale pot avea ca rezultat sau asistența militară, sau politică, şi/sau intervenția puterilor regionale sau extraregionale. Diferențele economice dintre state si alți actori pot fi cauza unui conflict. Poziția economică reprezintă adesea abilitatea unei națiuni sau a unui actor non-statal de a cumpăra sau dezvolta tehnologie militară (mijloace de cercetare şi atac aerian ultramoderne) sau de a conduce operațiile susținute. Mai mult decât cea militară, *superioritatea economică* influențează toate planurile şi operațiile strategice ale statului şi vecinilor săi.

Caracteristicile economice evidențiază nivelul producției, distribuției, integrării, implicării, stabilității şi importanței gradului de dezvoltare economică a actorului. Puterea economică relativă a unui actor ajută la determinarea capacității acestuia de a duce războiul. În timpul conflictului, puterea şi organizarea economiei naționale în conjuncție cu alte instrumente de putere națională va influența direct abilitatea acestuia de a susține operațiile.

Economiile prospere - sunt puternice, robuste, bazate pe informații şi denotă o capacitate ridicată de ducere şi susținere a luptei. Această condiție este cel mai mult asociată statelor puternic dezvoltate ale căror economii sunt diversificate, în creştere

* **Colonel (r) profesor universitar, Universitatea Națională de Apărare „Carol I"**

[1]Conform FM 7-100, Opposing force doctrinal framework and strategy, 01 May 2003.

şi/sau stabile. Influența la nivelul pregătirii constă în faptul că armatele acestora, potențial, vor avea cel mai modern echipament, vor avea o continuă sursă de aprovizionare în conducerea operațiilor

Economia emergentă - exprimă o economie industrială în creştere ce poate fi dependentă de export şi care poate conduce şi susține operații militare pentru o perioadă limitată de timp, de regulă, în interiorul frontierelor naționale. Economia emergentă este mai mult asociată cu state în tranziție care încearcă să-şi îmbunătățească poziția economică. În acest mediu, organizațiile militare sunt dotate cu o combinație de tehnică învechită, modernă şi de ultimă generație. Ele au suficiente stocuri de echipament, alimente şi materiale să susțină un ritm ridicat al operației pe o perioadă limitată.

Economia destabilizată - descrie o economie slabă, bazată pe agricultură, unde comerțul este redus şi nu există o creştere reală. Aceste națiuni nu sunt capabile în conducerea sau susținerea operațiilor militare convenționale. Adesea, aceste economii sunt cel mai mult asociate statelor slabe sau în proces de destabilizare.

Forțele militare asociate statelor subdezvoltate nu au bani să-şi asigure echipament modern, nu au infrastructura să sprijine sau să susțină operații în afara frontierelor naționale. Datorită elementelor de noutate pe care le-a adus din punct de vedere tehnic şi tehnologic, precum şi prin impactul asupra dezvoltării economice, sociale, culturale, politice şi militare a statelor, studiul tehnologiilor performante în evoluția lor oferă posibilitatea cunoaşterii ştiințifice a dinamicii marilor procese şi fenomene din istoria societății, precum şi a ritmurilor dezvoltării diferitelor țări în raport cu momentul declanşării şi intensitatea derulării revoluțiilor tehnologice.

Tehnologia reprezintă volumul de cunoştințe disponibil într-o cultură care aplică ştiința în realizarea obiectivelor industriale, comerciale şi militare. Tehnologia înglobează abilitatea unui „actor" de a direcționa cercetarea şi dezvoltarea pentru integrarea tehnologiei în posibilitățile civile/militare şi abilitatea de a menține eforturi coerente în cercetare. Aceasta stabileşte o bază ştiințifică şi industrială care sprijină dezvoltarea şi punerea în practică a tehnologiei, precum şi resursele necesare care să susțină creşterea bazei tehnologice.

Tehnnologia Hi-Tech - descrie națiuni sau actori care au dobândit şi integrat în mod activ tehnologie avansată sau de vârf în sprijinul îndeplinirii scopurilor lor. Din punct de vedere militar, aceşti actori se pot baza prea mult pe tehnologie şi pot fi vulnerabili când au de a face cu actori slab dezvoltați tehnologic. Tehnologia avansată este adesea asociată cu state puternice şi cu unii actori angajați în acțiuni ilegale care dispun de mijloace economice pentru a obține armament şi echipament performant. Performanțele tehnologice aplicate în producția sistemelor radio-electronice şi a aeronavelor au produs mutații în gândirea specialiştilor militari privitor la declanşarea şi ducerea unui eventual război.

În cadrul acestor mutații putem să includem şi dezvoltarea conceptelor de *amenințare şi agresiune aeriană, de ripostă aeriană şi antiaeriană* care presupun întrebuințarea, chiar din faza de debut a războiului şi, ulterior, pe toată durata lui, a aviației şi elicopterelor, a trupelor de rachete şi artilerie antiaeriană, de desant aerian şi aeromobile, ca unul din factorii de mare importanță pentru surprinderea adversarului şi realizarea în timp scurt a scopurilor politico-militare propuse.

Dezvoltarea rapidă a tehnologiilor de vârf, a rețelelor de transmitere a datelor, rolul din ce în ce mai mare al mijloacelor de comunicare în masă în viața societăților sunt fenomene care nu mai pot fi ignorate, căci acestea contribuie la modificarea fundamentală a strategiei, a politicii, a economiei, a comportamentului uman şi, în cele din urmă, a artei războiului.[2]

Tehnologia limitată - descrie națiuni sau actori care caută să obțină şi să utilizeze tehnologie avansată pentru atingerea obiectivelor. Aceşti actori au mijloace economice limitate pentru a obține echipament tehnologic avansat şi, adesea, se bazează pe vechile tehnologii. Aceşti actori pot fi în stare să atingă paritatea cu națiuni avansate tehnologic în anumite sectoare, dar este posibil să se bazeze pe îmbunătățirea vechilor sisteme ca o alternativă economică la obținerea de noi tehnologii.

Procesul de modernizare a forțelor armate necesită utilizarea unor sisteme de armament şi muniție de înaltă tehnicitate care să le egaleze sau să le depăşească pe ale competitorilor în următoarele domenii cheie: tancurile necesită un nivel înalt de putere de foc, mobilitate, fiabilitate şi eficiență pe câmpul de luptă; avioanele de luptă au nevoie de o rază de acțiune crescută, sarcină utilă mare, avionică superioară şi manevrabilitate ridicată;navele de luptă vor trebui să fie în măsură să supraviețuiască într-un mediu ostil, să facă față independent unei game largi de amenințări şi să-şi utilizeze puterea de lovire cu eficacitate ridicată, la distanțe mari.

Tehnologia Low-Tech - descrie națiuni sau actori care posedă echipament puțin tehnologizat sau deloc. Limitați din punct de vedere militar, aceşti actori se bazează pe război asimetric pentru a compensa lipsa tehnologiei atunci când au de-a face cu adversari moderni ce dețin tehnică avansată. Asociate, în mod normal, statelor sărace sau destabilizate, adesea aceste națiuni nu au mijloace economice pentru a obține sisteme avansate tehnologic.

Informațiile - reprezintă un produs al observării, evaluării, analizei, integrării, experimentării şi interpretării tuturor datelor, faptelor, evenimentelor care privesc unul sau mai multe aspecte ale mediului operațional contemporan. Informațiile iau în considerare accesul, folosirea, manipularea, distribuirea şi suportul informațional al capabilităților populației unui actor în cadrul relațiilor civili-militari. De asemenea, descriu precizia fluxului informațional dintre sisteme şi actori, necesară pentru sprijinul infrastructurii actorului.

Evoluția tehnologiilor informaționale permit integrarea formelor tradiționale de acțiuni informaționale cu viitoarele metode sofisticate de cercetare, supraveghere şi recunoaştere într-o campanie informațională, complet sincronizată şi bazată pe dezvoltarea conceptului denumit „rețeaua informațională globală". Schimbările calitative din mediul informațional (totalitatea indivizilor, organizațiilor şi sistemelor care colectează, procesează şi distribuie informațiile, incluzând şi informațiile propriu-zise) extind superioritatea informațională dincolo de acumularea mai bună şi continuă a informațiilor.

Cuvântul „superioritate" implică o condiție de dezechilibru în favoarea cuiva. Superioritatea informațională este tranzitorie şi, de aceea, ea trebuie creată şi

[2] Conform col.(r) ing. Constantin S. şi col.dr.ing. Niculescu T., *Sisteme moderne de cercetare-lovire, conducere şi luptă radioelectronică*, Editura Militară, Bucureşti, 1991, p 29.

susținută de către forțele armate prin operații (acțiuni) informaționale, iar crearea superiorității nu reprezintă un scop în sine. Ea asigură avantaje numai când este transformată într-o înțelegere a situației şi într-o decizie mai bună.

Totuşi, superioritatea informațională nu va produce „informația perfectă" şi nici nu va elimina incertitudinile războiului[3]. Informațiile, sistemele, procesele şi operațiile vor adăuga propriile lor surse de fricțiune şi incertitudine mediului operațional. Apreciem că viitoarele forțe armate vor folosi informațiile şi cunoştințele superioare pentru a obține superioritatea decizională, pentru a sprijini (alimenta) capacitățile avansate de comandă şi control şi pentru a ajunge la potențialul maxim al manevrei dominante, angajării precise, protecției multidimensionale şi logisticii focalizate.

Superioritatea informațională permite finalizarea cu succes a operațiilor aeriene, mai rapid şi cu cost mai mic. Rezultatul este creşterea ritmului de desfăşurare a acțiunilor militare şi devansarea sau degradarea inițiativelor şi operațiunilor adversarului. Analizând din punct de vedere al potențialul tehnologic, apreciem că națiunile pot fi clasificate conform celor prezentate mai jos.

Major integrate - descrie o națiune care se bazează foarte mult pe tehnologiile şi sistemele de informații. Aceste tehnologii sunt disponibile şi aplicabile la toate nivelurile pentru a sprijini eforturile economice şi militare. Această stare este asociată în primul rând statelor puternice (foarte dezvoltate). Utilizarea tehnologiilor informaționale într-un exercițiu permite celui care posedă această capabilitate, forțele albastre (BLUFOR)/forțele roşii (OPFOR), să distribuie informațiile interne şi să colaboreze şi/sau să dezvolte în paralel planurile de operații, influențând în acest fel ciclurile individuale decizionale. Cu această caracteristică, ambele forțe, BLUFOR şi OPFOR, vor avea o capacitate informativă de luptă semnificativă.

Mediu integrate - se referă la națiuni industriale bazate pe dezvoltarea accesului la informații tehnologice. Această condiție este cel mai mult asociată națiunilor în tranziție sau în curs de dezvoltare. În termenii proiectării exercițiului , OPFOR şi alți actori pot sau nu pot să fie în măsură să realizeze egalitate informațională cu BLUFOR. Ele vor avea o capacitate informativă de luptă limitată.

Gradul crescând al interacțiunilor globale vor influența puternic viitoarele amenințări. Accesul larg la tehnologiile avansate, împreună cu posibilitatea deținerii şi folosirii armelor de distrugere în masă, vor mări numărul „actorilor" cu un potențial militar suficient pentru a schimba echilibrele regionale de putere. Sistemele de arme moderne, chiar şi într-un număr redus, sunt suficient de puternice pentru a modifica amenințările cărora trebuie să le facem față. În această situație, cei mai periculoşi adversari vor fi aceia care, folosind noile tehnologii, îşi vor îmbunătăți rapid anumite capacități militare, având astfel posibilitatea de a contracara asimetric puterea forțelor noastre armate. Această îmbunătățire rapidă a unor capacități militare va putea depăşi contramăsurile pe linie politică, diplomatică şi militară.

De asemenea, aplicarea noilor tehnologii militare împotriva noastră se va putea dovedi surprinzătoare. În mod evident, un potențial adversar va cunoaşte unele

[3] Conform Onişor, Constantin, general de brigadă dr., **Explorări strategice,** Iaşi, Editura Polirom, 2002.

capacităţi ale noastre şi va dori să evite punctele forte exploatând vulnerabilităţile noastre. Probabilitatea apariţiei surprinderii tehnologice sau operative va creşte în viitor. În concluzie, forţele noastre armate trebuie pregătite să facă faţă unei game mari de ameninţări, de diferite intensităţi, mai imprevizibile şi bazate pe o combinaţie de tehnologii vechi şi noi.

Minim integrate - descriu state cu puţină încredere sau neîncredere în informaţii bazate pe tehnologie sau sisteme de informaţii. Aceasta condiţie este asociată statelor dezorganizate sau în proces de dezintegrare. În termenii proiectării exerciţiului, aceşti actori vor avea numai informaţii militare sau capacitate informativă de luptă de bază. Analiza unui potenţial adversar se face având ca fundament o întreagă bază de produse de informaţii, a căror procurare se realizează în timp, iar fizionomia războiului, complet schimbată, este tot mai mult concentrată asupra "procesului de formare a gândirii şi comportamentului adversarului" decât asupra înfrângerii forţei lui.

Victoria prin eliminarea fizică sau ocuparea spaţiului beligerant nu mai este concludentă, mult mai importantă fiind victoria informaţională, „ocuparea minţii" adversarului şi implementarea reprezentărilor şi convingerilor care să-l transforme din duşman în aliat. Războiul convenţional, având ca efect distrugerea, degradarea rezervelor fizice ale forţei ostile, devine treptat un concept depăşit, războiul modern dovedindu-se, apreciem noi, prioritar informaţional. Înalta tehnologie a informaţiei este rezultanta noii revoluţii din domeniul militar, generator al puterii de luptă, prin care informaţiile sunt adunate de pretutindeni şi diseminate acolo unde este nevoie, prin asigurarea „superiorităţii de cunoştinţă şi conştiinţă".

Capacitatea militară este abilitatea unei naţiuni sau a unui actor de a disloca forţele pentru luptă, a le echipa şi pregăti pentru război, de a le folosi ca pârghie în diplomaţiei sau politica internă, regională sau globală prin proiectarea puterii. Forţele armate moderne de astăzi sunt constituite pe baza *principiului diversităţii.* Ele posedă suficientă forţă combativă pentru a îndeplini aproape orice misiune ori combinaţie de misiuni. Acestea pot desfăşura diferite tipuri de campanii, o condiţie indispensabil de îndeplinit pentru naţiunile aspirând a fi competitori regionali sau globali.

Capacitatea combativă este rezultatul acţiunii convergente a mai multor factori: personal militar de înaltă calitate; un grad ridicat de asigurare cu personal militar din serviciul activ; un proces extensiv şi intensiv de pregătire pentru luptă a trupelor; sisteme de armament în stare operativă; proceduri operaţionale eficiente; capacitatea de a acţiona într-un ritm rapid. Consecinţele acestor factori sunt evidente în special în cadrul forţelor armate ale statelor membre N.A.T.O., unde piloţii zboară în misiuni de antrenament în medie 150 de ore pe an, iar cei din S.U.A. chiar 220 ore pe an, în timp ce piloţii forţelor armate ale Rusiei zboară 50 de ore pe an.

Capacitate ridicată - această caracteristică descrie unităţile forţelor adverse (OPFOR) care au capacitate de luptă între 90-100% (90-100% din efectivele repartizate în personal şi echipament), capabile de operaţii continue (tempo ridicat al operaţiilor). Această caracteristică ar putea fi folosită atunci când planificatorul unui exerciţiu doreşte ca OPFOR-ul său să fie comparabil unei unităţi BLUFOR cu capacitate şi instruire ridicată.

Capacitate moderată (medie) - această caracteristică descrie unitățile forțelor adverse (OPFOR) care au capacitate de luptă între 70-90% (70-90 % din putere atribuită în personal şi echipament), mai puțin capabile de operații continue (tempo mediu spre ridicat al operațiilor). Planificatorul unui exercițiu poate folosi această caracteristică când puterea forțelor BLUFOR în personal şi echipament sau nivelul de pregătire este sub cel optim.

Capacitate redusă - unitățile forțelor adverse (OPFOR) au capacitate de luptă mai mică de 70% (mai puțin de 70% din putere atribuită în personal şi echipament), capabile de operații discontinue (tempo scăzut al operațiilor). Planificatorul exercițiului ar trebuie să folosească această caracteristică la operații de intensitate redusă sau când BLUFOR este puțin instruită.

Puterea de lovire este un concept ce nu a fost suficient folosit în literatura noastră militară. Puterea de lovire reprezintă acțiunea exercitată de toate categoriile şi sistemele de armamente şi grupări de lovire ale unei mari unități (unități), în scopul de a produce pierderi, de a diminua puterea de luptă şi a contracara acțiunile adversarului şi constă în efectul cumulat al eficacității loviturilor şi acțiunii grupărilor de lovire. Prin eficacitatea loviturilor se înțelege măsura în care pierderile produse inamicului în urma executării lovirii corespund celor stabilite. Eficacitatea loviturilor se obține prin: alegerea judicioasă a procedeului prin care să se execute lovirea grupării principale de forțe a inamicului; alegerea grupării şi mijloacelor de lovire; alegerea momentului executării lovirii; precizia şi rapiditatea execuției; conducerea grupării şi mijloacelor de lovire; concentrarea eforturilor şi executarea oportună a lovirii inamicului în orice condiții.

Susținerea logistică este privită în armatele moderne ca determinantă în stabilirea capacității combative a structurilor militare la nivel strategic. Capacitatea logistică a forțelor armate poate fi factorul hotărâtor în obținerea succesului, chiar şi în războaiele scurte - eventual de durata a câteva săptămâni - cum se apreciază că ar putea fi conflicte majore la nivelul unui teatru de acțiuni militare.

În concluzie, apreciez că analiza mediului operațional contemporan reprezintă una din activitățile importante în cadrul procesului de proiectare a scenariilor, iar metodologia prezentată se regăseşte în cadrul unui soft ce va fi pus la dispoziția analiştilor de stat major, asigurându-se astfel familiarizarea acestora cu variabilele critice şi cu modalitățile de ponderare a acestora.

Bibliografie:

[1]. CHIRIAC, Dănuț, **Politici şi strategii de securitate la începutul secolului XXI,** Editura Universității Naționale Apărare „Carol I", Bucureşti, 2005.

[2]. FRUNZETI, Teodor, **Soluționarea crizelor internaționale,** Institutul European, Bucureşti, 2006.

[3]. http://dexonline.ro.

[4]. http://www.9am.ro/stiri-revista-presei.

CORELAȚIA DINTRE PERFORMANȚELE SECTORULUI AGRICOL ŞI SECURITATEA ALIMENTARĂ

Mihai GAVRIL*

The existence of an agriculture capable of big and certain productions every year and people who need the income necessary to acquire the respective products represent the very essence of the population's food security.

The food security issue differs from one country to another, depending on the level of economic development, habits, traditions, etc. Thus, "while in the developed countries, food security focuses on avoiding the anxiety in the future, in the developing countries, the issue is the present subsistence". [1]

În viziunea specialiştilor, securitatea alimentară trebuie realizată într-o structură piramidală de măsuri naționale, regionale şi globale. Prin urmare, concepția cu privire la securitatea alimentară se circumscrie concepției generale contemporane cu privire la securitate în sensul că, în condițiile actuale, securitatea trebuie realizată la trei niveluri: național, regional şi global. În acest sens, realizarea securității alimentare, ca şi componentă a securității economice, trebuie să conducă la realizarea a trei scopuri:

- asigurarea unei producții de alimente adecvate;
- modernizarea stabilității fluxului de ofertă de produse agricole;
- asigurarea accesului la resursele agricole disponibile ale acelora care au nevoie de ele, realizându-se astfel procurarea alimentelor fundamentale necesare sănătății oamenilor.

Existența unei agriculturi capabile să ofere an de an producții mari şi certe, iar oamenii care au nevoie de respectivele produse să dispună de veniturile necesare pentru achiziționarea lor, constituie însăşi esența securității alimentare a populației. Extrapolând, obiectivul final al securității alimentare globale îl constituie "asigurarea că toți oamenii au, în orice moment, acces fizic şi economic la elementele de bază de care au nevoie"[2]. Problema asigurării din punct de vedere alimentar a necesităților populației este o preocupare majoră a ONU. Astfel, Willy Brandt arăta, în 1973, în fața Adunării Generale a ONU, că "din punct de vedere moral, nu există nicio deosebire dacă un om este ucis în război sau este condamnat să moară de foame datorită indiferenței altora".[3]

Lipsa securității alimentare poate genera, pe plan intern, convulsii şi tensiuni sociale, afectează starea de sănătate fizică şi psihică a populației, poate crea stări de instabilitate economică şi politică, iar pe plan extern pot apărea tot felul de presiuni diplomatice, economice, politice, din partea unor forțe care au ca efect deteriorarea securității naționale.

---

* **Doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I"**

[1] Barry, Buzan, **Popoarele, statele şi teama**, București, Editura Cartier, 2000, pp. 124-142.

[2] P.Hirst, *The global economy: myths and realities*, in International Affairs, 1997, p.73.

[3] Willy Brandt, *Speech în fața Adunării Generale a ONU*, 1973.

Agricultura, cu subramurile sale - creşterea plantelor şi animalelor şi industria agro-alimentară -, reprezintă una din cele mai importante resurse ale dezvoltării. Obiectivele şi prioritățile majore în vederea asigurării securității alimentare sunt creşterea producţiei şi productivității agricole în scopul formării unei piețe deschise şi competitive, dar şi păstrarea sau îmbunătățirea celor mai bune modalități de creştere a resurselor de hrană pentru generațiile viitoare, în acelaşi timp cu prezervarea mediului înconjurător.

Problemele economice ale tranziției şi-au pus amprenta asupra destructurării agriculturii care, în prezent, nu poate răspunde necesarului de consum al populației şi nici calității ofertei, iar structura de producție se caracterizează prin puternice dezechilibre între sectoare şi ramuri, precum şi între ramuri şi culturi.

1. Fenomenul globalizării şi influența acestuia asupra securității alimentare naționale

Procesul de globalizare a economiei mondiale a început la mijlocul anilor '80, a căpătat noi valențe şi adepți în deceniul '90 şi continuă în prezent să se manifeste cu putere deşi are de înfruntat concepții regionaliste şi naționaliste. Într-un sens larg, procesul de globalizare economică poate fi definit ca fiind procesul dinamic al creşterii interdependențelor dintre statele naționale, ca urmare a extinderii şi adâncirii legăturilor dintre acestea şi variate sfere ale vieții economice, politice, sociale şi culturale.

Abordată din punct de vedere economic şi financiar, globalizarea poate fi definită drept întărirea şi lărgirea legăturilor dintre economiile naționale pe piața globală a bunurilor, serviciilor şi mai ales a capitalurilor. Globalizarea a devenit un proces obiectiv, implacabil, care se desfăşoară cu o viteză adeseori ameţitoare, cuprinzând în sfera sa cvasitotalitatea statelor lumii. Sub aspect strict economic, al eficienței alocării şi utilizării resurselor, globalizarea economică apare ca un fenomen rațional, de natură să furnizeze un volum mai mare de bunuri şi servicii cu resurse tot mai puține. Globalizarea economică presupune, aşadar, în esență, globalizarea procesului de creare a producției interne brute ale statelor lumii.

Dezvoltarea durabilă este definită drept dezvoltarea care răspunde nevoilor prezente, fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-şi satisface nevoile. Dezvoltarea durabilă e concepută în vederea reconcilierii dintre economie şi mediul înconjurător, ca o nouă cale de dezvoltare care să susțină progresul uman nu numai în câteva locuri şi pentru câțiva ani, ci pe întreaga planetă şi pentru un viitor apropiat.

Securitatea ecologică este una dintre dimensiunile fundamentale ale securității globale. În literatura de specialitate globalizarea este abordată în mod divers, putându-se desprinde mai multe abordări conceptuale. Globalizarea este definită prin interdependența economiei dintre state, ca urmare a creşterii coeficientului de dependență față de economia mondială. Globalizarea este concepută ca proces al diminuării taxelor vamale, al renunțării la politica vamală şi la restricțiile de circulație a mărfurilor, serviciilor, tehnologiilor şi capitalurilor, pe măsura dezvoltării schimburilor economice internaționale. Globalizarea este considerată ca factor ce determină diminuarea rolului guvernului național ca urmare a extinderii acțiunii

capitalului investiţional internaţional şi a societăţilor transnaţionale. Globalizarea este apreciată drept proces de administrare a lumii către forţe transnaţionale.

În raportul Dezvoltării Mondiale editat de Banca Mondială în anul 2000 se apreciază că în economia mondială au loc două procese paralele: globalizarea şi descentralizarea:

- globalizarea constă în transnaţionalizarea până la supranaţionalizare cu deosebire în domeniile comerţului, finanţelor şi tehnologiilor de vârf;
- descentralizarea constă în transmiterea de către guvernul naţional către comunităţile locale a tot mai multe atribuţii administrative, sociale, educaţionale, bugetare şi în consecinţă, rolul statului naţional se va limita la diplomaţie, armată şi adoptarea legislaţiei interne.

Încercarea de a surprinde implicaţiile procesului de globalizare asupra securităţii în general nu este deloc una uşoară, când ne referim la dimensiunea specializată a securităţii alimentare, unde, în literatura de specialitate, există diverse abordări asupra acestui subiect, cu accente diferite pe o latură sau alta. Astfel, securitatea alimentară este, alături de alte componente, precum securitatea economică, securitatea ocrotirii sănătăţii, securitatea ecologică, securitatea personală etc, parte integrantă din conceptul denumit securitate umană.

Dezvoltarea umană în conceptul ONU este descrisă ca un proces al lărgirii gamei de opţiuni a oamenilor pe care ei le preţuiesc. Această extindere este bazată pe consolidarea capabilităţilor de bază ale oamenilor, precum aceea de a putea citi şi scrie, de a avea cunoştinţe, de a fi sănătoşi şi bine hrăniţi, de a avea adăpost şi de a fi mobili.

În conformitate cu conceptul dezvoltării umane există patru componente de bază:

- egalitatea cât priveşte accesul echitabil la oportunităţi;
- durabilitatea cât priveşte responsabilitatea pentru generaţiile viitoare care trebuie să aibă aceleaşi şanse de dezvoltare ca şi cele pe care le posedă generaţia de acum;
- productivitatea privind investiţiile în resursele umane şi în crearea acelui mediu macroeconomic care ar permite persoanelor să-şi atingă potenţialul maxim;
- simţul deciziei - în sensul că oamenii trebuie să atingă un nivel de dezvoltare individuală care le-ar permite să exercite opţiuni bazate pe dorinţele proprii, dintr-un cadru mai larg al oportunităţilor existente.

Axarea atenţiei asupra dezvoltării umane reflectă tendinţa spre o reorientare principală a scopurilor, în conformitate cu care se adoptă reformele sociale în lumea contemporană. Omul şi necesităţile sale vitale se consideră fundamentale, ca o valoare supremă, pe când factorii materiali, veniturile băneşti sau majorarea consumului nu mai reprezintă o condiţie sine qua non, ci doar un mijloc de asigurare a dezvoltării umane durabile.

Dezvoltarea umană nu poate fi realizată fără asigurarea securităţii umane. Conceptele „dezvoltarea umană” şi „securitatea umană” sunt înrudite, interdependente, dar nu sunt identice. Între dezvoltarea umană şi securitatea umană există o interconexiune în sensul în care progresul dintr-un domeniu extinde posibilităţile pentru progresul celuilalt, şi vice versa. Conceptul securităţii umane,

ca si în cazul altor noțiuni fundamentale (precum libertățile omului), depistează mult mai uşor lipsa securității, decât existența ei.

Securitatea umană s-a aflat întotdeauna în atenția ONU începând cu Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948), astfel:

- „Orice om are dreptul la viață, la libertate şi la securitate personală" -art.3;
- „Orice persoană, în calitatea sa de membru al societății, are dreptul la securitatea socială; ea este îndreptată ca prin efortul național şi colaborarea internațională, ținându-se seama de organizarea şi resursele fiecărei țări, să obțină realizarea drepturilor economice, sociale şi culturale indispensabile pentru demnitatea sa şi libera dezvoltare a personalității sale" - art.22.

Securitatea umană necesită contracararea unei largi game de amenințări la adresa oamenilor, grupate astfel:

- securitatea economică - asigurarea unui venit minim necesar fiecărui individ;
- securitatea alimentară - garantarea accesului la hrana de bază;
- securitatea medicală - garantarea protecției minime față de boli şi de un stil de viată nesănătos;
- securitatea ecologică - protejarea oamenilor față de deteriorarea mediului şi dezastrele naturale;
- securitatea personală - protejarea oamenilor de violența fizică, oricare ar fi sursa acesteia;
- securitatea comunității - protejarea oamenilor de pierderea relațiilor şi valorilor tradiționale, de violența etnică şi sectară;
- securitatea politică - furnizarea unui mediu de viață bazat pe respectarea în societate a drepturilor omului.

În aceste condiții, conceptul de securitate națională dobândeşte, pe măsura trecerii timpului, o dezvoltare tot mai extinsă datorită fenomenului de globalizare. În domeniul economic, deci implicit şi cel agricol, globalizarea determină atât producția, cât şi comerțul, fiind vorba în special de bunurile de consum (ce constituie ingredientele de bază ale activității umane), cu puțină valoare adăugată şi ale căror costuri evoluează după fluctuațiile ciclului economic.

În ceea ce priveşte producția de masă şi alimentația, în globalizare, tendința este de diversificare a alimentelor şi apariția de alimente noi, dar şi reguli noi, precum cea referitoare la interzicerea plasării pe piață a unor produse alimentare care derivă de la animale clonate, impunerea testărilor cu teste nano-specifice celor produse cu ajutorul nanotehnologiei sau comercializarea produselor biodistructive.

Existența unei mase considerabile de populație vulnerabilă din punct de vedere economic şi social, în zona rurală, ce întâmpină dificultăți în îndeplinirea setului de cerințe europene complexe din domeniul agriculturii reprezintă un dezavantaj major adus de momentul intrării României în Uniunea Europeană.

Principalul avantaj al României în epoca globalizării este reprezentat de poziția privilegiată din punct de vedere al resurselor agricole față de alte state europene sau din lume. Astfel, terenul arabil reprezintă 39,5% din suprafața totală a teritoriului şi numai alte 5 state pe glob au o poziție mai confortabilă decât cea a României din acest punct de vedere. Sectorul agricol este privit ca fiind principalul beneficiar al

aderării la UE. Oportunităţile apărute ca urmare a globalizării reies din fondurile europene importante ce pot fi atrase în cadrul PAC – aproximativ 7,5 mld. euro în perioada 2007-2013. Totuşi, România rămâne singura ţară a Uniunii Europene care nu primeşte subvenţii pentru sectorul agriculturii ecologice.[4]

Dincolo de fondurile europene, globalizarea face posibilă deschiderea spre alte oportunităţi, la nivel local, rezultate din aplicarea unui cadru de reglementare mai stabil şi mai predictibil ca urmare a obligativităţii implementării PAC, cu efecte pozitive în stabilizarea preţurilor. Valorificarea deplină a avantajelor integrării României în UE ar putea deschide noi oportunităţi pentru fermierii români, ce vor putea produce pentru a aproviziona o populaţie de circa 80 mil. locuitori. Teoretic, România poate deveni a treia putere agricolă a Europei, după Franţa şi Germania, în condiţiile unei absorbţii bune a fondurilor europene până în 2013, a unor investiţii străine directe semnificative şi a unui anumit sprijin guvernamental. Ponderea agriculturii în valoarea adăugată brută este semnificativă în România, fiind de circa 7,5% în comparaţie cu media UE-27 de 1,95.

În concluzie, deşi globalizarea aduce şi o serie de avantaje, nu trebuie privită doar prin prisma acestora, iar în acest sens, România ar face o mare eroare prin acceptarea integrală a setului de politici agricole comunitare care se aplică, în prezent, în ţările UE cu agricultură dezvoltată, cu excedente mari de produse agroalimentare şi cu un înalt grad de dezvoltare rurală. In această perioadă, cu totul altele sunt problemele agriculturii româneşti faţă de problemele agriculturii din UE. Chiar dacă obiectivul economic fundamental al României este compatibilizarea europeană, politicile agricole ale ţării trebuie adaptate la cerinţele de restructurare şi retehnologizare, care presupun trecerea de la stadiul de agricultură dominată de gospodăriile de subzistenţă şi semisubzistenţă la o agricultură formată din ferme privat-familiale comerciale performante tehnic, economic şi financiar.

2. Securitatea alimentară şi căi de realizare la nivel global, european şi naţional

Asigurarea securităţii alimentare în societatea contemporană nu constituie numai un interes vital pentru o mare parte a populaţiei globului, ci şi o cerinţă majoră pentru desfăşurarea normală a vieţii internaţionale. Prima condiţie a existenţei individului considerat separat, dar şi a unei comunităţi în ansamblul său, este hrana, şi nu putem afirma că flagelul-foamete - a fost eradicat la începutul acestui mileniu. Pentru stabilirea vulnerabilităţilor securităţii alimentare este nevoie a stabili cine sunt cei afectaţi, când, cum şi de ce pot fi aceştia expuşi pericolelor, riscurilor şi ameninţărilor.

În cadrul Raportului Organizaţiei pentru Alimentaţie a ONU (FAO) -The State of Food Insecurity in the World (Starea de insecuritate alimentară în lume), din 1999, sunt definite delimitările conţinutului termenilor de alimentaţie, respectiv nutriţie. Astfel, termenul *undernourishment* - hrănire insuficientă -, se referă la starea indivizilor al căror aport alimentar nu furnizează suficiente calorii pentru a se îndeplini cerinţele energetice de bază, în timp ce termenul *undernutrition* -

[4] *Agricultura ecologică trebuie sprijinită*, Tribuna Economică, nr.15/ 15.04.2009, p.4.

subnutriție-, sugerează starea indivizilor pentru care măsurătorile antropometrice indică un rezultat necorespunzător datorat nu numai aportului alimentar neadecvat, ci şi sănătății şi igienei necorespunzătoare - condiții care îi împiedică să obțină beneficii nutriționale complete din hrana pe care o consumă.[5]

Sărăcia reprezintă cauza majoră a insecurității alimentare, iar progresele în eradicarea acesteia sunt esențiale pentru îmbunătățirea accesului la alimente. Conflictele, terorismul, corupția, degradarea mediului contribuie alături de sărăcie la adâncirea insecurității alimentare. Creşterea producției de alimente se poate realiza doar în condițiile unui management corespunzător a resurselor naturale ce impun eliminarea modurilor eronate de producție şi consum.

Pornind de la definiția securității alimentare ca fiind componentă a securității naționale care se referă la instrumentele şi politicile organizaționale utilizate pentru preîntâmpinarea riscurilor, amenințărilor sau vulnerabilităților şi contracararea eventualelor crize alimentare survenite în domeniul garantării accesului la hrana al indivizilor şi colectivităților umane, se poate afirma că soluționarea eficientă a problemei alimentare la toate nivelurile - individual, familial, național, regional, global - presupune ca demers inițial analiza semnificațiilor şi a interconexiunilor dintre conceptele care stau la baza realităților practice legate de sfera securității alimentare, alimentației şi nutriției.

Prin produsele sale, agricultura satisface una din necesitățile primare ale omului - hrana. Interesul național al României, precum şi rolul statului ca exponent al puterii şi voinței populare îl constituie bunul mers al economiei, cu una din ramurile sale - agricultura, în vederea asigurării securității alimentare a populației, condiție care determină în ultimă instanță independența sa politică şi economică.

Pentru țara noastră, agricultura reprezintă una din cele mai importante resurse ale dezvoltării, având în vedere numărul mare al populației ce trăieşte şi îşi desfăşoară activitatea în sectorul agricol, precum şi contribuția acestui sector la PIB. Prin urmare, cele mai importante obiective şi priorități au în vedere creşterea producției şi a productivității agricole în scopul formării unei piețe deschise şi competitive.

Structura de producție a agriculturii româneşti se caracterizează prin dezechilibre între sectorul vegetal şi cel animal, între diferite ramuri şi culturi şi accentuarea extensivității. Pe lângă condițiile interne, agricultura României se caracterizează, în planul Uniunii Europene, prin grave decalaje față de țările puternic dezvoltate, decalaje care depind de nivelul general de dezvoltare economică şi de diferențele dintre structurile agricole cum sunt: structurile de proprietate, de producție, de organizare economică, dimensiunea fermelor, structura factorilor de producție consumați, structura serviciilor pentru producția agricolă, structura de marketing şi de finanțare, sistemul de susținere de către stat a agriculturii etc.

În agricultură, corelând patrimoniul exploatației cu rezultatele economico-financiare legate de mărimea şi acțiunea acestuia, eficiența economică a utilizării patrimoniului exprimă raportul dintre efectul concretizat într-o serie de indicatori economico-financiari de sinteză a întregii activități şi efortul concretizat în patrimoniul de care dispune unitatea respectivă.

[5] *The State of Food Insecurity in the world*, 1999.

Condiţiile geografice favorabile, relieful, clima, solurile fertile, la care se adaugă forţa de muncă calificată, ataşamentul populaţiei din mediul rural pentru pământ şi animale, sistemul instituţional administrativ adecvat, pot face din agricultura României un domeniu de activitate atractiv şi profitabil.

Economia rurală prezintă diferenţieri semnificative în funcţie de regiuni, de trăsăturile demografice specifice, sociale şi economice. Această diferenţiere este vizibilă mai ales în ceea ce priveşte sărăcia în spaţiul rural românesc, reflectată într-un nivel scăzut de trai al populaţiei şi în lipsa de surse de venituri alternative.

Uniunea Europeană şi statele sale membre se află printre principalele susţinătoare ale procesului de extindere şi aplicare a principiilor şi practicilor de dezvoltare durabilă la nivel global, pentru reducerea sărăciei şi discrepanţelor economico-sociale şi pentru promovarea unei politici responsabile în privinţa conservării şi utilizării raţionale a resurselor naturale ale planetei. In acest sens, Strategia de Dezvoltare Durabilă a UE, reînnoită în 2006, reiterează aceste angajamente de solidaritate internaţională prin integrarea ariei problematice a dezvoltării durabile la nivel global în Politica Externă de Securitate Comună (PESC) a Uniunii Europene, ca obiectiv al colaborării bilaterale şi multilaterale pentru sporirea eficienţei, coerenţei şi calităţii ajutorului pentru dezvoltare în perioadele imediat următoare.

În cadrul UE s-a dezvoltat Politica Agricolă Comună ale cărei principii definesc esenţa politicii agricole prin cei doi piloni:

- Pilonul 1- "organizaţii comune de piaţă" - care cuprinde: preţurile, sistemul de intervenţie, ajutoare financiare, cote de producţie şi cantităţi maxim garantate şi protecţia vamală;
- Pilonul 2- "dezvoltare rurală" - care cuprinde măsuri însoţitoare, de modernizare şi diversificare a producţiei agricole.

Implementarea recomandărilor planurilor de acţiune în ceea ce priveşte politica de securitate naţională, inclusiv alimentară, reprezintă un drept suveran, implicând responsabilitatea fiecărui stat prin legislaţia naţională, prin formularea unor strategii, politici, programe şi prin elaborarea unor priorităţi în conformitate cu drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului, inclusiv cu dreptul la dezvoltare.

Pe plan naţional, principalele măsuri şi direcţii de urmat includ menţinerea şi întărirea institutelor şi centrelor de cercetare agricole şi zoo-veterinare, ca unităţi de studii şi experimentări avansate care să producă şi să asigure material săditor şi zootehnic de mare productivitate. Pe lângă acestea, pot funcţiona unităţi cu capital de stat sau mixt, agricole şi zootehnice, producătoare de produse agricole, care să realizeze un important echilibru al pieţei de produse agricole, să influenţeze favorabil nivelul preţurilor şi să contribuie la aprovizionarea populaţiei.

Modernizarea şi dezvoltarea industriei alimentare româneşti, a integrării acesteia cu producţia agrozootehnică, pentru valorificarea profitabilă a resurselor autohtone, diversificarea şi creşterea calităţii produselor constituie o altă direcţie naţională. În acest scop, trebuie susţinută derularea unei politici de sprijinire a producţiei autohtone, în vederea asigurării necesarului de produse agro-alimentare de bună calitate, la preţuri accesibile pentru consumatori, care să contribuie la scăderea

ponderii cheltuielilor pentru hrană din bugetul familiei şi la ridicarea nivelului general de trai.

Statul trebuie să încurajeze, prin pârghii economico-financiare, dezvoltarea atât a industriilor de prelucrare a produselor agricole, cât şi a celor care oferă factorii indispensabili ai modernizării - maşini agricole, îngrăşăminte, erbicide, insecticide, medicamente etc. - fără de care agricultura românească nu va putea depăşi nivelul actual, de subzistenţă. Ca urmare, este necesară promovarea unor politici financiar-fiscale şi de credit care să permită producătorilor din industria alimentară şi celor agricoli demararea unor raporturi economice reciproc avantajoase.

O măsură esenţială de politică de securitate alimentară se referă la redimensionarea veniturilor minime şi îndeosebi a salariului minim garantat, pe baza aprecierii corecte a nevoilor esenţiale şi în corelaţie directă cu preţurile produselor şi serviciilor strict necesare unui trai decent individual şi familial. Pentru aceasta, trebuie realizate corelaţii echitabile între salarii si munca prestată, între veniturile salariale mari şi cele mici, între salarii şi pensii, burse, alocaţii pentru copii, ajutoare sociale, corectându-se decalajele existente care nedreptăţesc cea mai mare parte a populaţiei. De asemenea, nu este de neglijat necesitatea îmbunătăţirii accesului şi participării grupurilor vulnerabile pe piaţa muncii prin măsuri suplimentare celor prevăzute pentru ansamblul populaţiei, favorizând o abordare focalizată şi personalizată, inclusiv acţiuni speciale de sensibilizare privind problematica populaţiei rrome.

Un alt instrument important de intervenţie al politicilor agricole şi alimentare pentru garantarea securităţii alimentare îl reprezintă elaborarea unor măsuri de protecţie a consumatorilor, cum ar fi, de exemplu, acordarea de subvenţii pentru consumatori privind asigurarea accesului la hrană, în special al populaţiei cu venituri reduse.

Un alt element care ar trebui reconsiderat mai exhaustiv se referă la dezvoltarea la sate a întreprinderilor mici şi mijlocii şi a unităţilor prestatoare de servicii, ca şi a cooperaţiei meşteşugăreşti şi a cooperativelor de consum şi de credit, astfel încât acestea să contribuie la îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă ale populaţiei în mediul rural. In acelaşi scop, prin promovarea şi susţinerea unor programe guvernamentale de revigorare a instituţiilor teritoriale de educaţie şi cultură, de sănătate şi asistenţă socială, satele româneşti trebuie să cunoască o continuă înnoire.

Pentru asigurarea sustenabilităţii producţiei şi consumului, în conformitate cu obiectivele UE, se vor adopta în continuare reglementări specifice, care să includă ca indicator „productivitatea resurselor” în cadrul rapoartelor anuale de bilanţ şi în bugetele de venituri şi cheltuieli ale operatorilor economici. Acest indicator va fi măsurat prin raportul dintre valoarea adăugată brută şi valoarea consumului intermediar şi valoarea consumurilor materiale totale. Prin acest demers, se va face posibilă stabilirea unei culturi de performanţă în rândul managerilor cu privire la eficienţa valorificării achiziţiilor, vizând atât latura tehnologică cât şi pe cea comercială, precum şi evaluarea mai corectă de către acţionari a calităţii managementului întreprinderilor de orice gen, inclusiv celor agricole şi din industria alimentară.

O direcție de urmat cu impact la întocmirea şi implementarea politicilor de securitate alimentară se referă la ajustarea sistemului fiscal prin transferarea unei părți din impozitarea pe forța de muncă către impozitarea consumului de resurse materiale şi energetice. Folosirea acestui instrument fiscal poate determina şi stimularea economisirii prin reducerea cotei de impozitare a profitului reinvestit, în scopul încurajării investițiilor destinate creşterii competitivității şi eco-eficienței produselor şi serviciilor şi prin modificarea reglementărilor actuale privind impozitarea dobânzilor la depozitele bancare, cu impozitarea diferenței dintre dobândă şi inflație.

Un alt obiectiv național, cu orizont pentru 2010, este reprezentat de decuplarea creşterii economice de degradarea mediului prin inversarea raportului dintre consumul de resurse şi crearea de valoare adăugată şi apropierea de indicii medii de performanță ai UE privind sustenabilitatea consumului şi producției. În acest sens, este imperios necesară generalizarea practicilor UE de aplicare a criteriilor de performanță ecologică, economică şi socială în sensul achizițiilor publice durabile, de dezvoltare şi implementare a tehnologiilor eco-eficiente şi de conştientizare a publicului larg asupra avantajelor directe ale unui model sustenabil de producție şi consum.

Putem concluziona că securitatea alimentară are o deosebită importanță, lipsa acesteia putând genera, pe plan intern, convulsii şi tensiuni sociale, afectează starea de sănătate fizică şi psihică a populației, poate crea stări de instabilitate economică şi politică, iar pe plan extern pot apărea presiuni diplomatice, economice, politice, cu efecte nedorite şi periculoase asupra securității naționale.

Se poate vorbi de o securitate alimentară atunci când un stat are importante disponibilități de produse agricole, vegetale şi animale, în măsură să asigure necesitățile întregii populații cu produse agricole de bază, să pună la dispoziție industriei materiile prime necesare şi nu în ultimul rând, să creeze condițiile pentru realizarea stocurilor necesare pentru situații limită.

Bibliografie:

[1]. BUZAN, Barry, **Popoarele, statele şi teama,** Bucureşti, Editura Cartier, 2000.

[2]. HIRST, P., *The global economy: myths and realities*, in International Affairs, 1997.

[3]. MUREŞAN, Doina, **Securitatea şi dimensiunea economică**, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2008.

[4]. *Agricultura ecologică trebuie sprijinită*, Tribuna Economică, nr.15/ 15.04.2009.

IMPACTUL DEZVOLTĂRII AGRICULTURII ASUPRA SECURITĂȚII ECONOMICE

Mihai GAVRIL[*]

The economic security represents a complex and dynamic concept, its complexity deriving from the multitude of economic, social and financial processes and phenomena on one hand and globalization on the other hand, considered both as a process and a phenomenon acting systematically and permanently or national economies. Its dynamism results from the alert rhythm of economic processes and phenomena both at national and global level.

Securitatea economică trebuie înțeleasă ca fiind factorul esențial al securității naționale, asigurând resursele şi echilibrul dinamic al celorlalte componente ale sistemului de securitate națională. Securitatea economică reprezintă una din dimensiunile securității naționale, regionale şi planetare, fiind dezideratul fiecărui individ, comunitate umană, stat național etc.

Securitatea economică reprezintă obiectivul prioritar al guvernelor, al organizațiilor regionale şi internaționale care au ca menire asigurarea şi garantarea securității umane globale. Securitatea economică poate fi considerată şi ca stare a economiei naționale, văzută ca sursă şi fundament al eradicării sărăciei, foametei, inegalităților sociale şi economice atât între indivizi, cât şi între diferitele regiuni ale unor țări.

Asigurarea securității economice este rezultatul interacțiunii dintre factorii interni şi cei externi care potențează întregul proces de producție, repartiție şi consum al bunurilor şi serviciilor realizate într-o economie națională. În acest context, actorii statali şi nonstatali joacă un rol deosebit de semnificativ în realizarea securității economice atât la nivel național, regional, cât şi global.

1. Fundamentele economice ale securității

În accepțiunea generală, securitatea economică reprezintă menținerea condițiilor sănătoase care să favorizeze creşterea susținută şi pe termen lung a productivității şi a capitalului pentru asigurarea unui nivel de trai ridicat şi în progresie constantă al populației prin garantarea unui mediu economic echitabil, sigur şi dinamic, propice investițiilor interne şi externe şi creşterii susținute a PIB-ului. În esență, securitatea economică a unei țări este dată de stocul de resurse şi de nivelul de dezvoltare.

Securitatea economică nu poate fi privită schematic, static, doar prin prisma definiției date, ci ea trebuie privită ca fiind parte a securității naționale şi a interesului național, fapt care face ca în această ecuație un rol important să-l joace politica economică promovată, țelurile pe termen mediu şi lung ale statului român, gradul de participare la comerțul internațional şi în general, la întreaga viață economică internațională.

[*] **Doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

Corelația dintre securitatea economică şi gradul de integrare economică este dată de vulnerabilitatea economiei naționale, privită ca raport între avantajele şi dezavantajele acesteia față de economia mondială, ținând cont de mediul social şi politic intern, de capacitatea economiei naționale de a face față cu forțe proprii provocărilor interne şi externe. Deci, în esență, vulnerabilitatea se referă la capacitatea economiei naționale de a realiza obiectivele naționale.

Securitatea nu este doar o simplă stare de liniște şi de siguranță individuală şi socială, ci o construcție într-un spațiu în care provocările, pericolele, amenințările şi vulnerabilitățile coexistă conflictual cu capacitatea sistemelor şi proceselor de a le face față şi de a funcționa, într-un mediu nesigur şi chiar ostil. În acest sens, sistemele şi procesele îşi creează mecanisme prin care sesizează provocările, pericolele şi amenințările şi îşi reduc vulnerabilitățile. Mecanismele de securitate economică sunt complicate şi sunt mari consumatoare de energie şi de resurse, iar resursele necesare pot fi produse doar de o economie sănătoasă şi funcțională.

Necesitatea asigurării resurselor implică o dezvoltare economică susținută, aceasta fiind singura modalitate de combatere a sărăciei şi de asigurare a bunăstării. Prin urmare, dezvoltarea economică durabilă poate asigura condiții pentru rezistența la agresiuni şi presiuni economice creând condiții pentru supraviețuirea economică a entităților naționale.

Dezvoltarea economică durabilă face parte din strategia de echilibrare economică într-o lume dominată de concurență şi de expansiune economică a statelor foarte puternice din acest punct de vedere.

Conceptul de dezvoltare economică durabilă este un deziderat al continentului european, acesta presupunând programe de consolidare economică a statelor şi comunităților, ceea ce face ca, în final, să ducă la consolidarea unității economice europene. Dezvoltarea economică durabilă presupune, în domeniul agricol, renunțarea la tradițiile locale neproductive în favoarea inițierii şi punerii în practică a unor programe moderne de dezvoltare pentru asigurarea performanței economice, concomitent cu protecția mediului înconjurător.

Din punct de vedere economic, punctele-cheie ale dezvoltării durabile sunt reprezentate de reducerea poluării mediului şi productivitatea resurselor naturale, adică mai multe bunuri şi servicii pe unitatea de natură consumată. Dimensiunea economică a problemelor de mediu are la origine două probleme-cheie şi anume:

- diferența dintre costurile sociale şi cele private ale activităților economice în utilizarea resurselor naturale nu se poate realiza în condiții de laissez-faire;
- existența legăturilor dintre creşterea economică şi mediu[1] , care prin natura conflictuală a efectelor trebuie rezolvată prin compromisuri de cele mai multe ori.

Conceptele ecologice şi economice în contextul dezvoltării durabile sunt guvernate de o serie de reguli obligatorii, şi anume:

- rata de exploatare a resurselor regenerabile trebuie să fie egală cu cea a regenerării acestora;

[1] J.Nicolaisen şi P.Hoeller, *Economics and the Environment: A Survey of Issues and Policy Options*, OECD Economics Department Working Papers, 82/1990, OECD Publishing.

- rata de generare a deşeurilor trebuie să egaleze capacitatea de absorbţie a ecosistemului în care deşeurile sunt depozitate;
- resursele neregenerabile trebuie exploatate în mod durabil, adică rata lor de consum nu trebuie să depăşească rata de substituţie a lor prin resurse regenerabile.

În ceea ce priveşte obiectivul central al dimensiunii sociale a dezvoltării durabile, acesta constă în distribuţia justă a oportunităţilor între generaţii. Un nivel ridicat al ocupării şi locuri de muncă de calitate reprezintă legătura dintre dimensiunea economică şi socială a dezvoltării durabile şi se poate cuantifica prin PIB şi nivelul ocupării, ca indicatori macroeconomici primari, dar şi prin indicele stării de sănătate a populaţiei - privită ca rezervor de forţă de muncă pe termen lung.

Pentru a constitui un adevărat factor de securitate naţională, economia unei ţări trebuie să fie structurată sub forma unei reţele interconectate la toate subsistemele economice interne şi totodată conectată la sistemul economic mondial. Necesitatea organizării sub formă de reţea este determinată de existenţa entităţilor economice autonome, distincte şi funcţionale (întreprinderi, firme, bănci etc), existenţa unor interese comune sau modalităţi comune de interacţiune în vederea realizării unor scopuri şi obiective comune sau diferite, existenţa unor provocări, a unor ameninţări sau unor presiuni, precum şi existenţa unor filosofii şi fizionomii cu caracter de reţea.

Definirea reţelelor presupune existenţa următoarelor caracteristici[2]:

- ansamblu de entităţi distincte, bine individualizate, omogene, cu funcţiuni autonome şi capacitate productivă sau de altă natură, care pot fi conectate între ele;
- numărul entităţilor trebuie să fie mai mare de trei, dar nu foarte mare întrucât diminuează rolul şi funcţiile reţelei;
- legarea, în mod voluntar, a entităţilor sub diverse forme (arbore, graf complet etc), pe baza unor interese comune, a unor scopuri şi obiective, modalităţi de producţie şi de distribuţie, acces la tehnologii de vârf, la pieţe şi la resurse;
- indiferent pe ce principii şi sub ce formă se constituie reţeaua, acţiunile entităţilor trebuie să aibă acelaşi sens, fie pentru rezolvarea unor provocări sau anihilarea unor ameninţări, fie pentru obţinerea unor avantaje, de unde rezultă că entităţile legate în reţea, chiar dacă au culturi (sisteme de valori) diverse, acestea se conectează într-un nou tip de cultură, care devine o cultură de sinteză - cultura de reţea;
- reţeaua nu este o relaţie ierarhică, ci una de tip orizontal, chiar dacă există reţele şi pe verticală (dar nu ierarhice), mai exact tridimensionale sau multidimensionale;
- orice entitate poate face parte din mai multe reţele;
- conexiunile de reţea sunt invizibile şi inabordabile sau greu abordabile din exterior, întrucât partenerii de reţea îşi formează o cultură comună de reţea, au interese comune şi respectă o anumită confidenţialitate;

[2] Mureşan, Doina, **Dimensiunea economică a securităţii în epoca parteneriatelor şi a alianţelor,** Editura Amanda Edit, Bucureşti, 2009, pp.177-181.

- rețeaua trebuie să asigure securitatea fiecărei entități, a nodurilor de rețea, dar și a rețelei ca atare.

În concluzie, rațiunile de a exista ale rețelei sunt de tip securitar, de tip productiv şi de tip eficient. Nu există rețea fără o politică de rețea, iar această politică se defineşte prin interesele fundamentale comune ale entităților care fac parte din rețea sau care intră în rețea.

Rețelele economice moderne sunt naționale, dar şi transfrontaliere, leagă unități de acelaşi tip sau diferite, cu scopul final de a face față unor provocări şi amenințări din ce în ce mai complexe, mai discrete, mai nuanțate şi mai frecvente.

Putem concluziona că rețelele din domeniul economic - ca forme concrete ale strategiei de securitate economică - sunt dinamice, se desfăşoară de obicei liniar, dar şi neliniar şi chiar imprevizibil. Rețelele au, uneori, evoluții bruşte, comportamente echilibrate sau departe de echilibru, se adaptează la condițiile de mediu, intră în relații cu alte rețele, asimilează noi entități, acaparează noi rețele, participă efectiv la competiția dintre rețele şi chiar la un nou tip de război, denumit „războiul rețelelor".

O altă concluzie ce se desprinde din analiza libertății economice prin dimensiunea economică a securității este obligativitatea luării în considerare a câtorva indicatori operaționali, cum sunt: capacitatea statului de a gestiona, la nivel național, rata şomajului, a inflației, a dezechilibrului balanței de plăți, a dependenței de resurse externe, lipsei oportunităților economice şi în final însăşi calitatea vieții.

Problema securității economice este esențială pentru orice tip de societate şi este baza tuturor celorlalte tipuri de securitate, cum sunt: securitatea socială, securitatea informațională şi nu în ultimul rând, securitatea militară. Securitatea economică este esențială prin faptul că reprezintă suportul realizării tuturor celorlalte tipuri de securitate posibile.

2. Determinări ale dezvoltării mediului rural românesc asupra domeniului economic, ca factor al securității naționale

Problema dezvoltării rurale durabile este una dintre cele mai complexe ale contemporaneității, datorită faptului că, în esența sa, presupune realizarea unui echilibru între cerința de conservare a spațiului rural economic, ecologic şi social-cultural de la țară, pe de o parte, şi tendința de modernizare a activității economice şi a vieții rurale, pe de altă parte. În acelaşi timp, dezvoltarea rurală se află la confluența dintre tendința de expansiune a urbanului, a dezvoltării, uneori agresivă, a industriei pe seama spațiului rural şi cerința de a menține ruralul, pe cât posibil, la valoarea, caracteristicile şi dimensiunile sale actuale.

Agricultura şi, în multe zone rurale, silvicultura reprezintă coloana vertebrală a spațiului rural. In general, nu poate fi conceput un program de dezvoltare rurală durabilă fără ca agricultura să nu aibă un rol esențial. Cu toate că au intervenit mutații importante, în ultimul timp, în rolul şi funcțiile agriculturii, aceasta rămâne o componentă principală a oricărui program de dezvoltare rurală. Totodată, a apărut şi problema unei noi filosofii în dezvoltarea agriculturii care conduce la ideea de schimbare a centrului de greutate de pe aspectul productivist al agriculturii pe aspectul pluri-funcțional al acesteia. Agricultura pluri-funcțională, deşi din punctul de vedere

strict al producţiilor şi profitului, este mai puţin performantă, în schimb, din alte puncte de vedere (turistic, peisagistic, ecologic, social etc.) este preferată.

Agricultura pluri-funcţională, în principiu, îndeplineşte aceleaşi funcţii economice ca şi în cazul agriculturii superintensive şi specializate, preluând, însă, funcţii noi, precum:

- producerea de materii prime energetice - bioenergetica, funcţie nouă şi extrem de importantă în zonele cu supraproducţie alimentară;
- sporirea capitalului turistic prin păstrarea şi înfrumuseţarea patrimoniului peisagistic;
- conservarea elementelor vitale şi ale biodiversităţii (sol, aer, apă, floră, faună), prin exploatarea lor durabilă într-o agricultură prietenoasă cu mediul care să asigure stabilitatea agro-ecosistemelor;
- armonizarea funcţiilor sociale şi culturale ale spaţiului rural în strânsă legătură cu o agricultură sănătoasă şi diversă.

Extinderea agriculturii pluri-funcţionale presupune folosirea unui număr sporit de persoane ocupate în agricultură, în perioade mai lungi de timp pe parcursul anului agricol, comparativ cu ramurile agriculturii convenţionale intensive, specializate. În acelaşi timp, agricultura ecologică presupune sporirea componentelor tehnologiilor de producţie cu consum sporit de muncă şi, prin urmare, atragerea de forţă de muncă suplimentară în agricultură. Desigur, sporirea ponderii gospodăriilor (fermelor, exploataţiilor) agricole care practică agricultura pluri-funcţională şi ecologică nu se poate face peste limita solvabilităţii pieţei agroalimentare. Se estimează că, în ţările bogate, agricultura ecologică cuprinde, la această dată, ca pondere, circa 4-5% din suprafaţa arabilă. Este clar că preţurile produselor ecologice, fiind mult mai mari, comparativ cu produsele obţinute în agricultura convenţională, cererea de astfel de produse este limitată de cererea familiilor cu venituri mari, având, în timp, o evoluţie lentă. În aceste condiţii, nu se poate conta pe o „masivă ecologizare" a producţiei agricole în următoarele 2-3 decenii şi, prin urmare, sporul de populaţie ocupată în astfel de exploataţii nu poate fi substanţial, dar, totuşi, este relevant pentru noua concepţie de agricultură si pentru filosofia fermelor ecologice.

Prima criză energetică de proporţii din deceniul opt al secolului al XX-lea, dar şi poluarea masivă a mediului au pus noi probleme în faţa agriculturii. Printre alternativele energetice la criza materiilor prime energetice fosile, cu epuizare mai apropiată sau mai îndepărtată, este şi producţia agricolă de bioenergie, agricultura dobândind astfel, o nouă funcţie: producătoare de materii prime energetice. Producţia de ulei şi alcool din materiile prime agricole face ca motoarele Diesel actuale, cu puţine adaptări, să folosească drept carburant uleiul de rapiţă, soia sau floarea soarelui sau alcoolul produs din diferite plante. La această oră, chiar dacă carburanţii vegetali au încă preţuri mai mari comparativ cu carburanţii clasici, în schimb, fiind nepoluanţi, încep să fie solicitaţi de tot mai mulţi utilizatori. De altfel, Directivele UE prevedeau extinderea biocombustibililor la 2% din consumul total în anul 2007, cu tendinţă de creştere până la 10% în următorii zece ani.

Cu privire la funcţia energetică a agriculturii, considerăm că trebuie să subliniem şi impactul major al agriculturii biotehnologice asupra economiei fermelor agricole. Evoluţia accelerată a cercetărilor în domeniul biotehnologiei a avut ca efect direct în

agricultură asimilarea fără precedent a rezultatelor ştiinţifice concretizate în extinderea culturilor cu plante modificate genetic (PMG).

Impactul global, agronomic, ecologic şi economic, al folosirii PMG în cultură este fără precedent în istoria ştiinţei şi practicii agricole mondiale. Faptul că, în numai un deceniu, extinderea culturilor modificate genetic, de la faza de experimentare - testare pe câteva zeci de mii de ha, la aproape 100 milioane ha în 2005, spune totul şi anume o rată anuală de creştere a suprafeţelor culturilor modificate genetic de circa zece milioane ha.

Structurile agricole (gospodării, ferme, societăţi) actuale sunt, în cea mai mare parte, necompetitive atât ca dimensiune (fie foarte mici, gospodării de subzistenţă; fie societăţi foarte mari, întemeiate pe terenul statului prin concesionare, pe terenul arendat sau asociat de la proprietarii fără posibilităţi de folosire), cât şi economic. Din totalul de 4,28 milioane exploataţii agricole privat-familiale, numai 53,6 mii corespund standardelor europene, din punctul de vedere a dimensiunii suprafeţei. La această structură, dacă luăm în calcul şi cele 11,5 mii exploataţii agricole cu personalitate juridică (societăţi şi asociaţii agricole, societăţi comerciale) care folosesc 6.190,1 mii ha, rezultă că, în România, există circa 70 mii exploataţii agricole care pot fi încadrate în categoria exploataţiilor comerciale, deţinând 7.550,3 mii ha teren agricol, adică 50% din suprafaţa agricolă a ţării.

În medie, exploataţiile agricole privat-familiale şi juridice comerciale, au o suprafaţă medie de aproape 160 de ha, mărime care este de circa opt ori mai mare, comparativ cu media suprafeţelor exploataţiilor agricole din UE-15. Exploataţiile agricole româneşti au în componenţă 8-12 parcele şi suprafaţa medie a parcelei de la 0,25 ha la 6,5 ha prezentând însemnate deficienţe, legate de randamentul de folosire al utilajelor agricole, precum şi costuri suplimentare, legate de deplasarea în gol. De asemenea, la astfel de dimensiuni ale suprafeţelor, apar probleme legate de amplasarea culturilor şi respectarea rotaţiei în asolamente. Structura exploataţiilor agricole privat-familiale româneşti, conform recensământului agricol din anul 2002, este asemănătoare cu structura exploataţiilor din ţările vest-europene din anul 1950 şi prin urmare, România trebuie să legifereze procesul tehnic şi juridic de comasare a terenului agricol, pentru reorganizarea teritoriului prin proiecte tehnico-economice de amplasare în paralel cu amendarea circulaţiei civile a terenurilor agricole în favoarea fermierilor. întreaga legislaţie trebuie astfel concepută, încât să creeze avantaje economice, financiare şi fiscale evidente pentru proprietarii care acceptă să intre în sistemele de comasare-organizare-amenajare a teritoriului agricol. De asemenea, prin legislaţia de proiectare a organizării şi amenajării teritoriului trebuie acordate prerogative comunităţilor locale în acest domeniu, inclusiv în ceea ce priveşte integrarea în acest sistem a proiectelor locale şi regionale de infrastructură şi de echipare tehnică a terenului.

Peisajul rural extrem de divers, în mare parte bine conservat, viaţa la ţară, cu însemnate componente tradiţionale, potenţialul agricol şi silvic al României, arhitectura specifică mediului rural sunt factori care favorizează turismul rural. Turismul rural, spre deosebire de celelalte forme de turism, trebuie să fie „difuz”, imperceptibil din punct de vedere al componentei habitale şi să se bazeze pe

patrimoniul natural, religios, folcloric şi etnografic (cultural, în general), arhitectural şi gastronomic specific zonelor agroturistice.

La această dată, deşi există unele semnale pozitive de extindere a agroturismului, totuşi câțiva factori restrictivi blochează lărgirea turismului rural la capacitatea oferită de peisaj şi cultura tradițională. Factorii limitativi (restrictivi) sunt: infrastructura (şosele, căi ferate, servicii bancare, poştale şi telefonice rapide şi sigure), condițiile de locuit modeste sau de neacceptat chiar şi pentru turiştii mai puțin pretenționi, oferite de majoritatea gospodăriilor țărăneşti, educația şi instrucția insuficientă a gospodarilor (cunoştințe minime în domeniul turismului, necunoaşterea unei limbi de circulație) şi nesiguranța, insecuritatea personală a turiştilor etc.

Faptul că numai 0,1% din economia rurală a României provine din agroturism, comparativ cu 4,4% în țările UE, este un indicator economic edificator pentru starea agroturismului românesc. Prin urmare sunt necesare investiții importante în agroturism, în domeniul resurselor alocate (educaționale, financiare, de infrastructură etc.).

Agroturismul, prin specificul său de consum agroalimentar intern în gospodăria unde s-au produs alimentele, are funcția de potențare economică a capacității gospodăriilor țărăneşti. În cazul turiştilor străini care îşi petrec vacanțele în pensiunile agroturistice, agroturismul constituie o formă de export „intern" de produse agroalimentare. Faptul că majoritatea alimentelor consumate în activitatea de agroturism provin din producția proprie, determină, pe de o parte, ca rentabilitatea activității de agroturism să fie ridicată, iar prețurile serviciilor agroturistice să fie sub nivelul celorlalte forme de turism. Din calculele efectuate de serviciile turistice de specialitate, rezultă că prețul unui dejun în toate pensiunile agroturistice este mai mic cu 40-50% față de un dejun servit într-un restaurant din rețeaua hotelurilor turistice (la aceeaşi clasificare). Explicația acestei diferențe de preț este simplă, prețul produselor agricole obținute şi consumate în gospodăria agroturistică nu cuprinde adaosuri comerciale, TVA, accize, cheltuieli de transport, înmagazinare, păstrare etc. Carnea, ouăle, brânza, laptele, untul, dulcețurile, murăturile, vinul, țuica, vişinata, afinata etc. ajung din producția proprie, după metodele de prelucrare tradiționale din fermele agroturistice direct pe masa turistului consumator. De asemenea, serviciile turistice (cazare, servicii etc.) nu sunt purtătoare de cheltuieli adiționale indirecte, regii, comisioane etc., aspecte economice care fac ca prețul produsului agroturistic să fie mult mai mic comparativ cu produsul turistic concurențial. Politicile agroturistice trebuie să stimuleze avantajele turismului rural, în sensul scutirii de impozite, taxe, reducerea presiunii fiscale, în ansamblu, pentru diminuarea prețurilor şi menținerea clienților tradiționali (orăşenii cu venituri mai modeste, străinii dornici de cunoaştere a tradițiilor rurale ale zonei, copiii din mediul urban etc.).

Susținerea şi extinderea agroturismului are şi o importantă componentă educativă care se referă, în primul rând, la cunoaşterea tradițiilor culturale, a valorilor peisagistice şi istorice ale spațiului rural. Componenta educativă se adresează, cu predilecție, copiilor orăşeni care, din punctul de vedere al cunoaşterii agriculturii, a orizontului naturii, suferă, în mare măsură, de complexul spațiilor de beton. Participarea, timp de două săptămâni într-un semestru şcolar, la activitățile dintr-o gospodărie agricolă, împletită cu drumeția, scăldatul în ape curate, călăritul etc

contribuie la lărgirea orizontului de cunoaştere al copiilor orăşeni. De altfel, în multe ţări din UE, prin programele de învăţământ al şcolilor urbane, sunt prevăzute perioade de vacanţă şi/sau activităţi practice în fermele şi pensiunile rurale. Este cazul Austriei, Elveţiei, Suediei etc., rezultatele educaţionale fiind deosebite.

O importanţă deosebită pentru realizarea securităţii economice o constituie extinderea întreprinderilor mici şi mijlocii (IMM) în spaţiul rural, care porneşte de la necesitatea complementarizării şi diversificării economiei rurale. Economia rurală este cu atât mai dezvoltată şi mai dinamică, cu cât are o structură mai diversă, iar ponderea economiei neagricole (industria extractivă şi prelucrătoare, industria alimentară şi uşoară, exploatarea şi prelucrarea lemnului şi a produselor de pădure, activităţile meşteşugăreşti, activităţile agroturistice, prestările de servicii) este mai mare. În economia modernă, distribuirea industriei orizontale şi nu numai se face în spaţiul rural, IMM-urile fiind amplasate, de regulă, în jurul polilor industriali. Industria modernă se bazează pe mişcarea materiilor prime şi produselor finite şi nu a forţei de muncă. Pornind de la principiul că deplasarea (migraţia) forţei de muncă este mult mai costisitoare, comparativ cu mişcarea materialelor şi produselor, majoritatea statelor şi-au modificat politica de amplasare a IMM-urilor, în sensul că au deplasat întreprinderile spre forţa de muncă şi nu invers. Deplasarea forţei de muncă presupune investiţii masive şi fenomene sociale complexe. Din contră, amplasarea întreprinderilor mici şi mijlocii industriale în spaţiul rural înseamnă diversificarea economiei, ocuparea forţei de muncă rurale până la o ţintă de 70% (orizont 2020), creşterea puterii economice a localităţilor rurale şi dezvoltarea de ansamblu a acestora. Cu excepţia a două subramuri, industria alimentară şi exploatarea lemnului, activităţile industriale propriu-zise sunt absente din mediul rural. Numai circa un sfert din comunele României au activităţi economice neagricole, organizate sub formă de IMM-uri din industria extractivă, prelucrătoare, meşteşugărească şi din activităţi agroturistice.

Pe ansamblul spaţiului rural, există circa 54.000 întreprinderi mici şi mijlocii active (din cele circa 320.000 IMM-uri total pe ţară), din care aproximativ 10.000 sunt întreprinderi agricole, iar cele neagricole (industriale, de prestări de servicii etc.) revin, în medie, câte o IMM pe localitate rurală. Deşi patrimoniul natural şi cultural reprezintă cea mai de seamă zestre a spaţiului rural, ferme (pensiuni) agroturistice întâlnim în numai 182 localităţi din cele peste 2.685 comune, respectiv 13.000 sate ale tării.

Dezvoltarea unei reţele viabile de întreprinderi mici şi mijlocii private (agroalimentare, industriale, de prelucrare a produselor locale, artizanale, de servicii etc.) în mediul rural are, pe lângă funcţia economică, şi o componentă socială marcantă, în sensul „stabilizării" populaţiei rurale, eliminării navetismului şi utilizării, prin complementaritate, a forţei de muncă sătească. In acelaşi timp, aceste întreprinderi au şi rolul de a potenţa economia rurală care contribuie, în acest fel, prin impozitele care se plătesc bugetului local, la dezvoltarea economică şi socială a localităţilor. Este cunoscut faptul că, în mediul rural, există un important rezervor de forţă de muncă, în mare parte neutilizată sau parţial utilizată, care poate fi activată prin recalificarea şi integrarea ei în întreprinderile mici şi mijlocii.

Considerăm că echilibrarea economică urban-rural, fără o politică reală de susținere economică şi financiară şi acordarea de facilități fiscale importante IMM-urilor rurale, rămâne, în continuare, o himeră pentru spațiul rural românesc. Un rol important în domeniul echilibrării economice rural-urban, prin dezvoltarea mai accelerată a economiei rurale, în ansamblu, în mod deosebit a celei neagricole, revine cercetării ştiințifice, referindu-ne aici inclusiv la alternativele energetice nepoluante, materializate prin ferme eoliene şi solare, amplasate mai ales în spațiul rural. Alternativele dezvoltării rurale durabile, elaborate de cercetarea ştiințifică, trebuie să constituie substratul economic al programelor de dezvoltare rurală la nivel național, regional, județean, zonal şi local.

Fenomenul care domină acum satul românesc din zonele mai dinamice din punct de vedere economic (peri-urbane, turistice, sate de vacanță) se manifestă pin dezordinea sa arhitectonică. A dispărut practic casa românească cu arhitectura sa tradițională, iar nepăsarea şi neprofesionalismul autorităților administrative locale, neimplicarea suficientă a arhitecților şi urbaniştilor, precum şi primitivismul şi sfidarea multor proprietari „noi" au schilodit, din punct de vedere arhitectural, tocmai ceea ce a avut mai de bun gust, mai autentic casa românească: frumusețea arhitecturală.

Elementele de arhitectură tradițională românească (tinda, cerdacul, balconul, fațada etc., fără a intra în acest domeniu pretențios) pe care le întâlnim la casele satelor noastre, bunul gust al artei populare, echilibrul etc, trebuie conservate şi regăsite la noile case şi vile.

Putem concluziona că dezvoltarea rurală durabilă, cu tendințe de modernizare pe coordonate europene, ca arie de cuprindere, are ca obiectiv principal, prin programele rurale spațiale, menținerea şi conservarea caracterului național al spațiului şi culturii rurale, iar acolo unde s-au produs grave distrugeri (ecologice, economice şi socio-culturale) locale, regionale sau naționale se propune soluția reconstrucției sau restaurării acestor zone, în sensul readucerii lor la standardele de ruralitate.

Pornind de la structurile agrare din țările europene, problemele ruralului nu sunt aceleaşi peste tot. Specificitatea dezvoltării ruralului românesc este determinată, în primul rând, de fenomenele economice şi sociale ale perioadei, de starea satului şi, în al doilea rând, de fenomenele economice şi sociale ale perioadei post-aderare de integrare deplină în structurile UE. După cum rezultă din orientarea a 15-a a Cartei Europene a spațiului rural şi din conținutul PAC, trebuie multiplicate inițiativele şi proiectele spațiale de dezvoltare sau construcție a infrastructurilor rurale. Pentru rezolvarea problemelor particulare ale agriculturii, România are nevoie de o strategie, soluții şi măsuri specifice în materie de politici agricole publice şi, mai ales, de asigurarea accesului la piața agricolă europeană.

Problematica dezvoltării rurale, în esența sa, rămâne o chestiune fundamentală de gestiune rațională a resurselor spațiului rural, de afectare a acestora pentru folosințe economico-sociale, de habitat şi agrement.

Bibliografie:

[1]. NICOLAISEN, J. şi HOELLER, P., *Economics and the Environment: A Survey of Issues and Policy Options*, OECD Economics Department Working Papers, 82/1990, OECD Publishing.

[2]. MUREŞAN, Doina, **Dimensiunea economică a securității în epoca parteneriatelor şi a alianțelor,** Editura Amanda Edit, Bucureşti, 2009.

[3]. SARCINSCHI, Alexandra, **Vulnerabitate, risc, amenințare. Securitatea ca reprezentare psihosocială,** Editura Militară, 2007.

[4]. **Ordinul 15/2008 al ministrului agriculturii şi dezvoltării rurale pentru adoptarea măsurilor privind bunele condiții agricole şi de mediu în România**, Monitorul Oficial, Partea I nr. 78/ 31.01.2008

[5]. **Ordinul 138/2008 al ministrului agriculturii şi dezvoltării rurale pentru completarea Ordinului ministrului agriculturii şi dezvoltării rurale şi al ministrului administrației şi internelor nr.143/2005 privind definirea şi caracterizarea spațiului rural,** Monitorul Oficial, Partea I nr. 170/ 05.03.2008.

EDUCAȚIA – SOLUȚIA CEA MAI BUNĂ PENTRU CONTRACARAREA ŞI ELIMINAREA TERORISMULUI

Dr. Mihail ORZEAȚĂ*

Knowledge is the first and the most important step toward a better understanding of the world and the people.

Illiteracy and low level of education cause the most reciprocal repudiation between individuals and societies (communities) they belong to.

High or at least a fair level of education supports anyone who applies for a job or a social position. Also, education is the most important ingredient for having fair competitions among individuals and among states (communities) of the world.

In order to be better informed and to improve his knowledge and skills, every individual has to be more independent and to study permanently, not only inside the schools, colleges, universities and other forms of training and education institutions.

Sfârşitul Războiului Rece a fost întâmpinat cu speranța că pacea va predomina într-o lume eliberată de amenințarea unui război pustiitor între NATO şi Tratatul de la Varşovia. Speranțele au fost năruite repede de conflictele locale din ce în ce mai numeroase şi mai violente din Africa, Asia şi Europa. Deteriorarea climatului de securitate la nivel local, regional şi mondial a fost folosit în favoarea lor se către grupările teroriste, mai noi şi mai vechi, care au reapărut pe arena internațională cu atentate mai violente ca niciodată.

1. Terorismul – fenomen controversat

Terorismul, sub diversele sale forme de manifestare, a fost o prezență permanentă pe scena lumii încă de la apariția comunităților umane. La început se pare că a fost terorismul politic a cărui metodă predilectă de îndeplinire a obiectivelor era asasinatul căreia, „*de la Iulius Cezar, numeroşi regi, regine, împărați şi conducători i-au căzut victime....Uciderea duşmanului era văzută – şi în unele țări încă mai este – ca o modalitate acceptabilă de a răsturna guverne... şi de a-şi rezolva problemele politice*."[1] În această logică se înscrie seria lungă de asasinate care se pierde în negura vremii şi care, din perioada Imperiului Roman şi până în prezent, îi conține pe Iulius Cezar, Thomas Becket, Vlad Țepeş, Mihai Viteazul, Jean-Paul Marat, Abraham Lincoln, Grigori Rasputin, Armand Călinescu, Lev Troțki, John Fitzegerald Kennedy, Robert Kennedy, Mahatma Ganhi, Indira Gandhi, Martin Luther King, Anwar Sadat, Aldo Moro, Olof Palme, Mohamed Zia Ul Hak, Benazir Bhutto etc.

Asasinarea arhiducelui Franz Ferdinand al Austriei, la 28.06.1914, la Sarajevo, a avut un dublu scop: să pedepsească „insulta" adusă sârbilor de a vizita Bosnia la

* **General (r), fost locțiitor al şefului Statului Major General, profesor afiliat la Universitatea Națională de Apărare „Carol I"**

[1] Paul Donnelley, **Asasini şi asasinate, care au schimbat istoria lumii,** Editura Litera Internațional, Bucureşti, 2008, pp. 8-9.

acea dată, când ei comemorau înfrângerea vechiului regat sârb de către turci, la Câmpia Mierlei - în 1389 - şi să descurajeze Austro-Ungaria să-şi menţină stăpânirea asupra Bosniei, fiindcă majoritatea populaţiei dorea unirea cu Serbia.[2] Crima a fost scânteia care a declanşat, din nou, „*butoiul cu pulbere al Europei*" şi Primul Război Mondial.

Premierul israelian Yishak Rabin a fost ucis prin împuşcare de un conaţional extremist care nu dorea încheierea păcii cu palestinienii şi constituirea unui stat independent al acestora. Asasinatul a stopat procesul de pace şi, pentru o perioadă greu de estimat, se poate spune că obiectivul extremiştilor a fost atins.[3]

Practicile SUA şi URSS în timpul războiului rece de a sprijini orice formă de revoltă a statelor şi comunităţilor aflate în zona de influenţă a celeilalte a avut efecte şi după dezmembrarea Uniunii Sovietice. Astfel, rebelii ceceni, sprijiniţi de Occident şi statele musulmane au declanşat procesul de obţinere a independenţei faţă de Federaţia Rusă. Învinşi în războiul de secesiune, cecenii au executat mai multe atentate teroriste împotriva unor obiective administrative, culturale şi chiar a unor blocuri de locuinţe din Moscova şi din Rusia. Episodul cecen a scos în evidenţă capacitatea de adaptare rapidă a teroriştilor la situaţii diferite şi de a exploata în folosul lor „*relaţiile dintre două mari puteri, foste antagoniste în războiul rece, care încercau să ajungă la un modus vivendi mai bun.*"[4]

În perioada intervenţiei URSS în Afganistan – 1979-1989 – mujahedinii şi talibanii au fost sprijiniţi de SUA, statele occidentale, Pakistan şi majoritatea statelor musulmane cu fonduri financiare, armament modern şi instructori pregătiţi de SUA. După retragerea trupelor sovietice intervenţioniste talibanii au instaurat un regim islamic foarte dur şi au început lupta împotriva foştilor sponsori, în principal prin declaraţii de condamnare a impunerii modului de viaţă occidental şi de sprijin a statului Israel, în lupta sa cu statele arabe şi prin atentate. Astfel, la 23 februarie 1998, un ziar de limbă arabă, care apare la Londra – Al-Quds al Arabi - a publicat „*Declaration of the World Islamic Front for Jihad against the Jews and the Crusaders*" (Declaraţia Frontului Lumii Islamice de război sfânt împotriva evreilor şi a cruciaţilor).[5] Cel mai violent atentat comis de teroriştii islamici este cel de la 11.09.2001 împotriva turnurilor gemene din New York şi a Pentagonului. Evenimentul este considerat de Charles Krauthammer începutul Celui De-al Patrulea Război Mondial,[6] în care Occidentul se va confrunta cu Islamismul radical. Ipoteza este susţinută şi de unul din locotenenţii lui Osama Bin Laden – Abu Ubeid al-Qurashi – care a publicat articolul „*Forth Generation Wars*" (Războaiele de a patra

[2] Paul Donnelley, lucr.cit. p. 54.
[3] Gheorghe Toma, George Ţical, **Asimetrie şi neconvenţional în zorii mileniului trei,** Editura SITECH, Craiova, 2006, pp. 177-183.
[4] Daniel Benjamin, Steven Simon, **The Age of Sacred Terror. Radical Islam's War Against America,** Random House Paperback Trademark, New York, 2003, p. 287.
[5] Bernard Lewis, *The Crisis of Islam. Holy War and Unholy Terror,* Random House Paperback Trademark, New York, 2003, pag. XXIV;
[6] Charles Krauthammer, *In Defense of Democratic realism,* eseu publicat în *National Interest* Nr.77, 2004.

generație), în același ziar Al-Quds al Arabi, în anul 2002,[7] în cadrul căruia asumă responsabilitatea atacului de la 11 septembrie şi expune doctrina Al-Qaida de luptă împotriva SUA şi a Occidentului.

Atacul terorist asupra SUA de la 11.09.2001 este perceput de majoritatea analiştilor, a experților, a oamenilor simpli şi a politicienilor ca evenimentul care a schimbat lumea. În opinia cunoscutului analist Moises Naim, „*acea zi a arătat puterea incredibilă care există în mâinile unei noi entități nonstatale şi adânc eluzivă...care oferă mijloace de supraviețuire pentru teroriști... şi control a partidelor politice şi a operațiunilor din mass-media.*"[8]

Terorismul este controversat pentru că majoritatea opiniilor exprimate despre cauzele, obiectivele şi metodele acestuia sunt diametral opuse. Suntem în situația paradoxală de a constata că atentatele asupra obiectivelor administrative, culturale şi a civililor sunt considerate, de majoritatea statelor lumii, amenințări serioase la adresa păcii şi a securității internaționale iar faptuitorii lor sunt teroriști, în timp ce o parte din statele sponsori apreciază că atentatorii sunt luptători pentru libertate[9].

2. **Cauzele terorismului**

De la asasinatul lui Abel de către fratele său Cain comunitățile umane şi chiar lumea întreagă au fost zguduite de asasinate motivate de cauze din cele mai diverse şi de violență în relațiile interumane, de aceea anticul Plaut spunea că oamenii sunt asemenea lupilor (*homo homini lupus*[10]). În perioadele istorice premergătoare modernismului, violența individuală şi de grup erau aproape un modus vivendi de aceea nu era ceva neobişnuit ca Genghis-han să clădească o piramidă din capetele inamicilor uciși în lupte, sau ca învingătorii să-şi ucidă adversarii, să le siluiască femeile, să le jefuiască bunurile şi să le distrugă casele şi cetățile. Reducerea numerică a actelor de violență precum şi a amplorii şi a intensității acestora a generat mai multe inițiative de realizare a păcii perpetue, a securității colective şi a unor norme de drept internațional, atât în timp de pace cât şi în timp de război.

Pentru a identifica soluții de eliminare sau cel puțin de diminuare a proliferării actelor teroriste trebuie să îi cunoaştem mai bine pe făptuitorii atentatelor, pe cei care îi conduc (inspiră, instigă, constrâng) şi motivațiile tuturora.

Despre asasini, de toate felurile, de la asasini plătiți până la cei motivați politic şi teroriști s-au scris tomuri întregi, ştiințifice şi beletristice, care îi caracterizează ca fiind „*agresivi...instabili mental...cu tulburări de memorie...tendință de a abuza de droguri şi alcool...trăiesc într-o singurătate disperată...victime ale unor abuzuri în copilărie...provin din părinți drogați sau alcoolici...inadaptabili, indiferent de mediu*

---

[7] Middle East Media Research Institute, *Special Dispatch: Jihad and Terrorist Studies*, no. 344, 10 Feb. 2002.

[8] Moises Naim, *Illicit. How Smagglers, traffickers and Copycats are Hijacking the Global Economy*, Anchors Books, Random House Inc., New York, 2005, pp.7-8.

[9] Vladimir Volkoff, *Dezinformarea văzută din est*, Editura Pro Editură şi Tipografie, Bucureşti, 2007, p. 40.

[10] Plaut, *Asinaria* (act.II, sc.4), citat în *Dicționar de cuvinte, expresii, citate celebre*, Editura Vestala 2004, Colecția Lexicon, p. 153.

etc."[11] Din punct de vedere al nivelului de instruire, teroriştii aparţin atât analfabeţilor şi celor cu o educaţie sumară, primită în şcoli religioase, dar şi absolvenţilor de colegii universitare ori chiar sunt profesori, lideri politici sau religioşi.

Din punct de vedere oficial, Comitetul Special Pentru Terorismul Internaţional, constituit în cadrul ONU, la 18.12.1972, a identificat ca principale cauze ale terorismului: motivaţia politică, radicalismul, extremismul religios şi naţionalist. Această paletă de imbolduri care determină acte teroriste a fost detaliată de unii analişti şi experţi recunoscuţi pe plan internaţional, ale căror opinii au fost făcute publice prin cărţi, articole şi studii din care am selectat câteva: „*sărăcia, şomajul de masă, conflictele armate, crima internaţională organizată, traficul de droguri, comerţul ilegal şi necontrolat de armament;*" [12] „*ecologismul extrem până la fundamentalismul religios şi secesionismul naţionalist;*"[13] „*căutarea identităţii;*"[14] „*forma de revoltă a celor slabi, dominaţi şi asupriţi împotriva dominaţiei celor puternici;*"[15] „*război sfânt împotriva evreilor şi a cruciaţilor*"[16]

Deşi nu este prea des prezentată, una din cauzele cele mai importante, pe care se construiesc majoritatea celor prezentate anterior, este dorinţa de putere a unor oameni politici şi a unor lideri religioşi. Aceştia, au descoperit că asociindu-şi religia ca suport pentru cauza lor - căci „ *secolul al XXI-lea va fi religios sau nu va fi deloc*"[17] - vor avea o mai mare audienţă la opinia publică şi vor beneficia de un sprijin financiar, material şi uman mult mai substanţial. Unul dintre cele mai elocvente exemple este cel al ayatollahului Khomeini, iniţiatorul revoluţiei islamice din Iran, care a spus că „*Islamul este politică sau este nimic.*"[18]

3. **Educaţia şi contribuţia ei la eliminarea terorismului**

Pentru a identifica metodele de eradicare a terorismului trebuie să cunoaştem foarte bine ce anume contribuie la apariţia şi dezvoltarea acestuia, ce scopuri urmăreşte, suportul său ideologic şi de altă natură, metodele de atragere a noi adepţi, pe cele folosite pentru a-i instrui şi de a-i folosi pentru atingerea obiectivelor.

Marea varietate a cauzelor generatoare de acte teroriste induce confuzii în minţile multor oameni de aceea descoperim cu surprindere că „*în atacul cu bombă asupra unei clădiri federale de la Oklahoma City din aprilie 1995 au fost implicaţi şi*

---

[11] Gabriel Naghi, Mihai Florian Şucată, *Atentatul – o istorie veşnic contemporană*, Editura Pro Transilvania, 2003, p. 23.

[12] Michael Sturmer, *Putin şi noua Rusie*, Editura Litera Internaţional, Bucureşti, 2009, p. 126, citând un punct de vedere al Statului Major General al Rusiei, prezentat la Conferinţa internaţională de la Helsinki din 2004, consacrată problemelor de securitate.

[13] Paul Hirst, *Război şi putere în secolul XXI*, Editura Antet XX Press, Filipeştii de Târg, 2001, p. 84.

[14] Francis Fukuyama, *America la răscruce,* Editura Antet XX Press, Filipeştii de Târg, 2006, p. 64.

[15] Tudor Cearapin, *Terorismul Internaţional. Repere juridice, istorice şi forme de manifestare*, Editura Fundaţia Revista Jandarmeriei, Bucureşti, 2005, p.13.

[16] Daniel Benjamin, Steven Simon, lucr.cit., p. 256.

[17] Frază atribuită lui Andre Malreaux şi publicată de Francois Bluche în *De la Cezar la Churchill*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1992, p. 254.

[18] [18]Bernard Lewis, op. cit., p. 8.

doi cetăţeni americani...iar în perspectivă s-ar putea ca numărul simpatizanţilor şi al celor implicaţi în asemenea acte să crească."[19].

Metoda folosită până în prezent de combatere a terorismului a fost una a forţei, respectiv de a răspunde la violenţă prin violenţă, pentru a nu lăsa impresia de slăbiciune, ignorându-se metodele nemilitare sau „soft". Efectele nu au fost cele scontate. Câştigarea războiului clasic împotriva talibanilor din Afganistan şi instalarea unui guvern sub protectoratul ONU nu a însemnat şi eliminarea teroriştilor şi intrarea ţării în normalitate. Dimpotrivă, după 8 ani de operaţii post-conflict situaţia de securitate pare să se fi înrăutăţit determinând pe generalul Stanley McChrystal – comandantul Forţei Internaţionale de Asistenţă şi Securitate (ISAF) şi a forţelor americane – să solicite suplimentarea trupelor cu cel puţin 40.000 de luptători[20]. O situaţie similară s-a petrecut în Irak după încheierea războiului clasic, în 2003. Aceste două exemple probează insuficienta adaptare a strategiei adoptate de forţele multinaţionale la cerinţele câmpului de luptă împotriva insurgenţilor şi a teroriştilor şi determină scepticismul unor experţi care cred că „*războiul ar putea dura o sută de ani.*"[21] Amplificarea insurgenţei în cele două teatre de operaţii este un efect al atitudinii reactive şi al preferinţei pentru folosirea forţei militare, în condiţiile când cauzele care au generat-o sunt preponderent de ordin economic, politic, social şi religios.

Încercarea de a folosi acţiunile preventive pentru a preântâmpina recrudescenţa terorismului nu a fost nici ea încununată de succes fiindcă s-a bazat exclusiv pe forţă, deşi se ştie că aceasta nu rezolvă decât problemele militare. Istoria ne spune că problemele non-militare rămân şi se intensifică până la acutizare când explodează sub diferite forme, inclusiv al atentatelor teroriste. Acest mod de a gândi şi acţiona al forţelor antiteroriste contribuie la crearea unor probleme noi pe lângă cele deja existente. O parte a populaţiei indigene se va refugia în statele vecine pentru a scăpa de război. Sărăcia se va adânci, economia va produce mai puţine bunuri şi servicii sub efectul pagubele colaterale ale loviturilor forţelor multinaţionale şi ale distrugerilor provocate de terorişti şi insurgenţi. Simţindu-se neapăraţi şi neputincioşi în faţa atâtor ameninţări şi probleme, mulţi localnici vor sfârşi prin a urâ forţa multinaţională şi se vor înrola în taberele teroriştilor sau ale insurgenţilor.

Se pare că strategii războiului împotriva terorismului nu au înţeles că cea mai importantă ţintă este omul, deşi existau destule opinii care indicau această abordare. Astfel, într-un articol publicat în 1980, autorii apreciau că „*Războiul psihologic este o armă puternică în cadrul războiului împotriva terorismului. Acesta urmăreşte să*

---

[19] David Bender, Bruno Leone, editors, *21st Century Earth. Opposing Viewpoins*, Greenhaven Press. Inc., San Diego, California, 1996, p. 13.

[20] Lara Jakes, *Commander Frets over Afghan Corruption*, Associated Press, 13.10. 2009, http://news.yahoo.com/s/ap/20091013/ap

[21] George Friedman, *Următorii 100 de ani. Previziuni pentru secolul XXI*, Editura Litera, Bucureşti, 2009, p. 35.

loveasc㠠cel mai vulnerabil punct al organizaţiilor teroriste – motivaţia mmbrilor săi şi dorinţa altora de a se alătura lor."[22]

Teroriştii, în schimb, au înţeles foarte repede că pentru a obţine ceea ce îşi propun trebuie să folosească strategia indirectă a lovirii ţintelor civile pentru a influenţa opinia publică iar aceasta, la rândul ei, să influenţeze conducerea statelor şi a comunităţilor pentru a lua deciziile pe care le doresc ei („*Terorismul urmăreşte, prin folosirea violenţei sau a ameninţării cu violenţa, să constrângă guvernele, autorităţile şi populaţia prin inducerea fricii.*"[23]).

Recent, la iniţiativa fostului comandant al Forţei Multinaţionale din Irak – generalul american David Petraeus – Pentagonul a adoptat o nouă Doctrină a Contrainsurgenţei care are ca punct central „*câştigarea sprijinului populaţiei..prin o defensivă activă... care să nu dea posibilitatea inamicului să preia iniţiativa, în special în zone în care administraţia locală este inexistentă.*[24] Acest obiectiv este posibil, în primul rând, prin eliberarea populaţiei de teamă fiindcă „*e îngrozitor de greu să te aperi de nişte indivizi care nu au nici un respect pentru vieţile oamenilor.*" [25] Următorii paşi trebuie să aibă ca obiectiv reconstruirea societăţii distrusă de război, cu asistenţa comunităţii internaţionale dar determinând comunitatea locală să participe activ la proces. În acest mod ei vor fi motivaţi să apere ceea ce au construit, împotriva teroriştilor şi a insurgenţilor şi să se bucure de roadele muncii lor, eliminând sentimentele de frustrare apărute datorită distrugerilor provocate de război. Construirea de şcoli, spitale, obiective economice şi culturale vor stimula desfăşurarea unei activităţi normale şi vor constitui elemente de stabilizare a unor societăţi care, într-o perioadă importantă de timp, au cunoscut doar războiul, sărăcia, lipsurile şi dominaţia brutală a unor regimuri totalitare.

În esenţă, oferta comunităţii internaţionale trebuie să fie mai atractivă decât a teroriştilor, a insurgenţilor şi a grupurilor de crimă organizată. Cunoscând vulnerabilitatea oamenilor cu un nivel redus de educaţie la manipulare şi ştiind că aproximativ 20% din populaţia lumii este analfabetă,[26] că rata de creştere a populaţiei este cea mai ridicată în statele sărace, cum ar fi Ruanda, Somalia şi Afganistan şi că sărăcia şi suprapopularea favorizează apariţia conflictelor, trebuie intreprinse măsuri „*juste şi cu umanitate...altfel stabilizarea populaţiei va fi făcută de natură, în mod brutal şi fără milă.*"[27]

---

[22] Schlomo Gazit and Michael Handel, *Insurgency, terrorism and Intelligence*, publicat în *Intelligence Requirements for the 1980's: Counterintelligence*, Roy Godson (editor), Washington DC, National Strategy Research Center, 1980, p. 141.

[23] Stephen Sloan, *Beating International Terrorism*, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 2000, p.2.

[24] Russel W. Glenn, *Continuing Counterinsurgency Challenges*, RAND National Defense Research Institute, Santa Monica, California, 2007, pag. 5-11, http: //www.rand.org.

[25] P.J. O'Rourke, *Pacea ucide. O nouă persperctivă asupra imperialismului american*, Editura Antet XX Press, Filipeştii de Târg, 2004, p. 55.

[26] Procent furnizat de UNESCO şi citat de Thierry P. Millemann, în cartea *Faţa ascunsă a lumii occidentale*, Editura Pro Editură şi Tipografie, Bucureşti, 2008, p. 23.

[27] Dr. Henry Kendall, laureat al Premiului Nobel, citat de Al Gore şi Paul Kennedy în *Overpopulation Threatens the Earth's Future*, eseu publicat în *21st Century Earth. Opposing Viewpoins*, p. 22.

Punctul central al regândirii strategiei de eradicare a terorismului trebuie să fie **educaţia**. Un om bine educat este mai puţin vulnerabil la manipulare şi va găsi resurse interne pentru a rezista presiunilor de tot felul pe care le fac asupra sa teroriştii prin metode subtile, insidioase sau brutale. Există şi riscul ca şcoala să fie acaparată de terorişti şi manipulatori aflaţi în slujba acestora sau a grupurilor de crimă organizată, situaţie care se întâmplă în multe zone sărace din Pakistan. Pentru că nu există suficiente şcoli de stat şi particulare, iar cele care există sunt prea costisitoare pentru cei săraci, copiii familiilor nevoiaşe nu au altă şansă decât să frecventeze şcolile religioase – madrasa – prin care, de cele mai multe ori, se propagă islamismul violent. În aceste situaţii, dacă teroriştii acaparează şi mass-media, „*vor distruge sistemul de educaţie universitară umanitară ...* [iar] *şcoala şi mass-media vor fi mai puternice decât tradiţiile şi basmele bunicilor.*"[28] Evitarea acestei situaţii este posibilă numai prin concentrarea resurselor comunităţii mondiale pentru realizarea şi implementarea unor programe viabile de eradicare a sărăciei, a analfabetismului şi a subdezvoltării. În caz contrar, discrepanţele existente între statele bogate şi cele sărace ale lumii se vor adânci şi „*democraţia nu poate prinde rădăcini, dacă nu există un standard minim de instituţii şi de viaţă.*"[29]

Educaţia poate rezolva multe din problemele existente la nivel naţional, regional şi mondial determinând oamenii să renunţe la unele obiceiuri nocive pentru ei şi pentru generaţiile viitoare. Lărgirea orizontului cunoaşterii prin educaţie va permite oricărui om să înţeleagă efectele comportamentului său şi al celorlalţi semeni asupra mediului ambiant, asupra relaţiilor interumane şi a celor intercomunitare.

Poluarea este, în primul rând, o problemă de educaţie şi abia apoi un rezultat al lăcomiei, avariţiei şi lipsei de bun simţ. Debarasarea de ceea ce nu ne mai trebuie pe oriunde – pe stradă, în pădure, în apa râurilor, a lacurilor şi a mării – este, din păcate, un gest aproape cotidian, la noi. Este foarte clar că oamenii cu un asemenea comportament nu conştientizează că vor suferi şi ei, mai devreme sau mai târziu, de pe urma acţiunii lor necivilizate şi dăunătoare pentru mediul ambiant. Depozitarea lucurilor de prisos şi a resturilor de tot felul acolo unde le este locul – în containerele pentru reciclare sau în spaţiile amenajate pentru gunoi – constituie nu doar o manifestare a civismului ci şi o atitudine înţeleaptă de protecţie pe termen lung a mediului şi a resurselor naturale. De asemenea, intreprinzătorii care, din dorinţa de a câştiga mai mult, neglijează măsurile de protecţie a mediului şi pe cele de securitate la construirea şi exploatarea instalaţiilor industriale sunt nu numai insuficient educaţi ci şi diletanţi în afaceri. Orice activitate care poluează este aspru sancţionată de lege şi va afecta mediul ambiant nu doar pentru ceilalţi ci şi pentru proprietar. Pe de altă parte, neglijarea măsurilor de securitate, în orice activitate umană, poate provova victime şi distrugerea parţială sau totală a instalaţiei, a intreprinderii sau a complexului industrial, probând veridicitatea proverbului că „*scumpul mai mult păgubeşte.*" Poluarea aerului prin activităţi umane va contribui, în mare măsură, la formarea ploilor toxice care ne vor afecta pe toţi prin lanţul trofic şi prin lichidele pe

[28] Vladimir Volkoff, *Dezinformarea văzută din est*, Editura Pro Editură şi Tipografie, Bucureşti, 2007, p. 59.

[29] Boutros Boutros Ghali, citat de Robin Wright în T*he Gap Between Haves and Have-Nots Is Growing*, eseu publicat în *21st Century Earth. Opposing Viewpoins*, p. 35.

care le ingerăm. De asemenea, poluarea aerului contribuie semnificativ la încălzirea globală şi la producerea fenomenelor meteorologice periculoase.

Prin educaţie, oamenii îşi vor realiza şi dezvolta personalitatea şi, pe această bază, îşi vor construi suportul moral necesar pentru a lupta cu greutăţile şi a le învinge. Un om bine educat trebuie să posede nu doar cunoştinţe şi deprinderi de bun profesionist ci şi calităţi morale de om de echipă, care nu dă bir cu fugiţii la întâmpinarea unor obstacole inerente existenţei cotidiene şi nu îşi părăseşte comunitatea în situaţii dificile spunând sau gândind „*Unde e bine, acolo e patria*"[i] ori „*după mine potopul.*"[30]

Educaţia este „arma" cu care pot fi învinşi teroriştii şi extremiştii care îşi bazează concepţiile pe confruntare şi pe diferenţele existente între rase, sexe[ii], etnii, civilizaţii şi religii[31]. Mediul de confruntare este cel psihologic iar ţinta – minţile oamenilor obişnuiţi, ale liderilor politici şi religioşi moderaţi. Aceşti oameni trebuie să înţeleagă avantajele convieţuirii paşnice în societăţile multietnice, multirasiale şi multireligioase. Este important ca „*activismul non-violent*"[32] să ajute opinia publică să perceapă diferenţa între modul de viaţă bazat pe confruntare permanentă pe care li-l propun teroriştii, şi cel în care pacea, negocierea şi buna înţelegere constituie baza soluţionării tuturor problemelor individuale şi colective. **Înţelegerea celuilalt** şi nu „*dezbină şi stăpâneşte*"[33] trebuie să fie concepţia care guvernează naţiunile şi lumea. În acest fel se poate realiza o cultură a bunei înţelegeri între oameni şi ar trebui să se ajungă la **unitate în diversitate**. Acest concept destul de vechi, poate fi considerat de unii perimat şi utopic, dar este calea de a realiza convergenţa civilizaţiilor prin convieţuire paşnică şi acceptarea unui set comun de valori ale umanităţii.

Prin **educaţie permanentă**, nu doar prin cea desfăşurată în instituţii specializate, oamenii vor reuşi să înţeleagă că multe din acţiunile lor necugetate de astăzi vor produce, în viitor, efecte dezastruoase asupra celor care le-au iniţiat şi a urmaşilor lor.

Bibliografie:

[1]. ****Coranul*, Editura Cartier, Chişinău, 2001.

[2]. Middle East Media Research Institute, *Special Dispatch: Jihad and Terrorist Studies*, no. 344, 10 Feb. 2002.

[30] Expresie cu doi autori: autorul grec Aristofan şi poetul latin Pacuvius, citaţi în *Dicţionar de cuvinte, expresii, citate celebre*, p. 333.

[31] Expresie atribuită lui Ludovic al XV-lea, în realitate aparţinând marchizei de Pompadour, după Francois Bluche, lucr.cit. p. 100.

[32] *Coranul*, Editura Cartier, Chişinău, 2001, pag. 94 (*Bărbaţii să fie înaintea muierilor - Şura muierilor* IV, 38).

[33] Ibidem (*Pentru cel dus în rătăcire de la Dumnezeu* [Allah, n.a.]*, nu poţi afla drum...Deci nu prindeţi cu ei prietenie până ce nu purced pe drumul lui Dumnezeu; dacă însă se abat apoi prindeţi-i şi omorâţi-i unde-i aflaţi şi nu primiţi de la ei nici prietenie nici ajutor - Şura muierilor* IV, 90, 91- p. 98; *Pe cel mai bun dintre ne-evrei, omoară-l* - Josy Eisemberg , *Iudaismul,* Editura Humanitas, Bucureşti, 1995, p. 70; *Să nu credeţi că am venit să aduc pacea pe pământ; n-am venit să aduc pacea, ci sabia... Fratele îl va da la moarte pe fratele său, şi tatăl pe copilul lui; copiii se vor ridica împotriva părinţilor lor şi-i vor omorî...* , *Evanghelia după Matei*, 10 (21, 34)).

[3]. AMGHAR, Samir, BOUBEKEUER, EMERSON, Amel Michael (editors), *European Islam. Challenges for Society and Public Policy*, Center for European Policy Studies, Brussels, 2007.
[4]. BENDER, David, LEONE, Bruno, editors, **21st Century Earth. Opposing Viewpoins,** Greenhaven Press. Inc., San Diego, California, 1996.
[5]. BENJAMIN, Daniel, SIMON, Steven, *The Age of Sacred Terror. Radical Islam's War Against America,* Random House Paperback Trademark, New York, 2003.
[6]. BLUCHE, Francois **De la Cezar la Churchill,** Editura Humanitas, Bucureşti, 1992.
[7]. CEARAPIN, Tudor, *Terorismul Internațional. Repere juridice, istorice şi forme de manifestare*, Editura Fundația Revista Jandarmeriei, Bucureşti, 2005.
[8]. DONNELLEY, Paul, **Asasini şi asasinate, care au schimbat istoria lumii,** Editura Litera Internațional, Bucureşti, 2008.
[9]. FRIEDMAN, George, **Următorii 100 de ani. Previziuni pentru secolul XXI,** Editura Litera, Bucureşti, 2009.
[10]. FUKUYAMA, Francis, **America la răscruce***,* Editura Antet XX Press, Filipeştii de Târg, 2006.
[11]. GAZIT, Schlomo, HANDEL, Michael, **Insurgency, terrorism and Intelligence, publicat în Intelligence Requirements for the 1980's: Counterintelligence**, Roy Godson (editor), Washington DC, National Strategy Research Center, 1980.
[12]. GLENN, Russel W., *Continuing Counterinsurgency Challenges*, RAND National Defense Research Institute, Santa Monica, California, 2007.
[13]. GORE Al, KENNEDY Paul, *Overpopulation Threatens the Earth's Future*, eseu publicat în *21st Century Earth. Opposing Viewpoins*.
[14]. HIRST, Paul, **Război şi putere în secolul XXI,** Editura Antet XX Press, Filipeştii de Târg, 2001.
[15]. JAKES, Lara, *Commander Frets over Afghan Corruption*, Associated Press.
[16]. KRAUTHAMMER, Charles, *In Defense of Democratic realism,* eseu publicat în *National Interest* Nr.77, 2004.
[17]. LEWIS, Bernard, **The Crisis of Islam. Holy War and Unholy Terror,** Random House Paperback Trademark, New York, 2003.
[18]. MILLEMANN, Thierry P., **Fața ascunsă a lumii occidentale**, Editura Pro Editură şi Tipografie, Bucureşti, 2008.
[19]. NAGHI, Gabriel, ŞUCATĂ, Mihai Florian, **Atentatul – o istorie veşnic contemporană,** Editura Pro Transilvania, 2003.
[20]. NAIM, Moises, **Illicit. How Smagglers, traffickers and Copycats are Hijacking the Global Economy,** Anchors Books, Random House Inc., New York, 2005.
[21]. O'ROURKE, P.J., **Pacea ucide. O nouă persperctivă asupra imperialismului american,** Editura Antet XX Press, Filipeştii de Târg, 2004.
[22]. PLAUT, *Asinaria* (act.II, sc.4), citat în *Dicționar de cuvinte, expresii, citate celebre*, Editura Vestala 2004, Colecția Lexicon.

[23]. SLOAN, Stephen, **Beating International Terrorism,** Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 2000.
[24]. STURMER, Michael, **Putin şi noua Rusie,** Editura Litera Internațional, Bucureşti, 2009.
[25]. TOMA, Gheorghe, ȚICAL, George, **Asimetrie şi neconvențional în zorii mileniului trei,** Editura SITECH, Craiova, 2006.
[26]. VOLKOFF, Vladimir, **Dezinformarea văzută din est,** Editura pro Editură şi Tipografie, Bucureşti, 2007.
[27]. WRIGHT Robin, *The Gap Between Haves and Have-Nots Is Growing*, eseu publicat în *21st Century Earth. Opposing Viewpoins*.

RĂZBOIUL CONTINUU

Dr. Mihail ORZEAȚĂ*

The most powerful catalyst of the international relations was, is and will be the interest. That is why the confrontation among states seems to never disappear, but it will focus on its non-military components.

The war shaped the mankind history and most probably will do it in the future too.

The war of the future is the continuous one and so-called new types of war in fact are its components which could be described as new ways of achieving the same goal: imposing our will to others consisting of grabbing more power, seizing new territories or markets, increasing political and economic influence etc.

The most preferred way of wagging war is the hidden one utilizing its non-military components: policy, economy, psychological influence and information.

1. Cum arată războiul viitorului?

În ansamblul său, războiul este un fenomen social complex, care are un impact deosebit atât asupra celor implicați direct cât şi asupra opiniei publice din zona de confruntare şi chiar din întreaga lume, ca urmare a interdependențelor existente între comunitățile umane de pe tot globul, sub presiunea globalizării. Deşi în cea mai mare parte a istoriei omenirii, inclusiv într-o perioadă importantă de timp din secolul trecut, războiul era asociat cu utilizarea forței brute, în prezent acesta nu mai trebuie înțeles numai ca o confruntare cu folosirea mijloacelor militare. Acest adevăr era cunoscut demult de specialiştii în domeniul militar şi politico-militar şi pare să fi devenit mai uşor de înțeles pentru toată lumea, mai ales în ultimile decenii.

Există mai multe moduri de utilizare a forței, denumite de cei mai mulți experți şi analişti tipuri de război: războiul clasic, războiul paralel, războiul centrat pe rețea, războiul bazat pe efecte, războiul neconvențional, războiul asimetric, războiul neregulat, războiul informațional, războiul electronic, războiul psihologic, războiul hibrid etc. În realitate, aceste aşa-zise „tipuri de războaie" sunt forme de manifestare ale componentei militare ale unui singur tip de război, respectiv **războiul total şi continuu** cu care omenirea se confruntă de mai multe decenii dar sunt puțini aceia care au curajul să recunoască această realitate.

Războiul total la care fac eu referire este diferit de strategia adoptată de unele state neutre din Europa în perioada războiului rece, care avea ca element central utilizarea forței militare pentru apărarea împotriva oricărui agresor. În perioada 1968-1989 şi România a adoptat strategia războiului total, numită „Războiul întregului popor", deşi era membră a Tratatului de la Varşovia. Această decizie a fost luată sub influența evenimentelor din Cehoslovacia din anul 1968, când statele aliate din Tratat – mai puțin România – au înăbuşit „Primăvara de la Praga". Cu acea ocazie s-a adeverit validitatea înțelepciunii strămoşilor noştri care se rugau la Dumnezeu să îi ferească de prieteni fiindcă de duşmani se pot feri singuri.

* **General (r), fost locțiitor al şefului Statului Major General, profesor afiliat la Universitatea Națională de Apărare „Carol I"**

Războiul prezentului şi al viitorului este **multidimensional** şi **continuu**.

Caracterul multidimensional al războiului derivă din domeniile de confruntare în care se manifestă: politic, economic, psihologic, informațional, tehnologic, cultural, militar etc. Aceste componente participă la confruntarea dintre actorii internaționali, simultan sau succesiv, în funcție de situație, configurată de: obiectivele stabilite de decidentul politic, raportul de forțe între părți, situația de securitate la nivel regional şi global etc.

Caracterul continuu al războiului este dat de competiția (confruntarea) permanentă dintre actorii internaționali pentru a-şi susține cât mai bine sau a-şi impune interesele pe multiple planuri: putere, influență, teritorii şi resurse – umane, materiale şi financiare. Competiția, numită de majoritatea experților în relații internaționale „jocuri,"[1] se desfăşoară preponderent „în ascuns", adică fără să fie declarată, prin participarea componentelor nemilitare – politico-diplomatică, economică, informațională şi psihologică – dar poate ajunge şi în aşa-zisa „fază fierbinte", respectiv cea în care se foloseşte forța militară. De regulă, confruntarea cu folosirea armelor semnifică imposibilitatea părților de a ajunge la un acord pe cale amiabilă.

O ilustrare interesantă a modului cum se desfăşoară războiul actual, la nivel individual şi al organizațiilor, ne oferă Stanley Bing: „*Bătălia dusă de noi are loc în lumea reală, adică nu pe un câmp de luptă militar, nici pe terenul de rugby sau cel de golf ci în cea mai dură dintre tranşee: locul în care muncim. E o lume unde cei care nu lovesc cu picioarele, nu trag pe sfoară, nu apucă cu lăcomie – şi nu fac acest lucru cu oarecare stil şi cu o anumită grație, aş adăuga – rămân la masă să achite nota de plată, în vreme ce învingătorii se duc la următorul club la modă*".[2] Explicația acestui mod de a gândi este rezultatul confuziei între **competiție şi rivalitate,** pe care o fac din ce în ce mai mulți oameni. Urmarea este cea descrisă de Stanley Bing, la care trebuie adăugată tendința tot mai des manifestată, de la nivel individual până la cel de comunitate, de a impune un punct de vedere prin forță, nu prin argumente.

Atât la nivel individual cât şi la cel de comunitate, competiția ar trebui să fie desfăşurată pe baza principiului „*cel mai bun câştigă*" dar, de multe ori „*dreptatea celui mai tare este cea mai bună*"[3] şi, în final, este „*vai de cei învinşi*".[4]

2. Componenta politico-diplomatică

Politica este cea care stabileşte obiectivele, nivelul de ambiție, direcțiile de acțiune şi atitudinea – ofensivă, defensivă, neutră etc. – în raport cu partenerii de relații internaționale. Obiectivul cel mai important „*al oricărui stat, în relațiile sale cu alte state este să conducă şi să influențeze aceste relații pentru avantajul său*

[1] Thomas C. Schelling, **The Strategy of Conflict,** Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, London, Seventeenth printing, 1999, USA, pp. 3-21.

[2] Stanley Bing, **Sun Tzu era un biet mototol. Subjugă-ți adversarii, ține-ți aproape prietenii şi stăpâneşte adevărata artă a războiului,** Editura Curtea Veche*,* Bucureşti, 2009, p. 14.

[3] **Dicționar de cuvinte, expresii, citate celebre,** Editura Vestala, Bucureşti, 2004, p. 191 (*La raison de plus fort est toujours la meilleure,* lb. fr. în original).

[4] Idem, p. 341, (*Vae victis*, lb. lat., în original).

propriu maxim".[5] Nivelul de ambiție, direcțiile de acțiune şi modul de atingere a obiectivului stabilit depind de mai mulți factori interni şi externi, din care mai importanți sunt: potențialul economic, financiar, tehnologic, cultural, moral, demografic şi militar al statului respectiv; natura relațiilor sale cu statele vecine şi cu celelalte sate din regiune şi din lume; raportul de forțe dintre statul respectiv şi celelalte state şi sistemul de alianțe din care face parte.

Diplomația este cea care promovează interesele actorilor internaționali în arena globală şi contribuie, de multe ori decisiv, la atingerea obiectivelor stabilite de politică. Obiectivele se realizează prin participarea tuturor componentelor care constituie puterea statului şi care sunt, în acelaşi timp, domenii ale confruntării permanente pe care o susține un actor internațional pentru a-şi impune interesele.

Relațiile internaționale sunt un domeniu care, după cum afirma neorealistul John Mearsheimer „*a fost întotdeauna o afacere nemiloasă şi periculoasă şi are toate şansele să rămână astfel.*" Afirmația este susținută de ostilitatea cu care sunt întâmpinate unele inițiative care nu convin oponenților politici din aceeaşi țară sau adversarilor externi şi care, de multe ori, sunt cauze ale unor asasinate politice sau ale unor conflicte internaționale. Asasinarea arhiducelui Franz Ferdinand von Habsburg, la Sarajevo, pe 28 iunie 1914, care a generat Primul Război Mondial;[6] asasinarea premierului israelian Ytzhak Rabin,[7] care a încetinit şi, în final, a împiedicat încheierea păcii între israelieni şi palestinieni; asasinarea preşedintelui egiptean Anwar Sadat, în 1981, care a fost o pedeapsă pentru că a încheiat pace cu Israelul etc., sunt unele dintre exemplele cele mai cunoscute şi mai răsunătoare.

În general, politica va avea mereu zone de interes care nu sunt cunoscute decât de un număr redus de oameni, pentru a nu da posibilitate oponenților să intervină şi să contracareze inițiativele şi planurile de măsuri stabilite. Un exemplu ilustrativ de acțiune politică secretă este criza Suezului din 1956, pentru aplanarea căreia preşedintele american Dwight Eisenhawer a trimis un reprezentant cu misiunea de a media între şefii statelor egiptean şi israelian. În timpul uneia dintre întrevederile cu emisarul american, preşedintele egiptean Nasser a spus: „*dacă inițiativa ar fi cunoscută opiniei publice, eu m-aş confrunta nu doar cu o problemă politică, ci, foarte posibil, cu un glonț*".[8]

Sistemul relațiilor internaționale este guvernat de interesele statelor care, după opinia unor experți şi oameni politici nu au prieteni permanenți ci numai interese permanente. Din această cauză Kenneth Waltz aprecia că „*alianțele sunt flexibile*". Flexibilitatea a determinat unele state să ia decizii fără a-şi consulta aliații sau chiar să schimbe o alianță cu alta, în funcție de interesul național şi de conjuctura politică şi strategică internațională. Exemplele sunt numeroase şi mă voi limita la câteva mai recente şi mai cunoscute. În timpul crizei Suezului, SUA a luat decizia de a interveni

---

[5] R.G.Feltham, **Introducere în dreptul şi practica diplomației,** Editura All, Colecția Juridica, Bucureşti, p.1.

[6] Paul Donnelley, **Asasini şi asasinate care au schimbat istoria lumii,** Editura Litera Internațional, Bucureşti, 2009, pp. 56-60.

[7] P.J. O'Rourke, **Pacea ucide,** Editura Antet XX Press, Filipeştii de Târg, 2004, pp. 36-37.

[8] P.J. O'Rourke, op.cit., p. 37.

în defavoarea Marii Britanii, deşi aceasta era „*cel mai apropiat aliat al său*”.[9] Pentru că interesele statelor, chiar aliate fiind, sunt diferite, între aceştia pot să existe contradicții (cazul deciziei SUA de atacare a Irakului în 2003, asupra căreia şi-au exprimat dezacordul unii dintre aliații săi din NATO) şi tot de aceea aliații pot deveni inamici (SUA şi URSS după cel de-al doilea război mondial), iar inamicii pot deveni aliați (unii dintre foştii inamici ai SUA, Marii Britanii şi ai Franței, din timpul celui de-al doilea război mondial – Germania şi Italia – au devenit aliații acestora în NATO; respectiv unele state din fostul Tratat de la Varşovia au devenit aliate ale foştilor inamici din NATO etc.).

„Armele” componentei politice sunt variate şi, de regulă, au efecte mai mari decât ale mijloacelor militare. Astfel, includerea unui stat pe lista sponsorilor terorismului, sau pe lista guvernărilor ineficiente, va descuraja investițiile străine, va reduce rating-ul de țară şi va produce o reducere importantă a PIB şi a nivelului de viață al cetățenilor, fapt care poate produce tulburări sociale şi chiar revolte ale populației. În general, deciziile politice de reducere a nivelului de reprezentare a unui stat într-un alt stat, de expulzare a unor diplomați străini, de blocare a conturilor unui stat în băncile naționale ale altui (altor) stat (e), sau de interzicere a exporturilor de tehnologie performantă etc. pot să declanşeze adevărate cutremure la burse şi să reducă dramatic veniturile statului-țintă pe perioade mari de timp.

3. **Componenta informațională**

Culegerea şi prelucrarea datelor – cele mai cunoscute misiuni ale **componentei informaționale a războiului** - au fost întotdeauna importante pentru că, „*decidenții şi aceia care trebuie să implementeze deciziile ar putea să ia măsuri nepotrivite din cauza lipsei informațiilor valoroase sau a unei percepții eronate* [despre informațiile pe care le posedă].”[10] Sunt numeroase fapte care confirmă această afirmație de la criza rachetelor din 1962 şi până la atacul terorist asupra Statelor Unite ale Americii de la 11.09.2001. De altfel, erorile de percepție par să fi stat la baza a „*50% dintre cazurile de conflicte din secolul trecut,*”[11] după cum apreciază cunoscutul teoretician şi analist Karl W. Deutsch.

Eliminarea sau cel puțin reducerea riscurilor derivate din lipsa informațiilor, din informații neverificate ori din dezinformare a fost un obiectiv important al tuturor conducătorilor politici şi militari de succes. Astfel, Napoleon I aprecia că „*Atât în imaginație cât şi în calcule, forța necunoscutului este incomensurabilă,*” [12] iar cunoscutul strateg chinez Sun Tzu decreta că „*cel care cunoaşte inamicul şi se cunoaşte pe sine nu va fi în pericol în o sută de bătălii; cel care nu îl cunoaşte pe*

---

[9] Gwyn Prins, *Strategy,* **Force Planning and Diplomatic/Military Operations (DMOs),** The Royal Institute of International Affairs, Chattam House, London, Great Britain, 1998, p. 1.

[10] Barry R. Schneider, *Deterring International Rivals From War and Escalation,* articol publicat în volumul *Know Thy Enemy*, USAF Counterproliferation Center, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 2003, p. 11.

[11] Karl W. Deutsch, **Analiza relațiilor internaționale,** Editura Tehnica-Info, Chişinău, 2006, pp. 51-52.

[12] Marin Mirea, **Maxime militare,** Editura Militară, Bucureşti,1973, p. 45.

inamic dar se cunoaşte pe sine va fi victorios doar uneori; cel ce nu îl cunoaşte pe inamic şi nu se cunoaşte pe sine va fi învins în orice bătălie."[13]

Experţii în domeniu cred că multe din evenimentele importante, care au avut un impact deosebit asupra istoriei unor comunităţi şi a lumii puteau să aibă o altă finalitate sau puteau să nu se întâmple dacă specialiştii în domeniul informaţiilor ar fi evaluat corect datele situaţiei iar decidenţii politici ar fi luat măsurile ce se impuneau pentru a preveni conflictele şi catastrofele umanitare şi de altă natură.[14]

Deşi se pare că toţi decidenţii politico-militari din toate timpurile au utilizat spioni, pentru a fi mai bine informaţi şi a preveni un atac prin surprindere asupra comunităţilor pe care le-au condus, aceştia au avut o atitudine diferită faţă de structurile de informaţii şi de utilitatea datelor, concluziilor şi propunerilor pe care acestea le produceau. Se spune despre primul preşedinte american – George Washington – că era foarte interesat de „*obţinerea promptă şi precisă de informaţii provenind din surse de primă mână,"*[15] fapt pentru care este considerat părintele spionajului american. Regina Elisabeta I a Marii Britanii a fost, la rândul său, beneficiara unor profesionişti în domeniul informaţiilor, care au contribuit, de multe ori decisiv, la succesele obţinute în conflictele cu puterile rivale. Ea a fost consiliată de Sir Francis Walsingham, care avea deviza: „*Informaţia nu e niciodată prea scumpă. O sută de uncii de argint cheltuite pe informaţii ar putea să economisească zece mii de uncii cheltuite pe război.*"[16]

Prin comparaţie cu alţi preşedinţi ai SUA şi alţi şefi de state ale lumii, Preşedintele William (Bill) Clinton a avut o atitudine diferită faţă de serviciile de informaţii. După opinia lui Tim Weiner, acesta „*ajunsese la putere într-o stare de ignoranţă voită faţă de CIA... nepăsător faţă de lumea largă...şi prea puţin interesat de spionaj.*"[17] Urmarea acestei atitudini a fost una previzibilă: eşecuri ale politicii externe şi plecarea celor mai experimentaţi agenţi, situaţie care a dus la transformarea agenţiei într-o „*amalgamare de bucăţi prost potrivite, alăturate în momente diferite de muncitori diferiţi şi, uneori, indiferenţi*."[18]

Apariţia şi utilizarea sateliţilor artificiali în diferite scopuri a marcat, în mod decisiv, trecerea de la războiul discontinuu la cel continuu. Evoluţia sateliţilor artificiali de cercetare, teledetecţie, comunicaţii, meteorologici etc. pe orbite circumterestre, situate în afara spaţiilor aeriene naţionale permite deţinătorilor lor să spioneze pe oricine, fără a putea fi învinuiţi de încălcarea prevederile Cartei ONU, referitoare la suveranitatea naţională.

Toţi experţii şi decidenţii ştiu că informaţia înseamnă putere, de aceea investesc sume colosale în dezvoltarea sistemelor de culegere şi prelucrare a informaţiilor. Pe această temă s-au scris şi, cu siguranţă, se vor mai scrie multe cărţi

---

[13] Sun Tzu, **The Art of War,** Westview Press, 1994, p. 179.
[14] Tim Weiner, **CIA. O istorie secretă,** Editura Litera Internaţional, Bucureşti, 2007, pp.326, 340, 342, 346.
[15] Thomas B. Allen, „*Declasificat. 50 de documente strict secrete care au schimbat istoria",* Editura Curtea Veche, Bucureşti 2009, p. 6.
[16] Thomas B. Allen, op.cit., p. 10.
[17] Tim Weiner, op. cit., pp. 321-323.
[18] Tim Weiner, op. cit. p. 327.

fiindcă acestea pot contribui la „*descoperirea unor lumi ascunse, îngropate sub straturi de informație fragmentară,*”[19] sau pot determina opinia publică să aibă o anumită imagine despre unele evenimente, facilitând acceptarea unor decizii care servesc unor interese care nu sunt făcute publice întotdeauna.

4. Componenta economico-financiară

Componenta economică a războaielor a existat din toate timpurile şi a avut o influență mare atât asupra pregătirii cât şi a desfăşurării acestora.

Cu peste 2000 ani în urmă şi cu peste un secol înaintea lui Sun Tzu, gânditorul chinez Guan Zhong scria că „*dacă lupți într-un război timp de un an vei consuma tot ce ai acumulat în 10 ani..*[şi]*...dacă armata nu este bine echipată* [cu arme performante] *atunci este trimisă degeaba la război.*”[20]

În Evul Mediu forța economică a statelor condiționa mărimea numerică a armatelor, înzestrarea acestora şi durata campaniilor prin capacitatea de a asigura plata, echipamentul, armamentul, munițiile şi hrana luptătorilor. Menținerea producției agricole şi manufacturiere a statului la un nivel acceptabil pentru susținerea campaniilor militare, reclama un număr suficient de lucrători autohtoni care să continue activitățile economice. Acest obiectiv era îndeplinit prin angajarea mercenarilor străini ca luptători, al căror număr acoperea 25-50% din armatele unor state europene occidentale.[21]

După Primul Război Mondial „*statele au practicat autarhia cât au putut: reglementând comerțul exterior, controlând transporturile maritime, punând capăt convertibilității monetare şi angajându-se în* ***război economic*** *unul împotriva celuilalt.*”[22]

Perioada interbelică a fost una de pregătire a celei mai mari conflagrații din istorie - Al Doilea Război Mondial – care a marcat începutul erei confruntărilor cu adevărat totale. Economia a avut un rol deosebit în obținerea victoriei de către aliați prin surclasarea cantitativă şi calitativă a producției pentru război a statelor Axei şi prin inovația tehnică şi tehnologică ale căror rezultate au fost înglobate în tehnica de luptă, conferindu-i superioritate[23] față de cea a fasciştilor şi a naziştilor.

Războiul rece a fost câştigat, după opinia unora, datorită superiorității economiei occidentale demonstrată în cursa înarmărilor fără precedent dintre NATO şi Tratatul de la Varşovia. Cursa a dus statele Tratatului şi, în principal, URSS la colaps. Dezmembrarea Tratatului şi a URSS l-au determinat pe Francis Fukuyama să

---

[19] Thomas B. Allen, op..cit., p. 5.

[20] Shang Yang, *The Book of Lord Shang,* publicată în cartea *The Art of War- Sun Tzu, The Book of Lord Shang –Shang Yang*, Wordsworth Classics of World Literature Limited, Hertfordschire, Great Britain, 1998, p. 120.

[21] Hew Strachan, **European Armies and the Conduct of War,** Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York, 2003, pp. 9-12.

[22] Paul Hirst, **Război şi putere în secolul 21,** Editura Antet XX Press, Filipeştii de Târg, 2001, p. 60.

[23] Williamson Murray, **Strategy to Defeat the Luftwaffe 1933-1945,** Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 1998, pp. 1-3, 300-302, http://www.aupress.maxwell.af.mil.

creadă că „*democrația liberală constituie valul viitorului*”[24] iar pe Shintaro Ishihara să afirme că „*secolul XXI va fi secolul războiului economic.*”[25]

Predicția lui Ishihara s-a concretizat atât în ceea ce unii autori numesc „*varianta publicistică a noțiunii de război economic, precum războaiele cafelei, oțelului, petrolului, cărnii de vită etc,*”[26] dar şi într-o abordare mai pragmatică pe care statele mari au încadrat-o în strategiile lor ca „*folosirea agresivă şi prioritară a mijloacelor economice în vederea atingerii obiectivelor statului.*”[27]

Imaginația orientată spre confruntare a multor oameni a generat o combinație între armele biologice şi războiul economic. Pentru a cuceri o piață de desfacere a produselor agroalimentare sau pentru a distruge producția agricolă a statului(elor) advers(are), unii strategi au decis să utilizeze germeni ai unor boli pentru plante agricole şi pentru animale.[28]

Intervenția marilor puteri în desfăşurarea războiului arabo-israelian din 1973 a determinat statele arabe să utilizeze arma energiei împotriva Occidentului, pe care îl acuzau de susținerea statului Israel în conflictele sale cu lumea arabă. Dacă în perioada inițială criza provocată de statele arabe, a avut efecte benefice pentru acestea, prin creşterea prețului petrolului şi a derivatelor sale şi acumularea unor resurse financiare uriaşe, ulterior s-a întors împotriva lor prin prețurile mari ale produselor finite pe care acestea le importau din Occidentul industrializat. „*Blestemul petrolului*” este un alt efect negativ al războiului practicat de statele deținătoare de resurse energetice fosile, constând în dezvoltarea, cu precădere, a industriei extractive în dauna celorlalte ramuri ale economiei. Acest model de dezvoltare macroeconomică se transformă în vulnerabilitate maximă a statului care o practică, atât prin dependența de fluctuațiile pieței cât şi prin riscul intrării în colaps în cazul distrugerii facilităților de extracție, transport, procesare şi distribuție a petrolului şi a derivatelor sale, respectiv a gazelor naturale, aşa cum s-a întâmplat cu Irakul, în războiul din 2003.

Utilizarea energiei ca armă pentru a-şi impune punctul de vedere a fost practicată şi de Federația Rusă, atât pentru a menține în sfera sa de influență statele ex-sovietice, cât şi în confruntarea politică cu NATO şi UE, în scopul prevenirii acordării statutului de candidat la Alianţă Ucrainei şi Georgiei. Dependența unor state ale UE de gazele naturale din Rusia, în proporții de 30-80%,[iii] dar şi neîndeplinirea unor criterii impuse candidaților la aderare, cum ar fi stabilitatea politică şi eliminarea conflictelor cu vecinii,[29] a influențat luarea deciziei de neacordare a Membership

---

[24] Francis Fukuyama, **America la răscruce,** Editura Antet XX Press, Filipeştii de Târg, 2006, p. 49.
[25] C. Fred Bergsten, *Japan and the United States in the New World Economy,* publicat de Theodore Rueter în volumul *The United States in the World Political Economy,* Mc Graw-Hill, New York, 1994, p. 175.
[26] Cristian Băhnăreanu, **Resurse energetice, crize, conflicte,** Editura Militară, Bucureşti, 2008, p. 21.
[27] US Department of Defense, **JP 1-02. DOD Dictionary of Military and Associated Terms,** www.dtic.mil/doctrine/jel/doddic/data/e/01830.html.;
[28] Robert P. Kadlec, *Biological Weapons for Waging Economic Warfare*, eseu publicat în *Battlefield of the Future*, volum editat de Barry R. Schneider şi Lawrence E. Grinter, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 1998, pp. 251-266, http://aupress.maxwell.af.mil;
[29] George Soros, **Epoca failibilității,** Editura Polirom, Iaşi, 2007, p. 179.

Action Plan pentru cele două solicitante, de către şefii de stat şi de guvern ai naţiunilor aliate, în cadrul Summit-ului NATO de la Bucureşti.

Atitudinea agresivă a Rusiei, în raport cu statele UE, în timpul crizei gazelor naturale, a determinat impulsionarea măsurilor de identificare a unor surse şi proiecte alternative de furnizare a gazelor pentru Europa de Vest. Dependenţa majorităţii statelor europene şi, în special a celor vestice, de gazul rusesc a generat şi o dependenţă a Rusiei de Occident, care este cel mai important client al său. Intenţia de reorientare a distribuţiei gazului rusesc către China, Japonia şi alte state asiatice cere mult timp şi bani pentru construirea infrastructurii. Conştientă de riscurile pe termen mediu şi lung, conducerea politică actuală a Rusiei face concesii dar investeşte în companii occidentale şi încearcă să realizeze un „Cartel al Gazului", asemănător Organizaţiei Ţărilor Exportatoare de Petrol (OPEC), în care să deţină rolul conducător. Până în prezent Rusia a semnat înţelegeri cu unele state africane şi latino-americane producătoare de petrol şi gaze naturale.[30]

5. Componenta psihologică

Este cunoscută drept tărie morală, este cea mai importantă componentă a puterii unui stat şi, implicit a războiului, după cea politică, fiindcă victoria se obţine atunci când adversarul **îşi pierde voinţa de a lupta**. Ca şi cele mai multe „arme", componenta morală are o acţiune bidirecţională: asupra comunităţii proprii şi asupra adversarului. Acţiunea asupra comunităţii proprii urmăreşte atât realizarea coeziunii şi susţinerea intereselor naţionale cât şi protejarea acesteia împotriva influenţei exercitată de adversar.

Realizarea coeziunii societăţii şi a susţinerii intereselor naţionale de către populaţie este un obiectiv permanent al componentei psihologice, la îndeplinirea căruia contribuie cetăţenii, organizaţiile non-guvernamentale şi instituţiile statului.

Conducerea politică şi clasa politică în general, trebuie să elaboreze strategia de dezvoltare a societăţii şi de asigurare a securităţii acesteia, cunoscând trebuinţele cetăţenilor, resursele disponibile ale statului şi tendinţele de evoluţie a mediului internaţional de securitate.

Cetăţenii vor susţine strategiile elaborate de conducerea politică şi deciziile acesteia dacă sunt cunoscute, argumentate convingător şi produc efectele planificate. Apariţia fisurii în legătura permanentă care trebuie să existe între conducere şi cei conduşi poate fi exploatată de un adversar abil şi bine informat care se va strădui să transforme fisura în ruptură, diminuând moralul naţiunii şi, implicit, voinţa de a susţine deciziile conducerii şi a armatei de a continua lupta.

Influenţarea, manipularea şi dezinformarea opiniei publice din comunităţile (statele) lumii se desfăşoară permanent dar cu intensităţi şi mijloace diferite, în funcţie de obiectivele urmărite şi de reacţia „ţintei". Pentru unii experţi în domeniu „*omul a fost manipulat în toată existenţa sa socială. Fără tehnologie, fără psihologie,*

[30] Jiri Fidler, Petr Mares, **Istoria NATO,** Institutul European, Iaşi, 2005, p. 236.

fără advertising. Când acestea au apărut, manipularea exista demult şi principiile erau deja acceptate atât de manipulat cât şi de manipulator."[31]

Influențarea opiniei publice interne şi internaționale se poate face prin presă – scrisă şi audio-video - manifeste, mesaje pe internet, mesaje subliminale, zvonuri, dezinformare etc. De asemenea, autori mai mult sau mai puțin recunoscuți pe plan internațional lansează scenarii diverse despre evenimentele care se află pe prima pagină a ziarelor şi a altor mijloace media. Unul dintre acestea, scris de Al Hidell, pleacă de la premiza că războiul împotriva terorismului este doar o perdea de fum pentru a masca interesul SUA pentru controlul Asiei Centrale şi a resurselor energetice existente în subsolul statelor din regiune.[32] Acest scenariu şi altele care sunt dezvăluite publicului, „*de surse demne de încredere care doresc să îşi păstreze anonimatul*", au menirea de a iniția, induce sau stimula o anumită atitudine în rândul opiniei publice. Pe de altă parte, utilizarea acestor procedee de manipulare a opiniei publice şi a adversarilor, presupune o corelare strânsă între informare şi dezinformare pentru atingerea obiectivelor stabilite.

Acțiunile de influențare a opiniei publice şi a armatelor adversarului se realizează, de regulă, în cadrul unor operațiuni psihologice. Acestea, în opinia lui Steven Collins, sunt considerate uneori „arta neagră" practicată de maeştri ai minciunii şi înşelătoriei, de aceea „*unii decidenți au dezgust față de manipulare a percepției şi de înşelare...şi au tendința de a suprima dimensiunea psihologică...*[a operațiilor militare].[33]

Istoria a reținut numeroase exemple de **schimbare a atitudinii populației**, a conducerii statului (comunității) şi a combatanților care au condus la pierderea războiului nu pe câmpul de luptă tradițional ci pe cel psihologic. În Primul Război Mondial, propaganda aliată a reuşit să submineze sprijinul populației germane pentru război lansând asupra acesteia sloganuri ca: „*de ce să muriți şi să fiți înfometați pentru stăpânii care vă spun numai minciuni?*"[34] Propaganda aliată a avut succes deoarece era puternic ancorată în realitate şi a stimulat tendința de revoltă a populației împotriva conducerii țării şi instaurarea republicii, la 09.11.1918, condusă de Partidul socialist. Două zile mai târziu Germania a capitulat, deşi trupele sale luptau pe fronturi aflate în afara granițelor naționale.

Încercările de influențare psihologică nu sunt întotdeauna încununate de succes pentru că, în opinia lui Alex Muchielli, „*pentru a manipula trebuie să cunoşti interesele* [celor cărora te adresezi]*...iar pentru a fi manipulat trebuie să nu-ți dai*

[31] Michael Sturmer, **Putin şi noua Rusie,** Editura Litera Internațional, Bucureşti, 2009, pp. 148-168.
[32] Călin Hentea, **Noile haine ale propagandei,** Editura Paralela 45, Bucureşti, 2008, p. 47 (citându-l pe Bogdan Teodorescu).
[33] Al Hidell, *Mutând țintele: strategiile reale din spatele războiului împotriva terorismului,* eseu publicat în volumul *Marile conspirații ale lumii*, coordonat de Al Hidell şi Joan D'Arc, Editura Antet XX Press, Filipeştii de Târg, Prahova, 2006, p. 11.
[34] Lt.col. Steven Collins, *Alianța Nord-Atlantică şi operațile psihologice strategice: domeniu proscris sau în plină dezvoltare?* articol publicat în revista *Infocom*, editată de Statul Major General – Direcția Operații - 2004, pp. 6-7.

seama cum se petrece acest lucru… [fiindcă].. *natura profundă a influenţării se bazează pe procese inconştiente.*"[35]

La capitolul încercări nereuşite putem trece pe cea a experţilor americani de a influența psihologic populația şi luptătorii Vietcongului, în cadrul campaniei sale din Vietnam. Eşecul s-a datorat lipsei de realism a mesajelor care îndemnau la susținerea regimului din Vietnamul de Sud – cunoscut a fi corupt şi nedrept – şi care determinau o recție inversă a populației şi a insurgenților. Pierderea bătăliei în plan psihologic a determinat retragerea forțelor SUA din Vietnam, rămasă în conştiința opiniei publice americane ca o înfrângere greu de acceptat.

Cu o situație asemănătoare s-a confruntat Uniunea Sovietică în timpul intervenției sale armate din Afganistan. Deşi superioritatea militară şi economică a URSS era incontestabilă, totuşi **moralul superior** al afganilor, ulterior al talibanilor, susținuți politic şi cu echipamente militare de Occident şi de majoritatea statelor musulmane, a fost factorul determinant în realizarea a ceea ce istoria a consemnat a fi înfrângerea sovieticilor. Retragerea fără glorie a Uniunii Sovietice din Afganistan a generat, în rândul militarilor şi al opiniei publice din acea țară, acelaşi sentiment ca cel al americanilor după războiul din Vietnam.

6. **Componenta culturală**

Cultura este, după cum majoritatea oamenilor ştiu, elementul cel mai important al definirii unei comunități umane. Ea ne poate apropia unii de ceilalți dar ne poate dezbina foarte tare iar, în ultima vreme, curentul respingerii reciproce între oamenii aparținând unor generații, etnii şi religii diferite este în creştere. Ideea unității în diversitate este lăudabilă şi generoasă dar este foarte greu de pus în aplicare fiindcă prea mulți semeni de-ai noştri sunt pătrunşi de precepte care promovează confruntarea şi excluderea.

Creştinismul, religia cea mai răspândită pe glob – încă – a inițiat mai multe cruciade pentru eliberarea Ierusalimului de sub ocupația musulmană iar în prezent este suspectat că, sub masca războiului împotriva terorismului se ascunde, de fapt, un război împotriva musulmanilor.[36] Deşi majoritatea creştinilor cred că aparțin religiei celei mai paşnice, apostolul Matei prezintă un alt gen de relații interumane care pot să existe pe Pământ: „*Să nu credeți că am venit să aduc pacea pe pământ; n-am venit să aduc pacea, ci sabia... Fratele îl va da la moarte pe fratele său, şi tatăl pe copilul lui; copiii se vor ridica împotriva părinților lor şi-i vor omorî...*"[37]

O altă religie – cea musulmană – care se preconizează să fie cea mai răspândită de pe glob, are, la rândul său mesaje de convertire a celor de altă religie sau de eliminare fizică a lor căci „*Pentru cel dus în rătăcire de la Dumnezeu* [Allah, n.a.]*, nu poți afla drum...Deci nu prindeți cu ei prietenie până ce nu purced pe drumul lui*

[35] Martin L. Fracker, *Conquest and Cohesion. The Psychological Nature of War,* eseu publicat în *Challenge and Response,* coordonată de Dr. Karl P. Magyar, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 1994, p. 176, http://www.aupress.maxwell.af.mil;
[36] Alex Mucchielli, **Arta de a influența,** Editura Polirom, Iaşi, 2002, p. 20, 193.
[37] Francis Fukuyama, op..cit. p. 63.

Dumnezeu; dacă însă se abat apoi prindeți-i şi omorâți-i unde-i aflați şi nu primiți de la ei nici prietenie nici ajutor."[38]

Iudaismul, considerat, de către evrei, religia cea mai veche de pe Terra, promovează excluderea adepților celorlalte confesiuni religioase din comunitatea lor prin interzicerea căsătoriei evreilor cu ne-evrei „*fiindcă actul matrimonial implică cerința ca cei doi soți să fie supuşi aceleiaşi legi.*"[39] În acelaşi timp, Talmudul îndeamnă la eliminarea fizică a celor de altă religie: „*Pe cel mai bun dintre ne-evrei, omoară-l.*"[40]

Asocierea politicii cu religia extremistă dă naştere la cel mai periculos fenomen – terorismul, care face prozeliți pe toate meridianele şi paralele lumii, dar în special printre descendenții emigranților din Asia şi Africa în Occident, care nu au reuşit să se integreze în societățile în care trăiesc sau în care au fost educați. Din această cauză, cei mai mulți jihadişti provin nu din statele musulmane ci din tinerii musulmani născuți şi educați în Europa Occidentală.[41]

Oameni politici cu vederi totalitariste şi lideri religioşi fundamentalişti încearcă să ridice bariere de tot felul în calea comunicării membrilor comunităților pe care le conduc de teama „contaminării" acestora cu idei care sunt diferite de cele pe care ei le susțin sau le impun. Astfel, „*regimurile autoritare din Turkmenistan, Tadjikistan şi Uzbekistan au stabilit un control strict asupra programelor de cooperare militară cu SUA*,[42] iar preşedinții aprobă personal contactele cadeților şi ale ofițerilor cu militari occidentali, de teamă că vor fi influențați de idealurile acestora.[43] Aceşti oameni uită ori nu ştiu, iar dacă ştiu neglijează adevărul că barierele cele mai permeabile sunt cele administrative şi cele fizice, prin comparație cu cele psihologice construite cu răbdare prin educație.

Atitudinile discreționare, constând în interdicții de tot felul, stimulează curiozitatea, atracția față de lucrul interzis şi creşterea germenilor respingerii între generații, etnii şi religii. Propovăduirea violenței în şcolile religioase alimentează cu „sânge proaspăt", taberele de instruire a teroriştilor de toate orientările şi validează predicția fostului şef al Comitetului Întrunit al Şefilor Statelor Majore al armatei SUA – generalul Myers: războiul împotriva terorismului va fi lung şi greu, mai lung decât o viață.

7. Componenta militară

Chiar dacă unii teoreticieni consideră că războiul de tip clausewitzian nu mai este posibil în secolul XXI şi în viitorul previzibil, totuşi componenta militară rămâne o „*continuare a politicii cu mijloace violente*" şi „*ultima soluție*" pentru a pune capăt unei confruntări între state.

---

[38] **Evanghelia după Matei,** 10 (21, 34).
[39] **Coranul**, Şura Muierilor, (90, 91), pag. 98, Editura Cartier, Chişinău, 2001.
[40] Josy Eisemberg, **Iudaismul***,* Editura Humanitas, Bucureşti, 1995, p. 128.
[41] Josy Eisemberg ,op.cit. p. 70.
[42] Francis Fuyuyama, op.cit. p. 63.
[43] Michael J. McCarthy, *The Limits of Friendship,* Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 20007, pp. 114 -115, http://www.aupress.maxwell.af.mi.

Evoluția științei și a tehnicii a produs atât de multe modificări în tactica și strategia acțiunilor militare încât putem afirma, fără teama de a greși, că nici un război nu mai seamănă cu altul. Pe de altă parte, multe din principiile acțiunilor militare descoperite și validate de luptele și campaniile desfășurate din antichitate și până în prezent, au valabilitate și acum și probabil că multe dintre ele vor rămâne viabile și în viitor. Așadar, deși nu au semănat și nu vor semăna nici în viitor, integral, unele cu altele, acțiunile militare au ceva în comun: **violența folosită pentru a distruge voința adversarului de a lupta.** Modul cum este folosită violența și mijloacele întrebuințate pentru a atinge obiectivele stabilite de decidentul politic și comandantul militar, vor diferenția operațiilor militare și războaiele. Părțile aflate în conflict își vor alege strategia, tactica și mijloacele pentru a-și surprinde adversarul și a înclina balanța victoriei în favoarea lor, în funcție de obiectivele pe care și le-au stabilit, de capacitățile militare și de altă natură pe care le au, de raportul de forțe dintre ele, de aliații pe care îi au și pe care speră să îi aibă, de reacția comunității internaționale etc.

În era informației, a informaticii, a sateliților, a armelor inteligente, a armelor de distrugere în masă și a recrudescenței terorismului pot exista conflicte militare care să semene cu cel de-al doilea război mondial – cum s-a întâmplat în conflictul georgiano-rus din august 2008 - dar și „*războaie de al treilea val*" – cum a fost cel împotriva Irakului din 2003. Indiferent de adversari, perioadă istorică și nivelul de dezvoltare a strategiei militare, a sistemelor de armă și a mijloacelor de luptă, conflictele militare și războaiele vor avea ca element de comonalitate și continuitate **ținta, care este omul.** Omul, în postura de combatant direct, de decident politico-militar sau de membru al societății va fi ținta predilectă a tuturor componentelor războiului pentru că omul, ca personaj colectiv, este cel care inițiază conflicte, își folosește inteligența, experiența, energia și voința pentru a lupta pe fronturi invizibile sau deschise și tot el negociază și încheie pacea.

În războaiele viitoare se va urmări, cu precădere, mintea omului și mai puțin distrugerea lui fizică pentru că cineva „*trebuie să muncească din greu și să se poarte corespunzător*".[44] Metodele și mijloacele folosite pe timpul confruntărilor militare depind de părțile aflate în conflict, respectiv de rezultatele acțiunilor lor una asupra celeilalte. Astfel, în timp ce una pierde poate decide să escaladeze conflictul utilizând mijloace din ce în ce mai distructive și cu o intensitate mai mare sau, dimpotrivă, să propună negocierea păcii. Teroriștii - „*inamicul fără chip*",[45] cum i-a denumit Adrian Mac Liman - considerați cea mai mare amenințare la adresa păcii și a civilizației, sunt greu de descoperit și de anihilat deoarece **pot fi dintre și printre noi,** utilizează întreaga gamă de metode și mijloace militare și nemilitare pentru a-și impune voința și acțiunile lor nu cunosc granițe. Spre deosebire de alte tipuri de confruntări violente, ținta predilectă a teroriștilor nu este forța combatantă ci oameni neimplicați direct în lupte. As putea spune că utilizează o formă de **strategie indirectă** prin care vor să impună conducerilor politico-militare ale statelor să ia decizii sub presiunea opiniei

[44] Ahmed Rashid, **Jihad:The Rise of Militant Islam in Central Asia,** Penguin Books, New York, 2003, pp. 74-83.
[45] Lawrence Rees, **Auschwitz. Naziștii și soluția finală,** Editura Rao, București 2007, p. 46.

publice, îngrozită de efectele atentatelor şi de perspectivele pe termen scurt de a fi ţinta unor noi acte teroriste. Metoda a funcţionat în Irak determinând retragerea trupelor Spaniei după ce teroriştii au capturat mai mulţi cetăţeni ai acestei ţări şi au ameninţat că îi omoară dacă spaniolii nu se retrag. Utilizată şi în Afganistan, metoda nu a dat rezultate la fel de rapide dar a contribuit la creşterea atitudinii de respingere a războiului de către opinia publică din statele membre NATO şi a celor partenere, care participă la Forţa Internaţională de Asistenţă şi Securitate – ISAF - sub mandatul ONU. În SUA, ţară iniţiatoare a războiului împotriva terorismului, susţinătorii retragerii consideră că „*Gorbaciov a avut dreptate când a decis retragerea trupelor sovietice din Afganistan*" [46] şi pun sub semnul întrebării posibilitatea realizării obiectivelor americane, stabilite la începutul acţiunilor militare. Având în vedere pierderile importante de vieţi omeneşti şi sumele uriaşe pentru susţinerea campaniilor, susţinătorii retragerii propun preşedintelui Obama să nu accepte solicitarea comandantului forţelor americane în Afganistan – generalul McChrystal de suplimentare a forţelor cu 40.000 de oameni şi să folosească fondurile pentru redresare economico-socială şi depăşirea crizei economico-financiare actuale.

Evaluarea situaţiei geopolitice şi geostrategice internaţionale relevă existenţa unor ameninţări noi, asimetrice, la adresa tuturor statelor şi a organizaţiilor – guvernamentale şi neguvernamentale şi proliferarea conflictelor de mică intensitate. Cauzele ameninţărilor şi a conflictelor sunt vulnerabilităţile şi disfuncţionalităţile interne, peste care s-au suprapus influenţele negative din exterior. Pe cale de consecinţă, războaiele şi conflictele militare nu vor dispare prea curând din panoplia soluţiilor de rezolvare a disputelor dintre state, respectiv dintre unele state şi comunităţile din cadrul acestora. Un viitor al „*păcii şi prosperităţii poate fi atins numai atunci când nici o altă naţiune nu va domina şi nu va încerca să domine altă naţiune....şi când noi vom recunoaşte că toate naţiunile au drepturi dar şi reponsabilităţi...Nu aşteptaţi ca America să rezolve singură toate problemele lumii...este timpul să ne împărţim responsabilităţile pentru un răspuns global la ameninţări globale*", [47] declara preşedintele american Barack Obama la recenta sesiune a Adunării Generale a ONU.

Este greu, dacă nu chiar imposibil de spus, cum vor arăta confruntările militare viitoare. Unii experţi şi oameni politici cred că viitorul nu mai este al sistemelor de armă dezvoltate pentru confruntări de amploare, cum ar fi avionul de vânătoare american F-22 Raptor, considerat „*puţin potrivit pentru bătăliile antiinsurgenţă din Irak şi Afganistan*",[48] alţii consideră că „*următorul război mondial ar putea să se deruleze în spaţiul virtual şi acest lucru ar putea să fie o catastrofă...Cel mai bun mod de a-l câştiga este să-l eviţi*".[49] Există şi teoria unui al patrulea război mondial, în care inamicul este „*Islamul radical..mai fanatic şi mai neobosit decât orice am*

[46] Adrian MacLiman, *Haosul care vine, război fără nume, inamic fără chip,* Editura Maşina de scris, Bucureşti, 2004.
[47] Steve Coll, *Gorbachev Was Right*, The New Yorker, http://www.newyorker.com/online/blogs/stevecoll/, 29.09.2009, consultat pe 08.10.2009.
[48] Jenifer Loven, *Obama to World: Don't Eexpect America to Fix it All,* articol publicat de Agenţia Associated Press, pe 22.09.2009.
[49] Andrew Taylor, op. cit.

cunoscut în istorie. El are avantajul de a se baza pe o religie venerabilă, cu peste un miliard de adepți, care nu numai că oferă permanent recruți – instruiți şi pregătiți psihologic în moschei şi şcoli (madrasa) mult mai eficiente, autonome şi ubicue decât orice tabără a Tineretului Hitlerist sau a Komsomolului – dar continuă şi o îndelungată şi profundă tradiție de zel religios, aşteptare mesianică şi cult al martiriului."[50]

Concluzii

Războaiele din Afganistan, cel din Irak şi operațiunile post-conflict care le-au succedat au constituit momente importante în evoluția artei militare contemporane deoarece au concentrat elemente de război clasic şi neconvențional. Pe de altă parte, tacticile şi metodele folosite de părțile aflate în conflict au fost utilizate şi în alte confruntări militare, de pe alte meridiane, desfăşurate în alte perioade istorice, dar cu alți „actori" şi cu alte mijloace de luptă. Atacurile sinucigaşe, de exemplu, au fost folosite în multe războaie dar cele mai cunoscute sunt atacurile kamikadze ale luptătorilor japonezi, din cel de-al doilea război mondial. Un alt gen de acțiuni sinucigaşe, mai puțin cunoscut, este cel practicat de Iran, în războiul său cu Irakul, când a trimis femei şi copii prin câmpurile de mine irakiene, pentru a face culoare de trecere pentru luptători şi tehnica militară. Atacurile cu dispozitive improvizate de tot felul, hărțuirea, gherila, inclusiv cea urbană, răpirile de persoane au fost utilizate de partizanii din URSS şi Iugoslavia împotriva fasciştilor germani, de insurgenții din Indochina, de războinicii sandinişti din Nicaragua, de organizațiile teroriste din Europa (IRA, ETA, Brigăzile Roşii, Septembrie Negru etc.) şi de alți combatanți. Este foarte probabil ca tacticile enunțate succint anterior să fie folosite şi de alți combatanți care, aflându-se în inferioritate numerică şi ca înzestrare tehnică față de adversarii lor, să nu se angajeze în confruntări directe cu aceştia deoarece ştiu că le vor pierde.

În perspectivă, conflictele din Afganistan, Irak, Cecenia, Georgia, Sudan, Cornul Africii, Orientul Mijlociu şi din alte „zone fierbinți" ale globului vor constitui, parafrazându-i pe soții Toffler, un „val" care trece şi lasă urme dar viitorul aparține confruntărilor non-militare. Distrugerea unei baze de date electronice, aparținând structurii de securitate a unui stat poate fi mai profitabilă pentru inițiator şi mai costisitoare pentru statul-țintă decât distrugerea unui obiectiv militar important (aşa-numit centru de greutate). Această acțiune poate genera un „cutremur" la bursele internaționale şi la cea a statului-țintă, care s-ar putea cifra la multe miliarde de dolari. De asemenea, operațiile psihologice sunt mult mai greu de detectat şi contracarat, sunt mai ieftine decât acțiunile militare şi nu vor produce atâta ostilitate în opinia publică internă şi internațională, cum produc acțiunile cu folosirea mijloacelor distructive, fie ele „inteligente" sau „chirurgicale." În plus, operațiile psihologice abordează mult mai direct şi, nu de puține ori mai eficient, ținta cea mai importantă a confruntării – **voința combatanților de a lupta şi a opiniei publice din statul(ele) advers(e) de a susține lupta**.

[50] Hamadoun Toure, declarație făcută la Salonul Internațional de Telecomunicații de la Geneva din octombrie 2009, declarație publicată de www.hotnews.ro, pe 06.10.2009.

„Războaiele” economice au fost, sunt şi vor fi un ingredient important al dezvoltării într-o lume dominată de competiţie şi globalizare dar vor constitui şi cauza principală pentru conflicte extinse, în care diplomaţia nu va putea să oprească sau poate chiar va stimula acţiunile militare, deşi se ştie că acestea nu pot conduce la o pace durabilă.

Dezideratul, aproape utopic în acest moment, al realizării şi menţinerii păcii mondiale este posibil prin educaţie permanentă şi acceptarea, nu doar declarativă ci şi implementarea unor principii de cooperare internaţională, având ca punct de plecare un set de valori comune, care să armonizeze diferenţele culturale, economice, politice şi de altă natură existente între comunităţile lumii.

Bibliografie:

[1]. *Evanghelia după Matei*.
[2]. *Coranul*.
[3]. **Dicţionar de cuvinte, expresii, citate celebre,** Editura Vestala, Bucureşti, 2004.
[4]. US Department of Defense, **JP 1-02. DOD Dictionary of Military and Associated Terms.**
[5]. ALLEN, Thomas B., „*Declasificat. 50 de documente strict secrete care au schimbat istoria”,* Editura Curtea Veche, Bucureşti 2009.
[6]. BĂHNĂREANU, Cristian, **Resurse energetice, crize, conflicte,** Editura Militară, Bucureşti, 2008.
[7]. BERGSTEN, C. Fred, *Japan and the United States in the New World Economy,* publicat de Theodore Rueter în volumul *The United States in the World Political Economy,* Mc Graw-Hill, New York, 1994.
[8]. BING, Stanley, **Sun Tzu era un biet mototol. Subjugă-ţi adversarii, ţine-ţi aproape prietenii şi stăpâneşte adevărata artă a războiului,** Editura Curtea Veche*,* Bucureşti, 2009.
[9]. COLL, Steve, *Gorbachev Was Right*, The New Yorker.
[10]. COLLINS, Steven, lt.col., *Alianţa Nord-Atlantică şi operaţile psihologice strategice: domeniu proscris sau în plină dezvoltare?* articol publicat în revista *Infocom*, editată de Statul Major General – Direcţia Operaţii – 2004.
[11]. DEUTSCH, Karl W., **Analiza relaţiilor internaţionale,** Editura Tehnica-Info, Chişinău, 2006.
[12]. DONNELLEY, Paul **Asasini şi asasinate care au schimbat istoria lumii,** Editura Litera Internaţional, Bucureşti, 2009.
[13]. EISEMBERG, Josy, **Iudaismul***,* Editura Humanitas, Bucureşti, 1995.
[14]. FELTHAM, R.G., **Introducere în dreptul şi practica diplomaţiei,** Editura All, Colecţia Juridică, Bucureşti.
[15]. FIDLER, Jiri, MARES, Petr, **Istoria NATO**, Institutul European, Iaşi, 2005.
[16]. FRACKER, Martin L., *Conquest and Cohesion. The Psychological Nature of War,* eseu publicat în *Challenge and Response,* coordonată de Dr. Karl P. Magyar, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 1994.
[17]. FUKUYAMA, Francis, **America la răscruce,** Editura Antet XX Press, Filipeştii de Târg, 2006.

[18]. HENTEA, Călin, **Noile haine ale propagandei,** Editura Paralela 45, Bucureşti, 2008.
[19]. HIDELL, Al, *Mutând ţintele: strategiile reale din spatele războiului împotriva terorismului,* eseu publicat în volumul *Marile conspiraţii ale lumii*, coordonat de Al Hidell şi Joan D'Arc, Editura Antet XX Press, Filipeştii de Târg, Prahova, 2006.
[20]. HIRST, Paul, **Război şi putere în secolul 21,** Editura Antet XX Press, Filipeştii de Târg, 2001.
[21]. KADLEC, Robert P., **Biological Weapons for Waging Economic Warfare, eseu publicat în Battlefield of the Future**, volum editat de Barry R. Schneider şi Lawrence E. Grinter, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 1998.
[22]. LOVEN, Jenifer, *Obama to World: Don't Eexpect America to Fix it All,* articol publicat de Agenţia Associated Press.
[23]. MacLIMAN, Adrian, **Haosul care vine, război fără nume, inamic fără chip**, Editura Maşina de scris, Bucureşti, 2004.
[24]. McCARTHY, Michael J., **The Limits of Friendship,** Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 20007.
[25]. MIREA, Marin **Maxime militare,** Editura Militară, Bucureşti,1973.
[26]. MUCCHIELLI, Alex, **Arta de a influenţa**, Editura Polirom, Iaşi, 2002.
[27]. MURRAY, Williamson, **Strategy to Defeat the Luftwaffe 1933-1945,** Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 1998.
[28]. O'ROURKE, P.J., **Pacea ucide,** Editura Antet XX Press, Filipeştii de Târg, 2004.
[29]. PRINS, Gwyn, *Strategy, Force Planning and Diplomatic/Military Operations (DMOs)*, The Royal Institute of International Affairs, Chattam House, London, Great Britain, 1998.
[30]. RASHID, Ahmed, **Jihad:The Rise of Militant Islam in Central Asia,** Penguin Books, New York, 2003.
[31]. REES, Lawrence, **Auschwitz. Naziştii şi soluţia finală**, Editura Rao, Bucureşti, 2007.
[32]. SCHNEIDER, Barry R., *Deterring International Rivals From War and Escalation,* articol publicat în volumul *Know Thy Enemy*, USAF Counterproliferation Center, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 2003.
[33]. SCHELLING, Thomas C., *The Strategy of Conflict,* Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, London, Seventeenth printing, 1999, USA.
[34]. SOROS, George, **Epoca falibilităţii**, Editura Polirom, Iaşi, 2007.
[35]. STRACHAN, Hew, **European Armies and the Conduct of War,** Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York, 2003.
[36]. STURMER, Michael, **Putin şi noua Rusie**, Editura Litera Internaţional, Bucureşti, 2009.
[37]. TZU, Sun, **The Art of War,** Westview Press, 1994.
[38]. WEINER, Tim, **CIA. O istorie secretă,** Editura Litera Internaţional, Bucureşti, 2007, p.326, 340, 342, 346.

[39]. YANG, Shang *The Book of Lord Shang,* publicată în cartea *The Art of War- Sun Tzu, The Book of Lord Shang –Shang Yang*, Wordsworth Classics of World Literature Limited, Hertfordschire, Great Britain, 1998.
[40]. www.hotnews.ro

ELEMENTE DE MANAGEMENT AL SITUAȚIILOR DE URGENȚĂ ŞI DE RISC EXTREM

Dr. Gheorghe VĂDUVA*

Emergency situations are numerous and, ussually, unexpected. Therefore, the plans of preventing the effects of emergency situations and plans of intervention in certain situations are dificult and hard to accomplish. The dificulty consists in situations, conditions and favoring or unfavourable factors variability. The hardness of conceiving, acomplishing, implementing and aplying these plans consists, also, in the intervention of many random factors, in the imposibility to forecast all the events suposed by the emergency situations.

If such plans are too limited, therefore the prevention and intervention will be hapenly, and the results will be also randomized. If the plans are too detailed, thus the prevention and intervention will also suffer because when the emergency occurs, especially in extremely risky conditions is very dificult for a plan to comprise all the details.

The planning must be enough detailed and rigurous for the prevention and intervention to emergencies to be done ordered and efficiently, but not very detailed, because in such interventions counts very much the procedure – asessing internventions' order, legality, and legitimacy -, and also the inteligence and the creative spirit of intervention team becuase the intervention imposeses rigors but also solutions adapted to the concrete evolution of the event.

The creation of a National System of Extreme Risk Management Situations could be a mean to improve and even eficiency the interventions into hard dangers involving the assumption of an extreme risk.

1. Tipologii de indicatori de evaluare a evenimentelor de risc extrem şi descrierea lor

NC	Indicatori de evaluare	Descrierea indicatorilor respectivi
Indicatori de stare		
1	Prezență	Sursele (umane şi tehnice) de date şi informații, sistemele de senzori, bazele de date etc. şi, evident, echipele de monitorizare furnizează date cu privire la prezența unor indicii ale posibilelor evenimente de risc extrem, a celor în desfăşurare şi asupra efectelor celor trecute.
2	Consistență	Echipele de analiză şi cele de monitorizare, alte elemente ale SNMSRE efectuează analize şi evaluări cu privire la consistența indicatorilor şi indiciilor care ajută la situarea unui eveniment pe o scală de pericol şi amenințare de la lipsa acestora, până la gradul cel mai înalt (pericol maxim, amenințate iminentă, foarte gravă etc.), precum şi a gradului risc implicit, asumat sau impus, de la lipsa riscului, la riscul extrem)
3	Precedent	Echipele de analiză şi evaluare analizează toate precedentele (cutremure, ploi torențiale, inundații, catastrofe naturale, accidente nucleare, accidente tehnologice, accidente de mediu etc.) şi elaborează documente statistice şi concluziile care rezultă de aici. SNMSRE alcătuieşte un tabel cu indicatorii necesari şi utili privind analiza precedentului.
4	Structură	Sistemele de analiză şi evaluare au în vedere indicatorii cu privire la structura evenimentelor care generează urgențe şi a celor de urgență (indicatori de semnalare a evenimentului, indicatori cu privire la natura

* **General de brigadă (r.), cercetător ştiințific gr. I, Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate/Universitatea Națională de Apărare „Carol I"**

		evenimentului, la compunerea lui, de exemplu: ploi torențiale cu descărcări electrice şi vâna puternic, tornade)
5	Desfăşurare	Aici se au în vedere indicatorii din cursul desfăşurării acestuia privind aria de cuprindere, amploarea, intensitatea, forța, durata etc.)
5	Intercondiționare	Aici se au în vedere indicatorii de conexiune (exemplu, asocierea dintre ploile torențiale şi inundații sau dintre accidentul industrial şi poluarea mediului etc.)
Indicatori de dinamică		
1	Interacțiune	Sunt identificați şi analizați indicatorii care furnizează date cu privire la interacțiunile dintre componentele evenimentului pe timpul evoluției acestuia
2	Evoluție	Variabilitate, intensitate, amploare, forță, în dinamica evenimentului
3	Evaluare	Scări de evaluare (exemplu: scara Richter, scara Mercalli, în cazul cutremurelor, adâncime etc.)
4	Transformare	Indicatori de trecere de la o stare la alta a evenimentului (exemplu: transformarea unei furtuni în tornadă)
5	Prognoză	Se au în vedere indicatorii care generează o viziune asupra apariției unui eveniment, desfăşurării viitoare a unui eveniment, evoluției, transformării sau amplificării acestuia
Indicatori de finalitate		
1	Rezultate	Indicatori cu privire la raportul dintre principalii parametrii ai evenimentului de risc extrem, calitatea intervenției şi rezultatele obținute în urma intervenției
2	Efecte	Aici se au în vedere lanțurile de efecte (preconizate, scontate, produse, dar şi colaterale, nedorite, întâmplătoare, înlănțuite (se pot constitui baze de date privind efectele care servesc la analiza lor comparativă etc.)

În practică, există deja serii de indicatori pe baza cărora se elaborează prognozele meteo, ale unor evenimente de risc, cum ar fi, spre exemplu, poluarea mediului de către un lanț de întreprinderi miniere, dar şi indicatori care pot fi folosiți de echipele de monitorizare şi analiză pentru cunoaşterea profundă a evenimentelor.

1.1. Posibile metodologii de evaluarea intervenției (prevenției) în condiții de risc

1.1.1. Metoda evaluării după efecte:

NC	**Algoritm**		**Indicatori**	**Cotare**	
				Estimată	**Rezultată**
1	Efect	Planificat	Prevenire		
			Limitare		
			Rezolvare		
			Refacere		
		Scontat	Prevenire		
			Limitare		
			Rezolvare		
			Refacere		
		Rezultat	Prevenire		
			Limitare		
			Rezolvare		
			Refacere		
		Dorit	Prevenire		
			Limitare		

			Rezolvare		
			Refacere		
		Nedorit	Prevenire		
			Limitare		
			Rezolvare		
			Refacere		
		Altul	Prevenire		
			Limitare		
			Rezolvare		
			Refacere		
2	Scop sau scopuri		Prevenire		
			Limitare		
			Rezolvare		
			Refacere		
3	Obiectiv (obiective)		Prevenire		
			Limitare		
			Rezolvare		
			Refacere		
4	Etape	Etapa 1	Prevenire		
			Limitare		
			Rezolvare		
			Refacere		
		Etapa 2	Prevenire		
			Limitare		
			Rezolvare		
			Refacere		
		Etapa 3	Prevenire		
			Limitare		
			Rezolvare		
			Refacere		
		…			
		Etapa *n*	Prevenire		
			Limitare		
			Rezolvare		
			Refacere		
5	Aşteptări/rezultate		Prevenire		
			Limitare		
			Rezolvare		
			Refacere		
6	Punctaj obținut		Prevenire		
			Limitare		
			Rezolvare		
			Refacere		
7	Feed-back		Prevenire		
			Limitare		
			Rezolvare		
			Refacere		

1.1.2. Metoda evaluării după interacțiuni

Avem, spre exemplu evenimentele de risc A, B şi C. Potrivit unor precedente, unui set de indicatori, precum şi efectelor preconizate sau produse, se pot identifica şi evalua lanţurile de interacţiuni.

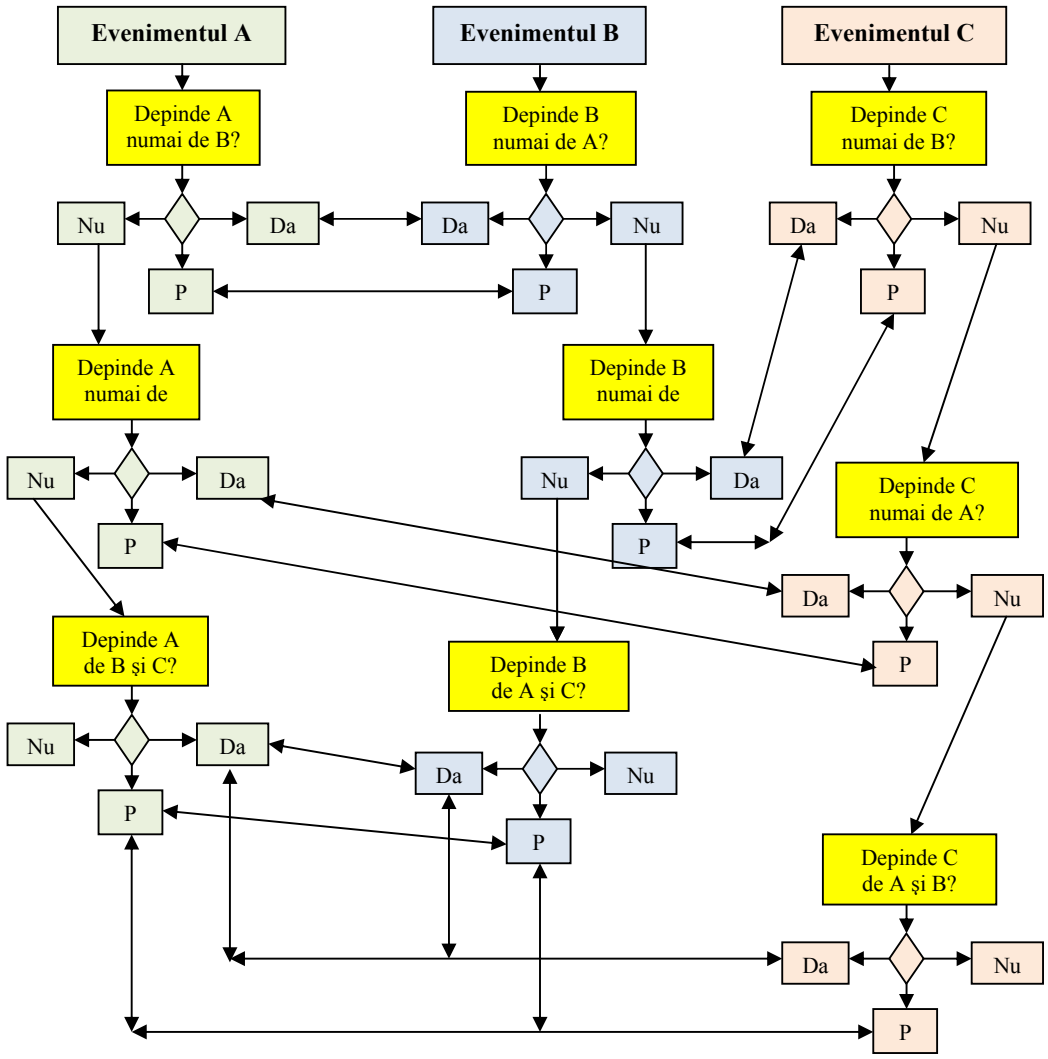

Aceste lanţuri de conexiuni şi interacţiuni sunt foarte importante pentru evaluarea riscului asociat şi a riscului impus în evenimentele de pericol extrem, dar şi în toate celelalte evenimente care presupun un grad de risc al intervenţiei. De regulă, evenimentele care cer intervenţia în condiţii de risc îşi cumulează deopotrivă cauzele şi efectele, astfel încât riscul tinde totdeauna către limita sa maximă. Această cumulare este însă, de cele mai multe ori, aleatoare şi, deci, imprevizibilă. Din acest motiv, calcularea riscului în condiţiile în care evenimentele (cutremure, inundaţii, furtuni, avalanşe, dislocări de teren, ruperi de diguri etc., accidente industriale provocate sau amplificate de acestea) este foarte dificilă, dar absolut necesară, întrucât asigură o pre-evaluare a riscului.

În caz contrar, riscul creşte semnificativ, întrucât intervenţia se face în necunoscut, în condiţii de nesiguranţă, care pot genera efecte dintre cele mai grave. Toate structurile de intervenţie de urgenţă au în vedre astfel de situaţii în care cumularea cauzelor şi efectelor generează riscuri extrem de mari. Cunoaşterea şi

evaluarea din timp a acestora poate duce la reducerea nivelului de risc sau măcar la controlul riscului, ceea ce este foarte important atât pentru calitatea şi eficienţa intervenţiei, cât şi pentru securitatea personalului din cadrul echipelor de intervenţie.

1.2. Metode de elaborare a planurilor de urgenţă

Pentru elaborarea planurilor de intervenţie în situaţii de urgenţă sunt necesare metodologii adecvate. Primul set de metode şi metodologii are drept scop *identificarea şi analizarea pericolelor, ameninţărilor, vulnerabilităţilor şi riscurilor din situaţii de urgenţă*. Se disting aici cinci etape:

- *inventariere*: alcătuirea unor liste cu posibilele pericole, ameninţări, vulnerabilităţi şi riscuri (PAVR), a obiectivelor şi obiectelor de risc, inclusiv de risc extrem, pe cel puţin trei paliere: cauze ale situaţiilor de urgenţă (exemplu: întreprinderile din industria chimică generatoare de pericole şi ameninţări tehnologice); factori stimulativi sau amplificatori (spre exemplu: infrastructurile nesigure, barajele, acumulările, lipsa unor sisteme de securitate eficiente din domeniul hidrologic); victime (din cauza inundaţiilor, cutremurelor, accidentelor industriale, pane de curent etc.);
- *analiză*: analizarea pericolelor, ameninţărilor,vulnerabilităţilor şi riscurilor asociate acestora (exemplu: frecvenţa şi intensitatea unor e pericole naturale – cutremure, inundaţii, avalanşe, ploi torenţiale, furtuni, ger, secetă etc.; decelarea din cadrul pericolelor reale sau potenţiale a celor care reprezintă ameninţări directe; vulnerabilităţi: spre exemplu, analiza caracteristicilor unor infrastructuri cum ar viaductele de pe un tronson – lungime, capacitate, greutate suportată, vibraţii, număr de vehicule pe oră, zi, an, număr de accident etc.
- *evaluare*: examinarea fiecărui pericol potenţial, pe baza unor precedente, a fiecărei ameninţări, a fiecărei vulnerabilităţi şi a componentelor riscului impus, asumat sau doar prognozat (analiza se face separat, dar şi în context, cu identificarea şi evaluarea impactului asupra omului şi comunităţii, a factorilor agravanţi sau atenuanţi etc.);
- *diagnosticare*: pe baza analizei şi evaluării, pe o scală adecvată (dar unică), se stabileşte nivelul de risc (spre exemplu: lipsa riscului; risc uşor, risc mediu, risc major, risc extrem), pentru fiecare categorie de pericole şi ameninţări, în funcţie de gradul acestora şi de nivelul de vulnerabilitate şi de factorii agravaţi sa atenuanţi;
- *prognozare*: pe baza analizei, evaluării, diagnosticării şi a corelării rezultatelor, se elaborează prognoze cu privire la posibilitatea producerii unor evenimente de risc extrem în diferite zone, dar şi referitor la efectele pe care acestea le pot genera (spre exemplu, ploile torenţiale prognozate pentru următoarele trei în partea de est a ţării, zile ar putea produce inundaţii în judeţele Suceava, Iaşi, Bacău, Vrancea şi Galaţi, îndeosebi pe râurile Prut, Jijia, Siret şi afluenţii acestuia).

Cel de al doilea set de metode se referă la *planificarea acţiunii şi reacţiei în evenimentele de risc extrem previzibile*, în funcţie de nivelul de pericol şi de ameninţare şi, evident, de nivelul riscului calculat (estimat). Aici, se disting trei componente importante:

- *planificarea acţiunii preventive*: în funcţie de nivelul de pericol şi de ameninţare pe care-l prezintă prognozele cu privire la evenimente meteorologice şi de

altă natură previzibile, sau aşteptate, de condiţiile concrete, forţele şi mijloacele la dispoziţie şi de resursele alocate, se elaborează un set de măsuri, care se actualizează în permanenţă (spre exemplu, pentru limitarea efectelor unui cutremur, a fost concept, în ţara noastră, un sistem de alertă prin care toate componentele de risc maxim, în astfel de situaţii – laboratoare, reactoare nucleare, trenuri, sisteme energetice, reţele de gaze naturale etc. – sunt avertizate imediat ce unda seismică a fost sesizată în epicentru şi chiar oprite sau decuplate de la reţele, astfel încât să se prevină dezastrul);

- *planificarea intervenţiei*: se face din timp, pe variante şi niveluri de pericol, de ameninţare şi, în consecinţă de risc, în funcţie de politici, strategii, forţe, mijloace şi resurse;

- *planificarea reacţiei*: reacţia este strict condiţionată de structura, amploarea şi modul de desfăşurare a evenimentului de risc şi, din acest motiv, se cere organizată şi planificată nu numai intervenţia, ci şi reacţia; intervenţia este a acţiune pentru rezolvarea unei situaţii creată de o provocare, un pericol, o ameninţare sau pentru acoperirea (compensarea) unei vulnerabilităţi, în timp ce reacţia este o intervenţie determinată de evenimentul în curs sau care s-a produs deja.

Cel de al treilea set de metode se referă la *planificarea modului de soluţionare a efectelor*. Aici se au în vedere, de regulă, următoarele:

- *planificarea asistenţei umanitare*: echipe de intervenţii, locaţii pentru sinistraţi, asigurarea cu apă, alimente, medicamente, transport, comunicaţii, probleme sociale etc.;

- *planificarea asistenţei sanitare*: puncte de prim ajutor, asistenţa ambulatorie, intervenţia spitalelor de campanie, modul de acţiune în sistemul medicinii de urgenţă (reţeaua spitalelor de urgenţă), decontaminarea apei şi a surselor de hrană, prevenirea epidemiilor etc.;

- *planificarea refacerii infrastructurilor critice strategice*: identificarea, inventarierea şi evaluarea infrastructurilor afectate, stabilirea din timp a echipelor de intervenţii, în funcţie de specificul infrastructurilor, alocarea resurselor necesare;

- *planificarea acţiunilor ecologice*: identificarea şi evaluarea efectelor produse asupra mediului, stabilirea din timp a echipelor de intervenţie, fixarea mijloacelor şi resurselor, stabilirea din timp de modalităţilor de acţiune.

Toate aceste metode de pregătire şi întocmire a planurilor în urgenţe, în condiţiile riscului extrem, se bazează pe cunoaşterea situaţiei, pe existenţa unor structuri specializate şi a unor elemente de infrastructuri adecvate, pe capacitatea sistemului de management al situaţiilor de urgenţă şi a sistemului de management al situaţiilor de risc extrem, atunci când în dinamica situaţiilor de urgenţă intervin şi alte elemente de risc extrem care impun o analiză extinsă şi o evaluare mai complexă a provocărilor, pericolelor şi ameninţărilor, precum şi a vulnerabilităţilor care generează riscul extrem.

Fiecare entitate şi are şi trebuie să-şi aibă planul său de acţiune în cazul unor situaţii de risc extrem. În întreprinderi, firme şi instituţii există planuri de acţiune în caz de incendiu, la cutremure, la inundaţii, în cazul accidentelor tehnologice şi ecologice etc. Dar metodele şi algoritmii de întocmire şi aplicare a acestor planuri nu diferă esenţial de la o unitate la alta, de la un nivel la altul.

Algoritm al elaborării planurilor de urgență

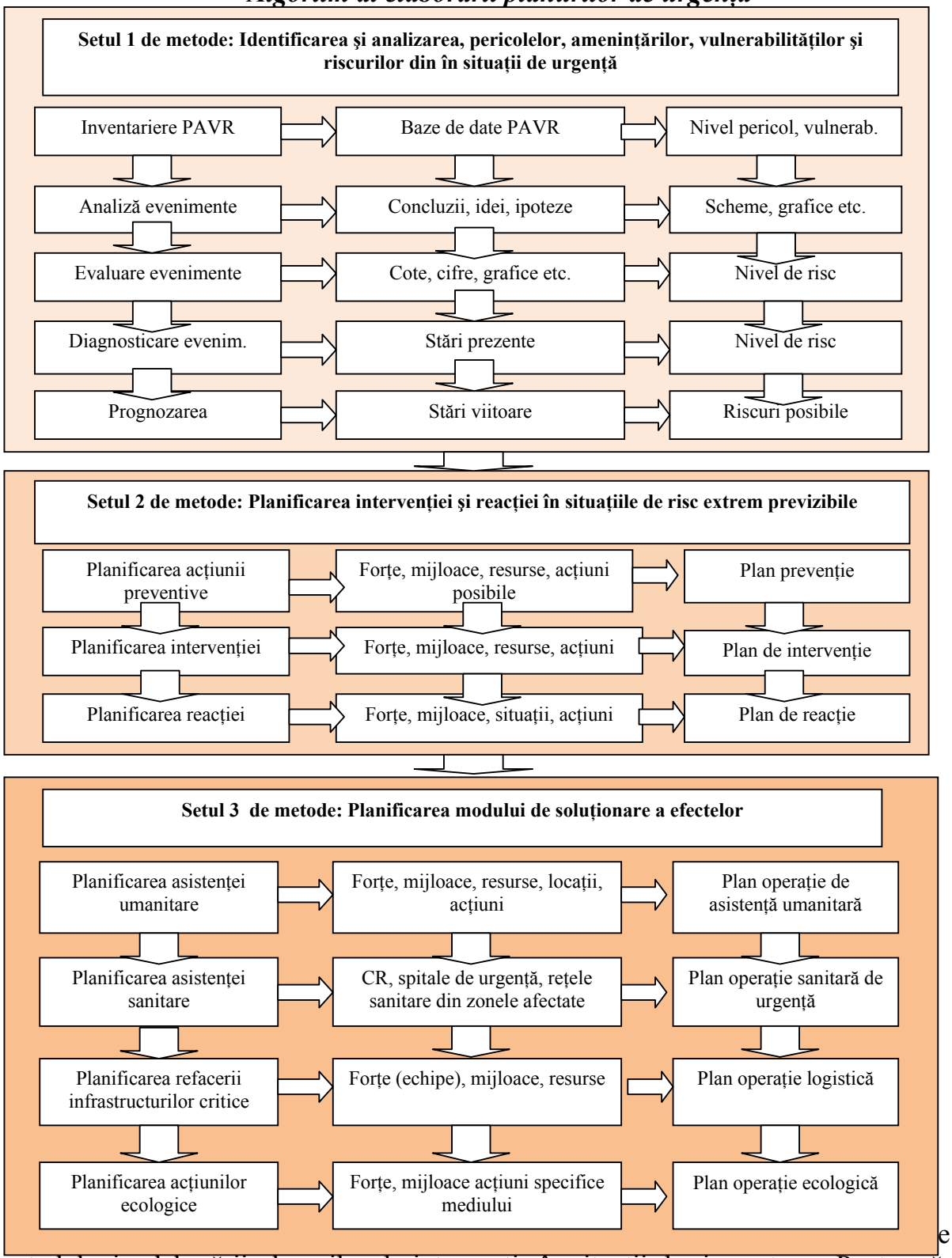
Setul 1 de metode: Identificarea şi analizarea, pericolelor, ameninţărilor, vulnerabilităţilor şi riscurilor din în situaţii de urgenţă
Inventariere PAVR
Baze de date PAVR
Nivel pericol, vulnerab.
Analiză evenimente
Concluzii, idei, ipoteze
Scheme, grafice etc.
Evaluare evenimente
Cote, cifre, grafice etc.
Nivel de risc
Diagnosticare evenim.
Stări prezente
Nivel de risc
Prognozarea
Stări viitoare
Riscuri posibile
Setul 2 de metode: Planificarea intervenţiei şi reacţiei în situaţiile de risc extrem previzibile
Planificarea acţiunii preventive
Forţe, mijloace, resurse, acţiuni posibile
Plan prevenţie
Planificarea intervenţiei
Forţe, mijloace, resurse, acţiuni
Plan de intervenţie
Planificarea reacţiei
Forţe, mijloace, situaţii, acţiuni
Plan de reacţie
Setul 3 de metode: Planificarea modului de soluţionare a efectelor
Planificarea asistenţei umanitare
Forţe, mijloace, resurse, locaţii, acţiuni
Plan operaţie de asistenţă umanitară
Planificarea asistenţei sanitare
CR, spitale de urgenţă, reţele sanitare din zonele afectate
Plan operaţie sanitară de urgenţă
Planificarea refacerii infrastructurilor critice
Forţe (echipe), mijloace, resurse
Plan operaţie logistică
Planificarea acţiunilor ecologice
Forţe, mijloace acţiuni specifice mediului
Plan operaţie ecologică

e metodologia elaborării planurilor de intervenţie în situaţii de risc extrem. Pentru că, dintotdeauna, omul a fost nevoit să intervină pentru a se proteja împotriva efectelor unor fenomene naturale ameninţătoare şi chiar împotriva efectelor propriei sale activităţi. Activitatea de protejare a omului, comunităţii şi infrastructurilor împotriva efectelor dezastrelor şi sinistrelor este însă foarte complexă şi necesită o planificarea,

deopotrivă, inteligentă, riguroasă şi suficient de flexibilă, pentru a permite adaptarea forţelor, mijloacelor, resurselor şi acţiunilor la condiţiile concrete ale evenimentelor. Aceste planuri nu sunt doar generale, adică la nivelul întregii ţări (deşi există şi astfel de planuri), ci pentru fiecare categorie de risc, domeniu, pentru fiecare instituţie, şi chiar pentru fiecare entitate unde există oameni şi valori, mai ales valori de patrimoniu. În Elveţia, spre exemplu, există un *Consorţiu de salvare a patrimoniului documentar în caz de catastrofă (CosaDoca)*. Acesta elaborează un *Plan de urgenţă* (pentru salvarea patrimoniului documentar în caz de catastrofă – incendii, inundaţii etc.)[1], care are drept scop să-i ajute pe profesionişti să acţioneze şi reacţioneze în mod eficient în cazul unor catastrofe care ar putea afecta patrimoniul documentar, adică Arhiva, Colecţiile şi Biblioteca Centrală a Şcolii Politehnice din Lausanne.

Un plan de urgenţă, în concepţie elveţiană, trebuie să cuprindă:

- propuneri de soluţii în cazul unor catastrofe care se pot produce, îndeosebi incendii şi inundaţii;
- definirea (stabilirea) responsabilităţilor asumate de factorii de intervenţie implicaţi;
- configurarea intervenţiilor la alertă şi coordonarea operaţiilor de salvare;
- prezentarea intervenţiilor care vor fi efectuate asupra documentelor pentru a le stabiliza sau întreprinderea unor măsuri corective;
- indicarea criteriilor care se cer respectate pentru stabilirea priorităţilor de reperare, transport, congelare şi salvare a documentelor atinse de sinistru (foc, inundaţii);
- descrierea intervenţiilor ulterioare sinistrului (congelare, liofilizare, restaurare etc.);
- indicarea procesului de restabilire a situaţiei.

Planul de urgenţă cuprinde următoarele puncte principale:

- primele acţiuni la locul sinistrului (dezastrului, catastrofei, incendiului, inundaţiei etc.);
- salvarea colecţiilor;
- acţiunilor post-catastrofă;
- evaluarea experienţei.

Acest plan, ca multe altele, are o componentă generală, adică un algoritm de acţiune în cazul unui sinistru (incendii, inundaţii), şi una specifică, în care sunt prevăzute, forţele, mijloacele, resursele şi acţiunile necesare, pentru fiecare etapă a pregătirii şi efectuării intervenţiei. Este foarte important ca forţele, mijloacele şi resursele să fie cunoscute şi pregătite din timp pentru toate tipurile de intervenţii posibile, întrucât procesul intervenţiei cere nu doar rapiditate şi curaj, ci şi disciplină, rigoare şi capacitate foarte ridicată de acţiune şi de reacţie.

Iată, spre exemplu, cum arată schema generală a *Planului de Salvare a Colecţiilor în caz de Catastrofă (incendiu sau inundaţii) al Bibliotecii cantonale şi universitare din Lausanne*.

Ordinea de prioritate: personalul; colecţiile; materialul şi echipamentul.

[1] www.cosadoca.ch, *Consortium de sauvetage du patrimoine documantaire en cas de catastrophe (CosaDoca)*

Schema planului în caz de catastrofă este următoarea:

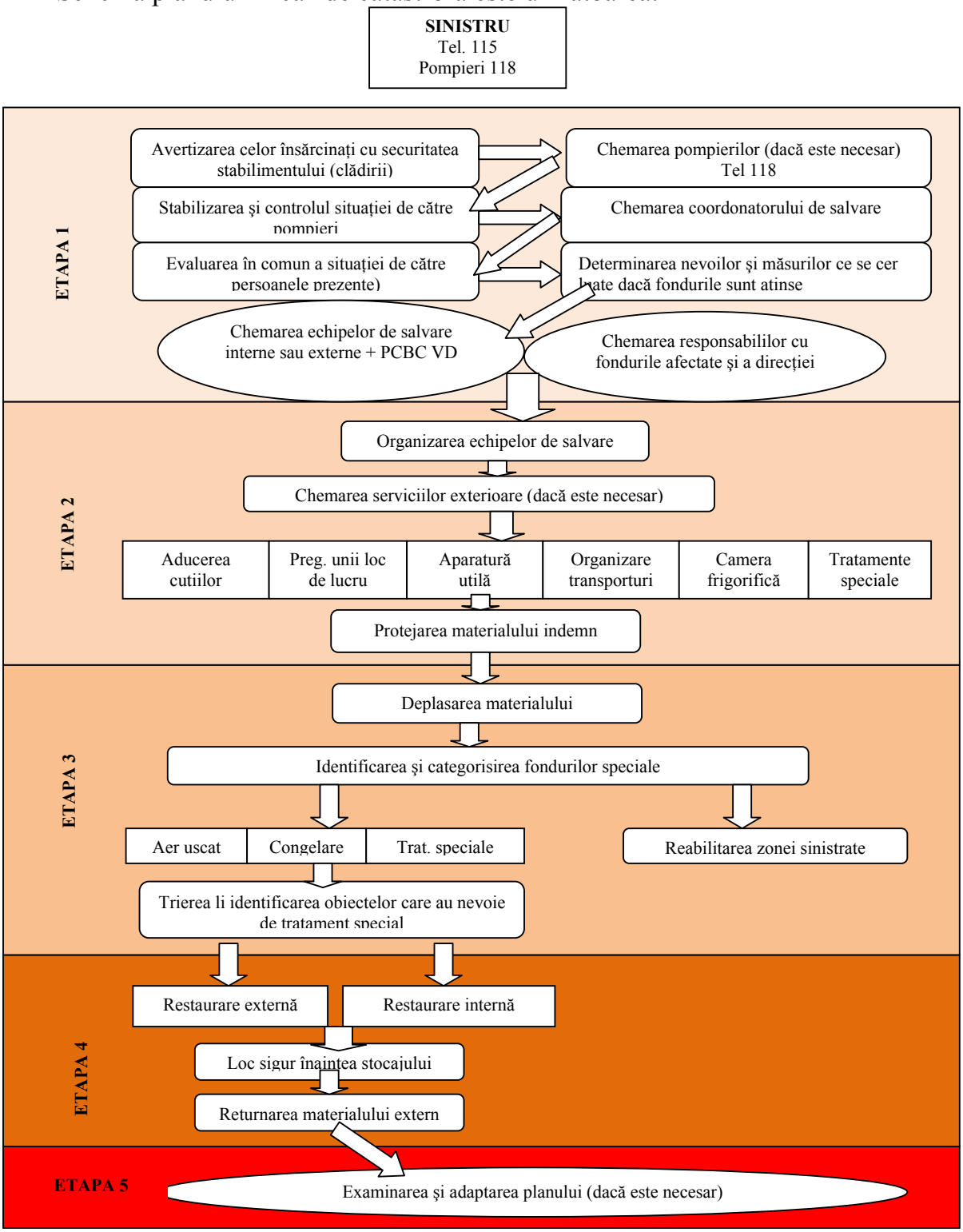
SINISTRU
Tel. 115
Pompieri 118
ETAPA 1
Avertizarea celor însărcinați cu securitatea stabilimentului (clădirii)
Chemarea pompierilor (dacă este necesar) Tel 118
Stabilizarea şi controlul situației de către pompieri
Chemarea coordonatorului de salvare
Evaluarea în comun a situației de către persoanele prezente)
Determinarea nevoilor şi măsurilor ce se cer luate dacă fondurile sunt atinse
Chemarea echipelor de salvare interne sau externe + PCBC VD
Chemarea responsabililor cu fondurile afectate şi a direcției
ETAPA 2
Organizarea echipelor de salvare
Chemarea serviciilor exterioare (dacă este necesar)
Aducerea cutiilor
Preg. unii loc de lucru
Aparatură utilă
Organizare transporturi
Camera frigorifică
Tratamente speciale
Protejarea materialului indemn
ETAPA 3
Deplasarea materialului
Identificarea şi categorisirea fondurilor speciale
Aer uscat
Congelare
Trat. speciale
Reabilitarea zonei sinistrate
Trierea li identificarea obiectelor care au nevoie de tratament special
ETAPA 4
Restaurare externă
Restaurare internă
Loc sigur înaintea stocajului
Returnarea materialului extern
ETAPA 5
Examinarea şi adaptarea planului (dacă este necesar)

Canadienii au crea o *Echipă de Intervenţii de Urgenţă (IERU)* pentru Regiunea Atlanticului[2], dar şi pentru alte regiuni. S-a pornit de la pericolele pe care le prezintă, spre exemplu, deversarea încărcăturilor unor petroliere în mare. În 1970, petrolierul Areow şi-a deversat întreaga sa încărcătură în mare. Din analiza tuturor cazurilor de acest gen, s-a desprins concluzia că sunt necesare informaţii în timp util şi consilierea unor specialişti în materie de mediu care să vină de la o singură sursă.

În 1973, structura de protecţie Mediului din a creat *comitete naţionale şi regionale de consiliere asupra modului de prevenire în cazul urgenţelor de mediu (accidentelor ecologice) şi de pregătire a modului de intervenţie*. Aceste comitete sau „echipe" sunt formate din reprezentanţi ai agenţiilor federale şi provinciale de la Protecţia Mediului, ca şi din reprezentanţi ai Industriei.

Fiecare Comitet regional se cheamă *Echipă regională de Intervenţie în caz de urgenţă* (URIU).

IERU canadian intervine în următoarele tipuri de urgenţe:

- deversare majoră de produse petroliere;
- deversare de substanţe periculoase pentru om şi mediu;
- incendii sau explozii chimice;
- deversări grave de produse chimice sau de alţi poluanţi;
- orice deversare pe care autorităţile locale nu o post soluţiona din lipsă de echipamente;
- orice pericole pentru resursele naturale sau pentru proprietate;
- orice tip de deversare care ameninţă să treacă frontiera canadiană.

IERU are două mandate fundamentale: *planificarea* şi *intervenţia*

Planificarea. Echipa de intervenţie se reuneşte odată pe an pentru schimbul de informaţii ştiinţifice şi tehnice privind unele probleme importante cum ar fi planificare şi măsurile de urgenţă şi tehnice de intervenţie în cazul unor deversări. Tot aici şi acum se stabilesc măsuri foarte concrete privind rolul fiecăruia pe ti,pul intervenţiei de urgenţă

Intervenţia. În cadrul acestui mandat de intervenţie, IERU acţionează ca o echipă de specialişti care consiliază comandantul local (OSC) în situaţii de urgenţă. Dacă poluarea este identificată, OSC vine de regulă din sectorul privat, dacă poluarea este necunoscută sau OSC-ul local nu poate soluţiona problema, comanda este preluată de un OSC al unei agenţii guvernamentale.

IERU şi-a dovedit din plin utilitatea intervenind în numeroase situaţii de urgenţă, cum sunt, spre exemplu, naufragiul petrolierului *Kurdistan* din 1979 şi erupţia platformei de foraj *Vinland* din 1984. IERU a ajutat, de asemenea, agenţiile provinciale cu ocazia incendiului de origine chimică de la Canning ion 1984, incendiului de la BPC din Sydney din 1994 şi incendiului de la antrepozitul de pesticide din Sussex, din acelaşi an.

Cu alte cuvinte, această echipă –a le cărei atribuţii ţin de consilierea de specialitate celor care intervin – s-a dovedit deosebit de eficientă în intervenţii de urgenţă.

---

[2] http://www.ns.ec.gc.ca/emergencies/reet_f.html, **Équipe des Interventions D'Urgence, (l'ERIU) Région de L'Atlantique.**

2. Un posibil Sistem Național pentru Managementul Situațiilor de Risc Extrem (SNMSRE)

Planurile de urgență sunt instrumente prin care sunt identificate pericolele, amenințările, vulnerabilitățile la acestea şi riscurile implicite, impuse şi asumate în cazul producerii unor evenimente de risc extrem: cutremure, catastrofe, dezastre naturale, epidemii, pandemii şi alte situații de urgență.

Planul de urgență presupune, înainte de toate, o metodă riguroasă de etapizate a activităților de identificare, analizare, evaluare, prognozare a posibilelor situații de urgență şi de organizare a tuturor acțiunilor, astfel încât să se asigure maximum posibil de securitate persoanei, proprietății, comunității, instituției publice şi private şi mediului.

Esența planului de urgență o constituie *previziunea*. Dar previziunea nu este posibilă în afara unei foarte bune cunoaşteri a situației. Aceasta presupune:

- cunoaşterea şi înțelegerea fenomenului care generează riscul extrem;
- tezaurizarea experienței;
- monitorizarea normalității, anormalității, situației critice şi crizei în toate evenimentele de risc extrem sau şi de pre-risc;
- identificarea, evaluarea şi prognozarea, pe baza unei temeinice cunoaşteri, adică a înțelegerii precedentelor, a experienței tezaurizate şi a bazelor de date existente şi actualizate, a provocărilor, pericolelor, amenințărilor din cadrul posibilelor situații de urgență, pe fiecare tip de eveniment (cutremure, ploi torențiale, revărsări, inundații, incendii, secetă, val de ger, val de căldură, avalanşe, căderi de meteoriți, alte evenimente meteorologice, geofizice sau cosmice, accident tehnologic, accident nuclear, accident ecologic, explozii provocate de depozite de muniții rămase din timpul războiului sau accidentale, accident biologic, epidemii, pandemii etc.) şi a vulnerabilităților la acestea;
- analizarea, evaluarea şi prognozarea tuturor evenimentelor şi situațiilor posibile, pe grupuri de evenimente şi evoluții previzibile, pe zone, localități, obiective, întreprinderi, instituții etc.;
- calcularea nivelului de risc la fiecare tip de eveniment posibil, pentru fiecare zonă, pentru fiecare comunitate, pentru fiecare instituție, pe o grilă de la *absența riscului* la *risc extrem*;
- elaborarea politicilor şi strategiilor de prevenire a surprinderii acestor evenimente de mare risc, de intervenție oportună pentru limitarea efectelor, protecția populației, a patrimoniului, a infrastructurilor, a proprietății etc.;
- elaborarea planurilor concrete de intervenție pe zone, localități, obiective, întreprinderi, instituții, situații etc.;
- elaborarea măsurilor de evacuare, asistență sanitară, protecție socială, refacere şi chiar de reconstrucție, îndeosebi a infrastructurilor critice;
- elaborarea politicilor de structurare a sistemului de management al situațiilor de urgență şi, pe această bază, de formare a personalului de care încadrează aceste structuri;

- elaborarea politicilor şi strategiilor de identificare, multiplicare, valorificare şi recuperarea a resurselor, inclusiv financiare, necesare intervenţiilor în situaţii de urgenţă;

- elaborarea politicilor şi strategiilor de asigurare a mijloacelor de intervenţie (autospeciale, utilaje, sisteme şi mijloace de protecţie CBRN individuale şi colective, echipamente performante etc.);

- elaborarea politicilor şi strategiilor de alertare, căutare, salvare-evacuare a persoanelor şi bunurilor, de limitare a efectelor dezastrelor şi altor evenimente de risc extrem, de protecţie a populaţiei, proprietăţii, instituţiei, comunităţilor şi infrastructurilor;

- conceperea şi dezvoltarea, pe baze celor de mai sus, a unui sistem coerent şi eficient de management al situaţiilor de urgenţă;

- corectarea erorilor şi reevaluarea diferenţelor.

Aceste sunt doar câteva dintre elementele importante ale managementului situaţiilor de urgenţă, pe care le au în vedere toţi factorii responsabili cu securitatea cetăţeanului, comunităţii şi naţiunii în cazul unor evenimente de risc extrem, altele decât războiul şi conflictul armate.

Mediul în care trăim este, deopotrivă, dinamic şi complex, conflictual şi, în foarte multe privinţe, provocator şi chiar primejdios. Cele mai multe dintre situaţiile primejdioase sunt create chiar de om. Însă, o mare parte dintre acestea (cutremure, inundaţii, incendii provocate de căldura excesivă, avalanşe, inundaţii etc.) nu depind aproape în nici un fel de om.

Aria de cuprindere, responsabilităţile şi dinamica managementului situaţiilor de risc pot fi reprezentate şi astfel:

NC	Activitatea	Responsabilităţi	Efecte
1	Cunoaşterea şi înţelegerea fenomenului care generează riscul extrem	- Autorităţi centrale şi locale - Sistemul Naţional de Management al situaţiilor de Urgenţă (SNMSU) - Instituţii specializate - Formare profesională continuă	- Manuale - Lucrări de specialitate - Baze de date
2	Tezaurizarea experienţei	- Autorităţi centrale şi locale - Instituţii specializate	- Sisteme de valori - Baze de date
3	Monitorizarea normalităţii, anormalităţii, situaţiei critice şi crizei, în toate evenimentele de risc extrem şi de prerisc	- Autorităţi centrale şi locale - Instituţii specializate - CSAT	- Reţea multivalentă - Actualitate
4	Identificarea, evaluarea şi prognozarea, pe baza unei temeinice cunoaşteri, adică a înţelegerii precedentelor, a experienţei	- SNMSU - Inspectoratul pentru Situaţii de	- Baze de date care se cer actualizate în permanenţă

	tezaurizate şi a bazelor de date existente şi actualizate, a provocărilor, pericolelor, ameninţărilor din cadrul posibilelor situaţii de urgenţă, pe fiecare tip de eveniment (cutremure, ploi torenţiale, revărsări, inundaţii, incendii, secetă, val de ger, val de căldură, avalanşe, căderi de meteoriţi, alte evenimente meteorologice, geofizice sau cosmice, accident tehnologic, accident nuclear, accident ecologic, explozii provocate de depozite de muniţii rămase din timpul războiului sau accidentale, accident biologic, epidemii, pandemii etc.) şi a vulnerabilităţilor la acestea.	Urgenţă - Pompieri - Sistemul de Meteorologie şi Hidrologie - Structuri specializate ale MAI şi MApN - Structuri specializate locale - Alte structuri	- Inventare dinamice, pe domenii şi evenimente provocărilor, pericolelor şi ameninţărilor - Hărţi, grafice, evaluări, prognoze - Ghiduri - Sisteme de avertizare-alertare
5	Analizarea, evaluarea şi prognozarea tuturor evenimentelor şi situaţiilor posibile, pe grupuri de evenimente şi evoluţii previzibile, pe zone, localităţi, obiective, întreprinderi, instituţii etc.;	- Structuri de analiză din cadrul instituţiilor specializate - Autorităţi centrale şi locale	- Evaluări - Prognoze - Etaloane - Grafice - Ghiduri
6	Calcularea nivelului de risc la fiecare tip de eveniment posibil, pentru fiecare zonă, pentru fiecare comunitate, pentru fiecare instituţie, pe o grilă de la *absenţa riscului* la *risc extrem*	- SNMSU - Structuri specializate - Autorităţi locale	- Grile cu nivelurile de risc - Etaloane, grafice etc.
7	Elaborarea politicilor şi strategiilor de prevenire a surprinderii acestor evenimente de mare risc, de intervenţie oportună pentru limitarea efectelor, protecţia populaţiei, a patrimoniului, a infrastructurilor, a proprietăţii etc.	- Autorităţi centrale şi locale - CSAT - SNMSU şi îndeosebi ISU	- Legi, OG, decizii - Strategii pentru situaţii de risc extrem - Tactici, proceduri, standarde
8	Elaborarea planurilor concrete de intervenţie pe zone, localităţi, obiective, întreprinderi, instituţii, situaţii etc.	- SNMSU, îndeosebi ISU - Structuri specializate	- Planuri concrete de intervenţie - Misiuni şi sarcini
9	Elaborarea măsurilor de evacuare, asistenţă sanitară, protecţie socială, refacere şi chiar de reconstrucţie, îndeosebi a infrastructurilor critice	- SNMSU - Autorităţi centrale şi locale - Structuri specializate	- Planuri - Documentaţii - metodologii - Proiecte
10	Elaborarea politicilor de structurare a sistemului de management al situaţiilor de urgenţă şi, pe această bază, de formare a personalului de care încadrează aceste structuri şi de pregătire a populaţiei pentru a acţiona adecvat în situaţii de urgenţă	- Autorităţi centrale (Guvern, Parlament - CSAT; - MAI, MApN - ISU - Instituţii de învăţământ	- Legi, HG - Doctrina SNMSU - Strategii ale forţelor şi strategii de pregătire a populaţiei - Programe de învăţământ, cursuri, sisteme de formare profesională FPC pentru specialiştii din domeniul intervenţiilor în situaţii de urgenţă

11	Elaborarea politicilor şi strategiilor de identificare, multiplicare, valorificare şi recuperarea a resurselor, inclusiv financiare, necesare intervențiilor în situații de urgență	- Autorități centrale şi locale - CSAT - SNMSU	- Legi, HG privind politicile şi strategiile de management al resurselor necesare intervenției în urgențe - Strategii ale resurselor - Metodologii de identificare, evaluare, folosire şi recuperare
12	Elaborarea politicilor şi strategiilor de asigurare a mijloacelor de intervenție (autospeciale, utilaje, sisteme şi mijloace de protecție CBRN individuale şi colective, echipamente performante etc.)	- Autorități centrale şi locale - CSAT - SNMSU - Industria	- Legi, HG - Strategii ale mijloacelor - Standarde
13	Elaborarea politicilor şi strategiilor de alertare, căutare, salvare-evacuare a persoanelor şi bunurilor, de limitare a efectelor dezastrelor şi altor evenimente de risc extrem, de protecție a populației, proprietății, instituției, comunităților şi infrastructurilor	- Autorități centrale şi locale - CSAT - SNMSU - MAI - MApN	- Legi, HG - Strategii operaționale pentru situațiile de urgență - Tactici, proceduri, standarde
14	Perfecționare, pe baza celor de mai sus, a SNMSU şi conexarea lui cu alte sisteme de monitorizare şi de acțiune a situațiilor de criză şi realizarea unui Sistem Național pentru Managementul Situațiilor de Risc Extrem (SNMSRE)	- Autorități centrale şi locale - CSAT - SNMSU - MAI - MApN	- Legi, HG - Protocoale de colaborare cu alte structuri de criză - Strategia SNMSRE
15	Corectarea erorilor şi reevaluarea diferențelor în scopul conexiunii tuturor sistemelor de acțiune în caz de crize şi urgențe şi realizarea, în final, a unui sistem unic pentru situații de risc extrem	- Autorități centrale şi locale - CSAT - SNMSU - MAI - MApN	Politici, strategii, doctrine, tactici, standarde, proceduri

Sistemul Național pentru Managementul Situațiilor de Risc Extrem (SNMSRE) ar trebui, considerăm noi, să devină un sistem unitar de management al tuturor situațiilor care implică riscul extrem, inclusiv în ceea ce priveşte securitatea națională şi apărarea națională, precum şi securitatea comună şi apărarea comună. Acest sistem ar trebui să regrupeze cele trei mari sisteme, fără a le afecta consistența şi autonomia, ci, dimpotrivă, pentru a le consolida consistența şi autonomia, prin efectul sinergic creat prin conexiune şi interoperabilitate.

SNMSRE ar trebui să cuprindă:

- sistemul național de apărare (sistemul național de securitate şi apărare);
- sistemul național de management al situațiilor de urgență;
- sistemul național de ordine şi securitate publică.

Aceste sisteme sunt sau pot deveni, cu un minim de efort de adaptabilitate, coerente şi perfect interoperabile. Ele sunt părți ale aceluiaşi întreg şi nu pot fi concepute şi dezvoltate decât împreună. În fond, rațiunea lor este aceea de a asigura apărarea țării împotriva oricăror pericole şi amenințări din afară şi din interior,

inclusiv militare, de a garanta protecţia şi securitatea cetăţeanului, a proprietăţii, a comunităţii, a instituţiei şi legii şi, evident, de a proteja populaţia, comunitatea, proprietatea, instituţie publică şi privată, teritoriul şi infrastructurilor împotriva calamităţilor şi dezastrelor, de a lichida urmările acestora şi de a asigura refacerea şi reconstrucţia în urma distrugerilor provocate. Dealtfel, cele trei sisteme funcţionează deja împreună, deşi legislaţia care le reglementează – deci politicile care au generat această legislaţie – se cer ele însele regândite, într-un cadru mai larg (regional, european şi euroatlantic).

Evident, nu toate cele trei sisteme componente conţin unităţi şi instituţii de risc extrem, dar, în principiu, aceste sisteme implică un risc major, care conţine numeroase elemente de risc extrem. Armata, spre exemplu, este o instituţie de risc extrem, pentru că războiul şi acţiunile militare de gestionare a crizelor şi conflictelor armate sunt acţiuni de risc extrem. Dar instituţii de risc major şi chiar de risc extrem sunt şi cele de asanare a muniţiei rămase din timpul războiului, acţiunile de protecţie a populaţiei şi bunurilor la calamităţi şi dezastre, intervenţiile la sinistru (incendii şi inundaţii), acţiunile antiteroriste şi contrateroriste, combaterea traficanţilor, a criminalităţii şi infracţionalităţii, asigurarea, menţinerea şi chiar impunerea ordinii publice etc.

SNMSRE ar putea arăta astfel:

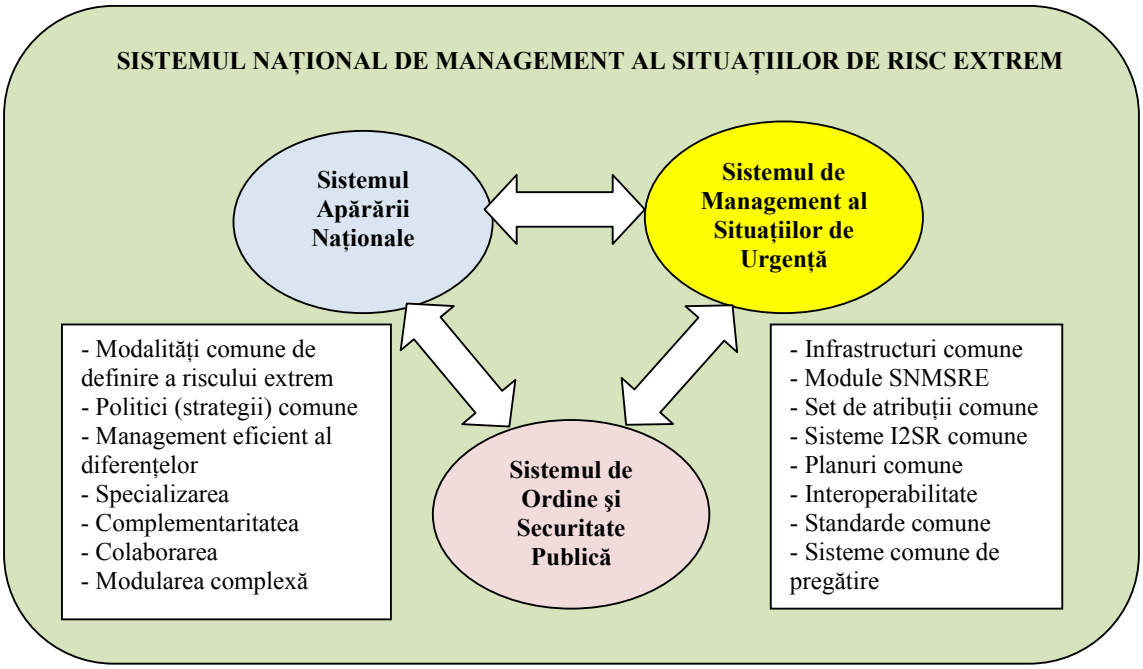
SISTEMUL NAŢIONAL DE MANAGEMENT AL SITUAŢIILOR DE RISC EXTREM
Sistemul Apărării Naţionale
Sistemul de Management al Situaţiilor de Urgenţă
Sistemul de Ordine şi Securitate Publică
- Modalităţi comune de definire a riscului extrem
- Politici (strategii) comune
- Management eficient al diferenţelor
- Specializarea
- Complementaritatea
- Colaborarea
- Modularea complexă
- Infrastructuri comune
- Module SNMSRE
- Set de atribuţii comune
- Sisteme I2SR comune
- Planuri comune
- Interoperabilitate
- Standarde comune
- Sisteme comune de pregătire

SNMSRE ar putea fi conceput în două variante:

- ca sistem de sisteme;
- ca grup de sisteme.

Ca *sistem de sisteme*, SNMSRE include sistemele enunţate mai sus – Sistemul Apărării Naţionale, Sistemul de Ordine şi Securitate Publică, Sistemul de Management al Situaţiilor de Urgenţă –, dar are şi competenţe de metasistem, adică funcţii care rezultă din integrarea celor trei sisteme într-un sistem unitar, care să asigure conducerea şi coordonarea integrată, de către Consiliul Suprem de Apărare a

Țării sau de către o altă structură stabilită prin lege, a intervenției unitare a unor componente din toate sistemele.

Există, desigur, şi varianta modulară, în sensul că fiecare sistem creează, în acord cu celelalte sisteme, o serie de module pentru diferite tipuri de intervenții, în aşa fel încât, atunci când este necesar, se asamblează din mişcare, pe coordonatele stabilite prin planificare, a unor structuri mixte, dar care acționează în mod unitar, în funcție de specialitatea sa.

Avantajul sistemului de sisteme constă în faptul că asigură o bună integrare, pentru situațiile de risc extrem, a intervenției, astfel încât să nu se creeze suprapuneri, neînțelegeri, irosirea timpului şi a resurselor şi scăderea eficienței.

Ca *grup de sisteme*, SNMSRE nu vizează acțiunile integrate, deci integrarea acțiunilor, ci doar complementaritatea lor. Aceasta presupune existența unor planuri de coordonare, vizate sau avizate de CSAT, prin care intervențiile să fie foarte bine coordonate. În acest caz, ar putea funcționa, aşa cum există şi în alte țări, structuri integrare de consiliere (echipe) multidisciplinare, alcătuite din specialişti din diferite structuri (meteorologie şi hidrologie, cutremure, mediu, apărare națională, securitate şi ordine publică, pompieri, ingineri, chimişti, specialişti pe diferite domenii ale situațiilor de urgență etc.) care, împreună, să asigure asistență şi consiliere de specialitate echipelor locale şi centrale de intervenție.

Actualul sistem – el însuşi în construcție – asigură o bună intervenție în condiții de risc extrem, dar el nu este suficient, atâta vreme cât nu are structuri corespunzătoare, bine dotate şi bine instruite, în fiecare localitate şi în fiecare întreprindere. Celulele de criză sau pentru situații de urgență (calamități, dezastre, înzăpeziri, ploi torențiale, inundații, accidente tehnologice grave etc.) care se creează la Guvern şi în diferite structuri asigură o oarecare coordonare a acțiunilor, dar nu reuşesc nici să prevină, nici să limiteze, nici să soluționeze în modul cel mai eficient situațiile create. Un sistem integrat sau un grup de sisteme de intervenție în condiții extreme ar putea fi o bună soluție.

SNMSRE poate gestiona toate nivelurile de risc sau numai pe cele care țin de riscul extrem. În acest din urmă caz, sistemul ar putea fi mai redus, mai suplu şi mai bine pregătit pentru a identifica şi evalua pragurile de risc, alertând gradat structurile de intervenție.

Concluzie

Clasificarea provocărilor, sfidărilor, pericolelor şi amenințărilor, precum şi a vulnerabilităților la acestea, care generează situații de urgență nu este dată odată pentru totdeauna. Ea trebuie să fie în permanență adaptată la noile condiții create de evoluția mediului geofizic, climatic, economic, infrastructural, informațional şi social, astfel încât să se asigure constant un foarte bun management al situațiilor de urgență. Un astfel de management nu este însă posibil decât în condițiile în care există o bună evaluare a riscului şi îndeosebi a riscului extrem. Limitele acestuia, pragurile de trecere de la o categorie de risc la altul, de la un nivel de risc la altul determină o abordare specială a problematicii riscului extrem şi crearea unor structuri şi funcțiuni pe măsură sau optimizarea corespunzătoare a celor deja existente.

Bibliografie:

[1]. **Hotărâre nr. 1.489 din 9 septembrie 2004 privind organizarea şi funcționarea Comitetului Național pentru Situații de Urgență**.

[2]. **Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 34 din 19 martie 2008 privind organizarea şi funcționarea Sistemului național unic pentru apeluri de urgență**, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 246 din 28 martie 2008.

[3]. ALEXANDRESCU, Dorinel, cdor., **Organizarea, structura şi funcțiile sistemului existent de management al situațiilor de urgență.**

[4]. ZAMFIR, Constantin, general de brigadă drd., MERILĂ, Nicolae, căpitan ing., *Monitorizarea globală pentru securitate şi mediu*, în revista Protecția civilă, anul XIV, nr. 3-4, decembrie 2008.

ETNIE, RELIGIE, CULTURĂ. INTERRELAȚIONĂRI ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII

Mihai-Ştefan DINU*

The paper states the idea of a cultural dimension of security. In this regard there are presented, analyzed or criticized the opinions of several scholars whose works focused on the subject of culture, civilization, ethnic or religious issues, aiming to identify the correlations between the way they interact each other and the impact of these interactions on security.

Conceptul de securitate a trecut de-a lungul timpului printr-o serie de transformări. Acestea s-au petrecut, în mod evident, ca urmare a schimbărilor de pe scena internațională.

Considerând încheierea Războiului Rece un punct major de referință pentru schimbările generate de dezechilibrarea balanței de putere, a bipolarității, putem afirma că vechiul sistem de securitate constituit sub umbrelele nucleare ale celor două superputeri, prin menținerea parității strategice relative între blocurile militare nu a putut rezista presiunii exercitate de factorii economici, politici sau sociali. Prin urmare, procesul de abordare a priorităților agendei de securitate a suferit o serie de transformări, acestea nemaifiind instrumentate prin mijloace exclusiv militare, ci prin acțiuni de natură politică, economică, culturală etc., corelate noilor perspective deschise de însăşi desfăşurarea concretă a evenimentelor pe scena relațiilor internaționale.

Scena internațională devine astfel, după părerea lui Zbigniew Brzezinski[1] *marea tablă de şah* în care actorii acționează frecvent prin relațiile de putere. Puterea nu se manifestă, însă, în mod exclusiv, ca atribut al unui stat sau unei entități, ci numai în relație cu ceilalți actori internaționali. De o importanță majoră în proiectarea unor politici de securitate eficiente, puterea este rezultatul unei combinații de capacitați care derivă din surse interne sau externe, ca rezultat al relațiilor internaționale. În general, sunt acceptate ca surse esențiale de putere sursele naturale, sursele sociopsihologice şi sursele sintetice[2]. Apreciem că potrivit teoriei lui Walter Jones asupra surselor de putere a statului, profilele etnic şi religios ale populației unui stat, ca sursă aflată la întrepătrunderea surselor naturale cu cele socio-psihologice, pot avea influențe semnificative asupra puterii respectivului stat, în funcție de dinamica evoluției relațiilor între diferitele grupuri etnice şi religioase, pe de o parte, şi a relațiilor dintre acestea şi autoritatea statală pe de altă parte. În funcție de evoluția acestor relații pot exista implicații asupra securității statului respectiv, în sensul menținerii sau degradării acesteia.

Deşi există o literatură amplă şi diversă referitoare la factorii etnic şi religios, abordarea din punct de vedere al influenței acestora asupra securității este destul de

* **Cercetător ştiințific, Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

[1] Zbigniew Brzezinski, *Marea tablă de şah*, Univers enciclopedic, Bucureşti,1999

[2] Walter S.Jones, *The logic of International Relations*, Collins Publishers, 1991, p. 241.

puţin reprezentată, ceea ce a făcut ca demersul nostru ştiinţific de a identifica o dimensiune culturală a securităţii să reprezinte o adevărată provocare.

Privitor la tema prezentei lucrări, literatura de specialitate în domeniul factorilor etnici şi religioşi dispune de o gamă variată de abordări, numeroşi autori îndreptându-şi atenţia asupra subiectului. Putem face referire la un întreg corp de literatură care încearcă să identifice motivele, cauzele conflictului inter şi/sau intra-statal, dar aşa cum remarcau Ted R. Gunn şi Barbara Harff în lucrarea de referinţă *Ethnic conflict in World Politics*, *„nu există o teorie clară şi atotcuprinzătoare a cauzelor ce stau la baza conflictului etnic”*[3]. În aceeaşi notă, Charles Tilly, reputat istoric, sociolog şi politolog american, era de părere că dacă s-ar fi acordat premiul Nobel pentru ştiinţele politice, acesta ar trebui să revină aceluia care ar fi găsit un răspuns convingător următoarei întrebări: *„În ce condiţii comunităţile care se autodefinesc etnic pot reclama, îndreptăţit, dreptul de a-şi controla un stat propriu?”*[4]

Dacă în deceniile trei şi patru ale secolului XX cultura era privită drept variabila centrală a studiilor de antropologie sau psihologie, odată cu anii ’50 începe să fie luată în considerare şi în cadrul ştiinţelor politice[5]. Odată cu aprofundarea acestei abordări ies în evidenţă dificultăţi derivate din definirea fără echivoc a culturii, sistematizarea factorilor de influenţă şi, prin urmare, slaba posibilitate de predicţie bazată pe elementele sistemice. De asemenea,apar opinii ale unor specialişti în ştiinţe politice, conform cărora cultura nu se pretează la cerinţele unui studiu sistematic[6] sau că analiza aspectelor culturale *„nu este o ştiinţă experimentală în căutarea unor legi, ci una interpretativă, care caută un înţeles”*[7]. În ciuda faptului că nu s-au putut oferi teorii cu un caracter general privind comportamentul tuturor actorilor statali, s-a creat totuşi fundalul necesar pentru furnizarea de indicii despre evoluţia politicii externe a unui stat de-a lungul timpului, ceea ce ar facilita avansarea unor predicţii cu privire la viitoare evoluţii pe scena internaţională. Această critică, a caracterului echivoc al analizei factorului cultural în studiile de securitate, nu este însă aplicabil în cazul abordării ideilor şi valorilor universal umane, a culturii sau civilizaţiilor globale. Este cazul renumitei teorii a *ciocnirii civilizaţiilor*[8], avansată de Samuel Huntington, care propune o teorie generală a comportamentului actorilor internaţionali, teorie care pleacă de la premisa afinităţilor decizionale fundamentate pe identificarea culturală.

Astfel, teoria puterii şi a ideologiilor din timpul Războiului Rece este înlocuită cu aceea a *ciocnirii civilizaţiilor*, care se transformă într-o versiune culturală

---

[3] Tedd R. Gunn, Barbara Harff, **Ethnic Conflict in World Politics,** Westview Press, Boulder Colorado, 1994, pp. 77-78.

[4] Charles Tilly, *Ethnic conflict in the Soviet Union*, în Theory and Society,vol. 20, Nr. 5, Kluwer Academic Publishers, Olanda, 1991, p. 569.

[5] Nathan Leites, *Psycho-Cultural Hypothesis about Political Acts*, în World Politics, vol. 5, Nr. 1, octombrie 1948, pp 102-119

[6] David Laitin, **Hegemony and Culture: Politics and Religious Change among Yoruba,** University of Chicago Press, Chicago, 1986, pp. 171-172.

7 Clifford Gertz, **The interpretation of Cultures,** Basic Books, Michigan, 1973, p. 5.

8 Samuel P. Huntington, **Ciocnirea civilizaţiilor şi refacerea ordinii mondiale,** Antet, Bucureşti, 1999.

actualizată a geopoliticii, reînnoindu-se astfel tradiția realistă anterioară Războiului Rece care a fost întotdeauna determinată cultural. Teza lui Samuel Huntington poate fi comparată cu o încercare de reluare a discursului din era Războiului Rece, caracterizat de data aceasta de o trăsătură pre-ordonată a relațiilor internaționale, estompată până atunci de ciocnirea ideologiilor. Astfel, transpusă geopolitic, această teză împarte scena globală în civilizații diferite (deci este multipolară) aflate în arii culturale diferite (ocupă, astfel un teritoriu) iar între acestea există liniile de falie (granițele, „cortina de fier") în apropierea cărora este cel mai probabil să apară conflicte. Autorul nu se opreşte aici, ci prevede o viitoare confruntare între Occident (garantul şi promotorul democrației) şi lumea islamică, care este prezentată – iar această viziune a fost confirmată mai târziu, de preluarea ei ca teorie a Războiului împotriva terorismului – în termeni de inamiciție absolută. Este creat astfel un nou inamic, iar din acest punct de vedere teza huntingtoniană are „meritul" nu numai de a identifica şi „promova" un nou (potențial, la acea vreme) inamic ci şi de a transforma o balanță a puterii multipolară (rezultată din interacțiunile globale de natură strict culturală ale celor 9 civilizații[9] propuse în dezvoltarea acestei teorii) într-una strict bipolară, similară celei aparținând Războiului Rece).

Publicată inițial sub forma unui articol[10] în anul 1993, teoria avansată de către Samuel Huntington, este dezvoltată mai târziu în lucrarea de referință *Ciocnirea civilizațiilor şi refacerea ordinii mondiale*. Aceasta afirma ideea că, spre deosebire de epocile anterioare când conflictele majore au avut loc în cea mai mare parte a lor, în spațiul civilizației occidentale, având la bază cauze politice, ideologice sau politice, în epoca post-Război Rece conflictele vor avea cauze culturale, bazate pe diferențele dintre „civilizații". Diversele valori religioase şi culturale vor conduce la o „ciocnire a civilizațiilor" care va influența evoluția scenei politice internaționale. Conflictul dintre civilizații va fi ultima etapă în evoluția conflictului în epoca modernă. Cum, în viziunea sa, următorul conflict major va avea loc între Islam şi Occident, acesta din urmă va trebui să-şi mențină superioritatea şi să limiteze extinderea civilizației islamice prin politici de tip „divide et impera". Presupusa amenințare la adresa lumii occidentale din partea celei islamice, divide astfel lumea în tabere inamice, precum Islamul şi Creştinismul, democrația islamică şi cea occidentală etc. Odată cu 11 septembrie 2001 şi declanşarea Războiului împotriva terorismului, teoria lui Samuel Huntington revine în actualitate. Excesiva instrumentalizare a propriilor valori culturale de către extremişti (fie ei musulmani sau creştini) alături de renaşterea unor reprezentări ostile cu surse istorice, aparținând memoriei culturale, au furnizat pretinsele dovezi empirice pentru interpretări superficiale ale unei realități care se dovedeşte, de fapt, mult mai complexă.[11] De altfel teoria lui S. Huntington a primit destule replici critice bazate pe faptul că a împărțit lumea în „pretinse culturi sau civilizații care se ciocnesc" împărțire care poate fi acceptată numai pentru că

[9] Samuel Huntington, *op.cit.*, 1999, pp. 34-35.
[10] Samuel Huntington, *The clash of civilizations*, în Foreign Affairs, nr. 72(3), 1993, pp. 22-49.
[11] Mohssen Massarrat, *Der 11 September: Neues Feindbild Islam? Anmerkungen über tief greifende Konfliktstrukturen*, în Aus Politik und Zeitgeschichte, B3-4/2002, p. 3.

furnizează răspunsuri facile în alb-negru unui extrem de complex fenomen de pe scena internațională[12].

Un alt aspect discutabil al teoriei ciocnirii civilizațiilor este acela că susținătorii acesteia consideră, în mod nefericit, că Islamul este singura cauză ce justifică absența democrației în Orientul Mijlociu. Mai mult, etichetează drept „inamic" cea de a doua religie, ca răspândire, a globului, religie care, istoric, a stat la originea unor profunde valori şi acte culturale.[13]

Opinia noastră în ceea ce priveşte teza huntigtoniană este că fără a nuanța cu prezentarea unor argumente de o mai subtilă natură academică a contribuit mai degrabă la obstrucționarea unor observații şi analize obiective a conflictelor globale şi astfel la neglijarea unor observații concrete cum ar fi faptul că sursele conflictului trebuie căutate incipient nu între culturi ci în interiorul acestora, că procesul de globalizare desfăşurat rapid şi asimetric economic şi politic, a cauzat în ultimele decenii segmentări sociale periculoase prin vulnerabilitățile ce le produc în orice tip de societate.[14]

Samuel Huntington îşi situează teoria în contextul relațiilor internaționale, considerând că specialiştii au oferit patru modele ce pot explica dinamica relațiilor internaționale, în perioada post-Război Rece, abordarea sa constituindu-se într-o a cincea paradigmă. Teza *sfârşitului istoriei* a lui Francisc Fukuyama, care sugerează că sfârşitul conflictelor majore şi începutul construcției unei lumi în armonie[15] este prima[16] din aceste patru paradigme menționate. Cel de-al doilea model este susținut de viziunea a două lumi simultane[17]: *noi* şi *ei*, unde *noi* este zona păcii şi *ei* zona turbulentă. Zona păcii ar grupa zona statelor occidentale şi Japonia, care constituie aproximativ 15% din suprafața globului, restul de 85% aparținând celei de a doua zone. Ne este imposibil să nu remarcăm în acest punct similitudinea cu viziunea aparținând religiei islamice, conform căreia lumea este constituită din două regiuni: regiunea păcii şi regiunea războiului. Cel de-al treilea model[18] este acela al şcolii realiste a relațiilor internaționale, potrivit căruia statele sunt principalii actori ai scenei internaționale. Acestea evoluează într-un mediu caracterizat de anarhie. Pentru a-şi asigura supraviețuirea, bunăstarea şi securitatea, în acest mediu, ele vor trebui să acționeze în scopul înclinării balanței puterii în favoarea lor, după un calcul rațional.

Cel de-al patrulea model, aşa cum reiese din prezentarea lui Samuel Huntington este caracterizată de viziunea unei lumi dominate de haos[19]. Statele nu mai sunt singurii actori ce evoluează pe scena mondială, acestora adăugându-li-se companiile multinaționale, organizațiile internaționale, şi altele a căror principală

[12] Rafaella A. Del Sarto, *Setting the (cultural) Agenda: Concepts, Communities and representation in Euro-Mediteraneean Relations*, în Mediteraneean Politics, vol.10, Nr.3 (Noiembrie 2005) p.316.
[13] Albrecht Metzger, *Die vielen Gesighter des Islamus, în* Aus Politik und Zetgeschichte, B.3-4/2002, p. 10.
[14] Mohssen Massarrat, *op.cit.* ,2002, p.4.
[15] Francisc Fukuyama, *Sfârşitul istoriei şi ultimul om*, Paidea 1992, *passim*
[16] Samuel Huntington, *op.cit.*., 1999, p. 41.
[17] Ibidem, p.43.
[18] Ibidem, p. 45.
[19] Samuel Huntington, *op.cit.*., 1999, p. 48.

trăsătură este aceea că exercită o influenţă semnificativă asupra comunităţii internaţionale.

Dincolo de controversele născute după lansarea teoriei huntingtoniene, rămâne totuşi o certitudine: perioada post Război Rece a adus cu sine renaşterea interesului privind factorii culturali în studiile de securitate, ceea ce reflecta nevoia de sporire a atenţiei îndreptate către variabilele culturale (limbă, religie, etnie, educaţie, raportul dintre populaţia locală şi imigranţi etc.). Studiul factorilor culturali capătă un rol important în demersul de abordare a aspectelor cu efecte în evoluţia securităţii a statelor, pornind de la premisa în care cultura este o variabilă relaţionată ideilor şi valorilor. Astfel, în majoritatea cazurilor, exceptând ideile şi valorile general umane, acestea au un caracter local, intern, naţional sau regional. Din punct de vedere al analizei de securitate, acest fapt tinde mai degrabă să accentueze trăsătura de unicitate a unei anumite culturi, ceea ce presupune şi un mai mare risc de apariţie a unor tensiuni şi conflicte, în detrimentul acţiunii de a identifica similarităţile care pot facilita comunicarea, dialogul cultural şi buna înţelegere.

Caracterul complex al culturii a făcut ca, nu de puţine ori, aceasta să fie confundată cu civilizaţia, dar o egalitate de sens între cele două noţiuni este exclusă, din moment ce majoritatea specialiştilor acordă termenului „civilizaţie" nuanţe de etnocentrism,el putând desemna starea la care au ajuns la un moment dat unele culturi în decursul istoriei.

În viziunea lui Vere Gordon Childe – filosof şi arheolog britanic cu merite importante în dezvoltarea teoriei evoluţiei sociale – , ceea ce distinge o civilizaţie de alta este *„revoluţia urbană"*[20], adică apariţia oraşului, văzut ca centru de activităţi ceremoniale, economice şi politice. Uneori prin civilizaţie se înţelege o stare a unei societăţi, caracterizată de trăsături culturale specifice (paleolitică, elenistică, industrială). De asemenea, termenul este frecvent utilizat în sensul de arie culturală (regiune geografică incluzând mai multe etnii care, deşi diferite, au o serie de trăsături culturale asemănătoare sau comparabile).

Conform aprecierii lui Ralph Linton, *„de-a lungul întregii sale istorii, omul a fost doar vag conştient de existenţa culturii şi chiar acest grad de conştiinţă l-a datorat numai contrastelor dintre obiceiurile propriei societăţi şi obiceiurile societăţii cu care s-a întâmplat să intre în contact… Astfel că, una dintre cele mai importante realizări ştiinţifice ale timpurilor moderne a fost recunoaşterea existenţei culturii"*.[21]

Noţiunea universală de cultură este ea însăşi un produs al întâlnirilor practice dintre culturile particulare, rezultatul cunoaşterii reciproce şi al interdependenţelor dintre societăţi, fenomen care, fără a lipsi din stadiile anterioare, s-a amplificat în epoca modernă şi contemporană. Într-un mod similar stau lucrurile şi cu noţiunea de civilizaţie, care s-a impus în Renaştere, când progresele tehnice, ştiinţifice şi economice, abordările raţionale, dezvoltarea mediului urban, a comerţului şi transporturilor, precum şi propagarea ideilor politice cu natură democratică, au

[20] Vere Gordon Childe, **Man Makes Himself,** Watts Publishing, 1966, p.140.
[21] Ralph Linton, **Fundamentul cultural al personalităţii,** Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1968, Bucureşti, p.72.

transformat mediul social, spre diferență de epoca medievală. În timp, civilizația începe să fie asociată cu dezvoltarea industriei, a mijloacelor de transport şi comunicație, cu direcțiile politice democratice. Astfel, un model istoric de civilizație, ajunge să fie identificat progresiv, cu Civilizația, în sine. Pe acest fundal, însă, au fost constituite şi structurile politice şi culturale ale națiunilor moderne, pentru care aspectul identitar a devenit esențial. Diversitatea etnică şi națională a culturilor a devenit semnificativă în abordările doctrinare şi acțiunile politice ale acestora. În acest sens, Claude Levi-Strauss, remarca într-una din lucrările sale de referință: *„În societățile omeneşti, acționează simultan forțe orientate în direcții opuse: unele tind spre menținerea şi chiar spre accentuarea particularismelor, altele acționează în sensul convergenței şi al afinității"*[22].

Abordând istoric problema culturii şi civilizației, Edward Sapir sintetizează o nouă viziune prin reinterpretarea istoricității în termeni noi afirmând că nucleul semantic al conceptului de cultură se referă la *„un ansamblu de atitudini, de viziuni asupra lumii şi de trăsături specifice de civilizație care conferă unui anumit popor locul său original în lume."*[23] Astfel, orice definire a culturii capătă o referință clară la fondul etnic de geneză, cultura definind modul de viață al unei comunități sau al unui popor, privite în integralitatea lor, ca sistem de atitudini, valori, idei, conduite şi instituții. Prin urmare, elementele culturale, precum etnicul şi religia capătă variabile istoric şi regional, în funcție de contextele în care sunt integrate. Fizionomia diferitelor culturi este rezultanta istoriei lor, a înlănțuirilor de experiențe succesive, a raporturilor cu alte culturi etc.

Prin urmare, cultura a fost văzută drept un indicator al specificității naționale, pe când civilizația a fost considerată mai degrabă un factor de unificare a societăților.

În urma studierii atente a bibliografiei folosite pe parcursul demersului nostru de cercetare, am remarcat în majoritatea abordărilor ce au în centrul lor specificul național, etnia şi religia, că folosesc drept termen de referință cultura, nu civilizația, cum se întâmplă, de exemplu, în cazul lucrării lui Samuel Huntington, *„Ciocnirea civilizațiilor şi refacerea ordinii mondiale"*

În plan național, George Călinescu observa că *„spiritul uman îşi găseşte adevărata expresie în obiecte"*, civilizația fiind tocmai *„spiritul exprimat, devenit material"*, ca parte a unor *„monumente în înțeles larg"*[24], prin urmare există o întrepătrundere a aspectelor culturale şi de civilizație, funcția utilitară combinându-se cu cea spirituală şi estetică, elementele civilizației poartă în ele semnele particulare ale culturii, ceea ce le conferă originalitate, semnele distinctive ale identității.

Cu alte cuvinte, prin civilizație este exprimată integrarea socială a culturii, funcția ei pragmatică, ca şi capacitatea de asimilare a valorilor în modul de viață, în diferitele domenii de activitate ale unei comunități sau popor. Relaționând cultura valorilor, civilizația va fi relaționată bunurilor, normelor, practicilor, şi procedurilor, privite drept mijloace de satisfacere a unor cerințe. Civilizația devine astfel,

[22] Claude Levi-Strauss, *Rasă şi istorie*, în Rasismul în fața ştiinței, Editura Politică, Bucureşti, 1982, pp. 6-7.
[23] Edward Sapir, **Anthropologie**, Editions de Minuit, Paris, 1976, p. 329.
[24] George Călinescu, *Aproape de Elada*, în Revista de istorie şi teorie literară, Capricorn, 1985, pp. 67-73.

finalitatea pragmatică a faptelor culturale, efectul lor în câmpul existenței cotidiene a indivizilor.

În această lumină, civilizațiile, în accepțiunea huntingtoniană[25], sunt vaste entități istorice întinse pe arii geografice variabile, şi înglobând comunități, societăți şi popoare diverse, relaționate pe baza unor similarități ce țin de sistemul de valori, de modul de viață şi progresul tehnologic. Sunt structuri ce se manifestă prin diverse moduri de organizare politică, economică şi instituțională a unor entități solidare prin religie, etnie, tradiții, valori, idealuri, idei şi tehnologii.

Întrucât statele sunt entități dominante, securitatea națională este o problemă centrală atât în cazul referirii ei la stat, cât şi în aplicarea ei mai directă la elementele sale etnoculturale şi religioase. Permeabilitatea statelor atât la ideile cât şi la popoarele asociate cu alte state, şterge granițele dintre securitatea internă şi cea internațională. Dispar astfel distincțiile între cetățenii unui stat şi cei străini, între politica internă şi internațională, astfel, chiar şi simplul schimb de idei şi de comunicare putând duce la amenințări culturale semnificative politic (cum este cazul reacției fundamentaliştilor islamişti la penetrarea ideilor occidentale în lumea arabă). Problemele de limbă, religie şi tradiție culturală dețin un loc important în ideea de stat şi pot avea nevoie să fie apărate sau protejate în cazul „importurilor" culturale, atât de seducătoare de multe ori. Multe conflicte actuale au la bază credințe, cele mai multe rezultând din ciocnirea aspectelor religio-politice ale comunităților aflate în conflict şi asocierea lor cu politicile guvernamentale. Educarea aderenților în spiritul urii sau adversității față de tot ceea ce constituie „lumea exterioară", în cazul religiilor „militante", ce practică şi un „prozelitism agresiv", este un fapt real de necontestat.. Adepții acestor religii pot recurge relativ simplu la violența armată pentru a-şi atinge obiectivele politice, culturale şi economice, dar ordinea internă şi internațională trebuie să se raporteze la lege şi instituții, la aranjamente, negocieri, compromisuri, pe căi raționale.

Manifestările de intoleranță în ceea ce priveşte aspectele religioase sau etnice constituie surse de instabilitate cu precădere la nivel regional, în această perioadă când procesul de globalizare conduce spre formarea unor *medii multiculturale*. În aceste condiții, creşterea influenței unei anumite culturi, depăşind spațiul de origine, poate naşte o serie de resentimente. Aşa cum am afirmat şi în alte analize precedente, cele trei mari religii monoteiste (creştină, islamică şi iudaică) pot fi transformate deseori în cauze ale unor conflicte, deşi adevărata cauză pare a fi, mai degrabă, diversitatea interpretărilor aduse textelor religioase ale fiecărei din cele trei religii. Riscul unor conflicte interreligioase există, dar nu poate fi ignorată apariția unor tensiuni între denominații mai vaste, cum ar fi susținătorii religiei şi cei ai secularismului, influența curentelor seculare asupra vieții cetății înregistrând creşteri semnificative în ultimele decenii. Drumul spre conflict este uşor de parcurs pentru că sunt implicate *aspecte identitare*, sensibile la orice influență externă percepută drept agresivă. În alte cazuri sunt lezate direct drepturile fundamentale ale omului, în

[25] Pe larg în Kanti Bajpai, *Samuel P. Huntington's Clash of Civilisations, reconsidered*, în International Studies, vol. 36, nr.2, 1999, p.165-189; Simon Murden, *Cultural conflict in international Relations: The Globalization of World Politics*, în Introduction to International Relations, Oxford University Press, Oxford, 1998, p.374.

special acolo unde ideologiile totalitare încă există, în țări din Orientul Mijlociu sau Asia Centrală, de exemplu, ceea ce face să existe tensiuni între diferite segmente minoritare şi cel majoritar de populație.

În opinia noastră, aspectele culturale, etnice şi/sau religioase au un rol major în evoluția securității pentru că sunt percepute ca având influență directă asupra suveranității statelor, nu de puține ori tensiunile crizele şi conflictele de natură etnico-religioasă având ataşate revendicări teritoriale[*], făcând ca la nivel extern cooperarea dintre state problematică şi conducând, astfel, la probleme de securitate. De asemenea, influența acestor aspecte asupra securității este evidentă şi prin urmările provocate în cadrul intern, după cum ne-au demonstrat cazurile Iugoslaviei şi a statelor desprinse din fosta URSS, demonstrații mai mult decât explicite pentru modul în care aspectele etnice şi religioase au constituit cauze ale degradării securității în regiuni de un interes strategic ridicat pentru Europa şi comunitatea internațională în ansamblul ei.

[*] Am considerat aici teritoriul drept spațiul fizic în care se exercită suveranitatea unui stat

CONVERGENȚA NORMELOR DREPTULUI OMULUI ŞI ALE DREPTULUI UMANITAR ÎN ASIGURAREA PROTECȚIEI DIFERITELOR CATEGORII DE PERSOANE

Dr. Valentin-Stelian BĂDESCU*

Human rights law has influenced the provisions of the Geneva Conventions and their Additional Protocols. Parallelism content was marked by issues such as right to life, prohibition of torture, inhuman or degrading punishment, arbitrary arrest or detention, discrimination based on race, sex, language or religion. This parallelism and the growing convergence enriches both humanitarian law and human rights law. Exampli gratia, provision of art. Joint 3, for "a regularly constituted court, together with (court) for judicial guarantees recognized as indispensable by civilized peoples", with reference to the processes during international armed conflict and obligation in the art.84 of the Third Geneva Convention that a prisoner of war shall be tried by a court offering "guarantees" the essential independence and impartiality generally recognized, should be interpreted as inevitable and water.

1. Argumentum

Dreptul drepturilor omului a influențat dispozițiile Convențiilor de la Geneva şi Protocoalelor lor Adiționale. Paralelismul conținutului a fost marcat de chestiuni, cum sunt: dreptul la viață, interzicerea torturii, pedeapsa inumană sau degradantă, arest sau detenție arbitrară, discriminarea pe motive de rasă, sex, limbă sau religie[1]. Acest paralelism şi convergența crescândă îmbogățeşte, atât dreptul umanitar, cât şi dreptul drepturilor omului. *Exempli gratia*, prevederea din art. 3 comun, referitoare la „un tribunal constituit în mod regulat, însoțită (judecata) de garanții judiciare recunoscute ca indispensabile de către popoarele civilizate”, cu referire la procesele din timpul conflictelor armate internaționale şi obligația conținută în art.84 al celei de-a III-a Convenții de la Geneva potrivit căreia un prizonier de război trebuie să fie judecat de către un tribunal care oferă „garanții” esențiale de independență şi imparțialitate unanim recunoscute, ar trebui să fie interpretate în mod inevitabil şi aplicate prin prisma drepturilor omului[2]. În mod similar, în măsura în care a IV-a Convenție de la Geneva nu poate rezolva în mod adecvat problemele ocupației moderne, în cazul ocupației prelungite, protecția aplicată drepturilor omului ar trebui invocată pentru a suplini lacuna.

Curtea Internațională de Justiție a concluzionat că normele drepturilor omului continuă să se aplice în timpul conflictului armat. În opinia sa consultativă referitoare la armele nucleare, Curtea a precizat că, „protecția prevăzută în Pactul Internațional cu privire la drepturile civile şi politice nu încetează în timp de război, cu excepția cazului stipulat de art. 4, al înțelegerii prin care se poate deroga de la anumite

* **Colonel (r)., avocat în Baroul Bucureşti**

[1] A se vedea, Statutul Curții Penale Internaționale, art.7(1) (h).

[2] Th. Meron, Umanizarea dreptului umanitar, eseu cu titlul original, *The Humanization of Humanitarian Law*, publicat în American Journal of International Law, vol. 94, nr. 2, aprilie 2000, p.266.

dispoziţii”[3]. Curtea a reţinut de asemenea, relaţia dintre dreptul la viaţă aflat sub incidenţa prevederilor art. 6 al Pactului şi protecţia oferită de dreptul umanitar. Istoria legislativă, relativ recentă, a acestui articol întruneşte majoritatea opiniilor conform cărora „în măsura în care în dreptul internaţional actual acte legale de război sunt recunoscute, astfel de acte sunt considerate a nu fi interzise de art.6, dacă ele nu violează normele dreptului internaţional şi obiceiurile războiului”[4]. Mai mult, ştiinţa drepturilor omului, este o disciplină specială, a ştiinţelor umane, al cărei obiect este studiul raporturilor dintre oameni, studiu ce-şi fixează ca punct de referinţă demnitatea umană, determinând drepturile şi libertăţile care, în ansamblu, sunt necesare pentru înflorirea fiecărei personalităţi umane. În cadrul drepturilor omului, noţiunea de demnitate umană, este esenţială, căci ea apare, prin excelenţă, ca un „principiu matrice”, care constituie soclul drepturilor fundamentale. Această noţiune, a irigat întotdeauna filosofia drepturilor omului, chiar dacă acest concept posedă o anumită autonomie juridică în raport de drepturile omului: aceea de a induce o valorizare a libertăţii omului, în timp ce demnitatea desemnează omul în calitatea sa de a aparţine umanităţii[5].

Într-o speţă[6], Tribunalul Penal Internaţional pentru fosta Iugoslavie a subliniat că principiul general al respectului pentru demnitatea umană a fost „principalul temei” atât al drepturilor omului cât şi al dreptului umanitar. Esenţa întregului corp al dreptului umanitar la fel de bine ca şi al dreptului drepturilor omului se află situată în protecţia demnităţii umane a fiecărei persoane indiferent de sexul său. Aceasta este şi esenţa sensului umanizării dreptului umanitar[7].

Principiul general al respectului demnităţii umane este chiar *raison d’être* a dreptului internaţional umanitar şi a dreptului drepturilor omului; într-adevăr în timpurile moderne a dobândit o aşa mare importanţă încât s-a răspândit în întreg corpusul dreptului internaţional. Acest principiu are în vedere, protecţia fiinţelor umane împotriva atentatelor asupra demnităţii lor personale, dacă astfel de acte sunt comise prin atacuri ilegale sau prin umilirea şi deprecierea onoarei, respectului de sine sau a integrităţii mentale a unei persoane[8].

Într-un alt caz, Comisia Inter-americană a Drepturilor Omului arată că autoritatea sa în aplicarea dreptului internaţional umanitar ar putea proveni din suprapunerea între normele Convenţiei Americane cu privire la Drepturile omului şi Convenţiile de la Geneva. Comisia a menţionat că”dispoziţiile articolului 3 comun sunt în esenţă dreptul pur al drepturilor omului”[9].

---

[3] Pentru o privire de ansamblu, a se vedea, *International Law, The International Court of Justice and Nuclear Weapons* (Laurence Boison & Philippe Sands, edit.1999).
[4] Th. Meron, op. cit, 2000, p.267, precum şi bibliografia citată.
[5] Nicolae Popa, Marin Voicu, *Dreptul la un proces echitabil într-un timp rezonabil,* Revista de drept public nr. 4, 2004, p. 61.
[6] Procuror vs. Frundzija, în 38 ILM 317 (1999).
[7] Th. Meron, op.cit., 2000, p.267.
[8] Procuror vs. Frundzija, în 38 ILM 317 (1999).
[9] A se vedea, Liesbeth Zegfeld, *The Inter-American Commission on Human Rights and International Humanitarian Law*, Intl. Rev. Red Cross, Nr. 324/1998, 505.

Din cauză că dreptul drepturilor omului, în esența sa inderogabilă, continuă să se aplice pe timpul conflictului armat, protecția suplimentară prin mecanisme de dreptul războiului poate fi completată în unele circumstanțe. Astfel, persoanele care nu sunt protejate în timpul unui conflict armat, deoarece guvernul lor nu menține relații diplomatice normale cu puterea deținătoare, ar beneficia de cel puțin dispozițiile nederogabile ale acordului politic dacă statul interesat este parte. Dimpotrivă, o persoană ar putea beneficia de protecția dreptului umanitar chiar cu privire la drepturile care derogă de la tratatele privind drepturile omului, întrucât dreptul umanitar nu permite derogarea pe motive de urgență, o regulă care s-a dezvoltat precar pentru situații de cea mai înaltă necesitate. Dreptul umanitar conține, totuşi câteva excepții întemeiate pe rațiuni militare imperative (necesitatea militară) sau motive de securitate, de exemplu, art. 49(2), 64(1), 78(1) al Convenției a IV-a de la Geneva. Aşa cum remarcam în cele ce preced, Curtea Internațională de Justiție a recunoscut că drepturile omului nu încetează să se aplice în situații de conflict armat deşi unele dintre acestea sunt supuse derogării pe motiv de urgență. Acest principiu a fost acceptat atât în teorie cât şi în practică. După Conferința Internațională de la Teheran din 1968, cu privire la drepturile omului, Adunarea Generală a Națiunilor Unite, a adoptat Rezoluția 2444 (XXIII) intitulată „Respectarea drepturilor omului în conflictele armate" care a recunoscut necesitatea aplicării principalelor principii în toate conflictele armate[10]. Potrivit unui raport din 1970, instrumentele Națiunilor Unite se impun a fi ratificate în scopul invocării lor în vederea protejării drepturilor omului în aşa fel încât să completeze şi să împrumute sprijin celorlalte instrumente speciale, aplicabile în condiții de conflict armat[11]. Aplicarea paralelă a drepturilor omului şi a dreptului umanitar în situații de conflict armat este ilustrată de Rezoluția Consiliului de Securitate 1041 din 1996, care a chemat toate formațiunile din Liberia să respecte deopotrivă dreptul umanitar cât şi dreptul drepturilor omului[12]. Mai recent, potrivit unui material intitulat „Protecția civililor în conflictele armate" Consiliul a condamnat atacurile împotriva civililor, mai ales femei, copii şi alte grupuri vulnerabile, incluzând refugiații şi persoanele dislocate pe plan intern, care violau normele relevante ale dreptului internațional, inclusiv ale dreptului internațional umanitar precum şi ale drepturilor omului. Abordarea simultană a celor două ramuri ale dreptului internațional a făcut obiectul atât a Consiliului de Securitate, dar şi a Secretarului General, care în Raportul de activitate al organizației abordează coordonatele şi protecția civililor în conflictele armate[13]. Şi Comisia Națiunilor Unite pentru drepturile omului a condamnat violările drepturilor omului şi

[10] UN Doc. A/7218 (1969) Problematica umanitară, ca sferă de preocupări ale Națiunilor Unite, a început să se manifeste mai pregnant din 1968, la Conferința convocată cu prilejul aniversării a 20 de ani de la adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului. Pentru detalii, a se vedea, I. Cloşcă, I. Suceavă op.cit., 2000, pp.20-21.

[11] **Respect for Human Rights in Armed Conflicts,** Raport of the Secretar General UN DOC/1970.

[12] A se vedea, **Rezoluția 1041/29.01.1996, precum şi rezoluțiile 1059/31.05.1996; 1071/31.08.1996;1083/27.11.1996**. Protecția drepturilor omului în perioada de conflict armat se regăseşte şi într-o serie de alte documente ONU care se referă la protecția unor categorii de persoane în mod special, femei, copii, ziarişti.

[13] **Rapport du Secretaire général sur l'activite de l'organisation**, op.cit.,p. 24-25 (par.99-104).

a dreptului umanitar atât în conflictele internaţionale cât şi în cele fără caracter internaţional de exemplu, în rezoluţiile cu privire la Kuweit, Ruanda, Fosta Iugoslavie[14], Iran, Afganistan precum şi Irak începând cu martie 2003[15].

Începând din anii 1970, Naţiunile Unite s-au preocupat în mod regulat de aspecte relevante ale dreptului internaţional umanitar în contextul drepturilor omului în particular prin activităţile subcomisiei pentru promovarea şi protecţia drepturilor omului şi instituţia raportorilor speciali numiţi pentru a constata încălcarea normelor de drept în situaţii concrete. Câteva exemple sunt sugestive în acest sens. Astfel, în documentul raportorului special cu privire la violările drepturilor omului comise în Kuweit-ul ocupat de către forţele invadatoare irakiene se menţionează că au fost încălcate „prevederile consacrate în Carta ONU, acordurile internaţionale şi alte instrumente juridice relevante, incluzând drepturile civile şi politice, economice, sociale şi culturale şi principiile dreptului umanitar”[16].

În mandatele lor, raportorii din Columbia[17], 1990, Sudan[18] au constatat violări precum uciderea civililor de către forţele armate, execuţii sumare, dislocări forţate prin care se încălcau în mod abuziv atât drepturile omului cât şi dreptul umanitar în primul caz, fie ducerea unui război în mod responsabil de către entităţi non-statale, în cazul Sudanului, când comunul articol 3 al Convenţiilor de la Geneva a constituit temeiul juridic pentru incriminarea acestor fapte. Tot astfel pot fi menţionate încălcările legilor şi obiceiurilor războiului, ca şi comiterea crimelor împotriva umanităţii, ori după caz purificare etnică în anumite zone în timpul războiului din Bosnia[19]

---

[14] Comisia Naţiunilor Unite pentru drepturile omului, UN DOC. E/1991/22, E/CN4/1991/91 pentru Kuweit; E/1995/23, E/CN4/1995/176 pentru Rwanda; CHR Res.1995/89 pentru Bosnia-Herţegovina; Gregory I. Naarden, op. cit., p342-348.

[15] Rezoluţia 1483 din 22 mai 2003 a Consiliului de Securitate al ONU prin care s-a încercat adaptarea dreptului de ocupaţie (dreptul aplicabil pe perioada de ocupaţie) provocărilor contemporane, precum şi Rezoluţiile 1500 din 14 august 2003 şi 1511 din 16 octombrie 2003. Pentru amănunte vezi, „*The Security Council's Unprecedented Action*”, p.844-847, în cadrul unui studiu mai amplu, Lori Fisher, Bernard H. Oxman, „Agora (Continued): Future Implication of the Iraq Conflict” Editors' Note, în AJIL, 2003, nr. 4, p. 803-888, unde se precizează că elementele esenţiale codificate ale dreptului de ocupaţie includ, între alte instrumente, art. 43 al Regulamentului de la Haga care rămâne un pilon important al practicilor de ocupaţie (care reclamă că „*Autoritatea puterii legitime care, în fapt a trecut în mâinile ocupantului, iar acesta trebuie să ia toate măsurile posibile pentru a restaura şi asigura ordinea publică şi siguranţa şi să respecte legile în vigoare în ţară*, art. 1 şi 2 ale Convenţiilor de la Geneva, art5 al Convenţiei IV de la Geneva, etc.(op.cit., p.847). Sunt, de asemenea, menţionate o serie de eşecuri ale puterilor ocupante (SUA şi Marea Britanie), cum ar fi: eşecul de a nu preveni sau opri jefuirea spitalelor, facilităţilor din domeniul petrolului sau a altor forme de energie, a clădirilor guvernamentale etc., ori eşecul de a stabili şi menţine ordinea publică şi siguranţa; sau de a restabili alimentarea cu apă, energie electrică şi salubrizarea pentru a menţine sănătatea publică şi igiena; ori eşecul de a îndeplini pe deplin îndatorirea de a asigura aprovizionarea cu hrană şi medicamente şi altele asemenea (pp.855-856).

[16] Raportul cu privire la situaţia drepturilor omului în Kuweit sub ocupaţia Irakului, UN DOC E/CN4/1992/26.

[17] UN DOC. E/CN4/1990/22.

[18] UN DOC. E/CN4/1994/48, UN DOC. E/CN4/1997/58.

[19] Gregory I. Naarden, op. cit., pp. 343-345.

Au fost numiți, de asemenea, de către Comisie raportori tematici spre a analiza, mai ales, elementele reieşite din situațiile de conflict armat, care au fost supuse analizei comisiei şi Adunării Generale pe astfel de teme precum folosirea mercenarilor, violările sexuale în război, folosirea copiilor în conflictele armate. În materialele întocmite deseori raportorii au făcut vaste referințe la normele dreptului internațional umanitar[20], întrucât majoritatea instrumentelor juridice multilaterale de drepturile omului nu conține dispoziții exprese pentru aplicarea normelor dreptului internațional umanitar.

Referirile la dreptul internațional umanitar făcute de către raportorii pe probleme de drepturi ale omului nu au rămas în afara criticii. Amintim în acest sens poziția Turciei care a contestat autoritatea raportorului cu privire la judecata sumară extrajudiciară sau execuțiile arbitrare, aspecte rezultate din conflictul cu Partidul Muncitorilor din Kurdistan, afirmând că mecanismele drepturilor omului instituite de ONU nu au intenționat să încalce domeniul dreptului internațional umanitar, chiar dacă nu s-a specificat nimic în acest sens, în aceste instrumente juridice[21].

Nu putem încheia considerațiile privind convergența normelor drepturilor omului şi dreptului umanitar[22] în asigurarea protecției diferitelor categorii de persoane fără a aminti, cel puțin în trecere, de rolul jurisprudenței. Şi aceasta deoarece spre deosebire de anumiți responsabili guvernamentali care ca persoane, şi nu doar ca programe juridice ori linii bugetare, pot fi personal interesați să promoveze anumite orientări, atât din convingere sau experiență cât şi din sensul unei politici guvernamentale bine înțelese, instanțele, chiar cele ad-hoc instituite par a fi mai imparțiale, detaşate sau mai puțin supuse influenței factorului politic. Totuşi, nu credem şi nici nu ne aşteptăm de loc ca hotărârile pronunțate de aceste curți să fie exclusiv umanitare. În mod logic ele trebuie să asigure şi alte sarcini (de exemplu securitatea internațională), să țină cont de alte spețe, să efectueze arbitraje între grupuri variate de interese, chiar legitime, neputând mulțumi pe deplin pe toți, mai ales că orice putere va veghea la conservarea propriilor interese, le va promova şi apăra cu toate mijloacele, întrucât acestea răspund cel mai bine strategiilor lor.

2. Umanitarul şi universalitatea sau despre umanizarea globalizării

Termenul „umanitar" cu o folosire totuşi îndelungată, a cunoscut în ultimii ani un succes fără precedent, cu riscul de altfel, de a-şi pierde consistența în multitudinea de cazuri şi abuzuri al căror obiect este. Se pune frecvent acest termen în opoziție cu „politic", în special cu politica externă, inclusiv în dimensiunea sa militară. Umanitarul vizează în primul rând ființa umană şi pune persoana în centrul preocupărilor sale. Prin „umanitar" nu înțelegem una sau mai multe acțiuni specifice, ci grija de a pune binele omului, protejarea demnității lui în centrul oricărei acțiuni, şi aceasta în locul oricărui om. Aici este fără îndoială ambiția comună principalelor instrumente de drept internațional ce vizează protejarea persoanei umane: drepturile

[20] Th. Meron, op.cit., 2000, p.270.
[21] Ibidem p.27.
[22] I. Dragoman, M. Radu, **Modernitate în problemele fundamentale de drept internațional al conflictelor armate,** Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2004, pp.268-271, 2004.

omului, dreptul refugiaţilor şi dreptul internaţional umanitar (într-o oarecare măsură, este şi un obiectiv al dreptului penal internaţional)[23].

Dreptul umanitar se interesează de o persoană ca de o fiinţă umană esenţială, dincolo de consideraţiile utilitare, militare, economice şi politice. Nu considerăm totuşi pertinent să opunem umanitarul politicului, militarului sau economicului. Ceea ce spune dreptul umanitar, sau ceea ce impune o acţiune umanitară independentă, este o bună distincţie a genurilor şi o bună articulare a domeniilor de responsabilitate a diferiţilor subiecţi. Într-adevăr, politica include umanitarul ca pe unul dintre parametrii săi; acest fapt se manifestă în cel puţin două modalităţi:

a) ratificând Convenţiile de la Geneva din 1949, Protocoalele lor adiţionale din 1977, sau orice altă convenţie de drept internaţional umanitar, statele manifestă în mod clar voinţa lor de a respecta şi de a face respectat acest drept în orice situaţie; este deci o acţiune politică ce se aşteaptă din partea statelor, pentru promovarea dreptului şi a valorilor umanitare;

b) în consecinţă, numeroase state includ o dimensiune umanitară în obiectivele lor naţionale şi internaţionale, în special aducând un sprijin financiar unor organizaţii private sau unor instituţii internaţionale care se „specializează" în domeniul umanitarului.

Este îndeobşte cunoscut că raţiunile, ideile, conceptele, oricât de elaborate şi bine structurate ar fi chiar emise de exegeţi în domeniu, dacă nu au şi aplicabilitate practică rămân opere monumentale de gândire frumos dispuse pe rafturile şi site-urile bibliotecilor din lume. La fel şi termenul „umanitar" fără acţiune concretă în beneficiul celor aflaţi în nevoie rămâne aşa cum aminteam un succes al teoriei. Prin urmare „umanitarul în acţiune" înseamnează acţiuni umanitare, în special ajutorul de urgenţă pentru populaţiile victime în urma catastrofelor naturale sau conflicte armate. Acestea au devenit o componentă a diplomaţiei şi chiar a strategiei ţărilor occidentale şi deţin o pondere din ce în ce mai mare în practica internaţională, în contextul globalizării[24] care tinde să acapareze toate domeniile inclusiv cel al umanitarului. Ele joacă de asemenea, şi un rol primordial în activităţile operaţionale ale ONU, în timp ce nenumărate organizaţii nonguvernamentale participă la aceste activităţi şi chiar câteodată la procesul de creaţie alături de Societăţile Naţionale de Cruce Roşie sau alături de Comitetul Internaţional al Crucii Roşii. Spaţiul umanitar este astăzi foarte aglomerat[25].

Nu mai numărăm astăzi organismele private, departamentele academice, institutele de formare şi cercetare, colocviile şi sesiunile ştiinţifice, galele mondene care îşi au motivele lor de a acţiona în cadrul umanitarului. Societăţile transnaţionale nu rămân inactive, deoarece ele „sponsorizează" din ce în ce mai mult acest gen de activităţi; asistăm deci la apariţia unei multitudini de consultanţi şi de manifestări comerciale care au ca scop de a face legătura între umanitar şi pieţe.

Această expansiune a spaţiului umanitar este îngrijorătoare din cel puţin două motive. Ea reflectă agravarea situaţiilor de criză şi care necesită mobilizarea

[23] Jean-Luc Blondel, *L'humanitaire appartient-re à tout le monde?* RICR, vol.82, nr.838, p.327.
[24] Pe larg despre problematica globalizării a se vedea, Ioan Bari, **Globalizare şi probleme globale,** Editura Economică, Bucureşti 2003, precum şi autorii acolo citaţi.
[25] Pierre de Senarcles, *L'humanitaire et la globalisation*, RICR vol.82, nr.838/2000, p.311.

comunității internaționale precum şi o schimbare de orientare ideologică şi politică a țărilor bogate față de mizeria din sud. După cel de-al doilea război mondial, s-a recunoscut pe plan larg că puterile publice ar trebui să joace un rol decisiv în echilibrarea societăților prin stăpânirea dinamicii sistemului capitalist. S-a întâmplat ca în anii '80 umanitarul să ia un mare avânt în politica internațională. Această expansiune a coincis cu transformările sistemului capitalist, fapt asociat cu noțiunea de globalizare. Globalizarea şi politicile de stabilizare şi de restructurare care i-au fost asociate au avut ca efect o creştere a disparităților economice şi sociale dintre state şi în interiorul acestora.

Care caracteristici ale instituțiilor economice ori organizațiilor internaționale trebuie reformate? Pentru jurişti, specialişti în dreptul internațional, dar şi pentru economişti în egală măsură această întrebare este esențială şi trebuie să facă urgent obiectul unui proiect de cercetare la care trebuie să contribuie aceştia în primul rând şi apoi filosofii şi teoreticienii politici. Analiza filosofică şi etică [26] reprezintă fundamentul pe care se pot construi edificiul unor instituții juridice şi acțiunea. Prioritățile „justiției globale" în opinia noastră vizează structura sistemului politic şi de drept din lume, care, din păcate, este astfel făcută încât pentru a realiza aceste reforme trebuie convinse țările bogate. Convinse că este obligația lor (morală sau legală) sau interesul lor că acțiunea propusă va fi în contextul respectiv, eficientă şi corectă. De asemenea, trebuie înțelese limitele dreptului internațional care chiar dacă încearcă să creeze condiții de justiție între state este tributar lipsei de accent către individ. Accentul pus pe stat este suspect atât din punct de vedere metodologic cât şi normativ. Soluția ar fi un contract individualist global pentru premisele liberale formulate, un federalism bazat pe descentralizare şi nu neapărat un stat al lumii" după cum se temea Kant. Problema nu este „statul mondial" ci descentralizarea în guvernarea globală. Descentralizarea cu accentul pe individualismul etic. Şi în fine o ultimă chestiune privind justiția globală. Este sistemul actual de drept internațional complice la sărăcia milioanelor de oameni? Acest sistem, care până acum rezultă din şi rigidizează o anumită structură de distribuție, reprezintă o parte a problemei, însă poate fi şi o parte a soluției. În măsura în care sistemul de drept internațional furnizează un cadru teoretic care ignoră sărăcia oamenilor, aceasta reprezintă o parte a problemei, iar în măsura în care sistemul oferă o structură instituțională prin care afectează „justiția distributivă", aceasta este o parte a soluției[27]. ***Nu se poate vorbi, mai ales astăzi, de o umanizare a normei de drept, dacă nu se are în vedere, respectarea, în orice împrejurare şi în orice loc, a demnității persoanei.***

În acești ani de început de secol şi de mileniu, totul, de la relațiile internaționale si pana la natura conflictelor armate a evoluat s-au produs schimbări majore. Aş dori ca prin aceste rânduri, care nu au pretenția de a fi revoluționare, doar câteva impresii personale cu privire la umanitarul de astăzi şi cel de mâine.

[26] I. Dragoman, **Realitatea relațiilor internaționale sau umanizarea junglei națiunilor,** op. cit., pp. 13-19.
[27] Richard B. Bilder, *Global Justice*, în AJIL, vol. 96, nr. 4/2002, p. 995.

3. Câteva chestiuni semantice

Cred că trebuie să fim mai întâi foarte atenți la sensul cuvintelor pe care le folosim. Încă ni se întâmplă destul de des să spunem că anumite războaie sunt absurde pentru ca sunt crude, odioase si lipsite de sens; si asta, întrucât ni se pare că părerile avizate ale specialiştilor ar putea găsi pentru anumite probleme si alte soluții decât recurgerea la forța armată. Totuşi, am ajuns la concluzia că nu toate războaiele sunt absurde: unele ne sunt mai mult sau mai puțin descifrabile si de înțeles, iar pentru altele, sensul acestor conflicte ne scapă, mai ales atunci când cei care poarta armele adoptă comportamente iraționale. Dar războaiele servesc anumite interese şi din păcate, nu este exacta afirmația conform căreia la sfârşitul unui conflict nu există decât perdanți.

Conflictele armate răspund unei vaste game de motivații, dar noi întotdeauna trebuie, ca pe lângă victime, sa încercam sa înțelegem si sa descoperim pentru cine anume ele sunt profitabile. Altfel, ne vom vedea limitați de a vorbi doar despre situații haotice, conflicte distructive si fără a înțelege pe deplin in ce mediu evoluam. Este poate una dintre cele mai mari dificultăți cu care se confruntă astăzi acțiunea umanitară. Nu există o soluție universal valabila. Fiecare conflict îşi are specificitatea lui, originile si motivațiile particulare, scopurile lui proprii. Daca nu analizam in detaliu de ce anumite conflicte se prelungesc, de ce altele se diminuează, sarcina noastră risca sa devina foarte dificila, si poate avea chiar efecte negative asupra victimelor.

Mai mult, trebuie să încetam să mai vorbim despre victimele inocente. In majoritatea cazurilor, nu ştim cine este inocent si cine nu şi nu văd prea bine în funcție de ce criterii putem separa grâul de neghină. Copiii sunt, desigur, întotdeauna inocenți. Dar toți ceilalți? Categoriile de persoane cărora trebuie să li se acorde protecție şi asistență sunt definite in drept după nişte criterii obiective (rantii, prizonierii, civilii). A introduce aici o judecată de valoare, criterii de natură subiectivă ne-ar conduce spre un mare impas. Trebuie să ne asumăm anumite limite, dar si noblețea angajamentului nostru umanitar. Ni se va întâmpla cu siguranța sa întindem o mana de ajutor si unor persoane ale căror acte si cuvinte se află la antipozi față de valorile pe care noi încercam să le facem respectate. Nu este sarcina noastră să-i judecam, pentru aceasta exista tribunale; fiecare cu meseria lui.

Şi în fine, înainte de a spune că de la sfârşitul războiului rece încoace asistăm la o multiplicare a conflictelor in lume şi la o întoarcere la barbarie, să judecam încă o dată. E dificil să afirmam că există o recrudescență a conflictelor armate la ora actuala. Înțeleg că acei care aşteptau ca după căderea zidului Berlinului să se instaleze peste tot pacea şi rezolvarea paşnică a conflictelor sub egida Națiunilor Unite au fost foarte dezamăgiți. Cât despre cei care consideră că barbaria şi-a făcut o revenire în forță în zilele noastre, ei au fără dubiu o memorie istorică limitată. E adevărat că suntem in mod regulat martori la acte de cruzime de neimaginat, dar acestea au însoțit umanitatea pe întregul parcurs al istoriei sale, şi este deci puțin probabil ca epoca noastră să fie, din acest punct de vedere, cu adevărat mai rea decât epocile care au precedat-o. Ceea ce este adevărat, in schimb, este că pragul general de toleranță fata de anumite abuzuri a scăzut foarte mult. Din ce in ce mai mulți contemporani ai noştri ştiu ceea ce se întâmpla in cele patru colturi ale

mapamondului, si deci compasiunea nu se mai limitează doar la cercul celor ce ne sunt apropiați, ea a devenit mondială atât pe plan cultural cât si geografic.

4. Criminalizarea războiului

E adevărat că multe dintre conflictele actuale nu mai seamănă aproape deloc cu cele pe care le-am cunoscut acum zece ani. Această observație se bazează pe o documentare adecvată. Confruntarea intre cele doua blocuri (est si vest) a avut ca efect, in timpul războiului rece, acela de a structura aproape toate conflictele, dar si de a le stăpâni. Combatanții dintr-o parte sau din alta erau susținuți de puterile externe, alimentați din punct de vedere militar, ideologic si financiar. Nu se jenau totuşi să exploateze populațiile civile, dar puteau conta si pe alt sprijin. In multe din conflictele actuale, beligeranții trebuie să găsească pe plan local mijloacele pentru a continua lupta, si se transformă astfel în prădătorii populației civile. Altă soluție care le stă la îndemâna este angajarea in operații criminale la nivel internațional, spre exemplu in traficul de droguri.

În anumite regiuni ale lumii, cu un capital derizoriu, orice aventurier poate să-si formeze o armată şi să devină astfel un senior respectat in luptă. Aceste armate au o disciplină adeseori foarte relativă, nu sunt conduse de nici o ideologie specifică si trăiesc de pe urma violentei ca şi ceilalți de pe urma serviciului lor. Pentru astfel de armate, adeseori compuse din oameni foarte tineri, războiul nu este un mijloc, ci un sfârşit in sine. De aici apare o situație pe care noi o întâlnim din ce in ce mai frecvent: dificultatea de a separa violenta militara de violenta criminală. Această dificultate se apropie de un alt fenomen cu care omenirea se confruntă din ce in ce mai des, acela de a face distincția intre civili şi combatanți.

Criminalizarea războiului este o problema considerabilă. În primul rând pentru civili, deoarece ei sunt aceia care plătesc prețul cel mai mare. Mai apoi si pentru umanitari, pentru că ei sunt văzuți drept ținte legitime, care se deplasează in vehicule de teren foarte atractive pentru prădători si posedă in general echipamente sofisticate de comunicații. A-i ataca, a-i deposeda de bunuri sau a-i răpi pentru a cere o răscumpărare reprezintă astăzi comportamente ce tind să se multiplice. Este foarte dificil să te protejezi împotriva acestor pericole si nici unul din mijloacele descoperite până acum nu s-a dovedit a fi satisfăcător. Mă gândesc in special la folosirea escortelor plătite si recrutate dintre combatanți. Si mai grav, criminalizarea războiului îl poate face pe acesta sa devină „cronic". In mod contrar unei idei foarte răspândite, războiul nu este neapărat o întrerupere abruptă a unui proces liniar de dezvoltare a economiei. El este adesea o înlocuire a unei economii prin alta, la fel cum el creează noi surse de putere. Atunci când apare o economie de război, în special în situațiile în care statul a pierdut majoritatea puterii sale, elementele care au interesul să vadă apariția unui conflict – cel puțin de mică intensitate – pot fi mai puternice şi mai influente decât cele care au interesul de a-l stopa.

Nu putem ignora, în acest context, impactul pe care îl poate avea o acțiune umanitară pripită, în special în domeniul asistenței alimentare. Şi chiar atunci când ea nu este pripită, asistența internațională poate, în anumite cazuri, alimenta şi pereniza conflictele. De aici importanța, încă o dată, de a analiza fiecare context cu luciditate şi de a observa impactul acțiunii umanitare cu detaşare şi fără complezență. Donatorii

tind, desigur, să fie impresionaţi de către tonajul distribuit. Totuşi, mai devreme sau mai târziu, obiectivul vizat de către umanitari va fi acela de a transfera cat mai puţin posibil ajutoare umanitare către ţările in conflict.

5. Sensul acţiunii umanitare

Este bine de amintit că acţiunea umanitară este limitată prin constrângerile obiective cărora ea trebuie să le facă faţă, dar şi prin natura şi intenţiile sale. Acţiunea umanitară este o formă modernă de caritate. Ea vizează diminuarea suferinţelor anumitor categorii de persoane si prevenirea apariţiei unor comportamente contrare dreptului şi anumitor principii umanitare, deci vizează de fapt şi prevenirea viitoarelor suferinţe. Atunci când vorbim despre prevenire, nu este vorba decât despre prevenirea suferinţei umane cauzata de o violare a dreptului internaţional umanitar. In schimb, nu avem menirea de a preveni conflictele armate. Chiar si daca ipotetic am avea-o, nu am avea insa mijloacele necesare. Nu trebuie sa ne amăgim. A afirma ca acţiunea umanitara contribuie la promovarea păcii, ceea ce mi s-a întâmplat sa fac de multe ori, provine dintr-o profesiune de credinţă. Mi-e teama ca in realitate, exista la fel de multe exemple de acţiuni umanitare care au contribuit la prelungirea unui conflict cat cele care au avut efectul invers. Si cu cat violările dreptului umanitar sunt mai grave, cu atât condiţiile de reinstaurare a păcii sunt mai dificil de reunit.

Trebuie sa avem o viziune clara despre ceea ce înseamnă acţiunea umanitară. De aceea utilizarea expresiilor cum ar fi „catastrofa umanitară", „ingerinţa umanitară", sau „război umanitar" este foarte ambiguă. Din punctul meu de vedere, cred că acţiunea umanitara se defineşte la fel de bine atât prin efectele sale cât şi prin mijloacele ei. Despre efecte, am spus-o mai sus: alinarea suferinţelor victimelor si prevenirea viitoarelor suferinţe. Cat despre mijloace, ele constau în a acţiona cu consimţământul tuturor părţilor implicate în conflict. Acest crez nu implică nicio judecata de valoare. El se bazează pe o necesitate practică: protecţia victimelor conflictelor armate presupune ca noi să obţinem încrederea tuturor părţilor, fie că este vorba de accesul la prizonierii de război, fie că vorbim despre cunoscutele regulile internaţionale de respectat, fie că vorbim de crearea unui "spaţiu umanitar". Există războaie care fac multe victime, există politici care conduc la deplasări masive, exoduri ale populaţiei, există crize sociale si economice care pot conduce la conflicte armate.

Poate că sunt şi războaie juste. Nu este sarcina actorilor umanitari să se pronunţe, ei nu au menirea de a restabili dreptatea si justiţia. Putem însă să ne bucurăm in mod legitim când comunitatea internaţională nu rămâne insensibilă in faţa abuzurilor masive cărora le cad victima diferitele comunităţi umane de pe această planetă. Asistam in mod incontestabil la o mondializare a compasiunii. Putem să ne bucuram şi de faptul că dincolo de compasiune, acţiunile politice, care pot merge pana la recurgerea la forţă, s-au pus in mişcare, cât si de faptul că acţiunea umanitară nu va acţiona decât asupra simptomelor unei crize, şi niciodată asupra crizei însăşi sau asupra cauzelor ei. Aceasta ar fi o ingerinţă: un proiect politic care pune respectul individului înaintea respectului suveranităţii naţionale. Un astfel de proiect autorizează recurgerea la forţa împotriva unei părţi sau unui guvern care ar viola drepturile omului, sau chiar dreptul internaţional umanitar. Acest proiect e nobil dar

periculos şi, mai ales, repet, este de natură politică. El se deosebeşte de acţiunea umanitara din toate privinţele: prin ambiţia lui, prin obiectivele urmărite, prin mijloacele folosite. Să lăsam fiecărui mod de intervenţie specificitatea sa.

6. Interesul victimelor şi eliberarea umanitarului

Competiţia umanitară, ca orice competiţie, este stimulantă. Dar, ea poate avea de asemenea şi efecte îndoielnice, si trebuie sa fim conştienţi asupra acestui fapt. Exodul masiv spre Goma (Republica Democrată Congo), în urma afluxului de refugiaţi ruandezi din 1994 este o ilustrare extremă a acestui fenomen. Instituţiile umanitare depind de donatorii lor si aceşti donatori vor fi cu atât mai prompţi in a fi generoşi, cu cât instituţia respectiva va fi mai vizibilă pe teren. Nici o organizaţie umanitara nu scapă astăzi acestei nevoi de a fi vizibilă. Dacă massmedia nu vorbeşte de dumneavoastră, atunci nu existaţi. Este deci câteodată mai eficace, în materie de căutare de fonduri, să te afli acolo unde este mass-media, decât acolo unde sunt victimele. Putem cădea deci în tentaţia de a acorda o mai mare importanţă actului de a ne face cunoscuţi decât actului de a acţiona cu eficacitate şi de a asigura o anume stabilitate. Jurnaliştii se întorc în general acasă înainte de întoarcerea victimelor la casele lor. Pericolul de a confunda interesele instituţiei cu interesele victimelor ne pândeşte pe toţi.

Un alt aspect al acestei chestiuni este legat de profesionalizarea acţiunii umanitare. De mult timp deja buna voinţa si bunele sentimente nu mai sunt suficiente pentru a da eficacitate acţiunii. In termeni de gestiune si de management, toate organizaţiile umanitare au cunoscut dezvoltări considerabile pe parcursul acestui deceniu. Mijloacele informatice sunt omniprezente, cele de gestiune îmbunătăţite, competentele profesionale au fost valorizate. Se pune problema acum in a nu cădea in cealaltă extrema, a nu forma tehnocraţi ai acţiunii umanitare. Calităţile care definesc un bun delegat au rămas mereu aceleasi: empatie, intuiţie, capacitate de a lucra in condiţii de instabilitate, spirit deschis, fermitate in convingeri, capacitate de analiza, siguranţa in judecata, simt critic, curaj si generozitate. Sa fim atenţi sa nu sufocam aceste valori sub pretextul tehnicizării acţiunii umanitare. CICR, prin modul sau de funcţionare (discreţie, diplomaţie umanitara) si prin cultura sa instituţională, s-a arata mult timp reticent in faţa ideii de reală deschidere spre exterior. Nu cred in virtutea transparentei cu orice preţ, si continui sa cred ca diplomaţia umanitara si dialogul cu toate părţile implicare intr-un conflict rămân esenţiale.

Dar, în acelaşi timp, cred că ar trebui să întindem o mână prietenoasă şi către mediile interesate de acţiunea umanitară. Să ne gândim mai întâi la domeniul economiei şi finanţelor. În cadrul a ceea ce s-a convenit a se numi mondializarea economiei, aceste medii joacă un rol predominant, adeseori chiar mai important decât cel al statelor în sine. În anumite cazuri ele au contribuit la dezvoltarea unui fenomen numit de către unii „privatizarea războiului". Oricum ar fi, prin acţiunile sau omisiunile lor, ele pot avea o influenţă deloc neglijabilă asupra contextelor în cadrul cărora umanitarii vor fi chemaţi să acţioneze. A nu aprofunda dialogul cu mediile economice (Banca Mondială, Fondul Monetar, companiile transnaţionale, actorii economici locali) ar fi nu numai regretabil, ar fi o gravă greşeală.

Militarii vor deveni de acum înainte „tovarăşi de drum” pentru organizaţiile umanitare, indiferent dacă ne place sau nu. Atunci când ei vor fi angajaţi în ostilităţi, trebuie atenţionaţi asupra obligaţiilor pe care le au în virtutea dreptului internaţional umanitar. Ceea ce înseamnă de fapt şi a dialoga cu ei despre felul în care ei conduc ostilităţile. Oricare ar fi scopurile lor in război, va trebui sa-i facem atenţi la faptul că populaţiile civile trebuie imperativ protejate şi că aceasta poate avea un cost, inclusiv pentru ei înşişi. Atunci când militarii vor emite mandate ambigue (de tipul menţinerea păcii în mijlocul ostilităţilor active, cu o dimensiune umanitară), va trebui, la fel de imperativ, să discutăm cu ei, pentru a ne păstra autonomia, modul nostru de funcţionare şi să definim în sfârşit interoperabilitatea abordărilor noastre cu ei. După cum se vede, e mai mult decât o problema de coordonare.

Mai mult, va trebui sa creăm noi legături cu mediile universitare. Aceste legături exista de mult timp, desigur, cu facultăţile de drept şi specialiştii de drept internaţional, şi, într-o anumită măsură, si cu facultăţile de medicină. Dar realitatea de pe teren ne face să gândim şi mai în profunzime chestiunea violării dreptului umanitar şi la cauzele ei. Din studiile făcute de CICR pe persoanele afectate de conflictele armate reiese în mod clar că nu principiile umanitare sunt puse sub semnul întrebării de către beligeranţi; alţi factori intervin, factori care-i determină să nu se mai conformeze acestor principii.

Eforturile noastre enorme pe care le facem pentru propagarea acestor principii, sunt evident insuficiente. Deoarece noi încercăm să modificăm comportamentele, este necesar pentru noi să înţelegem care sunt dimensiunile intelectuale, afective, culturale, psihologice care pot conduce la aceste schimbări dorite. Am ferma convingere că nişte contacte mai strânse cu sociologii, psihologii, formatorii si antropologii ne-ar putea ajuta să devenim mai eficienţi în acest domeniu. La fel şi pentru ceea ce înseamnă cunoaşterea războiului şi a violenţei ca fapte sociale. Există cam peste tot în lume institute de polemologie (ştiinţa războiului) cu care, un dialog constant ar putea ajuta actorii umanitari să înţeleagă mai bine practica şi mediul în care ei evoluează.

În cele din urmă, trebuie să convenim la a face eforturi suplimentare pentru a participa la promovarea unei culturi a non-violentei pe rangă tineri. Nu este suficient să valorizăm toleranţa, solidaritatea şi non-violenţa în cuvinte. Trebuie să lucrăm pentru a traduce aceste noţiuni intr-o nouă practică a relaţiilor umane, fapt ce presupune de asemenea şi o luptă de natură ideologică. Biologii ne atrag atenţia asupra faptului că evoluţia vieţii datorează cel puţin la fel de mult întrajutorării cât competiţiei. Revine deci în sarcina noastră să reliefam ca evoluţia societăţilor umane nu face excepţie de la această regulă.

7. Umanitarul şi globalizarea

Afacerile umanitare, în special ajutorul de urgenţă pentru populaţiile victime în urma unor catastrofe naturale sau conflicte armate, deţin o pondere din ce în ce mai mare în politica internaţională. Ele au devenit o componentă a diplomaţiei şi chiar a strategiei ţărilor occidentale. Ele nu au fost niciodată atât de dezbătute în cadrul Naţiunilor Unite, în plenul parlamentelor naţionale sau in mass-media. Ele joacă de asemenea şi un rol primordial in activităţile operaţionale ale ONU, in timp ce

nenumarate organizații nonguvernamentale participă la aceste activități, si chiar câteodată la procesul de creație alături de Societatile naționale de Cruce Roşie sau alături de Comitetul Internațional al Crucii Roşii. Spațiul umanitar este astăzi foarte aglomerat.

Resursele pe care Uniunea Europeana si guvernele le consacra ajutorului umanitar cresc din ce in ce mai mult, in timp ce asistenta publica pentru dezvoltare se afla in scădere. Raporturile Nord - Sud sunt înțelese de acum in termeni umanitari, ca si cum caritatea ar trebui sa-si asume toate dezechilibrele si toate dezastrele de pe planeta. Imaginea copilului afectat de foame atrage atenția opiniei publice până la punctul de a umbri ideea de asistenta pentru părinții lui care ar avea nevoie de ea pentru a-şi exercita funcția protectoare de părinți. Mai mult, angajamentele umanitare de urgenta se bucura astăzi de un sprijin mult mai mare decât eforturile de prevenire, chiar in cazul foametei care este previzibila cu multe luni înainte de a apărea.

Aceasta expansiune a spațiului umanitar este îngrijorătoare din mai multe motive. Ea reflecta nu numai agravarea situațiilor de criza si care necesita mobilizarea comunității internaționale. Ea reflecta de asemenea si o schimbare de orientare ideologica si politica a tarilor bogate fata de mizeria din Sud. După cel de-al doilea război mondial, s-a recunoscut pe plan larg ca puterile publice ar trebui sa joace un rol decisiv in echilibrarea societăților prin stăpânirea dinamicii sistemului capitalist. Tarile occidentale au început sa construiască un stat social a cărui misiune era tocmai reducerea spațiului caritabil.

Guvernele, si nu asociațiile caritabile, dețineau funcția de protejare a oamenilor defavorizați. Aceste guverne trebuiau, in special, sa protejeze muncitorii si familiile lor împotriva riscurilor profesionale, împotriva bolilor, accidentelor. In anul 1945 Carta Națiunilor Unite a legitimat acest model politic si social acordându-i o valoare universala. La începutul războiului rece, după ce a luat masuri împotriva foametei si a mizeriei ce se instalaseră in Europa, guvernul american a lansat planul Marshall. Acest program de ajutor nu avea ca scop oferirea de asistenta umanitara pentru Europa, ci sa accelereze reconstrucția ei economica si sociala, limitând in acelaşi timp amenințarea sovietica. La puțin timp după acest plan, decizia de a reconstrui si readuce la viață oraşul Berlin a fost o decizie in mare parte politică şi strategică, dimensiunea umanitară a acestui angajament rămânând in plan secundar.

Programele Națiunilor Unite in favoarea țărilor în curs de dezvoltare au răspuns şi ele aceloraşi preocupări politice. Desigur, ONU s-a ocupat şi de componenta umanitară, dar de o manieră limitată, atunci când s-a confruntat cu situații politice de nerezolvat. Astfel in 1948, ONU a creat UNRWA, agenția Națiunilor Unite pentru ajutorarea refugiaților palestinieni. Această organizație, creata cu titlu temporar, a existat pana in zilele noastre, deoarece comunitatea internațională s-a dovedit a fi incapabila sa reinstaureze pacea in Orientul Mijlociu. In aceeaşi epoca, Națiunile Unite au stabilit si crearea unui fond pentru ajutorul copiilor pentru a asigura asistenta necesara copiilor deveniți victime ale războiului. Acțiunile caritabile au devenit si mai necesare pentru protejarea persoanelor care nu mai aparțineau vreunui stat, in principal cei ce fugeau de regimurile comuniste.

8. Neoliberalismul si revenirea spre caritate

S-a întâmplat că în anii ’80 umanitarul să ia un mare avânt în politica internaţională. Aceasta expansiune a coincis cu transformările regimului capitalist, fapt asociat cu noţiunea de globalizare. Motivele acestei coincidente sunt complexe. Progresele înregistrate la nivelul reţelelor de informaţie si comunicare au contribuit cu siguranţă la aparitia unor noi legături de solidaritate transnaţională, favorizând mobilizarea mişcărilor asociative, a organizaţiilor internaţionale si a guvernelor. Gratie mass-media, imaginile, războaielor civile si a catastrofelor naturale fac de atunci înconjurul lumii in timp util si suscita reacţii de compasiune care justifica si necesita acţiuni de ajutor umanitar. Aceasta analiza este totuşi insuficienta, deoarece cauzele susceptibile de a putea declanşa emoţiile sunt foarte diverse si deci nu am putea şti sa explicam opţiunea caritabila doar prin prisma rolului mass-mediei.

Aceasta noua „pasiune” pentru umanitar a reflectat oarecum pierderea reperelor ideologice care a pasionat opiniile occidentale si in special mediile intelectuale. Confruntate cu incertitudinile socialismului real si cu ororile dictaturilor postcoloniale, mişcările de inspiraţie marxista si proiectele stil “lumea a treia” s-au epuizat foarte repede. S-au văzut astfel proliferând un mare număr de ONG-uri militând in favoarea drepturilor fundamentale ale persoanei, împotriva detenţiilor arbitrare, împotriva torturii si dispariţiilor forţate. La nivelul publicului larg, drepturile omului sunt imediat asimilate cu acţiunile Amnesty International. Aceasta logica a antrenat dezvoltarea unei noi mişcări umanitare, însufleţită de către oameni – in special medici – ca reacţie la neutralitatea CICR şi care doreau să aducă asistenţă populaţiilor in suferinţă, in special victimelor războaielor civile. Aceşti militanţi voiau sa intervină de o maniera urgenta, fără discriminare, fără sa tina cont de frontiere, de situaţiile politice sau de specificitatea instituţională si culturală.

Acest elan umanitar a coincis cu aparitia ideilor neoliberale, al căror mesaj primordial proclama binefacerile individualismului si funcţiunile autoreglabile ale pieţei. Constrângerile economiei, in special competiţia internaţională, impuneau politici de liberalizare a schimburilor si de deschiderea mişcărilor de capitaluri. Aceasta ofensiva ideologica, care era in raport cu creşterea şomajului si a inflaţiei si cu slăbirea “statului - providenţă”, a condus la eroziunea strategiilor ce prevalau după cel de-al doilea război mondial in ceea ce privea scoaterea tarilor sărace din marasmul lor economic si social.

Criza financiară actuală poate fi o etapa importanta in această ofensivă liberală din ţarile sărace. Politicile de restructurare, prevăzute de instituţiile financiare internaţionale sub egida sferelor de influenţă americane, au discreditat fostele si vechile strategii de dezvoltare – care, de fapt, eşuaseră destul de des si mai mult decât atât, conduseseră la aparitia regimurilor autoritare. Statul trebuie de acum sa se dezangajeze din sfera economicului, lăsând locul întreprinderilor private. Statul are de acum doar funcţia de a crea condiţiile unui mediu favorabil dinamicii de piaţă. Se abandonează ideea planificării economice, protejării industriilor recente, guvernării economice si sociale. Nu se mai pune problema schimbării structurii comerţului internaţional, sau de a interveni pentru a împiedica degradarea termenilor de schimb, de a organiza un transfer de tehnologie, de a modifica reprezentarea tarilor din Sud in cadrul instituţiilor din Bretton Woods. Libera iniţiativă, bucurându-se de un minim de

obstacole, era văzută ca fiind capabila sa rezolve la timp problemele sociale prin crearea bogatei si a locurilor de munca, absorbind puțin cate puțin sărăcia maselor. Urmând politice macroeconomice sănătoase si evitând sa provoace distorsiuni ale pieței prin constrângeri legislative neadaptate concurentei internaționale, mizând pe liberalizarea schimburilor comerciale si a fluxurilor de capital, statele trebuiau astfel sa capteze fluxul de investitii străine, sa amelioreze productivitatea întreprinderilor lor si nivelul locurilor de munca. Integrarea tarilor aflate la periferia pieței mondiale a devenit astfel cheia de succes a dezvoltării.

În această logică, guvernele occidentale au scos în față alți factori pentru reglarea economică şi socială, mai ales societăți transnaționale, bănci comerciale si ONG-uri, ce vor juca de acum înainte un rol din ce in ce mai mare pe scena internațională, profitând de noile rețele de comunicare si de informare. ONG-urile au fost considerate ca fiind mai eficace decât Națiunile Unite unde îşi aveau locul reprezentanții a atâtor state autoritare. Ele (ONG-urile) au o întindere de funcționare limitata, făcând apel la benevoli plini de bun simt si cu buna credință. Ele apar ca o expresie a societății civile, concept pe care nimeni nu-l definea cu precizie, dar care era văzut ca drumul spre reuşită pentru promovarea liberalismului si dezvoltarea piețelor. Mobilizarea ONG-urilor a permis statelor europene, membre in Organizația de Cooperare si Dezvoltare Economica, sa-si delege politica lor de asistenta către acestea, si acest lucru, intr-o epoca de reduceri bugetare care afectau ajutorul public pentru dezvoltare. In realitate, ONG-urile nu se ocupau deloc de marile probleme de structura, cum erau comerțul internațional, fluxul de investiții, sistemul monetar, pentru că ele încercau sa realizeze nişte proiecte mici dar eficiente, prin sporirea autonomiei, autosuficienței, emancipării "comunităților de baza", orientări ce exprimau astfel valorile individualiste ale societăților occidentale. Dezvoltarea ONG a coincis in tarile industrializate cu o insecuritate crescândă in domeniul locurilor de munca. Progresele înregistrate in aceste mişcări asociative au corespuns intr-adevăr cu schimbările înregistrate in modurile de producție, si in special cu creşterea sectorului serviciilor.

Profesioniştii din domeniul sănătății au găsit in acest domeniu al umanitarului o noua sfera de activitate, intr-un timp in care cariera lor se dovedea a fi mai dificila din motive de evoluție demografica, de recesiune si de înăsprirea profesiei medicale. ONG-urile deveneau astfel o importanta sursa de aspirație a forței de munca profesionale, mai ales pentru tinerii aflați in căutarea primului loc de munca, dar si pentru licențiații din tarile sărace.

9. Crize sociale şi răspunsuri umanitare

Globalizarea şi politicile de stabilizare şi de restructurare care i-au fost asociate au avut ca efect o creştere a disparităților economice si sociale dintre state si in interiorul acestora. In America Latina si in Africa a fost timpul "deceniilor pierdute". Inegalitățile dintre salarii si intre venituri nu au incitat sa se mărească. In cele mai multe tari in curs de dezvoltare, populația a crescut mai repede decât aparitia noilor locuri de munca.

Chestiunea sărăciei generalizate a suscitat imediat o atenție din ce in ce mai mare a instituțiilor internaționale, dar ea a fost perceputa ca o problema sectoriala

specifica si care putea face obiectul unor programe-țintă. In fata politicilor sociale dezastroase preconizate de instituțiile Bretton Woods, UNICEF a lansat ideea unei "restructurări cu fata umana". Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) a început in 1990 sa-si publice Rapoartele anuale despre dezvoltarea umana, fără a ajunge sa expliciteze cadrul instituțional si politic care ar fi ameliorat indicatorii progresului economic si social, progres pe care acest program încerca sa-l atingă. Banca Mondiala a propus crearea unor "plase sociale". Din aceste perspective, economia, socialul si politicul trebuiau sa aparțină unor sfere distincte. Astfel, mizeria unei mari părți din societatea internațională a devenit o problema de caritate, in timp ce ea era perceputa la început ca o chestiune de dezvoltare. In acest context, umanitarul se dovedește a fi un complice – nu întotdeauna voluntar – al unei ideologii care delegitimizează rolul statului. Umanitarul s-a impus ca fiind expresia unui apolitism din ce in ce mai mare in tarile occidentale.

Astăzi, determinarea situațiilor ce necesita asistenta umanitara este mai puțin clara ca niciodată. Organizațiile de ajutor își impun optica lor in aceasta chestiune, ignorând destul de des mizeria ordinara a celor ce se afla sub pragul sărăciei extreme, celor ce suferă de malnutriție cronica, celor care migrează spre periferiile insalubre ale marilor orașe fără sa găsească adăpost si protecție. Exista, conform Națiunilor Unite si Băncii Mondiale, aproximativ un miliard si jumătate de persoane ce trăiesc in sărăcie lucie, dintre care 840 milioane suferă de malnutriție cronica. Marea majoritate a acestor persoane nu vor primi niciodată asistenta umanitara, decât daca devin victime ale conflictelor armate, ale catastrofelor naturale si ale migratiilor forțate. De fapt, de multe ori se întâmplă ca organizațiile umanitare sa-i ajute pe refugiați, dar nu si pe populațiile locale care ii înconjoară, si care se afla de cele mai multe ori intr-o sărăcie de aceeași amploare.

Cifrele puse la dispoziție de către ONU despre sărăcia de masă ne permit astfel să ne formăm o opinie despre miza actuala si perspectiva umanitarului de mâine. Aceste cifre ne arata ca ajutoarele caritabile angajate sunt mici, chiar derizorii in raport cu sărăcia care lovește un sfert din populația Terrei. Dar ele ne si lămuresc despre originile crizelor care mobilizează acțiunile de ajutor. Pe parcursul anilor '90, mai multe tragedii umanitare au fost consecința directa a războaielor civile.

Atunci când nu mai există autoritate legitimă ce poate asigura condițiile esențiale de ordine publică și socială, indivizii sunt abandonați, dispuși la violență, obligați să fugă și să se bată pentru a-și asigura propria viață. Ori, spațiul țărilor unde construcția statului-națiune a eșuat, acoperă in mare parte pe cel al regiunilor cele mai sărace din lume. Afluxul de refugiați, deplasarile populației sunt cauzate de neglijenta sau proasta aplicare a puterii publice si de către inegalitățile sociale, fenomenele politice asociate proastei repartiții a resurselor etc. Desigur, nu este vorba de a stabili o corelație simpla intre mizerie pe de-o parte, si războaiele civile sau fenomenele de opresiune pe de alta parte. Trebuie totuși recunoscut ca majoritatea războaielor civile, care au mobilizat in cursul anilor comunitatea internationala, au izbucnit in tarile situate la periferia centrelor de producție si de schimb. Si in plus, cicloanele, inundațiile, cutremurele lovesc mult mai dur si mult mai des tarile sărace si care trebuie sa suporte singure malnutriția si foametea.

Trebuie sa subliniem in acest context că falimentul sau dezintegrarea statelor nu este numai consecința realităților interne din tarile vizate, ci si consecința politicii internaționale. Fără a relua discursul despre trecutul colonial, trebuie sa admitem ca tarile îndatorate si in recesiune,ce se confrunta cu o scădere constanta a preturilor produselor lor de export, in fața protecționismului OECD, supuse unor politici de restructurare greşite, trăind cel mai adesea dintr-o economie de subzistenta, au puține şanse de a realiza integrarea lor politica si sociala. Ori, cea mai mare parte a tarilor sărace sunt ținute departe de comerțul international si uitate de investitori. Fără industrie, producătoare de materie prima care nu mai are cerere, tributare unei agriculturi slab productive si de care tarile bogate se protejează, confruntate cu o degradare a mediului lor si o creştere foarte rapida a populației lor, aceste tari nu sunt decât tributare catastrofelor naturale si războaielor civile.

10. Incertitudinile umanitarului

Problemele politice inerente acestor state fragile nu ar fi avut intr-adevăr consecințe atât de monstruoase daca comunitatea internațională ar fi fost in măsură sa mobilizeze mijloace economice, politice si militare capabile de a susține aceste state slabe sau sa repare oarecum tendința lor de pierdere a suveranității naționale. Dar, in loc de a-si asuma acest mandat, marile puteri si instituțiile internaționale care le sunt apropiate, s-au mulțumit in general doar sa definească problemele in termeni de ajutor de urgenta, mobilizând exigenta caritații internaționale. In plus, ONU a consacrat marea majoritate a operațiunilor de menținere a păcii unor scopuri de aceasta natura. Umanitare? In orice caz, astfel înțelege comunitatea internațională conflictele regionale ce au survenit de după căderea zidului Berlinului încoace. Masacrul si exodul populației kurde in Irak, războaiele civile din fosta Iugoslavie, din Liberia, Sierra-Leone sau Ruanda sunt prezentate de către forurile conducătoare si de către mass-media din tarile occidentale in termeni de genul "probleme umanitare", ca si cum aceste războaie nu ar avea o istorie, ca si cum victimele genocidului si al masacrelor nu ar fi putut beneficia de alt ajutor decât cel al societăților caritabile angajate prin ONG-uri sau guverne. Medicina de urgenta se impune ca o paradigma când abordam problema războaielor civile, a opresiunii si a mizeriei.

În timpul războiului din fosta Iugoslavie, au existat tragedii umanitare care nu putut avea soluții umanitare. Incertitudinile umanitarului au apărut foarte clar pe parcursul acestei tragedii, deoarece căştile albastre ale Națiunilor Unite aveau misiuni umanitare si coercitive care nu erau compatibile. In mod evident, operațiunile de menținere a păcii si acțiunile umanitare au făcut parte chiar din problemele de rezolvat. Ele au fost angajate pentru a limita fluxul de refugiați, si au participat, împotriva lor, la purificarea etnica. Ele au fost implicate intr-un climat politic animat de oameni si asociații care credeau ca bunele sentimente si gesturile umanitare, ca si eforturile neîntrerupte îndreptate pentru a nu se face uz de arma si pentru a prelungi negocierile, ar fi putut sa contribuie la convingerea şefilor de război si pentru restabilirea păcii. Umanitarul a devenit cu aceasta ocazie si o resursa politica ca oricare alta, traducând refuzul statelor, in special al marilor puteri, de a-si asuma obligațiile lor internaționale. S-a asistat, in mod paradoxal, la o escaladare a violentei. Când examinăm aceste laturi ale responsabilității, regăsim pe parcursul acestei întregi

istorii tragice un spirit de demisie si de laşitate in fata violentei: de la comandantul căştilor albastre si pana la şefii FORPRONU, trecând prin guvernele occidentale si reprezentantul secretarului general in Bosnia. Aceeaşi indecizie a comunităţii internaţionale s-a manifestat si in timpul genocidului ruandez si a războaielor civile din Liberia si din Sierra-Leone.

Nici nu trebuie deloc minimizat rolul acţiunilor CICR, Mişcării Internaţionale a Crucii Roşii si a Semilunii Roşii in general, a Medicilor fără frontiere, sau al ONU care acorda asistenta victimelor acestor tragedii. Aceste organizaţii – trebuie sa o reamintim – au cerut adeseori statelor, marilor puteri in special, sa-si asume obligaţiile internaţionale in materie de pace si securitate. In fata dezintegrării statelor si a amplorii problemelor socio-economice inerente globalizării, trebuie sa recunoaştem că acţiunile si posibilităţile de ajutor de urgenta angajate prin aceste organizaţii se dovedesc a fi insuficiente.

11. Schimbarea politicii şi a instituţiilor

Guvernele ţărilor OECD nu reuşesc sa mobilizeze astăzi multe resurse pentru a atenua tragediile umanitare, apărând in acelaşi timp structuri internaţionale inechitabile si nefaste, ce constituie si una dintre cauzele acestor dezordini. Aceasta contradicţie face obiectul contestaţiilor, in special din partea unor ONG-uri. Aceste proteste, îşi găsesc autoritatea in ideea că societăţile trebuie sa poată sa stăpânească schimbările istorice care le afectează. Atunci când nu mai este stăpânita, dinamica sistemului capitalist aprofundează polarizările sociale. Ea minează in consecinţă capacitatea statelor sărace de a-si asuma funcţiile lor de integrare, deoarece mizeria tinde sa întărească solidaritatea comunitară. Ori, fragilitatea statelor sărace este cu atât mai mare cu cat ea este compensata prin aparitia, pe plan regional sau mondial, a instituţiilor capabile sa se ocupe ele in locul statelor de suveranitatea lor slăbită.

Amploarea si gravitatea chestiunilor sociale cu dimensiune planetară, ca si degradarea mediului, mişcările populaţiei, noile dimensiuni de insecuritate apărute in urma creşterii numărului războaielor civile, nu vor mai putea fi rezolvate de către guverne si ONG-uri prin modelul caritabil. Efectele nefaste ale unei liberalizări nestăpânite a mişcărilor de bunuri si de servicii vor obliga statele sa instaureze noi mecanisme de reglare internaţională. Din acest motiv, dezbaterile despre reforma instituţiilor internaţionale trebuie luate in serios. ONG-urile active in sfera dreptului internaţional umanitar si a drepturilor omului ar trebui, in special, sa consacre eforturi mai mari pentru a împinge înainte aceasta reforma, repunând in chestiune problemele de suveranitate si de legitimitate.

Problema arhitecturii financiare internaţionale e mai mult ca niciodată de actualitate. Ea implica o transformare a rolului si conduitei Fondului Monetar International. Această organizaţie, care s-a ocupat mult prea exclusiv de stabilizarea pieţelor financiare si de lupta împotriva inflaţiei, ar trebui sa fie capabila sa-si asume obiective mai largi, cum ar fi dezvoltarea durabila si locurile de munca. In acest sens, programele de stabilizare si restructurare pe care FMI le-ar recomanda guvernelor tarilor confruntate cu probleme in balanţa de plăti, ar avea o alta finalitate, in special ţinând cont de condiţiile de viata din tarile in cauza. In orice caz, devine imperativa integrarea politicilor sociale in strategiile de dezvoltare. Progresele tarilor sărace nu

vor putea fi măsurate departe de criteriile de liberalizare a schimburilor si fluxurilor de capitaluri sau in funcție de eficacitatea economiei lor in concurenta mondiala. Se evoca de mai mulți ani proiectul unui Consiliu de securitate economica, unde vor fi dezbătute, la nivel ministerial, marile chestiuni despre cooperarea economica internațională. Acest Consiliu va putea defini strategii de dezvoltare durabila, coordonând in acelaşi timp activitățile organizațiilor specializate ale Națiunilor Unite cu cele ale Bretton Woods. Ar putea avea de asemenea si funcția de a denunța, sau chiar sancționa, societățile si guvernele vinovate de violări masive ale drepturilor omului si care aduc atingeri flagrante in special dispozițiilor fundamentale ale Organizației Internaționale a Muncii.

La nivel de securitate, analizată in sensul ei tradițional si restrictiv, Națiunile Unite ar trebui in special sa fie in măsura de a interveni mai eficace, pentru a continua si asigura mai departe acele suveranități slăbite, in situațiile de război civil, mai ales in Africa. ONU ar putea intr-adevăr dispune de o armată de militari profesionişti, rapid mobilizabili, urmând o recomandare a Consiliului de Securitate. Costul antrenamentului acestei forte militare nu ar fi neglijabil, dar ar fi cu siguranță mai mic decât acela pe care tarile occidentale accepta sa-l suporte lăsând sa izbucnească situații de violenta care conduc la războaie civile interminabile.

Comunitatea internațională ar putea sa definească sisteme de sancțiune mai bine puse la punct, vizând direct resursele politice, simbolice si financiare ale guvernelor incriminate, încercând sa denunțe legăturile diplomatice pe care guvernele si instituțiile internaționale le întreține cu acestea din urma, in special prin excluderea lor din Națiunile Unite sau din organizațiile regionale. Instituțiile financiare internaționale, la fel ca si tarile bogate, ar putea sa rupă raporturile de asistenta pe care le aveau cu statele care alimentează războaie civile externe. Liderii politici si cei ai mişcărilor de insurecție implicate in războaiele civile se îmbogățesc din traficul de droguri, de diamante, din petrol sau alte materii prime. Ei dispun de conturi bancare in străinătate pe care le folosesc pentru a se aproviziona cu arme sau pentru a-si alimenta sistemul lor de venituri. Națiunile Unite ar trebui sa stabilească liste cu personalitățile politice ale căror averi au fost confiscate si care ar trebui sa facă obiectul unor urmăriri penale.

ONG-urile acționând in domeniul umanitarului sau luptând pentru promovarea drepturilor omului s-au obişnuit sa protesteze împotriva violării libertăților individuale si gravelor atingeri aduse demnității unei persoane, dar ele încă nu au dezvoltat o strategie concertata pentru a sancționa entitățile private atunci când acestea s-au dovedit a fi complice la aceste violări. Or, războaiele civile sau represiunea in multe tari din Africa sau Asia nu ar fi avut aceeaşi întindere sau aceeaşi importanta fără complicitatea multinaționalelor care le exploatează resursele miniere si petroliere. Trebuie sa recunoaştem că astăzi, dinamica globalizării, atunci când nu este strict reglementată, antrenează dezintegrarea rapida a tradițiilor, a legăturilor sociale, a raporturilor de integrare politica.

12. Aparține umanitarul întregii lumi?

Termenul „umanitar”, cu o folosire totuşi îndelungată, a cunoscut in aceşti ultimi ani un succes fără precedent, cu riscul de altfel, de a-si pierde consistenta in

multitudinea de uzuri si abuzuri al căror obiect este. Punem frecvent acest termen in opoziție cu „politic”, in special cu politica externă, inclusiv in dimensiunea sa militara. Umanitarul vizează in primul rând ființa umana si pune persoana in centrul preocupărilor sale. Prin „umanitar”, nu înțelegem una sau mai multe acțiuni specifice, ci grija de a pune binele omului, protejarea demnității lui in centrul oricărei acțiuni. Aici este fără îndoială ambiția comună a principalelor instrumente de drept internațional ce vizează protejarea persoanei umane: drepturile omului, dreptul refugiaților, si dreptul internațional umanitar (intr-o oarecare măsură, este si un obiectiv al dreptului penal internațional).

Dreptul umanitar se interesează de o persoană ca de o ființă umana esențială, in suferință, neliniştea sau abandonul ei, dincolo de considerațiile utilitare, militare, economice si politice. Nu consideram totuşi pertinent sa opunem umanitarul politicului, militarului, sau economicului. Ceea ce spune dreptul umanitar, sau ceea ce impune o acțiune umanitara independenta, este o buna distincție a genurilor si o buna articulare a câmpurilor de responsabilitate a diferiților subiecți. Intr-adevăr, politica include umanitarul ca pe unul dintre parametri săi; acest fapt se manifesta in cel puțin doua feluri: ratificând Convențiile de la Geneva din 1949, Protocoalele lor adiționale din 1977, sau orice alt tratat de drept internațional umanitar, statele manifesta in mod clar voința lor de a respecta si de a face respectat acest drept in orice situație; este deci o acțiune politica care se aşteaptă din partea statelor, pentru promovarea dreptului si a valorilor umanitare; in consecință, numeroase state includ o dimensiune umanitara in obiectivele lor naționale si internaționale, in special aducând un sprijin financiar unor organizații private sau unor instituții internaționale care se “specializează” in domeniul “umanitarului”.

Ca persoane, si nu doar ca programe politice sau linii bugetare, vrem sa credem ca anumiți responsabili guvernamentali sunt personal interesați sa promoveze o astfel de orientare, atât din convingere sau experiența cat si din sensul unei politici guvernamentale bine înțelese in globalitatea ei. Totuşi, nu credem si nici nu ne aşteptam deloc ca un program guvernamental sa fie exclusiv umanitar: in mod logic el trebuie sa asigure si alte sarcini sa tina cont de alte cereri, sa efectueze arbitraje intre grupuri variate de interese, chiar legitime, neputând fi toți pe deplin satisfăcuți. Orice putere trebuie de asemenea sa vegheze la conservarea unui sprijin suficient (media, electori, etc.) pentru a dura; va încerca deci sa-si păstreze propriile obiective, făcând alegerile considerate de el ca răspunzând cel mai bine strategiei sale. In acest sens, el va fi obligat să aleagă intre “victime utile” si “victime mai puțin utile”, interesele pe termen scurt neputând întotdeauna sa fie conciliate cu apărarea pe termen lung.

Credem de altfel, că acțiunea militara nu este impermeabilă in fata preocupărilor umanitare. Mai întâi, si fundamental, statele si armatele lor, au acceptat limitarea angajamentului militar ce reprezintă tocmai dreptul internațional umanitar. Apoi, armatele necombatante, pot face nişte servicii, mai ales logistice, in favoarea organizațiilor umanitare. Nu consideram totuşi oportun ca armatele, instrumente ale unei politici naționale – sau in anumite cazuri interguvernamentale (cum este NATO) – sa se poată substitui acestor organizații: ele rămân intr-adevăr expresia si imaginea unei puteri, pe care o ilustrează prin dezvoltarea forței, si deci a constrângerii,

exercitata sau potențială. Desigur, o diferență trebuie făcută intre situațiile de catastrofe naturale si cele care rezulta dintr-un conflict armat: in primul caz, angajarea armatei poate păstra in ochii victimelor imaginea unei forte altruiste si dezinteresate politic; desigur, nu la fel este cazul intr-un conflict, unde armatele sunt văzute de către aceleasi victime ca fiind cauza suferinței lor, când însăşi intervenția militara poate fi fondata (sau cel puțin sa fie prezentata astfel) ca fiind justificata, pentru a stopa o situație de abuz sau de violare a drepturilor persoanei.

După opinia noastră, poate exista o politica umanitara (in sensul unei politici care include o dimensiune umanitara), un militarism umanitar si chiar si un economic umanitar. Dar care va fi partea "specific umanitara" din umanitarul "pur" ? Puritatea aici nu exista cu adevărat si umanitarii nu au neapărat o moralitate superioara fata de politicieni sau militari. Ei fac o alta meserie, asta e tot. "Meseria" de umanitar înseamnă a aduce, de o maniera eficace si rapid daca e cazul, un ajutor victimelor care au nevoie de el si sa-l distribuie de o maniera imparțială.

Obiectul prezentului material nu constă în a discuta in detaliu dimensiunile, riscurile si posibilele ambiguități ale acțiunii umanitare, ci sa-i analizam fundamentul doctrinal. Daca la origini principiile fundamentale ale umanității de imparțialitate, neutralitate si independenta erau considerate ca fiind proprii Crucii Roşii, ele sunt adeseori acum utilizate de către ceilalți (in special ONG-uri, sau chiar guverne) pentru a-si justifica propriile acțiuni. Dar, in orice caz, fără a ataşa aceeaşi semnificație, nici aceeaşi rigoare in aplicarea lor.

Principiul umanității – este evident in orice caz pentru cei care au o inima si care bate pentru solidaritate – poate fi revendicat de către mulți. Poate ca nu este vorba propriu-zis de un principiu, ci de o intenție, de un obiectiv. Prin examinarea celorlalte principii vom preciza dimensiunea concreta a angajamentului astfel motivat.

Consideram că orice acțiune umanitară, oricare ar fi autorul ei trebuie să respecte principiul de imparțialitate, daca doreşte să se prezinte ca fiind umanitară. Nu vorbim aici de imparțialitate măsurată pe scara universala unde nevoile cele mai urgente nu sunt, din păcate, acolo unde politica si economia internațională îşi determina prioritățile. Vorbim deci despre o imparțialitate intr-o operațiune particulara din cadrul operațiilor de ajutor: ar fi profund inuman sa determinam cantitatea si calitatea ajutorului altfel decât conform gradului de urgenta al nevoilor. Nu spunem ca nu se întâmplă mereu astfel, ci doar ca respingem ca abject si neumanitar orice favoritism, rasism, privilegiu politic, religios sau etnic care ar putea motiva acțiunea de pe teren.

In schimb, nu ne aşteptăm ca orice acțiune umanitara sa fie neutră şi independentă. Putem intr-adevăr sa ne imaginam ca o organizație simpatizează cu una din părțile din conflict, si o ajuta exclusiv; o astfel de acțiune va rămâne umanitara. La fel, o organizație care depinde de un singur donator sau de o singura parte poate aduce un ajutor util, oricare ar fi marja sa de manevra politica.

Nu este atunci demodat, aşa cum procedează Crucea Roşie, in special CICR, de a menține cu orice preț împreună principiile de imparțialitate, neutralitate si de independenta? CICR poate scăpa el de presiunile politice? Sau doar se dovedeşte a fi naiv crezând ca acțiunea sa ar putea fi scutita de ambiguitățile si piedicile inerente

oricărei acțiuni pe terenul conflictelor? Răspunsul este NU in ambele cazuri. Orice acțiune ce are o parte ambigua este supusa presiunilor. Doar non-acțiunea scăpă criticilor. Cel care acționează este fără încetare sub focul, mai întâi cel al propriilor întrebări: este oare de ajuns? E bine făcut? Ar trebui sa facem altfel? Mai mult timp? Lucrătorul umanitar onest trebuie aproape întotdeauna sa mărturisească ca ar trebui sa facă mai bine si mai mult. El este primul care vede imensitatea suferinței, intensitatea distrugerilor, amploarea nevoilor, si acțiunea sa i se va părea întotdeauna prea modesta, insuficienta. El va fi socat pe buna dreptate de "concurenta" altor actori, de parțialitatea mass-mediei, de insuficiența resurselor si de orbirea adeseori prefăcută si ipocrita a statelor sau a comunității internaționale.

Nu vrem sa afirmam si nici sa susținem teza conform căreia acțiunea umanitara condusa de CICR poate scăpa presiunii politice. Dar existenta presiunilor politice, recuperarea acțiunii umanitare de către părțile din conflict nu înlătură deloc exigenta de neutralitate. A nu lua partea, înseamnă a se plasa alături de cei care suferă, care sunt deposedați, abandonați, manipulați. Înseamnă si sa asiguri o acțiune de durata: păstrând încrederea tuturor, Crucea Roşie îşi va putea oferi serviciile nu doar intr-un proces urgent, ci si intr-unul de reconciliere, întotdeauna necesar in reconstrucție, in restabilirea noilor relații in sânul comunității si intre comunități.

13. Neutralitatea: demodată sau periculoasă?

Un alt reproş făcut CICR-ului, si câteodată întregii Cruci Roşii, ar fi că adoptă o neutralitate complice, chiar atunci când ar trebui denunțate violări ale drepturilor persoanelor afectate de un conflict, o situație de violenta sau de opresiune. Reamintim că neutralitatea nu înseamnă tăcere; exista totuşi mai multe feluri de a vorbi, de a atrage atenția asupra unor lipsuri sau injustiții. In aceşti ultimi ani, CICR s-a angajat de o maniera extrem de vizibila pentru respectarea dreptului umanitar. CICR nu pierde neutralitatea sa când dezvăluie violări ale dreptului internațional umanitar, deoarece mandatul său se bazează tocmai pe acest drept: dimpotrivă, desemnarea lipsurilor face parte din munca de aplicare a dreptului respectiv. Invers, "tăcerea" sa în anumite circumstanțe nu reprezintă un alibi si nici o slăbiciune: CICR nu intervine public, deoarece, in analiza lui, altele sunt mijloacele cu care va atinge scopul căutat: o protecție eficace a victimelor unui conflict armat. Denunțarea poate fi o mărturie de slăbiciune, o reacție fără urmare posibila in urma unei situații percepute ca fiind blocata. Munca de convingere, de dialog constant si insistent presupune si mai mult curaj si solicită o mobilizare mai mare de energii. "Amestecul in afacerile interne" ale unei tari poate fi necesar; altfel, sau in alte momente, respectarea suveranității statului va reprezenta un instrument mai solid pentru a influenta un subiect politic sau militar.

Principiul de neutralitate, afirmat de Mişcarea de Crucea Roşie face obiectul a numeroase neînțelegeri: este bănuit, s-a văzut deja, de a conduce la o stare de complicitate cu guvernele prea puțin preocupate de a respecta persoana umana, l-am putea crede expresia naivității specifice sufletelor generoase. Chiar in sânul Mişcării câțiva îl identifica cu pasivitatea si vor sa-i adauge măcar un calificativ: neutralitate activă. De fapt neutralitatea Crucii Roşii este chiar ilustrarea voinței sale de acțiune: neutralitatea nu este un scop in sine, ci doar mijlocul de a acționa mai bine. Neutră, şi

deci activă; activă pentru că este neutră, iată ceea ce este Crucea Roşie. Acţiunea de care vorbim aici este non-partizana, ea căută eficacitatea doar si numai prin a lua partea victimei; ea nu vrea sa se alinieze nici pe o calificare politica, nici pe o alegere ce va exclude o buna parte din populaţia in suferinţă si nevoi.

Într-o lume complexă, cu multe pericole, ar fi iluzoriu să reducem acţiunea umanitara la un singur model. Ne exprimam mai degrabă convingerea si încrederea, într-o complementaritate a modurilor de acţiune a actorilor umanitari: denunţarea, persuasiunea au toate, in funcţie de situaţie si problemele de rezolvat, o valoare intrinseca. Totuşi, nu toţi actorii umanitari pot utiliza cu toţii acelaşi model de a acţiona, si nici sa-l schimbe in orice moment:acest lucru tine de credibilitatea şi de eficacitatea lor. Nimic nu poate evita neliniştea morala si ar fi o iluzie daca am crede ca putem scăpa de dilemele etice pe care ni le punem la orice acţiune. Consecinţele pe termen lung ale unei acţiuni politice sunt complet imprevizibile. La aceasta, adăugăm si incertitudinile etice. Daca nişte mijloace puţin onorabile corup nişte scopuri nobile, se poate întâmpla ca nişte scopuri puţin onorabile sa se întoarcă împotriva autorilor lor in virtutea ecologiei acţiunii, la fel cum se poate si întâmpla ca scopuri nobile sa fie captate ca mijloace pentru nişte finalităţi puţin onorabile. Acest aspect este valabil, cu anumite nuanţe, pentru angajamentul umanitar si i se cere fiecărui actor umanitar angajat in acest domeniu sa acţioneze cu modestie si prudentă.

Pledam astfel cu putere pentru distincţia intre actori, responsabilizarea fiecăruia in domeniul sau, pentru a aduce suferinţei umane cea mai mare varietate de răspunsuri posibile. O complementaritate care rămâne deci atenta fata de multitudinea de situaţii, dar si răspunsuri pentru nevoi in permanenta schimbare; o complementaritate in spaţiu şi în timp. Umanitarul, militarismul, politica au fiecare un loc în această construcţie. Este imperativ să căutam împreună, prin respect reciproc, cele mai bune soluţii pentru cel pe care noi toţi pretindem ca îl servim: fiinţa umana atinsa de violenta sau de distrugere.

În loc de încheiere

Pentru a încheia, aş dori să atrag atenţia cititorului acestor rânduri asupra unor chestiuni ce mi se par esenţiale. De răspunsurile pe care le vom aduce fiecărei dintre aceste întrebări va depinde în mare parte modul cum va arata lumea de mâine.

Sărăcia extremă a unei părţi din lume este nu numai o tragedie, este un adevărat scandal. O ştim cu toţii. Inegalităţile dintre săraci şi bogaţi sunt considerabile, şi nu încetează să se mărească. In anul 1960 raportul dintre 20% dintre populaţia mondiala cea mai bogată si 20% din cea mai săracă era de 1 la 30. In 1995, acest raport era de 1 la 82. Cei 20% dintre cei mai bogaţi dispun de 86% din resursele planetei. Cei 20% dintre cei mai săraci deţin doar 1%. Numărul de persoane care trăiesc sub pragul sărăciei absolute – un dolar pe zi – atinge 1,5 miliarde si se afla in creştere constantă. Nu este pur si simplu posibil sa vorbim de un progres al civilizaţiei continuând sa acceptam această stare de fapt. Sărăcia nu înseamnă numai foame, înseamnă si boli, ignoranţă, lipsa orizonturilor, sentimentul de excludere. Această problemă a sărăciei extreme este, cred, una dintre cele mai mari probleme etice din timpurile noastre.

Se pune şi problema protejării mediului. Suntem de acum şase miliarde pe această planetă si abia recent am înțeles ca resursele ei nu sunt nelimitate. Si aici exista nişte probleme de maximă urgentă. Accesul la apa este o problemă frecvent întâlnita si pentru un mare procent din populație. Degradarea solurilor le-a redus fertilitatea si potențialul lor agricol a scăzut. Defrişarea pădurii tropicale a atins cote alarmante, emisia gazelor cu efect de seră va avea fără nici o îndoială consecințe serioase asupra climatului şi asupra oamenilor implicit. Mai devreme sau mai târziu va trebui sa ne gândim la nişte modele de creştere economica care vor proteja mediul, modele ce se numesc deja „dezvoltare durabilă". Cu cât mai devreme, cu atât mai bine, deoarece va fi mai uşor sa amorsăm anumite probleme înainte ca acestea se vor fi instalat de o maniera prelungita. Intr-o epocă în care anumite dintre acțiunilor noastre pot avea efecte la scară planetară, dar şi pentru generațiile viitoare, ar fi bine sa ne ghidam in demersurile noastre după principiul precauției.

Drepturile omului si dreptul umanitar încă sunt violate in mod constant, dar s-au făcut si progrese incontestabile. Sper si vreau sa cred ca secolul acesta va fi acela al respectării persoanei, atât pe timp de pace cat si pe timp de război. Sper si vreau sa cred ca nu vom mai accepta sa fim martorii indiferenți ai genocidului, crimelor de război şi crimelor împotriva umanității. O jurisdicție universală a fost pusă în aplicare pentru a judeca pe cei se fac vinovați de astfel de crime, si acest lucru nu poate decât sa ne bucure. Dar sa fim si mai ambițioşi decât atât, sa încercam să acționăm de manieră preventivă. Acest lucru nu va fi mereu posibil, dar ştim cu toții că, intr-un trecut recent, si de mai multe ori, acest lucru ar fi putut fi posibil. Am mari speranțe, pentru că niciodată suferința aproapelui nostru, oricât de departe ni s-ar părea ea in acest moment, nu ne-a fost mai intolerabila decât in acest început de secol.

Trebuie sa lucram cu si mai multa energie pentru a modifica statutul femeilor. Si aici s-au înregistrat progrese încurajatoare, dar rămân încă multe de făcut. Nimic fundamental nu se va schimba atât timp cat femeile de peste tot in lume nu vor avea un mai bun acces la educație. Nu există rețete simple pentru a schimba mentalitățile, dar am profunda convingere ca problemele evocate mai sus nu-si vor găsi soluțiile decât daca femeile de pretutindeni îşi vor lua in mâini propriile destine. Spun acest lucru fără nici un fel de demagogie. Nu sunt sigur de faptul ca femeile ar fi, prin natura lor, cu adevărat mai puțin belicoase decât barbarii sau, cu precădere evident mai predispuse sa respecte mediul înconjurător. Dar consider ca orice mare progres viitor al umanitarii va porni de la o mai mare emancipare a femeii.

Un ultim cuvânt, despre catastrofele naturale. Numărul lor este in creştere si au câteodată consecințe dramatice. Putem sa ne întrebam de ce. As fi tentat sa spun ca nu exista catastrofe naturale mai ales că multe catastrofe sunt puse pe seama naturii, deşi ele îşi au originile in acțiunile umane. Stricăciunile cauzate mediului, in mod inevitabil vor cauza dezastre pe care ne vom grăbi sa le numim naturale. Desigur, exista cutremurele de pământ, enormele valuri tsunami, erupțiile vulcanice. Dar pentru acestea, ştim ca exista mijloace cel puțin parțiale pentru a ne proteja împotriva lor. Si aici sărăcia, ignoranta sau câteodată lipsa voinței politice fac ca aceste evenimente naturale sa devina catastrofe pentru om. O lume fără risc nu va exista niciodată. Dar masuri de prevenire si control exista. Nu exista fatalitate. Nu mai trebuie sa visam la o lume mai buna, trebuie doar sa acționam.

Va întrebați, poate, de ce un fost ofițer al armatei române a considerat necesar sa abordeze aceste teme diferite. Va voi explica imediat, in aceste fraze de încheiere. Am în vedere că prin formație spirituală şi intelectuală am fost ofițer de carieră, ulterior convertit de la meseria armelor la cea a legilor, ceea ce a determinat o schimbare de atitudine şi mentalitate vis-a-vis de obținerea victoriei cu orice preț şi indiferent cu orice mijloace, la o atitudine firească de respect a ființei umane, mai ales în caz de conflict armat, şi pe cale de consecință, de respectare a normelor de drept umanitar, de folosire a mijloacelor şi metodelor de luptă admise în drept; indiferent cât de mult ți-ai dori victoria să nu-ți fie indiferente mijloacele de obținere a ei. Suntem aici în prezența a două abordări diametral opuse: prima care este mai curând a unui jurist pur, preocupat prin tradiție de ființa umană, refuzând orice concesie din rațiuni de stat, a doua, aceea a militarului pur şi dur, preocupat înainte de toate de stat şi de interesele lui aflate în joc, care admite totuşi existența unor reguli care interzic indiferent ce, indiferent când şi indiferent cum. Apoi, întrucât eu consider că dacă orice om dispune de o anumita autoritate morală, trebuie să ne servim de ea pentru a atrage atenția asupra existentei unor amenințări care planează asupra umanității. În fine, sunt absolut convins, că cea mai mare parte a conflictelor din secolul următor vor fi provocate mai mult sau mai puțin de nesoluționarea acestor probleme evocate mai sus. In aceasta lume globalizata, eu fac apel la o globalizare a responsabilităților. Să ne unim eforturile şi să nu uităm că dacă mediul economic şi financiar nu se angajează alături de noi printr-un minim efort, atunci vom continua să ne limitam doar la pansatul rănilor.

PREMISELE ŞI LIMITELE RĂSPUNSULUI LA CRIZE

Cristina Laura MAIER*
Pavel BĂLTARU**

The state of peace and collaboration on international and national level to human relationship results from understanding and mutual respect of the rights, obligations and interests leads to conflicts, that can be solved peacefully or by settling them.

1. Definiție

De foarte multe ori întâlnim utilizarea noțiunii de criză ca fiind sinonimă cu cea de conflict. Pornind de la definițiile acestor concepte, oferite de DEX-ul limbii române putem observa că în timp ce **conflictul** este prezentat ca „**1.** Neînțelegere, ciocnire de interese, dezacord; antagonism; ceartă; diferend; discuție;(violentă) ◊ Loc.vb.A intra în conflict (cu cineva) = a se certa (cu cineva) ◊ Conflict de frontieră = ciocnire între unități militare însărcinate cu paza frontierei între două state ◊ Război **2.** Contradicție între ideile, interesele sau sentimentele diferitelor personaje, care determină desfăşurarea acțiunii dintr-o operă epică sau dramatică. Din lat. Conflictus, fr.conflict" **criza** este definită ca "**1.** Manifestare ascuțită a unor neconcordanțe sau contradicții (economice, politice, sociale etc.); perioadă de tensiune, de tulburare, de încercări (adesea decisive) în care se manifestă acut neconcordanțele sau contradicțiile.◊ Lipsă acută (de mărfuri, de timp, de forță de muncă) **2.** Moment critic, culminant, în evoluția care precedă vindecarea sau agravarea unei boli; declanşarea bruscă a unei boli sau apariția unui acces brusc în cursul unei boli cronice; ◊ Tensiune, moment de mare depresiune sufletească, zbucium.

Pe parcursul lucrării vom aborda problematica conflictului şi a crizei în accepțiunea prezentată la punctul 1. Putem aprecia că de cele mai multe ori conflictul este urmarea, efectul acutizării unei stări de criză, realizându-se un cerc vicios în care criza poate genera conflictul, iar conflictul la rândul său escaladat, poate genera noi crize sau acutiza pe cele existente. Crizele indiferent de natura lor au preocupat permanent societatea umană.

Aşa cum rezultă şi din definiție, crizele nu sunt altceva decât neconcordanțe şi tensiuni apărute pe diverse paliere şi constând în uzura, scurtcircuitarea raporturilor economice, sociale, morale, culturale şi militare şi care în forma exacerbată pot degenera în conflicte. Cauzele sunt multiple şi foarte complexe. Probabil că în societatea ideală crizele nu-şi găsesc locul, deşi s-ar putea să existe o rațiune a apariției şi existenței acestora, o anumită cauză pentru care ele să indice normalitatea, ceea ce le justifică prezența. Crizele sunt o stare de fapt, necontrolate sau, mai corect spus, nepăstrate sub o anumită limită, ele produc distorsiuni în diverse medii. Indiferent de cauzele care le produc şi care pot fi: naturale (cutremure, calamități

* **Căpitan, doctorand, Inspectoratul General al Situațiilor de Urgență, Cluj**
** **Locotenent-colonel doctorand, Inspectoratul General al Situațiilor de Urgență, Cluj**

dezastre, inundaţii), sociale, politice, ideologice, economice, culturale, spirituale sau ecologice, importanţă pentru societate prezintă motivaţia existenţei acestora, cunoaşterea cauzelor care le produc şi mai mult de atât anticiparea producerii lor. Niciodată o societate sau o comunitate nu va putea fi caracterizată printr-un echilibru perfect în domeniile : economic, social, politic, militar ci doar de momente de acalmie pe diversele segmente, urmate inevitabil de noi acumulări de tensiune, de dizarmonii şi de o luptă intensă pentru contracararea, aducerea pe linie de plutire a acestora.

2. Clasificarea crizelor

A Pornind de la cauzele care le generează şi domeniul în care se manifestă crizele pot fi de natură: politică, diplomatică, economică, socială, financiară, militară, informaţională, comunicaţională, tehnologică, psihologică, ecologică, spirituală, culturală, artistică şi de altă natură.

Criza politică manifestată la nivel naţional sau internaţional se caracterizează prin existenţa unei ameninţări la adresa obiectivelor sau intereselor politice şi a principiilor, platformelor partidelor implicate. Ea este caracterizată de o serie de elemente cum ar fi: conflicte verbale între membrii din partidele opozante, apariţia şi manifestarea unor reacţii externe faţă de politica internă a statului, prin impunerea unor măsuri coercitive de către organismele internaţionale cu efect în diverse domenii economic, diplomatic(prin aplicarea embargoului, monitorizării etc.), creşterea în amplitudine şi frecvenţă a manifestaţiilor desfăşurate de anumite grupări etnice, escaladarea şi intensificarea acţiunilor unor forţe politice antagoniste în vederea obţinerii supremaţiei în stat, boicotarea partidului sau alianţelor politice aflate la putere urmată de reacţii de respingere a acestora de către diverse grupări sociale, reacţiile negative născute în cadrul populaţiei urmare la tensiunile generate de conflictul politic. Aşadar dorinţa de a obţine capital politic cu orice preţ şi acţionând pe toate pârghiile economice, sociale, religioase fără intenţia clară de a aborda şi rezolva probleme sociale stringente aduc nemulţumirea unor categorii de populaţie faţă de instituţiile publice.

Criza diplomatică apare în relaţiile internaţionale ca urmare a unei conjuncturi create la nivel naţional, internaţional datorită unor acţiuni sau inacţiuni de natură diplomatică care afectează interesele diplomatice, politice, economice, militare, etc.ale unui stat. Aşadar o criză diplomatică se instalează în momentul în care se renunţă la mijloacele paşnice de rezolvare a diferendelor şi se apelează la violenţă. Ea este definită prin întreruperea relaţiilor de cooperare, a dialogului, medierii, concilierii, negocierii sau a oricăror căi de tratative din variate motive. Criza diplomatică în acest sens poate fi urmarea lipsei identificării unei soluţii viabile de rezolvare a altor tipuri de criză sau ca măsură de protest luată de către una dintre părţi şi îndreptată împotriva unuia sau mai multor parteneri de dialog.

Criza economică este o stare complexă, negativă, percepută la nivel naţional sau internaţional ca urmare a vulnerabililităţii sistemului economic profund afectat în principiile sale de diverse acţiuni şi măsuri cu caracter economic şi care nu mai reuşeşte să producă soluţii viabile pe piaţă. Aceasta impune cel mai adesea luarea unor măsuri drastice reformatoare în vederea echilibrării balanţei. De cele mai multe

ori criza economică degenerează din apariţia şi combinaţia altor tipuri de crize.(militare, diplomatice,ecologice etc.). Desigur semnalmentele unei crize sunt date de mai mulţi factori din care amintim:

a) creşterea inflaţiei şi devalorizarea monedei naţionale sau unice;
b) imposibilitatea aplicării unor reforme economice coerente;
c) scăderea retingului de ţară
d) blocarea creditelor bancare sau acordarea acestora în condiţii extrem de dure;
e) dezvoltarea economiei subterane;
f) blocade, embargouri;

Criza socială afectează aşa cum îi spune şi numele întreaga viaţă socială prin apariţia unor ameninţări îndreptate împotriva valorilor fundamentale ale societăţii. Criza socială vine pe fondul unor dezechilibre apărute în domeniul economic, politic, militar, etc. Este foarte uşor de identificat datorită multiplelor forme de manifestare astfel:

a) cresţerea tensiunilor la nivelul populaţiei, urmare la scăderea nivelului de trai, a apariţiei şomajului, insecurităţii zilei de mîine, a nesiguranţei locului de muncă, lipsa sau inexistenţa unor măsuri coerente de protcţie socială, ;
b) reacţii colective de protest la nivel de ramură, grupare sindicală, la nivel regional sau naţional, manifestate prin proteste de masă, mitinguri, greve, revoluţii;
c) proliferarea grupărilor de tip mafiot şi dezvoltarea reţelelor de crimă organizată;
d) creşterea emigraţiei şi a anomiei sociale;

Criza militară rezultă din dinamica şi dialectica intereselor politice a luptei pentru control şi supremaţia puterii şi poartă amprenta intercondiţionării acestora. În cadrul acesteia una sau toate părţile implicate fac uz de violenţă sau recurg la represalii pentru impunerea propriilor convingeri, idei, interese. Formele în care aceasta se prezintă sunt:

a) creşterea gradului de înarmare;
b) proliferarea armelor de distrugere în masă;
c) proliferarea grupurilor ilegale al căror scop este desfăşurarea acţiunilor teroriste-

Criza ecologică intervine ca urmare a modificărilor datorate unor factori obiectivi-fenomene naturale, sau subiectivi – acţiuni umane, modificări care au ca şi efect distorsionarea stării de normalitate eologică. Identificăm printre formele de manifestare ale unei astfel de crize următoarele:

a) poluarea mediului cu materiale radioactive;
b) fisurarea sau distrugerea (naturală sau provocată) a unor baraje;
c) dezastrele produse de inundaţii sau cutremure;
d) incendiile necontrolate.

Prin exemplele prezentate am încercat o scurtă trecere în revistă a principalelor tipuri de criză clasificate după domeniul în care se manifestă. Alături de acest criteriu de clasificare, crizele mai pot fi analizate şi din perspectiva următoarelor criterii:

B. În funcție de spațiul în care se manifestă, crizele sunt locale, regionale, naționale şi internaționale.

C. În funcție de cauze, crizele pot fi crize financiare, crize bancare, criză de materii prime, criză de resurse umane etc.

Fără a avea pretenția că am analizat toate posibilele clasificări ale crizelor, considerăm că expunerea anterioară atinge punctele esențiale în ceea ce priveşte tipurile de criză, motiv pentru care nu vom mai reține atenția cu privire la acest subiect.

Globalizarea ca proces inerent al evoluției lumii, în vederea realizării unei unități în sistemele ei de valori, civilizație, nivel de trai direct dependent de mediul economic(supra sau subdezvoltat) şi informație este inevitabil generatoare de crize şi reacții la acestea. Fiind un proces extrem de amplu şi complex, ea va antrena cu sine şi jocuri de culise şi interese în vederea obținerii, păstrării celor mai dragi atribute la nivel înalt: putere şi privilegii.

Sub impactul globalizării economice, rolul statelor suverane pe arena internațională se redimensionează în raport cu forțe nonteritoriale. Astfel cea care se impune cu precădere, fiind dezbătută chiar şi de Carta ONU, o constituie generic "societatea civilă" care se afirmă pe scena internațională ajutată de progresul tehnologiilor informațiilor şi comunicațiilor. La nivel internațional se vor găsi întotdeauna susținători pro şi contra acestui fenomen, pentru că dacă globalizarea poate aduce cu sine o serie de beneficii de necontestat tot aşa efectele nocive ale acesteia se vor propaga cu puterea de necontrolat a unui tavălug ce nu mai poate fi stăpânit.

Prevenirea conflictelor globale a reprezentat pentru instituțiile internaționale liantul acțiunii în sfera politică şi în relațiile economice. Se pune întrebarea care este modelul de relații pe care trebuie să se sprijine reforma în domeniul organizațiilor implicate la nivel internațional * De pildă în opinia lui Perczynski ONU, trebuie să se plieze pe trei "mega- tendințe" , şi anume :

1 globalismul (un sistem caracterizat prin adâncirea legăturilor şi interdependențelor economice internaționale, pe de-o parte şi prin apariția de probleme a căror soluționare este imposibilă dacă nu este concepută la scară globală pe de altă parte),

2 naționalismul (generat de apariția unor noi state națiune) şi regândirea conceptului de interes național şi raison d'etat),

3 regionalismul (formarea grupurilor integratoare regionale şi afirmarea lor în Europa, dar şi în cele două Americi şi Asia).

Globalizarea aduce cu sine două procese complexe şi anume: slăbirea suveranității naționale pe de-o parte şi apariția unor noi riscuri şi amenințări atât la nivel supranațional cât şi subnațional la adresa păcii şi securității internaționale şi a supraviețuirii umane. Una dintre urmările cele mai pregnante este dobândirea de noi valențe a protagoniştilor non statali, ascensiune văzută fie ca un pericol la adresa suveranității şi puterii statelor, fie ca o expresie a unui potențial nou de revitalizare a forțelor care determină acțiunea statelor şi accenturea democrației. Noile amenințări, precum terorismul internațional, dezvoltarea rețelelor de crimă organizată care susțin prostituția, traficul de arme, traficul internațional de droguri, traficul de carne vie, de

copii, toate acestea aduc atingere atât suveranității naționale clasice cât şi păcii şi securității internaționale. Se naşte aşadar un nou concept de securitate circumscris amenințărilor la adresa unității teritoriale.[1] Aşa cum subliniază Held David şi alții" până nu vom şti ce înseamnă de fapt globalizarea, nu vom putea să înțelegem cum ne afectează viețile, identitățile şi politicile" [2]. Majoritatea mutațiilor generate de globalizarea economică reprezintă subiecte de interes pentru instituțiile şi organismele internaționale cum ar fi:

- gestionarea fluxurilor migratorii, având în vedere că tentativele de reglementare nu au reuşit pe plan internațional;
- deplasarea, odată cu oamenii, a valorilor culturale, ideilor şi credințelor;
- întreruperea legăturii exclusive dintre statul teritorial şi puterea politică.

Noi instituții leagă statele suverane între ele şi regrupează suveranitatea dincolo de statul național. ONU rămâne o creație interstatală cu multe lipsuri, însă mai important este că ea livrează bunuri publice vitale;

- întărirea şi expansiunea dreptului internațional constituie un beneficiu al globalizării contemporane. Dreptul internațional străbate suveranitatea statală în materie de război, crime împotriva umanității, ecologie şi drepturile omului
- mobilitatea violenței organizate, care beneficiază de aceeaşi infrastructură care facilitează fluxurile globale de bunuri, forță de muncă şi capital, generează noi noi riscuri globale care impun o acțiune multilaterală. Paradoxul şi noutatea sunt că securitatea națională a devenit o afacere multilaterală;
- globalizarea economiei, care face ca nici o activitate economică să nu mai poată fi izolată de concurența globală;
- globalizarea degradării mediului nu mai este un fenomen local, cum a fost până la mijlocul secolului trecut. După ce industrializrea Occidentului şi a țărilor socialiste şi-a adus contribuția la degradarea mediului, acum se industrializează Sudul, forțat de creşterea exponențială a populației.*

Problemele majore ale dezvoltării datorate intensificării procesului de globalizarea au schimbat rapid şi profund relația dintre diversele nivele de decizie. Implicarea ONU şi a altor organisme internaționale cu vocație în domeniu ține de nevoia unei intervenții globale față de multiplicarea şi agravarea problemelor dezvoltării, precum persistența şi expansiunea sărăciei, creşterea subocupării şi şomajului la scară globală, împingerea unor categorii tot mai largi ale populației spre marginalizare şi excludere, agravarea amenințărilor la adresa mediului şi a viabilității pe termen lung a metodelor de exploatare a resurselor naturale ale planetei.

Globalizarea presupune nevoia unei gestionări economice globale, în timp ce instituțiile internaționale existente au fost concepute să coordoneze un sistem de state naționale, în care se presupune că fiecare stat rămâne suveran asupra propriei sale economii. Globalizarea poate modela voința politică pentru acțiune concertată, bazată pe multilateralism, democrație, solidaritate şi dialog[3].

---

[1] Maciej Perczynski „From Interdependence to Global Partnership" 1995.
[2] David Held and Anthoy McGrew, with David Goldblatt and Jonathan Perraton „Globalization", în Global Governance, vol.5, n3.4, octombrie-decembrie, 1999, p.483.
[3] **Sistemul ONU în contextul globalizării**, Editura Curtea Veche, 2008, pp.55-59.

În ciuda diminuării sferei de relevanță absolută a noțiunii de suveranitate, statele vor continua să fie principalii actori responsabili în ridicarea şi protejarea bunăstării popoarelor lor. Aşa cum se afirmă într-un raport al Grupului de lucru independent cu privire la viitorul ONU „nici un nivel de guvernare globală nu va compensa absența într-o țară a unei bune guvernări interne, a unor relații de viață sănătoase şi a unor standarde de viață decente" Pentru ca statele națiune să facă față problemelor globale, crizelor la nivel internațional, ele au nevoie de mecanisme prin care să lucreze împreună. Aceasta este însăşi rațiunea de a fi a ONU, căreia i s-a încredințat un mandat global de facilitare a cooperării internaționale. Cu toate acestea nevoia de schimbare, de reformă s-a facut simțită, binențeles pe fondul unei stări de acutizare a tensiunilor din cadrul organizației, a unor deficiențe de sistem chiar şi la nivelul acestei organizații. O serie de critici aduse sistemului, de inadvertențe, de inerție, de tatonări şi ezitări au făcut ca ideea de reformă a organizației ONU să fie acceptată ca necesară de majoritatea membrilor săi. Dar şi în acest context natura intereselor şi motivația efectivă în raport cu reforma sunt diferite. Astfel după Paul Taylor avem de-a face cu următoarele categorii de state astfel:

- un grup mic, dar puternic, care ar dori cel mult o reformă a la carte, dar nu una care să bulverseze structurile actuale de decizie. În această categorie intră
- statele cu o poziție care le depăşeşte statutul real:Marea Britanie, Franța;
- statele care au în cadrul organizației o poziție apropiată de propriile aspirații: USA, China, Federația Rusă. Acestea percep ONU ca instrument al politicii lor externe şi au controlul asupra oricăror încercări semnificative de schimbare şi reformă.
- statele care au în cadrul organizației o poziție apropiată de propriile aspirații: USA, China, Federația Rusă. Acestea percep ONU ca instrument al politicii lor externe şi au controlul asupra oricăror încercări semnificative de schimbare şi reformă;
- statele care cer multe de la organizație, de la care aşteaptă rezolvarea problemelor lor economice şi sociale;
- statele nemulțumite ede relațiile actuale de putere, care văd nevoia reformării ONU, dar în acelaşi timp sunt beneficiare ale sistemului;
- statele care fac sau au făcut obiectul unor sancțiuni ONU, ostilizate de politica acesteia, dar care ar fi pierdut şi mai mult în afara organizației şi care au cerut reforme care să ducă la reducerea substanțială a influenței marilor puteri.

Criza indiferent de arealul în care se manifestă şi de domeniu internațional ori național parcurge în esență aceleaşi etape: precriză, perioadă în care semnalmentele pot fi mai mult sau mai puțin evidente, criză, punctul culminant al acesteia şi postcriză. Nu ne vom opri asupra descrierii acestor stări, deoarece ele au fost prezentate de multe ori în lucrările de specialitate.

Practica mondială şi națională a demonstrat că faptele sau evenimentele ce afectează securitatea nu pot fi întotdeauna evitate însă frecvența şi impactul acestora

pot fi reduse şi gestionate, efectele lor fiind diminuate printr-un proces sistematic ce implică stabilirea de măsuri şi acţiuni menite să contribuie la scăderea riscului asociat. Această capacitate de detectare a locului de manifestare a situaţiilor de urgenţă dă posibilitatea avertizării cetăţenilor din zonele potenţial a fi afectate, precum şi a autorităţilor centrale şi locale.

Pe fundalul unor situaţii de criză tot mai complexe care afectează omenirea, ONU şi agenţiile sale se implică în oferirea de asistenţă umanitară, acţionând concomitent pe două fronturi: pe de-o parte asigură prim-ajutor polpulaţiei afectate, pe de altă parte caută să dezvolte strategii pe linia prevenirii producerii unor asemenea dezastre, fie ele naturale sau generate de om. În ultimii ani numărul şi intensitatea războaielor civile a crescut vertiginos. Pe fundalul unui asemenea climat politico-militar, tensionat şi rigid, au avut loc incidente care s-au soldat cu pierderea a numeroase vieţi omeneşti, cu un număr mare de refugiaţi, cu situaţii de criză la scară largă. Pentru a putea gestiona aceste situaţii complexe Naţiunile Unite şi-au revizuit capacitatea de răspuns la dezastre.

Încercând să identificăm crizele să le ţinem sub control într-o oarecare măsură realizăm că acestea fac parte din normalitate pentru că ne determină să devenim novatori, reformatori, sunt chiar prolifice deoarece în anumiţi parametrii motivează schimbarea şi implicit progresul.

Preocuparea permanentă privind îmbunătăţirea managementului crizelor face ca fenomenul să devină predictibil şi dă posibilitatea menţinerii lui sub control prin nunţarea procedurilor de intervenţie şi neutralizare a crizelor.

Această capacitate de anticipare, de sesizare a factorilor care le generează, permite luarea aceor măsuri care să ducă la contracararea efectelor negative ale crizelor.

Bibliografie:

[1] DEX, Dicţionarul explicativ al limbii române, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1975.

[2] DRAGOMAN Ion, MILITARU Claudia, PANDURU Cerasela –Relaţii Internaţionale Actuale –Editura Integraf 2004.

[3] DUMITRIU, Petre, **Sistemul O.N.U. în contextul globalizării**, Editura Curtea Veche, 2008,

[4] VĂDUVA, Gheorghe, dr., DINU, Mihai-Ştefan, **Crizele politico-militare ale începutului de mileniu,** Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2005.

[5]ZAMFIR, Constantin, **Securitatea civilă şi globalizare**, 2009.

TERORISMUL, FACTOR GENERATOR AL CRIZEI ACTUALE

Ileana-Gentilia METEA*

The phenomenon known as terrorism and actionable units, with a well-consolidated structure, have reached these days a superior level of development influenced by the globalization and due to the economical, social, political, ethno-cultural and religious global transformations.

The terrorist phenomenon with its all forms and types: national terrorism, islamic-fundamentalist terrorism, state-financed terrorism, cyberterrorism, narcotic terrorism, ad-terrorism and air-terrorism, experienced permanent development and improvement, adjusting to the current international circumstances through an unprecedented diversification. As a consequence, the involvement as an active element of the nowadays crises it is only a natural outcome of the prolific terrorist organization activities in the last years.

Trei tipuri de crize mondiale obligă naţiunile la unitate: dezastrele ecologice, terorismul internaţional şi recesiunea economică. Se pare că noua ordine mondială este determinată tocmai de schimbări climaterice dramatice, atacuri teroriste şi falimente ale celor mai mari concerne industriale. Cea mai recentă criză care ne-a lovit este criza financiară din întreaga lume. Crizele economice nu se încadrează într-un anumit model.

Teoriile economice moderne resping ideea unei teoretizări generale a crizelor economico-financiare, conform cărora acestea pot fi încadrate într-un model general valabil, considerându-se că fiecare criză financiară este unică, fiecare reprezentând de fapt un accident istoric, generat de factori specifici, într-o anumită conjunctură social-economică şi politică. Conform acestor teorii, crizele nu pot fi anticipate, astfel încât efectele negative ale acestora să fie aduse la un nivel minim.

Cu toate acestea, istoria ne arată că, deşi crizele economico-financiare nu apar şi nu produc efecte în parametri identici, ele sunt strâns legate de caracterul ciclic al proceselor economice. Deşi cauzele evoluţiei ciclice a proceselor economice nu au fost încă identificate, caracterul ciclic al acestora este evident. Ciclurile economice, indiferent că sunt pe termen scurt, mediu sau lung se compun din două faze – expansiunea şi recesiunea. În faza de expansiune are loc o creştere a eficienţei economice, generată de introducerea în circuitul economic a unor inovaţii tehnologice semnificative, în timp ce în recesiune are loc o slăbire a resorturilor care au produs propulsia economică. Dacă ciclurile economice pe termen scurt (cu durata între 10 şi 40 de luni) şi lung (aşa-numitele cicluri seculare, care durează între 40 şi 60 de ani) se încheie cu perioade de recesiune caracterizate printr-o încetinire a creşterii economice, ciclurile decenale (denumite şi cicluri de afaceri, care durează de la 4 şi 6 ani, până la 10-12 ani) se caracterizează prin prezenţa fenomenului de criză, în cadrul căreia cererea, producţia, gradul de ocupare al forţei de muncă, produsul intern brut, lichidităţile scad în mod dramatic, iar nivelul de trai se înrăutăţeşte. Crizele economico-financiare au apărut încă din timpul Imperiului Roman, iar gradul lor de complexitate a crescut odată cu dezvoltarea societăţii capitaliste în general, respectiv odată cu configurarea economiei

* **Asistent universitar, Academia Forţelor Terestre „Nicolae Bălcescu“, Sibiu**

mondiale - începând cu sec. al XVI-lea şi formarea relaţiilor de interdependenţă între statele lumii, atingând un punct de maximă complexitate în actuala criză economico-financiară.

Criza financiară pe care o traversăm în prezent, declanşată în SUA, a izbucnit în anul 2007, deci la zece ani de la ultima criză financiară de proporţii din Asia de Sud-Est. S-ar putea spune că reprezintă finalul unui ciclul decenal (mediu) sau de afaceri despre care am menţionat la început. Dacă ar fi să comparăm modul în care s-au desfăşurat evenimentele în timpul scurs de la declanşarea crizei (2007-2008) cu modelul lui Minsky, putem constata ca „faptele“ s-au derulat conform modelului.

Astfel, şocul exogen asupra economiei l-a constituit crearea cadrului legislativ favorabil construcţiei de locuinţe personale şi clădiri precum şi a unui cadru financiar relaxat, care a permis accesul la credite pentru locuinţe a populaţiei cu venituri mici. Pe acest cadru creat, tot mai multe bănci, fonduri de investiţii, societăţi de asigurare au acordat împrumuturi considerabile pentru cumpărarea de locuinţe unor clienţi care nu aveau posibilitatea să-şi achite creditele. Pe fondul încurajării creditării ipotecare prin scăderea repetată a ratei dobânzilor de către Federal Reserve, băncile, fondurile de investiţii, societăţile de asigurare, au fost stimulate să-şi mărească profiturile. Şi acest lucru l-au făcut prin acordarea de împrumuturi (cu dobândă foarte mare) la un număr tot mai mare de clienţi cu grad mare de risc. Pentru a se asigura împotriva riscurilor de neîncasare a ratelor, băncile mai sus enunţate au procedat la vânzarea (profitabilă) a imprumuturilor şi a dobânzilor, sub forma de produse financiare viabile, unor entităţi financiare specializate în operaţiuni cu grad mare de risc (tip hedge). Disponibilitatea excesivă a fondurilor de credit a aruncat multe produse financiare pe piaţă: credite pentru case individuale, clădiri, terenuri, maşini şi cărţi de credit. Domeniul de acţiune s-a extins cu timpul şi la împrumuturi făcute de administraţiile regionale şi locale, la creditele industriale şi comerciale. Cu alte cuvinte, aici este vorba de acea etapă a crizei în care se manifestă iraţionalitatea investitorilor. Pe măsură ce băncile, fondurile de investiţii, societăţile de asigurare nu şi-au mai încasat ratele de la clienţi, nu şi-au mai putut desfăşura activitatea şi au intrat în faliment. Acum se manifestă semnalul de alarmă pe piaţa creditelor imobiliare. Semnalele au fost percepute ca un pericol de către societăţile bancare de tip hedge care cumpăraseră produsele financiare. Acestea au încercat să valorifice titlurile deţinute prin vânzare pe piaţa bursieră. Numărul mare de titluri din domeniul imobiliar de pe piaţa bursieră a determinat scăderea preţului acestora.

Manifestarea fazei de panică: Au urmat falimentele în lanţ, despre care am auzit nu demult, la sfârşitul anului 2008, criza creditelor, declanşată ca urmare a pierderii de către bănci a capitalului, dar şi datorită aplicării de politici prudenţiale, de protejare a activelor. Putem spune că ne aflăm în ultima etapă a crizei, când panica s-a calmat, iar acum se evaluează consecinţele dezastrului şi se adoptă măsurile de reconstrucţie. Pe de altă parte, în anul 2009 poate fi vorba de încheierea unui ciclu secular, având în vedere că „Marea stagflaţie“ din anii 70 s-a declanşat la 40 de ani de la „Marea Depresiune“ din anul 1929, iar în prezent ne aflăm la 40 de ani distanţă de „Marea Stagflaţie“ din anii 70. Putem spune că această criză a creat condiţiile propice pentru o următoare perioadă de recesiune (care poate îmbrăca forma stagflaţiei) la nivelul economiei mondiale şi se va resimţi ca atare în special de către ţările puternic dezvoltate. Se preconizează deja că

economiile acestora vor creşte într-un ritm foarte lent, productivitatea muncii şi consumul vor scădea în timp ce preţurile vor creşte. Se vor dezvolta în special activităţile legate de cercetare, învăţământ, sănătate, mediu, cu alte cuvinte cele care nu sunt direct productive, ci cele care pregătesc condiţiile pentru o viitoare reaşezare a ramurilor în economiile naţionale, dar şi în cea mondială. Necesitatea unor perioade cu creştere economică lentă decurge din imperativul protejării resurselor planetei, mai ales în contextul actual când asistăm la o escaladare a consumului[1].

Referitor la viitor, ne punem intrebarea: va fi 2010, anul revenirii din criză? Nimeni nu a prevăzut intensitatea crizei care în ultimii doi ani a răvăşit finanţele mondiale. Mecanismele, cauzele şi efectele predictibile pe termen lung ale acesteia formează încă obiectul unor ample dezbateri internaţionale. Criza economică în sine poate fi depăşită în anul 2010. Însă urmările care transced planul strict al finanţelor se vor face simţite mulţi ani de acum încolo. După Warren Buffett, în SUA, în ultimul trimestru al anului în curs, recesiunea va fi depăşită. Pentru cei trei giganţi – America, Uniunea Europeană şi Japonia – anul 2010 va fi unul de repornire a motoarelor.*China* anunţă deja creşteri importante, Federaţia Rusă începe să profite de creşterea preţurilor energetice, „pumele“ din America Latină (Brazilia, Argentina, Mexic) au fost mai puţin şifonate decât se prevedea la începutul acestui an. Prima criză globală (agricolă) s-a declanşat în 1788, iar prima criză financiară de aceeaşi anvergură în 1847. Nici anii care vor veni nu vor fi, fără îndoială, feriţi de crize de o natură sau alta. Diferenţa constă însă doar în intensitate şi în urmările în plan politic, social şi cultural.

Ce NU se va rezolva, cel mai probabil, în anul 2010 şi nici în cei care vor urma, pe termen scurt:

- (Dez)ordinea globală pe care instituţii de tipul FMI & Grupul Băncii Mondiale nu o pot gestiona din mai multe motive: resurse, viteza etc. Mai devreme sau mai târziu, un nou Bretton Woods va trebui să depăşească faza discuţiilor teoretice şi să se contureze instituţional. Au trecut de atunci 65 de ani şi lumea s-a schimbat.
- (Re)consacrarea unor valori morale în business, în absenţa cărora totul devine o goană după aur lipsită de cea mai elementară etică.
- Criza alimentelor şi criza energetică, pentru a le menţiona doar pe cele mai importante, deja declanşate.
- Înăsprirea discursului naţionalist/xenofob, îmbrăţişat chiar de forţe politice din familiile „clasice“. Reducerea dramatică a apetitului integraţionist, de tipul Uniunii Europene, mai ales în statele bogate.
- Creşterea nervozităţii în relaţiile externe şi a potenţialului de transformare a conflictelor „îngheţate“ în unele „fierbinţi“. Potenţarea terorismului şi a crimei organizate, pe fondul unui stat-naţiune slăbit şi lipsit de un larg suport popular.

Henry Kissinger, fost secretar de stat susţine că necesităţile globale ar trebui să încurajeze o „*eră a intereselor compatibile*“. Demnitarul de la Bilderberg a repetat apelul său devenit obişnuinţă pentru o nouă ordine politică internaţională, afirmând că

[1] Eugen Ovidiu, Chirovici, *Analiza*, 25 August 2009, www.3idei.ro/ accesat în 18.10.2009

întreaga criză globală ar trebui să fie văzută ca o ocazie de a ne îndrepta înspre o lume fără granițe, unde interesele naționale cântăresc mai greu decât necesitățile globale.

Într-o discuție avută cu Charlie Rose, Kissinger a menționat că haosul a fost creat pe întreg globul de criza financiară şi că răspândirea terorismului este o ocazie de a susține o nouă ordine globală.

„*Cred că atunci când noua administrație va evalua poziția în care se găseşte, va vedea o criză uriaşă şi probleme enorme, dar văd că ar putea vedea o urmă din care ar putea să construiască un sistem internațional*“, a spus Kissinger făcând referire la tranziția dintre administrațiile Bush şi Obama.

Fostul consilier al Siguranței Naționale şi Secretar de Stat a comparat clima lumii actuale cu perioada urmând imediat după Al Doilea Război Mondial care a dus la crearea şi întărirea organizațiilor globale precum Națiunile Unite şi NATO.

„*Dacă priveşti înapoi la sfârşitul celui de-Al Doilea Război Mondial, mulți cred acum că perioada dintre sfârşitul lui 1945 şi 1950 a fost din multe privințe cea mai creativă perioadă sau una dintre cele mai creative perioade în ceea ce priveşte politica străină, dar a început cu haos şi teamă de invazia Rusiei în Europa şi guverne care erau foarte slabe*“ a declarat Kissinger.

„*Noua administrație vine la putere într-o perioadă bizară din acest punct de vedere“,* a continuat el. „*Pare să fie o perioadă de criză îngrozitoare în toată lumea. Şi noi înşine suntem într-o gravă criză financiară, dar la sfârşitul acesteia poziția noastră relativă este de fapt mai puternică decât era înainte în sensul că Rusia, China, India, toate au motive puternice să contribuie la crearea unui mediu internațional liniştit din cauza preocupării pe care trebuie să o aibă în legătură cu problemele lor domestice*“.

„*Nu îşi doresc şi au motive întemeiate să nu îşi dorească o atmosferă internațională de criză. Aşa că, în mod paradoxal, acest moment de criză este de asemenea un prilej favorabil*“, a comentat Kissinger.

„Sunt atât de multe elemente în lume în momentul de față care nu pot fi abordate decât din punct de vedere global şi asta este nemaipomenit, a continuat Kissinger. „*Proliferarea, energia, mediul, toate aceste probleme necesită o abordare globală, aşa că nu e nevoie de inventarea unei ordini internaționale. Aşa că fiecare țară trebuie să-şi tempereze interesele naționale pure de necesitățile globale sau să-şi definească interesele naționale de necesitățile globale. Dar nu poate să-şi impună propriile interese egoiste prin simplu abuz de putere*“ a declarat el.

Kissinger a relatat de asemenea că a fost uimit de cât de mult a fost sporită mişcarea spre o nouă ordine globală de criza recentă.

„*Criza Jihadului ne arată clar tuturor că treburile internaționale nu pot fi dirijate doar prin trasarea de granițe şi definirea politicii internaționale prin ce granițe încalcă cu forța militară organizată*“ a spus el.

„*Acest lucru a fost întărit de criza financiară care, în mod neaşteptat, s-a răspândit în întreaga lume. Limitează resursele pe care fiecare țară le are pentru o politică străină adaptate la o afirmare a intereselor proprii*“.

Kissinger a afirmat că jucătorii cheie în politica internațională, India, China, Rusia, America, Europa ar trebui să recunoască faptul că au interese paralele şi să lucreze împreună pentru a constitui ceea ce el a denumit „*era intereselor compatibile*“.

„*Nu spun că liderii vor face față tuturor ocaziilor pe care eu le întrevăd, dar cred că pot începe să se mişte în această direcție şi sper că ne vom îndrepta în această direcție*“ a spus Kissinger[2].

.După decade ale unei politici economice care s-a concentrat pe acumularea de capital bazată pe creştere economică, începând cu anii ‘70, dar în special în anii ‘80, neoliberalismul s-a orientat înspre creşterea transnaționalelor şi capitalul financiar legat de acestea, generând o concentrare a capitalului şi afectând piețele naționale şi locale din lume.

Acest model neoliberal al acumulării este cunoscut sub termenul de globalizare. Acest model înseamnă un război economic pentru piețele existente, favorizând întreprinderile transnaționale. Aceste politici duc atât la excluderea a din ce în ce mai mulți oameni, cât şi la creşterea exploatării forței de muncă cu exploatarea economiilor periferice. Acest proces de acumulare, bazat pe concentrarea bogăției şi excludere nu este, evident, sustenabil.

Concentrarea piețelor mondiale şi a veniturilor în mâini din ce în ce mai puține a reuşit să salveze rata de profit a întreprinderilor transnaționale, dar cu prețul unei deteriorări a cererii de produse şi servicii pentru imensa majoritate. O deteriorare a cererii în zilele noastre amenință chiar cu o recesiune a superputerilor.

Anunțul concret al unei recesiuni simultane în Statele Unite, Europa şi Japonia, încă de la sfârşitul lui 2001, a fost amânat prin îndatorarea puternică a economiilor în întreaga lume, dar în special în SUA. Datoriile în creştere ar putea susține cererea reală pentru un timp. Datoriile în creştere, pe de altă parte, compromit viitorul şi au limite. De fapt, economia globală a atins acele limite. O criză economică era inevitabilă.

Spre sfârşitul anilor ’90, repartiția piețelor mondiale şi a veniturilor şi-a atins limitele. Venitul celor mai bogați 3000 de oameni din lume a depăşit venitul celor mai săraci 2000 de milioane. În lupta pentru piețele globale, participarea primelor 200 de companii transnaționale la PMB (Produsul Mondial Brut) a crescut de la 17% în 1965, la mai mult de 35% la sfârşitul anilor ’90, în timp ce întreprinderile transnaționale împreună au captat mai mult de 50% din întregul PMB şi 80% din cel industrial. O distribuție a veniturilor care se înrăutățeşte, mai devreme sau mai târziu, nu face altceva decât să exacerbeze recesiunea mondială.

Această „*luptă pentru viață pe cheltuiala a milioane*“ nu va face decât să adâncească recesiunea mondială, şi pe termen lung nu va salva pe nimeni.

Politica economică a neoliberalismului este fundamentalistă întrucât duce la excludere metodică şi amenință cu eliminarea „altor“ națiuni, culturi şi religii. Politicile neoliberale ale G7, prin FMI, Banca Mondială şi WTO au condamnat la moarte prin foamete, într-un mod metodic şi sistematic, mari majorități din națiunile periferice cu alte culturi şi religii. Asemenea strangulări metodice ale întregii culturi pot să fie considerate genociduri tăcute şi constituie crime împotriva umanității.

Deținerea continuă a unei părți din piața mondială nu oferă nici măcar puțină bunăstare pentru capitalul transnațional. Dacă nu există loc pentru toți, un război

[2] Criza financiară, *Fundamentalismul Economic şi Terorismul Statelor*, Kissinger cere ca noul sistem internațional să fie exclus din criza mondială**,** Posted by: Paul Dorneanu on 2009-01-29, Source: Infowars 23 iunie 2009

economic este următoarea fază. Războiul pentru piața globală, pe termen lung, necesită reguli extra-economice pentru a avea succes. Aceasta implică o amenințare a războiului la scară globală.

Războiul împotriva Terorismului pe care Statele Unite l-au declarat din 11 Septembrie, 2001 nu are niciun inamic vizibil, nicio conducere clară. Faptul că 11 septembrie a fost creat pe plan intern o arată chiar şi versiunea norvegiană a Le Monde Diplomatique din iulie 2006.

Esența este că, în numele unei bătălii a civilizațiilor, capitalul occidental, şi în primul rând capitalul Statelor Unite reuşeşte să se salveze pe sine pe cheltuiala altor civilizații. Estul va fi cicatrizat pentru a salva Vestul. În ultimă instanță, Statele Unite par să fie „poporul ales". Totul trebuie sacrificat pentru a salva națiunea aleasă.

Neoliberalismul este fundamentalist pentru că susține infailibilitatea piețelor. Se sprijină pe sine conform principiului fundamentalist al infailibilității Bibliei. O dată cu criza mitului creşterii infinite, capitalismul a încetat să mai fie o utopie. Următorul pas este bătălia pentru repartizarea piețelor mondiale, sprijinite de teologia prosperității care legitimează concentrarea bogăției spre beneficiul unora. Legitimizează concentrarea bogăției în mâinile „celor corecți" pe cheltuiala celor „incorecți" (Franz Hinkelammert, 10 august, 2005). Națiunile sărace, culturi şi religii sunt națiuni, culturi şi religii „greşite".

În final, aceasta duce la identificarea unor țări ca şi „Axe ale Răului", cum sunt Iran şi Irak. În acest fel fundamentalismul occidental încearcă să apere terorismul statelor. În consecință, incită la un răspuns fundamentalist din partea nivelului inferior. Interacțiunea dintre ambele duce la o spirală a terorismului, ceea ce este exact ce urmăreşte terorismul statelor[3].

În absența cocainei, PIB-ul multor țări occidentale s-ar păbuşi. Sindicatele crimei organizate investesc în fiecare an sute de miliarde de euro proveniți din traficul cu cocaină în afaceri imobiliare, acțiuni şi companii. Cocaina e motorul economiei, în aceeaşi măsură în care economia e motorul cocainei. Criza mondială nu a avut niciun efect asupra grupărilor mafiote, care au acum posibilitatea de a spăla bani, cumpărând afaceri legitime la prețuri derizorii. Cine controlează capitalul, controlează societatea. Dar cine îl controlează pe controlorul de capital?

Vom vorbi despre fenomenul interdependenței economice, despre felul în care o lege adoptată într-o țară, o lege numită Patriot Act, menită să blocheze finanțarea organizațiilor teroriste a creat în cele din urmă o situație păguboasă în alte țări şi e vorba aici de întreaga Europă, care a fost transformată în capitala mondială a spălării de bani şi asta din 11 septembrie până în prezent. Povestea începe cu aşa numita deregulare, despre care liderii mondiali discută la ora actuală, în speranța că vor reduce pagubele provocate de ea. Multe din problemele privitoare la bănci sunt legate direct de deregulare, de lipsa de legislație şi de faptul că băncilor le-a fost acordat un nivel de libertate extrem de mare, controlat în mică măsură de stat.

Ce înseamnă deregulare? În esență este vorba de înlăturarea barierelor financiare şi a legislației financiare şi a controlului între două state. Dar cine are de câştigat de pe

[3] Dariu, Stan, *Publicat de Destăinuiri ale prezentului.*

urma unei asemenea decizii? De fapt, nu doar crima organizată, ci întreaga economie subterană şi grupurile militante.

În perioada dintre începutul anilor 90 şi 2001, am fost martorii tăcuţi ai întemeierii unui nou sistem economic, care serveşte interesele acestor grupuri, având ca rezultat apariţia unor parteneriate asemănătoare cu cel existând între mişcarea columbiană FARC şi traficanţii de droguri; există deci asociaţii formate din diferite grupuri militante şi organizaţii criminale, al căror scop e exploatarea canalelor financiare pentru spălarea de bani.

Înainte de 11 Septembrie, valoarea totală, PIB-ul sau producţia de lichidităţi, dacă doriţi, a sistemului economic subteran ajungea la 1500 de miliarde de dolari, adică aproximativ 5% din economia globală, 90% din această sumă fiind în dolari. Dolarul era moneda favorită, în special bancnota de 100 de dolari. Majoritatea acestui flux de bani murdari era spălat în Statele Unite, via paradisurile fiscale din Insulele Caraibe.

În realitate, spălarea de bani era benefică pentru economia Statelor Unite pentru că acţiona ca o infuzie de capital, pe care o descoperim dacă analizăm datele referitoare la cererea şi oferta de monedă americană. Din anii 60 până în 2001, o anumită cantitate de bani noi, respectiv bancnote tipărite anual de Rezerva Federală, dispărea ilegal din ţară în valize sau cutii de carton, urmând să satisfacă necesităţile de lichidităţi a unor elemente criminale, organizaţii teroriste şi alte sectoare ale economiei subterane.

În 2001, două treimi din noua tranşă de bancnote americane (deci din banii tipăriţi în 2001) au părăsit Statele Unite în acest fel; e vorba de lichidităţi în valoare de 500 de miliarde de dolari, ceea ce înseamnă că creşterea de lichidităţi în Statele Unite era scăzută, existând o cerere crescândă de bani din afara frontierelor, satisfăcută de banii proveniţi de la criminali, terorişti şi de la economia subterană. În orice caz, există un alt aspect al acestei relaţii şi anume faptul că dolarul e rezerva globală de lichidităţi, ceea ce înseamnă că Trezoreria Americană poate lua împrumuturi de valoarea întregii sume de dolari existând în circulaţie în lume, deci datoria externă a Americii e echivalentă cu numărul de dolari în circulaţie în întreaga lume.

E clar că dacă economia subterană cere un număr crescând de dolari în fiecare an, Statele Unite pot intra şi mai mult în datorii, dar asta e valabil numai pentru Statele Unite din cauza privilegiului celui care bate moneda.

Lucrurile nu stau la fel în Europa pentru că, de exemplu, Banca Centrală Europeană nu poate emite garanţii pentru orice sume în exces faţă de numărul de euro în circulaţie în ţările membre UE, chiar dacă există sume mari de euro în circulaţie în SUA, sau chiar în Asia, Africa etc., deci SUA se află într-o poziţie privilegiată începând cu 11 septembrie.

Patriot Act, o lege antiterorism a fost introdusă în noiembrie 2001; pe noi însă ne interesează implicaţiile ei financiare. Obiectivul ei era limitarea finanţărilor destinate grupurilor teroriste, obiectivul care nu a fost niciodată atins, această lege fiind de fapt o lege antispălare de bani, după cum o demostrează două elemente de bază:

1. această lege interzice băncilor americane şi străine înregistrate în SUA să aibă legături de afaceri cu orice instituţie bancară din paradisurile fiscale din Caraibe.

2. această lege permite autorităţilor financiare să monitorizeze pe plan mondial toate tranzacţiile ce implică dolari, iar dacă o bancă americană sau străină operând în

SUA nu anunță autoritățile asupra oricărei tranzacții suspecte, acea bancă va răspunde în fața legii; banca Lloyds şi USB au plătit amenzi semnificative în acest sens.

Ce se întâmplă în realitate? Patriot Act se aplică doar în SUA şi numai dolarului, revoluționând astfel fluxurile de lichidități, atât pe cele ale economiei legale, cât şi ale economiei subterane.

Să vedem mai întâi cum stau lucrurile în cazul fluxurilor legale de lichidități. În mod clar, băncile internaționale nu au agreat Patriot Act pentru că nimeni nu dorea o lege care să permită imixtiunea unor entități exterioare în relația dintre o bancă şi clientul ei. Aşa că băncile şi-au sfătuit clienții să părăsească dolarul şi să treacă la zona euro. Euro era noua monedă europeană, care tocmai intrase în circulație, aşa că oferea numeroase oportunități, cea mai importantă fiind aceea că Europa nu avea niciun Patriot Act, plus că existau paradisuri fiscale perfect funcționale în Europa, de care nu se atingea nimeni. Apare astfel un flux de bani dinspre dolari înspre euro şi ar fi interesant de examinat corelația dintre introducerea Patriot Act, începutul unei scăderi a valorii dolarului şi începutul unei renaşteri a interesului pentru Europa. Un grup de economişti ai OECD care au întreprins o cercetare, căutând corelații între diversele date, au ajuns la următoarele concluzii: introducerea euro a coincis cu sfârşitul epocii de dominație a dolarului, dar asta nu se leagă numai de fluxurile monetare legale, importanța trecerii la euro simțindu-se şi în economia subterană; lumea criminală se afla şi ea în fața unei situații complexe, neştiind încotro să se îndrepte.

Spălarea de bani nu mai era posibilă în SUA, iar repatrierea banilor devenea din ce în ce mai dificilă; spălatul de bani e o problemă cu două tăişuri, nu numai că banii trebuie spălați, ei trebuie apoi să revină, curați, în mâinile celor care i-au produs. Existau câteva scheme valabile, de exemplu „*black pesos money exchange*“, o schemă pusă în practică de columbieni, în care traficanții de droguri funcționau ca adevărate agenții de schimb valutar. Cum funcționa schema? Să zicem că un om de afaceri columbian voia să ajungă în SUA, fără să anunțe autoritățile financiare că va duce bani peste hotare, fiind obligat astfel să plătească taxe şi să schimbe banii la rata oficială de schimb. El apelează atunci la o astfel de agenție de schimb valutar, lasă o valiză cu pesos şi apoi, odată ajuns la New-York, i se înmânează o valiză cu dolari, care provin evident din vânzările de droguri.

Problema de bază era însă alta, şi anume aceea că în anii 90, mulțumită globalizării, veniturile din droguri au crescut exponențial, iar traficanții de droguri au fost nevoiți să găsească noi modalități de a spăla aceste venituri la scară industrială, dat fiind faptul că sumele implicate erau enorme, iar 80% din spălarea de bani se realizează în lichidități; o schemă de genul „*black pesos money exchange*“ era fizic incapabilă să facă față unor asemenea sume. Şi aici a apărut un emigrant italian în Columbia, Salvatore Mancuso, devenit şeful unității paramilitare a AUC, care a avut o idee genială şi a decis că cel mai bun lucru ar fi să-i pună în contact pe prietenii săi din „*ndrangheta*“ cu traficanții columbieni de droguri, ceea ce a reprezentat un nou început pentru columbieni.

De ce un nou început? Pentru că le-a oferit columbienilor oportunitatea de a exporta cocaină pe un alt continent, nu numai pe un continent vecin, un export mai degrabă limitat, în sensul că marfa se muta de la sud la nord, către SUA. Acum exista o nouă oportunitate de a fenta restricțiile impuse de Patriot Act, în Europa fiind mai uşor

de spălat bani, din cauza lipsei unei legislații care să controleze şi să pedepsească acest gen de activități.

Situația în Europa e deci ideală pentru elementul criminal şi de aceea bătrânul continent a devenit capitala mondială a spălării de bani[4].

Odată cu dispariția bipolarismului de putere pe plan mondial, s-a diminuat substanțial probabilitatea de declanşare a unor conflicte militare între state ca urmare a deosebirilor de fond de natură ideologică care vizau, îndeosebi, forma predominantă de proprietate asupra bunurilor materiale şi spirituale ale unui popor.

Riscurile şi amenințările la adresa securității naționale a unui stat sau la adresa securității regionale şi chiar globale se reaşează acum, terorismul, în general, dar îndeosebi cel internațional situându-se pe primul loc pe scara probabilității de manifestare. Terorismul a dobândit acum o altă configurație privind modul de acțiune şi amploarea acestuia. Originile, structura şi resursele, ca fenomen, precum şi psihologia membrilor săi au rămas însă aceleaşi. Potrivit tuturor specialiştilor în domeniu, terorismul nu este un fenomen universal dar este cu siguranță unul istoric, recurgându-se la teroare încă din timpuri biblice. El s-a manifestat mai intens numai în anumite momente, a fost şi este strâns legat de o anumită evoluție în conştiința oamenilor. Pe timpul bipolarismului de putere, terorismul era încurajat şi folosit în mod speculativ de către liderii mondiali ai celor doi poli pentru a-şi justifica influența politică şi prezența militară în diferite zone geografice de interes pentru ei, denaturându-se şi desconsiderându-se astfel cauzele reale care l-au generat şi l-au menținut. Aşa se explică faptul că după 1991, odată cu dezintegrarea URSS-ului, terorismul ia amploare şi evidențiază mai mult ca oricând originile reale ale sale, ca urmare a nerezolvării diferendelor cu caracter politic, economic, social, etnic şi religios existente în actuala configurație politico-administrativă a hărții planetare.

Aşadar, terorismul a început să trăiască prin forțe proprii devenind cea mai mare amenințare la adresa securității popoarelor şi la adresa drepturilor fundamentale ale omului. După cum constatăm, terorismul pune azi o serie de probleme de interes național şi internațional care scapă controlului statelor individuale. Actele de terorism care au avut loc în lume, începând cu luna septembrie a anului 2001, în SUA , scot în evidență o intensificare a contactelor si cooperării internaționale între grupurile de teroriști, alături de o extindere a traficului de arme şi coordonare a acțiunilor. Mijloacele de comunicare şi călătorie, marile instituții publice s-au dovedit atât utile terorismului, cât şi vulnerabile la terorism. În lipsa unei înțelegeri comune asupra crimei internaționale, a unei poziții ferme şi unanime în cadrul ONU, au apărut noi forme de manifestare ale terorismului (a se vedea situația din Irak şi consecințele acesteia pe plan internațional) iar regimurile politice din unele state au oferit refugii pentru terorismul mondial[5].În concluzie, cum putem lupta împotriva terorismului, cum ne apărăm?

Potrivit reputatului analist în domeniu, John Richard Thackrah, „*prima măsură de apărare împotriva terorismului este să înveți cât mai multe despre terorişti, să le înțelegi motivațiile şi metodele şi, astfel, să le poți anticipa atacurile sau cel puțin să limitezi pagubele în cazul în care atacurile nu pot fi prevenite*“. Această trimitere la cunoaştere

[4] *Destăinuiri ale prezentului*, http://www.treaba.org/1., accesat în 18.10.2009.
[5] General de brigadă (r) Mărgărit, Mihaiu, *Tipologia şi psihologia terorismului*

vizează nu numai organele abilitate, ci întreaga societate civilă, vizează formarea unei culturi civice participative, la nivelul fiecărui cetățean, pentru a sprijini activ lupta împotriva terorismului şi chiar pentru a evita obstrucţionarea involuntară a forţelor destinate a acţiona, aşa cum s-a întâmplat la şcoala din Beslan – Osetia de Nord.

În ciuda răspândirii actelor teroriste în întreaga lume, terorismul nu are o definiţie precisă şi nici una larg acceptată. Ca mulţi alţi termeni politici, definiţiile acceptate , atâtea câte sunt, au un caracter peiorativ. Unele guverne au tendinţa să eticheteze ca acte teroriste toate actele de violenţă comise de opozanţii lor politici, deşi extremiştii antiguvernamentali pretind că sunt victimile terorii dezlănţuite de guverne asupra lor. Sociologii politici susţin că, în principiu, nu se poate da nicio definiţie deoarece însuşi procesul de elaborare a unei definiţii face parte dintr-un context mai larg de contestare a ideologiilor şi obiectivelor politice. Definiţiile susţin argumentul că perspectivele se schimbă în funcţie de momentul când şi unde are loc actul terorist. Alţi sociologi nu includ în terorism acţiunile violente care se desfăşoară într-un context revoluţionar pe care o serie de oameni l-ar considera ca având un caracter terorist. Poate apărea o serie de confuzii date de comportamentul manifestat de un individ care din considerente politice comite un act violent care poate fi aparent similar cu un act săvârşit de un criminal sau de un dezechilibrat mintal.

Reînvierea islamică din ultimile două decenii a sporit semnificaţia politică a islamismului într-o măsură rar întâlnită în timpurile moderne. În multe ţări musulmane există un puternic sentiment antioccidental şi, în ţări ca Iranul, Sudanul, Pakistanul, s-au făcut diverse încercări pentru reimpunerea legii islamice stricte. O altă trăsătură este intensificarea duşmăniei tradiţionale între diversele forţe sectare musulmane şi în special între cele două principale grupuri: suniţii şi şiiţii. Schisma islamismului, între suniţi şi şiiţi, a apărut după o revoltă din secolul al VII-lea.

Concluzia este că nu se vor epuiza prea repede cauzele potenţiale ale terorismului care, în opinia multor analişti, sunt: creşterea numărului populaţiei, accentuarea sărăciei şi criza de resurse; tensiunile rasiale şi etnice; inflaţia şi şomajul; tensiunile care apar între ţările care „au“ şi ţările care „nu au“; valurile de refugiaţi alungaţi de războaie şi represiune; imigranţii care se deplasează din statele mai sărace către cele mai prospere, deseori aducând cu ei conflictele ţărilor de unde provin; dezintegrarea structurilor tradiţionale de autoritate; ascensiunea grupărilor religioase fundamentaliste agresive, defetiste sau a unor noi culte religioase[6].Sub denumiri ca *terorism*, *economie subterană*, *crimă organizată* se ascund o multitudine de acte infracţionale complexe, care impulsionate şi de fenomenul globalizării au condus la intensificarea şi extinderea crizei economico-financiare actuale.Aşadar, întregul potenţial investit în lupta împotriva terorismului reprezintă totodată un instrument de acţiune în scopul depăşirii crizei actuale.

Bibliografie:

[1]. CHIROVICI, Eugen Ovidiu, *Analiza*,. www.3idei.ro, 25 agust 2009.

[2]. KISSINGER, Henry, **Fundamentalismul Economic şi Terorismul Statelor.**

[6] Bucureşti, 09.09 2004. În: „JURNALUL NAŢIONAL“, în suplimentul de colecţie, din data de 13 septembrie 2004

[3]. MĂRGĂRIT, Mihaiu, General de brigadă (r), **Tipologia şi psihologia terorismului.**
[4]. STAN, Darius, *Destăinuiri ale prezentului,* Jurnalul național, suplimentul de colecție, din data de 13 septembrie 2004.
[5]. http://www.treaba.org/1.html .

NOI VIZIUNI DE POLITICĂ EXTERNĂ PENTRU ROMÂNIA

Mirela ATANASIU*

Romania as Eastern border of EU and NATO should assure itself a foreign policy coordinated to the necesities of the actual and future realities. Therefore, it should play its card on the European scene exploiting the opportunities coming from its position in the region.

Henry Kissinger spunea că orice strategie de politică externă trebuie să aibă trei componente. Trebuie început cu *analiza situației aşa cum este ea*. Nu se poate inventa o situație ideală. În al doilea rând, trebuie *să aibă un obiectiv strategic.* Care ne sunt planurile? Unde plănuim să ajungem? În al treilea rând, *care sunt măsurile de care avem nevoie să ajungem de la punctul în care suntem, la punctul unde vrem să fim?*

Principalele obiective de guvernare legate de politica externă a României sunt considerate în documente[1] a fi: consolidarea rolului României în UE ca membru activ şi influent; susținerea integrării Republicii Moldova în UE pe baza principiilor democratice de tip european; asigurarea unei vecinătăți stabile, democratice şi prospere; promovarea parteneriatului strategic cu SUA; promovarea parteneriatelor de cooperare ale României în plan bilateral şi multilateral; promovarea intereselor de securitate ale statului român; promovarea intereselor economice şi comerciale ale statului român şi ale firmelor româneşti; susținerea şi protejarea drepturilor şi intereselor tuturor cetățenilor români, indiferent unde s-ar afla.

1. Analiza politicii externe actuale a României în plan european, regional şi global

În actualul context internațional caracterizat de tendințe multipolare, marcat de criza economică şi financiară şi de diversificarea riscurilor, Uniunea Europeană poate deveni unul din polii cei mai activi în construcția noii ordini internaționale şi în identificarea răspunsurilor corecte la noile provocări globale, inclusiv la declinul care afectează creşterea economică.

În acest sens, obiectivul primordial legat de asumarea unui profil solid ca membru al Uniunii Europene presupune *implicarea sporită a României în politicile fundamentale ale UE* (cu accent special pe domeniile energie, agricultură, dezvoltare regională, migrație, mediu).

România depune toate eforturile pentru ridicarea restricțiilor privind libera circulație a forței de muncă de către toate statele membre ale Uniunii, propunându-şi ca până în 2012, majoritatea statelor membre să elimine aceste restricții în ceea ce priveşte libera circulație a lucrătorilor români. Ministerul Afacerilor Externe (MAE)

* **Doctorand al Universității Naționale de Apărare „Carol I", Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate**

[1] Programul de guvernare 2009 – 2012, Cap. 25 – Politică externă, Guvernul României.

are rol în îndeplinirea angajamentelor specifice, pentru aderarea la spațiul Schengen, în 2011.

Un rol activ şi influent al României înseamnă şi consolidarea profilului național prin participarea consistentă la PESA, inclusiv printr-o abordare echilibrată în ce priveşte resursele alocate pentru activități UE, respectiv NATO. Susținerea implementării SES conform Raportului de implementare, elaborat de Comisia Europeană în 2008, este, de asemenea, esențială. În 2009, urmează a fi elaborată o strategie națională privind dezvoltarea dimensiunii civile a contribuției României la gestionarea crizelor.

O Uniune Europeană eficientă şi activă în plan global va permite României să îşi apere şi să îşi promoveze mai bine interesele şi viziunea la nivel global. Ca stat membru, România este decisă să sprijine eforturile comune de consolidare a prestigiului şi influenței UE ca actor internațional major. În acest sens, România consideră vitală finalizarea reformei instituționale a UE privind Tratatul de la Lisabona. Obținerea de către România a unui portofoliu important de comisar european în viitoarele aranjamente instituționale ale Comisiei este, de asemenea, un obiectiv urmărit de diplomația românească.

Asigurarea securității energetice a statelor membre şi adoptarea paşilor necesari creării unei politici energetice comune sunt obiective esențiale, pe care România este decisă să le susțină pentru consolidarea poziției UE pe scena internațională. Din această perspectivă, a devenit esențială dezvoltarea unor trasee alternative de transport al hidrocarburilor, precum şi diversificarea surselor de aprovizionare, inclusiv prin realizarea de parteneriate durabile cu statele furnizoare din Asia Centrală, nordul Africii şi din alte regiuni. 2009 va trebui să marcheze progrese în realizarea proiectului Nabucco.

Pentru completarea profilului său strategic, țara noastră va accentua eforturile de promovare în cadrul UE a temelor majore de politică externă a României: problematica regiunii extinse a Mării Negre şi substanțierea Sinergiei Mării Negre, continuarea extinderii UE, prin înregistrarea de progrese în negocierile cu Croația şi Turcia, susținerea perspectivelor europene ale statelor din Balcanii de Vest, ale Republicii Moldova şi Ucrainei, stabilizarea vecinătății europene şi apropierea ei de UE, inclusiv prin valorificarea Parteneriatului Estic.

Calitatea de membru al Uniunii Europene oferă României posibilitatea unor relații bilaterale cu valoare adăugată, pragmatice şi diversificate pe domenii de cooperare sectorială. Din această perspectivă, rămâne esențială dezvoltarea parteneriatelor bilaterale cât mai dinamice cu state europene precum Franța, Germania, Spania, Marea Britanie, Italia, Austria, Ungaria. România va acționa şi pentru intensificarea relațiilor cu statele care au aderat recent pe măsura potențialului strategic şi de acțiune comună în spații şi pe teme de interes reciproc.

Politica regională va avea un puternic caracter pragmatic, bazat pe beneficiile care pot fi obținute din proiecte politice realiste, pe termen mediu şi lung, construite împreună cu partenerii din regiune şi care să valorifice cât mai eficient statutul României de membru al UE şi al NATO.

România va continua să acorde o atenție deosebită Balcanilor de Vest. România este ferm angajată, atât bilateral, cât şi în plan comunitar, în procesul de

stabilizare a Balcanilor de Vest şi susţine puternic parcursul ţărilor din regiune către UE şi NATO. O componentă principală a politicii pentru Balcanii de Vest va viza, în continuare, sprijinirea eforturilor Serbiei de angajare ireversibilă pe traseul european.

În privinţa Kosovo, România nu a recunoscut Declaraţia Unilaterală de Independenţă. Această poziţie denotă consecvenţă în promovarea unei politici externe bazate pe necesitatea respectării principiilor dreptului internaţional. România îşi îndeplineşte cu responsabilitate angajamentele ce decurg din statutul de stat membru al UE şi va continua participarea la misiunea EULEX.

Regiunea Mării Negre rămâne o zonă de interes strategic. Conflictul din Georgia, din august 2008, a demonstrat încă o dată atât riscurile create de instabilitatea regiunii, cât şi importanţa implicării europene pentru stabilizarea şi dezvoltarea acesteia. Sprijinirea unor iniţiative politico-diplomatice de promovare a Sinergiei Mării Negre este unul din principalele obiective ale politicii externe româneşti în regiune, în 2009, iar România va urmări ca, prin proiecte concrete, sectoriale, să realizeze obiectivele Sinergiei Mării Negre şi, în general, să disemineze valorile europene în regiune.

Problemele diverse cu care se confruntă regiunea Mării Negre nu pot fi abordate fără implicarea constructivă a Rusiei şi Turciei. De aceea, ţara noastră va urmări să coopteze parteneri din aceste două state în iniţiativele politice şi practice de cooperare în regiunea Mării Negre.

Republica Moldova va rămâne în centrul preocupărilor privind politica României la nivel regional. Obiectivul strategic în privinţa R. Moldova îl reprezintă construirea unui model european de cooperare bilaterală. În calitate de membru al Uniunii Europene, România va continua să susţină politic eforturile autorităţilor de la Chişinău îndreptate spre procesul de democratizare a ţării şi un parcurs predictibil privind integrarea europeană. În egală măsură, România va continua să sprijine procesul de reglementare a conflictului transnistrean, prin încurajarea unei implicări active din partea UE şi continuarea negocierilor în format „5+2”. Pentru a fi viabilă, orice soluţie a acestui conflict trebuie să respecte integritatea teritorială, independenţa şi suveranitatea R. Moldova.

Deschiderea de noi perspective privind relaţia cu *Federaţia Rusă* este un deziderat al politicii externe româneşti şi linie prioritară de acţiune pentru 2009 şi anii viitori. Construirea unei relaţii bilaterale pragmatice şi consistente cu Federaţia Rusă este un obiectiv major de politică externă pe termen mediu, ţinând cont de importanţa acesteia în plan regional şi pe scena politică internaţională. Poziţiile şi acţiunile Federaţiei Ruse sunt fundamentale pentru perspectivele de asigurare a stabilităţii economico-financiare globale, pentru multilateralismul eficient, pentru realizarea securităţii europene şi internaţionale, pentru securitatea energetică şi pentru revigorarea cooperării în regiunea Mării Negre, pentru a menţiona câteva dintre temele cele mai importante pentru România, suplimentar faţă de agenda relaţiilor bilaterale.

Accentele prioritare în 2009 vor viza cultivarea dialogului politic deschis şi pragmatic la toate nivelurile, intensificarea legăturilor economice, reducerea deficitului balanţei comerciale şi încurajarea unor legături mai strânse între cele două state, la nivel cultural, academic şi al societăţii civile.

Relația cu *Ucraina* va beneficia, în continuare, de o atenție aparte. România susține apropierea Ucrainei de UE şi de NATO, în contextul îndeplinirii angajamentelor internaționale şi regionale asumate şi conformării cu principiile şi valorile consacrate ale comunității europene şi euro-atlantice. România va continua cooperarea cu Ucraina pe diverse paliere (politic şi economic), precum şi în domenii de interes reciproc, precum respectarea drepturilor minorităților naționale şi a legislației internaționale în domeniul protecției mediului.

Dialogul la nivel înalt va fi completat cu acțiuni la nivel guvernamental şi local. România va promova cooperarea transfrontalieră, extinderea cadrului juridic bilateral, cooperarea în domeniul consular şi în domeniul cultural.

Relevanța strategică deosebită a regiunii Mării Negre se bazează şi pe conexiunea acesteia cu bazinul caspic şi implicațiile acestui arc pentru securitatea energetică a României şi a UE. Din seria acțiunilor de politică externă care au ca scop consolidarea securității energetice a României face parte şi concentrarea eforturilor asupra dezvoltării unui parteneriat strategic cu *Azerbaidjan*, un stat cu importante resurse energetice, dar şi cu un rol strategic deosebit pentru stabilitatea regională. *Asia Centrală* reprezintă o regiune bogată în resurse energetice, căreia România îi va acorda o atenție în creştere. Este o zonă esențială şi pentru susținerea stabilității în vecinătatea UE, ceea ce va fundamenta intensificarea legăturilor bilaterale în 2009 şi susținerea unor proiecte prin care România să se afirme ca stat membru UE cu inițiativă şi vizibilitate în Asia Centrală.

2. Obiectivele strategice pe termen mediu şi lung

România va lua parte, în următorii zece ani, la o competiție pentru afirmarea în viața internațională şi pentru accesul la resurse, în sensul cuprinzător al termenului (politice, economice, tehnologice şi ştiințifice, umane, culturale etc.). În prezent, definirea valorilor, a principiilor, a intereselor şi a obiectivelor care constituie temeiul politicii externe a României beneficiază de asentimentul opiniei publice majoritare, de manifestări consensuale ale forțelor politice, ale cercurilor de afaceri şi ale mediului academic.

Într-un document[2] care se referă la reperele politicii externe a României în următorii zece ani, aşadar într-o perioadă mai lungă decât ciclul electoral, şi elaborat ca premisă a programelor politice diverse ce lasă deschisă posibilitatea inițiativelor distincte pe planul ierarhizării priorităților politice şi în privința desfăşurării acțiunilor diplomatice se precizează că viziunea strategică trebuie să se sprijine pe trei ipoteze de lucru principale:

- continuitatea sistemului relațiilor internaționale deoarece planificarea strategică trebuie să plece de la datele actuale, dar să aibă în vedere periodic posibilitatea evoluțiilor dramatice de natură să modifice cursul istoriei (atacuri teroriste de amploare, mari dezastre naturale, pandemii);
- modificarea paradigmei de exprimare a României justificându-se că trebuie să fie depăşită alinierea la majoritățile altora şi să fie valorificată

[2] **Repere pentru un deceniu de politică externă. Interese. Valori. Instrumente**, Versiune publică, rezumat, Ministerul Afacerilor Externe, septembrie 2007.

posibilitatea de a contribui la formarea de majorități în care statul român să fie prezent printre inițiatori şi care să asigure promovarea intereselor fundamentale ale României;

- menținerea poziției de frontieră estică a UE şi a NATO deoarece trebuie să fie valorificate oportunitățile oferite de spațiul de contact dintre Est şi Vest şi să fie evitate consecințele defavorabile ale situării în acest spațiu.

După aderarea României la NATO şi la UE, s-au multiplicat modalitățile de acțiune şi de promovare a intereselor şi a devenit posibilă modificarea paradigmelor de exprimare şi de reacție a statului român, care a trecut de la postura de stat destinatar al asistenței internaționale, la aceea de participant, de la statutul de candidat la diferite organisme internaționale, la statutul de membru. În acest sens este reprezentativă declarația premierului român, Emil Boc, care declara susținerea României pentru extinderea NATO către Est[3].

În acelaşi timp, a devenit posibilă orientarea atenției României şi spre acele regiuni din afara spațiului euroatlantic cărora, în perioada pregătirilor pentru aderare, România nu le-a putut acorda importanța cuvenită, datorită resurselor limitate. România se situează în rândul statelor care împărtăşesc valorile universale ale democrației, statului de drept, economiei de piață şi care susțin respectarea drepturilor omului şi a principiilor dreptului internațional. Beneficiază astfel de împrejurări favorabile confirmării valorilor naționale, precum latinitatea, europenitatea, ecumenia, toleranța şi buna conviețuire.

România doreşte să fie partener credibil şi actor influent pe plan internațional, atât nemijlocit, cât şi mai ales ca modelator al politicilor UE şi ale NATO, în domeniile prioritare ale interesului național. România aspiră la statutul de modelator al politicilor (*policy shaper*) UE şi ale NATO, îndeosebi, fără să-şi aroge profilul de decident (*policy maker*) în politica globală.

Consolidarea locului statului român în comunitatea statelor democratice, păstrarea statului unitar, a integrității sale teritoriale, consolidarea regimului politic democratic, securitatea națională, întărirea performanței administrative, bunăstarea românilor, dezvoltarea unei economii de piață viabile sunt interesele fundamentale ale României, care au caracter peren şi transpartinic. Din ele, decurg obiectivele politicii externe, a căror realizare depinde de deciziile politice ale următorilor ani şi de resursele alocate sau mobilizabile pentru susținerea obiectivelor de politică externă.

3. O strategie de politică externă pentru menținerea identității naționale

Rolul conducerii politice statale este acela de asigurare a cadrului de securitate pentru toți indivizii care conviețuiesc între granițele aceluiaşi stat. De aici şi cuvântul de „ministru" – servitor al poporului, deci în normative trebuie considerată primordial realizarea intereselor indivizilor şi nu rațiunile de stat.

[3] Emil Boc: România sprijină extinderea NATO către Est, Vezi http://www.ziare.com/Emil_Boc_Romania_sprijina_extinderea_NATO_catre_Est-700078.html, accesat la data de 21.06.2009, ora 20.43.

România este interesată ca prestigiul şi forţa de atracţie a unor valori occidentale precum democraţia, drepturile omului, statul de drept, economia de piaţă, valori pe care ţara noastră le împărtăşeşte pe deplin, să rămână fundamentale pentru definirea arhitecturii politice, financiare şi de securitate globale. Obiectivele de dezvoltare ale mileniului constituie un reper obligatoriu în demersurile de realizare a securităţii şi dezvoltării la nivel global.

Promovarea valorilor culturale şi spirituale naţionale; remodelarea şi intensificarea demersurilor de diplomaţie publică pentru îmbunătăţirea imaginii României şi creşterea gradului de înţelegere şi susţinere a politicii externe în rândul cetăţenilor români şi la nivelul opiniei publice internaţionale

În acest domeniu, sunt prioritare: continuarea programului de valorizare a contribuţiei culturii române la patrimoniul cultural comun european; stabilirea unui dialog cultural cu spaţii din afara continentului european (Orientul Mijlociu
şi Asia-Pacific, America Latină, Africa); protejarea vorbitorilor de limbă română prin încurajarea şi sprijinirea accesului la produsele culturale româneşti; protejarea identităţii limbii române acolo unde este denumită altfel (moldovenească, vlahă); asigurarea şi gestionarea suportului documentar arhivistic necesar cercetării ştiinţifice desfăşurate în colaborare cu cercetători, institute academice şi universitare din ţară şi străinătate, de interes pentru mediul academic, în domeniul politicii externe.

Într-o lume în care globalizarea are un impact decisiv asupra vieţii colectivităţilor şi indivizilor, diplomaţia publică devine un element tot mai important de sprijinire a realizării obiectivelor de politică externă. Ea reprezintă, totodată, un instrument important de comunicare între serviciul diplomatic şi opinia publică internă şi internaţională.

În perioada următoare, acţiunile de diplomaţie publică subsumate obiectivului îmbunătăţirii imaginii României şi a cetăţenilor ei se vor concentra pe: realizarea unei strategii de diplomaţie publică integrate care să permită transmiterea de mesaje unitare cu precădere mediului politic, formatorilor de opinie, mediului academic şi societăţii civile; crearea de parteneriate, în acest sens, cu organizaţii şi instituţii cu competenţe în promovarea imaginii României în străinătate; cultivarea de parteneriate cu instituţiile academice şi societatea civilă din România şi din statele partenere pentru creşterea sprijinului opiniei publice interne şi internaţionale faţă de poziţiile şi marile obiective de politică externă ale României; suplinirea deficitului de informaţie despre cultura şi civilizaţia românească; atenuarea impactului de imagine al exploatării distorsionate la nivel mediatic a prezenţei tot mai numeroase a cetăţenilor români în străinătate; contribuţia la eforturile de stimulare a dialogului între culturi şi civilizaţii.

Menţinerea identităţii etnice şi culturale a românilor din afara graniţelor, în acest sens, principalele coordonate care vor defini acţiunea diplomatică a României cu privire la protejarea intereselor cetăţenilor de naţionalitate sau origine română vor fi: coordonarea relaţiilor cu statele din Europa Centrală şi de Sud-Est pentru eliminarea obligativităţii regimului de vize pentru călătoriile în SUA şi continuarea demersurilor pentru asigurarea libertăţii de mişcare, prin desfiinţarea vizelor pentru Canada, Japonia etc.; continuarea demersurilor pentru eliminarea restricţiilor de acces al cetăţenilor români pe piaţa muncii din Austria, Belgia, Marea Britanie, Franţa,

Germania, Irlanda, Italia, Grecia, Olanda, Portugalia, Spania şi Ungaria; ridicarea standardelor serviciilor consulare, în condiţiile creşterii comunităţilor româneşti din străinătate şi ale reflectării evoluţiilor economice interne pozitive în creşterea numărului de turişti români în străinătate; păstrarea identităţii etnice, culturale, lingvistice şi religioase a minorităţilor române din ţările vecine; sprijinirea comunităţilor româneşti din statele occidentale.

Concluzie

O strategie de securitate a României trebuie să ţină seama de toate aceste elemente ale culturii identitare, a drepturilor cetăţenilor români de pe teritoriul statului român sau de pe teritoriul altor state, drepturi ce trebuie protejate mai mult în acest mediu integrator, mai întâi în interior prin politici sociale, economice adecvate şi în exterior prin promovarea valorilor identitare care ne dau mai întâi statutul de cetăţean naţional fără de care nici cel de cetăţean european nu ar avea relevanţă. Pentru a realiza acest lucru, trebuie să punem în funcţiune instrumentele juridice de care dispunem într-un mod serios, multidisciplinar şi coerent.

Bibliografie:

[1]. BOC, Emil, *România sprijină extinderea NATO către Est,* Vezi http://www.ziare.com.

[2]. **Programul de guvernare 2009 – 2012**, Guvernul României.

[3]. **Repere pentru un deceniu de politică externă. Interese. Valori. Instrumente**, Versiune publică, rezumat, Ministerul Afacerilor Externe, septembrie 2007.

DESPRE ORIGINILE TERORISMULUI

Dr. Gheorghe NICOLAESCU*

Despre terorism s-au scris, cel puțin în ultimii şapte ani, tomuri întregi. S-a analizat, s-a disecat, s-au emis păreri, ipoteze, concluzii, judecăți, s-au dat soluții şi verdicte. Unii s-au specializat atât de tare pe acest subiect încât au optat pentru a-şi obține diferite diplome (licență, masterat, doctorat) pe probleme de terorism. Cât de curând, se pare că nu prea va mai rămâne mare lucru de spus despre acest lucru, ceea ce ar putea însemna că respectivul flagel şi-a diminuat forța de acțiune şi că, în curând, nu va mai rămâne din el decât o amintire urâtă.

Ce bine ar fi să fie aşa! Numai că lucrurile stau cu totul altfel. În lucrarea sa „Marea dilemă. A guverna sau a conduce", Zbigniew Brzezinski afirma că în domeniul combaterii terorismului, pe lângă unele rezultate notabile, SUA au comis şi multe erori. Una dintre acestea constă în graba de a porni un „război total" împotriva terorismului internațional, fără a reuşi să definească concret şi precis fenomenul ca atare. Cu alte cuvinte, avem de-a face cu un război cel puțin „ciudat", fără fronturi, fără limite, fără norme şi, cel mai grav, fără un „inamic" evidențiat ca atare. Ținta care e reprezentată e vagă, e o fata morgana care când este gata să strigi că ai atins-o te trezeşti la aceeaşi distanță de ea ca la început.

În această „campanie universală" pornită de lumea democratică occidentală în frunte cu Statele Unite ale Americii împotriva terorismului, simpla „reducere" sau „ridicare" la statutul de „făuritori ai răului", cum se exprima Brzezinski, n-a avut darul să clarifice lucrurile. Însăşi proclamarea terorismului drept inamic a ignorat cu uşurință faptul că terorismul este (doar/şi) „o tactică mortală pentru intimidare folosită de indivizi, grupuri şi state. Nu se poate duce un război împotriva unei tehnici sau a unei tactici. De exemplu, nimeni nu ar fi declarat, în conflagrația mondială, război împotriva „războiului de poziție" sau a „războiului fulger".

1. Este sărăcia o sursă de terorism?

Şi da şi nu. Da, pentru că subiecții care comit acte teroriste în general şi mai ales acte de terorism suicidal nu au nimic de pierdut din punct de vedere material. A explica fenomenul terorist doar prin existența unor zone sărace din lume ar însemna să dăm credibilitate, prin extensie, unor „ziceri" ale părinților materialismului didactic şi istoric.

Pe motivul inegalității sociale, Marx elaborează în prima jumătate a secolului al XIX-lea celebrul „Manifest al Partidului Comunist", care, direct sau indirect, a promovat asasinarea a circa o sută de milioane de oameni.

Cum oare am putea interpreta astăzi acest „document politic" cu caracter „programatic" dacă nu ca pe un autentic manual de terorism?!

„…burghezia nu a făurit numai armele care-i aduc moartea, ea a creat şi oamenii vor mânui aceste arme - muncitorii moderni, proletarii".

* **General de brigadă (r.) profesor universitar, Colegiul Național de Apărare**

„Muncitorii nu au patrie. Lor nu li se poate lua ceva ce nu au”.

„Comuniştilor le repugnă să-şi ascundă vederile şi intenţiile şi declară făţiş că ţelurile lor pot fi atinse numai prin doborârea violentă a întregii orânduiri sordide de până acum. Să tremure clasele dominante în faţa unei Revoluţii Comuniste. Proletarii n-au de pierdut în această revoluţie decât lanţurile. Ei au o lume de câştigat”.

Oare unde am m ai auzit noi asemenea idei? Nu sunt oarecum cunoscute aceste „idealuri şi norme de valori”.

Să trecem mai departe şi să observăm cum vedea(u) Marx (şi Engels), în Statutul Ligii Comuniste, îndeplinirea „dezideratelor” expuse mai sus:

a) „Scopul ligii este răsturnarea burgheziei, dominaţia proletariatului, lichidarea vechilor societăţi burgheze, bazate pe antagonismul de clasă şi întemeierea unei societăţi noi, fără clase şi fără proprietate privată”. (art. 1)
b) Ce trebuia sa facă adepţii comunismului pentru a realiza scopul Ligii?
   - „un fel de viaţă şi activitate corespunzătoare acestui ţel”
   - „păstrarea secretului în legătură cu toate chestiunile ligii”
   - „toţi membrii sunt egali şi fraţi şi ca atare îşi datorează unul altuia ajutor în orice împrejure”
   - „membrii poartă nume conspirative”

Cristian Preda, coordonatorul colecţiei „Biblioteca de politică”, în „nota asupra ediţiei” la volumul „Manifestul Partidului Comunist”, apărut la Editura Nemira în 2000, scria: „În Est, Marx nu mai e citit pentru că e considerat responsabil pentru catastrofa totalitară. În Vest el e citit, dar de cele mai multe ori fără ca textele sale să mai fie puse în legătură cu ceea ce s-a făcut în numele lor”.

Există şi o a treia posibilitate: să-l citim pe Marx tocmai pentru că răul totalitar şi l-a asumat ca părinte fondator; n-ar fi vorba, în acest caz, de o lectură saturată de tehnici morale, ci de una politică”.

In analiza pe care intenţionăm să o facem suntem de părere că de la această „a treia posibilitate”am putea porni la drum.

Sunt determinările economice suficiente pentru a defini terorismul şi a-i afla cauzele? Este terorismul politic cu determinări sociale ceea ce au imaginat şi teoretizat Marx şi Engels şi mai apoi Lenin şi Stalin? Dacă sunt suficiente, putem pleca de a le ele în a explica ceea ce ne-am propus.

3. Există „terorism politic”?

Cât de nou sau cât de vechi este acest „terorism politic”? dacă plecăm de la premisa că „terorismul politic” este o sintagmă care distinge tot ceea ce înseamnă crimă comisă în numele şi din cauza actelor politice, va trebui să apelăm la textul Bibliei. În Noul testament, „Sfânta Evanghelie după Matei”, capitolul 2, ni se relatează, printre altele, despre modul în care regele Irod ucide pruncii în „Bethleemul Iudeii” pentru a fi sigur de moartea pruncului Iisus. Aflând de la „magii de la răsărit”că s-a născut cel ce va deveni „regele Iudeilor”, Irod le-a zis: „Mergeţi şi cercetaţi cu de-a amănuntul despre prunc şi dacă-l veţi afla, daţi-mie şi mie de veste, pentru ca să vin şi eu să mă închin lui”.

Avem de-a face aici cu o ancestrală încercare de manipulare a bunei credinţe a magilor care sunt preveniţi in vis, de adevăratele intenţii ale lui Irod care, văzând că

fusese trădat de magi şi că familia lui Iisus, prevenită şi ea de „îngerul Domnului” fuge în Egipt, ordonă uciderea tuturor pruncilor din Betleem în vârstă de doi ani şi mai jos, după timpul pe care îl aflase de la magi.

De fapt, Irod înfăptuieşte aici un act de terorism „politic”. Speriat de posibilitatea ca poporul iudei să nu-i mai de ascultare şi să se închine noului rege Iisus, a cărei naştere fusese prevestită de „steaua de la Răsărit”. Irod ordonă „masacrarea pruncilor” scenă care, lăsând deoparte relevanţa biblică, nu reprezintă altceva decât un act disperat şi plin de cruzime, singura soluție de păstrare, în continuare, a puterii.

Tot ce a urmat de-a lungul secolelor, până azi, e istorie, modelată pe arhetipul biblic al „uciderii pruncilor”.

Indiferent cum am întoarce faptele, aici nu poate fi vorba de „terorism religios”.

Iisus Christos este arhetipic, iar evenimentele ca „fulger” şi „întoarcerea din Egipt”, „predicile”, „înfăptuirea minunilor”, „trădarea lui Iuda”, „crucificarea”, „înviatul din morți” ş.a.m.d. sunt simboluri religioase arhetipale pe care se va constitui religia creştină. Sinedriul din Ierusalim nu de aceste simboluri arhetipale s-a simțit legat, ce de posibilitatea ca acestea să evidențieze autoritatea sa religioasă. În ochii membrilor Sinedriului, Mesia devenise „inamicul public nr. 1” prin care ceea ce însămânța personalitatea şi actele acestuia în conştiința poporului. Cât priveşte pe guvernatorul roman – Pilat din Pont - care reprezenta autoritatea împăratului Romei, acesta nu avea nici un chef să permită o complicare a situației, şi aşa destul de instabilă, în zona sa de autoritate. Aşa-zisa „judecată” a lui Iisus nu se remarcă prin nimic „spectaculos” sau „original”. Lăsat să aleagă între un tâlhar, Baraba şi Iisus, mulțimea manipulată de lideri religioşi din Ierusalim a ales crucificarea. Este urmarea firească a „uciderii pruncilor” prin care se desăvârşea un act de terorism politic. Reinterpretarea biblică a tuturor momentelor care au precedat şi au urmat acestui act nu sunt altceva decât exegeze teologice care nu pot explica decât etapele parcurse de religia creştină şi atât.

De acte de terorism politic este împânzită întreaga perioadă a Revoluției Franceze. Robespiérre, durul şi intransigentul lider al acestei mişcări, avea să trimită la ghilotină mii de oameni, avea pretenții că el reprezintă modelul etic, moral şi revoluționar al societății pe care o visa şi toți acei care nu păreau a îndeplini criteriile pe care le stabilise în mod arbitrar, tot la fel de arbitrar îi trimitea la ghilotină. Aşa au căzut capetele a mii de reprezentați ai elitei franceze din epocă. Ceea ce a rămas este spiritul şi suflul nou insuflate de Revoluția Franceză. Mijloacele şi procedeele de înfăptuire a acestora nu reprezentau decât acte de teroare politică.

Terorismul politic atinge apogeul în secolul al XX-lea. Imperiul țarist se prăbuşeşte prin „terorism politic”, iar imperiul sovietic care-i ia locul se naşte şi consolidează tot pe „temelia terorismului politic”. Ceea ce se întâmplă în țările aflate sub dominația sovietică este tot de natura „terorismului politic”. Marea epurare stalinistă şi gulagul siberian seamănă mult cu „uciderea pruncilor”. Elita rusească, militară şi civilă este decimată de paranoia dictatorului georgian, un fost agent al Ohranei țariste, bolnav de „devieri” de dreapta şi de stânga sau de centru”. Canalul românesc al lui Gheorghiu-Dej nu este altceva decât „terorism politic” săvârşit din

teama față de elitele intelectuale ale românilor combinate cu ura adâncă față de toți care, într-o formă sau alta, se împotriveau regimului comunist, de „democrație populară” şi/sau nu răspund la „chemările partidului unic”.

În Germania nazistă Holocaustul, „soluția finală”, nu trebuie confundată cu „terorismul politic”; pentru că înseamnă infinit mai mult. În acest caz putem vorbi de o rațiune politică dementă şi generalizată şi, lucru extrem de important, dacă nu acceptată, atunci tratată cu indiferență de mare parte a opiniei publice germane din epocă. Acest context impune o abordare specială însă, oricum, apreciem că nu este relevant pentru ceea ce ne-am propus să discutăm, şi anume „terorismul politic”.

3. Terorismul religios, între a fi şi a nu fi

Întrebarea a frământat şi va frământa şi de acum încolo mințile multor cercetători, considerăm însă că răspunsul este foarte greu de găsit şi formulat. Vom încerca unele clarificări, fără pretenția de a epuiza subiectul:

Vom lua ca exemplu Inchiziția, un capitol care a marcat profund istoria europeană secole întregi.

Alphaeus Hyatt-Verril, autorul lucrării „Inchiziția” nota că: „Inchiziția n-a fost nicidecum o instituție exclusiv religioasă; dar într-un timp când Biserica guverna, ca să spunem aşa, lumea „civilizată”, în care politica, religia, puterea temporală, întreaga ştiință şi educație erau mâinile reprezentanților bisericii, într-un timp când fanatismul şi superstiția erau strâns legate între ele, o instituție ca Inchiziția trebuia neapărat să devină, în mare parte, o armă pentru biserică. Şi a devenit. Numai că abuzurile, crimele şi excesele religioase din vremurile acelea nu se manifestau doar în rândurile reprezentanților clerului. Europa, abia ieşită din barbarie, nu avea principiile morale de astăzi. Viața oamenilor nu valora nimic sau mai nimic şi, ca şi astăzi, în unele țări, furtul şi înşelătoria erau îndeletniciri onorabile dacă erau practicate de cei bogați.

Pe de altă parte, este foarte uşor să considerăm drept „acte de teroare” abuzurile pe care le comitea Inchiziția. Noi, cei care ne cutremurăm de groază la auzul grozăviilor privind arderea pe rug a ereticilor sau a vrăjitoarelor, smulgerea de mărturisiri sau de acte de căință în urma unor torturi înfiorătoare, le simțim astfel pentru că le privim din poziția membrilor secolului XXI, cu principiile şi valorile lui morale şi etice cu tot. Pentru oamenii evului mediu, arderea pe rug nu era privită ca fiind „cazană” mai mare decât decapitarea cu ghilotina sau spânzurarea. Într-o epocă în care ilegalitățile constau regula şi nu excepția, călcarea legii, aceleia care era pe atunci, bună sau rea, atrăgea, în mod paradoxal, pedepse care astăzi ni se par îngrozitoare. O lege din regatul Franței anului 1231 prevedea ca femeia sau amanta unui hoț trebuie îngropată de vie. În această perioadă în Germania criminalii şi incendiatorii erau executați prin tragerea pe roată, iar în Franța falsificatorii erau azvârliți în cazane cu ulei clocotit. Codul criminal al lui Carol Quintul de la 1530 prevedea orbirea, mutilarea şi sfâşierea cu cleşti înroşiți în foc, arderea de viu etc., iar pe la 1542, în Anglia, otrăvitorii erau aruncați în ulei clocotit iar trădarea se pedepsea prin spânzurare sau sfâşiere.

Cu alte cuvinte, nu intoleranța, fanatismul, cum se mai crede încă, au reprezentat cauzele apariției Inchiziției. Ea a fost consecința naturală a condiției social-politice şi economice existente în Europa secolului XIII, ca să nu mai vorbim

de faptul că Noua Inchiziție (Inchiziția Franceză) nu au nimic în comun cu Inchiziția de care vorbeam mai sus. Vremurile începuturilor Inchiziției erau tulburi. Nu existau moravuri, clerul stăpânea cele mai multe şi mai bune proprietăți. Liderii religioşi erau totodată şi liderii militari. Se porneau războaie şi se ucidea în numele crucii şi al lui Dumnezeu, se permitea criminalilor ă intre în mănăstire, să se căiască. Bandiții, criminalii, hoții îmbrăcau sutana religioasă trăind din mila oamenilor.

Inchiziția este considerată, de mulți analişti, factorul determinant care a asigurat supraviețuirea Bisericii. Fără ea,creştinismul s-ar fi stins în molima lipsei de moralitate a societății medievale şi a clerului şi în desfrâul acestuia. A fost nevoie de Inchiziție, adevărat instrument de teroare politică pentru a repune societatea pe un făgaş de normalitate creştină.

Nici conquistele spaniole nu pot fi catalogate drept acte de terorism religios. Determinările religioase erau doar de suprafață, partea de deasupra a aisbergului. Ceea ce puțini vedeau atunci era foamea de noi furturi şi de noi bogății. Competiția pentru putere în Europa era dură. Spania simțea că pierde în confruntarea cu celelalte țări dezvoltate. Şi atunci a apărut Conquista şi Cortes care au dat „o gură de aer" regatului spaniol ce avea să se prăbuşească când resursele sale intime se vor fi consumat, când puterea Inchiziției se diminuează şi noile centre de putere îşi vor face simțită prezența.

Pe drept cuvânt atunci se pune întrebarea: putem vorbi de un „terorism religios" în adevăratul înțeles al cuvântului? Unde începe şi unde se termină impactul religiei în ce priveşte acțiunile teroriste? Şi dacă există, totuşi, un terorism religios, acesta se găseşte în stare pură sau este doar o componentă, de altfel firească, a unui amalgam de cauze căruia nu i s-a reuşit i analiză structurală exactă?!

4. „Secolul XXI va fi religios ori nu va fi deloc"

Deocamdată nu-i putem contesta afirmația lui Andre Malraux. Dacă credem că nu putem s-o preluăm pe nerăsuflate, fără un minimum de circumspecție. Dacă va fi aşa cum spune el, şi nu avem motive temeinice să credem că nu ar putea fi aşa, asta ar însemna că şi terorismul ar deveni, aproape instantaneu, la fel de „religios" sau nu ar mai fi deloc. Samuel P. Huntigton spunea, în lucrarea sa „Ciocnirea Civilizațiilor": „Problema fundamentală a Occidentului nu este fundamentalismul islamic, ci Islamul, o civilizație diferită ai cărei membri sunt convinşi de superioritatea culturii lor şi sunt obsedate de inferioritatea puterii lor. Problema pentru Islam nu este C.I.A. sau Departamentul de Apărare al Statelor Unite, ci Occidentul, o civilizație diferită ai cărei membri sunt convinşi de universalitatea culturii lor şi cred că puterea lor superioară, chiar aflată în declin, le impune obligația de a-şi extinde această cultură pretutindeni în lume. Acestea sunt ingredientele de bază dintre Islam şi Occident.

De ani de zile se bate monedă pe „pericolul islamist", şi când afirmăm acest lucru facem referire la voci autorizate, care susțin că lumea democratică nu ar trebui să se teamă de civilizația Islamului, ci doar de extremiştii fundamentalişti islamici. Toată perioada războiului rece, de confruntări între lumea comunistă şi cea a democrației occidentale, pericolul terorismului şi cel al „terorii" incluse în aceasta n-a atins niciodată cotele de tensiuni pe care le atinsese confruntarea de secole dintre

Islamism şi creştinismul ortodox şi catolic, remarca acelaşi Huntington. Dar să vedem şi de ce se întâmplă astfel.

Paradoxal, în lumea „războiului rece" domină încă „raţiunea", mai ales pentru simplul motiv că cei doi mari adversari, Moscova şi Washingtonul, având şi foarte multe interese în comun, urmau reguli de comportament implicit sau explicit, analoage şi, deci, compatibile şi inteligibile în aceeaşi măsură. Sateliţii fiecărui pol de putere se comportau în limitele acestui „comportament", limitele fiind rareori depăşite, şi numai în mod „accidental". Fiecare tabără o cunoştea foarte bine pe cealaltă, se cunoştea cu precizie, în orice moment, valoarea raportului de forţe în mod diversificat, pe domenii, iar atunci când o parte risca stricarea echilibrului prin inovaţii, invenţii sau adaosuri, cantitative sau calitative, serviciile de spionaj reuşeau, în foarte scurt timp, aducerea acestuia la valori tolerabile pentru tabăra aflată în dificultate.

Aceste „elegante" confruntări pe tărâmul informaţiilor secrete şi al supremaţiei tehnologice ţineau departe riscul unei confruntări militare directe. Dacă se aprindea câte una, aceasta se desfăşura „pe terţe piepţe", fiecare parte ferindu-se ca „dracul de tămâie" să se bage în treburile celeilalte, decât pe latură propagandistică. Aici totul era permis până-n „pânzele albe", fiecare având un potenţial uman şi de idei rar întâlnite în alte epoci.

Astăzi, avem parte de mult mai multă „incertitudine" şi de lipsă de „raţiune", fapt ce se adevereşte prin multitudinea de actori aflaţi în joc: diferenţa de cutumă, disfuncţiile fenomenului de aculturaţie şi asimetria nivelurilor de interese între grupările locale aflate în luptă între ele şi cu forţele de intervenţie.

Astfel, odată cu sfârşitul războiului rece a luat sfârşit perioada de „pace gestionabilă".

În „Ciocnirea civilizaţiilor" , pe baza unor criterii mai degrabă grosolane şi aproximative, Huntington inventariază cele şapte civilizaţii: occidentală, japoneză, musulmană, hinduistă, slavo-ortodoxă şi latino-americană. Conform aceleiaşi teorii, într-un viitor aproximativ la acestea s-ar mai putea adăuga cea africană. Pentru Occident unicul şi adevăratul pericol, conform teoriei lui Huntington, ar fi posibilitatea unei alianţe dintre civilizaţia confuciană şi cea islamică.

Conflictualitatea geopolitică a viitorului este explicată de Huntington prin cinci motivaţii:

a. Diferenţele dintre civilizaţii sunt fundamentale şi inductibile datorită faptului că niciuna nu intenţionează să renunţe la propria identitate şi specificitate.
b. Tehnologia a redus valoarea distanţei ca element de separaţie făcând tot mai dificilă coexistenţa civilizaţiilor diverse.
c. „reîntoarcerea la lucru" sau la „revanşa lui Dumnezeu" constituie un liant care-şi asumă o valoare politică majoră care în trecut, într-un anumit sens, chiar substituia conştiinţa naţională.
d. Occidentul şi-a mai pierdut din atracţie şi elitele politice ale restului lumii au încercat să-şi redescopere rădăcinile.
e. Diferenţele culturale şi religioase sunt mai profunde şi mai statornice decât cele politice şi economice. Iar identitatea religioasă este mai puternică decât cea etnică.

Şi atunci, cum rămâne cu „noul secol” care nu „va fi deloc” dacă nu va fi religios?

Actele teroriste, revoltele şi asasinatele continuă cu o ritmicitate alarmantă, iar atentatele din Irak şi Afganistan amintesc, prin caracterul lor riguros, de fanatismul şi violenţele anilor de început ai expansiunii islamice. Dar expansiunea nu mai există astăzi, doar „diferenţele” dintre civilizaţii care au devenit „inductibile”, pentru că niciuna nu intenţionează să renunţe la propria identitate nici la specificul ei. Şi mai ales pentru că diferenţele culturale şi religioase sunt mai profunde decât cele politice sau economice. Şi pentru că „identitatea religioasă” este mai puternică decât cea etnică. Astfel, ajungem la o concluzie relativ simplă: religiile nu trebuie condamnate ci respectate. Valorile politice se estompează într-un ritm halucinant, cele de natură economică nu dau semne să erodeze valorile religioase. Diminuarea resurselor de viaţă determină refugiul în credinţă. Secolul nostru va fi religios la fel ca toate celelalte. Omenirea n-a cunoscut niciodată „etape de fericire” care să producă desprinderea omului de credinţa religioasă, din contră, credinţa s-a concretizat prin recunoştinţa pentru darurile primite de la „Providenţă”.

Cheia problemei constă în efortul de a înţelege că la propria identitate, inclusiv cea religioasa, nu renunţă nimeni şi că „diferenţele dintre civilizaţii” nu se abordează prin violenţă, ci prin raţiune şi înţelegere.

Celebrul om politic şi profesor universitar Nae Ionescu îi spunea nu mai puţin celebrului Petre Ţuţea, pe atunci student: „Omul, domnule Ţuţea, nu devine, nu evoluează. Omul se dumireşte”.

DISENSIUNILE SPAȚIULUI ECONOMIC ISLĀMIC ŞI TENSIUNILE INDUSE DE ACESTEA

Isabela ANCUȚ*

The author presents us a very short presentation of the economical strong points of Islamic world, simultaneously with the weakness ones. It is like the eternal problem of who came first, the egg or the chicken, the advantages determined by the strategic resources came first or the troubles determined by them? Is the a strong point of the Islamic world or a problem for it? Is really a problem for Islam the turmoil determined by the lack of water? The troubles determined by the dissension within the Islamic world confine oneself to this world or can damages other international, regional or local actor on the international stage? And, the dimension of these dissensions what are?

De prea multe ori, în istorie şi în prezent, lumea musulmană s-a confruntat cu nenumărate provocări ca urmare a schimbărilor sociale intervenite, a apariției violente a tehnologiilor străine în acest spațiu tradiționalist, a apariției ideologiilor politico-religioase aflate în diferență cu conservatorismul tradițional sau modernismul regimurilor laice. De asemenea, multe dintre mutațiile ce au avut loc şi încă se desfăşoară în acest spațiu sunt privite, în mod eronat, prin prisme şi puncte de vedere stereotipe, simpliste, antagoniste. Temerile lumii occidentale şi modul de reacție a acestora la aceste mutații au provocat, pe bună dreptate, o reacție de recul, de apărare a statelor din spațiul islāmic.

Rupt între dorința de modernitate şi frica față de incisivitatea Occidentului, Islāmul se luptă cu propriile clivaje politice, sociale şi economice. Pe plan economic, spațiul islāmic se caracterizează, în mod direct, prin importanța zăcămintelor de petrol, iar în mod indirect prin transferul de mijloace financiare, publice sau private, în interiorul zonei. **Petrolul** este, de departe, materia primă cu cea mai mare importanță geopolitică şi geostrategică, importanța sa venind din caracteristicile fizico-chimice ale produsului şi din gradul mare de concentrare spațială a acestuia în acest spațiu. În prezent, mai mult de jumătate din rezervele mondiale de petrol sunt concentrate în Orientul Mijlociu, mai ales în spațiul restrâns al Golfului Arabo - Piersic şi în împrejurimile acestuia. Randamentul foarte mare al exploatărilor din această zonă le fac cele mai profitabile. În plus, problema petrolului joacă un rol esențial la trasarea frontierelor din Peninsulă, acesta fiind şi motivul pentru care, şi în prezent, unele state utilizează noi perimetre de concesiune petrolieră ca bază pentru revendicările teritoriale, cum sunt cazurile Yemenului şi Emiratelor Arabe Unite. Liderii islāmici moderați au sesizat avantajele modelului economic şi cultural occidental – în special datorită atragerii de capital străin - şi au favorizat pătrunderea societăților transnaționale în spațiul islāmic, pe fondul laicizării şi democratizării societății. Efectele economice şi sociale ale acestei politici au fost evidente, aceste state renăscând din deşert, problema apei fiind rezolvată prin desalinizarea apei

* **Funcționar public, inginer, Ministerul Apărării Naționale**

marine şi transportul acesteia. Un exemplu clar în acest sens, este analiza produsului naţional brut şi cheltuielile publice în ţările islāmice petroliere care a înregistrat un ritm ascendent continuu, garanţie a progresului economic şi social. O analiză a PNB-urilor în perioada 1998 – 2007 a reliefat diferenţieri economico-sociale semnificative, existente chiar în cadrul statelor islāmice ce dispun de mari rezerve de petrol. Dacă în statele Golfului valorile PNB-ului se situează între 8.000 şi 18.000 USD/ locuitor, în Irak acesta coboară sub pragul de 500 USD/ locuitor. În alte state aflate în curs de dezvoltare care se confruntă cu dificultăţi economice pe fondul unor tensiuni conflictuale (Iran), valorile PNB-ului se încadrează între 1.000 – 3.000 USD/ locuitor. Consumul de energie electrică, alt indicator de bază al bunăstării sociale înregistrează variaţii mari, între 350 dolari USD/ locuitor în Indonezia şi 15.000 USD/ locuitor în Kuwait. Arabia Saudită a devenit chiar şi exportator de cereale având o suprafaţă irigată de peste jumătate de milion de hectare. Pentru ţările islamice din zona Mării Caspice, mizele cresc şi mai mult deoarece nu mai este vorba doar de exploatarea resurselor ci şi de transportul acestora către actori internaţionali. Toţi aceşti factori ne arată că nu rezervele de petrol sunt principala cauză a progresului economic şi social, ci politica economică faţă de aceste rezerve.

Astfel, în zona Orientului Mijlociu[1] avem state a căror politică economică favorizează pătrunderea societăţilor transnaţionale, în pofida existenţei, în majoritatea cazurilor, a unor regimuri politice totalitare - Emiratele Arabe Unite, Arabia Saudită, Kuwait, Bahrain; state implicate în conflicte civile sau transfrontaliere, cea mai mare parte a acestora fiind, cel puţin parţial, conflicte cu caracter religios, cu implicaţia grupărilor teroriste islāmice fundamentaliste care se constituie în obstacole serioase în penetrarea companiilor transnaţionale în aceste state. Aceste state nu au o legislaţie bine pusă la punct în ceea ce priveşte regulile de drept comercial internaţional; state cu puteri teocratice, ostile lumii occidentale, sau care sunt acuzate că sprijină terorismul internaţional - Iranul. Factorii limitativi ai pătrunderii industriei şi finanţelor străine (transnaţionale) în aceste state au fost generate de ambele părţi: de către ţările gazdă prin legislaţia ostilă globalizării economice determinate de orientările politice şi religioase spre economia de tip autarhic şi pe sprijinirea valorilor tradiţionale, iar pe de altă parte de marile puteri prin embargourile comerciale aplicate acestor state; state în plină dezvoltare, care aspiră la rolul de puteri regionale, dar cu o infrastructură încă insuficient dezvoltată datorită condiţiilor topografice, naturale sau sociale particulare.

Deci, cele două mari probleme ale spaţiului islāmic sunt şi cele care le rezolvă - *petrolul* şi *apa* – şi care determină imense contraste în acest spaţiu. *Petrolul* va atrage capital - prin aceasta rezolvându-se problema apei (introducerea de tehnologii moderne), a asigurării hranei, a asigurării confortului individului şi societăţii. *Capitalul* – rezultat al existenţei petrolului - atrage şi alte produse de sorginte occidentală, fapt ce va intra în contradicţie cu tradiţiile autohtone, în special în statele tradiţionaliste şi fundamentaliste, determinând o reacţie de accentuare a tendinţelor fundamentaliste. Cele două elemente se întrepătrund, unul determinându-l pe celălalt.

[1] Săgeată Marcela, **Lumea islāmică – o reţea dinamică de sisteme,** Editura Top Forum, Bucureşti, 2006, p. 20.

Din acest moment este foarte uşor să delimităm regiunile bogate în petrol, care vor aduce venituri corespunzătoare şi, implicit, vor asigura o existenţă decentă locuitorilor săi, şi regiunile sărace cu grad redus de accesibilitate unde economia este una de subzistenţă şi unde infrastructurile extremiste se dezvoltă cu mare uşurinţă. Din aceste puncte de vedere, elementele ce fracţionează spaţiul islāmic în ansamblul său sunt deţinerea unor resurse naturale însemnate; rata mare a natalităţii în statele islāmice (mai ales dacă se corelează cu recesiunea economică şi politicile de management ale resurselor umane inflexibile sau având un model de dezvoltare depăşit, problemele ce derivă din acest factor fiind migraţia excesivă şi tensiunile sociale interne care fac ca dezvoltarea organizaţiilor extremiste să se realizeze într-un mediu propice lor); politica internă/ externă a statelor islamice (determină gradul de insecuritate al individului, concretizat tot în migraţia excesivă); deşertificarea (în continuă creştere, în special în sudul Saharei şi cu consecinţe dezastruoase la nivelul comunităţilor locale; este, uneori, nu numai rezultatul acţiunii naturii, dar şi cel al erorii umane în gestionarea resurselor, a suprapopulării necontrolate).

Apa a fost şi este una din sursele embrionare ale civilizaţiei islāmice, rivalitatea asupra resurselor de apă potabilă survenind, cu precădere, din repartiţia inegală a acestora şi din tendinţa statelor şi autorităţilor locale de a le stoca pentru consumul intern sau de a le comercializa la preţuri cât mai avantajoase. Rivalităţile sunt exprimate prin lucrări sau proiecte hidrotehnice şi există nu numai între state ale căror teritorii sunt traversate sau mărginite de acelaşi fluviu, ci şi între regiuni sau oraşe din cadrul aceluiaşi stat, interesate să valorifice resursele de apă din bazine hidrografice aflate la relativă distanţă. Dezvoltarea tehnologică a atras multiplicarea posibilităţilor de deturnare a resurselor de apă, mai ales în zonele transfrontaliere, cea mai mare parte din debitul unui fluviu putând fi deturnată prin canale de sute de kilometri lungime, prin reţinerea unui volum mare de apă în lacurile unor baraje sau rezervele de ape subterane din zonele transfrontaliere pot fi pompate unidirecţional, doar în beneficiul unor state care dispun de asemenea tehnologii avansate. Un exemplu concret, în acest sens, este conflictul arabo-israelian. Este inutil se spunem că singurele terenuri acvifere din zonă sunt cele din Masivul Golan, unde coboară mici cursuri de apă spre Lacul Tiberiada, şi care este sub controlul israelian, acesta fiind punctul strategic al întregii reţele de aducţiune a apei deoarece sunt necesare pompe puternice pentru a ridica apa la nivelul litoralului şi podişului unde locuieşte populaţia. Controlul israelian se exercită şi asupra pânzelor freatice subterane, fiind interzise săparea de puţuri sau de foraje de apă fără aprobarea acestuia. Împărţirea resurselor de apă ale Eufratului, Nilului sau Indusului reprezintă tot atâtea surse potenţiale de conflicte. Turcia reprezintă o sursă de ape, de pe teritoriul său izvorând cele două mari fluvii ale Orientului Mijlociu: Eufratul (2.230 km) şi Tigrul (1950 km), ambele având cursuri paralele şi vărsându-se în Golful Piersic printr-un estuar comun – Shatt al Arab. Construirea aproximativ a 20 de baraje pe cursurile superioare ale acestora, a determinat limitarea considerabilă a acestor resurse pentru vecinii din aval, Siria şi Irak. Turcia poate stoca echivalentul debitului pentru un an al celor două fluvii, fapt ce ar putea determina panică în rândul populaţiei irakiene şi siriene. În plus, Turcia şi-a exprimat dorinţa de a dezvolta irigaţii pe mari suprafeţe din sudul munţilor Taurus care ar reduce, mai mult decât substanţial, resursele de apă

necesare dezvoltării agricole a Irakului şi Siriei. La rândul lor, Siria şi Irak rivalizează între ele deoarece Siria a efectuat lucrări de dezvoltare a sistemului său de irigaţii în aval de marele baraj Tabka de pe Eufrat, rezultatul fiind reducerea resurselor pentru Irak. Situaţia este similară şi în cazul Nilului. Barajul de la Assuan a sporit resursele de apă ale Egiptului şi a determinat creşterea demografică. Totuşi resursele de apă egiptene sunt condiţionate de ceea ce se poate produce în amonte de barajul de la Assuan, în Sudan şi Etiopia, de unde provin mare parte din apele Nilului. Acesta este motivul pentru care Egiptul revendică cea mai mare parte a Nilului. Egiptul este îngrijorat că Sudan şi Etiopia pot lansa proiecte ce valorifică apele Nilului Alb şi pe cele ale Nilului Albastru, implicit reducând apele care ajung la barajul de la Assuan.

Alături de problemele legate de împărţirea şi gestionarea resurselor de apă şi care pot constitui surse de tensiuni geopolitice, pot apare probleme şi tensiuni legate de preţul acestor resurse de apă. Situaţia Arabiei Saudite unde apa este facturată la consumator de aproximativ 100 mai ieftin decât la Paris demonstrează că, în numeroase cazuri, preţul de vânzare al apei nu este numai în funcţie de preţul de cost, ci şi de alţi factori geopolitici mult mai complecşi între care resursele financiare datorate petrolului deţin rolul cel mai important. Acestea, la rândul lor, sunt influenţate de deschiderea pe care guvernelor acelor state islāmice o au faţă de pătrunderea capitalului occidental.

În spaţiul Turkestanului ex-sovietic folosirea neraţională a apei celor două mari artere hidrografice (Amu-daria şi Sâr-Daria) a avut drept rezultat un dezastru ecologic manifestat prin retragerea considerabilă a suprafeţei lacului Aral, sursa de alimentaţie a celor fluvii, sărarea şi deşertificarea regiunii, dar şi un dezastru economic determinat de colapsul activităţilor de pescuit din zonă, creşterea şomajului. Noile state şi problemele teritoriale dintre ele ridică problema partajului, între ele, a acestor resurse. Mai mult, trebuie să menţionăm că una din componentele principale ale conflictului indo – pakistanez este şi cea a partajului resurselor de apă a Indusului. Problemele menţionate sunt însă contrazise de exemplu Arabiei Saudite unde apa este mai ieftină chiar decât cea dintr-o ţară europeană, iar în acest caz va trebuie să ţinem seama de alţi factori geopolitici importanţi precum resursele financiare datorate petrolului.

Singura cale de diminuare a conflictelor din zona islāmică ar putea-o constitui crearea unei pieţe regionale a resurselor de apă la nivelul consumatorului, precum şi o mai bună atragere a investiţiilor pentru dezvoltarea infrastructurilor în acest sens.

Factorii menţionaţi au repercusiuni negative în economia şi politica statelor islāmice, impactul acestora determinând şi dimensiunile disensiunilor dintre acestea. La rândul lor, aceşti factori duc la efecte negative precum: creşterea eterogenităţii etnice prin migraţia excesivă şi apariţia unor forţe centrifuge prea puternice pentru structura organizatorică a statelor (statele din spaţiul islāmic ex-sovietiv, Sudan, Pakistan, Turcia - Kurdistan); exportul forţei de muncă (unele ţări folosesc acest export pentru a-şi întări economia prin valuta trimisă acasă de această forţă de muncă, iar altele folosesc forţa de muncă pentru a-şi întări unele sectoare economice); dezvoltarea criminalităţii organizate, respectiv a traficului de persoane; exacerbarea politicului în Islām şi a fundamentalismului extremist islāmic.

Bibliografie:

[1] ANGHELESCU Nadia, **Introducere în Islam**, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1993.

[2] SĂGEATĂ, Marcela, **Lumea islāmică – o rețea dinamică de sisteme,** Editura Top Forum, Bucureşti, 2006.

POSIBILE SOLUȚII DIPLOMATICE PRIVIND CONFLICTELE ETNICE ŞI RELIGIOASE CONECTATE CU/DE LUMEA ISLĀMICĂ

Isabela ANCUȚ*

In the light of the classical diplomatic methods, there are no solutions to the ethnic or religious conflicts, either they are identitary or not. The solutions appear but are yet inconceivable. So are the new evolutions of the old conflicts. So, what must we do? What do we have to do? What does the new solutions mean, if there any? Maybe a new approach is only what we have to think about.

Secolul XXI a adus o nouă provocare pentru statele, națiunile, comunitățile şi etniile lumii, respective trecerea de la vechea beligeranță armată la o nouă formă a războiului, menționată şi de A. Toffler, războiul religiilor. Ceea ce este deosebit de periculos pentru acest tip de război este faptul că el este considerat justificat şi acceptat, are un caracter semi-privat deoarece „actorii internaționali" capabili să-l desfăşoare sunt minimi (ca număr), se bazează pe înfrângerea adversarului fără luptă (lupta clasică) şi are un singur beligerant - religia[1]. Deşi vorbim de un nou tip de război, acesta are rădăcini puternic ancorate în sfera politicului, socialului şi economicului real/actual, spațiul de manevră şi desfăşurare a acestuia fiind prezentat de intersecția şi interconectarea celor mai complexe şi performante tehnologii militare, acțiuni complexe, desfăşurate pe coordonate strategice şi tactice foarte diferite de cele actuale. Complexitatea şi capabilitatea forțelor adversarului sunt din ce în ce mai dificil de presupus şi cunoscut, de prevăzut, iar alerta va fi permanentă.

În trecut şi în prezent, s-a pus un accent mai deosebit pe acumularea de resurse materiale şi mai puțin pe cele referitoare la cunoaştere, iar încercările de echilibrare între cele două aspecte s-au făcut prin alte forme de război (energetic, IT, pe anumite laturi ale Intelligence-ului etc.). Noua formă de conflict extreme – războiul se va manifesta cu o mai mare virulență în viitor, în special pentru că războiul informațional (non-IT) va folosi mecanisme greu de imaginat pentru a-şi disimula violența.

Este greu de înțeles de ce nu se poate aplica principiile democrației clasice în anumite teritorii şi zone dacă nu se cunosc, cu adevărat, în profunzime, realitățile acestei lumi, realitățile sociale, şi implicit, cele religioase – cu precădere ale lumii islamice călăuzite de Coran, Shari'a, Hadith etc.

Procesele ce fluctuează în Islām sunt tradiția şi modernitatea. Modernizarea este binevenită dacă se reduce rolul şi influența tradiției, şi implicit a religiei, dar totul este similar unei monede de aur. Şi ca la orice monedă avem două fațete. Din păcate, reversul monedei o reprezintă creşterea extremismului religios fundamentalist în detrimentul moderației şi logicii/rațiunii. Accesul la educație, la dreptul de a fi

* **Funcționar public, inginer, Ministerul Apărării Naționale**

[1] Col. Pană Dumitru, **Războiul şi geopolitica lumii în secolului XXI,** Universitatea Națională de Apărare, 2009.

judecat corect şi imparţial în tribunale civile şi penale ar putea fi considerate paşi de „democratizare" a societăţii islāmice, paşi ce ne pot ajuta atunci când apare şi necesitatea rezolvării unor conflicte în interiorul acesteia, sau puternic relaţionate cu aceasta.

Ar trebui ca tocmai concepţiile de viaţă ale lumii islāmice diferite de cele occidentale să fie paşi de cristalizare a unor noi, complexe metode şi/sau procedee de soluţionare viitoare a conflictelor etnice şi religioase, indiferent unde s-ar manifesta acestea.

Teama musulmanilor faţă de Occident, conflictele ce derivă din acestea vin din modul eronat de interpretare a concepţiilor unei părţi vis-a-vis de concepţiile lumii celeilalte părţi. Deşi predică democraţia prin prisma independenţei individuale, de foarte de curând, chiar şi Occidentul se pare că a ajuns la concluzia că individul şi familia sa nu pot veni pe planuri separate şi nici nu este viabilă clasificarea acestora. Aşa cum este eronat să gândim că setea de progres, de inovaţie a Occidentului este o concepţie greşită, tot aşa de eronat este a gândi că Islāmul nu acceptă libertatea de gândire.

Anne-Marie Delcambre[2] arăta că „..în Islām, fiecare musulman are obligaţia să se ocupe de aproapele său, pentru a-l determina să facă binele şi a-l împiedica să facă rău, şi este răspunzător de fratele său întru religie, căci membrii comunităţii sunt ca degetele de la mână: dacă unul este bolnav, celălalt suferă. Occidentalizarea stârneşte teamă, fiindcă ea duce la o nouă definire a omului, a omului fără legături familiale, liber şi autonom. Pentru musulmani, statutul de credincios impune apartenenţa la comunitate. Nu există drepturile omului, ci doar îndatoririle credinciosului care trebuie să respecte drepturile lui Dumnezeu!"[3] Cum să interpretăm atunci, vis-a-vis de această remarcă, una din principalele legi ale Creştinismului: „Iubeşte-ţi aproapele ca pe fratele tău....". Indiferent de ritul sau etnia fiecărui individ, religia rămâne o prezenţă vie în viaţa sa politico-socială.

Riscului apariţiei unor conflicte interreligioase i se poate adăuga apariţia unor tensiuni între denominaţii mai vaste, cum ar fi susţinătorii religiei şi cei ai secularismului, influenţa curentelor seculare asupra vieţii cetăţii înregistrând creşteri semnificative în ultimele decenii. Drumul spre conflict este uşor de parcurs pentru că sunt implicate aspecte legate de identitatea individuală şi/sau naţională care sunt sensibile la orice influenţă externă percepută drept agresivă. În alte cazuri sunt lezate, în mod direct, drepturile fundamentale ale omului, în special acolo unde ideologiile totalitare încă există. Deşi traversăm o perioadă ale cărei fenomene determinante sunt regionalizarea şi globalizarea, elementele etnice şi religioase constituie, încă, puternice elemente de definire a comunităţilor umane.

Personalizarea diferitelor zone de civilizaţii s-a făcut, pe lângă mulţimea de componente ideologice şi culturale, prin bazele lor etnico-religioase. De asemenea, se cunoaşte faptul că acţiunea factorilor de risc la adresa statului, ca actor de bază pe scena internaţională, are loc la nivel de teritoriu, de populaţie şi identitate. Din punctul de vedere al identităţii se pot ivi crize de integrare, de participare sau de

[2] Delcambre Anne-Marie, **Islamul**, Editura CNI Coresi, ed. III, Bucureşti, 1999.
[3] Anghelescu Nadia, Introducere în Islam, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1993.

distribuție, identitatea fiind un element definitoriu în ceea ce priveşte interesele. Astfel de crize capătă un caracter multidimensional, cu implicații economice şi socio-politice, putându-se ajunge la slăbirea instituțiilor sociale şi economice, concomitent cu existența unor influențe externe cauzate de nivelul avansat de inter-conectivitate la nivel regional şi global, creându-se astfel, o presiune puternică asupra schimbărilor sociale şi culturale. Acestea pot provoca reacții diferite şi complexe, strâns legate de aria de civilizație în interiorul căreia se manifestă.

Cu toate că majoritatea marilor doctrine spirituale promovează pacea, religia rămâne pe mai departe un suport ideologic al unor conflicte armate, din acest motiv analizele de securitate internațională neavând permisiunea de a face abstracție de acest factor (etnico-religios) în estimările specifice. Pentru a combate condițiile transformării religiei în factor de generare a conflictelor armate este suficient, dar necesar, eliminarea următoarelor elemente: existența într-un spațiu, la un moment-dat, a unor puternice discriminări religioase; combinarea discriminărilor religioase cu cele etnico-culturale şi politice cu decalajele economico-sociale; prozelitismul religios agresiv şi violent; fundamentalismul religios, cu precădere, islāmic etc. Conflictele (etnico-) religioase din Balcani, Caucaz, Asia Centrală şi Orientul Apropiat şi Mijlociu s-au prezentat rar în formă pură. În cele mai multe situații, scopurile, obiectivele, formele de materializare ale conflictelor au fost şi sunt complexe, factorul religios fiind preponderent sau nu. Atunci când apartenența la o religie devine element esențial sau important de identificare a unui grup social (în special a identității naționale), conflictele politico-militare au caracter religios pregnant sau preponderent; iar în situația în care grupurile sociale defavorizate în cadrul unor societăți se identifică cu o religie, conflictele violente dintre „favorizați" şi „defavorizați" iau forma conflictelor religioase. În societățile cu nivel redus de maturizare a națiunii moderne, religia a oferit şi oferă susținere ideologică pentru realizarea unor platforme politice în vederea realizării unor coeziuni statale sau regionale (acolo unde predomină încă structurile tribale şi de clan). Pe de altă parte, anumite grupuri politice internaționale recurg la religie pentru a-şi legitima programele şi acțiunile „antimondialiste" (fundamentalismul islāmic de tip Al Qaeda care brodează pe tema conflictului civilizațional împotriva Occidentului „materialist" şi „satanic"). Orientul Mijlociu este de mult timp cea mai activă şi periculoasă sursă de terorism a lumii însă, în ultima vreme, ținta predilectică a terorismului au constituit-o, în această regiune, cetățenii, bunurile şi interesele SUA, dar şi cele ale statului Israel, în acest ultim caz chiar pe teritoriu național. Cel mai elocvent exemplu îl reprezintă însă acțiunile grupării Al Qaeda, condusă de Osama bin Laden, mult mediatizată după atentatele teroriste din 11 septembrie 2001 din SUA şi după războiul declanşat împotriva sa de SUA şi aliații săi. Există şi alte zone cu activitate teroristă intensă, precum Algeria, unde organizațiile islāmice fundamentaliste folosesc acest procedeu pentru a lupta împotriva guvernului, fenomen ce se manifestă la o scară mai redusă şi în Egipt. În Cecenia, devastată după războiul împotriva Rusiei, terorismul este utilizat de diversele clanuri războinice în scopul subminării guvernului, dar şi pentru obținerea de foloase materiale, în special din răscumpărarea ostaticilor – în general cetățeni străini, deci cu resurse financiare. Terorismul este însă prezent şi în alte zone geografice, în America Latină, în special sub forma guerilelor

urbane sau rurale, animate de doctrine politice de extremă stângă (Sondero Luminoso şi Tupac Amaru), iar în Europa terorismul este activ atât în statele dezvoltate din punct de vedere economic, cum ar fi Irlanda de Nord şi Spania, dar şi în Balcani ca de exemplu în Bosnia –Herţegovina, iar mai nou, pe o scară mult mai extinsă, în Kosovo. Sporadic, terorismul este prezent şi în Turcia şi Grecia.

Încercarea de a combate terorismul numai prin mijloace militare este o „misiune imposibilă", el nefiind, în mod fundamental, o problemă militară ci una politică, socială şi economică. Organismul militar, prin însăşi destinaţia, structura şi pregătirea componentelor sale, nu este adecvat combaterii terorismului, la modul cel mai general, anumite structuri militare putând participa la lupta antiteroristă, în general numite forţe „speciale", fără însă a deţine rolul principal în aceasta. Exemplele care întăresc această afirmaţie sunt eşecul evident al forţelor de apărare ale Israelului (denumirea oficială a forţelor armate ale acestui stat), cea mai puternică forţă militară din Orientul Mijlociu, de a preveni atentatele sinucigaşe cu bombe pe teritoriul Israelului de către membri ai mişcării islămice de rezistenţă Hamas; prevenirea ori stoparea revoltei palestiniene Intifada, ca şi prevenirea atacurilor cu rachete executate de pe teritoriul Libanului de către guerila pro-iraniană Hezbolah (Hizb′allah-partidul lui Allah) împotriva unor localităţi din nordul Israelului, chiar în timpul operaţiei israeliene Fructele Mâniei (Grapes of Wrath) executate împotriva acestei organizaţii, în 1996, în Liban; imposibilitatea armatei britanice de a descuraja Armata Republicană Irlandeză (mişcarea extremistă catolică ce luptă pentru independenţa Ulsterului) de a întreprinde atacuri teroriste nu numai în Irlanda de Nord, dar şi pe teritoriul Angliei; incapacitatea SUA de a preveni ori pedepsi atacurile teroriste împotriva corpului expediţionar american de la Beirut în 1982, asupra trupelor staţionate în Dhahran, în Arabia Saudită în 1991, imediat după încetarea războiului din Golf, ori mai recent contra ambasadelor SUA din Kenya şi Tanzania în 1998, ori de a preveni atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 de la New York şi Washington. Din fericire, până acum, în România organizaţiile teroriste active au fost fără excepţie străine, infiltrate mai mult sau mai puţin ilegal şi care şi-au focalizat acţiunile împotriva propriilor conaţionali ori a intereselor celor pe care aceste organizaţii îi consideră inamici tradiţionali.

Poate că una din metode de soluţionare a conflictelor ar trebui să nu urmeze schema obişnuită conflict stadiul 1 – conflict stadiul 2 – conflict stadiul 3 – război – pace, ci în loc de *soluţionarea* conflictelor să obţinem *transformarea* acestora în ceva ce ar putea fi mai uşor de detensionat/rezolvat.

Există însă nişte factori ce au relevanţă în procesul de detensionare precum: estomparea logicii geopolitice a controlului de zone de influenţă sau puncte strategice, corectarea procesului de globalizare, respectarea varietăţii culturale, înlăturarea efectelor agravării disparităţii economice, orientarea rolului diplomaţiei, negocierilor şi metodelor paşnice de rezolvare a conflictelor prin eliminarea instituţiilor lor rigide cu altele mult mai flexibile, perfectarea şi reorientarea securităţii colective, reluarea problemelor globale în sens pozitiv[4], crearea unei conexiuni clare, fără echivoc, între procesul de integrare regională şi cel global,

[4] Malița Mircea, *Jocuri pe scena lumii*, Editura C.H.BECK, Bucureşti, 2007.

punerea în practică a unor acțiuni concrete pentru micşorarea faliilor fundamentale existente precum cele economice, culturale etc. şi reorientarea abordării soluționării unor conflicte aşa-zise tradiționale (conflictul arabo-palestinian), fie ele identitare sau nu.

Poate că soluții noi ar putea fi şi folosirea mult mai intensiv şi la scară mare a creativității în domenii considerare rigide, chiar şi în diplomație. Eliminarea, chiar şi parțială, a stereotipurilor simpliste care demonizează inamicul, care dau toată vina pe cealaltă parte, eliminarea abordării pasive (Palestina, Africa de Sud, Kosovo) şi instaurarea unei terțe părți obiective pentru echilibrarea poziției părților ar putea duce la detensionarea conflictelor, dar are şi mici posibilități să escaladeze. Deci nu este o soluție perfectă..O altă opțiune ar fi încercarea de reîncadrare a conflictului chiar în ochii participanților la acesta. Regândirea proceselor creative de gândire – brainstormingul, gândirea analogică, jocul de roluri – ar fi altă soluție extrem de neacademică pentru soluționarea conflictelor. Creativitatea, în acest caz, ar putea exact opusul definiției acestei noțiuni – procesul în care noutățile apărute sunt dezvoltate, sunt văzute ca acceptabil de folositoare şi satisfăcătoare pentru o anumită audiență dată. Dar cine stabileşte noțiunea de „acceptabil de folositoare şi satisfăcătoare" şi cine defineşte termenul „o anumită audiență dată". Tocmai aceste coordonate, pe care se construiesc noțiuni, termeni şi se definesc relații, ar trebui revizuite.

Deja se vehiculează noțiuni precum „negocieri paralele" sau „reechilibrarea balanței de interese şi transpunerea acesteia în construcția instituției negocierilor", dar trebuie să amintit, dacă este necesar, că fiecare monedă de aur are două fațete şi, pesimist vorbind, există şi o serie de aspecte negative a creativității în diplomație. Este suficient de amintit, în cazul „negocieri paralele", de recrearea atmosferei psihologice şi nu a restructurării conflictului sau promovării unei percepții subiective în cazul valorii intereselor din conflict, sau, în cazul „reechilibrarea balanței de interese şi transpunerea acesteia în construcția instituției negocierilor", a definirii greşite a noțiunilor din interiorul acestei metode sau, mai rău, a folosirii abuzive şi eronate a acestora. Opinia multor specialişti, în ultima perioadă de timp, este că trebuie să încercăm aceste noi metode, că trebuie să devenim mai creativi dacă chiar dorim să rezolvăm conflictele existente. „Ai greşit continuă, ai învins continuă" afirma Nansen. Poate că ar trebui să-l ascultăm.

Bibliografie:

[1]. ANGHELESCU Nadia, Introducere în Islam, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1993.

[2]. DELCAMBRE, Anne-Marie, **Islamul**, Editura CNI Coresi, ed. III, Bucureşti, 1999.

[3]. MALIȚA Mircea, **Jocuri pe scena lumii,** Editura C.H.BECK, Bucureşti, 2007.

[4]. PANĂ, Dumitru, col., **Războiul şi geopolitica lumii în secolului XXI,** Universitatea Națională de Apărare, 2009.

TERORISMUL ZONELOR GRI – CARACTERISTICI ŞI AREAL DE DEZVOLTARE

Claudio Edmond APOSTOL*

The modern society will always be in jeopardy by terrorism, in all of its forms, which represents a major threat to national security, to human security and to individual freedoms, anywhere in the world. The states will have to condemn the oppression and the discrimination of which the ethnical and religious minorities fall victims, to ask the Parliaments to adopt laws which can guarantee the rights of the minorities, to identify all the acts of oppression and discrimination against them and to establish penalties against those who makes them.

The new types of risks, hard to locate and practically impossible to fight against with modern traditional means, require a new integrated approach, which should combine the political, economical and financial instruments with a strategy regarding the usage of new technologies destined to counter-fight the phenomenon in its whole.

Încercând o abordare a criminalităţii strategice şi a terorismului "zonelor gri", organizaţiile de aplicare a legii au urmărit să stabilească repere coerente, pornind de la cunoaşterea empirică şi de la considerentele teoretice.

În esenţă, sunt patru elemente definitorii ale crimei organizate, recunoscute de marea majoritate a teoreticienilor: existenţa unei ierarhii organizate şi stabile; dobândirea de profituri prin infracţiuni; folosirea forţei şi a intimidării; folosirea corupţiei pentru menţinerea stării de siguranţă.

În anul 1993, Grupul ad-hoc pentru Crima Organizată al Uniunii Europene a adoptat următoarea definiţie care a fost prezentată la Consiliul Europei: "crima organizată este prezentă ori de câte ori două persoane sunt implicate într-un proiect infracţional comun, de-a lungul unei perioade de timp mai extinse sau nedeterminate, cu scopul de a obţine putere şi profituri şi atunci când micului asociat i se dau sarcini pe care să le îndeplinească în interiorul organizaţiei prin: afaceri sau activităţi corelate afacerilor; folosirea violenţei sau a intimidării; influenţarea mediilor politice, a mijloacelor de informare în masă, a economiei, a guvernului sau a organelor judiciare; controlul exercitat asupra unui teritoriu, dacă este necesar, în scopul comiterii, în colectiv sau individual, a infracţiunilor plănuite, care, din punct de vedere legal, vor putea fi considerate infracţiuni grave".

La această definiţie, care nu este decât definiţia de lucru a Uniunii Europene, s-a anexat un tabel cu 11 caracteristici, care să fie folosit în perioada pregătirii rapoartelor despre crima organizată şi care să faciliteze înţelegerea mai precisă a acestui fenomen.

Aceste caracteristici sunt: colaborarea dintre două sau mai multe persoane;

- existenţa unor împărţiri a responsabilităţilor;
- operează pe o perioadă lungă sau nedeterminată de timp;
- operează conform unei anumite discipline şi a unui anumit control;
- sunt bănuite de infracţiuni grave;

* **Locotenent colonel, Serviciul de Protecţie şi Pază**

- operează la nivel internațional;
- folosesc violența şi alte mijloace de intimidare;
- folosesc structurile comerciale sau pseudo-comerciale;
- spală bani murdari;
- îşi exercită influența în politică, mass-media, administrația publică sau în sectorul economic;
- urmăresc profitul şi puterea.

După unii autori, interpretarea ad-literam a caracteristicilor ar putea atrage după sine incriminarea unor organizații multinaționale, dar criteriile fixate pentru delimitarea infracțiunilor grave par să excludă o asemenea eventualitate.

Evoluțiile societății moderne scot în evidență, în pofida intervenției energice a statului şi justiției în acțiunile de combatere a criminalității, extinderea faptelor de corupție şi fraudă în tot mai multe sectoare ale vieții economice şi sociale, precum şi o creştere a actelor de violență îndreptate împotriva persoanelor şi patrimoniului public şi privat.

Criminalitatea continuă să reprezinte, în continuare, prin modalitățile de manifestare, un fenomen deosebit de grav cu efecte şi consecințe negative asupra stabilității, atât la nivelul instituțiilor, cât şi la nivelul grupurilor şi indivizilor.

Problema criminalității organizate a constituit obiectul preocupării mai multor țări europene care, luate prin surprindere de expansiunea şi organizarea infractorilor pe plan internațional, a impus acțiunile concrete pentru neutralizarea, în special, a mecanismelor subterane ale activităților criminale.

Acesta se referă, între altele, la activități financiare ilegale, la traficul de armament, muniții, explozivi, droguri, la prostituție, pariuri clandestine şi traficul cu opere de artă. La aceasta se adaugă criminalitatea ecologică, mai ales în materie de tratare a deşeurilor.

Fenomenul crimei organizate are o serie de particularități şi caractere distincte care sunt dependente de: evoluția social-istorică, culturală şi economică, natura regimului politic, de sistemul legislativ şi de starea spiritual-morală a membrilor societății.

Nu este lipsit de importanță faptul că multe din activitățile ilicite ce intră în sfera crimei organizate pot constitui premise ale unor amenințări la adresa siguranței naționale, determinând, în consecință, întreprinderea de măsuri corespunzătoare pentru prevenirea, descoperirea şi contracararea acestora.

Aceste preocupări sunt susținute de necesitatea cunoaşterii implicațiilor în societate ale acestui fenomen infracțional, pentru a se stabili modalitățile cele mai eficiente de contracarare atât pe plan legislativ cât şi în cel al structurilor judiciare, în special, ale poliției şi forțelor antiteroriste.

Elementul caracteristic al acestor activități ilicite din sfera crimei organizate este acela al impactului deosebit asupra întregii societăți. În practică s-a demonstrat că, în multe cazuri, activitățile de trafic de droguri, arme, substanțe toxice, au stat la baza unor acțiuni antistatale, cum de altfel şi „spălarea banilor murdari" poate conduce la dereglarea întregului sistemului financiar - bancar cu consecințe deosebite. Potrivit INTERPOL, organizațiile criminale sunt structurate în următoarele grupe distincte:

- organizaţii profesionale ai căror membri se specializează în una sau două tipuri de activităţi criminale;
- familii mafiote care au norme interne de conduită, cod şi o diversitate de activităţi ilicite;
- organizaţii criminale pe criterii etnice (Triadele chinezeşti; Yakuza japoneze; Kastafaris - organizaţiile criminale jamaicane);
- organizaţii teroriste care practică: asasinate, deturnări de avioane, distrugeri de aeronave la sol sau în aer, răpiri de persoane;
- grupări sau organizaţii care au ca obiect de activitate spălarea de fonduri băneşti ilicite.

Grupurile infracţionale care au ajuns la un nivel de maturitate comparabil cu cel al crimei organizate prezintă unele elemente şi principii organizatorice cum ar fi: stabilirea acţiunilor infracţionale; liderul şi ierarhia subordonării; sisteme de neutralizare a mecanismului controlului social; preocupare de a corupe persoane responsabile din sfera sistemului apărării de drept; aplicarea şi apărarea principiului conspirativităţii; planificarea acţiunilor infracţionale; obţinerea de mijloace financiare, reinvestirea lor în afaceri ilegale, spălarea banilor murdari şi reinvestirea acestora în activităţi economice oficiale.

Statul de drept trebuie să-şi ia toate măsurile legale pentru a se putea confrunta cu situaţiile complexe, reclamate de proporţiile alarmante ale fenomenului criminalităţii organizate.

Una din cauzele acestui fenomen aflat în continuă creştere, după părerea experţilor germani, este prăbuşirea „Cortinei de fier", fapt exploatat cu profesionalism de către sindicatele crimei organizate şi de organizaţiile teroriste pentru a trasforma Europa Occidentală într-un adevărat câmp de operaţiuni. Ţările europene oferă cele mai favorabile condiţii pentru grupurile infracţionale, care doresc să se profileze pe crima organizată, cât şi pentru extinderea geografică a manifestărilor crimei organizate, atât calitativ cât şi cantitativ. Conjunctura prezentă oferă condiţii ideale pentru infiltrarea crimei organizate din afara continentului, cu precădere din America de Sud şi Orientul Îndepărtat.

Structurile crimei organizate sunt implicate în: furturile de maşini şi traficul lor; traficul de droguri şi monedă falsă; furtul de antichităţi, opere de artă şi obiecte de cult; exportul de arme, muniţie şi explozivi; traficul cu carne vie. Elementele implicate în criminalitatea organizată dispun de tehnologii avansate pentru comunicaţii şi mascarea activităţilor ilicite.

Caracteristicile, metodele şi formele criminalităţii organizate interferează cu cele ale terorismului, extremismului de dreapta şi de stânga.

Concepţia asupra interferenţelor se bazează pe următoarele prezumţii: lupta violentă pentru a atinge scopuri politice este dusă de indivizi şi grupuri la nivel naţional sau internaţional; atacurile asupra vieţii, sănătăţii; activităţi desfăşurate de către grupuri de cetăţeni străini în ţările de origine, în scopul realizării propriilor obiective politice din ţările de baştină: sikhsii; kurzi; palestinieni; bascii; susţinătorii cauzei Irlandei; frecvent, organizaţiile teroriste extremiste de dreapta sau stânga apelează la forme şi metode specifice crimei organizate pentru autofinanţare şi susţinerea logistică a unor acţiuni violente, folosirea formelor similare crimei

organizate le este utilă pentru acoperirea rețelelor conspirative în diferite state şi pentru înlăturarea atenției organelor de stat; contrabanda face parte din arsenalul logistic al organizațiilor teroriste având caracter organizat, îndeosebi prin folosirea unor documente vamale false sau formale, folosirea unor legături infracționale în străinătate, precum şi trecerea frontierei prin alte locuri decât cele impuse controlului vamal.

În România fenomenul a cunoscut o recrudescență în anii 1980, având ca principală sursă accentuarea crizei economico-sociale. După 1989, creşterea fenomenului infracțional, îndeosebi pe segmentul infracțiunilor de violență la limita actului terorist, a fost favorizat de starea de provizorat în toate sectoarele vieții sociale, politice şi economice, inclusiv în domeniul ordinii publice.

Libera circulație a persoanelor în România a creat facilități de comitere a unor infracțiuni în care au fost implicați, atât ca autori, cât şi ca victime, cetățeni străini: arabi, turci, chinezi, italieni, unguri, ruşi, ucrainieni, unii dintre aceştia fiind membri sau simpatizanți ai unor organizații extremist - teroriste ori făcând parte din structuri ale crimei organizate.

Modul de organizare clandestină, stabilirea unor puncte de sprijin, firme, gazde, imobile, oameni de încredere, traficul de armament, explozivi şi droguri, sunt laturi comune ale criminalității organizate şi ale organizațiilor extremist - teroriste.

În România, formele de manifestare a crimei organizate sunt: furtul de autovehicule şi traficul internațional de autoturisme furate; imigrația clandestină; criminalitatea economico-financiară; criminalitatea prin agresare fizică; traficul de monedă falsă; traficul cu opere de artă; traficul de droguri; traficul de materiale radioactive.

La unele din aceste forme apelează frecvent organizații teroriste, pentru autofinanțare ori susținere logistică a unor acțiuni specifice.

Reconsiderarea, dintr-o nouă perspectivă, a mecanismelor subterane care multiplică cauzele şi condițiile favorizante proliferării fenomenului terorist relevă creşterea riscurilor derivate din interconectarea intereselor filierelor de trafic ilegal de persoane cu cele ale organizațiilor extremist-teroriste.

În prezent ne confruntăm cu o situație profund îngrijorătoare. Pentru prima dată, traficul ilegal de ființe umane a devansat traficul de droguri, fiind afacerea ilegală cea mai răspândită şi cea mai profitabilă pe întreg globul, datorită sumelor de bani care depăşesc orice închipuire.

Traficul este în continuă expansiune, deoarece riscurile implicate în tranzacțiile cu persoane sunt apreciate de traficanți ca fiind mult mai reduse decât în cazul tranzacțiilor cu stupefiante.

Deplasările masive de persoane, pe o scară fără precedent, prin folosirea unor trasee clandestine, constituie un pericol major atât pentru dezvoltarea socială şi culturală a țărilor de proveniență, cât şi pentru țările unde acestea ajung pe căi ocolite şi unde prezența lor se transformă în focare permanente de violență, prielnice proliferării extremismului de dreapta şi terorismului.

În principal, aspectul cel mai relevant îl reprezintă implicarea unor categorii de imigranți în diverse activități infracționale ori angrenarea acestora în operațiuni specifice grupărilor teroriste.

Potrivit datelor obținute până în prezent, printre refugiați se află şi elemente teroriste, care au misiunea de a intra pe teritoriul altor state, în scopul: studierii obiectivelor/țintelor vizate şi a posibilităților de întreprindere a unor acțiuni extremist-teroriste; contactării nucleelor locale, în scopul îndoctrinării şi mobilizării acestora pentru comiterea de acțiuni teroriste împotriva guvernelor locale; organizării unor filiere de tranzitare a combatanților infiltrați printre refugiați, cu sprijinul structurilor criminale din unele state, având destinație țările Europei Occidentale.

Cazuistica în domeniu atestă faptul că interferența terorismului cu segmente ale crimei organizate transfrontaliere, îndeosebi pe linia migrației clandestine, este dată de o serie de caracteristici principale, astfel: existența unor planuri comune de acțiune, temeinic elaborate, în raport de specificul țării unde se acționează, inițiate de organizațiile extremist-teroriste; convergența unor obiective vizate, constatându-se legături ale unor segmente de activitate, ca în cazul traficului de droguri şi armament, în care sunt angrenate, nu de puține ori, elementele teroriste; similitudinea metodelor şi mijloacelor folosite; structurarea unei puternice economii subterane, care să fie scoasă de sub controlul societății civile, alimentată de acțiuni ilicite (contrabandă, evaziune fiscală), folosite şi de către membri ai organizațiilor teroriste în scop de autofinanțare şi logistică.

În contextul intensificării fenomenului migrației clandestine, se constată un flux crescut de elemente monitorizate, probabil, de către serviciile secrete străine pentru implicarea în trafic ilegal de persoane şi în acțiuni conexe terorismului, acestea fiind interesate să ajungă în unele state occidentale prin intermediul filierelor de migrație clandestină care tranzitează România.

Situarea țării noastre pe aceste trasee sporeşte pericolul pătrunderii unor elemente teroriste (afgane, pakistaneze ori din alte state musulmane) infiltrate în grupurile de imigranți, care îşi pot găsi cu uşurință puncte de sprijin pentru întreprinderea acțiunilor preconizate.

Totodată, fluxul crescut al migrației clandestine spre țările Europei Occidentale, în tranzit pe teritoriul României, creează posibilitatea folosirii filierelor considerate ca sigure de către comando-uri aparținând unor organizații extremist-teroriste.

Astfel, zonele de est şi nord-est ale teritoriului național, utilizate preponderent de către transfugii originari din India, Pakistan, Afganistan, Bangladesh şi Sri-Lanka, se află pe traseele de migrație clandestină care traversează Rusia, Ucraina şi România. De asemenea, vulnerabilități crescute la frontieră prezintă zona de sud a României, preferată de către imigranții din Irak, Iran, Siria, Iordania şi Turcia.

"Logistica" activităților specifice de migrație ilegală, asimilată în detaliu de către organizațiile extremist - teroriste sub forma mijloacelor şi metodelor de acțiune în clandestinitate constă în: documente false de călătorie; utilizarea de mijloace de transport auto, navale şi feroviare, prevăzute cu ascunzători special amenajate; înființarea sau folosirea unor firme de agenturare, sub acoperirea deservirii anumitor nave în portul Constanța, prin intermediul cărora unii cetățeni străini intră legal în România, după care o părăsesc ilegal; obținerea de vize turistice sau din oficiu de la ambasadele României din diverse state arabe, cu ajutorul cărora pătrund legal în țara noastră, de unde, după o perioadă de aşteptare, trec ilegal frontiera pentru a ajunge în

Europa de Vest; intrarea, pe diferite căi, în România (legal sau ilegal) şi solicitarea statutului de refugiat politic sau azilant, dobândind astfel motivaţia prezenţei legale pe teritoriul naţional; trecerea ilegală a frontierei fluviale şi terestre, folosind ambarcaţiuni şi/sau călăuze.

Din punct de vedere practic, crima organizată transnaţională sau terorismul internaţional nu sunt afectate de o diviziune rigidă a competenţelor la nivelul organizaţiilor guvernamentale şi, de fapt, chiar profită de pe urma lipsei colaborării între ele sau a suprapunerii lor. În schimb, o democraţie nu este protejată eficient dacă toate resursele ei nu sunt pe deplin interconectate şi folosite împotriva adversarilor care vor să o submineze.

Diferenţa dintre crima organizată şi terorism constă în faptul că terorismul doreşte să schimbe sistemul, în timp ce crima organizată are un scop lucrativ.

Ambele, însă, pentru continuarea activităţilor ilegale, au nevoie de resurse financiare. Astfel, criminalitatea politică a recurs la violenţă şi intimidare pentru a provoca schimbările politice. Violenţa este mijlocul de atingere a scopului final.

Evoluţia situaţiei politice internaţionale, în special după atacurile teroriste din 11 septembrie 2001, determină reconsiderarea plajei de riscuri la adresa siguranţei naţionale a României, generate de oportunităţile oferite, din punctul de vedere al ameninţărilor transfrontaliere, susţinerii activităţilor specifice organizaţiilor extremist-teroriste, în principal, prin amplificarea fenomenului imigraţionist şi a traficului de droguri.

Toate ţările "zonei gri" îşi propun să cheltuiască miliarde de dolari în următoarele decade pentru a se pregăti pentru un conflict improbabil, riscând să fie devastate de criminalitatea strategică. Construirea unui potenţial militar convenţional puternic este un deziderat normal dar pentru ţările în curs de dezvoltare sau în tranziţie, acest demers nu ţine cont de priorităţile de moment, de adevăratul "inamic" şi de structura forţelor de reacţie potrivite pentru acest tip de ameninţări.

Criminalitatea strategică reprezintă combinaţia letală dintre crima organizată, narco-terorism şi violenţa politică dirijată contra instituţiei fundamentale ale statului.

Violenţa fizică şi intimidarea populaţiei, conjugată de tacticile de preluare abuzivă şi ilegală a proprietăţilor subminează atât statutul politic, economic, social şi psihologic al statelor "zonei gri".

Criminalitatea strategică urmăreşte uzurparea puterii politice prin crearea unei economii paralele care deteriorează credibilitatea guvernului democratic ales, deoarece cetăţenii pot renunţa la "contractul social" cu oficialităţile incapabile să asigure securitatea populaţiei şi soliditatea investiţiilor acestora. Criminalitatea strategică ameninţă viaţa cetăţenilor şi intimidează, le acaparează proprietăţile şi veniturile, corupe, perverteşte şi distorsionează nstituţiile democratice abia apărute.

Terorismul tinde să stabilească o relaţie de osmoză cu crima organizată, traficul de droguri sau alte forme de manifestare a violenţei, toate acestea reprezentând matricea unor conflicte de mică intensitate cronicizată la palierul substatal, aşa cum se prezintă astăzi cazul Columbiei, Libanului, Rwandei, Sri Lankăi sau a unor ţări din Balcani unde combinaţia dintre conflictele etnice, anarhia, integrismul religios, criminalitatea şi narco-terorismul fac ravagii.

Ţările încadrate în "noile democraţii" trebuie să se aştepte la creşterea nivelului de ameninţare teroristă de sorginte locală de natura celei mai sus expuse, cu atât mai mult cu cât deschiderea frontierelor, libertatea de exprimare, economia de piaţă, reprezintă un teren fertil pentru noi agende politice, cu noi actori şi cu noi tipuri de vulnerabilităţi cu care vechile structuri autoritariste nu erau obişnuite să se confrunte. Noile relaţii şi realităţi economice pot accentua procesul de ghettoizare a aglomeraţiilor urbane, apariţia "războaielor" dintre bande, alienarea unor minorităţi sociale, religioase sau etnice în paralel cu apariţia militantismului extremist, polarizării rasiale etc.

În plan intern, democraţiile emergente au fost confruntate cu o triplă transformare produsă în paralel: transformarea economiei comandate central într-o economie liberă de piaţă, transformarea politicii autoritariste într-una liberală şi renunţarea la securitatea centralizată exercitată de sovietici în ideea creării unui sistem naţional independent de apărare a siguranţei naţionale.

În aceste condiţii, teroriştii şi elementele crimei organizate pot exploata tensiunile şi sincopele ce pot apărea în cadrul acestor procese complexe.

Crima organizată şi drogurile nu reprezintă fenomene absolut noi pentru Europa de Est, ele având rădăcini tradiţionale în iraţionalitatea economiilor supercentralizate ce dăduseră semne de incapacitate sistemică încă cu două decade înaintea colapsului lor total. În condiţiile falimentului economiilor comandate politic, în toate ţările comuniste existau pieţe negre extinse şi o puternică economie subterană.

Toate acestea au creat noi oportunităţi crimei organizate în momentul în care procesele rapide de liberalizare şi democratizare au surprins societăţile post-comuniste complet nepregătite. Structurile poliţieneşti şi de securitate moştenite de la vechile regimuri comuniste erau rigide, nu se bucurau de sprijinul public, sufereau de o birocratizare excesivă şi nu puteau acţiona decât prin metode represive.

Schimbarea regimurilor politice a produs restructurări masive, epurări ale personalului suspectat de afilieri politice, reorganizări succesive pe criterii de imagine, schimbarea competenţelor şi a manierelor acţionale, toate acestea scăzând pe termen scurt şi mediu eficacitatea structurilor mandatate cu asigurarea ordinii publice şi siguranţei naţionale.

Structurile societăţii civile, ale administraţiei şi infrastructura economică a ţărilor est-europene s-au dezvoltat încet, inegal şi inconsecvent, faţă de noii parametrii presupuşi de economia concurenţială, rigorile globalizării economiei mondiale şi noilor trenduri politice.

În mod ironic, criminalitatea organizată s-a dovedit cea mai adaptabilă la schimbări, prosperând şi câştigând influenţă politică, fapt care a determinat dezvoltarea ei calitativă în criminalitatea strategică – adică capacitatea acesteia de a influenţa decizii majore în politica statului respectiv, de a deveni un sistem economico-politic cu autoreglare, deci autonomă de politica ţării ce se confruntă cu un astfel de fenomen.

Adesea, grupările criminale, având resurse financiare uriaşe, sunt capabile să corupă oficialităţi guvernamentale locale şi chiar personalităţi militare. Din aceste

motive, multe dintre măsurile preconizate de guvernele în cauză au eşuat lamentabil în faţa capacităţii de supravieţuire a criminalităţii strategice.

Vârfurile crimei organizate s-au transformat treptat în adevăraţi "cowboy capitalişti". De exemplu, în Rusia, crima organizată controlează aproximativ 40.000 de întreprinderi cu capital de stat.

Analiştii economici consideră că peste două treimi din totalul firmelor comerciale din Rusia au contacte cu crima organizată. Între 70 şi 80% dintre toate afacerile din această ţară plătesc taxe de protecţie crimei organizate.

Tabloul complet al ţărilor din zona gri, adică din zonele controlate sistematic de criminalitatea strategică a fost zugrăvit de directorul Departamentului de luptă contra crimei organizate din cadrul Ministerului de Interne al Rusiei, potrivit căruia Mafia rusă controlează peste 40.000 de afaceri, 407 bănci, 47 bănci internaţionale şi 697 piete bursiere.

Globalizarea economiei mondiale a determinat globalizarea criminalităţii strategice. Statisticile Oficiului Federal de luptă împotriva criminalităţii arătau că în 1995, numai o treime a afacerilor crimei organizate din Germania era de provenienţă locală, restul de două treimi fiind de origine străină.

Legătura organică dintre crima organizată şi terorismul specific zonelor gri este relevată tot de statistici: din totalul activităţilor criminale desfăşurate în zonele aflate în discuţie, 47,9% presupun violenţă fizică şi intimidare, iar 16,2% influenţarea politicienilor, mass-mediei, publicului, reprezentanţilor sistemului judiciar şi administrativ.

Deşi activităţile lucrative ale crimei organizate nu depăşesc 38% din total, numai în Germania anului 1998, reprezentanţii crimei organizate au câştigat peste 720 milioane mărci, pierderile guvernului federal situându-se la 630 milioane de mărci şi acest lucru s-a întâmplat într-un stat european aşezat, cu instituţii stabile de peste 50 de ani, o economie puternică, un popor harnic, disciplinat şi responsabil. Pentru ţările post-comuniste, situate în "zona gri" a Europei, aceste cifre trebuie multiplicate de mai multe ori.

Din acest motiv, noile democraţii trebuie să se aştepte la nivele înalte de manifestare a terorismului autohton. Dacă fenomenul terorist a găsit posibilităţi de emergenţă în vestul Europei, cu atât mai mult va găsi facilităţi de propagare în Estul şi Centrul continentului, în ţări care nu prezintă disponibilităţi reale de a-şi crea structuri specializate de contracarare şi forţele necesare de combatere a terorismului.

Terorismul domestic, germinat pe ura tehnică şi religioasă, hrănit cu injustiţii sociale majore, poate exploda în acest deceniu în ţările cele mai sărace din Balcani, aşa cum a fost cazul Iugoslaviei, Albaniei, Turciei şi Moldovei.

Terorismul specific zonelor gri poate fi activat şi de focarele conflictelor de joasă intensitate, cum au fost cele din Bosnia-Herţegovina, regiunea transnistreană sau Kosovo şi Macedonia, precum şi în condiţiile perpetuării ameninţării izbucnirii unor conflicte asimetrice de tipul intervenţiei militare NATO contra Iugoslaviei din 1999.

Bibliografie:

[1]. Arhivele Legion, **Firing Line** (Linia de tragere), P.O. Box 1055 Indianapolis, IN 46206.

[2]. Rand Corporation, P.O. Box 2138, Santa Monica, CA 90406-2138.

[3]. Risks International, P.O. Box 115, Alexandria, VA 22313.

[4]. Army Terrorism Counteraction Office (Oficiul militar de combatere a terorismului), Fort Leavenworth, KS 66027.

[5]. **Terrorism Counteraction** (Combaterea terorismului), U.S. Army Combined Arms Center, Fort Leavenworth, KS, July 1987.

[6]. **Countering Terrorism on U.S. Army Installations** (Combaterea terorismului asupra instalațiilor militare), Headquarters TRADOC, Fort Monroe, VA, April 1983;

[7]. U.S. Army Regulation 525-13 **The Army Terrorism Counteraction Program** (Programul militar de combatere a terorismului), Washington, DC: Headquarters Department of the Army, 1988.

EVOLUȚIA POLITICĂ ŞI IDEOLOGICĂ A GRUPĂRII HAMAS ÎN FÂŞIA GAZA - ÎNTRE AL-QAIDA ŞI FRAȚII MUSULMANI

Cristian NIȚĂ*

After the Israeli withdrawal from Gaza in 2005, Gaza became a land of political confusion and lawlessness. The conflict between Hamas and Fatah elements was escalating and under these circumstances the name of al-Qaeda appeared in Gaza. Palestine has been and always will be an essential part of the ideology of al-Qaeda and the situation in Gaza has presented an opportunity for al-Qaeda to examine opening a presence in the Palestinian territories. The existence of al-Qaeda in Gaza was used by Fatah and Hamas as part of their internecine conflict, both trying to gain political benefits by raising the issue. There is a danger in the Palestinian leaders using al-Qaeda as a propaganda prop while ignoring the reality of the issue and its possible consequences.[1]

Introducere

Principalele ameninţări cu care se confruntă Israelul astăzi sunt două: *terorismul internaţional de factură islamică şi proliferarea armelor de distrugere în masă*. În ceea ce priveşte primul tip de ameninţare, *terorismul internaţional de factură islamică* are implicaţii majore atât asupra scenei interne israeliene, cât şi asupra securităţii regionale a Israelului. Mişcarea teroristă islamică este un duşman cu obiective strategice planetare şi cu strategii bine definite pentru atingerea acestor obiective. Hamas se înscrie desigur în acest tipar, dar există diferenţe majore în ceea ce priveşte aria de acţiune geografică a acestuia faţă de alte grupări considerate organizaţii teroriste fundamentalist islamice: Hamasul a acţionat exclusiv în interiorul Israelului şi în teritoriile palestiniene împotriva intereselor israeliene.[2]

Hamas-ul este considerată o organizaţie fundamentalist islamică radicală, înfiinţată în anul 1987 în Fâşia Gaza de către şeicul Ahmad Yassin (c. 1937-2004), prin desprinderea din Asociaţia Social-religioasă „*Al Majamma al-Islamia*“ (Frăţia Musulmană), ramură palestiniană a Fraţilor Musulmani. Denumirea de Hamas provine de la sintagma „*Harakat al- Muqawwama al-Islamia*“ (*Mişcarea de Rezistenţă Islamică*), care înseamnă „*curaj şi bărbăţie*“.

Iniţial, la începutul primei Intifade, Hamas a fost folosită pentru activităţi semi-acoperite, susţinându-şi militanţii să ocupe diferite posturi în Camera de Comerţ din Cisiordania. A fost înregistrată legal în Israel, în anul 1978, sub denumirea „*Asociaţia islamică Al-Mujamma al-Islamia*”; autorităţile israeliene fiind interesate să constituie o contrapondere la Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei (OEP), condusă de Yasser Arafat; Hamas a obţinut o mare influenţă în Fâşia Gaza, unde a reuşit să atragă membri şi simpatizanţi din taberele de refugiaţi; acţiunea a fost favorizată şi de decizia eronată a OEP de mutare a centrului puterii politice în afara Teritoriilor

* **Doctorand, Academia Naţională de Informaţii**

[1] Fadhil Ali, „Al-Qaeda's Palestinian Inroads”, The Jamestown Foundation, Terrorism Monitor, volume VI, april 17, 2008

[2] Vezi şi Efraim Halevy, Omul din umbră. În culisele crizei din Orientul Mijlociu împreună cu omul care a condus Mossadul, Editura RAO, Bucureşti, 2007

Ocupate, pe cheltuiala grupărilor din interior. Ulterior, Hamas şi-a extins acţiunile în West Bank, s-a infiltrat pe teritoriul Israelului şi a acţionat ca organizaţie independentă. Hamas are o atitudine ostilă faţă de Al Fatah şi fostul său lider, Yasser Arafat, acuzat de concesiile făcute Israelului: de „*trădarea intereselor palestiniene şi pângărirea pământului Palestinei*".

În anii '80, interesată să devină autoritatea religioasă supremă care controlează viaţa fundamentalistă, Hamas a înfiinţat comitete şi fundaţii caritabile, moschei, institute academice şi a recrutat oficialităţi clerice pentru Asociaţia Palestiniană de Înţelepciune Religioasă; pentru cucerirea puterii şi întărirea poziţiei în societatea palestiniană, Hamas a construit sisteme şi instituţii proprii, în domeniile: sănătate (Asociaţia de Ştiinţe Medicale), educaţie (Asociaţia Islamică pentru Cultură şi Ştiinţă), economie (Societatea palestiniană *Bait al-Mal*), politică şi administraţie (a desemnat candidaţi proprii în alegeri, dispune de birouri şi uniuni comerciale, comitete şi consilii studenţeşti). Infrastructura şi sistemul social erau superioare celor create de OEP şi au servit atât necesităţilor cotidiene ale palestinienilor, cât şi luptei împotriva Israelului; iniţial pasivă, atitudinea faţă de ocupaţia israeliană a devenit, ulterior, militantă şi violentă, atât în interiorul, cât şi în exteriorul Fâşiei Gaza, dar niciodată în afara teritoriului israelian.

În anul 1982, şeicul Ahmad Yassin, împreună cu alţi militanţi ai Al-Mujam'a, au înfiinţat structura terorist-militară „*Luptătorii palestinieni sfinţi*" (*Al-Majahadoun al-Falestinioun*), care urma să pregătească acţiunile de luptă, iniţial împotriva rivalilor palestinieni, iar ulterior împotriva ţintelor israeliene. Planurile concepute au fost descoperite şi, în anul 1984, Ahmad Yassin a fost condamnat la 13 ani închisoare. A fost eliberat în mai 1985, în cadrul schimbului de prizonieri de la Jibril. După eliberare, Yassin a constituit aparatul militar Mujahidin, a înfiinţat „*Secţiunea de securitate*" (Jehaz Amn) destinată supravegherii suspecţilor de colaborare cu autorităţile israeliene şi altor persoane ale căror acţiuni contraveneau principiilor Islamului, iar în perioada 1986-1987 a format structurile Majd, Detaşamentele/ brigăzile de acţiune Izz al-Din al-Qassam, acronim arab pentru Majmuath Jihad u-Daua (Grupul pentru Războiul Sfânt şi ceremonii) destinate asasinării celor declaraţi eretici şi/sau colaboratori, prin decizia conducerii religioase; la izbucnirea Intifadei nevoia unor acţiuni militare organizate împotriva ţintelor israeliene a determinat subordonarea unităţilor Majd reţelei Al-Mujahidoun.

În august 1988, Yassin a schimbat denumirea organizaţiei în Mişcarea de Rezistenţă Islamică-Hamas, a publicat Declaraţia Islamică, crezul ideologic şi orientările sale politice în lupta împotriva Israelului, dar şi de contestare a pretenţiilor Organizaţiei pentru Eliberarea Palestinei (OEP) de a fi considerat unic reprezentant legitim al poporului palestinian. În scurt timp, Hamas a devenit o alternativă viabilă în disputa cu OEP şi facţiunile sale în Teritoriile Ocupate. În septembrie 1989, din cauza activităţii subversive şi teroriste, Hamas a fost scoasă în afara legii, însă şi-a intensificat acţiunile în Teritorii şi în interiorul Israelului, după 1991 devenind cea mai puternică structură teroristă palestiniană.

În interiorul Hamas au avut loc dispute asupra modalităților de realizare a obiectivelor principale şi a atitudinii pe care mişcarea trebuia să o adopte în legătură cu tratativele de pace cu Israelul:[3]

- orientarea moderată, inițiată de şeicul Hassan Yussef, opta pentru colaborarea Hamas cu baza al-Fatah, formarea unui „*guvern al Intifadei*“ şi „*respingerea populară largă*“ a participării Autorității Naționale Palestiniene (ANP) la negocieri; utilizarea armelor de foc era acceptată doar în zona de demarcație dintre părți;

- orientarea dură, susținută de liderii aripii militare Izz ad-Din al-Qassam, opta pentru utilizarea violenței împotriva evreilor din teritorii, lichidarea palestinienilor care au colaborat cu serviciile de informații israeliene, respingea participarea Hamas în guvernul Intifadei şi propunea reluarea atentatelor împotriva țintelor israeliene de pretutindeni; adepții orientării susțineau extinderea acțiunilor Hamas şi a altor organizații în Siria, Iordania, Liban şi țările europene, în pofida rezoluției Consiliului Central al ANP, ca operațiunile să se desfăşoare doar în Teritorii.

Liderii Hamas şi-au declarat opoziția față de negocierile inițiate de OEP cu Israel, contestând semnarea Declarației de Principii şi Acordul Oslo în anul 1993, cât şi planurile care au urmat acestuia. Relațiile cu Autoritatea Națională Palestiniană (ANP), constituită în anul 1994 pe baza nucleului Al-Fatah/OEP, au fost tot timpul încordate, mai ales după recunoaşterea ANP de către comunitatea internațională ca unic reprezentant al poporului palestinian**.** Hamas a ignorat Acordul de la Oslo şi, ulterior, a respins oferta ANP de a participa la alegerile legislative din 1996, la formarea noului guvern palestinian şi a participat la majoritatea actelor de violență comise de grupările islamiste împotriva Israelului în timpul rezistenței palestiniene.

Devenită cea mai puternică şi mai activă organizație care se opune procesului de pace, Hamas a organizat şi desfăşurat frecvente atacuri împotriva israelienilor şi palestinienilor care au colaborat cu autoritățile israeliene. În acest sens, a dezvoltat relații cu Jihadul Islamic Palestinian şi cu Hezbollah, îndeosebi în planificarea şi lansarea unor operațiuni anti-israeliene, cât şi cu al-Qaida. Începând cu ianuarie 1992, Detaşamentele de acțiune *Izz ad-Din al-Qassam* au fost responsabilizate cu executarea atacurilor teroriste în Gaza şi Cisiordania.

Analiştii occidentali consideră că eliberarea din închisoare în octombrie 1985 a lui Ahmad Yassin a reprezentat o victorie a Hamas, iar intrarea sa în politică şi oferta făcută premierului Beniamin Netanyahu, de încetare a ostilităților în schimbul retragerii Israelului din teritorii şi eliberării prizonierilor palestinieni, au sporit credibilitatea organizației în rândul populației.

După eşecul negocierilor israeliano-palestiniene de la Camp David, Hamas a participat activ la declanşarea celei de-a doua Intifade – al-Aqsa. În decembrie 2000, la întâlnirea comună cu Hezbollah la Beirut**,** Hamas a solicitat palestinienilor din Liban să sprijine Intifada până la recucerirea Ierusalimului.

În anul 2002, Hamas a respins „*Foaia de parcurs*”, planul de pace elaborat de „*Qvartetul pentru Orientul Mijlociu*” format din ONU, UE, SUA şi Rusia, pe motiv că aplicarea acestuia „*riscă să declanşeze un război inter-palestinian*” şi a calificat

[3] Vasile Simileanu, **Asimetria fenomenului terorist***,* Colecția Geo Politica, Editura „*Top Form*“, Bucureşti, 2003, p. 127.

„*inaplicabil*" apelul liderului ANP privind depunerea armelor. Eşuarea „*Foii de parcurs*" a provocat radicalizarea poziţiilor părţilor implicate, iar atitudinea inflexibilă a autorităţilor israeliene şi eliminarea fizică, în anul 2004, a liderilor grupării, şeicul Ahmad Yassin şi Abdal Aziz Rantissi, a determinat reluarea de către Hamas a atentatelor teroriste. În acest sens, a fost creată noua aripă militară Brigăzile Martirului Ahmad Yassin, care, alături de Brigăzile Izz ad-Din al-Qassam, acţionau pentru răzbunarea celor doi lideri ucişi de forţele israeliene.

În anul 2005, Hamas a boicotat alegerile pentru stabilirea succesorului lui Yasser Arafat. Alegerea lui Mahmud Abbas ca preşedinte al ANP, recunoscută de liderii Hamas, a determinat continuarea Jihadului împotriva Israelului. Concomitent cu escaladarea violenţei din partea israelienilor, Hamas a continuat atacurile cu rachete Qassam şi a înregistrat succese notabile la nivelul administraţiei locale, reuşind să câştige scrutinul legislativ din ianuarie 2006, în Cisiordania şi Gaza, precum şi dreptul de a forma noul guvern, marcând schimbarea raportului de putere în Teritorii.

Câştigarea alegerilor legislative de către Hamas şi înfrângerea ANP au provocat îngrijorarea statelor occidentale, îndeosebi a SUA, Marea Britanie şi Israel care au condiţionat intrarea în contact cu noul guvern format de Hamas de renunţarea acestuia la terorism şi normalizarea relaţiilor cu Israelul. Liderii Ismail Haniya şi Mahmud Zahar au anunţat că Hamas „*nu va schimba nici un cuvânt din Carta sa*" şi va continua rezistenţa armată împotriva Israelului, a cărei existenţă o neagă.

După asumarea puterii, Hamas a refuzat să se conformeze acordurilor internaţionale, să renunţe la violenţă şi să recunoască statul Israel, fapt ce a provocat cele mai dure sancţiuni internaţionale împotriva palestinienilor.

În aprilie 2006, SUA şi Uniunea Europeană au anulat ajutoarele pentru guvernarea palestiniană, deşi unele fonduri au fost redirecţionate către unele organizaţii umanitare neafiliate guvernului. Rezultatul, a fost instaurarea haosului politic şi economic în teritoriu, foarte mulţi palestinieni alegând să părăsească Fâşia Gaza.

În toată această perioadă, din punct de vedere administrativ, Hamas pare să fi avut succes. Noua sa forţă de securitate a restabilit treptat ordinea în Fâşie, pe măsură ce militanţii au încetat atacurile şi clanurile şi-au diminuat reciproca duşmănie ancestrală. De asemenea, criminalitatea şi vrajba dintre diverse mafii locale au fost semnificativ reduse. Hamas s-a dovedit îndemânatică în rescrierea regulilor prin intermediul voturilor, gloanţelor sau spargerii asediului.

Cu toate acestea, în plan economic, în ciuda diverselor măsuri aplicate, politica de izolare internaţională a Hamas şi de sancţionare a Fâşiei Gaza s-a dovedit falimentară, condiţiile economice devenind ruinătoare, generând furie şi disperare[4]. Violenţa a crescut continuu, afectându-i, deopotrivă, pe palestinieni şi pe israelieni.

Începând cu luna iunie 2007, când Hamas şi-a asumat controlul total în Gaza, sancţiunile internaţionale impuse în urma victoriei sale electorale din ianuarie 2006 au devenit şi mai dure. Israelul a redus traficul de mărfuri şi pasageri la graniţe, invocând absurditatea asigurării de bunuri unei entităţi ai cărei conducători trag cu rachete în cetăţenii săi. Întrucât accesul Gazei la lumea externă este aproape în

[4] *Raport Orientul Mijlociu,* International Crisis Group, nr. 73, 19 martie 2008.

întregime dependent de punctele de intrare şi ieşire israeliene, impactul a fost devastator.

În noiembrie 2007, după intensificarea lansărilor de rachete asupra zonelor de graniță israeliene şi a atacurilor israeliene asupra Hamas şi a altor grupări armate din Gaza, Israelul a făcut încă un pas, a redus rezervele alimentare la jumătate, a tăiat importurile de combustibili şi a restricționat aportul de valută străină. Apoi, pe 18 ianuarie 2008, ca răspuns la un nou val intens de atacuri cu rachetă asupra oraşului Şderot, Israelul a anunțat o blocadă totală, ulterior relaxată parțial.

La 27 decembrie 2008, guvernul israelian a autorizat începerea acțiunii „*Oferet yetzuka*"[5] (*Plumb revărsat*). Operațiunea „*Plumb revărsat"*, inițial o acțiune militară aeriană israeliană, continuată cu una terestră cu sprijin aerian, asupra unor obiective Hamas în Fâşia Gaza, a avut menirea principală de a stopa tirurile de rachete *Qassam* şi *Grad* împotriva oraşelor israeliene. şi de a crea o nouă realitate de securitate. Forța de Apărare Israeliană a avut trei obiective principale în timpul ofensivei: *anihilarea infrastructurii şi a resurselor umane deținute de Hamas; stoparea atacurilor cu rachete; capturarea/lichidarea unor importanți lideri politici şi militari, eventual folosirea lor pentru ulterioare negocieri în schimbul de prizonieri.*

După două săptămâni de lupte crâncene, Israelul a pus stăpânire pe Fâşia Gaza distrugând o mare parte din infrastructura folosită de Hamas. Conform statisticilor, luptele s-au soldat cu moartea a aproximativ 1 315 palestinieni şi rănirea a altor 5 300. Israelienii au pierdut 13 oameni.

Israelul a încheiat în mod unilateral, la data de 17 ianuarie 2009, un acord de încetare a focului în Gaza. Acesta a fost urmat, la data de 18 ianuarie 2009, de un armistițiu declarat de militanții palestinieni.[6]

Ambele părți implicate în conflict s-au declarat victorioase, deşi realizările lor efective au rămas neclare. Deşi Israelul pare să fi provocat daune grave grupării Hamas, nu a reuşit să stopeze definitiv atacurile aeriene lansate de aceasta, aspect considerat a fi principalul obiectiv al acțiunii statului israelian. În plus, Hamas deține în continuare controlul asupra Fâşiei Gaza, compromițând astfel şi obiectivul secundar, acela de a înlătura gruparea de la putere.

În prezent, Hamas-ul caută să mențină respectarea acordului de încetare a focului, fapt care îi permite reabilitarea capacităților militare şi consolidarea poziției în Gaza. Hamas-ul consideră armistițiul drept „*hudna*" - un termen islamic ce defineşte un tratat temporar de pace încheiat cu o națiune ne-musulmană. Muhammad

[5] Denumirea ebraică a operațiunii provine de la sărbătoarea evreiască *Hanuka*, sărbătoarea luminilor, care durează 8 zile şi reaminteşte de profanarea Templului, a cărei celebrare a coincis cu brusca creştere a tensiunii în regiune. Mai precis, acest nume de cod vine dintr-un cântec popular evreiesc scris de poetul Haim Bialik, o mare figură a poeziei de limbă ebraică. Se face referire la un joc popular pentru copii care se numeşte *dreidel (titirez,* de formă paralelipipedică, care are gravat patru litere ebraice: *nun, ghimel, he* şi *shin*, ce formează acronimul frazei *Un mare miracol s-a petrecut acolo*). Sărbătoarea hanuka comemorează victoria hasmoniților împotriva lui Antiohus al IV-lea al Siriei, în urma unui război de doi ani, descris în cartea Macabeilor, dar neinclus în corpusul Bibliei ebraice. În realitate, semnificația evreiască a acestei sărbători este explicată în *Talmud*: învingătorii i-au vânat pe profanatorii Templului şi au reuşit să păstreze vie, miraculos, timp de opt zile lumina acestuia.

[6] „Acord de încetare a focului în Gaza", în publicația *Jane's Intelligence Watch Report*, 20.01.2009.

a iniţiat această practică atunci când a încheiat un pact pe 10 ani cu locuitorii din Mecca. Pacea temporară poate fi obţinută prin încheierea unui tratat cu inamicul, lucru permis însă doar dacă este favorabil musulmanilor şi, de preferat, să nu dureze mai mult de zece ani. De exemplu, musulmanii au încheiat un tratat de pace pe trei ani cu Egiptul aflat sub conducerea bizantină, tratat care a permis musulmanilor să se concentreze asupra atacării Irakului şi Siriei de nord. Când situaţia militară a devenit favorabilă, aceştia au pornit atacul împotriva Egiptului (639). *Hudna* a fost termenul folosit de gruparea Hamas în iunie 2003, când şi-a exprimat disponibilitatea de a ajunge la un acord cu Israelul în privinţa încetării focului. Dacă *hudna* este termenul arab folosit de obicei pentru armistiţiu sau acord de încetare a focului, implicaţiile religioase islamice ale unei păci temporare erau, cu siguranţă, foarte clare pentru adepţii grupării Hamas. Coranul conţine reguli stricte care îi obligă pe musulmani să respecte termenii tratatelor de pace atâta timp cât duşmanul nu a încălcat aceste prevederi.[7]

1. Statutul Palestinei în Islam – o posibilă sursă a contestării monopolului politic şi ideologic al Hamas în Fâşia Gaza

În timpul vieţii lui Muhammad, comunitatea musulmană, *Umma* (Forma redusă a sintagmei *Al-Umma al-Islamiya* „Comunitatea credincioşilor"), a rămas unită, dar, la nici douăzeci şi cinci de ani de la moartea sa, ea s-a divizat în trei grupuri ce nu au putut ajunge la un acord în privinţa alegerii succesorului Profetului, califul.

Coranul defineşte Comunitatea islamică ca fiind o comunitate a grupului „cumpătată", „orientată spre Qibla", excluzând alte direcţii spirituale, propovăduind binele: Această comunitate, percepută mai întâi de toate ca o „comunitate a lui Allah" (*Ummat Allah*), nu s-a născut în mod concret decât din momentul în care, emigrând cu ai săi, Profetul s-a putut stabili la Medina unde a propovăduit o nouă ordine, cu legile ei de organizare (Carta/Constituţia de la Medina) şi orientarea sa politică şi militară. Noua eră islamică debuta astfel printr-o eră socială novatoare.

Pentru majoritatea, califul trebuia să fie ales dintre membrii tribului lui Muhammad. Li se spune *sunniţi*. Pentru alţii, mult mai puţin numeroşi, califul nu putea fi decât un membru al familiei Profetului. Numai Ali şi fiii săi ar fi trebuit să-

[7] Patrick Sookhdeo, *Să înţelegem terorismul islamic. Doctrina islamică despre război*, Editura Făclia, Oradea, p. 82-83. În acest sens, forţele de securitate ale organizaţiei Hamas din Fâşia Gaza au arestat mai mulţi membri ai Jihadului Islamic care au încălcat acordul de încetare a focului cu Israelul. Militanţii arestaţi fac parte din Brigăzile al-Quds, aripa militară a Jihadului Islamic. Acestora li s-a pus în vedere că există o încetare a focului convenită între Hamas, Jihad şi Israel, iar guvernul Hamas din Fâşia Gaza a anunţat că va trage la răspundere persoanele care încalcă acest acord. Militanţii Jihadului Islamic au fost arestaţi şi anchetaţi de miliţiile Hamas pentru că au lansat rachete artizanale Qassam asupra teritoriului Israelului şi au fost eliberaţi după ce au semnat angajamente că se vor abţine de la asemenea acţiuni. („Hamas impune Jihadului Islamic respectarea încetării focului cu Israelul", în cotidianul *Adevărul*, 28.03.2009)

i urmeze. Au fost numiţi *şiiţi*[8]. În fine, pentru o minoritate, califul ar fi trebuit să fie cel mai demn şi cel mai pios dintre musulmani. Aceştia sunt *kharejiţii*[9].

Arabii palestinieni sunt majoritatea sunniţi, dar există şi o numeroasă grupare druză şi o alta şiită, foarte agresivă.

Pământul Palestinei este *loc sfânt* pentru toate cele trei mari religii monoteiste: iudaismul, creştinismul şi islamismul. De-a lungul timpului a existat o permanentă competiţie pentru proprietatea edificiilor-simbol ale celor trei religii.

Pentru lumea islamică teritoriul Palestinei este sacru. În acest loc legendar, încărcat de simboluri, Profetul ar fi avut prima revelaţie în timpul unei retrageri meditative (*tahannût*).

Palestina include Moscheea al-Aqsa, prima qibla a musulmanilor, şi a treia moschee sfântă în Islam a cărei vizitare este o tradiţie autentică a Profetului Muhammad, iar o rugăciune în această moschee are valoarea a 500 de rugăciuni. Moscheea al-Aqsa (literal *Îndepărtata moschee*) face parte din complexul religios de pe Muntele Templului din Ierusalim. Tradiţia musulmană afirmă că Muhammad a urcat pe Muntele Templului în anul 621. Acest fapt face ca moscheea să fie cel de-al treilea important loc sfânt din Islam. După construirea Domului Muntelui din 690, prima moschee al-Aqsa a fost construită de Omeizi şi a fost terminată în 710. Există dovezi că moscheea a fost construită pe ruinele templului original din Ierusalim. Structura sa fiind distrusă de cutremure succesive, ea a fost reconstruită de cel puţin cinci ori, ultima reconstrucţie majoră a fost în 1035.

---

[8] Şiiţii sunt mai numeroşi decât kharejiţii şi li se acordă o importanţă neaşteptată de la preluarea puterii, în 1979, de către imamul Khomeyni, în Iran. Islamul şiit reprezintă aproximativ 15% din musulmanii de pe glob. Importante comunităţi şiite se regăsesc în Irak - 60%, în Arabia Saudită - 10%, în Kuweit - 30%, Bahrein - 70%, Afganistan - 19%, Pakistan - 20%, Liban - între 25% şi 35%. Minorităţi şiite mai sunt în Turcia, India şi Siria. Iranul se revendică a fi protectorul tuturor acestor comunităţi, pe teritoriul său găsindu-se oraşul Qom, un simbol al şiiţilor. În total, şiiţii numără ceva mai mult de o sută de milioane de adepţi, împărţiţi într-o multitudine de secte. Cea mai importantă este secta *şiiţilor imamiţi duodecimani,* ce cred într-o filiaţie de doisprezece imami, descendenţi ai lui Ali. Imamii sunt *desăvârşiţi* şi *infailibili*; ultimul dintre ei a dispărut în mod misterios. El este imamul ascuns ce se va întoarce la sfârşitul timpurilor, este considerat a fi *mahdi*, salvatorul care continuă să trăiască pe pământ în stare de absenţă (*gabyba*). Această ramură a şiismului predomină în Iran. Secta *şiiţilor ismailiţi* întrerupe filiaţia imamilor, descendenţi ai Profetului şi ai lui Ali, la cifra şapte. Membrii acestei secte îl consideră pe cel de-al Şaptelea Imam, Ismail (m.762), ca fiind ultimul, din această cauză ei mai fiind cunoscuţi şi sub numele de *septimani*. Printre ei trebuie citaţi fidelii lui Aga Khan, druzii şi nosairiţii (în cadrul cărora alauiţii formează ramura cea mai importantă). Secta condusă de Aga Khan, în insula Saint-Louis, este în majoritate indiană. Druzii se află în munţii Libanului, în Siria şi în Israel (Galileea). Alauiţii au o importanţă mai mare în Siria, pentru că din secta lor face parte preşedintele Hafez al-Assad şi întreaga sa familie. *Şiiţii zaidiţi* limitează la cinci numărul imamilor. Sunt cunoscuţi pentru a fi creat statul Yemen. Druzii şi alauiţii se află la mare distanţă de islamul ortodox şi chiar de şiismul duodecimanilor. Doctrina alauită e un amestec de islam, păgânism şi creştinism. Ali nu este doar un imam, ci un adevărat Dumnezeu.

[9] Actualmente, abia dacă mai sunt două milioane de kharejiţi, foarte inegal repartizaţi. O parte se află în Algeria, în Mzab, şi în Tunisia, în insula Djerba. Pentru săvârşirea rugăciunii, ei pretind o extremă puritate. Cei din Africa de Nord sunt în cea mai mare parte *ibadiţi,* formând o sectă kharejită moderată. Din ea fac parte majoritatea mozabiţilor din Algeria.

Moscheea al-Aqsa a fost de-a lungul ultimelor decenii ţinta atacurilor extremiste, dar de cele mai multe ori, încercările au fost împiedicate de către serviciile de securitate israeliene şi locul de unde, în septembrie 2000, a pornit cea de-a doua Intifadă palestiniană .

În apropierea moscheii se află şi Zidul Plângerii, venerat de evrei, acesta fiind punctul fierbinte în care apar conflictele dintre musulmani şi evrei.

Palestina este pământul şi leagănul profeţilor. Coranul menţionează că şirul Profeţilor din tradiţia islamică, Avraam, Lot, Ismail, Isaac, Iacob, Iosif, David, Solomon, Zaharia, Ioan şi Iisus, au trăit în Palestina, iar Profetul Muhammad a vizitat-o. Au fost şi alţi profeţi care nu au fost menţionaţi în Coran, dar de care sunt amintiţi în *hadith-uri* autentice, aceştia trăind tot în acest pământ binecuvântat, cum ar fi profetul Ioşua.

Palestina este de asemenea pământul pe care Allah l-a onorat luându-l pe Profetul Muhammad într-o noapte într-o călătorie, al-Isra[10], la Moscheea al-Aqsa, de unde Profetul s-a înălţat în ceruri. Moscheea al-Aqsa a fost acea moschee în care Allah a unit toţi profeţii într-o rugăciune condusă de Profetul Muhammad în acea noapte. Acesta a fost un semn al continuării mesajului de unicitate al tuturor profeţilor, transformarea lui într-o moştenire, ca şi chemarea la monoteism a lumii musulmane. Într-unul din hadith-urile autentice se menţionează că Moscheea al-Aqsa este pământul învierii şi al Zilei Judecăţii.

Într-un alt hadith autentic[11] se spune ca Bilad aş-Şam (teritoriul Şam), din care face parte şi *Palestina este protectorul Islamului şi centrul credinţei în perioade de haos şi criză*. Cel care stă în Palestina pentru cauza islamică este precum un *mujahid* sau *murabit* pentru cauza lui Allah, după cum se spune într-un alt hadith autentic relatat de at-Tabarani: *Locuitorii Şamului, soţiile lor, copiii lor, sclavii lor sunt toţi mujahizi pe Calea lui Allah. Oricare dintre ei ocupă un oraş sau o cetate este un mujahid*. Un alt hadith relatat de Imam Ahmad spune că secta cea adevărată şi victorioasă locuieşte în Şam, specificând Bait al-Maqdis şi împrejurimile ei.

Sacralitatea pământului palestinian pentru musulmani a fost expusă în mai multe versete coranice:

O, popor al meu! Intraţi în pământul sfânt, pe care Allah vi l-a hărăzit şi nu daţi înapoi, căci veţi fi cei care pierd! Sura al-Maida

Mărire Celui care l-a adus pe robul Său în timpul unei nopţi de la Moscheea al-Haram la Moscheea al-Aqsa, a cărei împrejmuire am binecuvântat-o, ca să-l arătăm din semnele Noastre. El este cu adevărat Cel care Aude Totul şi care Vede Totul! Sura al-Isra:1

---

[10] *Isra* – călătoria nocturnă a profetului Muhammad. În tradiţia islamică, ea este cea mai importantă noapte din viaţa profetului. Călătoria lui Muhammad de la Mecca la Moscheea Îndepărtată, ce este identificată de unii cărturari cu aceea din Ierusalim, iar de alţii cu o moschee aflată *în ceruri*. În mod tradiţional, ar fi avut loc la data de 27 de lunii *rajab*, sărbătorită anual de toţi musulmanii.

[11] Zicerea (*hadith*) se numeşte *qodsî* (hadith divin) atunci când, transmisă de Profet, este pusă direct în *gura* lui Allah (de unde şi cealaltă specificare - *ilahî*), reprezentând astfel o sursă de informaţie care contrastează cu *hadith*-ul tradiţional. Aceste relatări (*ahadit*) sunt clasate în funcţie de exactitatea lor: un *hadith* autentic se numeşte *sahih*, demn de crezare, atunci când obţine adeziunea tuturor tradiţionaliştilor (*muhadditun*). Urmează două alte categorii: un *hadith* bun (*hassan*) şi un *hadiht* slab (*dha'if*). De regulă, acesta din urmă este apocrif. Totuşi, conform spuselor Profetului, cel mai bun *hadith* este Coranul.

Iar lui Solomon, i-am spus Noi, vântul cel vijelios, ca să alerge la porunca sa pe pământul pe care Noi l-am binecuvântat. Şi Noi am fost Atoateştiutor!. (Sura al-Anbiya: 81).

2. Ideologia Al Qaida şi cauza palestiniană

Privit din această perspectivă există o legătură directă între importanţa teologică a Palestinei şi implicarea Al Qaida în susţinerea cauzei palestiniane. Cu toate acestea, problema palestiniană se situează în centrul ambiguităţii strategice a Al-Qaida. Deşi reprezintă un punct central pentru propaganda sa, este absentă din planurile operaţiunilor sale. Egiptenii, saudiţii şi algerienii s-au alăturat organizaţiei şi dosarului al-Qaida, palestinienii au simţit o mică atracţie faţă de jihadul global. Singurul palestinian care s-a putut vedea în fruntea ierarhiei al-Qaida a fost Zain Al-Abidin Hussain, născut în Riad, cunoscut sub numele de Abu Zubaydah, care a condus taberele de antrenament din Afganistan. Principala sa preocupare nu era ocuparea Palestinei de către israelieni, ci ocuparea Kaşmirului de către India, din moment ce acesta era apropiat de grupurile jihadiste pakistaneze.

În acest context, retorica palestiniană revigorată a reţelei al-Qaida nu a atras în jihadul global noi recruţi palestinieni, însă a servit, în principal, pentru a compensa pierderile înregistrate de adăposturilor sigure afgane şi pentru a justifica atacurile împotriva evreilor, sub deghizarea antisionismului.

Deşi retorica lui Ben Laden este puternic influenţată de problema palestiniană, chiar dacă reţeaua al-Qaida nu a fost niciodată activă pe teritoriul palestinian şi chiar dacă a recrutat puţini palestinieni.[12] La data de 28 noiembrie 2002, reţeaua al-Qaida a lansat prima şi, până în acest moment, singura operaţiune majoră care a vizat ţinte israeliene. Nefiind capabili să atace teritoriul israelian, adepţii lui Ben Laden au ales să acţioneze în Kenya, unde reţelele acesteia fuseseră active pe parcursul ultimilor opt ani. Data din luna noiembrie a fost aleasă ca o comemorare sinistră a Planului ONU de împărţire a Palestinei în anul 1947. În Mombasa, oraş din sudul Kenyei, două ţinte au fost atacate aproape simultan: un avion israelian care efectua o cursă specială şi o staţiune turistică frecventată de israelieni. Cincisprezece persoane au fost ucise, în special, localnici kenyeni. Atacul a fost ignorat de publicul palestinian, în pofida tuturor încercărilor reţelei al-Qaida de a-şi încuraja profilul „*antisionist"*. Ben Laden a declarat: „*pentru aproape un secol, poporul palestinian a fost măcelărit şi puternic torturat*". Acesta a ameninţat: „*Veţi fi ucişi la fel cum aţi ucis, veţi fi bombardaţi la fel cum aţi bombardat"*.

Ostilitatea reţelei teroriste al-Qaida cu privire la Hamas îşi are originile în opoziţia sa de bază faţă de mişcările naţionaliste şi faţă de Fraţii Musulmani, însă s-a accentuat după victoria pe care a înregistrat-o Hamas la alegerile din ianuarie 2006.[13]

---

[12] „Istoria relaţiilor lui Ben Laden cu Palestina", periodicul *Jane's Islamic Affairs Analyst*, 24.03.2009

[13] Yaakov Katz Security and Defense: Smoke screen?, în cotidianul The Jerusalem Post, 20.08.2009. Potrivit, însă, cercetătorului dr. Ely Karmon, de la Institutul pentru Combaterea Terorismului de la Herzliya, tocmai ascensiunea politică a grupării Hamas la putere a fost de fapt catalizatorul consolidării ulterioare a grupărilor afiliate organizaţiei Al-Qaeda.

Fiecare pas făcut pentru a spori puterea Hamas în Teritoriile Palestiniene a condus la o extindere puternică a contradicţiilor cu al-Qaida. Hamas, care a înregistrat un număr record al atacurilor sinucigaşe împotriva Israelului, nu a lovit niciodată în afara teritoriului Palestinei de dinainte de 1948.

După preluarea conducerii asupra Fâşiei Gaza de către Hamas, în iunie 2007, al-Qaida a solicitat organizarea imediată a „*unui emirat islamic"*, însă a fost singura măsură concretă luată de guvernul Hamas a fost interzicerea activiştilor jihadişti în Gaza. Al-Qaida a devenit profund frustrată de consolidarea puterii Hamas în Gaza, însă extinderea criticilor publice la adresa sa au atins cote atât de mari încât i-au şocat chiar şi pe simpatizanţii jihadului global. Ben Laden şi Zawahiri au trebuit să atenueze criticile. Aceştia s-au concentrat asupra unei probleme mult mai populare - datoria de ridica „*asediul asupra Gaza"*, şi aceştia au îndemnat poporul egiptean să răstoarne Guvernul - o blocadă impusă. Alţi purtători de cuvânt ai al-Qaida au solicitat în repetate rânduri uciderea lui Gilad Shalit, militarul israelian luat ostatic pe care Hamas intenţiona să îl elibereze în schimbul eliberării a sute de militanţi ai săi. Prin solicitarea acestui lucru, al-Qaida se baza pe represalii israeliene inevitabile şi spera că aceste represalii vor atrage după sine prăbuşirea Hamas-ului în Gaza.

Atacul israelian din decembrie 2008 asupra Gaza a intervenit într-un moment de declin al reţelei al-Qaida, fapt ce a determinat reţelele jihadiste extinderea către o nouă generaţie de militanţi, recrutată inclusiv din teritoriile palestiniene.

În acest context, al-Qaida nu a putut decât să salute războiul de 22 de zile din Gaza, în timpul căruia au fost ucise peste 1.300 de persoane şi a fost distrusă o mare parte a infrastructurii. Interesul brusc pe care organizaţia l-a acordat cauzei palestiniene este în contradicţie cu acţiunile efective ale al-Qaida în sprijinul acestei cauze, în general şi al Hamasului, în special. De altfel, liderii Al-Qaida,Ben Laden şi Zawahiri, au fost dezamăgiţi de faptul că mare parte din conducerea şi din forţele combatante ale Hamas au supravieţuit ofensivei israeliene, din moment ce distrugerea acestora ar fi dat naştere unor noi oportunităţi pentru expansiunea jihadului global. Însă al-Qaida, care a pierdut marea majoritate a poziţiilor deţinute în Irak şi Arabia Saudită în timpul anilor precedenţi, se mulţumeşte cu posibilitatea de a se avea o nouă generaţie de militanţi nemulţumiţi de distrugerile din Gaza, complicitatea regimurilor arabe şi neputinţa Fraţilor Musulmani.

Primele săptămâni ale anului 2009 au înregistrat o intensificare a propagandei jihadiste, ce a incintat orice „*credincios*" să îi facă pe „*evrei şi pe cruciaţi"* să plătească pentru tot „*acest sânge inocent"* ce a fost vărsat. Liderul reţelei teroriste al-Qaida[14], Usama bin Lad'n, a acuzat ţările arabe moderate de „*complicitate*" cu Israelul şi aliaţii occidentali ai acestuia, în cadrul ofensivei din Fâşia Gaza: „*este clar că unii lideri arabi au fost complici cu alianţa cruciată şi sionistă (în războiul) împotriva poporului nostru (din Gaza). Sunt liderii unor ţări pe care America le califică drept <moderate>"*. Acesta a făcut aluzie la Arabia Saudită şi Egipt.[15]

[14] Vezi şi Abdul Hameed Bakier, „Jihadis Question al-Qaeda's Relationship with Israel"**,** publicaţia *Terrorism Monitor*, vol. 7, The Jamestown Foundation, 13 martie 2009,

[15] Iuliana Enache, „Ossama ben Laden acuză ţările arabe moderate de complicitate cu Israelul", agenţia de ştiri *Mediafax*, 14.03.2009.

Omul numărul doi al organizației Al-Qaida, Al-Zawahiri, a cerut în data de 06.01.2009[16] *lovirea unor obiective occidentale şi israeliene din diferite colţuri ale lumii, din cauza campaniei declanşate de Israel asupra Fâşiei Gaza*.

Al-Zawahiri *a declarat că problema cu care se confruntă palestinienii în prezent este o verigă din seria de campanii sionisto-cruciate care vizează islamul şi musulmanii, afirmând că aceste atacuri sunt cadoul lui Obama pentru palestinieni, înainte de preluarea funcției. De asemenea, l-a acuzat pe preşedintele american ales, Barack Obama, de implicare în această problemă şi l-a criticat pe preşedintele egiptean, Hosni Mubarak, acuzându-l că este trădător, din cauza faptului că a menținut închise granițele Egiptului cu Fâşia Gaza.*

Ayman Al-Zawahiri a afirmat că noua administrație de la Washington îşi continuă adversitatea față de musulmani:[17] „*le spun fraților mei luptători din Gaza că duşmanul nostru în Gaza nu este numai Israelul, ci şi alianța cruciato-sionistă în frunte cu liderul răului, America*. *În privința lui Obama, acesta a declarat că este îngrijorat de uciderea civililor din Gaza şi noi suntem foarte recunoscători pentru îngrijorarea dumneavoastră, domnule Obama. Ne-a sosit vestea îngrijorării dumneavoastră însoțită de mii de bombe cu fosfor alb*. S*e pare că îngrijorarea lui Obama nu a durat mult"*.

În contextul în care Hamas este pregătită să împiedice orice acțiune a al-Qaida în Gaza, liderii organizației doresc ca aceste apeluri la luptă să restabilească prestigiul jihadului global şi să câştige noi adepți în teritoriile palestiniene, inclusiv sau mai ales în Hamastan. Acest ultim fapt reprezintă un nou capitol al conflictului pe termen lung dintre al-Qaida şi naționaliştii palestinieni şi cu siguranță este unul dintre cele mai amenințătoare.

De altfel, grupările jihadiste din Fâsia Gaza au profitat de urmările dezastruoase ale celor 22 de zile de conflict pentru a-şi extinde influența în societatea palestiniană.

Mişcarea jihadistă palestiniană Jund Ansar Al Jihad wal Sunna - Soldații Partizanilor Jihadului şi ai Tradiției Profetului - operează mii de recrutări în Fâşia Gaza, inclusiv din rândul Hamas, potrivit unuia dintre responsabilii acestuia.[18]

Potrivit lui Aboud Mohamed Al Makdessi, numele de război al unuia dintre responsabilii grupării, mişcarea, deşi nu s-a alăturat în mod oficial organizației Al-Qaida, s-a inspirat din perceptele lui Ossama Ben Laden şi a locotenentului său Ayman Al-Zawahri.

După 14.08.2009, conflictul dintre Hamas şi gruparea Jund Ansar Allah, care a proclamat înființarea unui „emirat islamic"[19] în Fâşia Gaza, a evidențiat dezvoltarea

[16] „Al-Zawahiri cheamă la executarea de atacuri asupra unor obiective israeliene şi occidentale", agenția de ştiri *Al-Qanat*, 07.01.2009.

[17] „Al-Zawahiri critică poziția lui Obama față de războiul din Gaza", postul de televiziune „*Al-Jazeera*", 04.02.2009.

[18] Jihadişti recrutați cu miile de către Jund Ansar Allah, în Fâşia Gaza, în cotidianul La Presse (Tunisia), 18.09.2009

[19] Fundația NEFA -Nine/ Eleven Finding Answers a obținut un comunicat al grupării „*Jund Ansar Allah*", care declară înființarea „Emiratului Islamic din Bayt al-Maqdis" sub comanda clericului şeic Abu Al-Nour Al-Maqdisi, *http://www.nefafoundation.org, 18.09.09*

grupărilor islamiste radicale din Fâşia Gaza din ultimii ani.[20] În timpul luptelor de la moscheea Ibn Taymiyah din Rafah mai mult de 20 de membrii ai acestei grupări au fost ucişi, iar 100 de persoane au fost rănite. Aproximativ 40 de activişti ai organizaţiei Jund Ansar Allah au fost arestaţi de miliţiile Hamas. Cu toate că Hamas a întreprins acţiuni imediate pentru distrugerea acesteia şi reafirmarea autorităţii sale, nu mai poate ascunde ameninţarea cu care se confruntă din partea grupărilor jihadiste transnaţionale care încearcă să deturneze campania militantă palestiniană[21]. Era deci greu de acceptat că mişcarea Hamas ar fi privit cu indiferenţă o mişcare care îi subminează autoritatea, mai ales în contextul în care recentul congres general al Organizaţiei pentru Eliberarea Palestinei[22], desfăşurat la Bethleem, în Cisiordania, a reuşit să-şi refacă unitatea internă şi să reînnoiască legitimitatea preşedintelui Mahmud Abbas ca moştenitor al lui Yasser Arafat.

În contextul în care Hamas a fost acuzat în trecut de afiliere la grupările de tip Al-Qaida, jihadiştii constituie atât o provocare în domeniul securităţii, dar şi o ameninţare ideologică la adresa partidului islamist palestinian aflat la putere. Abilitatea grupărilor jihadiste din Gaza de a ameninţa Israelul sunt limitate, însă există temeri că acestea susţin grupările teroriste care operează pe teritoriul Egiptului.

Abd-al-Karim Rajab, şeful Serviciului General de Informaţii Palestinian pentru Fâşia Gaza apreciază că jihadiştii radicali din Fâşia Gaza sunt din ce în ce mai puternici şi sunt sprijiniţi de extremişti străini, incluzând aici afgani, egipteni, pakistanezi, sudanezi şi yemeniţi. Rajab deţine informaţii despre patru facţiuni radicale: Jaish al-Islam, Jaljalat, Jaish al-Ummah şi Jund Ansar Allah.

Cea mai veche dintre aceste grupări, Jaish al-Islam (Armata Islamului), a fost implicată în răpirea soldatului israelian Gilad Shalit în iunie 2006, alături de Brigăzile Izz al-Din al-Qassam Brigades (aripa militară a Hamas) şi Comitetele de Rezistenţă Populară. Ulterior, Jaish al-Islam a fost implicată în răpirea jurnalistului BBC Alan Johnston, în martie 2007, când a cerut eliberarea de către marea Britanie a proeminentului cleric radical Abu Qatada. Gruparea Jaish al-Islam este afiliată Al-Qaida, iar liderul său Mumtaz Dughmush (alias Abu Muhammad) şi alţi membrii ai

[20] *Jihad times in Gaza Strip* Periodic: Janes Terrorism and Security Monitor (Marea Britanie), 04.09.2009

[21] Gaza Strip: Cutting Out the Competition, publicaţia electronică „Stratfor.com", 21.08.2009

[22] Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei reuneşte principalele mişcări naţionaliste, Fatah, apropiată preşedintelui Mahmoud Abbas, şi Fronturile Popular şi cel Democratic pentru Eliberarea Palestinei (FPLP şi FDLP). Fără precedent din 1989, congresul şi-a început lucrările în 4 august 2009, la Bethleem (Cisiordania). În cursul acestei reuniuni, peste 2.000 de delegaţi au reînnoit principalele instanţe ale Fatah, Comitetul central şi Consiliul revoluţionar. Mahmoud Abbas a declarat congresul închis după anunţarea rezultatului scrutinului pentru Consiliul revoluţionar, compus din 80 de membri aleşi şi alţi 40 desemnaţi de conducere. Dintre candidaţii aleşi, peste 70 fac parte pentru prima oară din această instanţă, a doua ca importanţă după Comitetul central. Printre cei aleşi figurează şi 11 femei.Noul Comitet central a fost de asemenea întinerit prin intrarea în conducere a numeroşi membri ai tinerei generaţii, fiind incluşi în el şi Marwan Barghouthi, personalitate de prim-plan al mişcării palestiniene, dar condamnat la închisoare pe viaţă într-o închisoare israeliană, Mohammed Dahlan şi Djibril Rajoub, foşti şefi ai serviciilor de securitate palestiniene.

familiei sale sunt implicaţi în traficul cu arme şi alte bunuri prin tunelele de la frontiera cu Egiptul.

Gruparea *Jaljalat* este o grupare desprinsă din Brigăzile Izz al-Din al-Qassam, după participarea Hamas la alegerile din ianuarie 2006. Membrii săi au planificat asasinarea fostului preşedinte american Jimmy Carter şi a fostului premier britanic Tony Blair, acţiuni confimate de arestarea mai multor membrii Jaljalat de către forţele de securitate ale Hamas. Surse ale forţelor de securitate aparţinând Autorităţii Palestiniene au confirmat că unii dintre militanţii Jaljalat au fost antrenaţi în fabricarea şi utilizarea explozibililor de către experţi iranieni şi ai Hezbollah, în perioada când erau membrii ai Brigăzilor Izz al-Din al-Qassam.

Gruparea *Jaish al-Ummah* (Armata Naţiunii Islamice) a devenit o prezenţă media în iunie 2007, când a revendicat atacarea cu rachete a Israelului. Liderul acestei grupări, Abu Hafs a declarat că: „pentru noi, Al-Qaeda, Fatah al-Islam (grupare jihadistă libaneză) şi toţi cei care cred în crezul salafist sunt la fel. Cu toate aceste nu suntem în contact cu ei în mod curent". Jaish al-Ummah nu a fost foarte activă înainte de septembrie 2008, când liderul său Abu Hafs al-Maqdisi a fosrt arestat de Hamas.

Gruparea *Jund Ansar Allah* (Soldaţii Sprijinitorilor lui Allah) şi-a făcut apariţia în in Gaza ca urmare a victoriei Hams din ianuarie 2006 şi a devenit mai vizibilă după noiembrie 2008. Conform surselor de securitate palestiniene liderul său Abu Abdullah al-Muhajir, ucis de forţele de securitate ale Hamas în august 2009, a fost un paletinian născut în Siria cunoscut sub numele de Abu Abdullah al-Suri. O sursă de securitatea a Hamas a precizat că Abu Abdullah era căutat în Egipt şi se refugiase în Gaza. Jund Ansar Allah a rămas relativ necunoscută până la atacul din 8 iunie 2009 asupra unei patrule israeliene. Membrii grupării se antrenează într-o fostă colonie israeliană Gush Katif, lngă Rafah, care a fost evacută în 2005. Gruparea include un număr mare de egipteni, yemeniţi şi nord-africani.

Potrivit lui Abd-al-Karim Rajab, şeful Serviciului General de Informaţii Palestinian pentru Fâşia Gaza: „*orice grup palestinian care vrea să câştige un suport popular cât mai mare este obligat să opereze împotriva Israelului, dar capabilităţile noilor jihadişti de a opera împotriva Israelului sunt slabe pentru că măsurile de securitate israeliene sunt puternice, aşa că ei preferă să opereze împotriva Egiptului*". Potrivit publicaţiei Jane's, un expert al intelligence-ului israelian apreciază că Israelul este profund îngrijorat de ascensiunea jihadiştilor în Fâşia Gaza. Acesta a precizat că ei pot fie provoca o escaladare a conflictului israreliano-palestinian prin tiruri de rachete sau pot ataca turişii israrelieni în Sinai. Col. (r.) Lior Lotan, analist al Institutului de Politici Internaţionale pentru Combaterea Terorismului, de pe lângă Centrul Interdisciplinar de la Herzliya, aprecia că, după septembrie 2001, Al Qaida s-a transformat într-o organizaţie cu un mic nucleu de comandă şi cu multe organizaţii mici, care funcţionează ca subsidiare ale acesteia, din Africa de Nord şi până în Uzbekistan. Prin intermediul acestora, Al Qaida continuă să influenţeze conflictele locale, aşa cum este cel din Fâşia Gaza, dacă aceasta este în interesul său.[23]

[23] Amos Harel, Avi Issacharoff, „Still trying to go global", în cotidianul *Haaretz*, 01.09.2009

Amenințarea la adresa Israelului, din partea grupărilor care susțin Jihadul global, ar putea fi mai mare decât oricând.

3. Frații Musulmani în Fâşia Gaza– o contrapondere reală la ideolgia Al Qaida

În această ecuație, există însă un adversar mult mai subtil şi mai influent decât al-Qaida: *Frații Musulmani,* în arabă *al-Ikhuan*. Este cea mai veche şi ramificată mişcare *sunnită* transnațională, cu un program radical: crearea unei noi ordini regionale în numele Islamului purificat de influențele occidentale. Este un adversar periculos care-i îngrijorează pe regele Arabiei Saudite Abdullah, pe şeicul Emiratelor Arabe Unite, Khalifa bin Zayad al-Nahyan, pe suveranul iordanian Abdallah al II-lea şi pe preşedintele egiptean Hosni Mubarak.

Grație unei alianțe oportuniste cu Iranul şiit, ale cărei baze au fost puse încă de pe vremea ayatolahului Rudollah Khomeini, Frăția vizează, înainte de toate, preluarea puterii în Egipt, iar de aici intenționează să pornească la cucerirea celorlalte state arabe aliate ale Occidentului. Elementul care ar trebui să dărâme toate echilibrele este reprezentat de Hamas, organizația teroristă creată în Fâşia Gaza ca filială palestiniană a Fraților musulmani, aşa cum reiese din articolul doi al Statutului.

Ofensiva Israelului împotriva Hamas trebuie interpretată şi ca un război intern al lumii musulmane, le explică interlocutorilor săi europeni şeicul Muhammad al-Nahyan, tânărul prinț moştenitor al Emiratelor Arabe Unite, încercând să arate cum decurg jocurile de culise. *Un milion şi jumătate de palestinieni au fost luați ostatici de către Frăție, care s-a insinuat în Gaza prin intermediul moscheilor şi al organizațiilor umanitare, după ce a neutralizat Autoritatea națională a lui Abu Mazen*.

Dacă Hamas îşi menține în continuare puterea şi influența, întregul *bloc al rezistenței* (Iran plus Frăția Musulmană) îşi poate continua marşul triumfal şi aceasta ar putea fi adevărata miză a *operațiunii Plumb revărsat*. Dacă însă este învinsă, va sărbători victoria nu doar Israelul, ci şi toate statele musulmane moderate. Astfel, se explică şi dezbinarea apărută în rândul Ligii Arabe, o dată inițiată operațiunea militară.

În acelaşi timp, se explică şi neobişnuitul activism al Frăției înainte şi după război. În cadrul unei întâlniri la Damasc, de la începutul lunii decembrie, reprezentanții Frăților musulmani din Egipt, componenta cea mai bine structurată a organizației, au promis să acorde asistență militară Hamas, în perspectiva imediată a unei încetări a armistițiului cu Israelul şi a unei probabile escaladări a conflictului. Era prezent şi liderul spiritual iranian *hojatoleslam* Ali Akbar Muhtashami Pur, puternicul secretar general al *Uniunii Internaționale pentru sprijinirea Palestinei*, figură cheie a alianței aşa-zişilor adepți ai rezistenței, care include şi Hezbollah. Optzeci de milițieni ai Frăției au fost, se pare, infiltrați din Egipt, pe la punctul de trecere de la Rafah; cinci dintre aceştia au fost ulterior ucişi şi trei grav răniți (informația a fost ținută secretă până când un informator palestinian a transmis-o contraspionajului egiptean).

Distribuirea sarcinilor, reconfirmată cu ocazia summit-ului la care au participat Khalad Mashaal şi Mussa Abu Marzuk, liderii Hamas în Siria, presupunea în cazul Iranului angajamentul de a aproviziona cu rachete aripa militară, chiar şi după încetarea războiului. La rândul ei, Frăția urma să-şi intensifice eforturile de

mobilizare a maselor, în favoarea Hamas, în Egipt, Iordania, în ţările Golfului şi în Europa. Mai mult, ea trebuia să depună eforturi pentru a strânge cât mai multe fonduri, banii urmând a fi transferaţi în conturile Hamas prin intermediul băncilor libaneze şi britanice (Arab Bank din Beirut şi Natwest din Londra).

Personajul cel mai important al întregii reţele a Fraţilor Musulmani, punctul de legătură între credinţă, bani şi cucerirea inimilor şi a minţilor este şeicul egiptean Yusuf al Qardaui care, de la baza sa din Doha, Qatar, a devenit liderul religios cel mai influent al lumii islamice. Apare regulat pe *al-Jazeera* pentru a incita opinia publică împotriva *evreilor, a regimurilor arabe şi a Statelor Unite*.

Principala sa funcţie formală este aceea de preşedinte al *Union of good (UG)*, o coaliţie de 54 de organizaţii caritabile fondată în anul 2000, după declanşarea celei de-a doua Intifade, pentru a sprijini infrastructura socială a Hamas (şcoli, şosele, transporturi publice, ferme agricole şi spitale), acesta nefiind însă singurul scop. Stau mărturie două procese desfăşurate în februarie şi mai 2008, în Egipt, împotriva membrilor Frăţiei, acuzaţi că ar fi furnizat arme şi bani aripii militare a Hamas.

Cantitatea de bani pe care conducătorul spiritual şi financiar al Frăţiei o expediază în fiecare an în Gaza este un adevărat mister: Israelul şi Autoritatea Naţională Palestiniană vorbesc *de zeci de milioane de dolari*, în vreme ce în iulie 2007, un lider Hamas a declarat că Frăţia i-a ajutat pe palestinieni cu *sute de milioane de dolari*.

UG este împărţită pe *patru zone geografice*: de o parte sunt *Teritoriile palestiniene* (Cisiordania şi Gaza), în calitate de beneficiari; de cealaltă, *Europa, Africa şi Orientul Mijlociu*, în calitate de contribuabili. Ţările din Golf reprezintă sursa cea mai bogată de venituri când este vorba de cheta islamică pro Hamas, care provin nu atât de la guverne (cu excepţia Qatarului, conform unui studiu al *NEFA Foundation*), cât de la o serie de reprezentanţi bogaţi ai diasporei provenind din Frăţie (egipteni, sirieni şi iordanieni), care s-au stabilit între deceniile cinci şi şapte ale secolului trecut, în Emiratele Arabe, Kuwait, Bahrein şi Arabia Saudită, pentru a scăpa de urmărirea poliţiei secrete din ţara lor de origine. Aici au format o clasă conducătoare intelectuală şi financiară, controlând băncile islamice prin intermediul *consiliilor de administraţie ale şariei*.

La fel de profitabilă este şi strângerea de fonduri în Occident, în interiorul comunităţilor islamice afiliate Frăţiei, mai ales în Germania, Franţa şi Marea Britanie, în ţările nordice şi într-o mai mică măsură în Italia. Cei care donează, de cele mai multe ori o fac cu bună credinţă, considerând că îi ajută pe palestinienii din Gaza aflaţi sub asediul israelian. Este însă practic imposibil să poţi face distincţia între caritate şi jihad, aşa cum dovedesc zecile de procese intentate în Europa şi Statele Unite pentru a dezmembra reţeaua ocultă a finanţatorilor terorismului, care adeseori s-au finalizat cu achitarea diverselor fundaţii din cadrul UG care, abia în noiembrie 2008, a fost scoasă în afara legii de către Guvernul american.

După proclamarea încetării focului în Gaza, Qaradaui are un rol fundamental în procesul de reabilitare a organizaţiei Hamas, afectată din punct de vedere militar. Este în joc credibilitatea proiectului de putere al Fraţilor musulmani. Sute de mii de dolari au fost puşi imediat la dispoziţie, cu sprijinul fundaţiei iraniene *Shahid*, pentru a despăgubi familiile din Gaza afectate de conflict.

Alte finanțări au sosit, prin Siria şi Liban, pentru reconstrucția drumurilor, a şcolilor, spitalelor şi moscheilor. Tunelurile de la granița cu Egiptul au avut prioritate față de alte lucrări pentru a putea fi reluată contrabanda cu arme, cumpărate tot din Iran. Cursa contra cronometru pentru a nu le permite lui Abu Mazen şi aliaților lui arabi să slăbească din punct de vedere politic Hamas-ul este frenetică[24].

Concluzii

Uniunea Europeană, Canada, Statele Unite şi Israel consideră în continuare Hamas-ul un grup terorist ale cărui atacuri îndreptate către civilii evrei şi alte abuzuri săvârşite împotriva drepturilor omului au fost condamnate de Națiunile Unite şi organizațiile pentru apărarea drepturilor omului. Totuşi, până în 2007, canalele de comunicare dintre Franța, unul din cei mai importanți actori ai UE şi Hamas, cel mai puternic partid integrist palestinian erau în continuare deschise, dar se limitau la nivelul serviciilor de informații. Acestea au fost întrerupte în iunie 2007, atunci când Hamas s-a impus prin forță în Fâşia Gaza, dar au fost reluate în august acelaşi an. În 2008, s-a trecut la faza de contacte la nivel politic. În aprilie 2008, a avut loc o primă întâlnire, la Gaza, între Yves Aubin de La Messuziere, diplomat francez de rang înalt, fost ambasador în Irak şi şef al Direcției Africa de Nord, Orientul Mijlociu la Ministerul francez de Externe şi principalii responsabili ai Hamas, Ismael Haniyeh şi Mahmoud Zahar.[25]

Tot în aprilie 2008, preşedintele francez, Nicolas Sarkozy, în timpul unei intervenții televizate anunța o schimbare de poziție față de integriştii palestinieni: „*Să existe punți pentru a discuta, (...), eu nu îmi permit să judec ce fac unii şi alții, poate că va fi util într-o zi"*. De altfel, Parisul a fost una din ultimele capitale europene care s-a opus, în 2003, înscrierii Hamas pe lista organizațiilor teroriste, întocmită de UE.

Analistul George Friedman consideră totuşi că Hamas, spre deosebire de Fatah, care este o mişcare seculară cu origini în arabismul de stânga al anilor 60, în timp ce Hamas este o organizație religioasă cu rădăcini în mişcarea sunnită de la sfârşitul anilor 80 şi începutul anilor 90[26].

Alți analişti, precum cercetătorul Khaled Hroub, care observă că Hamas-ul a devenit, în ultimul timp, o „*organizație profund diferită*" de cea născută la începutul primei Intifade în decembrie 1987[27]. Conform acestuia, organizația se declară preocupată de libertăți politice, „*incluzând libertatea de expresie, de presă, de asociere*", de „*pluralism*", de „*separația puterilor*", de „*alternanța paşnică la putere*". Dar şi de „*edificarea unei societăți civile dezvoltate*" şi de respectul drepturilor minorităților… În textele analizate, referințele religioase sunt din ce în ce mai puțin prezente şi tema „*luptei armate*" este practic eliminată în favoarea preocupărilor în materie de guvernare şi de reforme civile.

---

[24] Pino Buongiorno, „Fratelli musulmani: i padroni occulti del mondo arabo", blog.panorama.it, 01.02.2009.

[25] Georges Malbrunot, „Franța vorbeşte cu Hamas", în cotidianul *Le Figaro*, 19.05.2008

[26] George Friedman, „Israel, Palestine, Lebanon, Syria: Hopes Meet Reality", în *Geopolitical Weekly*, 20.05.2008.

[27] Paul Delmotte, „Hamasul şi recunoaşterea Israelului", în „*Le Monde Diplomatique"*, ianuarie 2007.

Principalul obiectiv al organizației trebuie să fie acum acela de a arăta țărilor occidentale că este în stare să stopeze orice progres al grupărilor radicale, din postura de partid islamist, însă moderat. Gruparea Hamas doreşte să aibă un rol în fața acestor grupări jihadiste şi ar putea fi chiar un aliat împotriva acestora[28].

Altfel spus, mişcarea constată că, în ultimă analiză, trebuie să se schimbe pentru a deveni acceptabilă în lumea arabo-islamică şi în cadrul comunității internaționale.

Potrivit însă prof. Shaul Mishal, de la Universitatea din Tel Aviv, Hamas se teme de momentul în care va trebui să-şi modereze poziția pentru a purta negocieri cu Israelul sau cu orice factor neislamic sau nearab.[29]

Între Hamas şi organizația teroristă Al-Qaida există o mare deosebire. Spre deosebire de Al-Qaida, organizație teroristă globală, Hamas poate fi considerată, în pofida extremismului său şi a acțiunilor teroriste, o mişcare națională care aspiră la realizarea unui obiectiv politic: înființarea unui stat palestinian pe întregul teritoriu al Palestinei istorice, fiind dispusă să accepte chiar şi soluția exsitenței celor două state.

Din cauza acestor diferențe, sunt de prevăzut noi ciocniri între Hamas şi grupurile teroriste inspirate de ideologia terorismului global al Al-Qaida.

Bibliografie:

[1]. BALAWI,Hassan, **Gaza, dans les coulisses du mouvement national palestinien**, Denoël Impacts, Paris, 2008, 202 p.

[2]. ENDERLIN, Charles, **Par le feu et par le sang**, Albin Michel, Paris, 2008, 370 p.

[3]. *Gaza. Décembre 2008-janvier 2009. Un pave dans le mer*, La Boîte à Bulles, Antony, 2009, 320 p.

[4]. KRAEMER, Gilles, *Jours tranquilles a Ramallah*, Riveneuve editions, Marseille, 2008, 190 p.

[5]. MASSOULIÉ, François, **Conflictele din Orientul Mijlociu**, Editura „BIC ALL", Bucureşti, 2003.

[6]. SOOKHDEO, Patrick, **Să înțelegem terorismul islamic. Doctrina islamică despre război,** Editura Făclia, Oradea, 2006.

[28] Alastair MacDonald, „La rivalite entre jihadistes pourrait profiter au Hamas", în cotidianul „L′Orient - Le Jour", 19.08.2009

[29] Sergiu Klein – corespondent - Ciocnirile dintre Hamas şi fanaticii islamişti din Fâşia Gaza s-ar putea înmulți, agenția de ştiri Agerpres, 16.08.2009

ECHILIBRUL BINOMULUI SECRETIZARE – DESCHIDERE, CONDIȚIE OBLIGATORIE PENTRU EFICIENTIZAREA ANALIZEI DE INTELLIGENCE

Alexandru BARBĂSURĂ*

The conflict between secrecy, a necessary condition for intelligence, and openness, a necessary condition for performance improvement, is a recurring theme in the Intelligence Community. Any organization that requires secrecy to perform its duties will struggle with and often reject openness, even at the expense of efficacy. The Intelligence Community itself has a responsibility to reconsider the relationship between secrecy, openness, and efficacy. This is especially true as it relates to the community's performance and the occurrence of errors and failure.

1. Rolul şi importanța serviciilor de informații

Secolul XX a fost martorul unor schimbări revoluționare în diverse domenii, inclusiv în domeniul informațiilor secrete. La începutul acestui secol, majoritatea operațiunilor importante în materie de informații s-au desfăşurat în Europa şi au implicat un număr redus de agenți – câteva mii de persoane.

Astăzi, în toată lumea, serviciile principale de informații sunt sprijinite de către guverne. Informațiile nu mai reprezintă doar o lume de spioni, contraspioni, trimişi politici, defectori şi agenți secreți. Tuturor acestora li se adaugă o lume de sateliți de spionaj a 15 tone fiecare, avioane dotate cu camere de luat vederi şi echipamente electronice, păduri de antene, computere ultraperformante şi analişti cu înalte studii de matematică, fizică, limbi străine, ştiințe economice, inginerie şi ştiințe politice. Este „o lume" compusă din peste 1 milion de persoane, a cărei valoare este evaluată la peste 100 miliarde dolari anual[1].

Transformarea lumii din secolul XX – formarea unor societăți complexe, natura atotcuprinzătoare a războiului, dezvoltarea unei tehnologii avansate, apariția de noi state – se regăseşte şi în lumea informațiilor. Nevoia de informații referitoare la toate aspectele societăților străine, inclusiv la cel privind sistemele sofisticate de arme, a contribuit la transformarea culegerii de informații într-o întreprindere de multe miliarde de dolari, care necesită atât sisteme de înaltă tehnicitate pentru colectarea datelor, cât şi indivizi cu pregătire superioară în ştiințele sociale şi naturale, precum şi în domenii mai puțin comune, ca de exemplu cel al interpretării fotografiilor.

* **Colonel (r.), psihosociolog, Centrul de Cercetări Ştiințifice al Academiei Naționale de Informații**

[1] Pele Gheorghe, *Servicii şi acțiuni secrete,* Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1996.

A devenit astfel necesară redefinirea rolului şi importanţei serviciilor de informaţii, a statutului serviciilor de informaţii, a relaţiilor dintre serviciile de informaţii şi organismele de supraveghere şi control, a relaţiilor dintre serviciile de informaţii şi media.

Condiţia internaţională a unei ţări presupune, în mod obligatoriu, existenţa unor organisme specializate în activitatea de culegere şi prelucrare a informaţiilor. Cunoaşterea este putere, iar în condiţiile în care epoca contemporană este dominată categoric de dorinţa de obţinere a puterii, informaţia constituie unul dintre cele mai importante elemente ale procesului decizional.

Sunt unanim recunoscute necesitatea şi importanţa obţinerii în timp util a unor informaţii politice şi militare care să permită apărarea intereselor naţionale, a unor analize bazate pe fapte reale privind unele acţiuni şi evenimente care vor avea loc în viitor sau acţiuni economico-tehnologice şi industriale care urmează a fi iniţiate de unele guverne şi mari întreprinderi sau trusturi. In lumea contemporană, nici cele mai sărace state nu-şi pot permite să se lipsească de datele şi analizele oferite de serviciile de informaţii. Nevoia de informaţii este cu atât mai mare cu cât ele trebuie să suplinească inferioritatea şi slăbiciunile de alt ordin. Informaţiile trebuie să fie invers proporţionale cu aceste slăbiciuni. Un popor mai slab demografic şi cu o armată mai puţin numeroasă trebuie să apeleze mai mult la iscusinţa în conducere, la o informaţie mai completă şi sigură şi la o mai rafinată contrainformaţie.

Intr-o societate democratică modernă, dezvoltarea socială în general şi activitatea decizională în special, atât la nivel macro cât şi la nivel micro, impun o bază informaţională caracterizată prin veridicitate, actualitate, oportunitate, relevanţă, disponibilitate şi acces, precizie, utilizabilitate şi procesabilitate, rezistenţă la factorii distructivi, mobilitate sau transferabilitate şi, în fine, dar nu în ultimul rând, siguranţă şi stabilitate.

Cu cât nivelul managerial al deciziei este mai înalt, cu atât nevoia de fond informaţional este mai acută, atât sub raport cantitativ, cât şi calitativ.

Activitatea serviciilor de informaţii, care dispun de mijloace tehnice proprii, trebuie să dezvolte un cadru conceptual special, să evidenţieze raporturile logice dintre diversele componente ale sistemului analizat, să fixeze anumite axiome, să avanseze ipoteze de lucru, raţionamente teoretice (uneori extrem de rafinate şi complexe), pentru ca în final, pe baza unei analize aprofundate, să ajungă la instalarea unui dispozitiv de prelucrare a informaţiei, în vederea transmiterii ei instanţelor abilitate să o utilizeze.

De asemenea, aceste agenţii trebuie să ţintească împreună crearea unor „comunităţi de practică”, cu pregătire, grupuri de practică analitică şi diferite tipuri de surse on line, incluzând forumuri pentru dezbaterea metodelor şi pentru rezolvări de probleme. Acest tip de comunităţi ar fi conectate cu o arhivă centrală pentru lecţii învăţate bazate pe analiza post acţiune şi pe numeroase revizuiri formale ale produselor de intelligence strategic. Din aceste revizuiri ar trebui să derive lecţii atât

pentru analiştii individuali cât şi pentru echipe, cu evidenţierea atentă a cauzelor erorilor şi eşecurilor. Istoriile scrise şi cele orale ar trebui folosite ca surse suplimentare pentru lecţiile practice. Aceste comunităţi ar putea, de asemenea, să înceapă să reformeze organizaţiile, prin restructurarea designurilor organizaţionale, dezvoltând mai multe programe formale de socializare, testând configuraţia eficientă grup analitic şi verificând din punct de vedere al eficienţei practicile manageriale şi de leadership.

Am ales să abordez problema secretizării ca element de ponderare şi, uneori chiar de estompare a eficienţei în serviciile de informaţii având o dublă motivare. În primul am argumentat deja faptul că ameninţările cu care ne vom confrunta în deceniile viitoare nu vor putea fi gestionate de o singură agenţie guvernamentală, că nu este suficient doar să ne integrăm capabilităţile partenerilor noştri, ci şi să ne dezvoltăm abilitatea de a prelucra şi arhiva mari cantităţi de date, de a extrage şi disemina clienţilor şi partenerilor noştri toate informaţiile relevante.

Aceste date vor proveni de la indivizi şi senzori desfăşuraţi în toată lumea, având capacitatea de a penetra zone care s-au dovedit dificil de documetat. Din cauza faptului că managementul datelor şi extragerea informaţiilor va fi făcută din ce în ce

mai mult într-un mediu interconectat, este vitală continuarea cercetărilor asupra disponibilității, confidențialității şi integrității datelor.

Pe de altă parte, atunci când vorbim de secretizare, de servicii de informaţii, ne referim la domeniul vital al securității naționale. Sistemul de securitate națională de tip democratic reprezintă condiția funamentală pentru o bună guvernare şi pentru garantarea libertății şi prosperității individului. Determinarea instituțiilor securității naționale să lucreze eficient şi responsabil, concomitent cu menținerea libertăților civile este, însă, o sarcină ambițioasă şi provocatoare. Cu toate că au fost făcuți paşi importanți, transformarea sistemului de securitate, accelerat în special datorită condiționalității externe, pentru a îndeplini cerințele de admitere în NATO sau UE, procesul de consolidare a democrației şi de transformare sistemică a instituțiilor de securitate şi de perfecționare a mecanismelor de control democratic reprezintă în continuare o prioritate.[2]

Libertatea şi securitatea sunt două deziderate sociale care nasc tensiuni şi dezbateri aprinse atunci când democrațiile îşi proiectează politicile de securitate națională. În viziunea lui Hobbes, cetățeanul încheie cu statul un contract social: el cedează o parte din drepturi în schimbul protecției asigurate de către stat. De aceea statul are obligația să întrețină un sistem de securitate (armată, poliție, jandarmerie şi servicii de informații) pentru a-şi respecta obligația contractuală față de cetățeni. Există însă îngrijorarea că aceste instituții pot încălca drepturile şi libertățile cetățeneşti. În consecință, în procesul de consolidare a democrației puterile instituțiilor militarizate sunt ”temperate” prin instituirea unor mecanisme de control civil.

Dar, pentru ca acest control democratic să poată fi eficient, accesul comisiilor parlamentare la informațiile referitoare la modul în care instituțiile sistemului de securitate națională îşi îndeplinesc misiunile şi cheltuiesc banii contribuabililor trebuie să fie foarte bine reglementat. Scopul acestui demers este foarte clar: determinarea instituțiilor securității naționale să lucreze eficient şi responsabil în acelaşi timp cu extinderea sau cel puțin menținerea libertăților civile.

2. Conflictul dintre eficiență şi secretizare

[2] Marian Zulean – ”*Ghid pentru reforma sistemului de securitate*” în http://www.cadi.ro/index.php/vizualizare/articol/proiecte/234

Comunitatea de Informații este relativ mică, foarte selectivă şi foarte bine ferită de ochii publicului. Pentru practicanții acesteia, munca de intelligence este solicitantă din punct de vedere intelectual şi o meserie cu un ridicat grad de risc care poate conduce către o politică publică care să întărească națiunea sau să o supună unui nivel de risc mai ridicat. Deoarece consecințele unui eşec sunt atât de grave, profesioniştii de intelligence simt o semnificativă presiune interioară şi exterioară pentru a evita astfel de consecințe. O consecință a acestei presiuni este aceea că a existat o îndelungată rezistență birocratică pentru a pune la punct un program sistematic în vederea îmbunătățirea performanței analitice. În orice caz, 71% din persoanele care au fost intervievate de Rob Johnston consideră că, după septembrie 2001, acea rezistență s-a diminuat semnificativ.

Nu este greu de înțeles rezistența în timp pentru implementarea unui astfel de program de îmbunătățire a performanțelor. Simplu spus, un program special creat explicit pentru a îmbunătăți performanța umană indică faptul că performanța umană are nevoie de îmbunătățiri, afirmație cu şanse considerabile de a întâmpina rezistență politică şi instituțională. Dincolo de faptul că îmbunătățirea performanței induce ideea că sistemul nu este optim, necesara monitorizare asupra ordinii stabilite şi a performanțelor ar necesita examinarea în detaliu a surselor şi metodelor din întreaga Comunitate de Informații. Chiar dacă această monitorizare ar fi în întregime în şi din interiorul comunității, conceptul se opune culturii secretizării şi compartimentării.

Să analizăm, pe scurt, câteva aspecte ale „conflictului" dintre eficiență şi secretizare. Secretizarea interferează cu eficiența analitică prin limitarea accesului la

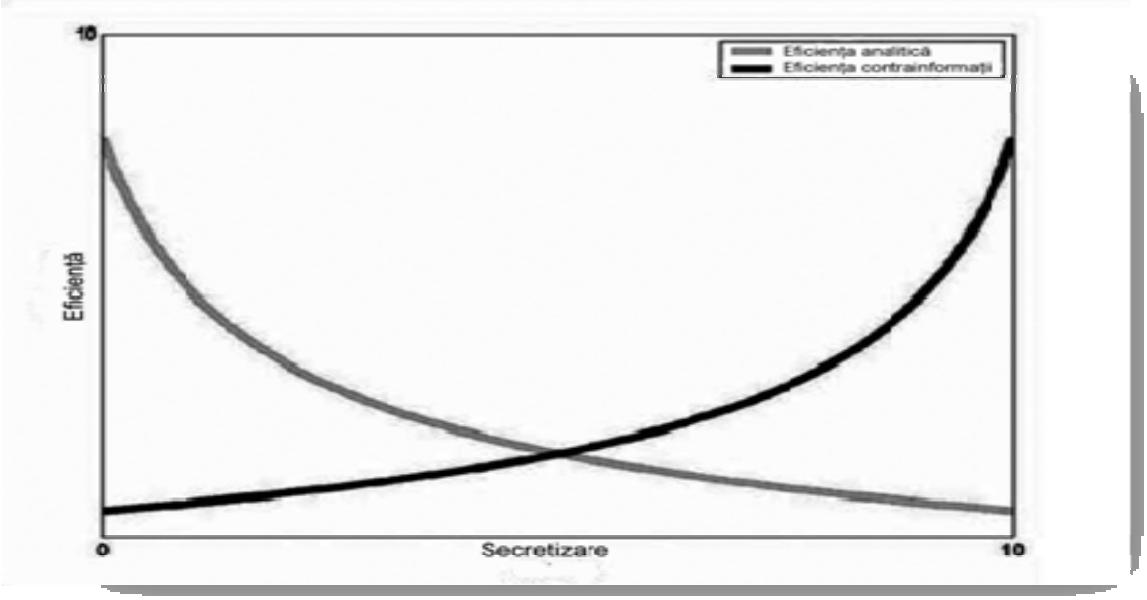

anumite informații şi surse care ar putea fi necesare pentru o analiză predictibilă şi de o acuratețe ridicată. Pe de altă parte, deschiderea interferează cu securitatea prin degradarea valorii resurselor informaționale şi prin dezvăluirea unor surse şi metode specifice.

Secretizarea perfectă ar fi, într-un final, neproductivă, deoarece ar restricționa informația la o singură minte sau la un grup restrâns de minți. Limitarea în acest mod a resurselor disponibile ar genera un eşec organizațional în comparație cu resursele disponibile pentru un grup larg şi divers de adversari. Deschiderea totală ar conduce la un dezastru organizațional deoarece, prin accesul la întreaga informație, nu ar exista niciodată vreun avantaj al vreunui grup asupra oricărui alt grup. În plus, deschiderea totală ar duce la situația în care adversarii ar fi conştienți că sunt observați şi i-ar putea determina să-şi modifice comportamentul pentru a induce în eroare pe observator, dacă asta le-ar fi dorința.[3]

Figura 1. Corelația Secretizare-Eficiență

Între aceste două extreme există un anume punct la nivel național unde secretizarea şi deschiderea se întâlnesc pentru a crea un punct optim de performanță. Conform percepției mele, în cadrul Comunității de Intelligence accentul

[3] Acest tip de comportament a fost demonstrat în literatura de specialitate din domeniul psihologiei sociale şi face referire la efectul Hawthorne. Derivată din cercetarea care a început printr-un program experimental la Western Electric's Hawthorne Works desfăşurat între anii 1927-1930, efectul Hawthorne constă în modificarea comportamentală a subiecților atunci când sunt conştienți că sunt observați. Fritz J. Roethlisberger şi William J. Dickson, *Management and the worker*; Elton Mayo, *The Human Problems of an Industrial Civilization*.

organizațional este pus mai mult pe secretizare decât pe eficacitate. Este important, după părerea mea, să existe un glas care să pledeze pentru deschidere, pentru a contrabalansa multitudinea de voci a căror singură sau principală responsabilitate este sprijinirea şi întreținerea secretizării. Consider că acest conflict secretizare – eficacitate ce poate fi formulat ca o teorie numai urmând anume model.

Cu cât sistemul este mai deschis (în care zero este acces nelimitat la informație pe axa X a scalei secretizării - aşa cum a fost înfățişat în grafic), cu atât analistul are mai mult acces la toate sursele de informații din Comunitatea de Informații în ceea ce priveşte un adversar. În plus deschiderea susține comunicarea interorganizațională, interacțiunea şi schimbul de informații între analişti şi măreşte probabilitatea ca un analist să fie mai eficace (în acest caz, axa Y este axa eficienței) şi ca analiza acestuia/acesteia în legătură cu o anume situație să fie mai eficientă şi mai riguroasă.

Pe de altă parte, contrainformațiile sunt afectate în mod negativ de secretizarea zero şi de deschiderea completă. Cu cât mai puțin deschis sau cu cât mai compartimentat este un sistem, cu atât sunt mai eficiente şi eficace activitățile de contrainformații. La nivel de noțiune cele două curbe ale graficului se intersectează undeva la confluența între eficiență şi secretizare. Punctul de intersecție depinde scopurile programului managerial şi de definirea clară a punctului de star şi a obiectivului final.

Graficul de mai sus ilustrează confluența dintre eficiența şi secretizarea sistemului, iar efectul acesteia asupra eficacității performanței este atât negativă cât şi pozitivă. În acestă situație punctul de start şi obiectivul final de eficiență pentru analiză şi pentru contrainfomații sunt arbitrare şi pot fi amplasate într-un interval cuprins între zero şi zece. Conform acestei teorii eficiența şi eficacitatea sunt simple

funcții ale deschiderii sistemului şi nu iau în consideraţie metodele analitice sau

personalul.

Această teorie necesită perfecționare şi ar putea fi sau nu reprezentată de o intersecție a curbelor aşa cum le-am prezentat aici. Teoria necesită, de asemenea, numeroase experimente cantitative controlate, pentru a confirma capacitatea ei explicativă.

3. Eficientizarea analizei de informații în contextul constituirii unei comunități funcționale

Se simte nevoia conceperii unui program care să identifice şi să descrie condițiile şi variabilele care afectează analiza de intelligence şi care apoi să-i identifice nevoile, cerințele tehnice şi premizele pentru perfecționarea unor instrumente, tehnici şi proceduri care să reducă erorile analitice.

Într-o serie de cercetări referitoare la performanța umană desfăşurată de exemplu în domeniile militar, social, medical, poate fi găsită - în special în domeniul militar - o considerabilă literatură socială, o doctrină bine elaborată de instruire şi programe extinse de cercetare atât calitativă cât şi cantitativă. În plus față de

documentaţia cercetărilor şi de programe, în aceste discipline s-au modificat substanţial programele de îmbunătăţire a performanţelor. Această situaţie fericită nu este valabilă şi pentru comunitatea de informaţii.

Nu afirmăm că nu există studii de intelligence, ci, mai degrabă, că literatura existentă se focalizează cu predispoziţie căte studiile de caz şi nu către procesul actual de analiză de informaţii. Marea majoritate a studiilor pe care le avem la dispoziţie tratează subiecte de istorie, relaţii internaţionale şi ştiinţe politice. Există şi manuale care tratează metodologia analitică, dar nu au valoare generalizatoare atâta vreme cât sunt studii cantitative, aşa cum sunt cele ale lui Robert Folker, care compara eficacitatea diferitelor metode analitice folosite pentru a putea rezolva o problemă analitică dată. Studiile lui Folker ne arată în schimb că se pot desfăşura cu succes şi cercetări obiective, cantitative şi calitative, în scopul determinării eficienţei metodelor analitice folosite.[4]

Studiile care tratează procesele analizei de intelligence tind să se refere la experienţe personale şi cu totul deosebite, reflectând o modalitate personală de rezolvare a problemelor. Atitudinea este deloc surprinzătoare. Comunitatea de informaţii are în componenţa sa de competenţe o varietate de discipline, fiecare cu propria sa metodologie analitică. Premiza organizaţională este aceea că, într-un mediu multidisciplinar, pentru a analiza şi rezolva problemele de informaţii analiştii vor folosi metodele şi instrumentele de analiză din propriile domenii. Iar atunci când apar probleme interdisciplinare, premiza organizaţională este că, din folosirea unei varietăţi de metode analice va rezulta o sinteză a celor ce se potrivesc mai bine.

Această abordare individualizantă a analizei a avut drept rezultat o mare diversitate de metode analitice – în lucrarea lui Rob Johnston au fost identificate cel puţin 160 - şi nici o doctrină analitică standardizată. Şi asta pentru că, în comunitatea de informaţii nu există nici o cercetare care să conducă la concluzia că metoda X este cea mai eficientă metodă pentru rezolvarea cazului de tip A iar metoda Y este cea mai eficientă metodă pentru soluţionarea cazurilor de tip B.[5]

---

[4] Robert D. Folker, *Intelligence Analysis in Theater Joint Intelligence Centers*. Studiile lui Folker conţin o eroare metodologică pentru că nu analizează variabilele independente (folosind metoda intuitivă) în corelaţie cu variabilele dependente (scorurile testelor).

[5] În comunitatea de informaţii a SUA nu există nici un program de antrenare a deprinderilor analitice de bază. Există, totuşi, la dispoziţia comunităţii cursuri analitice avansate atât în cadrul

Utilitatea unei *doctrine analitice standardizate* este aceea că îngăduie unei organizații să determine standardele de performanță, nivelul standard al expertizei instituționale şi indicatorii individuali de performanță în vederea evaluării şi proiectării unei noi metodologii analitice. În final, fără a avea o astfel de linie directoare analitică nu putem evalua eficiența oricărei noi sau propuse metode, instrument, tehnologii, reorganizări sau intervenții analitice. Fără standardizarea doctrinei analitice, analiştii sunt lăsați să folosească procesul mai degrabă încet şi dificil al experienței iar erorile le marchează cariera.

Problema instruirii şi antrenării analiştilor de intelligence este marcată şi de prejudecata inutilității irosirii timpului de lucru în favoarea educării. Mulți din managerii sistemului cred că, de vreme ce toată lumea este în permanență suprasaturată cu sarcini, ar fi greşit să se acorde analiştilor ”timp liber” pentru instruire şi educare. Iar faptul că unii din aceşti manageri nu au avut posibilitatea pe parcursul întregii lor cariere să beneficieze de un program consistent de formare

---

Universității CIA cât şi la *Joint Military Intelligence College*. *Generic Intelligence Training Initiative* este o încercare recentă de a standardiza unele programe de antrenare în analiza de intelligence în domeniul impunerii legii print introducerea în curriculum a unui curs de bază în acest domeniu. Programul a fost conceput de *Training Advisory Council* cu participarea *Counterdrug Intelligence Coordinating Group* şi a *Justice Training Center*. Rob Johnston, *Analytic Culture in the US Intelligence Community,* The Center for the Study of Intelligence, Central Intelligence Agency, Washington D.C., 2005, p. 17.

întăreşte acest comportament. De aceea, în cadrul comunității de informații este esenţial să se realizeze programe punctuale cu termene scurte axate pe obiective precise care să aducă realizarea unor beneficii pe termen lung prin o mai bună educare a corpului de analişti şi o standardizare a tehnicilor şi metodelor de analiză.

Educarea presupune o abordare explicită a metodelor de abordare şi a rezolvării problemelor din domeniul supus dezbaterii. Ea oferă, de asemenea, cunoştinţe detaliate în legătură cu anumite discipline. Antrenarea imprimă abilităţi specifice şi oferă informaţii suficiente necesare participării eficiente la activităţile cotidiene ale organizaţiei. Iniţial formarea se baza pe educaţia din mediul universitar iar specializarea se realiza prin programe specifice.

Viitorii analişti ar trebui să fie educaţi la nivel universitar şi specializaţi ulterior de agenţiile care i-au angajat prin anumite programe specifice. În orice caz, dacă vorbim de formarea indivizilor pentru a deveni analişti de informaţii eficienţi, linia dintre educare/formare şi antrenare/specializare este departe de a fi clar demarcată. Este mult mai productiv să privim educarea, formarea, antrenarea şi specializarea ca elemente ale unui continuum şi nu ca activităţi separate desfăşurate de universităţi, pe de o parte, şi de agenţiile de apartenenţă, pe de altă parte. Un exemplu elocvent îl constituie facultăţile de medicină şi stomatologie sau cele cu specific economic şi de contabilitate, care desfăşoară programe de instruire profesională practică intensivă.

Ca practicanţi ai unei profesii specifice, pentru analiştii de informaţii ar putea fi indicat să urmeze cursurile unor şcolide politici publice, relaţii internaţionale şi ştiinţe politice – atât la nivel de cursuri universitare cât şi post-universitare – în vederea îmbogăţirii curriculei pentru ”*analist de informaţii*” cu acest tip de programe ce includ, simultan cu formarea, o doză sănătoasă de activităţi practice. Sunt aceste deziderate prea mari? Mulţi experţi consideră că cel mai bun mod de a te pregăti pentru a deveni un bun analist de informaţii îl reprezintă dobândirea de cunoştinţe solide din domeniile relaţiilor internaţionale, ştiinţelor politice, istoriei, literaturii,

jurnalismului, ştiinţei, istoriei artei sau oricare alte discipline din doemniul umanist sau ştiinţific.

Concluzii

Participăm la această sesiune de comunicări la douăzeci de ani de la căderea zidului Berlinului, la opt ani de la tragedia generată de evenimentele din septembrie 2001. Trăim într-un climat de criză economică globală care alimentează turbulenţele politice şi care, din cauza multiplelor implicaţii, poate induce instabilitate socială şi politică, poate eroda fundamentele democraţiei liberale orientate spre economia de piaţă şi creea premizele pentru apariţia autoritarismului. Am identificat ameninţările, provocările şi oportunităţile pe care le avem în lumea contemporană, iar în acest context informaţiile pot juca un rol esenţial în fundamentarea politicilor care

promovează interesele naţionale. Conducerea Serviciului Român de Informaţii consideră că „(...) ***activitatea de analiză şi prognoză*** *(...) este în mod evident o componenta esenţiala în activitatea unui serviciu de informaţii. Noi furnizam analiza pentru decidenţi, pentru consumatorii de informatie, pe baza careia acestia iau decizii, decizii care ne afectează pe toţi, într-o lume extrem de interdependentă, supusă unor presiuni fantastice, cu conotaţii pozitive şi negative ca rezultat al procesului de globalizare"*[6]. Prin urmare, în Viziunea Strategica pentru perioada 2007-2010 unul din obiective se adresează creşterii *"(...) capacităţii de* ***obținere a informațiilor din surse deschise*** *şi* ***exploatarea intensivă*** *a potențialului acestora, în cadrul unui* ***Centru specializat****, în conformitate cu modalitățile moderne de lucru dezvoltate împreună cu partenerii externi ai Serviciului. Astfel, va fi îmbunătățită* ***funcția de alertă/avertizare*** *asupra unor evenimente/tendințe,* ***orientarea şi documentarea*** *componentei operaționale,* ***componenta analitice****, precum şi*

[6] Maior, George Cristian, *Cuvânt de deschidere*, în Intelligence, numărul 13, decembrie 2008, p. 3, http://www.sri.ro/

promovarea utilizării raţionale a surselor secrete în etapele preliminare ale activităţii informativ-operative."[7]

În contextul prezentat este evidentă necesitatea îmbunătăţirii şi aplicării unei tehnologii a informaţiilor eficientă, care să includă managementul informaţiilor, practicile de integrare şi schimb de informaţii la nivel instituţional, care să întrunească simultan cerinţa furnizării oportune de analize şi prognoze concomitent cu asigurarea protecţiei faţă de riscurile compromiterii acestora. Una din condiţiile necesare, nu şi suficiente, a realizării acestor deziderate o reprezintă realizarea unui corp de specialişti în analiza de informaţii eficient, bine instruit, care să poată face

[7] Serviciul Român de Informaţii, Viziunea Strategică 2007 – 2010, p.10 http://www.sri.ro/upload/viziunea.pdf

faţă unei creşteri explozive a volumului de date ce trebuiesc prelucrate, alături de o creştere exponenţială a vitezei şi puterii de procesare automată a datelor. Ei vor trebui să descopere, acceseze, analizeze şi disemineze informaţiile analizate într-un orizont de timp comprimat la maximum.

Problematica abordată aici trebuie să fie numai punctul de plecare pentru măsurile ce vor trebui adoptate în vederea identificării şi implementării unor schimbări semnificative în domeniul analizei de intelligence. Orizontul de timp către care trebuie să ne dirijăm eforturile va trebui să fie anul 2025, atunci când în comunitatea de informații vor mai fi puțini dintre cei care lucrează acum.

Vor trebui puse bazele profesiunii de analist de intelligence, valabile pentru întreaga comunitate de informații, care să facă să dispară actualele granițe datorate fragmentării diferitelor componente ale comunității, cumulând toate elementele referitoare la aceasta: nivel de formare educațional, recrutare, instruire şi antrenare, organizare, managementul carierei si, nu în ultimul rând, transferul de cunoştințe, tehnici şi abilități dobândite.

Pentru mai multe idei, şi de ce nu, inspiraţie, consider că ar fi oportun pentru cei interesaţi să consulte programul şi problematica ce va fi abordată la Summitul Analizei şi Procesării Informaţiilor din SUA care a ajuns la a cincea ediţie.[8]

Bibliografie:

[8] www.IntelligenceAnalysisSummit.com

[1]. ELTON, Mayo, **The Human Problems of an Industrial Civilization**, Routledge, London, 2003.
[2]. FOLKER, Robert D., *Intelligence Analysis in Theater Joint Intelligence Centers*, http://fas.org/irp/eprint/folker.pdf
[3]. JOHNSTON, Rob, *Analytic Culture in the US Intelligence Community,* The Center for the Study of Intelligence, Central Intelligence Agency, Washington D.C., 2005.
[4]. MAIOR, George Cristian, *Cuvânt de deschidere*, în Intelligence, numarul 13, decembrie 2008, pag. 3, http://www.sri.ro/
[5]. PELE Gheorghe, *Servicii şi acţiuni secrete,* Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1996.
[6]. ROETHLISBERGER, Fritz, Dickson William, *Management and the worker,* Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1939.
[7]. ZULEAN, Marian, *Ghid pentru reforma sistemului de securitate*, în http://www.cadi.ro/index.php/vizualizare/articol/proiecte/234
[8]. Serviciul Român de Informaţii, **Viziunea strategică 2007 – 2010**, http://www.sri.ro/upload/viziunea.pdf
[9]. www.IntelligenceAnalysisSummit.com.

EVOLUȚIA CONCEPTULUI DE MANAGEMENT AL ACTIVITĂȚII DE INTELLIGENCE ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII UNUI MEDIU DE SECURITATE COMPLEX ŞI DINAMIC

Vasile BUCUR*

Good intelligence is of the highest value in the formation of policy and strategy. The proper use of accurate and timely intelligence can make the difference between victory and defeat. In structuring 21st Century intelligence three principal pillars should be observed as guidance. First pillar of collection must be reviewed for current relevance and should then be regarded as separate from analysis and dissemination functions. Second the analysis function as the customer front end, should size itself to the fluctuating need as determined by the market. Third, the sources and methods of intelligence collection must be determined by need within bounds of low in order that the intelligence services are seen by potential users as harmonizing with the strength of democratic institutions the rule of low and open government.

Perioada post Război Rece a consacrat, în dezvoltarea societății moderne, o etapă de profunde căutări şi transformări a structurilor de informații din întreaga lume, dar mai ales o evoluție accelerată a concepțiilor privind managementul activității de intelligence.

Progresul rapid al tehnologiei în domeniul comunicațiilor şi al prelucrării datelor, a provocat schimbări ample în maniera în care, în prezent, organizațiile guvernamentale specializate (serviciile de informații) dar în egală masură şi celelalte structuri şi organizații non-guvernamentale care acționează în domeniul politic, economic, financiar-bancar, comercial, de asistență medicală şi umanitar etc., utilizează informațiile.

Un factor deosebit care caracterizează structural şi funcțional actuala etapă de dezvoltare, pe care societatea o parcurge, l-a reprezentat explozia fără precedent a informațiilor din surse deschise.

Cel puțin două evenimente, potrivit aprecierilor lui A. Shulsky[1], sunt socotite ca fiind deplin favorizante pentru această situație:

- apariția internetului şi,
- căderea comunismului de tip sovietic.

Ambele evenimente cu valențe istorice au facilitat atât explozia de tip informațional, din perspectivă cantitativă şi calitativă, precum şi accesul la informație.

În general procesul cunoscut sub denumirea de globalizare a intensificat circulația transfrontalieră a informațiilor şi a creat multe canale noi de informare. Globalizarea este un concept greu de definit şi probabil cea mai importantă manifestare a sa este intensificarea comerțului international şi a diviziunii muncii care s-a făcut simțită în majoritatea statelor lumii.

* **Colonel, doctorand la Universitatea Națională de Apărare „Carol”**

[1] *Abram N. Shulsky, “The future of Intelligence - Consortium for the Study of Intelligence”, DC Washington, 1996, pp 14-16.*

Definirea relației: servicii de informații – factorul de decizie politic

În evoluția conceptului de management al activității de informații, un element deosebit de important îl reprezintă relația dintre serviciile de informații şi autoritățile guvernamentale cărora acestea se subordonează, precum şi a chestiunilor legate de managementul culegerii informațiilor strategice din perspectiva superiorilor sau a conducătorilor/decidentului politic care nu fac parte din serviciile de informații.

Din punct de vedere managerial (sau al administrației publice), informațiile reprezintă două seturi de probleme importante. Primul set derivă din caracterul secret, specific activității informative. Acesta are în vedere dificultățile speciale legate de caracterul secret, pe care le întâmpină factorii politici cu responsabilități în supravegherea şi controlul activitîților informative. Al doilea set deriva din incompatibilitatea dintre expertiză si procesul de luare a deciziilor. Acest aspect se referă în principal la problemele privind atribuirea importanței cuvenite, opiniilor experților (care susțin că posedă cunoştințe speciale) şi care se ocupă de consilierea factorilor de decizie – singurii care au de fapt autoritatea de a lua decizii.

Într-un sistem politic modern, problema controlului şi a verificării conformității activității serviciilor de informații cu legile şi politicile adoptate este foarte dificilă. Problema principală constă în caracterul secret al activității lor, oricât de legitimă ar fi necesitatea de a ține secrete anumite surse informative, metode sau activități desfăşurate, dar şi în restricționarea accesului la aceste informații a unui numar cat mai mic de oficiali din conducerea respectivului sistem politic. Paradigma rezidă în nevoia de a se ajunge la un echilibru între riscul inerent lărgirii cercului celor care au acces la informații, pe de o parte, şi beneficiul care derivă din capacitatea superiorilor politici ai structurilor de informații de a controla activitatea acestora, pe de altă parte.

Având în vedere faptul că toate mecanismele de control expun în mod sensibil structurile de informații prin faptul că, urmare a controlului, se amplifică potențial procentul diseminării informațiilor, inevitabil avem de-aface cu apariția unor contradicții între caracterul secret si controlul eficient. În ceea ce priveşte activitățile informative, realizarea unui control eficient poate fi complicată şi mai mult de *doctrina negării plauzibile*[2], care sugerează că şi un control ierarhic al superiorilor politici poate fi pus la îndoiala. Conform acestei doctrine, activitățile informative care ar putea duce la complicații (din cauza faptului că pot încalca legislatia națională sau internațională) ar trebui să fie planificate şi executate astfel încât conducătorul politic (şeful guvernului) să poată nega credibil orice legatură cu acestea sau cu faptul că a avut cunoştință de planificarea şi desfăşurarea activităților respective. Negarea plauzibilă poate să complice controlul activităților informative cărora se aplică.

Se poate aprecia faptul că locul serviciilor de informații în societatea modernă va rămâne unul important în ciuda dificultăților întâmpinate ca urmare a tensiunilor apărute din nevoia de a desfaşura activități în secret şi managementul activității informative în ansamblu. De aici derivă o serie de probleme ce vizează relația dificilă dintre expertiză şi strategie, adică dintre cei care au cunoştințe de specialitate

[2] Sherman Kent, **Strategic Intelligence for American World Policy,** Editura Washington Press, 2002, pp. 132-133.

referitoare la o problemă şi cei care sunt abilitaţi să stabilească şi să implementeze politica guvernului (a statului) referitoare la problematica respectivă. Datorită importanţei pe care expertiza trebuie să îl aibă în procesul luării deciziilor apar o serie de contradicţii şi tensiuni între aceasta şi strategie, în fapt între serviciile de informaţii ca furnizori de expertiză şi decidentul politic, cel care îşi asumă strategia. Din acest fapt decurge dificultatea delimitării zonei unde ar trebui să se sfârşească funcţiile şi responsabilităţile experţilor şi să înceapă cele ale decidenţilor politici.

Deoarece strategia politică trebuie să fie stabilită de cei cărora sistemul politic le-a acordat autoritatea de a conduce, aceştia trebuie să îşi asume responsabilitatea deciziilor. Există şi situaţii în care expertiza oferită de serviciile de informaţii poate fi ignorată sau acceptată parţial. În acest caz metoda oferită de ştiinţele sociale, distinctia "*fapt-valoare",* pare să nu fie suficientă[3].

Apreciez că întrucât analiza informaţiilor poate oferi factorului de decizie indicii privind consecinţele adoptării unei anume decizii/strategii, distincţia teoretică fapt/valoare nu reuşeşte întotdeauna să identifice cu acurateţe rolul informaţiilor şi al strategiilor. În practică, alegerile factorilor de decizie par să depindă mai mult de părerile acestora, legate de consecinţele aplicării strategiilor şi mai puţin de selectarea obiectivelor. Astfel, se poate aprecia că, activitatea factorilor de decizie nu este atât de clar separată de activitatea experţilor, motiv pentru care relaţia dintre serviciile de informaţii şi factorul de decizie poate deveni tensionată. Fiecare parte priveşte acţiunile celeilalte drept o încălcare a propriului teritoriu. Nu sunt putin specialiştii care iau în considerare acest aspect care, în ciuda absenţei unui punct de vedere alternativ coerent, rămâne una din teoriile principale care sprijină reforma administraţiei[4].

În concluzie analiza relaţiei expertiză-strategie, respectiv servicii de informaţii – decident politic, sprijină ideea că activitatea de intelligence va deţine în continuare un rol important în societatea moderna, în ciuda dificultăţilor generate de tendinţa factorului politic de a ignora informaţiile *care nu îi susţin strategiile politice* (cunoscutul sindrom al uciderii mesajului/sau sindromul uciderii mesagerului)[5]. Tendinţa în managementul activităţii de intelligence tinde către un sistem structural care să valideze independenţa serviciilor de informaţii, care să se ghideze exclusiv după informaţiile deţinute, şi nu după modul în care produsul lor analitic ar putea afecta decizia / procesul politic.

1. Evoluţia conceptului de management al activităţii de intelligence

Managementul modern al activităţii de intelligence trebuie să răspundă la unele întrebări fundamentale legate de evoluţiile de securitate în contextul dezvoltării unui mediu de securitate complex şi dinamic. În acest cadru se înscrie impactul intelligence asupra politicii naţionale, aspectele morale şi de control civil şi democratic, echilibrul şi tensiunile inerente între eficienţa şi legitimitatea publica.

---

[3] Abram N. Shulsky şi Gary J. Schmitt, **Războiul tăcut – Introducere în universul informaţiilor secrete,** Editura Polirom, 2008.

[4] Woodrow Wilson, *The Study of Administration / Political Science Quarterly 2*, 1987, p. 197.

[5] A. Schulsky şi G. Schmitt, **Războiul tăcut, introducere în universul informaţiilor secrete**, Editura Polirom, 2008.

Un management eficient al activității de informații trebuie să conducă la predicții categorice despre viitor, în consecință la o analiză strategică pertinentă şi relevantă. Analiza strategică este relevantă atunci când trasează un curs rațional al politicilor adoptate de state în situații complexe care structurează realitatea în dinamica sa[6]. Managemetul eficient al activității de intelligence poate elimina subiectivismul generat de percepții sau interese imediate, de ideologii neclare şi rămâne unul din elementele fundamentale care contribuie la susținerea deciziilor politice luate de factorii de decizie în stat.

Daca acceptăm că activitatea de intelligence în ansamblu cuprinde informații, activități, organizații, putem considera că managementul activitatii de informatii trebuie să raspundă unor noi porovocari – aspectele asociate noilor tipuri de amenințări, cunoscute sub denumirea de amenințări asimetrice, generate de actori non-statali, dificil de identificat şi combătut: terorismul, traficul de droguri, crima organizată etc. Pe bună dreptate se poate pune întrebarea de ce e nevoie ca serviciile de informații să se implice în identificarea şi combaterea acestor amenințări. Un prim răspuns poate clarifica acest aspect, ținând cont de faptul că serviciile de informații sunt singurele în masură să răspundă unor cerințe şi condiții specifice:

- implică activități desfăşurate în afara teritoriului național unde nu există abilitate pentru serviciile şi structurile însărcinate cu aplicarea legii interne;
- din perspectiva aplicării legii se aşteaptă săvârşirea unei infracțiuni şi apoi se încearcă rezolvarea cazului, fapt contraproductiv în cazul amenințărilor transnaționale;
- impune folosirea informatorilor şi a agenților infiltrați;
- implică supravegherea operativă şi interceptarea comunicațiilor.

În cazuri deosebite, chiar şi în abordarea problemei reprezentate de grupurile de crimă organizată pe plan intern, organismele însărcinate cu aplicarea legii folosesc tehnici şi procedee specifice serviciilor de informații.

2. Elemente privind managementul activității de informații în era informațională

Ținând cont de natura activității desfasurate de serviciile de informații şi de faptul că acestea operează cu informații de nivel strategic putem presupune că activitatea lor poate fi puternic influențată de caracteristicile societății moderne reliefate de aşa numita era informațională. Deşi noțiunea de eră informațională rămâne ambiguă, în mod clar existența unor caracteristici aparte în domeniul obținerii şi circulației informațiilor deja a schimbat modul de desfăşurare a activităților la nivelul multor structuri de informații.

Din punct de vedere acțional, factorul coordonator este progresul tehnic şi tehnologic extraordinar care s-a înregistrat în procesarea şi transmiterea informațiilor. Pe lângă modificările introduse de progresul tehnologic, un element de maximă importanță îl reprezintă schimbările de comportament şi instituționale determinate de concentrarea asupra informațiilor cheie pentru activitatea organizațională.

[6] Sergiu T. Medar, **Capabilități ale Serviciilor Moderne de Informații Militare,** Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2007.

Efectul acestor schimbări este resimtit în mai multe forme. La un anumit nivel acesta sugerează noi moduri în care informaţiile pot fi transmise mai rapid factorului de decizie politică astfel încât formularea politicilor / deciziilor şi implementarea acestora să fie mai eficiente şi în plus aceste schimbări decurg şi datorită faptului ca o mare cantitate de informaţii disponibile pentru întreaga societate se concentrează la nivelul unor entităţi politice (guvernamentale) cât şi a unor entităţi din afara acestora care nu fac parte din structura serviciilor de informaţii. Cu alte cuvinte servicile de informaţii consideră că alte tipuri de organizaţii devin mai eficiente în culegerea, analizarea şi transmiterea datelor. Aceasta inseamnă că servicile de informaţii au, în ceea ce priveste transmiterea de date o anumită concurenţă cu efecte în privinţa transmiteri acestor date către factorii de decizie. Pe de altă parte, din perspectiva decidentului politic, este important să fie gasită o modalitate cât mai eficientă de exploatare a datelor şi de transmitere a acestora oriunde în societate, preum şi să existe siguranţa că produsul unic al serviciilor de informaţii este combinat cu alte surse într-un mod care să raspundă cel mai bine nevoii de informare a guvernului[7].

Chiar înainte de începerea erei informaţionale, factorii de decizie politică avceau acces la multe alte surse de informare decât cele tradiţionale. Schimbările apărute în mediul politic internaţional şi cele determinate de revoluţia informaţionala sugerează că în viitor vor fi disponibile şi mai multe informaţii provenite din afara serviciilor de informaţii/serviciilor secrete. Deşi existenţa şi accesibilitatea tot mai mare a surselor din afara canalelor tradiţionale prezintă avantaje importante pentru factorii de decizie, ele crează şi o serie de probleme legate de:

- localizarea acestor surse;
- evaluarea credibilitatii lor;
- analizarea informaţiilor pe care le furnizează şi coroborarea acestora cu datele obţinute de la serviciile de informaţii;
- păstrarea confidenţialităţii cu privire la aspectele de interes pentru factorii de decizie;

Deşi aceste aspecte nu sunt absolut noi, se pune problema dacă schimbările produse de era informaţionala sunt de o asemenea amploare încât să impună abordarea lor într-o noua manireră, mai sistematică decât pană acum. Răspunsul este unul categoric afirmativ. Da este adevărat că factorii de decizie au nevoie de specialişti în informaţii pentru ca să selecteze anumite informaţii din multitudinea celor existente în era informaţională. În prezent această funcţie este îndeplinită în trei modalităţi[8]:

- de către factorii de decizie;
- de către personalul subordonat acestora;
- de către analiştii de informaţii.

Fiecare din aceste modalităţi prezinta avantaje dar şi anumite dezavantaje. Factorii de decizie sunt responsabili pentru deciziile / strategiile lor şi, prin urmare,

[7] Bruce D. Berkowitz şi Allan Goodman, **Best Truth – Intelligence in the Information Age**, Yale University Press, New Hawen, 2000.
[8] Douglas H. Dearth şi R. Thomas Goodden, **Strategic Intelligence: Theory and Application**, United States Army War College, Joint Military Intelligence Training Center, Washington, 1995.

trebuie să se asigure că au primit şi au înţeles corect informaţiile relevante. Prin acest demers decidentul politic îşi asumă parte din analiză. De asemenea ei au, de cele mai multe ori, acces la surse de informaţii indisponibile pentru alţii (comunicări la nivel înalt; planurile unor oficiali guvernamentali ţi/sau non-guvernamentali; informaţii aparţinând unor membrii importanţi ai comunităţii de afaceri sau din sistemul bancar etc). Nu de puţine ori se intamplă ca decidentul politic să dispună de mai multă experientă decât analistii de informaţii sau personalul din subordine. Toate acestea la un loc pot conferi decidentului soluţia selectării directe a informaţiei utile.

Spre deosebire de şefii lor, subordonaţii au mai mult timp la dispoziţie pentru a se ocupa de culegerea şi analizarea informaţiilor şi este cunoscut faptul că mulţi dintre aceştia sunt implicaţi în procesul decizional. Cu excepţia unor informaţii foarte sensibile se presupune că acestia au de cele mai multe ori acces la interacţiunile cu alte nivele de deicizie politică asemănătoare decidentului pentru care lucreaza, există riscul ca aceştia să se concentreze mai mult asupra deciziei/strategiei decât asupra culegerii de informaţii deşi în acest caz responsabilităţile pe linie de informare au o pondere mai redusa decât cele pe linia elaborarii strategiilor. Din lipsa de acces la unele informaţii sau de experienţă în domeniul acestora există riscul ca informaţiile obţinute de la serviciile de informaţii să nu fie de fiecare dată eficient coroborate cu alte categorii de date.

În privinţa analiştilor de informaţie există dezavantajul ca aceştia să se concentreze mai puternic asupra sarcinilor ce le revin pe linie de informaţii şi nu sunt responsabili pentru alegerea strategiilor. Totuşi necunoaşterea opţiunilor strategice face ca rezultatul muncii să fie mai puţin util decât ar fi în alte conditii, deoarece reduce relevanţa şi oportunitatea şi totodată poate conduce la subestimarea măsurii în care acţiunile altora anticipează sau sunt o reacţe la propriile acţiuni. În plus analiştii de informaţii pot avea tendinţa de a ignora sursele din afara canalelor secrete obişnuite deoarece credibilitatea lor ar putea fi greu de stabilit iar furnizorii de informaţii din afara cadrului controlat de respectivul serviciu ar fi mai puţin dispuşi să coopereze.

Managementul modern trebuie să răspundă la problema generală a naturii activităţii de intelligence în ansamblu începând prin a face comparaţie între aşa numita viziune tradiţională asupra activităţii de informaţii (care pune accentul pe obţinerea, protejarea şi valorificarea informaţiilor secrete cu relevantă în relaţiile dintre state) şi viziunea mai recentă de factură americană consacrată dupa cel de-al Doilea Război Mondial şi care susţine o mai largă deschidere faţă de nevoile de informaţii şi un compromis în privinţa schimbului pe probleme de interes comun. Viziunea modernă ia în calcul analiza toturor categoriilor de informaţii relevante obţinute din surse secrete precum şi a celor din surse deschise. Accentul pe analiza informaţiilor, corelarea şi centralizarea unor informaţii disparate în vederea conturării unei imagini cât mai corecte sugerează o viziune asupra activităţii de intelligence diferită de cea tradiţională. Această nouă viziune acordă, pe fond, mai putină atenţie confidenţialităţii, punând accent deosebit pe funcţia analitică.

Managementul activităţii de informaţii nu se poate reduce la metoda ştiinţelor sociale chiar dacă aceasta reprezintă o componentă esenţială. Viziunea tradiţională care pune accent exclusiv pe aspectul confidenţialităţii nu pare cea mai eficientă.

Analiza informaţiilor se poate baza şi pe date obţinute din surse publice la care se pot adăuga un număr diferit de date obţinute din surse secrete. În forma sa extremă, managementul modern al activităţii de informaţii echivalează cu un gen de ştiinţă socială, universală şi anticipativă.

Managementul eficient al activităţii de culegere a informaţiilor generează necesitatea analizei fie tehnice fie cu caracter general. Trebuie realizată astfel o evaluare / valorizare a informaţiilor deţinute pentru a stabili dacă acestea trebuie acceptate ca fiind veridice sau dacă trebuie considerate o tentativa de dezinformare din partea adversarului. Obţinerea directă de informaţii secrete relevante este deseori dificilă, motiv pentru care singura alternativă este ţîncercarea de a deduce respectivele informaţii pornind de la datele disponibile cum ar fi informaţiile pe care adversarul nu le consideră sensibile şi asupra cărora nu păstrează un anume tip de secret.

Indiferent de viziunea aplicată managementului activităţii de informaţii, serviciile de informaţii sunt confruntate cu problematica moralităţii. Problematica moralităţii activităţii de intelligence constă în faptul că aceasta e o formă clandestină şi duplicitară de luptă între doi adversari (de regulă două naţiuni). Activitatea de informaţii implică în esenţă dezinformare şi depinde în mare masură şi de influenţarea unor cetăţeni în a comite acte de trădare.

Noua viziune asupra activităţii de intelligence are multe caracteristici[9] care o fac să pară mai morală decât cea tradiţională, precum:

- importanţa analizei (înţeleasă ca o ştiinţă şi având prestigiul acesteia) în comparaţie cu activitatea clasică de spionaj;
- primatul informaţiilor curate, obţinute din surse tehnice asupra spionajului socotit imoral;
- reducerea importanţei activităţii de contrainformaţii şi dezinformare, ceea ce atenuează percepţia negativă potrivit căreia activitatea de informaţii impilcă o confruntare între naţiuni ;
- diversificarea beneficiarilor informaţiilor, tendinţă care transformă o componentă secundară a sistemului politic (care este utilizată pentru promovarea intereselor naţionale, adesea în detrimentul altor state) într-un furnizor neutru de informaţii pentru propriul guvern, opoziţie şi în cele din urmă pentru opinia publică naţională şi internaţională.

Un alt domeniu important pe care managementul activităţii de intelligence este chemat să îl soluţioneze, vizează relatia decident-serviciu de informaţii. Redusă la abstract, relaţia aceasta înseamna, o dispută pentru prioritizare, nu numai pentru că evoluăm într-un spaţiu în care cantitatea de informaţie disponibilă în mod deschis creşte exponenţial ci şi pentru că evoluăm într-un spaţiu guvernamental în care resursele sunt transparent alocate, dar niciodată în progresiune geometrica. Elemente de detaliu cum ar fi relevanţa activităţii de informaţii în echilibrul dintre nevoia de informaţii strategice şi cererile punctuale de informaţii ce pot surveni cotidian, coordonarea instituţionalizată şi viziunea pe termen lung şi în final relaţia analistului

[9] Scott Pace şi Kevin M. Conell, **Using Intelligence data for Environmental Needs**, **Balancing National Interest**,Santa Monica/California, 1997.

cu complexitatea mediului contemporan de securitate, multidisciplinaritatea şi managementul cunoaşterii, rămân tot atâtea provocări în definirea direcţiilor de acţiune pentru consolidarea unui menagement modern al activităţii de informaţii.

Concluzii

Reforma serviciilor de informaţii şi modernizarea managementului acestei activităţi urmăresc creşterea substanţială a performanţei, armonizarea obiectivelor şi procedurilor specifice atât în planul managementului general al structurilor de profil, cât şi al selecţionării, verificării şi formării profesionale a cadrelor. Acest proces de reformă nu se rezumă la o sumă aritmetică de experienţe, ci vizează adaptarea instituţiilor la factorii de risc identificaţi pe plan extern şi intern, standardele de performanţă care i se impun şi, foarte important, resursele de care acestea dispun.

În cazul României, deşi nu se dispune de resurse considerabile ca în cazul unor servicii cu tradiţie din spaţiul euroatlantic, se încearcă dezvoltarea unor structuri de informaţii competente şi complementare cu interese şi viziuni de securitate comune.

Pe baza acestor eforturi, apreciez că în acest moment se poate vorbi de o sumă de acumulări care configurează şi individualizează un acquis al serviciilor de informaţii, care ar putea fi rezumat astfel:

- serviciile de informaţii operează pe baza unei noi viziuni, potrivit căreia România face parte, în prezent, dintr-un format de securitate euroatlantică, la care este parte integrată;
- privim securitatea Alianţei ca pe propria noastră securitate.

Provocările şi ameninţările la adresa aliaţilor le percepem ca pe propriile noastre provocări. Servicile româneşti de informaţii pot aduce Alianţei o reală "valoare adăugată" pe linie de securitate, prin eficienţă, competenţă şi capacităţi testate în acţiuni comune cu serviciile partenere euroatlantice.

Pentru consolidarea acestui acquis dobândit, apreciez că rămân în continuare provocări importante cărora serviciile de informaţii trebuie să le găsească un răspuns adecvat, imediat şi în perspectivă:

- creşterea calităţii informaţiilor obţinute, pentru a permite factorilor de decizie anticiparea unor evoluţii cu relevanţă în planul securităţii naţionale;
- finalizarea reformei structurale şi de personal, definirea şi adoptarea unui statut propriu al cadrelor de informaţii;
- dezvoltarea şi perfecţionarea unei culturi organizaţionale moderne, apte să potenţeze un climat de muncă stimulativ şi performant;
- proiectarea unei imagini corecte a serviciilor de informaţii în societatea civilă, în relaţiile cu cetăţenii şi mass-media. Asigurarea unui raport optim între principiul transparenţei şi cel al confidenţialităţii specifice activităţii de intelligence.

Procesele ireversibile de integrare euroatlantică şi redefinirea agendei de securitate pentru secolul XXI au creat cadrul pentru organizarea unor manifestări complexe la care serviciile de informaţii şi securitate sunt parteneri cu drepturi egale. Pe fondul acestor deschideri, devin posibile, mai multe demersuri care se intercondiţionează şi care constă în primul rţnd în depăşirea abordării predominant

concurenţiale, individualiste a activităţii serviciilor de informaţii şi securitate, prin dezvoltarea formulelor de cooperare regională şi internaţională pe segmente de interes comun. Aceasta presupune:

- transferul de experienţă şi expertiză acumulat de serviciile noastre, mergând până la constituirea de grupuri comune ad-hoc de reacţie operativă la noi riscuri, pentru consolidarea caracterului preventiv, a rapidităţii şi flexibilităţii ripostei serviciilor speciale;
- instituirea unui parteneriat pentru securitate la nivel naţional şi internaţional, care să implice, alături de servicii, structurile de control democratic asupra activităţii de informaţii, dar şi segmente importante ale societăţii civile - de la instituţiile şi mediile academice la organizaţiile non-guvernamentale şi, de ce nu, mass-media;
- iniţierea unui proces de „standardizare şi compatibilizare" a practicilor, metodelor de acţiune şi echipamentelor folosite.

O astfel de abordare poate fi luată în considerare pentru domenii cum ar fi: combaterea terorismului, crimei organizate şi traficului de toate tipurile; anticiparea şi gestionarea coerentă a crizelor; gestionarea şi protecţia în comun a unor baze de date şi sisteme de comunicaţii; managementul resurselor umane şi eficientizarea măsurilor de protecţie a personalului.

Ca o prelungire a acestor demersuri, într-un viitor pe care nu-l văd prea îndepărtat, cred că am putea iniţia un proces de reflecţie chiar asupra unei idei care acum poate părea prea îndrăzneaţă: standardizarea normelor, reglementărilor şi chiar legilor care guvernează activitatea serviciilor de informaţii în spaţiul democratic comun căruia îi aparţinem.

Bibliografie :

[1]. **Intelligence Requirements**, Clandestine Collection (National Strategy Information Center) Washington, 1997.

[2]. BERKOWITZ, Bruce D. şi GOODMAN, Allan, **Best Truth – Intelligence in the Information Age,** Yale University Press, New Hawen, 2000.

[3]. DEARTH, Douglas H. şi GOODDEN, R. Thomas, **Strategic Intelligence: Theory and Application,** United States Army War College, Joint Military Intelligence Training Center, Washington 1995.

[4]. KENT, Sherman, **Strategic Intelligence for American World Policy,** Editura Washington Press, 2002.

[5]. MEDAR, Sergiu T., **Capabilităţi ale Serviciilor Moderne de Informaţii Militare,** Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2007.

[6]. PACE Scott, CONELL, Kevin M., **Using Intelligence data for Environmental Needs, Balancing National Interest**, 1997, Santa Monica, California.

[7]. SCHULSKY A., SCHMITT, G., **Războiul tăcut, introducere în universul informaţiilor secrete,** Editura Polirom.

[8]. SHULSKY, Abram N. ,**The future of Intelligence - Consortium for the Study of Intelligence,** DC Washington.

[9]. WILSON, Woodrow, *The Study of Administration / Political Science Quarterly 2*, 1987.

ACTIVITATEA DE INFORMAȚII – PARTE A ORGANIZĂRII SOCIALE MODERNE

Vasile BUCUR*

Developing standards as basic elements of the process of quality assurance, a differentiated approach depending on their areas of activity specific intelligence services and officers, represent the premises from started the study's achievement. The professional intelligence business is that well-formed specialist who has purchased a specific action in the field he is working in, facilitator of success in the activity carried out. Good intelligence can keep a country or government out of the troubles. Incomplete or useless intelligence can get a country or government into an international competition that cannot be won. The requirements of intelligence agencies and the norms of an open society pose the sharpest of apparent dilemmas for a democratic government. An open society, on the other hand, abhors secrecy and insists that all government agencies be fully responsive to the rule of low. A successful state should avoid the extremes – if it is accepted as a need for an effective intelligence service and the need to control it so that it does not become a threat to liberty – then we can find solutions that satisfy both sets of demands.

Activitatea serviciilor de informații a reprezentat şi continuă să reprezinte în zilele noastre unul din domeniile de interes cele mai controversate. Urmare a evenimentelor petrecute în Statele Unite, la 11 Septembrie 2001, dezbaterile publice din interiorul societăților democratice moderne, referitoare la rolul şi locul serviciilor de informații, au căpătat o amploare deosebită şi pun în lumină aspecte dintre cele mai inedite, în principal fiind vizate domeniile subordonării serviciilor de informații față de decidentul politic şi misiunile specifice ale acestora în raport cu interesul strategic național.

Domeniul *intelligence* şi preocupările pentru reforma serviciilor de informații au conexiuni directe şi se desfăşoară în strânsă legătură cu profundele modificări ale abordărilor teoretice privind noțiunile de apărare, securitate națională, securitate individuală şi/sau colectivă, interes național, tipologia de conflict a secolului XXI ş.a.

La începutul acestui secol, procesul accelerat de integrare, interdependență şi comunicare definit, de regulă, prin cuvântul „globalizare" reprezenta cea mai importantă provocare la adresa serviciilor de informații şi securitate, ca şi la adresa statelor în general. Pe acest complex fundal, şi poate avându-l ca una din principalele cauze, au avut loc dramaticele atentate teroriste din septembrie 2001, care au marcat un important element de cotitură în privința abordării activității de informații şi a rolului pe care serviciile şi activitatea de intelligence îl ocupă în cadrul societăților moderne.

Din perspectiva individualizării etapei pe care serviciile de informații şi în general întreaga activitate de intelligence o parcurg, prezentul consacra o serie de denumiri precum: *„perioada de după încheierea Războiului Rece, epoca post-modernă, era informațională, epoca globalizării"* etc. Indiferent de denumirea asociată, evoluția dinamică fără precedent pe care intelligence-ul modern o parcurge, se află într-o fază incipientă anticipându-se în continuare transformări de substanță în

* **Colonel, doctorand la Universitatea Națională de Apărare „Carol"**

domeniul informațiilor. Generalizând, se poate aprecia că, împreună, „globalizarea şi terorismul internațional, au determinat o reevaluare a conceptelor de securitate, reconsiderarea şi extinderea competențelor serviciilor de informații, dar şi oportunități sporite de creştere a eficienței prin complementaritate şi standarde unitare de performanță[1]".

Personal, apreciez că transformarea activității de intelligence trebuie să urmărească, în esență, modernizarea şi optimizarea continuă a relațiilor dintre serviciile de informații în ansamblul acestora şi factorii de decizie în stat, cu accent pe analiza impactului intelligence asupra politicilor naționale şi a aspectelor morale presupuse de controlul civil şi democratic asupra serviciilor.

Esența unui astfel de proces revoluționar de transformare a activității de intelligence trebuie să rezide în echilibrarea tuturor tensiunilor care pot să apară şi să se manifeste la nivelul societății, urmare a comparației între eficiență şi legitimitate publică şi este validată de valoarea sa strategică în timp.

1. Activitatea de informații parte a organizării sociale

Dacă putem accepta faptul că parcurgem o etapa de dezvoltare istorică caracterizată de globalism, o etapă în care structurile supra-naționale de genul uniunilor şi al alianțelor sunt acelea care garantează securitatea în sens larg, pe bună dreptate se poate naşte întrebarea firească "*dacă, şi mai ales de ce avem nevoie de intelligence?*" în forma sa instituționalizată şi individualizată pe care realitățile contemporane o consacră.

O încercare de a defini în termeni comuni *intelligence*-ul, în ansamblul său, poate fi rezumată la analizarea diferitelor categorii de fenomene cărora li se aplică sau în sens larg li se poate aplica acest termen. Aceste categorii de fenomene includ, potrivit părerii celor mai mulți dintre analiştii fenomenului[2]: anumite genuri de informații (cu precădere cele de nivel strategic şi operativ), activități specifice şi organizații (structuri) specializate.

Intelligence-ul de nivel strategic, în sensul termenului tratat în conținutul acestei comunicări, are o bază mai largă şi un obiectiv mai amplu, incluzând economia, politica, studiile sociale şi studiul tehnologic. Astfel, serviciile naționale de informații, considerate servicii de informare strategică sunt acele structuri concepute să ofere mediului politic şi factorului de decizie politică în stat (preşedinte, guvern) perspectiva de ansamblu şi prognozele pe termen lung de care au nevoie pentru a planifica deciziile şi acțiunile viitoare.

Informațiile care fac obiectul includerii în categoria *intelligence strategic* sunt acele informații relevante care servesc formulării şi implementării politicilor guvernamentale în scopul promovării intereselor de securitate ale unui stat şi al prevenirii amenințărilor din partea unor adversari potențiali sau reali. Informațiile nu includ doar materialul brut, cules prin metode specifice serviciilor de informații ci şi analize şi evaluări pertinente obținute în urma procesării respectivelor date şi

---

[1] Abram N. Shulsky şi Gary J. Schmitt, **Războiul tăcut – Introducere în universul informațiilor secrete,** Editura Polirom, 2008, p. 8.

[2] Bruce D. Berkowitz şi Allan Godman, **Strategic Intelligence for American National Security**, Princeton University Press, 2001, pp 4-5.

elemente cunoscute. Acest rezultat, rod al expertizei specialiştilor în domeniul informaţiilor, denumit generic, *produs informativ*, are cea mai mare importanţă pentru strategi. Proporţia în care acest produs informativ face posibilă prezentarea unei evaluări exhaustive a situaţiei, bazându-se pe toate datele disponibile, atât publice cât şi secrete variază de la un serviciu de informaţii la altul.

Ca activitate, domeniul intelligence, presupune culegerea şi analizarea informaţiilor cu valoare intrinsecă pentru interesele unui stat. Totodată, domeniul include şi acţiunile întreprinse pentru a contracara activităţile informative ale adversarilor, fie neacordându-le acestora acces la informaţii, fie inducându-i în eroare cu privire la unele fapte şi semnificaţia acestora. Toate aceste activităţi au legătură cu obţinerea sau contestarea informaţiilor şi din acest motiv, culegerea de informaţii ca activitate poate fi definită drept componentă a luptei dintre adversari care folosesc în primul rând informaţiile.

Termenul de intelligence se referă de asemenea la organizaţiile care efectuează activităţi de genul celor enumerate. Una dintre principalele caracteristici ale unor astfel de organizaţii este confidenţialitatea cu care trebuie coordonate toate aceste activităţi. Multe din metodele lor de operare, precum folosirea agenţilor sub acoperire sau a regulilor stricte privind accesul la informaţii, sunt rezultatele acestei condiţii. Deoarece agenţiile de informaţii sunt organizate pentru a îmbunătăţii capacitatea de asigurare a confidenţialităţii, acestora li se poate atribui, împreună cu funcţiile privind informaţiile, responsabilitatea efectuării activităţilor secrete, pentru a promova obiectivele de politică externă ale propriilor guverne.

În momentul de faţă avem de-aface cu consecinţe ale globalizării asupra activităţii din domeniul intelligence care constau în manifestarea vulnerabilităţilor dar şi în forţa manifestă a unor sisteme naţionale fundamentale pentru asigurarea funcţiilor şi atribuţiilor vitale ale unui aparat statal în faţa expansiunii fără precedent a surselor de informaţii publice, în faţa tendinţelor tot mai pronunţate de apariţie a altor actori în domeniu (dezvoltarea organizaţiilor non-guvernamentale, a think-tank-urilor şi a organizaţiilor cu rol de culegere şi de analiză a unor informaţii cu valore strategică, intelligence-ul competitiv folosit în special în mediul de afaceri privat s.a.). Vulnerabilităţile domeniului constau în primul rând în dificultatea coroborării informaţiilor provenite din diferite surse umane şi tehnice, deschise sau secrete al căror volum a devenit imens iar decelarea, prelucrarea şi diseminarea lor în timp oportun către decidenţi este dificilă în primul rând datorită dificultăţii cu care se realizează analiza acestor informaţii în raport cu volumul, diversitatea şi importanţa lor pentru securitatea naţională.

Activitatea de intelligence nu reprezintă doar o luptă pentru prevenire şi protecţie în sens clasic ci mai ales o activitate laborioasă şi extrem responsabilă de analiză ce trebuie desfăşurată continuu pentru promovarea intereselor primordiale ale statului, prin sesizarea şi evaluarea tuturor oportunităţilor strategice de acţiune cu asumarea responsabilităţii pentru predicţia valorii strategice în timp a deciziei politice. Potrivit aprecierilor lui Robert Steele[3], elementul fundamental pe care

[3] Robert David Steele, **On Intelligence – Spies and Secrecy in an Open World**, Armed Forces Communications and Electronics Association, Fairfax, 2000, pag 375-378.

analiza de intelligence îl aduce în ecuația de securitate este acela al cunoaşterii strategice. Aceasta constituie un factor esențial pentru luarea unor decizii corecte în aplicarea politicii externe a statului, în promovarea intereselor acestuia.

Cunoaşterea, în esență, presupune pe de o parte atât analiza sistematică şi sinteza tuturor datelor esențiale referitoare la un anumit context internațional, obținute urmare a activității de intelligence – de tip economic, politic, militar, cultural, geopolitic şi strategic – iar pe de altă parte integrarea analitică a informațiilor privind dinamica proceselor care influențează sau pot influența în timp respectivul context, selectându-le pentru decidentul politic pe cele care au capacitatea de a-i determina decisiv evoluția.

Ignorarea datelor si a analizei care produc sau au potențial de a produce cunoaştere strategică poate avea consecințe nefaste şi chiar primejdioase asupra orientării externe a statelor.

Cunoaşterea strategică nu trebuie confundată cu prognoza sau încercarea de a prezice viitorul. Acest tip de cunoaştere strategică este cea care trebuie să inițieze strategii şi politici de strategie care să asigure dezvoltarea şi afirmarea în condiții optime a statului în folosul căruia îşi desfăşoară activitatea structurile de informații chemate să practice acest tip de cunoaştere.

Cel mai ambițios produs al unei structuri de intelligence îl reprezintă prognoza sau predicția asupra unei anumite evoluții sau a evoluțiilor generale, în ansamblul afirmării statului, corelate cu evoluțiile din sistemul relațiilor internaționale. A reuşi să oferi o "perspectivă cât mai apropiată de realitate asupra modului în care ar putea să evolueze relațiile de putere peste o anumită perioadă de timp are o semnificație deosebită şi influențează politica externă şi construcția relațiilor diplomatice a statelor bazând-le pe o gândire strategică solidă[4]". Practic, în acest deziderat rezidă rolul şi misiunile primordiale ale serviciilor de informații în societatea modernă şi consfiinţeşte faptul că activitatea de informații este şi trebuie să rămână, indiferent de regimul politic conducător, parte a organizării sociale moderne

Serviciile de informații sunt axate pe validarea în plan tactic şi operativ al acțiunilor şi informațiilor obținute cu efecte imediate în planul adoptării unor decizii, aspect identic cu cel regăsit în activitatea desfăşurată în politica externă şi în plan diplomatic.

Foarte rar instituțiile unui stat, altele decât serviciile de informații, dispun de timpul şi resursele necesare pentru a se distanța din punct de vedere conceptual de interesele curente pentru a putea să dezvolte şi să susțină prognoze pe termen lung – ceea ce influențează în mod dramatic deciziile politice în stat. Rezultatul activității de intelligence este eficient în măsura în care acționează, în baza analizei şi prognozei, pentru a construi şi a fundamenta răspunsuri pertinente la riscurile de securitate. Avem de-aface cu ceea ce preconiza Sherman Kent într-una dintre cele mai prestigioase analize strategice desfăşurate, referitor la serviciile de informații: „cercetarea strategică este singurul proces capabil să ne ofere adevărul sau o

[4] Scot Pace, Kevin O. Conell şi Beth Lachman, **Using Intelligence Data for Enviromental Needs,** Rand Santa Monica 1997, pp. 2-4.

aproximare a adevărului...Adevărul trebuie abordat, dacă nu şi obţinut, prin cercetare îndrumată de o metodă sistematică[5]"

2. Rolul serviciilor de informaţii în societatea modernă

Plecând de la sintagma securităţii naţionale putem concluziona că rolul primordial al serviciilor de informaţii şi deci al activităţii de intelligence în ansamblu îl reprezintă protejarea natiunilor împotriva ameninţărilor de orice natură. Din această perspectivă un serviciu de informaţii, indiferent de natura sau subordonarea acestuia deţine o forţă deosebită în planul protejării şi promovării intereselor de securitate ale unui stat.

Există încă păreri diferite în ceea ce priveşte modul cum structurile de informaţii aparţinând noilor democraţii europene au reuşit să îşi modeleze şi să îşi adapteze misiunile şi practica la cerinţele comunitare. Unul dintre cele mai controversate aspecte în procesul democratizării statelor din zona de est a Europei după 1989, l-a reprezentat reforma serviciilor de informaţii. Procesul nu s-a încheiat şi, în ciuda unor dificultăţi inerente întâmpinate, el continuă încercându-se omogenizarea unor aspecte de natura socială: percepţia serviciilor la nivelul opiniei publice, schimbarea mentalităţilor la toate palierele, regândirea obiectivelor şi a misiunilor, redobândirea echidistanţei în ecuaţia de putere în stat.

Urmare a transformărilor cunoscute la nivel social în acest început de secol, în activitatea serviciilor de informaţii din majoritatea statelor dezvoltate, cu tradiţie în domeniul intelligence (SUA, Marea Britanie, Germania) s-au produs o serie de mutaţii importante preluate în mod constructiv şi dinamic şi de către structurile de informaţii ale noilor state democratice din Europa. Printre acestea, în mod deosebit, pot fi enumerate:

- consolidarea (înfiinţarea acolo unde s-a impus) structurilor/compartimentelor specializate în combaterea ameninţărilor asimetrice;
- revalorizarea factorului uman în activitatea informativ-operativă;
- dirijarea de resurse financiare şi materiale suplimentare către structurile operativ informative;
- aprofundarea, consolidarea şi extinderea relaţiilor bi şi multilaterale de cooperare între serviciile de informaţii din statele democratice;
- întărirea compartimentelor de analiză.

În mod special, pentru serviciile de informaţii din România, momentul 11 Septembrie 2001, care a devenit punctul critic de referinţă pentru analiza activităţii de intelligence, a generat suprapunerea a două procese:

- potenţarea capacităţilor de reacţie la noul tip de riscuri şi ameninţări;
- desăvârşirea reformei şi modernizării iniţiate la începutul deceniului precedent, urmare a opţiunii ireversibile pentru integrarea europeană şi euroatlantică.

Redefinirea rolului serviciilor de informaţii din toate ţările democratice, într-un context internaţional marcat de recrudescenţa fără precedent a ameninţărilor asimetrice, a impus deopotrivă şi reevaluarea misiunilor serviciilor de informaţii din

[5] Sherman Kent, **Strategic Intelligence for American World Policy**, Editura Washington Press, 2002.

România, în vederea sporirii capacității de acțiune a acestora. Pe acest fond, angajamentele parteneriale față de structuri similare din spațiile euroatlantice şi contribuția serviciilor de informații la efortul comun al NATO şi Uniunii Europene au determinat proiectarea unei noi strategii în domeniul intelligence şi a unor noi structuri organizaționale. Au crescut resursele alocate dezvoltării şi dinamizării operațiunilor de combatere a terorismului şi criminalității organizate şi s-au creat structuri specializate distincte menite să facă față noilor tipuri de amenințări asimetrice.

Contribuția serviciilor de informații româneşti la activitățile de cooperare în campania antiteroristă s-a materializat în principal în:

- instituționalizarea unui permanent schimb de informații cu serviciile similare, precum şi creşterea cooperării în plan național;
- activizarea întâlnirilor pentru discuții punctuale pe cazuri şi probleme;
- monitorizarea mediilor şi cauzelor ce pot genera atitudini extremiste, acte de terorism sau fenomene conexe;
- participarea concretă şi calificată la derularea unor acțiuni operative ce vizează combaterea acestor tipuri de amenințări;
- stimularea şi încurajarea inițiativelor şi activităților antiteroriste şi de combatere a criminalității organizate la nivel regional;
- contribuția activă la implementarea prevederilor rezoluțiilor adoptate de Adunarea Generală a ONU după 11 Septembrie 2001.

Concluzii

Mediul de securitate internațional parcurge o etapă distinctă, de clarificare a relațiilor dintre principalii protagonişti statali şi non-statali, cu influență semnificativă la nivel global.

Modificările la nivelul mediului de securitate global se produc rapid şi reclamă adoptarea de decizii politice adecvate, bazate pe produsele activității de intelligence.

Având în vedere faptul că în prezent modificările la nivelul mediului de securitate au tendința de a se produce din ce în ce mai surprinzător, imprevizibil şi sunt caracterizate de o relativă discontinuitate strategică, însoțită de o doză de incertitudine semnificativă ca natură, amploare şi durată, creşte importanța şi rolul activității de intelligence. În acest context se constată amplificarea influențelor fenomenului de globalizare şi în domeniul intelligence, cu consecințe la nivelul mecanismelor de implicare decizională, politico-militară şi securitare ale statelor, coalițiilor şi alianțelor în diferite regiuni ale lumii.

Rolul activității de intelligence va continua să crească având în vedere faptul că nu se întrevăd progrese semnificative în direcția diminuării vulnerabilităților globale cu care se confruntă omenirea, respectiv: terorismul, proliferarea armelor de nimicire în masă, crima organizată, criza energetică şi competiția pentru controlul şi repartiția resurselor, degradarea mediului înconjurător, dezechilibrele dintre statele bogate şi cele sărace, problemele legate de dinamica demografică, migrația şi starea de sănătate a populației.

Dacă există informații cu privire la situația strategică, vulnerabilitățile acesteia şi modul în care sunt percepute, precum şi despre situația şi vulnerabilitățile altor actori implicați, atunci există posibilitatea de a anticipa acțiunile pe care aceştia le-ar putea întreprinde.

Nu e nici o îndoială că astfel de informații şi raționamente care conduc la acestea constituie o parte vitală a gândirii strategice, în general, şi a politicii externe la nivel înalt, în particular. Nici o politică nu poate fi adoptată şi imlementată fără a lua în considerare potențialele acțiuni ale altor actori (state).

Odată cu globalizarea economiei, finanțelor internaționale şi a relațiilor politice, pe fondul apariției şi manifestării crizelor de sistem, se globalizează şi informația, cu consecințe directe în planul practic-acțional şi de perspectivă al modelului managementului activității moderne de intelligence.

Pe acest teren gravitează discuțiile experților în intelligence care se focalizează în jurul problemelor cunoaşterii ca etapă superioară a culegerii şi procesării datelor analizei informațiilor şi producerii evaluărilor. În acest sens, activitatea de intelligence accede la palierul gândirii strategice, devine parte integrantă a adoptării politicilor internaționale, păstrându-şi independența față de factorul politic.

Relația dintre informație şi decizie este fundamentală pentru eficiența acțiunilor unui stat. Această relatie trebuie gândita din perspectivă strategică, dar şi managerială decuplând munca de informații de influențele şi presiunile politice de moment, dar conectând-o la agenda politica şi la interesele perene ale securității naționale.

Bibilografie:

[1]. SHULSKY Abram N., SCHMITT, Gary J., **Războiul tăcut – Introducere în universul informațiilor secrete,** Editura Polirom, 2008.

[2]. BERKOWITZ Bruce D., GODMAN, Allan, **Strategic Intelligence for American National Security,** Princeton University Press, 2001.

[3]. STEELE, Robert David, **On Intelligence – Spies and Secrecy in an Open World,** Armed Forces Communications and Electronics Association, Fairfax, 2000.

[4]. PACE, Scot, CONELL Kevin O., LACHMAN, Beth, **Using Intelligence Data for Enviromental Needs**, Rand Santa Monica 1997.

[5]. KENT, Sherman, **Strategic Intelligence for American World Policy**, Editura Washington Press, 2002.

LUPTA ANTITERORISTĂ DUSĂ DE CĂTRE ROMÂNIA ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ ŞI AL GLOBALIZĂRII, FACTOR DE STABILITATE ŞI SECURITATE

Constantin I. CHIREA[*]
Marian C. CHIREA[**]

The amplification of the terrorist act at world level, their brutality and unpredictability, the manifestation of the terrorist phenomenon under various forms which brings to population feeling of fright, fear and terror determined Romania to fight against terrorism with the help of the law norms and implicitly of justice.

The globalization of the terrorist phenomenon in the context of the integration of Romania in the structures of the European Union as well the existence of certain states that generate terrorism and the emergency of other imposed as primary necessity the harmonization of juridical and law norm as well the reinforcement of the structures of the Romanian state so as when the need arises to be able to generate a firm anti-terrorist and counter-terrorist response .

Introducere

Amplificarea actelor teroriste la nivel mondial, brutalitatea şi imprevizibilitatea acestora, manifestarea fenomenului terorist sub diverse forme care induc în rândul populaţiei sentimente de spaimă, frică şi teroare au impus ca România să lupte împotriva terorismului cu ajutorul normelor de drept şi al justiţiei.

Admiterea cu drepturi depline a ţării noastre în cadrul Organizaţiei Tratatului Atlanticului de Nord, stare de fapt care obligă statul român să participe cu efective militare şi de poliţie pentru menţinerea păcii aflate în zone asimetrice[1] de conflict, precum şi eforturile admirabile pe care l-a depus poporul român pentru a adera la Uniunea Europeană au dus la crearea posibilităţii pentru a ne integra în aceasta şi au creat cadrul ca ţara noastră să devină o ţintă şi o posibilă sursă pentru terorismul internaţional.

Actele teroriste având ca suport domeniul nuclear, chimic, biologic (bacterii, viruşi etc.), bacteriologic, mediul înconjurător, reţelele de calculatoare au devenit forme care pot pune în pericol spaţiul terestru, maritim, aerian precum şi relaţiile care se nasc şi se desfăşoară în mediile: social, economic, politic, diplomatic şi militar şi pot afecta într-o mai mare sau mai mică măsură drepturile şi libertăţile fundamentale ale cetăţenilor români şi nu numai ale acestora.

Mai mult posibilitatea folosirii în producerea atentatelor teroriste a mijloacelor genetice (inginerie genetică, modificări ale macromoleculei A.D.N., ale genelor)[2] generează o şi mai mare spaimă în rândul populaţiei, dat fiind faptul că efectele pot fi

---

[*] **Căpitan (r.)**
[**] **Masterand**
[1] General dr. Mircea Mureşan, General de brigadă (rezervă) dr. Gheorghe Văduva, Războiul viitorului, viitorul războiului, Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti 2004, p. 261.
[2] General profesor universitar dr. Mircea Mureşan, Colonel (rezervă) profesor universitar dr. Lucian Stăncilă, Locotenent-colonel lector universitar dr. Doru Enache, **Tendinţe în evoluţia teoriei şi practicii războiului,** Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol 1", Bucureşti 2006, p. 33.

extrem de distructive şi de lungă durată, producând mutaţii ireversibile asupra existenţei fiinţei umane şi a mediului înconjurător.

S-a observat că atitudinile militariste ale unor state au dus la expansiunea terorismului.

Nevoia acută de democratizare împreună cu cea de dezvoltare constituie o puternică constantă a acestui secol, manifestându-se cu precădere nu numai în rândul fostelor state comuniste ci şi în mai multe state slab dezvoltate care sunt doritoare în acelaşi timp şi de progres.

Apariţia dimensiunii nucleare a terorismului ca formă specifică aparţinând secolului XXI, creează şi amplifică foarte mult starea de insecuritate a oricărei persoane.

În acest secol asistăm la dezvoltarea accentuată a fundamentalismului religios, având ca factor amplificator chiar afirmaţiile unor conducători de state, iar caricaturile la adresa Profetului Mahomed împreună cu primele afirmaţii duc la adâncirea diferendelor dintre religia iudaică, creştină şi islamică, la dezvoltarea fundamentalismului islamic şi chiar apariţia unui fundamentalism creştin care alimentează cu adepţi grupările teroriste existente la nivel mondial.

Cyberterorismul care are drept scop atacul prin acţiuni anonime şi neprevăzute pentru alterarea sau distrugerea informaţiei, în mod special a celei de valoare strategică a devenit o ameninţare capabilă să producă frică, spaimă sau teroare. În ultima perioadă de timp ca răspuns la războiul antiterorist pornit de Alianţa Nord Atlantică se observă globalizarea atacurilor cyberteroriştilor, aceştia vizând cu precădere sistemele informatice, ramele informatice şi datele din: telecomunicaţii, reţelele de distribuţie a apei, gazelor, electricităţii, petrolului, reţelele de transport, serviciile de urgenţă, sistemele de securitate, cele de apărare naţională, cele din serviciile guvernamentale. Afirmarea tot mai pregnantă a organismelor şi instituţiilor care au un caracter regional şi global arată destul de clar erodarea economiilor naţionale ale statelor şi chiar a suveranităţii acestora.

Însăşi amplul proces al globalizării a impus necesitatea armonizării legislaţiei statului român cu cea similară pe plan european şi internaţional, realizându-se posibilitatea de a preveni, combate, neutraliza şi contracara ameninţările, vulnerabilităţile şi riscurile la adresa suveranităţii, independenţei, integrităţii teritoriale şi indivizibilităţii României, stare de fapt ce permite ca regulile: „nu există infracţiune fără lege[3]” şi „nu există pedeapsă fără lege[4]” să impună principiul doctrinar „puterea să oprească puterea” creându-se posibilitatea apărării cu ajutorul justiţiei şi implicit a normelor de drept a drepturilor şi libertăţilor cetăţenilor români.

Carta Albă a Securităţii şi Apărării Naţionale, care asigură dezvoltarea şi întărirea economiei României în noul mediu de securitate, permite coordonarea continuă a acţiunilor de promovare a intereselor proprii şi cele ale aliaţilor săi în plan global[5].

---

[3] Gheorghe Nistoreanu, Alexandru Boroi, **Drept penal, Partea generală,** Editura All Beck, Bucureşti, 2004, p. 14.

[4] Ibidem.

[5] A se vedea, Guvernul României, **Carta Albă a Securităţii şi Apărării Naţionale,** Editura Guvernul României, Bucureşti, 2004, p. 123.

Terorismul ca modalitate de acțiune s-a dezvoltat şi s-a transformat strâns legat de emergența globalizării, deoarece de la acțiuni etnice şi religioase care au avut ca spațiu de acțiune teritoriul național acum asistăm la desfăşurarea acestuia pe plan internațional. Marea majoritate a organizațiilor teroriste nu solicită revendicări teritoriale.

1. Factori generatori ai terorismului care pot afecta România ca stat în cadrul Uniunii Europene

Statutul de stat la frontiera Uniunii Europene şi Organizației Tratatului Atlanticului de Nord determină următorii factori generatori ai terorismului:

1) Proclamarea unilaterală a independenței Republicii Kosovo pe data de 17 februarie 2008 a adâncit ruptura dintre Est şi Vest. Mai mult retragerea ambasadorilor Republicii Serbia din noul stat cât şi din cele care deja i-au recunoscut independența, poate crea stări de fapt generatoare de acte teroriste nu numai în zona balcanică ci şi în alte zone. Deja şi alte regiuni urmând exemplul kosovar au început demersuri pentru a-şi proclama independența. La Consiliul Organizația Tratatului Atlanticului de Nord-Rusia din data de 4 aprilie 2008 de la Bucureşti, Rusia ca principal stat promotor al Federației Ruse, s-a arătat nemulțumită cu privire la această stare de fapt şi nu ajuns la nici o înțelegere cu celelalte state participante asupra statului nou înființat. Ca răspuns la această situație Federația Rusă împreună cu Venezuela au recunoscut independența statelor Abhazia şi Osetia de Nord care se află la granița de nord a Republicii Georgia;

2) Posibilitatea apariției unor conflicte de natură etnică şi religioase care pot deveni oricând premisa comiterii unor acte teroriste.

3) Afirmațiile principalului cap al Bisericii creştine de la Vatican au dus la apariția unor disensiuni şi tensiuni în cadrul lumii creştine născând factorii unui terorism fundamentalist creştin şi nemulțumiri în rândul iudeilor.

4) Amplificare tensiunilor politico-militare datorate în primul rând unor pretenții teritoriale între state ca: Ungaria şi Voievodina; Republica Moldova şi cetățenii ruşi din zonă, delegația acesteia a părăsit la aproximativ 4 ore lucrările Summit-ului de la Bucureşti; Grecia şi statele aflate la granița sa: Turcia, Albania şi Macedonia fosta republică iugoslavă care s-a retras a doua zi a lucrărilor Summit-ului deoarece Grecia s-a opus ca respectivul stat să fie primit sub acest nume deoarece partea de nord a Greciei este o provincie istorică care poartă acest nume; Turcia şi Kurdistan; Abhazia şi Georgia; Osetia de Nord şi Georgia.

5) Dezvoltarea fundamentalismului islamic, în special în fostele republici iugoslave Bosnia, Kosovo, Herțegovina şi pătrunderea acestuia în mod lent şi sigur în Bulgaria țară cunoscută ca având populație preponderent ortodoxă va genera diverse tensiuni pe mai multe planuri: social, politic, economic, cultural, religios şi diplomatic şi în mod implicit va genera apariția unor acte de terorism în interiorul şi exteriorul acestora.

6) Caricaturile la adresa Profetului Mahomed, realizate într-o țară creştină, constituie un factor de amplificare a terorismului fundamentalist islamic. Ulterior adepți ai acestei credințe au încercat în luna februarie 2008 suprimarea vieții autorului domiciliat în Danemarca. Imediat mai multe cotidiene daneze au publicat

una dintre caricaturi în semn de solidaritate cu autorul, mai ales că trei persoane au fost arestate ca fiind autorii încercării eşuate. A urmat un val de reacţii dure din partea lumii musulmane constând în ample proteste de stradă şi arderea drapelelor mai multor state europene şi chiar cel al Statelor Unite ale Americii. Principala organizaţie teroristă de sorginte islamică din lume a anunţat că republicarea acestei caricaturi este „o confirmare din partea voastră că războiul continuă" iar răspunsul va fi „ceea ce vedeţi nu ceea ce auziţi", fără a fi specificată ameninţarea. Mai mult cu postarea mesajului pe Internet a apărut şi fotografia celui mai vânat terorist din lume ţinând în mâini un pistol mitralieră. Toate acestea pe 20 februarie 2008, cu doar 10 zile înaintea începerii Summit-ului Organizaţiei Tratatului Atlanticului de Nord de la Bucureşti.

7) La sfârşitul lunii martie din acelaşi an, directorul Agenţiei Centrale de Informaţii a Statelor Unite ale Americii, anunţa că principalele organizaţii teroriste islamice recrutează şi antrenează persoane cu trăsături europene, posesoare de paşapoarte, cu scopul clar de a penetra sistemele de securitate antiteroristă ale statelor membre ale Organizaţiei Tratatului Atlanticului de Nord şi Uniunii Europene.

8) Criza mondială alimentară, care va duce la accentuarea sărăciei atât în statele sărace cât şi în cele bogate, va duce la apariţia unor acte de terorism care vor lovi ambele tipuri de state.

9) Criza mondială de supraproducţie şi lichidităţi care nu reprezintă un caz la voia întâmplării în afara intereselor marilor cercuri financiar-bancare care doresc şi imprimă direcţia spre o multipolaritate, afectează pe plan global toate statele, stare de fapt nu departe de a genera terorism[6].

10) Posibilitatea adâncirii decalajelor dintre ţările Uniunii Europene şi pe plan internaţional pot duce la apariţia fenomenului terorist ca o caracteristică a stărilor de haos şi ciocnirii marilor sisteme de interese.

11) Eforturile de armonizare etnică, pot duce la apariţia unui separatism de genul celui existent în Spania, cunoscut ca terorismul etnic basc care luptă pentru independenţa Ţării Bascilor.

12) Pregnanta extindere a Uniunii Europene şi a Alianţei Nord Atlantice va duce în mod sigur la dezvoltarea terorismului, în zonele de graniţă cu celelalte state care fac parte din alte sisteme şi centre de putere. Ca o măsură de prevenire a acestor fapte pe data de 3 aprilie 2008 în cadrul Consiliului Organizaţiei Tratatului Atlanticului de Nord , au fost invitate să adere Albania şi Croaţia iar alte trei state Bosnia, Herţegovina şi Muntenegru au fost invitate să înceapă discuţiile pentru aderare.

13) Proliferarea activităţilor de crimă organizată, spălarea banilor, traficului de droguri şi de persoane, precum şi migraţia clandestină în imediata apropiere a graniţei Uniunii Europene va fi un factor generator de terorism. România ca stat cu dublă graniţă atât a Uniunii Europene cât şi a Organizaţiei Tratatului Atlanticului de Nord prezintă un risc mai mare decât al celorlalte state europene.

[6] A se vedea, Cristian Troncotă, Horaţiu Blidaru, **Careul de Aşi. Serviciile Secrete ale Marii Britanii, Statelor Unite ale Americii, Rusiei, Israelului,** Editura Elion, Bucureşti 2004, p. 153.

14) Creşterea pericolului folosiri în executarea actelor teroriste a încărcăturilor nucleare a unor mijloace chimice, bacteriologice, biologice şi genetice ca urmare a scăderii controlului asupra armamentului unor state în special cele care au făcut parte din fosta Uniune a Republicilor Sovietice Socialiste şi fosta Iugoslavia.

15) Paşii de reunificare a creştinismului, de promovare a valorilor creştine duc la emergența fundamentalismului religios.

16) Explozia înaltei tehnologii informaționale, concomitent cu adâncirea decalajului tehnologic duc la apariția terorismului tehnologic informațional şi a cyberterorismului. Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, din care fac parte şi state din Uniunea Europeană, s-a angajat în şedința din data de 3 aprilie 2008 de la Bucureşti, că va oferi resurse statelor componente care se află în impas de a-şi asigura securitatea cibernetică.

17) Sistemul de poziționare globală, constituit ca un sistem al armatei Statelor Unite ale Americii pentru orientarea şi poziționarea diferitelor elemente ale sistemului militar al acestei țări, împreună cu sistemul european de poziționare prin satelit Galileo şi sistemul global de navigare şi orientare prin satelit al Federației Ruse Glonass, constituie un interes deosebit pentru entitățile teroriste în sensul controlului şi distrugerii pentru a nu mai fi monitorizate.

18) Controlul comunității internaționale asupra unor regiuni prin promovarea legilor, duce în mod implacabil la apariția şi dezvoltarea terorismului, ca un mijloc de opunere şi rezistență la implementarea acestor legi;

19) Ineficiența unor structuri de securitate; Organizația Națiunilor Unite, Organizația de Securitate şi Cooperare Europeană; Uniunea Europeană care se afla într-un amplu şi complex proces de restructurare, permite marilor puteri să-şi rezolve afacerile interne şi externe în afara acestor instituții de securitate. În acest sens Statele Unite ale Americii care este membru în primele două structuri de securitate a declarat război terorismului.

20) Reorientarea rachetelor balistice ale Federației Ruse, către ținte aflate pe teritoriul unor state membre ale Organizației Tratatului Atlanticului de Nord, precum şi anunțul făcut pe data de 12 februarie 2008 că va orienta rachete balistice către teritoriul Ucrainei, dacă va adera la Uniunea Europeană va duce la apariția unor acte teroriste în zonă.

21) Retragerea Federației Ruse din Tratatul de Neproliferare a Armelor Neconvenționale în Europa semnat în 1991, a impus ca în cadrul Summit-ului din 2-4 aprilie de la Bucureşti, să i se ceară ridicarea Moratoriului asupra forțelor Convenționale în Europa. În cadrul Consiliului Organizația Tratatului Atlanticului de Nord-Rusia, din data de 4 aprilie 2008, aceasta din urmă a anunțat prin vocea preşedintelui său că a distrus armamentul greu din Transnistria, a limitat foarte mult deplasările de trupe şi a retras bazele militare din Vietnam şi din Cuba, dar în schimb au fost înființate două baze ale Alianței Nord Atlantice în România şi în Bulgaria care nu reprezintă soluția pentru provocările actuale. Vom asista la apariția unui terorism transfrontalier care va afecta atât Estul, cât şi Vestul.

22) Topirea gheții datorită încălzirii globale accelerează lupta pentru bogățiile arctice, în special petrol şi gaze naturale, ceea ce va constitui un prilej pentru terorişti

şi entităţile din care fac parte, pentru a acţiona prin acte teroriste asupra punctelor de exploatare şi traseelor de transport.

23) Reapariţia formaţiunilor de extremă dreaptă de sorginte neonazistă în Europa, va duce la apariţia instinctelor naţionaliste latente ale populaţiei, animând vechile resentimente etnice care pot să trezească imaginea tradiţională a duşmanului şi implicit apariţia unui terorism naţionalist.

24) Ca ripostă la anunţul privind amplasarea elementelor scutului antirachetă în Cehia şi a rachetelor interceptoare în Polonia, Federaţia Rusă a reluat patrularea cu bombardiere strategice şi a anunţat construirea de noi submarine atomice capabile ca împreună cu primele să transporte şi să folosească la nevoie armele nucleare, afirmând prin vocea preşedintelui său că la nevoie se vor folosi armele nucleare putând lovi orice punct de pe suprafaţa terestră şi din cosmos. Acest anunţ a fost făcut şi ca urmare a tensiunilor recent apărute în prima săptămână a anului 2008 ca urmare a survolării la joasă altitudine, aproximativ 600 de metri, în largul coastelor Floridei, de către două avioane de luptă ale Federaţiei Ruse a unuia dintre cele mai puternice portavioane U.S.S. NIMITZ. Aceste stări de fapt generatoare de tensiuni şi dispute, de spaimă şi teroare impun şi mai mult lupta antiteroristă dusă de către statul român.

25) Federaţia Rusă este pregătită să accepte scutul american după ce Statele Unite ale Americii s-au declarat dispuse să facă o promisiune scrisă de a nu încărca rachetele interceptoare pe care le vor amplasa în Polonia, de a nu dota radarul din Cehia cu capabilităţi de urmărire a unor ţinte pe teritoriul său şi de a permite accesul inspectorilor săi la bazele acestuia. Pe 2 aprilie 2008 Statele Unite ale Americii au anunţat că au testat cu succes sistemul de urmărire şi avertizare a scutului antirachetă în California. Pe data de 3 aprilie s-a hotărât în cadrul Consiliului Organizaţiei Tratatului Atlanticului de Nord ca şi noile state să beneficieze de protecţie antirachetă prin construirea unui nou scut în Europa.

26) Statele Unite ale Americii au anunţat pe data de 18 septembrie 2009 că este posibil să renunţe la amplasarea elementelor scutului antirachetă în Cehia şi Polonia, declarând că Iranul nu mai prezintă o ameninţare majoră pentru aliaţii Organizaţiei Tratatului Atlanticului de Nord din Europa.

27) Statele Unite ale Americii pe lângă compromisul cu privire la scut sunt dispuse să facă şi alte promisiuni, ca de exemplu să nu insiste pentru integrarea statelor Ucraina şi Georgia în Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord, cu toate că Ucraina este singurul stat non membru care are militari în misiunile contra terorismului.

28) Preşedintele Federaţiei Ruse a anunţat pe data de 4 aprilie 2008 în cadrul Consiliului Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord-Rusia de la Bucureşti, că extinderea Alianţei Nord Atlantice s-a realizat fără a ţine cont de interesele de securitate ale Federaţiei. Această extindere fiind considerată ca o ameninţare directă asupra sa.

29) În perioada Summit-ului Organizaţiei Tratatului Atlanticului de Nord din 2-4 aprilie, desfăşurat la Bucureşti, s-a anunţat că aceasta va avea o contribuţie intensă la securitatea energetică[7].

[7] A se vedea Arhiva ziarului Adevărul, numerele 5505-5514, 26 martie-06 aprilie 2008.

30) Anunţarea eşecului războiului antiterorist pe data de 17 aprilie 2008, de către adjunctul celui mai căutat terorist a dus la amplificarea actelor teroriste atât în Irak cât şi în Afganistan. Actele teroriste săvârşite începând cu acea dată au devenit de o cruzime inimaginabilă.

31) În săptămâna 14-19 aprilie Uniunea Europeană a anunţat că în viitor va înăspri sancţiunile şi pedepsele aplicate celor care comit acte de terorism.

32) Şovăiala de a ratifica Tratatul de la Lisabona de către unele state membre ale Uniunii Europene.

33) Conflictul latent apărut în urma confruntărilor armate care au avut drept scop controlul căilor de transport ale petrolului din Caucaz spre Europa a dus la dislocarea în zonă a numeroase efective militare atât din partea Federaţiei Ruse cât şi din partea Georgiei[8] care a atacat pe prima.

34) Criza economică şi de lichidităţi cu care se confruntă omenirea precum şi sărăcirea accentuată a populaţiei pot genera acte teroriste.

35) Apariţia primelor manifestări de pregătire a unor acte teroriste îndreptate împotriva resurselor energetice impun măsuri ferme de prevenire, neutralizare şi combatere a acestora.

36) Epuizarea lentă a resurselor generatoare de energie impune securizarea celor existente şi asigurarea de asistenţă în prevenirea şi contracararea ameninţărilor teroriste împotriva acestora.

37) Apariţia unui eco-terorism ale cărui acţiuni de luptă clandestină şi violentă în numele unor cauze ecologice intră din ce în ce mai mult pe agenda agenţiilor de securitate europene.

38) Posibilitatea ca prin comiterea unui act terorist, rezervele de apă potabilă să fie afectate ireversibil a dus la organizarea de către statele membre ale Uniunii Europene a unor reuniuni care au determinat adoptarea unor măsuri comune pentru prevenirea şi contracararea unor atentate teroriste care vizează resursele de apă potabilă.

39) Înfiinţarea Organizaţiei de Cooperare de la Shanghai, care este un rival extrem de puternic prin accentuarea manifestărilor de forţă politico-militară pe de o parte dintre Federaţia Rusă şi China ca membri fondatori precum şi statele care au statut de observatori: India, Iran, Pakistan, Mongolia şi de cealaltă parte statele care fac parte din Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord este posibil să ducă la apariţia unui terorism la periferia celor două blocuri politico-militare.

2. Statutul de stat în cadrul Uniunii Europene şi Organizaţiei Tratatului Atlanticului de Nord - garant al securităţii şi apărării în Europa

Marile procese de transformare a societăţii au impus mondializarea informaţiilor, globalizarea problemelor de securitate şi au impus ca puteri non statale Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord, Organizaţia de Securitate şi Cooperare

[8] A se vedea ziarul Gardianul, numărul 2198 din 02.10.2009.

Europeană şi Uniunea Europeană să intervină în profunzimea unor stări de fapt foarte grave pentru a le aduce la normalitate [9].

Poziția geostrategică de stat graniță al Uniunii Europene şi în acelaşi timp al Organizației Tratatului Atlanticului de Nord determină ca țara noastră să aibă mari provocări şi multe sarcini în ceea ce priveşte prevenirea şi combaterea terorismului.

Statutul de stat cu drepturi depline în cadrul Organizației Tratatului Atlanticului de Nord, a impus participarea țării noastre la războiul antiterorist declanşat de Statele Unite ale Americii ca principal stat din cadrul acesteia, stare de fapt care poate genera oricând comiterea de acte teroriste pe teritoriul României.

Ca stat în cadrul Uniunii Europene țara noastră a acționat permanent şi consecvent pentru armonizarea legislației naționale cu cea europeană şi internațională creându-se astfel posibilitatea ca independent sau alături de aliații săi România să-şi poată proiecta forța de răspuns în cazul unor amenințări teroriste.

Țara noastră se află în diverse stadii de implementare a aquis-lui european în armată, justiție, poliție şi serviciile de informații răspunzând cu toată promptitudinea posibilă pentru crearea unui cadru instituțional juridic unitar, care să poată fi în măsură să ajute cât mai mult cu putință alături la instituirea spațiului de libertate, securitate şi justiție prin implementarea mandatelor de arestare la nivel european, dezvoltarea şi extinderea Oficiului European de Poliție Europol, precum şi armonizarea strategiilor de prevenire a spălării de bani şi a altor infracțiuni financiare, realizarea dotării forțelor armate cu armament şi tehnică de luptă de ultimă generație în aşa fel încât la nevoie prin strategii adecvate luptei , să dea o fermă ripostă antiteroristă şi contrateroristă[10].

Cu toate că experiența dobândită de către militarii forțelor armate ale țării noastre în teatrele de operațiuni în lupta împotriva terorismului a demonstrat cu tărie că România este destul de pregătită pentru a da o ripostă fermă în cazul pregătirii şi executării unui act terorist pe teritoriul său , complexitatea şi diversitatea manifestării fenomenului terorist a impus o nouă gândire şi abordarea directă prin intermediul unor relații de cooperare între structurile cu atribuții în acest sens.

Discuțiile purtate asupra modalităților de abordare a conflictelor şi a implementării unor noi standarde de pregătire şi purtare a războiului au impus folosirea unor noi modalități de acțiune în conflict şi folosirea unor noi sisteme de comandă, control, informație şi comunicație necesare în era globalizării în cadrul războiului bazat pe rețea[11] .

Emergența unor noi stări de fapt generatoare de terorism, în contextul în care România devine din ce în ce mai mult un garant al securității şi apărării a impus adoptarea şi implementarea de noi strategii în prevenirea şi gestionarea stărilor conflictuale generatoare de terorism.

---

[9] A se vedea Constantin Hlihor, **Geopolitica şi strategia în analiza relațiilor internaționale contemporane,** Editura Universității Naționale de Apărare ,,Carol 1", Bucureşti 2005, pp. 138-139.

[10] A se vedea Teodoru Ştefan, Cristian Barna, **Globalizarea amenințărilor asimetrice**, Editura Academiei Naționale de Informații, Bucureşti 2007, pp. 93-96.

[11] A se vedea George Cristian Maior, Noul Aliat. Regândirea politicii de apărare a României la începutul secolului XXI, Editura RAO Internațional Publishing Company, Bucureşti 2009, p. 17.

Globalizarea ca fenomen complex şi multidimensional are un impact puternic între securitatea naţională şi internaţională prin influenţa pe care o are asupra liberalizării schimburilor de mărfuri, servicii, capital şi informaţii. A făcut ca riscurile şi oportunităţile interne şi externe să se poată genera şi sprijini în mod reciproc.

Strategia Naţională de Apărare a Ţării emisă de Parlamentul României are ca obiective principale:

- lupta împotriva terorismului prin monitorizarea permanentă a tuturor riscurilor, ameninţărilor şi vulnerabilităţilor care pot afecta securitatea naţională;
- protejarea teritoriului naţional, a populaţiei, facilităţilor şi a obiectivelor româneşti din interior şi exterior de activităţile asociate terorismului;
- coordonarea eforturilor naţionale de prevenire şi combatere a fenomenului terorist cu partenerii, strategici, organizaţii şi alte forme structurale de cooperare antiteroristă între state , în primul rând cele instituite în cadrul Organizaţiei Tratatului Atlanticului de Nord şi Uniunii Europene;
- optimizarea capabilităţilor militare pentru îndeplinirea operaţiilor multinaţionale de stabilizare şi reconstrucţie în sprijinul luptei împotriva terorismului[12] .

Măsurile antiteroriste impuse de România după data de 11 septembrie 2001 induc o accentuată stare de stabilitate şi securitate nu numai la nivel naţional cât mai ales la nivel balcanic, regional şi global devenind un furnizor de stabilitate şi securitate cu toate că riscul transfrontalier, amploarea şi consecinţele acţiunilor teroriste constituie un eveniment major, care pune faţă în faţă lumea civilizată cu o problemă de maximă gravitate, extinderea şi amplificarea pe teritoriul naţional a reţelelor şi activităţilor teroriste[13] . Reuniunea Organizaţiei Tratatului Atlanticului de Nord programată să aibă loc pe data de 23 octombrie 2009 la Bucureşti va lua în discuţie şi va defini noul concept strategic care va include şi direcţii principale de acţiune dintre care prioritară va fi cea referitoare la prevenirea şi combaterea terorismului şi cu precădere a terorismului cybernetic. Bineînţeles că în cadrul acestei reuniuni vor fi discutate şi definite şi alte direcţii care vizează restructurarea şi redimensionarea forţelor militare din cadrul Uniunii Europene care fac parte din cadrul acestei Alianţe. Nu trebuie uitată activitatea referitore la dotarea cu armament şi tehnică de luptă care să facă aceste forţe capabile ca printr-o rapidă interconectare, să genereze o ripostă adecvată oricărei ameninţări teroriste.

Într-adevăr criza politică prin care trece România nu este privită cu detaşare de statele membre ale Organizaţiei Tratatului Atlanticului de Nord şi Uniunii Europene, deoarece există posibilitatea ca prin nerespectarea angajamentelor asumate în special alocării procentului din Produsul Intern Brut, destinat apărării, ţara noastră să piardă poziţia de stat generator de securitate în regiunea Mării Negre şi a Balcanilor.

Nu trebuie omisă şi necesitatea dotării cu armament şi tehnică de luptă de ultimă generaţie, astfel încât forţele armate ale ţării să poată participa cu mai multă putere chiar la războiul bazat pe reţea capabil să genereze o fermă ripostă antiteroristă şi contrateroristă.

---

[12] A se vedea Strategia naţională de apărare a ţării, Parlamentul României, Monitorul Oficial, Partea I , numărul 799 din 28 noiembrie 2008, Anexă, Capitolul 2, pp. 2-3.

[13] Emil Hedeşiu, Constantin Stoica, Gheorghe Toma, **Securitatea internaţională sub impactul globalizării,** Editura Academiei Naţionale de Informaţii, Bucureşti, 2007, p. 28.

Bibliografie:

[1]. ***Constituția României 2003,** formă republicată a Constituției României din 1991, cu actualizarea denumirilor şi renumerotarea articolelor revizuită prin legea numărul 429 din anul 2003, aprobată prin referendumul național din 18-19 octombrie 2003, confirmată prin Hotărârea Curții Constituționale numărul 3 din 22 octombrie 2003, Monitorul Oficial al României, Partea I, Numărul 758 din 29 octombrie 2003.

[2]. ***Legea numărul 535 privind prevenirea şi combaterea terorismului,** Monitorul Oficial al României, Partea I, Numărul 1161 din 8 decembrie 2004.

[3]. ***Codul penal** cu modificările aduse prin Legea numărul 278/2006, Editura Hamangiu, Ediție actualizată la 10 septembrie 2006.

[4]. Guvernul României, **Carta Albă a Securității şi Apărării Naționale,** Editura Guvernul României, Bucureşti, 2004.

[5]. Parlamentul României, **Strategia națională de apărare a țării**, Monitorul Oficial, Partea I, numărul 799 din 28 noiembrie 2008.

[6]. HEDEŞIU, Emil, STOICA, Constantin, TOMA, Gheorghe, **Securitatea internațională sub impactul globalizării,** Editura Academiei Naționale de Informații, Bucureşti, 2007.

[7]. HLIHOR, Constantin, **Geopolitica şi strategia în analiza relațiilor internaționale contemporane,** Editura Universității Naționale de Apărare „Carol 1", Bucureşti 2005.

[8]. MAIOR, George Cristian, **Noul Aliat. Regândirea politicii de apărare a României la începutul secolului XXI,** Editura RAO Internațional Publishing Company, Bucureşti, 2009.

[9]. MUREŞAN, Mircea, General dr., VĂDUVA, Gheorghe, General de brigadă (r.) dr., **Războiul viitorului, viitorul războiului,** Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2004.

[10]. MUREŞAN, Mircea, general prof. univ. dr., STĂNCILĂ, Lucian, colonel (r.) profesor universitar dr., ENACHE, Doru, Locotenent-colonel lector universitar dr., **Tendințe în evoluția teoriei şi practicii războiului,** Editura Universității Naționale de Apărare „Carol 1", Bucureşti 2006.

[11]. NISTOREANU, Gheorghe, BOROI, Alexandru **Drept penal, Partea generală,** Editura All Beck, Bucureşti, 2004.

[12]. TRONCOTĂ, Cristian, BLIDARU, Horațiu, **Careul de Aşi Serviciile secrete ale Marii Britanii Statelor Unite ale Americii Rusiei Israelului,** Editura Elion, Bucureşti 2004.

[13]. ŞTEFAN, Teodoru, BARNA, Cristian, **Globalizarea amenințărilor asimetrice**, Editura Academiei Naționale de Informații, Bucureşti 2007.

[14]. Ziarul „Adevărul", numerele 5505-5514, 26 martie-06 aprilie 2008.

[15]. Ziarul "Gardianul", numărul 2198 din 02.10.2009.

THE TECHNOLOGY – ONE OF THE CHALLENGES FOR THE SECURITY

Dr. Ticuşor CIOBOTARU*

În partea introductivă a lucrării se prezintă faptul că timpul de introducere a tehnologiilor moderne în circuitul militar a scăzut dramatic în ultimul secol.

Prima parte a lucrării prezintă unele consideraţii privind rolul pe care îl au tehnologiile avansate pentru construirea unei lumi mai sigure. Totodată, răspândirea tehnologiei informaţiilor precum şi diseminarea unor tehnologii militare sunt de natură să alimenteze arsenalul grupărilor teroriste solicitând eforturi substanţiale de dezvoltare a unor noi tehnologii pentru combaterea acestora.

În acelaşi timp, disoluţia câmpului de luptă clasic şi mutarea acţiunilor de luptă în mediul urban au schimbat esenţa războiului modern, ridicând necesitatea unor sisteme de armament şi a unor noi proceduri de luptă.

A doua parte a lucrării este dedicată unei scurte prezentări a câtorva tehnologii pe cale de a fi realizate şi care sunt adecvate pentru a fi implementate în dezvoltarea unei ţări membră NATO, de mărime medie.

Introduction

Technology is a broad concept that deals with the human usage and knowledge of tools. The term *technology* has Greek origins: *technologia – techne* (craft) and *logia* (saying). The technology is frequently associated with the usage of the hardware (machineries) for achieving the human desires such as live comfort, food, mobility through transportation, communication etc. Meanwhile, the technology was used from the very beginning stages of the human society development for hunting animals but also for fighting wars.

Through ages, the technologies developed with an initial civilian purpose have generated military technologies use for both offensive and defensive actions. Despite the fact that is unanimously recognized that the technology does not represent a panacea for defense and security, the industrialized countries harried up to apply the new achieved technologies into security arena in order to get advantages versus the existing or the presumable enemy.

Table 1. The main technologies developed during the 20th century

	Approximate Date of	
	First Demonstration	First Significant Technology Military Applications
Radio	1901	1914
Airplane	1903	1916
Vacuum Tube	1906	1915
*Tank	1916	1916
Liquid-Fueled Rockets	1922	1944
*Radar	1925	1939

* **Colonel profesor, Academia Tehnică Militară**

*Gas Turbine	1935	1944
*Digital Computer	1943	1945
*Ballistic Missile	1944	1945
*Nuclear Weapons	1945	1945
Transistor	194	1957
*Inertial Navigation	1950	1955
*Nuclear Propulsion	1950	1960
*Artificial Earth Satellites	1957	1960
*Integrated Circuit	1960	1970
*Laser	1961	1967
*Precision Weapons	1965	1967
*Stealth	1970	1990
*Modern Unmanned Air Vehicle	1980	1990

*Funded by military R&D

The pace of the insertion of the technologies into military application increased dramatically during the 20th century, a restraint statistics being presented in Table 1. The process of the speeding up the military application of the emerging technologies was more intensive during the wars, including the "cold war". After the fall of the Berlin wall, two processes have dominated the technology space of the last decade of the past century:

1.1 The transfer of the advanced technologies developed exclusively for military application to civilian sector in order to achieve competitiveness on a global market, based on the large previous investments into military R&D sector (for instance the Kevlar technology).

1.2 The transfer of the less costly and efficient civilian technologies to military sector in order to decrease the military budgets.

Both processes have had consequences in security area: the increase of the affordability of the military equipment for the emergent democracies but also the need for more control mechanisms against the dissemination of military technologies from small caliber arms to nuclear bomb and cruise missiles.

2. A more secure world through technology

For almost nine decades, the military technology was developed in order to obey to the strategy of the symmetric conflicts. The new weapons were realized for a temporarily advantage against the enemy and the "cold war" era culminated with the "arms race". The symmetry of strategies generated symmetry in the development of weapons and the balance disrupted when the cost of this race became too high for the communist block can afford it. The technology busted the emergence of adequate strategies such as the "nuclear deterrence" but, in general, the grand strategy has guided the development of new weapons throughout the system of the requirement formulation and management.

The break of the new century brought the asymmetric conflicts in which one part has not military, territorial and state identity and the civilian people and infrastructure become targets. The terrorism threat demands an adequate answer at strategy level. Some of the very advanced and costly technologies developed during the cold war proved useless against the terrorist (for instance the nuclear submarines, the heavy artillery or the jet fighters). In some cases the doctrine failed to cover the threats (for instance, the mission of NORAD covered exclusively the space outside USA, assuming that the threat has the origin in this region).

Considering the terrorism as a doctrine, the right answer to it has to be an adequate grand strategy, including the military strategy as means for combating the terrorist actions. From technology point of view, maybe the most concise characterization of the terrorism belongs to Wesley Clark: "*low technology, high concept*"[1]. From this statement derives the paradox that there is a need for new advanced technologies in order to overcome the "low technologies" used by the terrorists.

It is unanimously recognized that the modern world is technology dependent: nobody can imagine the daily life without internet, mobile phones or fast transportation. This dependence generates a large scale of vulnerabilities but these represent the price to pay for a more efficient, comfortable and even a more secure world. The vulnerabilities of the modern society have dramatically diminished in terms of accidents, the sole unsolved area remaining the terrorist attacks. The military technologies applied in operations *Desert Storm* and *Iraqi Freedom* proved to be very effective in terms of the annihilation of the enemy, reducing the troop's casualties and the sufferance of the civilian population. This the results of the evolution during the last decades of the past century of the advanced technologies in communications, precision guided ammunition, surveillance and reconnaissance. The evolution of the weapon's capabilities is presented in Table 2[2].

Table 2. The evolution of the approximate capabilities of the relevant technologies

	1900	**1925**	**1950**	**1975**	**2000**
Aircraft Range [miles]		200	2,000	4,000	8,000
Aircraft Speed [miles/hr]		150	500	2,000	2,000
Aircraft Payload [pound]		500	20,000	80,000	100,000
Ballistic Missile Range [miles]		10	200	6,000	12,000
Radar Range [miles]		2	200	20,000	100,000
Radar Resolution [feeet]			1,000	1	0.1
Navigation Precision [miles]	10	10	0.1	0.01	0.001
Radio Communication Range [miles]		500	3,000	10,000	10,000
Radio Communication Capacity [Bit/s]		10	10,000	10^7	10^9
Weapon Precision [feet]	100	100	100	10	1

[1] Quoted by Henrotin,J., *Vulnérabilités des sociétés techniciennes et contre-terrorisme,* Revue Stratégique, "Terrorisme et stratégie" - n°85, May 2005.

[2] Friedman, M., Friedman, G., **Future of War. Power, technology and American world dominance in the twenty first century**, St. Martin's Griffin, New York, 1998.

The existence of such efficient technologies generated a veritable euphoria after the collapse of the Soviet Union[3].

Nevertheless, the same military technology proved to be less effective for fighting terrorist groups. The large scale terrorist attacks in September 11, 2001, have busted the efforts to adapt the existing technologies for combating the terrorist threats[4]. It is interesting to note that the referenced study has identified as main military technology to be used by military and security forces the C4ISR. Additionally, the homeland security structures may borrow from military organizations the "know-how" in developing new technologies: the acquisition system, the requirement system, the testing and certification system etc.

The trends in arms proliferation, the conflicts in former Yugoslavia, Somalia, Ethiopia, Iraq 1991 etc. have revealed a capability gap in the area of non-conventional warfare. The identification of the lack of capabilities together with a very elaborated and time consuming acquisition process has generated the NATO concept "accelerated fielding" in order to speed up the adequate answer for the new types of threats. One mean for achieving adequate weapon for new military needs is the reform of the requirement formulation and management processes and, not less important, the adaptation of the existing technologies in order to save the research time.

Despite the worries regarding the military investments in R&D existing between USA and Europe[5], the NATO initiatives for acquiring common assets for strategic airlift and surveillance prove the trend to overcome the barriers raised by the high costs of the modern military equipment. This is the institutional version of the already existing cooperation in the process of development of high tech military systems such as the Eurofighter.

The direct link existing between the dynamic security environment and the need for new technologies is demonstrated by the emergence of new mechanisms for technology warning and assessment in hot domain such as the combatant identification in urban military actions or the fusion of sensors and communication systems[6].

---

[3] *Army Science and Technology for Homeland Security: Report 2* -- C4ISR, Committee on Army Science and Technology for Homeland Defense -- C4ISR, National Research Council, The National Academies Press, Washington, D.C.

[4] *Avoiding Surprise in an Era of Global Technology Advances*, Committee on Defense Intelligence Agency Technology Forecasts and Reviews, National Research Council, The National Academies Press, Washington, D.C..

5 Gansler, Jacques S., Etter, Delores M., Dr., *Statement before senate armed services committee emerging threats and capabilities*, Subcommittee Science and Technology Overview, April 20, 1999.

[6] *Long Term Requirements Study Technology Forecast*, Future Security Environment Symposium, NATO C3A Agency, 2-3 MAY 2006, Hague.

Regarding the role of the technology in terrorist activities, it makes sense to use the schematization proposed in[7] for the description of the main five area of action:

- Technology: getting the weapons, communication, IT;
- Social: recruitment network, logistic support, defensive deployment ;
- Narrative: inciter for recruitment, propaganda, loyalty enforcement;
- Organizational: task allocation, capacity to accomplish the mission;
- Doctrinal: define near term tactics and justify the accomplished missions.

The low level technologies such as the wireless communications, conventional explosives and fuses indicate the affordability of the needed technology. Contrary to low level and low cost technologies the terrorist need, the technologies necessary to annihilate them is costly and impose a high tech level.

3. Trends in development of security related technologies

The industrialized countries may afford to spend a higher GDP percentage for fundamental and applicative research. Part of these funds are devoted to identify the technologies which could improve the capability level of the armed forced and of law enforcement potential.

Additionally, the assessment of the emerging technologies must emphasize the danger that these technologies are used for terrorist attacks or has to estimate their capability to protect against the terrorist attacks. The positive answer to the first question must generate efficient control measures against proliferation.

Among the large variety of the emerging technologies it is necessary to evaluate the readiness level in order to forecast the defence and security applicability.

The study proposes the scale described in Figure 1.

Due to the deep implication of the technology into defence and security, the analysis regarding the trends in technology development must cover a large area, and not only the engineering. Thus, an incomplete list of the areas of interest includes the following: Biotechnology, Chemical Agents, Drug Development, Bio-medical engineering, Materials, Buildings, Transportation, Molecular Manufacturing, Energy, Nano-technology, Integrated Microsystems, Human/Technology Interface, Artificial Intelligence, Computing Technology and Mathematical Techniques, Communications and Information Systems, etc. Some of the above listed areas are detailed below.

3.1. Biotechnology

It is forecast that biotechnology will likely continue to improve and by 2025, apply its ability to profile, copy, and manipulate the genetic basis of both plants and animal organisms, opening wide opportunities and implications for understanding existing organisms and engineering organisms with new properties. Research is even

[7] James, D.A., The *Defence Industry and'Transformation': A European Perspective* in S. Hamilton S.D. (ed.), *Transatlantic Transformations: Equipping NATO for the 21st Century*, Washington DC: Center for Transatlantic Relations, Johns Hopkins University, 2004).

0 Basic Research with future Military Capability in mind
1 Basic Principles Observed and Reported in context of a Military Capability Shortfall
2 Technology Concept and / or Application Formulated
3 Analytical and Experimental Critical Function and / or Characteristic Proof of Concept
4 Component and / or "Breadboard" Validation in Laboratory / Field (eg ocean) Environment
5 Component and / or "Breadboard" Validation in a Relevant (operating) Environment
6 System / Subsystem Model or Prototype Demonstration in a Realistic (operating) Environment or Context
7 System Prototype Demonstration in an Operational Environment or Context (eg exercise)
8 Actual System Completed and Qualified through Test and Demonstration
9 Actual System Operationally Proven through Successful Mission Operations
R & T
Development

Figure 1. Readiness level description

under way to create new free-living organisms, initially microbes with a minimal genome. DNA analysis machines and processing systems will likely accelerate the proliferation of genetic analysis capabilities, improve drug search, and enable biological sensors. However the dark side of the "dual use" technology is the development of bio-weapons. Future advances in biotechnology will facilitate not only defensive measures but also offensive biological warfare agents aimed at specific targets (human, animal, crop) to achieve the effects desired. The sequencing of the human, bacterial and viral genome is occurring at a fast rate, it will therefore be possible to design biological agents to specifically target humans, viruses or pathogens while not affecting other biological entities.

Common anti-personnel biological agents include pulmonary anthrax, cholera, bubonic plague, tularaemia, smallpox, various equine encephalitis diseases, typhoid and yellow fever, of which the two most developed are probably anthrax and smallpox which were first considered as potential biological weapons in World War 2. Both are treatable with a vaccine. However of concern in the period to 2025 is the possible development of genetically engineered, resistant strains of biological agents that are immune to non-barrier methods of protection.

Protection is mainly in two forms: immunoprophylaxis (immunisation) and physical protection (NBC protective clothing and collective protection). Immunisation is effective, but mass immunisation can present logistical problems and there are certain vectors in which a comprehensive range of vaccines is not available. NBC protective clothing provides protection against biological aerosols but an extremely close fit is required and suits can be extremely fatiguing. That said, advances in materials mean that suits are likely to become ergonomically more comfortable by 2025, giving better combat effectiveness. A NBC suit does not necessarily provide protection against insect vectors, and small numbers of biological weapon agents will pass through the air-permeable fabric of NBC clothing.

The military threat arising from advances in biological warfare over the next 20 years will continue to grow, not least because of the continuing lack of non-proliferation and validation treaties (due partly to the unwillingness of countries to give up biotechnology secrets) and the possibility of bio-engineered vectors which are resistant to effective treatment. The relatively slow time of activation of

biological weapons will, however, continue to inhibit their use in the battle space. Detection and protection technologies and methods will improve considerably.

3.2. Materials

Materials technology advances by 2025 are likely to generate a host of new, stronger, lighter materials for use in the commercial and military fields. Characteristics of the material will be tailored for the specific application. Current trends in materials research that could result in significant global and military effects by 2025 are categorized below:

Developments in materials science result from interdisciplinary materials research. The material process view is a common approach in materials research circles and similar representations may be found in the literature. The combination of increased computer power and modelling/prototyping capability will result in the development and fielding of new or modified materials in much shorter timeframes.

So called **smart materials** exhibit sensing and actuation capabilities, including ferroelectrics (exhibiting strain in response to an electric field), shape-memory alloys (exhibiting phase transition-driven shape change in response to temperature change), and magnetostrictive materials (exhibiting strain in response to a magnetic field).

The nano-materials area combines nanotechnology and many applications of nanostructure materials. Nanoscale structures with desirable mechanical and other properties may also be obtained through processing. Examples include strengthening of alloys with nanoscale grain structure, increased ductility of metals with multi-phase nanoscale microstructure, and increased flame retardance of plastic nanocomposites, etc. The advances in this technology area are likely to be led by commercial requirements but military utility and application are likely to be realized.

Signature Related Materials development to mask or hide the electromagnetic or acoustic signature of a platform will see advances in the 2025 timeframe. Materials combined with manufacturing and propulsion advances will see new classes of military and commercial “vehicles”.

Electronic Device Materials such as SiC, GaN, and other wide band gap semiconductors are being investigated as materials for high-power electronics. Functionally graded materials (i.e., materials whose properties change gradually from one end to the other) can form useful interlayers between mechanically, thermally, or electrically diverse components. Anodes, cathodes, and electrolytes with higher capacity and longer lifetime are being developed for improved batteries and fuel cells. Faster switching materials will support the production of faster computers and communication systems.

The majority of material developments mentioned above are at the proof of concept stage and will take several more years to fully develop and field.

Some of the existing military applications are the following:

Radar Absorbing Materials/Signature Reduction Technology successfully applied for stealth air and water vehicles tends to be extended for ground vehicles too.

It is perhaps a little unfortunate that the stealth bomber (US, B2) and stealth fighter (US, F117) have promoted the idea that stealth is solely an air platform

subject, concerned with radar absorbent material (RAM) or faceted designs which scatter radar energy. Both aircraft have very poor aerodynamic properties (stability and agility) and would be vulnerable to most fighter aircraft, especially in daylight. The poor aerodynamic performance is a result of the compromises that stealth design imposes. The same is true of the sea-keeping properties of stealth frigates trialled by several nations.

It is mentioned that the signature reduction is not the exclusive domain of the technically advanced nations or the regular forces; the Balkan campaigns in the 1990s demonstrated the effective use of hasty signature abatement techniques (HSAT) by the peacekeeping force's adversaries.

The infra red (IR) spectrum is widely used by surveillance devices which passively observe the radiated energy from a target. The two most common wavebands are 8-14um and 2-5um. Signature reduction in these wavebands is clearly an important aim. Armoured Fighting Vehicles (AFV) offers a good example; many AFVs have been modified to reduce their IR signature by the following techniques:

- Wheels and track laying running gear will get hot and radiate. This signature can be reduced by fitting skirts over these areas to block direct vision of their radiated signal.
- An AFV in dusty conditions produces a plume of dust to its rear. This plume is reduced by careful skirt design and strakes (wing-like protrusions) that make eddies of air to deflect the dust downwards. The dust plume is often near the vehicle exhaust gas plume. Thermal imagers operating in the 8-14um band do not "see" hot gas. They will however see dust that is heated by hot exhaust gas. Considerable signature reduction is achieved by preventing the dust plume and exhaust plume mixing.
- Surfaces that may get warm can be painted with low emissivity paint to reduce the IR signature. But most low emissivity surfaces tend to be very shiny and so a compromise is required.

The visual signature can be reduced by careful use of camouflage and by avoiding excessively large platforms or weapons. Certain shapes (such as the long straight horizontal gun tube of a main battle tank) do not occur often in nature. These are best avoided or disguised by covers. AFV hull sizes have increased considerably in the last 20 years making visual signatures very large. More advanced techniques including active signature control may potentially be available in the 2025 timeframe.

Acoustic stealth has been applied to hunter killer submarines for many years. These platforms are tested for acoustic emissions and any vibrations tracked down and fixed using anti-vibration mounts and materials. The entire submarine is coated in rubber anechoic tiles to reduce its reflection signal from sonar. Helicopters often have distinct rotor slap noises which radiate far beyond the visual range (Chinook and Cobra being good examples). Many AFVs have rubber track pads to give the crew a better ride on hard surfaces; these pads also reduce the vehicle vibration and noise signature.

To reduce the **radar signature of an AFV** through design, several simple modifications are possible. Masking the wheels and tracks from direct view will eliminate the Doppler signal this produces. Reducing the number of facets in the

armour which face outwards will reduce corner reflections. The gun tube is a good reflector at almost every angle when viewed side-on. To scatter energy upwards or downwards away from the original radar beam direction, a diamond section cover can be placed over the gun tube. APCs and similar box-shaped vehicles will benefit from having the sides designed to lean outwards at the top of the hull.

The advanced armours represent another application within the materials area. Advanced armours are an integral part of the development of protective systems to maximise combat survivability. The role of advanced armours up to and beyond 2025 is intrinsically linked to the types of threat involved and also to the demands of the system to be protected.

Targets divide into two main areas - vehicles and personnel. The main use of advanced armours is likely to continue to be AFVs, though with possibly some use for aerial vehicles such as helicopters. Body armour will continue to be concerned with protection of personnel from the short range threats, particularly those encountered in urban fighting. For the latter, human factors including ergonomic design will be increasingly important.

The continuing trend for forces towards expeditionary warfare, and the the requirement for rapid deployability that this implies, will lead to a continuing demand for lighter armour with better protective power.

The types of weapon against which advanced armours are required to protect are likely to be broadly similar to those encountered today. The materials chemistry underpinning the materials used for modern armours, principally ceramics, is a relatively mature, slow evolving science. Newer materials such as metal matrix composites may have some limited uses – for example as anti bomb blast materials in aeroplane holds - but are unlikely to offer a serious general alternative to ceramics in the 2025 timeframe.

Modern technologies in armour design concentrate on controlling and diffusing the shaped charge jet (a jet of material, usually copper, that can travel at velocities of up to 12 km/s) through the body of the protective armour so that penetration is attenuated. Present developments focus on two main methods to do this - reactive armour and electric armour.

Reactive armour was developed by Soviet bloc forces, particularly the former Soviet Union and East Germany. It consists of a sandwich of explosive material between steel armour plates and functions by dispersing the shaped charge jet by detonation of the explosive sandwich. Current reactive armours are likely to have been developed by many potential adversaries in addition to the former Warsaw Pact nations, especially countries like North Korea and China where the principal drawback of reactive armour – collateral damage caused by flying plates – is less of an issue. Weapons designed to counter reactive armour, for example tandem shaped charge warheads, have already been developed and are likely to be mature technology by 2025.

An alternative to reactive armour is to diffuse the effect of the shaped charge jet by an electrical potential applied between the interior and exterior of the armour - so called electrical armour systems. This has the benefit that collateral damage is minimal. Systems employing this type of defence require a suitable, significant,

pulsed power supply.Less sophisticated forces are likely to continue development of hard kill Defensive Aid Suite (DAS) systems such as have been developed by the former Commonwealth of Independent States (CIS) (e.g. Arena) as a protection against threats such as anti-tank guided weapons. Within the next 20 years it is likely that the ability to produce fully dense, high performing armour ceramics will have migrated to developing countries. This is likely to give them an enhanced defensive capability. Electric armour will be fielded (planned) on UK vehicle platforms within the next 5-10 years. Active DAS technologies are likely to be exploited by "technologically-aware" forces. These systems are likely to include intelligent effectors that can independently intercept incoming anti-tank guided weapon (ATGW).

The pace of development of new armour materials is likely to be slow. The trend in the next 20 years will for technologically less advanced countries to catch up with the West, and indeed to take on an increasing proportion of manufacturing for Western nations. In terms of enhanced protection for men and vehicles, the focus is likely to be on further refining explosive reactive armours, and developing the power supply and storage technology for effective electric armour. The balance of advantage, currently slightly in Western nations' favour, is unlikely to shift significantly by 2025.

References:

[1] Quoted by Henrotin,J., *Vulnérabilités des sociétés techniciennes et contre-terrorisme,* Revue Stratégique, "Terrorisme et stratégie" - n°85, May 2005.

[2] FRIEDMAN, M., FRIEDMAN, G., **Future of War. Power, technology and American world dominance in the twenty first century**, St. Martin's Griffin, New York, 1998.

[3] *Army Science and Technology for Homeland Security: Report 2* -- C4ISR, Committee on Army Science and Technology for Homeland Defense -- C4ISR, National Research Council, The National Academies Press, Washington, D.C.

[4] *Avoiding Surprise in an Era of Global Technology Advances*, Committee on Defense Intelligence Agency Technology Forecasts and Reviews, National Research Council, The National Academies Press, Washington, D.C..

[5] GANSLER, Jacques S., ETTER, Delores M., Dr., *Statement before senate armed services committee emerging threats and capabilities*, Subcommittee Science and Technology Overview, April 20, 1999.

[6] *Long Term Requirements Study Technology Forecast*, Future Security Environment Symposium, NATO C3A Agency, 2-3 MAY 2006, Hague.

[7] James, D.A., The *Defence Industry and'Transformation': A European Perspective* in S. Hamilton S.D. (ed.), *Transatlantic Transformations: Equipping NATO for the 21st Century*, Washington DC: Center for Transatlantic Relations, Johns Hopkins University, 2004).

[8] *Avoiding Surprise in an Era of Global Technology Advances***,** Committee on Defense Intelligence Agency Technology Forecasts and Reviews, National Research Council.
[9] ARQUILLA J. and RONFELDT D., **Networks and netwars. The future of terror, crime and militancy,** Rand Corp., Santa Monica, 2001.
[10] POPA V., *Tehnologie şi inteligență în conflictele militare,* Universitatea Națională de Apărare, Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate.

DIMENSIUNEA SOCIALĂ A SISTEMULUI MASS-MEDIA

Georgiana CSERI[*]

Mass-media reprezintă totalitatea mijloacelor tehnice de comunicare în masă a informaţiilor (televiziune, radio, ziare, reviste, cinematografe, pubicaţii, disc-uri, etc.).

Mass-media este principala sursă de informare a populaţiei şi de aceea reprezentanţii presei(canalul prin care se transmite informaţia) trebuie să înţeleagă corect mesajele transmise de la locul producerii evenimentelor sau din eventualele conferinţe de presă ulterioare.

Mass-media sunt foarte eficiente pentru transmiterea informaţiei şi pentru cunoaşterea primă, dar discuţiile interpersonale sunt cele care contribuie cel mai mult la schimbările de opinii şi de comportament.

Opiniile, concepţiile, atitudinile indivizilor au în mare măsură un caracter social, sugerând o anumita cultură de grup.

Comunicarea într-un grup a unui mesaj care este potrivnic normelor grupului, nu poate duce la o modificare de esenţă a opiniilor, atitudinilor. Mai repede se va înregistra o schimbare de atitudine faţă de emitent.

Comunicarea mediatică are loc într-un context social, recepţia mesajelor nefiind privită ca un fenomen individual.

Comunicarea mediatică aşează în centrul atenţiei publice probleme sociale, persoane pur şi simplu. Multe aspecte sunt lăsate în umbră, ignorate.

Studiate cel mai adesea printr-o grilă interpretativă generată de conceptul multifuncţional numit schimbare, *mass-media* pot fi considerate ca fiind importante instrumente ale *stabilităţii* unei societăţi.

Se poate constata că, deşi au suferit continuu ameliorări, modernizări ori chiar salturi tehnologice, mijloacele de comunicare de masă, pe importante perioade de timp, n-au fost transformate radical, constituind sisteme relativ stabile. Această stabilitate a sistemului mass-media este un corolar al capacităţii sale continue de a oferi *funcţii* necesare existenţei şi reproducerii sistemului social.

Funcţiile pe care sistemul mass-media le oferă la nivel social consolidează, deci, stabilitatea sa şi, atâta vreme cît societatea le reclamă drept necesare, cu oricâte shimbări tehnologice ale unor mijloace, cu oricâte modificări impuse de noi realităţi ştiinţifice dedicate comunicării, sistemul mediatic va supravieţui.

Mass-media fixează agenda publică. *Mass-media* "ridică" sau "coboară" oameni şi institutii.

Ca urmare a sistemului de selecţie, *mass-media* desemnează prioritatea subiectelor în discuţie de pe ordinea de zi.

Ca efect mediatic, *dimensiunea socială* reprezintă un aspect pozitiv. Mass-media contribuie esenţial la diseminarea informaţiei. Totuşi la nivel general s-a observat şi un efect negativ. Ca urmare a consumului mediatic, distanţa dintre "cei

[*] **Doctorand, Universitatea Naţională de Aparare „Carol I"**

care ştiu" şi "cei care nu ştiu" se măreşte. Din studiile făcute, s-a constatat că "cei care ştiu" sunt oamenii cu educaţie superioară. Ei se ţin la curent cu fenomenele sociale, mai ales prin lectura presei. "Cei care nu ştiu" se informează mai ales prin intermediul televiziunii. Evident că "cei care ştiu" au mai multe şanse să fie bine informaţi decât "cei care nu ştiu".

Prin consumul mediatic, persoanele cu un statut social-economic înalt (venituri ridicate şi educaţie superioară) acumulează mult mai rapid mai multe cunoştinţe decât persoanele cu un statut social inferior.

În funcţie de raporturile dintre mass-media şi public apar două variante de agendare: prin *"agenda mediatică"* şi prin *"agenda publică"*. Ambele variante sunt luate în considerare în cazul ipotezei pe care se bazează *teoria agendării*: publicul dă importanţă exact acelor subiecte care se bucură de atenţia mediatică.

Agenda mediatică precizează evenimentele şi stabileşte o ierarhie a interesului public. În privinţa *agendei publice*, lucrurile sunt mai complicate decât în cazul agendei mediatice. De ce? Pentru că publicul nu are o agendă unică. În plus, nu poate fi vorba de un singur tip de agendă.

De fapt, după *teoria agendării* descoperită în anii '70, studiile ulterioare ale sociologilor şi psihologilor au reliefat că, este vorba de trei agende:

1. Agenda personală sau intrapersonală, care conţine subiecte, obiective exclusiv personale;

2. Agenda interpersonală conţine obiective importante pentru contactele sociale;

3. Agenda comunităţii; subiectele sunt de interes general.

Tot în anii '70, Noelle Neumann, o cercetătoare germană, a elaborat *teoria spiralei tăcerii*. Ea a plecat de la faptul că influenţa mediatică este foarte greu de dovedit, pentru că opinia publică obliga individul să se reţină şi să nu-şi dezvăluie opţiunile proprii. În viziunea cercetătoarei, individul are un astfel de comportament pentru că el consideră mai importante opiniile majorităţii.

Teoria denumită *"spirala tăcerii"* a reuşit să contribuie la studierea unor aspecte esenţiale pe care le are comunicarea prin media asupra publicului:

1. Teama de izolare poate contribui la trecerea sub tăcere a opiniilor minoritare.

2. Mesajele mediatice care acordă atenţie aceloraşi subiecte produc o anumită uniformizare a preocupărilor publicului.

3. Influenţa mediatică este mai mare decât se crede în general. Această afirmaţie este valabilă în special în ţările cu o democraţie exersată în timp.

4. Izolarea opiniilor minoritare favorizează procesul integrării sociale.

Studii ulterioare au dus la nuanţarea concluziilor despre *prăpastia cognitivă*:

a) Dacă este vorba despre un subiect de interes general, nivelul de educaţie este mult mai puţin important decât în cazul unor subiecte de interes general redus.

b) Dacă subiectul priveşte un conflict social, se poate vorbi de o distribuţie egală a informaţiei.

Mass-media servesc drept conector între agenţii care doresc să-şi vândă produsele sau serviciile şi potenţialii clienţi interesaţi să le cumpere. Singura dificultate pentru cumpărătorii de spaţiu publicitar o reprezintă alegerea suportului pe care va fi promovat produsul, pentru că, oricât de elocvent şi original ar fi mesajul

publicitar, eşecul va fi garantat dacă nu ajunge la consumatorii interesaţi. Cu atâtea zeci de forme de manifestare mass-media (ziare, reviste, radio, televiziune, afişe, fluturaşi, broşuri, poşta directă etc), a devenit o necesitate studiul prealabil al avantajelor şi dezavantejelor fiecăreia. Principalele criterii luate în consideraţie de către specialiştii în publicitate, enumerate şi de Joseph R. Dominick, sunt: *audienţa*, *frecvenţa*, *selectivitatea şi eficienţa*.

Televiziunea, pentru că deocamdată ocupă încă prim-planul mediatic şi atrage atenţia în cel mai provocator grad, este considerată de mulţi cercetători drept principal sintetizator şi interpret al ideologiei dominante, influenţând astfel "modul în care oamenii descifrează chiar şi cele mai fundamentale trăsături ale societăţii lor. Acestea includ nivelurile de violenţă ale societăţii, compoziţia şi rolurile rasiale şi sexuale, aşteptările şi alternativele politice".

George Gerbner şi Larry Gross susţin că televiziunea "este o agenţie a ordinii consacrate şi, ca atare, serveşte în primul rând la extinderea şi menţinerea, mai degrabă decât la modificarea, ameninţarea sau slăbirea concepţiilor, convingerilor şi comportamentelor convenţionale. Principala ei funcţie este aceea de a răspândi şi a stabiliza configuraţiile sociale".

Asemenea fraze, dacă nu au rolul de a nedumeri de-a dreptul, oricum, pun serioase şi mari semne de întrebare cititorului care vede cel mai adesea în televiziune principalul său canal de informaţie şi de divertisment. Să spunem, deocamdată, că această viziune "ideologică" referitoare la televiziune s-ar putea să nu acuze pe nimeni, s-ar putea ca, în măsura în care mass-media au apărut ca urmare a împlinirii unui set de condiţii politice, economice şi culturale, în mod obiectiv, comunicarea să fie „dependentă" de societatea care-i facilitează evoluţia, mai ales comunicarea de masă.

Concluzii

În concluzie, noţiunea de mediatizare se referă la completarea acelui spaţiu dintre noi şi alţi oameni, grupuri, organizaţii, evenimente, proces asigurat de mass-media ca instituţii care intermediază conectarea noastră la realitatea înconjurătoare.

Mass-media este o forţă în orice stat al lumii, fiind principala sursă de informare a populaţiei, bucurându-se de încrederea acesteia.

Bibliografie:

[1]. **Dicţionarul Explicativ al Limbii Române**, NODEX, 21 Aug. 2004.
[2]. COMAN Mihai, „Introducere în sistemul mass-media", Editura Polirom, 2004.
[3]. CUILENBURG, S.J., **Ştiinţa comunicării**, Bucureşti, Humanitas, 1998.
[4]. NEWSOM Doug, VANSLZKE Turk Judy, KRUCKEBERG Dean, „Totul despre relaţiile publice", Editura Polirom, 2003.
[5]. NICULAE Tudorel, GHERGHIŢĂ Ion, GHERGHIŢĂ Diana, **Comunicarea organizaţională şi managementul situaţiilor de criză,** Editura Ministerului Administraţiei şi Internelor, 2006.
[6]. ZANFIR C. şi VLĂSCEANU L., **Dicţionarul de Sociologie.**

CERCETAREA DISCIPLINARĂ ŞI APLICAREA SANCȚIUNILOR DISCIPLINARE

Aurel DAMŞA*

An intrinsic component of the system of human values – discipline - defined as the totality of behavior rules historically imposed by society and demanded from all its members - has a necessary imperative character.

Disciplinary sanctions are strictly and bindingly provided in the law and their enforcement regarding the duration and the quantum has to be applied in full compliance with the legal procedures, taking into account the following criteria of individuality: the causes and the gravity of the trespassing from the military discipline, the circumstances in which it occurred, degree of guilt and consequences, general behavior as well as the prior records of disciplinary sanctions of the person involved.

Sancțiunile disciplinare constituie mijloace de constrângere prevăzute de normele speciale, având ca scop apărarea ordinii disciplinare, dezvoltarea spiritului de răspundere pentru îndeplinirea conştiincioasă a îndatoririlor de serviciu si respectarea normelor de comportare, precum si prevenirea producerii unor acte de indisciplina. Ca şi sancțiunile de drept penal, sancțiunile disciplinare sunt prevăzute expres şi limitativ in lege iar aplicarea lor sub aspectul duratei si al cuantumului trebuie să se facă cu respectarea riguroasă a dispozițiilor legale. Ținându-se seama că sancțiunile sunt enumerate in mod gradual de la cea mai blânda la cea mai severă, urmează ca la individualizarea uneia dintre ele, pentru a corespunde abaterii săvârşite trebuie să se recurgă la anumite criterii: cauzele si gravitatea abaterii de la disciplina militară, de împrejurările in care aceasta a fost săvârşita, gradul de vinovăție şi consecințele abaterii, comportarea generala precum şi de existența in antecedentele persoanei a altei sancțiuni disciplinare.

Având în vedere faptul ca norma generală prevede sancțiunile generale care pot fi aplicate conform Codului muncii, in baza art. 264 alin.2 din norma mai sus menționata, regimul sancționator specific cadrelor militare este menționat în art. 33 din Statutul cadrelor militare[1]. Conform art. 39 din Regulamentul disciplinei militare: „*pentru abateri de la disciplina militară neîndeplinirea îndatoririlor, încălcarea normelor de conduită militară, a regulilor de conviețuire socială*, cadrelor militare li se pot aplica următoarele sancțiuni:

a) *avertisment*;

Este sancțiunea cea mai uşoară cu un predominant efect precumpănitor moral aplicată pentru militarii care au săvârşit o abatere disciplinară pentru prima dată fără intenție şi de mică importanță.

b) *mustrare scrisă*;

Este o sancțiune disciplinară, cu caracter moral, care se aplică pentru neîndeplinirea atribuțiilor de serviciu care nu afectează esențial atribuțiile esențiale ale postului sau funcției şi reprezintă o sancțiune mai aspră decât avertismentul.

* **Locotenent-colonel, Unitatea Militară nr. 02565, Cluj Napoca**

c) *retrogradarea în funcț*ie;

Se aplică cadrelor militare in activitate in situația neîndeplinirii *in mod repetat* a atribuțiilor de serviciu, atunci când dovedesc constant lipsa de exigență şi de răspundere pentru menținerea si întărirea disciplinei militare. În legătură cu această sancțiune, mai severă, remarcăm că aceasta are si un caracter material alături de cel moral. Prin retrogradarea din funcție militarul conform aprecierilor noastre ar putea fi în următoarele situații:

- o prima situație ar fii retrogradarea dintr-o funcție de conducere într-o funcție de execuție, de acelaşi grad al funcției, atingându-se astfel scopul material al sancțiunii.

- în a doua situație, ar fii posibil doar retrogradarea unui cadru militar numit într-o funcție al cărei grad este cel puțin cu un nivel mai mare decât gradul pe care îl deține.

d) *amânarea înaintării în gradul următor pe timp de 1-2 ani*;

Această sancțiune aplicabilă cadrelor militare are un deosebit efect moral deoarece prin aplicarea acesteia indirect se amână si promovarea corelativă într-o funcție superioară.

a) *trecerea în rezervă*.

Este sancțiunea disciplinara maximă, cea mai severă care aplicată cadrelor militare presupune îndepărtarea cadrului militar vinovat din structurile ministerului apărării naționale. Aceasta are un profund caracter material şi moral in acelaşi timp asupra efectelor produse. Această sancțiune se aplică atunci când se comit abateri grave de la prevederile regulamentelor militare sau ale altor dispoziții legale.

b) *repatrierea – ca propunere de lege ferenda*

În misiunile internaționale la care participă armata României este folosită ca terminologie „*repatrierea”*. Instituția repatrierii este uzuală ca finalitate a îndeplinirii misiunilor încredințate şi de asemenea, ca o măsură medicală impusă în situația unor decese, invalidități, vătămări corporale sau apariției unor boli a căror tratament sau intervenții chirurgicale nu pot fi efectuate în zona de operații. Totuşi, ca o măsură conexă aplicată în misiunile multinaționale, în special, în situația săvârşirii unor abateri disciplinare s-a dispus, uzual, repatrierea. De cele mai multe ori aceasta dispunându-se fără efectuarea procedurii imperativ prevăzute de Regulamentul disciplinei militare. Analizând în profunzime efectul repatrierii, aceasta ar trebui să conțină ca şi măsură complementară, suportarea tuturor cheltuielilor efectuate cu această operațiune, inclusiv cu înlocuirea militarului repatriat. (norme pe linie logistică şi medicală)

Cadrelor militare în rezervă/în retragere, pentru comportare nedemnă, când sunt îmbrăcate în ținuta militară, li se poate anula dreptul de a o purta[2].

Prin lege specială pot fi stabilite diferite regimuri sancționatoare pentru statutele profesionale. De la aceasta regulă există o singură restricție privind stabilirea unor alte sancțiuni decât cele stabilite prin dreptul comun şi anume: „amenzile disciplinare sunt interzise”.

În anexa nr. 3 sunt prezentate comparativ sancțiunile disciplinare prevăzute de lege aplicabile pe categorii şi statute profesionale.

Sancționarea disciplinară a militarilor se face potrivit unor *reguli procedurale* care au ca scop, pe de o parte, eficiența combaterii unor comportări deviante în cadrul sistemului militar, iar pe de altă parte, de a garanta stabilirea exactă a faptelor şi de a asigura dreptul constituțional la apărare al militarilor, evitându-se astfel aplicarea de sancțiuni injuste.

Acțiunea disciplinară se finalizează cu decizia de sancționare şi are drept efect executarea sancțiunii de către militarul vinovat, nu este o acțiune în sens jurisdicțional, ci o prerogativă a comandantului avându-şi temeiul în raportul juridic al exercitării profesiei de militar.

Procedura de aplicare şi executare a sancțiunilor disciplinare are mai multe etape aflate într-o succesiune logică şi intercondiționare reciprocă, aceasta avându-şi temeiul juridic în prevederile normelor juridice interne.

Sesizarea sau autosesizarea constituie actul prin care autoritatea competentă să dispună începerea demersurilor de constatare şi cercetare a abaterii şi aplicare a sancțiunilor disciplinare. Actul de dispoziție al comandantului se înscrie în Ordinul de zi pe unitate şi îşi urmează procedura legală de executare conform normelor legale. Militarul, autor al faptelor ce constituie abateri disciplinare, este obligat să raporteze imediat comandantului nemijlocit despre săvârşirea acestora. De asemenea, orice persoană din unitate sau subunitate are obligația de a raporta ierarhic orice acte sau fapte care constituie abateri disciplinare. Constatăm ca element de noutate incriminarea în noul Regulament al disciplinei militare, la art. 42 alin.1 lit. m, în similar cu Codul Penal, calitatea de învinuit este atribuită autorului, coautorului şi *instigatorului* [3].

Norma generală prevăzută la art. 267, alin.1 din Codul Muncii, prevede că „nici o sancțiune disciplinară, cu excepția avertismentului scris nu poate fi dispusă mai înainte de efectuarea cercetării disciplinare prealabile". În caz contrar, sancțiunea va fi nulitatea absolută a măsurii respective. Această prevedere este preluată şi norma specială, respectiv în Regulamentul disciplinei militare, aplicându-se şi cadrelor militare cu specificarea faptului că *cercetarea şi judecarea* faptelor săvârşite de către cadrele militare se efectuează în mod obligatoriu de către consiliile de onoare sau de judecată, după caz. Activitatea acestora o vom cerceta în detaliu într-un capitol ulterior.

Ascultarea cadrului militar şi verificarea susținerilor sale, înainte de a i se aplica o sancțiune disciplinară, constituie o condiție esențială, a cărei aducere la îndeplinire este obligatorie, deoarece sancțiunea disciplinară poate fi aplicată numai dacă cerința legii a fost satisfăcută. Prevederea legală are caracterul unei măsuri de protecție, în scopul de a preveni aplicarea unor sancțiuni disciplinare injuste. Prevederea legală obligatorie „a cercetării prealabile disciplinare" dă satisfacție bine cunoscutului drept la apărare consacrat de normele internaționale, de Constituția României, de legislația penală, respectiv de norma generală în Dreptul Muncii.

Astfel, *Convenția pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale*[4] consacră prezumția de nevinovăție şi dreptul la apărare; conform art. 6, pct. 2, lit. c, „*orice acuzat are dreptul să se apere el însuşi sau să fie asistat de un apărător ales*".

Constituția Europeană din 2004, al art.II-101, pct.2, lit. a, prevede dreptul fiecărei persoane de a fi ascultată înainte de luarea oricărei măsuri individuale care ar putea să o afecteze în mod nefavorabil.

Constituția României prevede la art.24, alin.1, că dreptul la apărare este garantat. Într-o accepțiune doctrinară[5], în sens larg „*dreptul la apărare cuprinde totalitatea drepturilor şi regulilor procedurale care oferă persoanei posibilitatea de a se apăra împotriva acuzațiilor ce i se aduc, să conteste învinuirile, să scoată la iveală nevinovăția sa*".

Codul de Procedură Penală[6], la art. 6, prevede că „*dreptul la apărare este garantat învinuitului, inculpatului şi celorlalte părți în tot cursul procesului penal"*. Având în vedere practica disciplinară şi practica instanțelor de judecată, putem aprecia faptul că efectuarea cercetării disciplinare a militarilor este o obligație a comandantului, iar pentru cadrul militar este un drept prin care el îşi formulează şi susține toate apărările şi probele în favoarea sa, drept pe care el şi-l poate exercita sau nu. Menționăm că obligația comandantului de efectuare a cercetării disciplinare este o condiție de validitate, sancționată de către instanța de judecată cu nulitatea deciziei.

Prevederile art. 52 din noul Regulament al disciplinei militare aduce un element de noutate care respectă în mod evident principiile de drept, în sensul în care fapta săvârşită de militar este prezumată a fi şi abatere disciplinară şi infracțiune, odată cu sesizarea organului de cercetare penală competent, comandantul dispune prin decizie suspendarea procedurii disciplinare până la soluționarea dosarului penal. În acest fel se suspendă sau întrerupe curgerea prescripției cu privire la termenele de 30 de zile, respectiv 6 luni prevăzute de art. 50 şi 60 din regulament. Repunerea pe rol a procedurii disciplinare, considerăm a fi dispusă tot printr-o decizie a comandantului cu luarea în considerare a termenelor scurse înainte de suspendarea procedurii.

În aplicarea sancțiunii disciplinare, considerăm că trebuie asigurată o mare preocupare pentru *individualizarea* acesteia, de dozarea ei, ținând seama de criteriile prevăzute de lege, deoarece numai o corelare justă a sancțiunii cu gravitatea faptei este de natură să asigure asigurarea rolului educativ şi preventiv al răspunderii. Astfel, la individualizarea sancțiunii trebuie să se țină seama de cauzele şi gravitatea abaterii de la disciplina militară, împrejurările în care aceasta a fost săvârşită, gradul de vinovăție şi consecințele abaterii, comportarea generală precum şi eventualele sancțiuni disciplinare săvârşite anterior de către militarul în cauză. În aplicarea principiului de drept *non bis in idem,* menționăm interdicția legală a aplicării mai multor sancțiuni disciplinare pentru aceiaşi abatere.

Atât în noul, cât şi în vechiul Regulament al disciplinei militare, pentru o abatere disciplinară săvârşită de militari, comandantul poate lua anumite *măsuri*[7]. Întregul articol supune o analiză deosebită considerând că e posibil să fie interpretat în mod eronat. Primul paragraf al articolului mai sus menționat vine în contradicție cu art. 40 care face mențiune expresă a sancțiunilor disciplinare, coroborat cu obligațiile comandantului de a-şi îndeplini cu responsabilitate toate atribuțiile pe linia prevenirii şi sancționării faptelor disciplinare având obligația de a nu diminua gravitatea acestora sau a tolera manifestările antisociale. „A atrage atenția", nu este o măsură disciplinară şi ca urmare nu poate fi aplicată în cazul unei abateri disciplinare chiar de

mică intensitate. În ce priveşte celelalte două paragrafe ale articolului mai sus menționat, putem aprecia faptul că în situația săvârşirii unei abateri comandantul, poate aplica, după evaluarea elementelor abaterii, sancțiunea disciplinară – avertismentul. Pentru toate celelalte sancţiuni prevăzute de regulament este imperios necesar efectuarea unei cercetări prealabile, urmând ca în situația în care se constată vinovăția să se aplice sancțiunea disciplinară sau să se înainteze ierarhic propunerile de sancționare disciplinară conform anexei la regulament. Procedura „cercetării şi judecării" prevăzută de art. 57 din regulament „cercetarea şi judecarea faptelor se face de către consiliile de onoare sau consiliile de judecată, după caz", vin în contradicție cu prevederile celor două regulamente, în special în ce priveşte competența judecării faptelor şi în ce priveşte hotărârile care por fi luate de aceste consilii. Regulamentele consiliilor de onoare şi consiliilor de judecată vor fi abordate într-un capitol viitor.

Regulamentul disciplinei militare reglementează *două termene* diferite, în interiorul cărora comandantul va putea să sancționeze cadrele militare care au săvârşit abateri de la disciplina militară, astfel: primul - de 30 de zile calendaristice şi al doilea - de 6 luni. Primul termen curge de la data la care comandantul a luat la cunoştință despre săvârşirea abaterii disciplinare, acest lucru fiind stabilit prin dată certă. Curgerea termenului de 30 de zile calendaristice conduce la prescrierea dreptului de a aplica sancțiuni disciplinare, sub sancțiunea nelegalității măsurii. Termenul de 6 luni curge de la un moment obiectiv, respectiv, data săvârşirii abaterii disciplinare. Apreciem că, în interiorul acestui termen se va încadra şi termenul de 30 de zile. Astfel, acest termen va înceta anterior celui de 6 luni sau cel mult, poate înceta concomitent. Este evident faptul că, prin curgerea acestui termen, consecința este prescrierea dreptului de aplicare a sancțiunii disciplinare. Considerăm că aceste termene sunt termene de prescripție a răspunderii disciplinare, ele fiind susceptibile de întrerupere sau suspendare în condițiile dreptului comun.

Decizia privind aplicarea unei sancțiuni disciplinare se emite în formă scrisă, conform modelului din regulament şi se comunică în mod obligatoriu, în scris, cadrului militar, respectându-se procedura civilă.

Regulamentul disciplinei militare prevede posibilitatea amânării sau suspendării executării sancțiunilor disciplinare, în anumite situații (la criză, război, calamități naturale, internări în spital, efectuarea unui tratament medical sau în alte situații obiective). Suspendarea sau amânarea executării pedepsei sunt măsuri care implică întârzierea executării sancțiunii față de termenele legale pe o anumită perioadă determinabilă, până când situația revine la normalitate. Apreciem că, sancțiunile disciplinare – avertismentul şi mustrarea scrisă sunt sancțiuni care se consumă odată cu aplicarea lor, în acest sens, suspendarea sau amânarea executării nu ar avea efect.

Anularea sancțiunii disciplinare este o măsură luată de comandantul care a aplicat sancțiunea considerată eronată, fără temei legal sau aplicată asupra altei persoane, prin care sancțiunea disciplinară este desființată, retroactiv, de la data emiterii deciziei de sancționare.

Sancțiunile disciplinare produc efecte juridice de la data aplicării până la data *radierii* acestora. Considerăm că, *radierea* este un termen sinonim cu reabilitarea -

termen uzual în domeniul dreptului penal. Radierea poate fi de drept, conform termenelor prevăzute la art. 66 din regulament sau ca recompensă acordată de comandant pe baza unor motive temeinice, aplicabilă doar anumitor sancțiuni disciplinare. Radierea face să înceteze consecințele, decăderile şi interdicțiile rezultate din aplicarea unei sancțiuni, îndepărtând, inclusiv starea de recidivă. Radierea sancțiunii disciplinare este relevantă în ceea ce priveşte abaterile repetate, care pot atrage sancțiuni mai aspre.

Cadrele militare împotriva cărora s-au aplicat sancțiuni disciplinare, nemulțumiți, se pot adresa comandantului nemijlocit a celui care a emis decizia de sancționare printr-un raport scris motivat, în termen de 30 de zile lucrătoare prin care contestă măsura aplicată. Aceasta constituie o cale de atac cu o jurisdicție specială, internă, suspensibilă şi prealabilă acțiunii în contencios administrativ. Comandantul, astfel sesizat, urmare de rezultatul constatat de către comisia de cercetare, *menține, anulează sau aplică o altă sancțiune disciplinară.* Considerăm că, prin calea de atac trebuie respectat principiul de drept conform căruia nu se poate agrava situația prin propria cale de atac.

Este evident că, urmare a reglementărilor militare, contestația privind hotărârea de sancționare pronunțată de un organ de jurisdicție specială (comisie, consiliu de onoare sau judecată), este de competența instanțelor de contencios administrativ şi nu a celor de jurisdicție a muncii. Cu privire la nivelul instanțelor de contencios administrativ, competentă să soluționeze cauza în fond este a tribunalului, iar în recurs, curtea de apel. Exercitând controlul asupra temeiniciei şi legalității actului de sancționare, organul de jurisdicție este îndreptățit şi totodată obligat în baza rolului său activ să examineze cauza sub toate aspectele de fapt şi de drept.

Bibliografie:

[1] **Legea nr. 80 din 11 iulie 1995, privind statutul cadrelor militare***,* publicată in Monitorul Oficial, nr. 155 din 20 iulie 1995.

[2] ***Ordinul ministrului apărării naționale nr. M-146/2003***, „privind ocaziile în care se poarta uniformă militară de către cadrele militare in rezervă si in retragere".

[3] „Instigarea altor militari sau favorizarea cu intenție a acestora la săvârşirea de fapte care constituie abateri disciplinare", art. 42 alin.1 lit. m din Regulamentul disciplinei militare, aprobat prin Ordinul ministrului apărării naționale nr. M-26 din 6 martie 2009, publicat în Monitorul Oficial nr. 187 din 25 martie 2009.

[4] Convenția constituie instrumentul juridic fundamental al Consiliului Europei. A fost semnată la Roma, în 1950 şi a intrat în vigoare la 3.09.1953. Convenția a fost ratificată de țara noastră prin Legea nr. 30/1994 şi a intrat în vigoare la 20.06.1994.

[5] TĂNĂSESCU, Elena Simina, CONSTANTINESCU, Mihai, IORGOVAN, Antonie, MORARU, Ion, **Constituția României revizuită-comentarii şi explicații,** Editura All Beck, Bucureşti, 2004.

[6] Codul de Procedură Penală din 1968, republicat în Monitorul Oficial nr.78 din 30.04.1997.

[7] Art. 55 alin.1 lit. m din Regulamentul disciplinei militare, aprobat prin Ordinul ministrului apărării naționale nr. M-26 din 6 martie 2009, publicat în Monitorul Oficial nr. 187 din 25 martie 2009, prevede următoarele măsuri:

a- să atragă atenția subordonatului asupra faptei săvârşite şi a consecințelor acesteia şi să indice modul de comportare în viitor;

b- să aplice o sancțiune disciplinară, conform competențelor sau să facă propuneri pentru sancționarea disciplinară de către persoanele care au această competență;

c- să facă propuneri sau să ordone cercetarea şi judecarea faptei în consiliul de onoare ori în comisia de cercetare prealabilă conform competențelor prevăzute de actele normative în vigoare.

DIFERENȚELE ÎNTRE CRIMELE DE RĂZBOI ŞI ABATERILE DISCIPLINARE

Aurel DAMŞA*

The norms of the international law regulate the international relations with penal character, thus, establishing the acts that affect the interests of the international community, the sanctioning of these acts, as well as the rules of cooperation in the incrimination process, discovery and sanctioning of these acts.

From the point of view of protected values, respectively the law norm and the corresponding obligation that have been trespassed, the international breaking bears a division as follows: in international crime and international contraventions. The international crimes are also called international contraventions by nature, and the international flouting is called conventional contraventions. The international crimes, by their gravity, represent the most important category of international contraventions.

Răspunderea juridică este o formă şi parte integrantă a răspunderii sociale al cărei specific constă în faptul că, derivând din încălcarea unei reguli de drept ea incubă obligativitatea suportării unei constrângeri de stat al cărei intervenții are ca unic temei abaterea de la norma juridică.

Prin forme sau feluri ale răspunderii juridice se înțeleg moduri de manifestare ale acesteia determinate de diverse criterii şi factori interdependenți şi interferenți cum sunt: valorile sociale lezate, tipuri de normă juridică a cărui dispoziție a fost încălcată, natura faptei ilicite şi a normei încălcate, gradul de pericol social al faptei, caracterul sancțiunilor, scopul urmărit, etc. Vom încerca în ceea ce urmează să abordăm două din formele răspunderii juridice, foarte succint răspunderea disciplinară şi mai în profunzime răspunderea penală cu specificul ei internațional.

Răspunderea disciplinară, poate fi definită ca o instituție specifică dreptului muncii şi constă într-un ansamblu de norme legale privind sancționarea faptelor de încălcare cu vinovăție de către orice persoană încadrată, indiferent de funcție sau postul pe care-l ocupă, a obligațiilor asumate prin raporturile de muncă sau de serviciu, având un caracter, specific național.

Abaterea disciplinară este o faptă în legătură cu munca şi care constă într-o acțiune sau inacțiune săvârşită cu vinovăție de către salariat, prin care acesta a încălcat normele legale, regulamentul intern, contractul individual de muncă sau contractul colectiv de muncă aplicabil, ordinele şi dispozițiile legale ale conducătorilor ierarhici.

Sancțiunile disciplinare constituie mijloace de constrângere prevăzute de lege, având ca scop apărarea ordinii disciplinare, dezvoltarea spiritului de răspundere pentru îndeplinirea conştiincioasă a îndatoririlor de serviciu şi respectarea normelor de comportare, precum şi prevenirea producerii unor acte de indisciplină.

Răspunderea penală, ca formă a răspunderii juridice, există din momentul săvârşirii infracțiunii şi constă în obligația infractorului de a suporta consecințele

* **Locotenent-colonel, Unitatea Militară nr. 02565, Cluj Napoca**

săvârşirii ei. Infracţiunile reprezintă faptele cu cel mai înalt pericol social şi sancţiunile aplicabile autorilor lor, respectiv pedepsele, sunt deosebit de grave comparativ cu alte sancţiuni juridice, aceasta putând îmbrăca atât specificul naţional cât şi cel internaţional.

Cadrul normativ internaţional privind răspunderea penală a persoanei fizice reprezintă o parte integrantă a cadrului normativ general internaţional. Reguli de maximă generalitate, principiile fundamentale ale dreptului internaţional contemporan sunt recunoscute expres sau tacit de toate statele lumii ca obligatorii pentru acestea în relaţiile de cooperare dintre ele. Alături de normele dreptului internaţional, acestea sau format într-un proces istoric îndelungat, ca efect al formării şi dezvoltării statelor şi al relaţiilor dintre ele, fiind rezultatul unui proces de maximă abstractizare şi generalizare a normelor de drept internaţional public, având o natură identică cu cea a normelor de drept internaţional, adică sunt expresia de voinţă a statelor. Acestea formează, totodată, temelia întregului sistem de norme şi instituţii ale dreptului internaţional contemporan, toate statele fiind obligate să acţioneze în sfera vieţii internaţionale pe baza respectării stricte a principiilor fundamentale. Încălcarea unuia din aceste principii duce la violarea tuturor celorlalte, generând prejudicii păcii şi cooperării internaţionale. În centrul acestui sistem se află principiul suveranităţii, dreptul popoarelor la autodeterminare, toate celelalte principii constituind consacrarea în dreptul internaţional a unor aspecte esenţiale sau forme de proteguire a acestora, creând condiţiile necesare exercitării drepturilor esenţiale ale statelor, ale popoarelor în relaţiile lor reciproce.

Principiile generale de drept sunt menţionate în art. 38 din statutul Curţii Internaţionale de Justiţie, ele putând fi aplicate în soluţionarea unor spete deduse în faţa Curţii. De asemenea, principiile dreptului internaţional contemporan sunt expres consemnate într-o serie de acte internaţionale, în primul rând art. 2 al Cartei ONU, în alte tratate multilaterale generale sau regionale şi în unele rezoluţii ale unor organizaţii internaţionale, în special ale Adunării Generale a ONU, Actul final al Conferinţei pentru Securitate şi Cooperare în Europa adoptat la 1 august 1975, care a consacrat decalogul principiilor fundamentale. Dreptul internaţional penal este o derivată a dreptului internaţional public şi s-a consolidat în special după cel de-al doilea război mondial. Apariţia acestei ramuri a dreptului internaţional este legată într-o mare măsură de sancţionarea penală a criminalilor de război şi a celor care au săvârşit crime împotriva păcii şi a securităţii internaţionale prin declanşarea şi purtarea unui război de agresiune. Elemente ale răspunderi penale internaţionale au apărut, însă, cu mult înainte de epoca modernă. La diferite popoare, încă din antichitate, existau reguli de purtare a războiului, conform cărora erau sancţionate excesele comise de trupele de invazie asupra persoanelor şi asupra bunurilor acestora[1]. În evul mediu, biserica catolică impune noi reguli de purtare a războiului şi stabileşte sancţiuni pentru încălcarea acestora. Hugo Grotius (1583-1645), promova ideea răspunderii individuale în dreptul internaţional, considerând ca statul trebuie să pedepsească nu doar criminalii din interior, dar şi pe cei care atentează la dreptul gînţilor. Instituţia răspunderii internaţionale penale face un pas important la începutul

[1] Creţu, Vasile, dr., **Drept Internaţional Penal**, Ed. Tempus România, Bucureşti, 1996.

secolului al XIX-lea, atunci când SUA instituie reguli penale referitoare la beligeranți. Astfel, *Instrucțiunile pentru armatele guvernamentale ale Statelor Unite în campanie* stabileau că: *oricine răneşte în mod intenționat inamicul redus deja la neputință, îl omoară sau ordonă să fie omorât, va fi executat, dacă culpabilitatea sa este demonstrată, fie că aparține armatei Statelor Unite, fie că este un inamic capturat după comiterea crimei.* Tratatul de la Versailles din 1919 reprezintă un act important în ceea ce priveşte dezvoltarea dreptului internațional penal şi implicit a răspunderii internaționale penale a persoanelor fizice[2]. În baza acestui act a fost înființat un tribunal internațional care avea competența de al judeca pe fostul împărat al Germaniei, Wilhem al II-ea de Hohenzolern, pentru *ofensa supremă contra moralei internaționale şi autorității sacre a tratatelor.* Deşi, împăratul Germaniei nu a putut fi judecat iar dispozițiile Tratatului de la Versailles n-au fost aplicate în totalitate, acest act rămâne a fi primul în care s-a consacrat noțiunea de crimă de război şi care a condamnat pentru prima dată un şef de stat pentru încălcarea normelor dreptului internațional. Prevederile tratatului de la Versailles cuprind două principii importante pentru stabilirea răspunderii internaționale a persoanei fizice: răspunderea persoanelor fizice pentru comiterea infracțiunilor internaționale şi instituirea instanțelor de judecată internaționale speciale pentru judecarea şi pedepsirea persoanelor vinovate. În acea perioadă răspunderea penală a persoanei fizice a fost consacrată şi în *Tratatul privind interzicerea distrugerii navelor comerciale de către submarine,* încheiat la Washington în 1922. Conform prevederilor acestui tratat, persoana care se face vinovată de încălcarea prevederilor tratatului, indiferent dacă o face la ordinul guvernului sau nu va fi considerată infractor de război şi va fi judecată de instanțele judecătoreşti ale statului care l-a capturat. În 1925 s-a adoptat, la Geneva, *Protocolul cu privire la interzicerea folosirii în război a gazelor asfixiante, toxice sau similare şi a armelor bacteriologice,* iar în 1927, la Varşovia, se desfăşura conferința internațională de unificare a dreptului penal unde crimele: robia, comerțul cu sclavi, falsificarea banilor, pirateria, terorismul, traficul cu femei şi copii, traficul ilegal de droguri, pornografia şi alte crime au fost calificate ca infracțiuni cu caracter internațional. În 1928 a fost semnat Pactul Briand – Kellog, prin care s-a interzis războiul ca mijloc al politicii internaționale; în 1929 a fost adoptată la Geneva *Convenția pentru ameliorarea soartei răniților şi bolnavilor din armatele în campanie,* care stabilea pedepse pentru cei care vor încălca prevederile convenției. Toate aceste acte au fost adoptate în perioada interbelică[3], iar majoritatea lor condamnau crimele de război. Deşi eforturile respective au avut o importanță mare în dezvoltarea dreptului internațional penal, izbucnirea celei de-a doua conflagrații mondiale a demonstrat că aceste eforturi nu şi-au atins ținta. Acest adevăr nu mai poate fi negat astăzi, când se ştie că toate părțile implicate în acest conflict au comis crime, la o scară mai mult sau mai puțin largă, pe care tot ele le condamnaseră anterior. Aşadar, cel de-al doilea război mondial a fost o lovitură puternică pentru dreptul internațional în general şi pentru dreptul penal

[2] Aurora Ciucă, **Drept Internațional Public**, Ed. Cugetarea, Iaşi, 2000.
[3] A. Năstase, C. Jura, B. Aurescu, **Drept internațional public. Sinteze pentru examen**, Ed. All Beck, Bucureşti, 1999.

internațional în special. După cel de-al doilea război mondial devenise clar pentru comunitatea internațională ca eforturile sporadice în lupta contra crimelor internaționale nu sunt suficiente. Se impunea, deci, întreprinderea unor acțiuni conjugate, care să implice majoritatea țărilor lumii pentru a nu mai permite să se întâmple ceea ce este cunoscut în istorie sub numele de *cel mai sângeros conflict cunoscut vreo dată de omenire*. Primul pas în această direcție a fost făcut în 1942, când a fost creată Comisia Internațională pentru Cercetarea Crimelor de de Război. În acelaşi an, guvernele în exil ale statelor ocupate de naziști- Belgia, Cehoslovacia, Grecia, Iugoslavia, Luxemburg, Norvegia, Țările de jos şi Polonia – semnează la Londra Declarația de la *Saint James Palace.* Declarația proclama aplicarea pedepselor tuturor vinovaților nu numai de crime de război, dar de orice violențe contra populației civile, care nu au nimic comun cu conceptual actelor de război sau al crimelor politice în înțelesul țărilor civilizate. În octombrie 1943, cele trei mari puteri aliate, Marea Britanie, SUA şi URSS printr-un *Act comun,* semnat la Moscova, declară că sunt în posesia a numeroase probe de atrocități, de masacrare şi de execuții masive, comise cu sânge rece de forțele hitleriste în țările ocupate. Prin acelaşi act, autorii acestor atrocități sunt avertizați că vor fi aduşi la locul crimelor şi judecați de popoarele pe care le-au supus violenței şi masacrului. În cadrul Conferinței la nivel înalt din 4-12 februarie 1945, Wilson, Stalin şi Churchill au semnat la 11 februarie *Acordurile de la Ialta* prin care se cerea pedepsirea criminalilor de război. Acordurile de la Potsdam din 2 august 1945, adoptate la Conferința reprezentanților SUA, Marii Britanii şi URSS, de asemenea dispuneau deferirea criminalilor justiției. Un alt moment semnificativ îl reprezintă Acordul de la Londra din 8 august 1945 privind urmărirea şi pedepsirea principalilor criminali de război. Acordul condamnă atrocitățile şi crimele de război şi cere pedepsirea celor ce au luat parte în mod voluntar la comiterea lor. În textul acordului se mai stipulează că persoanele vinovate de săvârşirea crimelor vor fi trimise să fie judecate şi pedepsite în țările în care atrocitățile au fost comise, conform legilor acestor țări şi ale guvernelor libere care s-au stabilit în țările respective, cu excepția principalilor criminali, ale căror crime sunt fără localizare geografică precisă şi care vor fi pedepsiți printr-o decizie comună a guvernelor aliate.

Actului, denumit *Declarația de la Londra,* i s-a anexat Statutul Tribunalului Militar de la Nurnberg. Caracterul internațional al Tribunalului a rezultat din faptul că judecătorii din Extremul Orient, desemnați de cele patru mari puteri, reprezentau justiția în numele tuturor țărilor aliate. Trăsătura principală a acestui tribunal a fost caracterul lui unilateral, în sens că acesta era emanația puterilor învingătoare, iar competența lui consta în judecarea şi pedepsirea principalilor criminali de război din partea Axei, adică din partea țărilor învinse. Aceştia erau învinuiți, în special, de comiterea crimelor contra păcii, contra umanității şi a crimelor de război. Pedeapsa nu era stabilită precis, dar art.27 din statut lăsa tribunalului latitudinea să pronunțe pedeapsa cu moartea sau orice altă pedeapsă pe care o socoteşte justă. Tribunalul Militar Internațional de la Nurnberg a pronunțat prima sentință în septembrie 1946, prin care 12 acuzați au fost condamnați la moarte, doi acuzați la cate 20 ani de închisoare, iar trei au fost achitați. Adunarea Generală a ONU a adoptat, la 11 decembrie 1946, o rezoluție prin care aprobă şi confirmă principiile de drept

internațional recunoscute prin Statutul Tribunalului de la Nurnberg şi prin sentințele acestui tribunal.

Lista infracțiunilor stabilite de Statutele tribunalelor militare internaționale şi de sentințele acestora este completată prin convențiile de la Geneva din 1949, Protocolul Adițional I şi alte documente internaționale.

Un rol preventiv au prevederile *Convenției cu privire la imprescriptibilitatea crimelor de război şi a crimelor contra umanității*[4], prin care statele părți – recunoscând că este necesar şi oportun să se afirme acest principiu în dreptul internațional – au convenit să le declare ca imprescriptibile. Crimele de război, aşa cum sunt definite în Statutul Tribunalului de la Nurnberg şi confirmate prin rezoluțiile Adunării Generale a ONU 3(I) din 13 februarie 1946 şi 95(I) din 11 decembrie 1946 şi în special *infracțiunile grave* enumerate în convențiile de la Geneva, din 12 august 1949, pentru protecția victimelor de război. Crimele contra umanității, indiferent dacă sunt comise în timp de război sau în timp de pace, aşa cum sunt definite în Statutul Tribunalului de la Nurnberg din 8 august 1945 şi confirmate prin rezoluțiile Adunării Generale a ONU 3(I) din 13 februarie 1946 şi 95(I), evicțiunea prin atac armat sau ocupație şi actele inumane care decurg din politica de apartheid, precum şi crima de genocid, aşa cum este definită în Convenția din 1948 pentru prevenirea şi pedepsirea crimei de genocid, chiar dacă aceste acte nu constituie o violare a dreptului intern al țării în care au fost comise. Sa căzut de acord că în cazul în care va fi comisă oricare dintre aceste crime, prevederile convenției să se aplice reprezentanților autorităților de stat şi persoanelor particulare care participă la comiterea ei ca autori sau complici, care se fac vinovate de incitare directă la comiterea oricărei dintre aceste crime sau care participă la o înțelegere în vederea comiterii ei, indiferent de etapa la care s-ar afla, precum şi reprezentanților autorității de stat care tolerează comiterea acestor crime. Statele părți la această convenție şi-au asumat angajamentul să adopte toate măsurile interne care ar fi necesare pentru a permite extrădarea, în conformitate cu dreptul internațional, a persoanelor vinovate. Totodată, statele părți s-au angajat să adopte, în conformitate cu procedurile lor constituționale, măsuri legislative şi de alt ordin necesare pentru a asigura imprescriptibilitatea crimelor de război şi a crimelor contra umanității. La 3 decembrie 1973 Adunarea Generală a ONU a adoptat rezoluția 3074 (XXVIII) ce stabilea principiile cooperării internaționale în scopul descoperirii şi pedepsirii criminalilor de război. Aceste principii stabilesc că fiecare stat are dreptul de a-şi judeca cetățenii vinovați de săvârşirea crimelor de război şi a celor contra umanității. Astfel, Tribunalul de la Nurnberg iar mai târziu şi cel de la Tokyo, erau formate ad-hoc şi în mare parte reprezentau poziția unei singure părți, mai exact – poziția învingătorilor, or, în aceste condiții exista riscul foarte mare ca o bună parte dintre criminali, cei care se află de partea învingătorilor, să nu fie judecați, astfel fiind pus sub un mare semn al întrebării *principiul legalității şi cel al egalității.* Una din soluțiile propuse pentru această problemă a fost cea de instituire a unui tribunal internațional permanent. În acest sens, Adunarea Generală a ONU, a însărcinat organismul său specializat, Comisia de Drept Internațional, să redacteze în paralel

[4] Adoptată de Adunarea Generală a ONU la 26 noiembrie 1968 prin Rezoluția 2391 (XXIII).

două proiecte: Proiectul unei jurisdicții criminale internaționale şi proiectul crimelor contra păcii şi securității umanității. Deşi elaborate în anii 1953-1954, cele două proiecte paralele, de înființare, pe de o parte, a unei Curți criminale şi, pe de altă parte, a unui Cod universal al crimelor, tergiversate de ONU, şi-au găsit finalizarea în forma şi conținutul actual al unui singur act, şi anume Statutul Curții Penale Internaționale adoptat la Conferința diplomatică a plenipotențiarilor Națiunilor Unite asupra înființării unei Curți Criminale Internaționale, desfăşurată la Roma în perioada 15 iunie – 17 iulie 1998. Aşadar, cadrul normativ internațional privind răspunderea penală a persoanei fizice este format în principal din reglementările cuprinse în tratatele internaționale, însă nu este de neglijat nici rolul organizațiilor internaționale, întrucât acestora le revine un rol cheie în ceea ce priveşte redactarea reglementărilor respective.

Infracțiunea internațională este acțiunea sau omisiunea sancționată cu o pedeapsă pronunțată şi executată în numele comunității statelor. Deci, elementele constitutive ale infracțiunii internaționale sunt: elementul material, ca act material voluntar şi fizic comis numai de persoane fizice, fie sub forma unei acțiuni, fie sub forma unei omisiuni; elementul ilicit, ca element fundamental exprimat prin faptul că acțiunea este contrară dreptului internațional public; elementul subiectiv, care exprimă raportul cauzal dintre autor şi faptă, respectiv atât voința de a acționa, cât şi conştiința caracterului ilicit al faptei. Obiectul protecției prin normele de drept penal internațional este dat de interesul internațional universal, expresie a valorilor comune ale societății internaționale. După valorile ocrotite, infracțiunea internațională suportă o divizare dihotomică: *crime internaționale* şi *delicte internaționale*. Crimele internaționale mai sunt denumite infracțiuni internaționale prin natură, iar delictele internaționale sunt denumite infracțiuni convenționale[1]. Crimele internaționale, prin gravitatea lor, reprezintă cea mai importantă categorie a infracțiunilor internaționale. Fundamentul de organizare şi reglementare a infracțiunilor internaționale prin natură este dat de formarea a trei categorii de infracțiuni internaționale cu acest specific: *crime de război, crime împotriva umanității şi crimele împotriva păcii*.

Crimele de război au fost incluse în Carta Tribunalului de la Nurnberg, care se referă la Convențiile de la Geneva din 1929 şi chiar la Convențiile de la Haga din 1907 referitoare la protecția victimelor războiului pe mare; ele au fost reluate şi extinse în Convențiile de la Geneva din 1949 şi în Protocoalele adiționale din 1977. Este vorba de protecția prizonierilor, răniților, bolnavilor, a populației civile contra încălcărilor grave, cum sunt: omuciderea intenționată, tortura sau tratamentele inumane, inclusiv experimentele biologice, cauzarea cu intenție a unor suferințe mari sau daune serioase corpului sau sănătății, distrugerea sau însuşirea pe scară largă a proprietății, nejustificată de nevoile militare, efectuată ilegal sau cu intenție, obligarea unui prizonier sau a unei persoane protejate să servească în forțele inamice, sau lipsirea intenționată a unei asemenea persoane de dreptul la un proces corect şi regulat, deportarea, transferul sau izolarea ilegale, luarea de ostatici. Alte categorii de crime sunt cele comise contra populației civile, a personalului sanitar sau a celui implicat în misiuni umanitare ori de menținere a păcii, folosirea de arme interzise, distrugerea obiectelor protejate, a obiectelor necesare existenței populației, a instalațiilor periculoase, ca şi distrugeri extinse cauzate mediului. Sunt considerate

crime de război şi o serie de acte din cele menţionate, comise în timpul conflictelor fără caracter internaţional.

În sensul Statutului Curţii Criminale Internaţionale, constituie crimă de război:

a) Încălcări grave ale Convenţiei de la Geneva din 12 august 1949, adică oricare din următoarele acte, îndreptate împotriva persoanelor sau proprietăţii protejate de prevederile Convenţiei de la Geneva:
   (i) omor cu premeditare;
   (ii) tortura sau tratamentul inuman, incluzând experimente biologice;
   (iii) cauzarea premeditată de suferinţe sau vătămări fizice grave;
   (iv) distrugerea de proporţii şi însuşirea de bunuri, nejustificate de necesităţi militare, îndeplinite ilicit şi cu violenţă;
   (v) constrângerea unui prizonier de război sau a altei persoane protejate să servească în forţele armate ale unei puteri ostile;
   (vi) privarea premeditată a unui prizonier de război sau a altei persoane protejate de dreptul la un proces cinstit;
   (vii) deportarea sau transferul ilegal ori reţinerea ilegală a unei persoane protejate;
   (viii) luarea de ostatici.
b) Alte încălcări grave ale legilor şi obiceiurilor războiului, aplicabile în conflictele armate, în cadrul stabilit de dreptul internaţional, adică oricare din actele următoare:
   (i) atacarea intenţionată a populaţiei civile ca atare sau a civililor individuali care nu iau parte în mod direct la ostilităţi;
   (ii) atacarea intenţionată a obiectelor civile, altfel spus, a celor care nu sunt obiective militare;
   (iii) atacarea intenţionată a personalului, instalaţiilor, materialului, unităţilor sau vehiculelor implicate în asistenţa umanitară sau în misiunea de menţinere a păcii în conformitate cu Carta ONU, atâta timp cât acestea sunt îndreptăţite la protecţia oferită civililor sub dreptul internaţional, al conflictelor armate;
   (iv) lansarea intenţionată a unui atac, ştiind că un astfel de atac va cauza pierderi incidentale de vieţi sau rănirea civililor sau avarierea obiectivelor civile, ori să afecteze pe o arie extinsă, pe termen lung şi grav, mediul înconjurător, care ar fi în mod clar excesiv în comparaţie cu avantajele militare, concrete, directe şi anticipate;
   (v) atacarea şi bombardarea, prin orice mijloace, a oraşelor, a locuinţelor sau a clădirilor lipsite de apărare şi care nu sunt obiective militare;
   (vi) uciderea sau rănirea unui luptător, care, depunând armele sau rămânând fără mijloace de apărare, se predă;
   (vii) folosirea de o manieră improprie a steagului de armistiţiu, a steagului sau însemnelor militare şi a uniformei inamicului sau ale ONU, precum şi a emblemelor distinctive ale Convenţiilor de la Geneva, cauzând moartea sau rănirea gravă a persoanelor;
   (viii) transferul, direct sau indirect, de către Puterile Ocupante al unor părţi din populaţia proprie în teritoriile pe care le ocupă, sau deportarea sau

transferul, parţial sau total, al populaţiei, din teritoriul ocupat, în interiorul sau exteriorul acetui teritoriu;

(ix) atacarea intenţionată a clădirilor religioase sau dedicate educaţiei, artei, ştiinţei, scopurilor caritabile, a monumentelor istorice, spitalelor şi a locurilor unde sunt adăpostiţi bolnavii şi răniţii, cu condiţia ca acestea să nu fie obiective militare;

(x) supunerea persoanelor aflate în puterea părţii adverse la mutilare fizică sau la experimente medicale sau ştiinţifice de orice fel, care nu sunt nici justificate de tratamentul medical, dentar sau spitalicesc al persoanei în cauză, şi nici realizate în interesul acestor persoane, şi care le cauzează moartea sau le periclitează grav sănătatea;

(xi) uciderea sau rănirea, în urma unei trădări, a indivizilor aparţinând armatei sau naţiunilor adverse;

(xii) declaraţia că nici un post de luptă nu va fi cedat;

(xiii) distrugerea sau ocuparea proprietăţilor inamicului, în afara cazului în care acestea sunt cerute imperativ de necesităţi de război;

(xiv) declararea drept abolite, suspendate sau inadmisibile, în faţa tribunalului, a drepturilor şi acţiunilor cetăţenilor părţii adverse;

(xv) constrângerea cetăţenilor părţii adverse să ia parte la operaţiuni de război îndreptate împotriva propriilor lor ţări, chiar dacă erau în serviciul beligerantului înainte de începutul războiului;

(xvi) jefuirea unui oraş sau loc, chiar dacă este luat cu asalt;

(xvii) folosirea otrăvurilor sau a armelor otrăvitoare;

(xviii) folosirea gazelor asfixiante, otrăvitoare sau a altor gaze, sau a tuturor celorlalte lichide, materiale sau mijloace analoage;

(xix) folosirea gloanţelor explozive sau cu efect amplificat, cum ar fi gloanţele cu cămaşă dură, care nu acoperă în întregime miezul exploziv sau perforat;

(xx) folosirea armelor, a proiectilelor şi a materialelor şi metodelor de război care sunt de natură să cauzeze răni inutile sau suferinţă care nu este necesară, prin încălcarea dreptului internaţional al conflictelor armate, cu condiţia că astfel de arme, proiectile şi materiale de război să facă subiectul unei înţelegeri asupra interdicţiei lor şi să fie incluse, în anexa la Statut, printr-un amendament în conformitate cu prevederile statutului;

(xxi) ofensa adusă demnităţii persoanei, în special tratamentul umilitor şi degradant;

(xxii) violul, sclavia sexuală, prostituarea forţată, graviditatea forţată, după cum au fost definite în articolul 7 paragraful 2 lit. F, sterilizarea forţată sau orice altă formă de violenţă sexuală care constituie, de asemenea, o gravă încălcare a Convenţiilor de la Geneva;

(xxiii) utilizarea prezenţei unui civil sau a altei persoane protejate pentru a înapoia anumite zone sau forţe militare imune la operaţiunile militare;

(xxiv) atacarea intenționată a clădirilor, materialelor, unităților medicale şi de transport şi a personalului folosind emblemele distinctive ale Convențiilor de la Geneva în conformitate cu dreptul internațional;

(xxv) înfometarea intenționată a civililor ca metodă de război, prin privarea lor de obiecte indispensabile supraviețuirii, inclusiv întârzierea intenționată a ajutoarelor umanitare, după cum sa prevăzut în Convențiile de la Geneva;

(xxvi) recrutarea sau înrolarea copiilor sub 15 ani în forțele armate naționale sau folosirea lor activă la ostilități.

c) În cazul unui conflict armat, care nu are caracter internațional, încălcările grave ale articolului 3, comun tuturor celor patru Convenții de la Geneva din 12 august 1949, adică oricare din următoarele acte comise împotriva persoanelor care nu iau parte activă la ostilități, inclusiv a membrilor forțelor armate care au depus armele, acelor zone din afara luptelor în care sunt adăpostiți bolnavi, răniți, sau din alt motiv:

(i) atentatul la viața persoanei, în special omor de toate tipurile, tratarea cu cruzime sau mutilarea;

(ii) ofense aduse demnității persoanei, în special tratamentul umilitor şi degradant;

(iii) luarea de ostatici;

(iv) adoptarea unei sentințe şi înfăptuirea execuției fără o judecată prealabilă, pronunțată de un tribunal legal constituit, furnizând toate garanțiile judiciare recunoscute, în mod general ca indispensabile.

d) Paragraful 2 (c) se aplică conflictelor armate care nu au caracter internațional şi, în consecință, nu se aplică situațiilor de tulburări şi tensiuni interne, cum ar fi: rebeliuni, acte izolate şi sporadice de violență sau alte acte de natură similară.

e) Alte încălcări grave ale legilor şi obiceiurilor războiului aplicabile în conflictele armate care nu au caracter internațional, în cadrul stabilit al dreptului internațional, adică oricare din actele următoare:

(i) atacarea intenționată a populației civile ca atare sau a indivizilor civili care nu iau parte direct la ostilități;

(ii) atacarea intenționată a clădirilor, materialelor, unităților medicale şi de transport având embleme distincte ale Convențiilor de la Geneva în conformitate cu dreptul internațional;

(iii) atacarea intenționată a personalului, instalațiilor, materialului, unităților sau vehiculelor implicate în asistența umanitară sau misiuni de menținere a păcii, în conformitate cu Carta ONU, atât timp cât au dreptul la protecția oferită civililor sau obiectivelor civile prin legea conflictului armat;

(iv) atacarea intenționată a clădirilor religioase sau dedicate educației, artei, ştiinței, scopurilor caritabile, a monumentelor istorice, spitalelor şi ale locurilor unde sunt adăpostiți bolnavii şi răniții, cu condiția ca acestea să nu fie obiective militare;

(v) jefuirea unui oraş sau loc, chiar dacă sunt luate cu asalt;
(vi) violul, sclavia sexuală, prostituţia forţată, graviditatea forţată, după cum au fost definite de articolul 7 paragraf 2 (f), sterilizarea forţată şi orice altă formă de violenţă sexuală care constituie, de asemenea o încălcare gravă a articolului 3, comun celor patru Convenţii de la Geneva;
(vii) recrutarea şi înrolarea copiilor sub 15 ani în forţele armate sau în grupuri armate, sau folosirea lor activă în ostilităţi;
(viii) ordonarea deplasării populaţiei civile din considerente legate de conflict, în afara cazului de securitate a civililor implicaţi sau de cerinţa imperativă a motivelor militare;
(ix) omorârea sau rănirea ca urmare a unei trădări a adversarului;
(x) declaraţia că nici un post de luptă nu va fi cedat;
(xi) supunerea persoanelor aflate în puterea altei părţi din conflict la mutilare fizică sau la experimente medicale sau ştiinţifice de orice fel, care nu sunt justificate de tratamentul medical, dentar sau spitalicesc al persoanei în cauză şi nici realizate în interesul acesteia, care cauzează moartea sau pun în pericol sănătatea persoanei;
(xii) distrugerea sau capturarea proprietăţii unui adversar, în afara situaţiei în care distrugerea sau capturarea sunt cerute imperativ de necesităţile conflictului.

f) Paragraful 2 (e) se aplică conflictelor armate care nu au caracter internaţional şi, în consecinţă, nu se aplică situaţiilor de tensiune internă, cum ar fi revolte, acte sporadice şi izolate de violenţă sau alte acte de natură similară. Se aplică conflictelor armate care au loc pe teritoriul unui stat atunci căn apar conflicte armate între autorităţile guvernamentale şi grupuri armate organizate, sau între asemenea grupuri.

Crimele contra umanităţii pot fi comise atât în timp de pace, cât şi în timp de război, în acest din urmă caz fiind foarte dificilă, sub anumite aspecte, o diferenţiere clară între acestea şi crimele de război.

Crimele contra umanităţii au fost definite pentru prima dată în Statutul Tribunalului Militar Internaţional de la Nurnberg, enumerându-se următoarele acte: *asasinatul, exterminarea, supunerea la sclavie, deportarea şi orice alt act inuman comis împotriva oricăror populaţii civile, înainte sau în timpul războiului, sau chiar persecuţiile pentru motive politice, rasiale sau religioase, indiferent dacă aceste acte sau persecuţii a constituit sau nu o violare a dreptului intern al ţărilor în care ele au fost comise ca urmare a oricărei crime intrând în competenţa Tribunalului sau în legătură cu această crimă. Conducătorii, organizatorii, provocatorii sau complicii care au luat parte la elaborarea sau executarea unui plan sau la un complot pentru a comite una din crimele mai sus definite sunt responsabili de toate actele săvârşite de toate persoanele în executarea acestui plan*.

Cel mai nou document internaţional de referinţă pentru stabilirea crimelor contra umanităţii, este Statutul da la Roma al Curţii Penale Internaţionale, care le defineşte ca fiind *unul din următoarele acte comise în cadrul unui atac generalizat şi sistematic lansat contra unei populaţii civile şi în cunoştinţă de acest atac*:

a) omorul;
b) exterminarea;
c) reducerea la sclavie;
d) deportarea şi transferul forţat de populaţie;
e) întemniţarea sau alte forme de privare gravă de libertate cu violarea dispoziţiilor fundamentale ale dreptului internaţional;
f) tortura;
g) violul, sclavajul sexual, prostituţia forţată, însărcinarea forţată, sterilizarea forţată şi oricare altă formă de violenţă sexuală de gravitate comparabilă;
h) persecuţia întregului grup sau întregii colectivităţi identitare pentru motive de origine politică, rasială, naţională, etnică, culturală, religioasă sau sexuală, sau în funcţie de alte criterii universal recunoscute ca inadmisibile în dreptul internaţional, în corelaţie cu toate actele vizate în prezentul paragraf sau cu toate crimele care ţin de competenţa Curţii;
i) dispariţia forţată;
j) apartheidul;
k) alte acte inumane cu caracter analog care cauzează intenţionat mari suferinţe sau atentate grave la integritatea fizică sau la sănătatea fizică sau mentală.

Crimele contra umanităţii pot fi comise atât în timp de pace, cât şi în timp de război, în acest din urmă caz fiind foarte dificilă, sub anumite aspecte, o diferenţiere clară între acestea şi crimele de război. Crima de genocid este considerată unanim ca fiind cea mai gravă crimă contra umanităţii. Documentele internaţionale cele mai recente o reglementează distinct de celelalte crime contra umanităţii, ca semn al atenţiei deosebite pe care i-o acordă comunitatea internaţională. Incriminarea efectivă a genocidului s-a făcut prin Convenţia cu privire la prevenirea şi reprimarea crimei de genocid, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 26 noiembrie 1968. Potrivit articolului 1 din Convenţie, infracţiunea de genocid a fost calificată drept crimă internaţională, fără a prezenta relevanţă timpul în care a fost comisă – pace sau război. Conform articolului 2 al Convenţiei, genocidul se referă la oricare dintre actele arătate mai jos, comise cu intenţia de a distruge, în totalitate sau în parte, un grup naţional, etnic, rasial sau religios, cum ar fi:
-omorârea unui grup;
-atingerea gravă a integrităţii fizice sau mintale a membrilor unui grup;
-supunerea intenţionată a grupului la condiţii de existenţă care antrenează distrugerea fizică totală sau parţială;
-măsuri care vizează scăderea natalităţii în sânul grupului;
-transferarea totală a copiilor dintr-un grup în altul.

Crimele contra păcii, adesea denumite şi crime de agresiune, fac parte din dreptul penal special al infracţiunilor internaţionale, consacrat de Statutul Tribunalului Militar Internaţional da la Nurnberg. Conţinutul constitutiv al infracţiunilor din această categorie, aşa cum a fost configurat prin articolul 6 aliniat 2 lit. A din Statut, constă în plănuirea, pregătirea, declanşarea sau purtarea unui război de agresiune sau a unui război cu violarea tratatelor, a garanţiilor sau acordurilor internaţionale, precum şi participarea la un plan premeditat sau la un complot pentru înfăptuirea unuia din actele menţionate mai sus[1].

Ulterior, la aceste crime contra păcii s-a adăugat şi propaganda de război, consacrată ca atare în mai multe documente internaţionale: Rezoluţia Adunării Generale a ONU, nr. 111(II) din 1947; Declaraţia Adunării Generale a ONU asupra principiilor de drept internaţional privind relaţiile prieteneşti şi de cooperare între state, conform Cartei Naţiunilor Unite, din 1970; Pactul internaţional privind drepturile civile şi politice ale omului, din 1976; Actul final al Conferinţei pentru Securitate şi Cooperare în Europa, de la Helsinki, 1975.

Dintre crimele menţionate se detaşează, prin gravitate maximă, crima de agresiune, încorporată de Adunarea Generală a ONU în Principiile de drept internaţional consacrate de Statutul Tribunalului de la Nurnberg şi în sentinţa acestui Tribunal.

Pe lângă infracţiunile internaţionale prin natură, doctrina a distins categoria infracţiunilor internaţionale prin *modul de incriminare*. Infracţiunea este internaţională pentru că a fost definită de o normă internaţională şi de aici denumirea de infracţiune convenţională. Interesul protejat prin incriminare este comun tuturor statelor, până la punctul în care acestea au organizat o represiune internaţională în faţa ameninţării unei criminalităţi care se internaţionalizează, prin incriminarea anumitor infracţiuni, statele exprimându-şi consensul asupra recunoaşterii caracterului internaţional sau universal al valorilor de protejat. Aceasta înseamnă că regula de comportament stabilită prin convenţiile internaţionale, care incriminează faptele care aduc atingere valorilor sociale pe care le ocrotesc, exprimă obligaţii ale statelor care trebuie executate prin incriminarea conduitelor reprehensibile în legislaţiile lor interne. Convenţiile internaţionale de acest gen se caracterizează printr-o serie de trăsături specifice. În primul rând, stabilesc o coordonare în lupta împotriva acestor forme particulare de criminalitate. De asemenea, stabilesc modalităţi de cooperare penală internaţională şi, nu în ultimul rând, stabilesc un consens reprobativ internaţional. Aşadar, spre deosebire de crimele internaţionale, *delictele internaţionale* se situează cu o treaptă mai jos din punct de vedere al gravităţii acestora. Prin aceste infracţiuni sunt afectate valori universal recunoscute, însă acestea nu sunt considerate esenţiale pentru garantarea intereselor fundamentale ale comunităţii internaţionale în ansamblu. Totuşi, statele au obligaţia de a le incrimina pe plan intern şi de a coopera pe plan internaţional în vederea reprimării delictelor internaţionale. Prin tratate sau convenţii, încheiate îndeosebi în secolul XX, statele au calificat unele fapte drept infracţiuni şi sau angajat să le incrimineze în legislaţia lor penală internă şi să le sancţioneze ca atare, pe măsură ce anumite valori au fost acceptate ca fiind de interes general pentru toate statele şi a fost general recunoscută necesitatea de a le proteja. Sunt incluse, în prezent, în lista infracţiunilor calificate ca delicte internaţionale, următoarele fapte: *terorismul internaţional, traficul de stupefiante, sclavia şi traficul cu sclavi, traficul cu fiinţe umane, pirateria maritimă, distrugerea cablurilor submarine, difuzarea de publicaţii pornografice şi falsificarea de monedă.* Pe lângă acestea, tot mai des sunt analizate în calitate de delicte internaţionale faptele precum: corupţia, clonarea şi alte infracţiuni care au caracter transnaţional dar care încă nu beneficiază de o reglementare internaţională semnificativă.

Bibliografie:

[1]. CIUCĂ, Aurora, **Drept Internațional Public,** Ed. Cugetarea, Iaşi, 2000.

[2]. CLOŞCĂ, Ionel, dr., SUCEAVĂ, Ioan, dr., **Dreptul Internațional Umanitar**, Ed. „ŞANSA", Bucureşti, 1992.

[3]. CREȚU, Vasile, dr., **Drept Internațional Penal**, Ed. Tempus România, Bucureşti, 1996.

[4]. DRAGOMAN, Ion, MILITARU, Claudia, **7 Studii de Drept Internațional Umanitar,** Bucureşti, Editura LUMINA LEX, 2003.

[5]. NĂSTASE, A., JURA, C., AURESCU, B., **Drept internațional public. Sinteze pentru examen,** Ed. All Beck, Bucureşti, 1999.

FACTORI INTERNI CONCRETIZAȚI ÎN VULNERABILITĂȚI CU IMPACT ASUPRA SECURITĂȚII NAȚIONALE A ROMÂNIEI

Emil DENEANU

Romania started a process of fundamental transformation of its defence policies, by assuming a very high and active role in the European and world security structure and applying a coherent policy on a level, which includes elements of reconstruction and stability in region, moved its in a more pro-active direction.

In the present study I underlined the internal threats, leading to substantive military policies organizational changes, which is instructed not only to colect and analyze informations on internal security threats, but to act on this.

This focus has resulted unambiguously in notable successes, but also in considerable controversy and policy debate – as is totaly appropiate in a democratic context.

Know your enemy – remains the cornerstone of any sound security policy, the ideology of an essential component of any strategiy designed to counter all major security threat.

Prin prezenta lucrare de comunicare ştiinţifică, îmi propun să fac o analiza referitoare la factorii interni cu determinări asupra securităţii nationale, mai precis sa abordez problematica vulnerabilităţilor aşa cum sunt ele prezentate in Strategia de Securitate Naţională a României, un rol deosebit de important în înţelegerea acestora, avându-l parcurgerea respectivei strategii, care mi-a dat oportunitatea de a aprofunda o serie de concepte care devin din ce in ce mai acutizante iar înţelegerea corectă a problemelor de securitate naţională reprezintă o chestiune mult prea serioasă pentru a fi ţinută in umbra secretului ori a o lăsa pradă ignoranţei şi superficialităţii.

Sunt convins că toţi factorii de putere implicaţi şi responsabili conştientizează că s-a ajuns într-un moment în care vulnerabilităţile şi riscurile neanticipate şi nemonitorizate, nu se mai pot limita doar la ştirbirea poziţiei, prestigiului şi influenţei unei singure puteri ci ele afectează viitorul omenirii.

Mesajul pe care doresc să-l transmit prin prezenta lucrare de comunicare ştiinţifică, este acela conform căruia încrederea că factorii cei mai responsabili, inclusiv ai societăţii civile, vor dovedi suficientă inteligenţă şi inspiraţie în găsirea celor mai potrivite soluţii pentru a depaşi momentele de criză, nu poate fi abandonată, sub nici o împrejurare, insă nu trebuie să uităm că experienţa şi mai ales înţelepciunea celor ce ştiu să înveţe din greşelile trecutului, pot insufla, oricând şi oricui de bună credinţă, doar un optimism suficient de echilibrat, dar nu poate oferi niciodată garanţii.

1. Dezbaterea subiectului

Factorii interni cu determinări asupra securităţii naţionale constau în acele elemente, situaţii sau condiţii, interne, care pot afecta prin natura lor securitatea ţării, generând efecte contrare sau de atingere a intereselor noastre fundamentale.

Vulnerabilitatile interne la adresa securităţii naţionale sunt definite ca stări de lucruri, procese sau fenomene din viaţa interna, care diminuează capacitatea de

reacție la riscurile existente ori potențiale sau care favorizează apariția şi dezvoltarea acestora.

Complexitatea vieții sociale, care evident are în prezent şi va avea şi in viitor, un impact deosebit de semnificativ asupra stării de securitate a țării noastre, tinde să atingă cote din ce în ce mai complexe, ceea ce determină structurile specializate ale statului să se debaraseze de atitudinea oarecum timorată pe care a avut-o până în prezent şi să adopte o poziție mult mai efervescentă care implică o participare mult mai activă a societății civile în rezolvarea problemelor care ne privesc pe fiecare cetățean al României, în acest sens punctul meu de vedere este acela că ar trebui dezvoltarea unei atitudini din partea societății civile de cooperare cu structurile specializate, abilitate în securitatea națională şi stimularea lor pentru a-şi crea asociații, grupări sau organizații, bazate pe afinități, pe preocupări ori aspirații comune, în cadrul cărora fiecare să îşi poată aduce aportul, intr-o măsură cat mai mare la realizarea acestui obiectiv deosebit de important pentru țara noastră.

Chiar şi într-o democrație stabilă, viața ne arată că uneori nu este nevoie decât de un impuls minor pentru a sparge aparența de normalitate, de aceea statul, constituit din totalitatea cetățenilor săi pe sprijinul cărora se bazează, ar trebui sa identifice, să monitorizeze şi mai ales să întreprindă un set de măsuri ferme care au drept scop contacararea tuturor factorilor interni cu determinări asupra securității naționale, într-un astfel de context, securitatea României se bazează nu numai pe capacitatea de reacție şi adaptare, ci şi, mai ales, pe capacitatea de anticipare şi de acțiune pro-activă.

Dacă în prezent, România se bucură de calitatea de stat suveran, unitar, independent şi indivizibil, un stat în care se reuseşte menținerea ordinii de drept, precum şi a unui climat de exercitare neîngrădită a drepturilor, libertăților şi îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor, potrivit prinipiilor şi normelor democratice statornicite prin Constituție, acest fapt se datorează intr-o mare măsură structurilor statale care au descoperit elementele de frână, balastrul care a trebuit aruncat, piedicile care au trebuit înlăturate, în funcție de specificul fiecărei instituții, în conformitate cu atribuțiile lor bine definite şi cu aportul semnificativ al cetățenilor români, care ca expresie a fidelității lor față de țară, au îndatorirea morală de a contribui la realizarea siguranței naționale.

Abordarea oricărei analize asupra vulnerabilităților, unul dintre factorii interni ce determină starea de securitate națională alături de riscurile şi amenințările la adresa securității naționale a României, prezintă o serie de dificultăți datorate atât unor factori subiectivi, cât şi obiectivi, în contextul în care invazia problemelor personale ale persoanelor publice sunt mult mai des prezentate de mass-media decât problemele publice ale celor desemnați să gestioneze țara, ceea ce devine extrem de dificil pentru observatorul obişnuit să deceleze corect valoarea şi importanța fiecărei acțiuni în parte.

Securitatea României, în ansamblu, depinde nu atât de capacitatea de reacție şi adaptare cât, mai ales, de capacitatea de anticipare şi de acțiune pro-activă. Într-o perioadă dinamică şi complexă, înțelegerea profundă a tendințelor majore de evoluție a siguranței, egal importantă –şi deopotrivă esențială- este cunoaşterea, înțelegerea şi

evaluarea corectă a proceselor interne, a gradului de coeziune socială, a capacității de mobilizare pentru realizarea securității naționale.

România, promovează, protejează şi apără democrația, respectă drepturile şi libertățile fundamentale ale omului şi acționează, în înfaptuirea intereselor sale legitime, în conformitate cu prevederile dreptului internațional, pentru accelerarea modernizării şi dezvoltării sale economice şi sociale, asigurarea unui standard de viață ridicat şi afirmarea identității naționale.

Preşedintele României, domnul Traian Băsescu, arată în Strategia de Securitate Națională a României, argumentul conform căruia: „cunoaşterea, înțelegerea şi evaluarea corectă a proceselor interne, a gradului de coeziune socială, a capacității de mobilizare publică reprezintă o necesitate la fel de importantă pentru realizarea proiectelor naționale".

Vulnerabilitățile, ca factor intern cu determinări asupra securității naționale a României, reprezintă un factor amplificator al riscurilor şi amenințărilor la adresa țării, între care următoarele fenomene sunt generatoare de preocupări sau pericole:

- dependența accentuată de unele resurse vitale greu accesibile;
- unele tendințe negative persistente în plan demografic şi migrația masivă;
- nivelul ridicat al stării de insecuritate socială;
- persistența stării de săracie cronică şi accentuarea diferențelor sociale;
- proporția redusă, fragmentarea şi insuficienta implicare a clasei de mijloc în organizarea vieții economic-sociale;
- fragilitaea spiritului civic şi a solidarității civice;
- infrastructura slab dezvoltată şi insuficient protejată;
- starea precară şi eficiența redusă a sistemului de asigurare a sănătății populației;
- carențele organizatorice;
- insuficiența resurselor şi dificultățile de adaptare a sistemului de învățământ la cerințele societății;
- organizarea inadecvată şi precaritatea resurselor alocate pentru managementul situațiilor de criză;
- angajarea insuficientă a societății civile în dezbaterea şi soluționarea problemelor de securitate.

Securitatea națională a României, este un obiectiv fundamental al guvernării şi reprezintă condiția fundamentală a existenței națiunii şi a statului român, având ca domeniu de referință valorile, interesele şi obiectivele naționale, în condițiile în care ea reprezintă un drept imprescriptibil care derivă din suveranitatea deplină a poporului şi se fundamentează pe ordinea constituțională.

Vulnerabilitățile, ca factor intern cu determinări asupra securității naționale a României, pot fi identificate şi în aceelaşi timp combătute print-o serie de măsuri adecvate de natură:

- politică;
- economică;
- diplomatică;
- socială;

- juridică;
- educativă;
- administrativă şi militară;
- prin gestionarea eficientă a crizelor;
- prin activitatea de informaţii, contrainformaţii şi securitate.

Efortul conjugat al tuturor factorilor implicaţi în asigurarea securităţii naţionale a României, prin toată gama de măsuri adecvate de natura celor enumerate anterior, vor duce inevitabil spre protejarea tuturor valorilor naţionale, indiferent de natura lor: spirituală, culturală şi materială, ce definesc identitatea românească, iar prin protejarea, promovarea şi apărarea lor se asigură condiţiile esenţiale ale existenţei şi demnităţii cetăţenilor şi a statului român, în conformitate cu prevederile Constituţiei.

În conformitate cu Strategia de Securitate Naţională a României, ele constituie premisele pe baza cărora se construieşte şi se dezvoltă sistemul democratic de organizare şi funcţionare a societăţii, atât prin intermediul instituţiilor şi organizaţiilor guvernamentale şi neguvernamentale, cât şi prin acţiune comună şi reprezintă factorul de coeziune al comunităţii locale şi al naţiunii române, catalizatorul eforturilor spre progres şi modernizare, liantul relaţiei armonioase dintre interesele individuale şi cele naţionale, în acord cu normele ordinii constituţionale.

În opinia domnului Locotenent-colonel drd.Paul Băicoianu, exprimată în cadrul prezentării cu ocazia simpozionului cu tema: „ Libertate, protecţie, constrângeri",a temei intitulate „Riscuri şi ameninţări la adresa societăţii actuale, care reclamă strategii protective imediate", „*ca tipuri de vulnerabilităţi interne specifice României se regăsesc:*

- *persistenţa problemelor de natură economică, financiară şi socială;*
- *fenomenul de corupţie şi de administrare deficitară a resurselor publice;*
- *reacţii ineficiente ale instituţiilor statului faţă de criminalitatea economică, faţă de perturbarea ordinii publice şi faţă de ameninţarea siguranţei cetăţeanului;*
- *menţinerea unor surse şi cauze de potenţial conflicte sociale punctuale;*
- *nerespectarea normelor ecologice în funcţionarea unor obiective industriale;*
- *posibilitatea producerii unor dezastre ecologice, catastrofe naturale şi procese de degradare a mediului.*

Carenţele de securitate la nivelul primar individului, dar şi la nivelul instituţiilor statului generează o stare de nelinişte socială, amplificată de diverse grupuri de interese, de un conflict al mentalităţilor şi de o inerţie birocratică atotstăpânitoare, potenţată totodată de specificitatea societăţii de consum:dorinţa de mai mult."

Concluzii şi propuneri

Actualmente, din analiza de conţinut a Strategiei de Securitate Naţională a României, coroborată cu acţiunile de politică internă ale domnului preşedintelui Traian Basescu, se poate estima faptul că vulnerabilităţile, ca factor intern cu determinări asupra Securităţii Naţionale a României, sunt preponderent de natură nemilitară manifestându-se în special în domeniile economic, financiar, social şi ecologic, iar perpetuarea şi conjugarea lor putând afecta securitatea ţării, generând

efecte interdependente, difuze, multidirecționale, care impun modalități de prevenire şi de acțiune adecvate şi flexibile.

Neglijarea, amplificarea ori acumularea necontrolată a acestor vulnerabilități poate să creeze instabilitate şi să conducă la transformarea lor în riscuri la adresa securității.

Contracararea oricăror vulnerabilități la adresa securității naționale a României, au ca scop fixarea unor obiective, precum:

- păstrarea independenței, suveranității unicității şi integrității teritoriale ale statului român;
- garantarea ordinii constituționale, consolidarea statului de drept şi a mecanismelor democratice de funcționare a societății româneşti;
- relansarea economiei naționale, combaterea sărăciei şi a somajului;
- perfecționarea mecanismelor economiei de piață şi a disciplinei financiar;
- dezvoltarea societății civile şi a clasei de mijloc;
- asigurarea stabilității sistemului financiar-bancar şi a echilibrului social;
- îmbunătățirea stării de sănătate a populației, protecția copilului, dezvoltarea instituțiilor de educație, cercetare şi cultură;
- reforma administrației publice şi dezvoltarea regională;
- armonizarea relațiilor interetnice şi edificarea statului civic multicultural, având drept garanții ale securității participarea socială, integrarea intelectuală şi subsidiaritatea în actul de guvernare;
- asigurarea securității ecologice;
- modernizarea instituțiilor de apărare a ordinii publice şi garantarea siguranței cetățeanului;
- implicarea societății civile în realizarea obiectivelor strategiei de securitate.

Mediul de securitate intern al României, impune elaborarea unor tehnici şi practici care să conducă la rezultate concrete într-un timp record şi cu resurse bine gestionate iar cea mai bună cale de a asigura analize de înaltă calitate este de a-i atrage pe cei mai buni în acest proces.

Având în vedere faptul că :" in fiecare dimineață în Africa, o gazelă se trezeşte şi ştie că trebuie să fugă mai repede decât cel mai rapid leu, în caz contrar ea fiind ucisă, dar în acelaşi timp, în fiecare dimineață un leu se trezeşte şi ştie că trebuie să depăşească în viteză cea mai inceată dintre gazele, astfel va muri de foame", tot astfel şi noi nu trebuie să aşteptăm ani pentru a prelua modele şi practici testate de alți parteneri, ci trebuie să acționăm energic în vederea satisfacerii nevoilor națiunii, adaptate la specificul nostru.

Bibliografie:

[1]. **Strategia de Securitate Națională a României**, Bucureşti-2007;

[2]. BĂICOIANU, Paul, locotenent-colonel drd., *Riscuri şi amenințări la adresa societății actuale, care reclamă stategii protective imediate*, articol publicat în cartea **Libertate, protecție, constrângeri**, Editura Detectiv, 2005, coordonată de Dr. Pavel Abraham.

[3]. DUMITRU, Aurel, *România în noul context european, coordonate ale securităţii naţionale*, eseu prezentat cu ocazia absolvirii Colegiului Superior de Siguranţă Naţională, curs post universitar organizat de Serviciul Român de Informaţii prin Academia Naţională de Informaţii, articol publicat în cartea „Neliniştea Insecurităţii", Editura Tritonic,2005, coordonată de Cristian Troncotă;
[4]. www.mapn.ro, site aparţinând Ministerului Apărării;
[5]. www.presidency.ro, site aparţinând Administraţiei Prezidenţiale a României.

CONSIDERAŢII CU PRIVIRE LA SISTEMUL AMERICAN DE APĂRARE ANTIRACHETĂ ÎN EUROPA

Rodica DINULESCU*

În februarie 2007, în cadrul Conferinţei de securitate de la Munchen, preşedintele rus, Vladimir Putin, a adoptat o poziţie critică la adresa SUA, acuzând Washingtonul că utilizează violenţa, acutizează crizele existente la nivel mondial şi încalcă într-o manieră periculoasă normele dreptului internaţional, existând pericolul alunecării către o lume unipolară.

În opinia lui Vladimir Putin, SUA şi-au depăşit limitele în aproape toate domeniile, motivul atacurilor verbale ale preşedintelui rus fiind acela al planurilor Washington-ului de a amplasa în Europa Centrală un sistem de apărare antirachetă BMDS[1] (Ballistic Missile Defense System), ceea ce ar conduce la o nouă cursă a înarmărilor.

Discursul de la Munchen, considerat ca fiind o demonstraţie de forţă, a atras atenţia asupra revenirii Rusiei pe scena mondială având „o nouă conştiinţă de sine, alimentată de rezervele energetice" (Werner Hoyer, Partidul Liberal Democrat german).

Aprecierile din cadrul conferinţei erau făcute în contextul în care relaţiile dintre SUA şi Rusia oscilau, de mai multă vreme, între cooperare şi confruntare, tensiunile dintre cele două state fiind un rezultat, printre altele, şi al deciziei SUA din decembrie 2001, când Administraţia de la Casa Albă a anunţat că optează, unilateral, pentru ieşirea din *Tratatul privind rachetele antibalistice ABM* din 1972, care limitează folosirea sistemelor antirachetă.

Deşi, la Munchen, secretarul american al Apărării, Robert Gates, a respins acuzaţiile conform cărora SUA ar reveni la atmosfera relaţiilor bilaterale din era războiului rece, scutul antirachetă nefiind menit să apere împotriva unui atac din partea Rusiei, ci, mai degrabă, din partea unui terţ stat nedemocratic, şi, în consecinţă, nu subminează capacitatea de apărare a Moscovei, oficiali ruşi au susţinut că un asemenea sistem de radare şi de interceptare antirachetă nu le-ar fi necesare membrilor NATO, care beneficiază, oricum, de protecţia Articolului V privind securitatea colectivă, iar intenţiile de instalare a unui scut antirachetă în Europa, sunt, în fapt, aşa cum au fost catalogate de Vladimir Putin, o „mişcare ce poate marca începutul unei ere nucleare".

* **Locotenent-colonel, Serviciul Român de Informaţii**

[1] BMDS cuprinde sisteme de intercepţie, existente sau în dezvoltare, complexe şi de tipuri variate care pot acţiona pe toate cele trei faze de zbor ale unei rachete balistice (faza de boost, faza extraatmosferică şi faza terminală) – exemplu: GBI, AEGIS SM-3, THAAD, SAMP/T, MEADS, PAC-3 – la care se pot adăuga reţele de senzori de tipuri variate: sateliţi, radare, senzori pe platforme aeriene.

1. Aspecte privind acordurile bilaterale dintre SUA şi URSS în domeniul controlului asupra arsenalelor militare în timpul războiului rece

Accentul pus de Statele Unite şi Uniunea Sovietică pe dezvoltarea sistemelor de interceptare dotate cu încărcătură de luptă, temerea că partea adversă va ajunge la o superioritate strategică decisivă[2], ce, de altfel, a caracterizat întreaga perioadă a războiului rece, a escaladat cursa înarmărilor, declanşată de la primul test nuclear reuşit de URSS în 1949.

Tratatul ABM (Antiballistic Missile Treaty), semnat pe 26 mai 1972 (intrat în vigoare pe 3 octombrie 1972) de cele doua superputeri, a reprezentat o formă de echilibru, care descuraja executarea primei lovituri nucleare.

Odată cu tratatul prin care se încerca limitarea de sisteme antibalistice s-a încheiat şi un acord provizoriu asupra rachetelor ofensive, astfel că, *prin tratatul SALT 1 asupra limitării armelor strategice (Strategic Arms Limitation Talks)*, semnat la 26 mai 1972, cele două mari puteri se angajează, în plus, să nu mai fabrice arme „strategice"[3] (nucleare) timp de cinci ani şi să nu mai construiască rampe de lansare terestre. *Acordul SALT 2*, semnat la Viena la 18 iunie 1979 (valabil până în 1985, când se intenţiona semnarea unui alt tratat), prin care se prelungea acordul SALT 1, nu este ratificat. În SUA, „protestele opiniei publice (...), neliniştea din rândul experţilor şi mai apoi invazia sovietică din Afganistan contribuie la ratarea momentului". [4] Negocierile referitoare la semnarea unui acord *SALT 3*, privind rachetele nucleare instalate în Europa, au fost amânate.

La 23 martie 1983, R. Regan lansa *Iniţiativa de Apărare Strategică*, *SDI (Strategic Defense Initiative)*, care făcea distincţia între armele nucleare ofensive şi cele defensive, prevedea desfăşurarea de armament în spaţiu, cu scopul de a distruge rachetele balistice intercontinentale lansate de inamic, iniţiativă cunoscută sub numele de „războiul stelelor". În discursul care oficializează *Iniţiativa de Apărare Strategică*, preşedintele Ronald Reagan anunţă ambiţia sa de a marginaliza armele nucleare, *„lipsite de putere şi perimate*[5]*",* printr-o apărare antirachetă globală, „linie Maginot în spaţiu", bazată pe sateliţi şi lasere spaţiale, capabilă, în acelaşi timp, să intercepteze orice tip de rachetă balistică intercontinentală cu încărcătură nucleară venind dinspre Uniunea Sovietică.

Trei ani mai târziu (16 ianuarie 1986), Mihail Gorbaciov formula propunerea de eliminare completă a armelor atomice, neacceptată de SUA, însă, în acelaşi an, 35 de state semnează *Acordurile de la Stockholm*, care instaurează controlul reciproc al echipamentelor şi activităţilor militare (21 septembrie 1986).

La 7 decembrie 1987, cele două mari puteri ajung, pentru prima dată, să încheie *INF- Intermediate Range Nuclear Forces Treaty – tratatul forţelor nucleare cu bătaie intermediară*, considerat, din punct de vedere politic, ca fiind unul dintre

---

[2] Cum era, de pildă, îngrijorarea provocată de rachetele balistice intercontinentale MIRV, rachete cu mai multe focoase ce puteau fi direcţionate către mai multe ţinte individuale (*Peter Calvocoressi*, Politica mondială după 1945).

[3] „arme care pot atinge ţinte aflate pe teritoriul adversarului de la bazele sau locurile de lansare aflate pe teritoriul propriu sau în largul mării" (Peter Calvocoressi, **Politica mondială după 1945**).

[4] Peter Calvocoressi, **Politica mondială după 1945**, p.47.

[5] Henry Kissinger, **Diplomaţia**, p. 677.

punctele de început de sfârşit al războiului rece, implicând eliminarea fizică a tuturor rachetelor sovietice SS-20 îndreptate spre Europa Occidentală şi a tuturor rachetelor americane Pershing II şi Cruise amplasate în ţările NATO şi îndreptate către URSS.

Întâlnirile la vârf Bush-Gorbaciov din 1989 conduc la adoptarea *Tratatului CFE (Conventional Forces Equality)*, apoi la tratatul *START (Strategic Arms Reduction Talks)*, semnat la Moscova la 31 iulie 1991, care reduce la o treime numărul total al rachetelor strategice deţinute de SUA şi URSS, acord la care, în urma destrămării URSS, în mai 1992, vor adera Rusia, Ucraina, Kazahstan, Belarus (statele din CSI deţinătoare de armament nuclear).

2. Cronologie succintă a dezbaterilor generate de apărarea antirachetă după 1990 în SUA şi Federaţia Rusă

În 1991, după propunerea preşedintelui Bush de revizuire a sistemului de apărare antirachetă, *Iniţiativa de Apărare Strategică* este redenumită *Protecţia Globală împotriva Atacurilor Limitate* şi numărul ţintelor de interceptat este redus, iar *National Missile Defense Act*[6] a determinat ca efortul naţional să fie focalizat pe o apărare antirachetă de teatru de operaţii (operaţională pe teren), adăugându-se, astfel, apărării teritoriale o componentă antirachetă dislocabilă la nivel de teatru.

În 1993, acordul *START 2* prevedea, la rândul lui, reduceri semnificative ale arsenalelor nucleare americane şi ruseşti, urmat de acordul *Mutual Detargeting* (anunţat de către preşedinţii Bill Clinton şi Boris Elţîn în ianuarie 1994), care se referea la reorientarea rachetelor nucleare astfel încât să nu mai vizeze ţinte de pe teritoriul ţărilor semnatare ale tratatului, act ce „semnala un alt pas important spre stoparea unei curse a înarmărilor care durase aproape patru decenii”.[7]

În 1995, Congresul american este pe cale de a spori eforturile SUA de construire a unui sistem naţional împotriva atacurilor cu rachete balistice. Republicanii, care conduc mişcarea, subliniază faptul că planul lor nu reprezintă o întoarcere la *Iniţiativa de Apărare Strategică*, visul preşedintelui Ronald Reagan de a face SUA impenetrabilă la un atac masiv cu rachete inamice. Dar oponenţii consideră acest efort ca fiind nesigur din punct de vedere tehnologic şi nu foarte necesar din punct de vedere strategic. Mai mult, unii membri ai Administraţiei se tem că efortul Congresului de elaborare a sistemului de apărare antirachetă, asociat cu noua conferinţă republicană privind anularea *Tratatului ABM* din 1972, va prejudicia relaţiile cu Rusia şi va îngreuna eliminarea planificată a miilor de focoase nucleare[8]. La sfârşitul anului, preşedintele B. Clinton se opune proiectului de hotărâre privind un sistem de apărare care să implice proliferarea rachetelor defensive, ceea ce, potrivit liderului de la Casa Albă, ar fi intrat „în coliziune cu acordul ABM”.

De cealaltă parte, la Moscova, discuţiile din SUA referitoare la o eventuală renunţare la tratatul privind limitarea sistemelor de apărare antirachetă ocupă un rol central, ministrul de Externe al Rusiei, Evgheni Primakov, declarând că *START 2*

[6] denumirea generică a unui tip de lege care s-a repetat de-a lungul mai multor ani: 1991, 1995, 1997, 1999 etc.
[7] Zbigniew Brzezinski, **A doua şansă**, p.78.
[8] **International Herald Tribune**, 06.09.1995, ediţia electronică.

poate fi ratificat numai prin respectarea, în continuare, de către Washington a *Tratatului ABM*.

În septembrie 1996, semnarea de către Rusia a *Tratatului privind Interzicerea Testelor (Comprehensive Test Ban Treaty - CTBT),* alături de Marea Britanie, China, Franța, Statele Unite, act care interzice pe termen nedefinit toate exploziile nucleare, reprezintă o nouă ocazie pentru Kremlin de a-şi afirma „bunăvoința" în speranța determinării Washington-ului să renunțe la modificarea tratatului ABM. Dmitri Rogozin, la acea vreme şeful Comisiei pentru afacerile externe din Dumă, declara că „poziția Rusiei s-a consolidat sensibil în raport cu Statele Unite", care, însă, ar mai trebui să ratifice *CTBT*, ca şi protocoalele adiționale la *START-2*, blocate de Senatul american.

În 1997, printre „domeniile de consultare şi cooperare", *Actul fondator NATO-Rusia*, aprobat de către secretarul general NATO, Javier Solana, şi ministrul rus de Externe, Evgheni Primakov, specifica „posibila cooperare la Apărarea Antirachetă de Teatru, cooperare pe care Rusia a solicitat-o încă de pe vremea inițiativei preşedintelui Reagan, din anii '80, cu temerea, atât din partea Rusiei, cât şi a Occidentului, că statele din Orientul Mijlociu au capacitatea de a lovi cu rachete statele din Europa. Actul angajează ambele părți la reducerea nivelelor înarmării sub valoarea celor asupra cărora s-a convenit în *Tratatul pentru Forțele Convenționale din Europa*.[9]

Pe 26 septembrie 1997, la New York, miniştrii Afacerilor Externe ai Rusiei, SUA, Belarusului, Kazahstanului,Ucrainei, precum şi şefii delegațiilor acestor state în Comisia Consultativă Permanentă pentru *Tratatul privind apărarea antirachetă* au semnat un pachet de documente în domeniul apărării antirachetă, stabilind mecanismul de continuare a negocierilor, fixând juridic ataşamentul la *Tratatul privind apărarea antirachetă* şi recunoscând importanța acestuia pentru crearea unor sisteme de apărare antirachetă nestrategică.

În 1998, la Washington, se discută varianta limitată a proiectului *Războiul Stelelor*, în locul fostei Uniuni Sovietice fiind menționați acum ca potențiali atacatori Coreea de Nord, Iranul şi Irakul. De remarcat că, în acelaşi an, agenția rusă de presă Itar-Tass titra că în enclava Kaliningrad „este instalat cel mai nou sistem de apărare antiaeriană S-300", ca avertisment al Kremlinului la planul NATO de extindere spre Est.

În ianuarie 1999, Pentagonul a făcut cunoscută existența unui proiect de dezvoltare a unui sistem de apărare antirachetă a întreg teritoriului american, menit a proteja întreg teritoriul federal american, până în anul 2005, de eventuale atacuri cu rachete balistice.

Moscova, nemulțumită de decizia Pentagon-ului, considerată a fi „o serioasă amenințare pentru procesul de dezarmare nucleară" (ministrul rus al Apărării, Igor Ivanov), face ca discuțiile dintre cele două țări cu privire la un nou val de dezarmare nucleară (*START 3*) să eşueze brusc şi chiar înregistrează o mică „victorie", în Adunarea generală a ONU fiind adoptată o rezoluție a Rusiei (în colaborare cu China

[9] *The Independent*, 21.05.1997, ediția electronică.

şi Belarus) referitoare la respectarea *Tratatului privind limitarea sistemului de apărare antirachetă ABM*.

Cu toate acestea, la sfârşitul anului, armata americană a anunţat că a efectuat cu succes primul experiment cu un nou tip de armament care va pune bazele sistemului naţional de apărare antirachetă. De asemenea, în încercarea de a convinge Rusia asupra necesităţii construirii unor noi baze radar în Alaska şi a refacerii celor existente, SUA au oferit „la schimb" – manieră în care se va proceda şi în anii următori – propunerea de utilizare a datelor SUA din staţiile de avertizare, ajutor pentru finalizarea radarului antirachetă din apropiere de Irkutsk (Siberia) şi cooperare prin intermediul sistemelor satelit.

Însă, anul 1999 este şi cel în care SUA şi Japonia anunţă că au semnat un tratat care prevede realizarea în comun a sistemului de apărare antirachetă *TMD (Theatre Missile Defence)* – sistem regional, produs secundar al *Iniţiativei de Apărare Strategică* – ca finalitate a convorbirilor americano-nipone derulate încă din 1993, ceea ce a sporit temerile Rusiei, dar şi ale Chinei.

Încă dinainte ca SUA să adopte decizia de a denunţa *Tratatul ABM*, anul 2000, an în care Vladimir Putin preia preşedinţia la Kremlin, se anunţa a fi un „început al marilor manevre ale nuclearului", realizate „nu la ONU ci, mai curând, într-un plan secund, între Kremlin şi Casa Albă", şi care „amintesc de vechile vremuri ale războiului rece", o perioadă în care lumea trece de la „logica distrugerii asigurate reciproc la descurajarea celui slab de către cel puternic".[10] În luna ianuarie 2000, SUA au prezentat oficial Rusiei un proiect de revizuire a *Tratatului ABM* din 1972, cu precizarea că Washingtonul doreşte modificarea tratatului de apărare antirachetă sub motivul că, în cele aproape trei decenii care au trecut de la semnarea sa, situaţia s-a schimbat, în sensul apariţiei unor noi ameninţări la adresa securităţii nucleare a Americii, provenind nu din partea Rusiei, ci din partea aşa-numitelor „rogue states": Coreea de Nord, Irak, Iran şi Libia.

Rusia, însă, consideră, în continuare, că *Tratatul ABM*, aşa cum a fost redactat în 1972, reprezintă un punct de sprijin pentru propriul sistem de apărare şi pentru stabilitatea strategică mondială şi refuză orice modificare, fapt pentru care anul 2000 stă sub semnul „mişcărilor" Moscovei care urmăresc plasarea SUA sub presiune, astfel încât oficialităţile de la Washington să nu denunţe tratatul antibalistic.

Una dintre aceste „mişcări" este apariţia, în luna aprilie 2000, a unei noi doctrine militare ruseşti, care o înlocuieşte pe cea din 1993 şi în care se afirmă că politica ţării se bazează pe ideea existenţei unei lumi multipolare şi respectarea normelor de bază ale dreptului internaţional. Deosebirea de doctrina anterioară constă în precizarea că Rusia va utiliza arma nucleară chiar şi ca ripostă la o agresiune efectuată cu arme convenţionale, după aprecierile Moscovei, noua doctrină militară rusă fiind o reacţie „la schimbările din strategia NATO".

Următorul pas al Moscovei este realizat în luna iunie 2000, când, în declaraţia transmisă de reţeaua americană de televiziune NBC, preşedintele rus Vladimir Putin propune ca Statele Unite şi Rusia să creeze un „scut comun antirachetă" pentru contracararea unor eventuale ameninţări nucleare venite din partea unor ţări rău

[10] *Le Figaro*, 27.04.2000, ediţia electronică.

intenționate. Apelul lui Putin cu privire la un proiect antirachetă realizat în cooperare cu NATO, care să protejeze Europa de la Atlantic la Urali, este reluat, în luna iunie, la Berlin, cu ocazia unei vizite de stat efectuate în Germania, având ca obiectiv consolidarea relațiilor Moscovei cu Occidentul.[11]

În luna iulie 2000, Vladimir Putin a participat la întâlnirea Grupului celor 8, în cadrul dezbaterilor preşedintele rus beneficiind de atuul unei vizite pe care o efectuase, anterior, la Phenian. Demersurile Moscovei încercau să demonstreze, printre altele, că „aplicarea unei democrații flexibile poate scoate Coreea de Nord din rândul statelor paria şi, deci, să facă inutilă amendarea *Tratatului ABM* dorită de Washington".[12]

În această perioadă, interesul american pentru crearea unui scut antirachetă, combinat cu respingerea de către Senat a unui tratat de interzicere a testelor nucleare au făcut ca „atât prietenii, cât şi duşmanii să creadă că SUA întorc spatele soluțiilor multilaterale de control al armamentului şi că, în schimb, adoptă unilateral politici care pun accent pe securitatea teritoriului american".[13]

Se părea, însă, că noua Administrație Bush era „decisă să instaleze scutul antirachetă indiferent de obiecțiile sau rezervele aliaților sau competitorilor/ partenerilor strategici, Rusia şi China".[14] În iulie 2001, secretarul de stat al Apărării, Donald Rumsfeld, oferea primele amănunte referitoare la instalarea scutului antirachetă, în următorii patru ani, în Alaska.

3. Reacții inițiale ale Federației Ruse determinate de intenția SUA de desfăşurare în Europa a elementelor sistemului de apărare antirachetă

Controversele dintre SUA şi Federația Rusă în domeniul apărării antirachetă păreau depăşite la un moment dat, prin semnarea *Tratatului de la Moscova,* în mai 2002, prin care ambele state acceptau să-şi reducă la 1700/2000 focoasele strategice operaționale. Nu era prevăzut, însă, un sistem de inspecție, reducerile pot fi puse în aplicare până în momentul în care expiră tratatul, în 2012, iar focoasele pot fi stocate.

În iunie 2003, SUA au început o serie de discuții cu statele est-europene pentru amplasarea de baterii şi sisteme radar, fiind vizate, în principal, Polonia, Cehia, Ungaria, negocierile generând replici din partea Federației Ruse.

Intenția de desfăşurare a sistemului de apărare antirachetă în Europa se realizează în concordanță cu legea privind crearea sistemului global de apărare antirachetă, adoptată în 1999, potrivit căreia preşedintele SUA şi Pentagonul sunt mandatați să realizeze, pe etape, sistemul global de apărare antirachetă al Statelor Unite.

Sistemul de apărare antirachetă din Europa – BMDS-EC (European Component)- ar urma să se constituie într-o nouă linie de apărare împotriva Iranului şi Coreei de Nord, alături de rachetele de la Vandenberg (California), de la Fort

[11] *International Herald Tribune*, 16.06.2000, ediția electronică.
[12] *Mihail E. Ionescu*, Sfidarea Westfaliei, p. 283.
[13] *International Herald Tribune*, ediția electronică, 16.06.2000.
[14] *Mihail E. Ionescu*, Sfidarea Westfaliei, p 306.

Greely, Alaska, radarul de la Cobra Dane (Insulele Aleutine), radarul din Marea Japoniei, radarul de avertizare din Marea Britanie.[15]

În 2007, Vladimir Putin oferea replica la anunțul făcut de Washington în 20 ianuarie 2007, de instalare în Cehia a radarului antirachetă, urmat la scurt timp (30 ianuarie) de cel al cooptării Ucrainei, alături de alte 14 state, în procesul de cooperare cu SUA în domeniul apărării antirachetă, printr-un raport făcut public de adjunctul secretarului de stat al SUA pe probleme de securitate internațională.

Perceput în mediile ruseşti, prin „exhaustivitatea conținutului şi claritatea aprecierilor" ca „un testament politic pentru succesorul său", discursul preşedintelui rus afirma preferința Rusiei pentru o lume multipolară şi nu unipolară, se aducea în discuție soarta *Tratatului pentru Forțele Convenționale din Europa*, activitatea OSCE, amplasarea bazelor militare şi a scutului antirachetă.

Dat fiind că SUA acționează „în spiritul războiului rece" (Serghei Lavrov), adevărata problemă nefiind aceea a radarelor, ci aceea a apariției unui element al forțelor nucleare strategice ale SUA în Europa de Est, Rusia declară că îşi va corecta politica externă în contextul „planurilor americane şi al apropierii NATO de granițele sale" (A. Karamarenko, director Departamentul planificare a politicii erxterne din Ministerul rus al Afacerilor Externe).

Reacția vehementă a Rusiei este explicată de către unii analişti prin faptul că inițiativa SUA este înțeleasă la Kremlin ca posibil preambul al unei desfăşurări mai îngrijorătoare, în special de arme nucleare, iar sistemul de apărare antirachetă este asociat, în percepția Moscovei, cu extinderea NATO, în cadrul unei politici de „încercuire".

Mai mult, se pare că exista, deja, o „sensibilitate" a Moscovei la orice „pas" suplimentar în domeniu, cu un an înainte fiind amplu comentat în mass media din Rusia un articol publicat în *Foreign Affairs* de către Keir A. Lieber şi Daryl G., în care se afirma că a început „era supremației nucleare americane", iar Washingtonul a dobândit o „superioritate globală incontestabilă, care îi va garanta abilitatea de a da o primă lovitură asupra Rusiei şi Chinei". Cei doi autori susțineau că „odată cu dezvoltarea rapidă a arsenalului SUA, decăderea celui rusesc şi stagnarea celui chinez, era confruntărilor prin recurgere la arme nucleare se încheie, era supremației nucleare americane abia începând".[16]

În luna august 2008, Vladimir Putin propune, la summitul G8 din Germania, utilizarea stației de radio locație de la Gabala (la 200 km de Baku) din Azerbaidjan ca alternativă la amplasarea elementelor sistemului de apărare antirachetă în Europa, propunere în urma căreia vor avea loc o serie de consultări trilaterale Rusia, SUA, Azerbaidjan. De altfel, Washingtonul prezentase Moscovei, la sfârşitul lunii noiembrie 2007, propuneri referitoare la cooperarea în domeniul protecției antirachetă pentru a înlătura tensiunile din relațiile bilaterale, provocate de planurile americane privind protecția antirachetă din Europa Centrală. Statele Unite au propus, de asemenea, o înțelegere pentru a preîntâmpina suspendarea de către Rusia a

[15] Marea Britanie a acceptat solicitarea din partea SUA de a utiliza baza Forțelor Aeriene Regale Menwith Hill, aflat în apropiere de Harrogate, drept parte a sistemului american antirachetă, potrivit anunțului făcut de ministrul Apărării, D. Brown la 25 iulie 2007. (*The Independent*, 26.07.2007).

[16] Foreign Affairs, The Rise of U.S. Nuclear Primacy, Keir A.Lieber, Daryl G., martie/aprilie 2006.

aplicării tratatului referitor la limitarea forţelor şi armamentelor convenţionale din Europa.

Cu toate acestea, pe fondul extinderii militare a NATO la frontierele sale şi, în special, ca urmare a proiectului american de desfăşurare a scutului antirachetă în Polonia şi Cehia, Rusia a încetat să mai aplice *Tratatul privind Forţele Convenţionale în Europa* (CFE) în noaptea de 11 spre 12 decembrie 2007.

Consecinţe ale acordurilor în domeniul apărării antirachetă încheiate de SUA cu Cehia şi Polonia în anul 2008 asupra relaţiilor bilaterale ruso-americane şi a stabilităţii sistemului internaţional

La data de 20 august 2008 – după declanşarea confruntărilor din Caucaz – SUA şi Polonia semnează un acord bilateral privind desfăşurarea a 10 rachete de interceptare la o bază militară ce urmează a fi construită la Red Zikovo între anii 2014-2016, care, împreună cu amplasarea unui radar în Cehia, în poligonul din Brdo, la 90 de kilometri de Praga, în virtutea unui acord bilateral ceho-american, vor alcătui contestatul sistem de apărare antirachetă american în Europa de Est.

Dacă, anterior, Conferinţa de la Munchen i-a oferit lui Vladimir Putin prilejul de a anunţa că planurile SUA de instalare a unui scut antirachetă în Europa vor da naştere unei reacţii din partea Rusiei „asimetrice", dar „foarte eficiente", o nouă referire la asimetria răspunsurilor este făcută de preşedintele Dimitri Medved în timpul reuniunii NATO (15 septembrie 2008) pe marginea intervenţiei din Georgia, când a avertizat comunitatea internaţională cu replici la eventuale sancţiuni privind criza din Caucaz.

De altfel, s-a afirmat explicit de către oficialităţile ruseşti că „răspunsul" Rusiei la „agresiunea georgiană" a fost în măsură să stabilească „un nou standard de reacţii", o „revenire" a Rusiei pe scena internaţională „ca stat responsabil care îşi apără cetăţenii" (Serghei Lavrov). În Georgia, conform opiniilor autorităţilor de la Kremlin, arhitectura internaţională de securitate şi-a demonstrat vulnerabilitatea, iar data de 8 august ar trebui să fie considerată similară ca semnificaţie celei de 11 septembrie 2001, întrucât s-a demonstrat că securitatea lumii contemporane cere implicarea tuturor forţelor constructive, iar războiul din Caucaz a alungat „orice iluzie" privind eficacitatea sistemului de securitate mondială (D.Medvedev la dezbaterile Clubului Valdai de la Soci).

În schimb, autorităţile de la Washington au considerat că este necesar ca „Rusia să se vindece de nostalgia după URSS şi să înveţe să trăiască după legile secolului 21", întrucât acţiunile sale, manifestare anacronică a „puterii militare a Rusiei, nu vor putea da istoria înapoi"(Condolezza Rice). Replicile dure ale secretarului de stat american Condolezza Rice din discursul de la 18 septembrie privind „impulsul agresiv paranoic" al Moscovei, care constă în a „vedea în dezvoltarea democraţiilor libere şi independente ale vecinilor, mai ales după aşa-zisele revoluţii colorate din Georgia, Ucraina, Kîrgîstan, nu o sursă de securitate, ci o ameninţare la adresa intereselor ruseşti", au determinat la Moscova asocieri cu discursul din 1945 de la Fulton.

Evenimentele din Georgia au fost urmate şi de o nouă „declaraţie de principii" a Rusiei, concomitent cu punctarea de critici la adresa SUA şi readucerea în discuţie atât a deciziei Administraţiei de la Washington de retragere din *Tratatul ABM* semnat

în 1972, cât şi a celei de instalare a scutului antirachetă în Europa, decizii care, alături de intervenţia în Irak, reprezintă „gesturi unilaterale", realizate fără o consultare prealabilă a aliaţilor.

Preşedintele rus a denunţat (6-8 octombrie, Evian – World Policy Conference) „unilateralismul" care a caracterizat acţiunile SUA după 11 septembrie, când „s-a ratat o şansă istorică", de depăşire a ideologiilor şi de construire a unei noi ordini mondiale „cu adevărat democratice". Dată fiind „starea" sistemului internaţional, D. Medvedev a prezentat „soluţia" Rusiei, sub forma a „5 principii" propuse pentru „Tratatul de securitate Europeană".„Cele 5 principii" au fost însoţite şi de poziţionări şi „răspunsuri asimetrice" ale Rusiei faţă de iniţiativa americană, care nu au exclus, însă, „replicile militare", fie materializate în exerciţii militare sau contracte comerciale având ca obiect armament, cu motivaţia „cooperării", fie în declaraţii privind iniţiative viitoare concrete în domeniu, însoţite, de cele mai multe ori, de comentarii la decizia SUA de instalare a scutului antirachetă în Europa.

În perioada care a urmat evenimentelor din Caucaz, premierul rus Vladimir Putin a discutat deschis despre „reconsolidarea poziţiei Rusiei în Cuba" şi restabilirea prezenţei militare a Rusiei în insulă - răspuns la planul american de instalare a scutului antirachetă în Europa de Est -, ca element al „cooperării" fiind luat în discuţie planul de utilizare a Cubei ca punct de realimentare a aeronavelor de recunoaştere şi a bombardierelor cu rază lungă de acţiune ruseşti şi proiectul de redeschidere a unei facilităţi de monitorizare şi supraveghere electronică în apropiere de Havana.

A fost doar unul dintre gesturile de politică externă ale Rusiei, care, alături de numeroase alte decizii în plan militar luate la Moscova în decurs de numai câteva luni – dintre care unele vizând cu precădere domeniul apărării antirachetă -, atrăgeau atenţia asupra „revenirii militare a Rusiei" pe scena internaţională şi pericolului declanşării unei „reacţii în lanţ".Exista şi varianta negocierii unei „opţiuni zero", Moscova fiind pregătită să abandoneze decizia de a desfăşura rachete la Kaliningrad, „dacă noua Administraţie americană, după ce va analiza utilitatea reală a sistemului pentru a răspunde unor state paria, va decide să abandoneze sistemul său antirachetă"(D.Medvedev).

Pe de altă parte, Moscova a declarat că nu va închide calea discuţiilor, în pofida anunţului făcut de preşedintele rus, Dmitri Medvedev, privind desfăşurarea rachetelor la Kaliningrad, pentru „neutralizarea" scutului antirachetă american din Europa Centrală şi, ca urmare, nu exclude încheierea unui nou tratat de dezarmare, care să înlocuiască acordul START, însă insistă pentru reglarea, în prealabil, a problemei scutului antirachetă. De asemenea, se speră în existenţa unor „relaţii deschise şi oneste" şi, în rezolvarea „cu noua Administraţie americană, a problemelor nerezolvate cu fosta conducere de la Casa Albă".[17]

Concluzii

Păstrarea tratatului ABM a fost considerată cheia în domeniul controlului asupra armamentului strategic ofensiv, destinat asigurării unei stabilităţi strategice,

[17] *Le Figaro*, interviu cu Dmitri Medvedev, 13.11.2008.

iar denunțarea lui unilaterală de către SUA în decembrie 2001 şi implementarea noilor sisteme ABM a fost interpretată ca o „invitație" la o cursă a înarmărilor.

Dacă deciziile în domeniul apărării antirachetă au fost analizate frecvent, prin comparație cu mişcările din cadrul unui simultan de şah, consecințele acestora se pare că au finalitatea unui joc de domino, existând voci care susțin că SUA şi Rusia îşi dispută zonele de influență, fapt pentru care ne-am putea afla la începutul unei reale confruntări „prea serioasă şi prea periculoasă pentru toți".

...care era poziția SUA?

În urma atacurilor teroriste din 11 septembrie 2001 şi a preocupării unor state „nedemocratice" de a susține terorismul internațional şi a întreprinde acțiuni de dotare cu arme de distrugere în masă şi rachete, Administrația Bush, continuatoare a politicii Clinton în domeniu, s-a arătat decisă să dezvolte apărarea antirachetă, în pofida contestărilor Moscovei elemente ale scutului antirachetă urmând a fi instalate inclusiv în Europa de Est.

...ce înțelegea Rusia din această atitudine?

Oficialii de la Moscova nu au putut fi convinşi de teza SUA potrivit căreia sistemul de apărare antirachetă are un caracter limitat şi, prin aceasta, că nu amenință securitatea Rusiei. SUA acționează ocolind mecanismele colective de adoptare a deciziilor în plan internațional, în dorința de a-şi asigura supremația în plan militar, sub motivația unor amenințări survenite din partea unor terțe state şi realizează o veritabilă încercuire a Rusiei.

...soluții avansate de Moscova:

- promovarea unei noi concepții privind securitatea europeană

Ar trebui să existe „coaliții de interese", ale căror obiective principale să fie „combaterea terorismului, lupta împotriva traficului de droguri, criminalității organizate, migrației ilegale şi pirateriei.

- construirea unui sistem de apărare antirachetă comun de către Rusia, NATO şi statele neutre, iar „armatele şi flotele tuturor statelor ar putea fi concentrate numai pe perimetrul spațiului comun. În interiorul acestui spațiu ar trebui să existe o zonă demilitarizată". (D.Rogozin)
- garanții *fizice* privind nedislocarea sistemelor americane de apărare antirachetă în Europa

Garanțiile fizice sunt necesare, din moment ce au fost oferite Rusiei, "în repetate rânduri, garanții politice conform cărora nu va avea loc extinderea NATO şi nu vor fi create baze militare", dar acestea nu au efect (ministrul rus de Externe, Serghei Lavrov).

Campania electorală în care Barak Obama s-a pronunțat pentru eforturi comune în domeniul dezarmării nucleare a făcut, însă, ca Rusia să spere într-un „dialog onest", constructiv, după instalarea noului preşedinte la Casa Albă, inclusiv în problema apărării antirachetă în Europa.

Recent, Administrația SUA şi-a anunțat decizia de a renunța la amplasarea scutului de apărare antirachetă în Europa de Est. Preşedintele B.Obama a făcut publică intenția de a se trece la *o nouă abordare care va furniza o capabilitate rapidă, construită pe sisteme testate, şi care va oferi o mai bună apărare împotriva*

ameninţării reprezentate de un atac cu rachete decât sistemul de apărare europeană din 2007.[18]

Se susţine că acest program nou de apărare împotriva rachetelor balistice *va rezolva cel mai bine ameninţarea reprezentată de programul iranian de apărare antirachetă* şi va furniza *un sistem de apărare mai puternic, inteligent şi rapid*, *mai cuprinzător* decât cel anterior şi care *va intensifică protecţia tuturor aliaţilor* din cadrul NATO, furnizând *oportunităţi pentru o colaborare internaţională avansată*.

Rămâne de văzut ce va aduce această nouă *mutare de şah*, în condiţiile în care, erodarea diplomaţiei în domeniul controlului arsenalelor militare este apreciată drept cel mai grav pericol după încheierea războiului rece, impunându-se o reevaluare a poziţiilor ambelor state, dar şi a eforturilor comunităţii internaţionale, o revenire la ceea ce Vladimir Putin acuza că nu se mai practică în relaţiile bilaterale şi anume „apelul la un scut diplomatic şi al informaţiilor", la promovarea unui dialog privind problemele internaţionale esenţiale, care să aducă cu sine elemente de continuitate, raţionalitate şi stabilitate.

Bibliografie:

[1]. BASIUK, Viktor, *The West Should Heed Russian-Ukrainian Relations*, The Washington Times, septembrie 2008.
[2]. BRZEZINSKI, Zbigniew, **A doua şansă- trei preşedinţi şi criza superputerii americane**, Editura Antet, an neprecizat.
[3]. CALVOCORESSI, Peter, **Politica Mondială după 1945,** Bucureşti, Editura Alffa, 2000.
[4]. GOLDSTEIN, Joshua S., PEVEHOUSE, Jon C., **Relaţii internaţionale,** Bucureşti, Polirom, 2008.
[5]. IONESCU, Mihail E., **Sfidarea Westphaliei,** Relaţii internaţionale 1996-2004, Politeia-SNSPA, Bucureşti 2005.
[6]. KANET, Roger E., *The Return of Imperial Russia:Russia and Its Neighbors*, Resarch of The Program in Arms Control Disarmament, and International Security, 2008.
[7]. KISSINGER, Henry, **Diplomaţia**, Editura All, Bucureşti, 2003.
[8]. LIEBER, Keir A., Daryl G., *The Rise of U.S. Nuclear Primacy*, Foreign Affairs, ediţia electronică, martie/aprilie 2006.
[9]. MALIŢA, Mircea, **Tablouri din războiul rece- memorii ale unui diplomat,** Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2007.
[10]. MEDAR, Sergiu, **Diplomaţia apărării,** Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2006.
[11]. ROSATI, Jerel A., **Readings in The Politics of United States Foreign Policy,** Harcourt Brace & Company, 1998.
[12]. ZAJEC, Oliver, *Antirachete în Europa sau anti-rachete europene?*, Le Monde Diplomatique, ediţia electronică, aprilie 2008.
[13]. www.rador.ro
[14]. www.mediafax.ro

[18] CNN International, 17.09.2009- discursul preşedintelui Barack Obama privind scutul antirachetă

[15]. www.rompres.ro
[16]. www.ruvr.ru
[17]. www. armscontrol.org
[18]. www.mda.mil
[19]. www.ancex.ro
[20]. www.project-aliante.org
[21]. *Ediții electronice ale:* Die Welt, Financial Times, International Herald Tribune, The Independent, Liberation, The Washington Post, The Time.

EXPANSIUNEA TERORISMULUI- O AMENINȚARE CONTINUĂ PENTRU SECURITATEA NAȚIONALĂ ŞI INTERNAȚIONALĂ

Patricia T. DRĂGAN

In 2020, humanity will feel less safe than it is at present. This is because terrorist organizations such as Alkaida will go into a continuous evolution.

The latter will lead to their diversity and extension. Moreover, it will directly involve modern informational technologies. This prognosis is also made by members of American Central Intelligence Agency (CIA).

According to annual reports specialists of CIA, there will continuously increase in the following 15 years. In their actions these terrorist organizations will use Internet and other future wireless connection technologies. This will lead to total terrorists' strengthening. As a result these processes will be followed with great difficulty.

În sec XXI, omenirea se va confrunta cu o stare de incertitudine generală şi aceasta pentru că organizațiile teroriste de tip Al-Qaeda" nu vor mai fi localizate centralizat pe un anumit teritoriu, dar vor evolua în formațiuni relativ mici dispersate şi omniprezente pretutindeni pe glob, acționând efectiv în toate statele lumii, conform unor programe mult mai radicale decit cele actuale.

Această prognoză a fost emisă de Serviciul American de Informații (CIA), la care se alătură şi majoritatea experților în materie de securitate din lume.

Specialiştii CIA considera că în urmatorii 15 ani multitudinea şi specificul factorilor–cheie, generatori ai terorismului la nivel mondial, nu va evolua esențial, se va schimba doar structura organizatorică a formațiunilor teroriste si anume: în sânul terorismului global se va produce aşa-numita "descentralizare". Astfel, nu vor mai exista organizatii teroriste de proporții, cuibărite în perimetrul unui teritoriu anumit, în schimb se va constitui o rețea extinsă de răspândire a ideologiei islamice radicale, iar "vârful lancei" va fi indreptat spre Europa de Est, Asia Centrala si cea de Sud-Est. Procesul respectiv va fi favorizat si de circumstanțele intervenite ca urmare a globalizarii.(9)

Aceste procese expansioniste vor fi insoțite de solidarizarea eforturilor musulmanilor radicali din Palestina, Cecenia, Irak, Kaşmir, Filipine, Tailanda şi vor fi puternic impulsionate şi de accederea la putere în unele țări islamiste a liderilor de factură radicală. În definitiv, vom fi nevoiți să constatăm faptul consolidării globale a musulmanilor radicali în lupta lor contra țarilor "miliardului de aur". În procesul acestei confruntări devine reală probabilitatea creării unui Califat Unit al Țărilor Arabe.(2)

Crearea acestui Califat a fost dintodeauna un reper strategic si obiectiv fundamental al organizațiilor teroriste actuale.

Aşa dar, lupta globală impotriva terorismului, dezvoltarea tehnologiilor informaționale şi globalizarea continuă impun terorismului internațional o restructurare categorică a structurii sale organizatorice.

În sec.XXI, terorismul internațional va fi reprezentat de o sumedenie de grupări eclectice si de militanți solitari – aşa-numiții modjahedini sau luptători în numele

djihadului. Va dispare necesitatea planificării şi supravegherii acţiunilor teroriste de o conducere centralizata. Militanţii grupărilor teroriste vor primi doar instrucţiuni metodice în vederea constituirii acestor grupări, canalizării acţiunilor violente, însuşirii tehnologiilor de fabricare a materialului consumabil şi, evident, recepţionării mijloacelor financiare, necesare pentru activitatea lor prin internet si prin alte sisteme si tehnologii electronice sofisticate de ultimă oră.

Spre mijlocul sec.XXI nucleul liderilor Al- Qaeda îşi va ceda efectiv funcţiile sale, dar nu şi ideologia, grupărilor teroriste regionale si militantilor modjahedini solitari. Sub aceeaşi acoperire ideologică aceştia îşi vor indrepta ostilitatea împotriva statelor democratice. Anume ei vor fi principalii actori ai terorismului in viitor.

Aceste mini-grupari teroriste vor acţiona inverşunat impotriva ideei globalizarii şi işi vor concentra eforturile spre crearea societatii traditionale islamice.

Aplicând tehnologiile informationale performante, organizatiile teroriste, desi dispersate, vor coopera intens şi vor acţiona în unison. Anume acesta este cel mai mare pericol care vine din partea organizatiilor teroriste disperse, de rând cu caracterul dificil al identificării, urmăririi si localizării acestora.

Dacî în present organizaţiile teroriste depind de statele-sponsori, de furnizorii de armament, documentaţie si alte resurse necesare pentru atacuri, atunci într-o lume globalizată grupările de tipul "Hezbollah" vor fi în putinţă să-şi asigure autofinanţare completă, mai mult ca atât, ele însăşi, prin intermediul terţelor părţi, vor putea finanţa alte grupări teroriste.

Astfel se va forma o reţea de organizaţii teroriste bine echipate si finanţate, dispersate si infiltrate aproape in toate ţarile democratice. Respectiva reţea va fi greu de monitorizat şi lupta împotriva terorismului se va complica până la culme.

Şi în continuare, sponsorizarea organizaţiilor şi actelor teroriste se va efectua prin structuri financiare ilegale cum ar fi "hawala". Toate incercările serviciilor secrete occidentale de a stopa activităţile bancare de acest gen pe propriile teritorii au eşuat, deoarece toate tranzacţiile în cadrul acestor sisteme bancare se bazează pe încredere şi sunt efectuate fără întocmiri de acte doveditoare sau utilizarea bazelor de date electronice, pe acest motiv fluxurile de numerar în aceste sisteme financiare nu pot fi monitorizate.

Cel mai mare pericol pentru securitatea internaţională o reprezintă posibilitatea grupărilor teroriste de a acţiona armele biologice si chiar nucleare. Înarmarea grupărilor teroriste cu arme de distrugere în masa poate genera pierderi umane fără precedent.

Dacă organizaţiile teroriste practic nu au posibilitatea achiziţionării armei nucleare, apoi probabilitatea apariţiei bioterorismului este destul de reală.

Organizarea si echiparea laboratoarelor, în care ar putea fi produs biomaterialul terorist pare a fi destul de reală. Pentru organizaţiile teroriste prezintă un mare interes si substanţele radioactive şi chimice ce pot fi achiziţionate cu uşurinta pe piaţa neagră a Rusiei si a Pakistanului.(3)

O alta formă de perspectivă a terorismului este psihoterorismul.

Bioterorismul si psihoterorismul sunt două varietăţi de interes sporit din partea organizaţiilor teroriste, în combaterea cărora ar trebui să fie angajate serviciile secrete din toata lumea, deoarece şi arma biologică, şi cea psihotropă sunt arme de distrugere

în masă care pot provoca foarte multe victime. În plus, achiziționarea lor este lesne de realizat. Dacă despre bioterorism si arma biologică găsim o varietate largă de materiale ştiinţifice, referitoare la analiza fenomenului şi combaterea lui, atunci tema psihoterorismului, armelor psihotropice şi metodelor de acţionare directă şi indirectă asupra psihicului si comportamentului uman este foarte puţin studiată şi analizată.

Toate acestea ne schiteaza o imagine destul de sumbra a securitati internationale a sec. XXI.

In final voi mentiona cauzele premordiale care vor duce la schimbarea si diversificare terorismului international:

1.Intensificarea procesului globalizarii – va duce la liberalizarea fluxirilor banesti/de capital si a migratiei ceea ce va permite o mai mare accesibilitate a orgnizatiilor teroriste la surse banesti care in mare parte vor fi foarte creu de monitorizat si va permite infiltarea teroristilor pe teritoriul a mai multor state democratice care va afecta mult securitatea acestora.(6)

2.Accesibilitatea tehnologiilor informationale si de telecomunicatii – va faciliza comunicarea intre teroristii dispersatii in toata lumea.

3.Dezvoltarea nano-tehnologiilor- va duce la scaderea preturilor pentru tehnologiile clasice ceea ce va face accesibila achizitionarea si intrebuintarea lor in bio. si psihoterorism.

Acestea sunt cauzele care vor duce la fortificarea terorismului international si la cresterea numarului de manifestari teroriste.

Bibliografie:

[1]. ANDREESCU, Anghel, **Terorismul internațional - flagel al lumii contemporane**, Ed. M.A.i. ,Bucureşti, 2003.

[2]. Арухов З.С. , Экстремизм в современном исламе. сс.112-113, Махачкала, 1999.

[3]. Анисимов Н. И., Психотронноя Голгофа, Москва,1999.

[4]. Бедрицкий А.В., Роль информационных технологий в современном терроризме и основные направления противодействия новым формам терроризма

[5]. Сборник статей / Под ред. В.И. Кривохижи; Рос. инс-т стратегич. исслед. М., 2003. Вып. 10. С. 88-115.

[6]. BUDUNESCU, Ion, **Terorismul – fenomen global**, Editura Politică, Bucureşti, 1997.

[7]. BULENT, Kaya, **Une Europe en evolution – Les flux migratoires au 20e sie`cle,** Editions du Conseil de l'Europe, 2002.

[8]. MOISESCU, F., G.; ANDREESCU, A.; ANTIPA, M., **Terorismul - Amenințare majoră asupra democrației secolului XXI,** Ed. Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2004.

[9]. GRAY, Michael R., SPAETH, Kenneth R., **The Bioterrorism Sourcebook**, Copyright 2006 by the McGRAU-Hill Companies INC.

[10]. SMITH, Paul J., **Terrorism and violence in Southeast Asia**, Editura M.E. Sharpe Inc N.Y.-2005.

[11]. SEGER, K., **The antiterrorism handbook**. Editura Presido, SUA,1990.

[12]. BECK, Ulrich, **Ce este globalizarea? Erori ale globalismului răspunsuri la globalizare,** Editura Trei, Bucureşti, 2003.
[13]. BAUMAN Zygmunt, **Globalizarea şi efectele ei sociale**, Editura Antet, Bucureşti, 1996.

ACTUALITATEA PARTENERIATULUI NATO – RUSIA

Dr. Eugen SITEANU*

SUA should pursue an integrated solution to counter Iranian missiles with facilities in Europe (a radar system in the Czech Republic, and missiles and a launch site in Poland). On March 30, 2007, the Czech Prime Minister said that his country would discuss its hosting of a controversial U.S. missile shield with Russia, because, according to a recent poll by the official agency CVVM, 61 percent of Czechs (2007) are against it, and have accused the prime minister of "excessive servility" (Sic) to the USA and have stated the project undermines national sovereignty.

Security implies the lack of worries and the feeling of trust and quiet that results from the absence of dangers. National security is the general state of quiet and trust, that a nation's existence is beyond any danger.

NATO expansion is a way to expand the stability in Europe, and the feeling of trust and quiet, that Russia's existence is beyond any danger. Then the collaboration between NATO and the Russia in the fields of crises management, and establishing a new credible European security policy is a reality. Partnership for Peace includes Russia and provides the proper environment for military cooperation with NATO.

Este de mirare de ce unele voci din Europa Centrală şi de Est au reacţionat cu vehemenţă împotriva deciziei guvernului SUA de a renunţa la scutul antirachetă din Cehia şi Polonia. Acesta a fost propus de fostul preşedinte american ca răspuns la ameninţările nucleare ale Iranului, deşi Rusia s-a opus acestei măsuri. Atunci George W. Bush era adeptul dictonului latin „Si vis pacem, para bellum", dar preşedintele Barack Obama este mai puţin războinic şi mai mult înclinat spre dialog şi cooperare promovând o nouă politică de securitate care porneşte de la ideea „Si vis pacem, para pacem".

Mass-media din România prezintă hotărârea administraţiei Obama de a abandona construcţia unor elemente ale scutului antirachetă în cele două ţări central-europene menţionate anterior ca o „concesie" făcută Federaţiei Ruse, concesie „nenecesară", care reprezintă o „naivitate" strategică a lui Obama. Aceste afirmaţii sunt exagerate pentru că securitatea se clădeşte pe încredere de către ambii parteneri (SUA şi Federaţia Rusă). Să nu uităm că, după încheierea Războiului Rece, Alianţa a dezvoltat relaţii constructive şi de cooperare cu Federaţia Rusă şi un parteneriat real pentru a depăşi vechile confruntări, parteneriat bazat pe încredere mutuală şi cooperare. Prin eforturile depuse în cadrul SFOR şi Parteneriatului pentru Pace ambii parteneri au reuşit să depăşească percepţiile eronate despre fiecare dintre ei. Dar iată că recent au apărut din nou unele percepţii eronate difuzate prin mass-media, referitoare la concesia făcută Rusiei de către preşedintele Obama, uitându-se faptul că aceste concesii reciproce sunt instrumente normale de lucru vizând aspecte ale acţiunilor preconizate de către parteneri fără încălcarea principiilor fundamentale ale NATO. S-a uitat, de asemenea, că şi Federaţia Rusă a făcut concesii, acceptând în final extinderea Alianţei în mai multe valuri. Este vorba de primirea de noi membri: întâi Republica Cehă, Polonia şi Ungaria, în al doilea val încă 7 membri, în anul

* **Colonel (r.) profesor universitar, Academia Oamenilor de Ştiinţă din România**

2004, inclusiv România şi urmează al treilea. În timpul în care Vladimir Putin a fost preşedintele Rusiei au fost admise (primite) zece noi state membre în NATO. Aşadar, Rusia a acceptat să fie primite în NATO inclusiv trei state foste sovietice (Letonia, Estonia, Lituania). Iată de ce ni se pare normal ca şi NATO (respectiv SUA) să facă concesii Rusiei în privinţa scutului antirachetă al americanilor. România nici măcar nu are de pierdut, deoarece numai o mică parte a teritoriului naţional (aflată în nordul ţării) ar fi fost protejată de acest scut antirachetă.

Actul fondator privind relaţiile mutuale, de cooperare şi securitate între NATO şi Federaţia Rusă (Actul fondator NATO-Rusia), semnat în luna mai 1997, reprezintă un angajament de durată al şefilor de stat şi de guvern al statelor membre NATO şi al Rusiei pentru realizarea „unei păci cuprinzătoare şi durabile în zona Euro-Atlantică", ceea ce creează condiţiile pentru un „parteneriat de securitate şi pentru construirea unei Europe a păcii, stabilă şi nedivizată".[1]

În esenţă, Actul fondator este „un angajament reciproc de întrajutorare pentru menţinerea unui continent stabil, al păcii şi nedivizat, pe baza parteneriatului şi interesului mutual".[2]

În cadrul Consiliului permanent reunit NATO-Rusia se desfăşoară eforturile de constituire şi păstrare a încrederii, „depăşire a percepţiilor eronate" şi dezvoltare a cooperării şi consultărilor regulate.[3] Încă de la început (din 1997), Consiliul a luat măsuri pentru promovarea cooperării, transparenţei şi încrederii între NATO şi Federaţia Rusă.

Aşadar, obiectivul principal al Consiliului îl reprezintă construirea nivelelor superioare de încredere prin punerea în valoare a unui mecanism care să asigure desfăşurarea unor „consultări sincere şi regulate".[4]

De ce se vorbeşte atât de mult şi de ce se pune accent pe încredere atunci când ne referim la securitate? Pentru că acest cuvânt magic este folosit la loc de cinste în definiţia securităţii. Aşa, de pildă, în Dicţionarul explicativ al limbii române prin securitate se înţelege „faptul de a fi la adăpost de orice pericol, sentimentul de <u>încredere</u> şi de linişte pe care îl dă cuiva absenţa oricărui pericol."[5]

Aceeaşi sursă ne sugerează că securitatea naţională este asociată „stării generalizate de linişte şi <u>încredere</u> (sublinierea noastră) că existenţa unei naţiuni este în afară de orice pericol".

Securitatea unei persoane, unui stat sau uniune de state este sinonimă cu existenţa unui ansamblu de condiţii reprezentate de climatul de încredere între state bazat pe cooperare, colaborare şi conlucrare în toate domeniile de activitate.[6]

În anul 2008, participarea Federaţiei Ruse la Summitul NATO de la Bucureşti a fost pentru prima oară la nivelul cel mai înalt, fiind prezent chiar preşedintele Vladimir Putin.

---

[1] Manualul NATO/OTAN, Bruxelles, Belgia, 2001, p. 83.
[2] Idem.
[3] Ibidem, p. 84.
[4] Ibidem, p. 81.
[5] **Dicţionarul explicativ al limbii române,** Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998, p. 969.
[6] Mircea Mureşan, Petre Duţu, **Societatea civilă-actor nonstatal major,** Editura UNAp „Carol I", Bucureşti, 2006, p.235.

Întâlnirea celor doi preşedinţi, rus şi american, care a avut loc în acelaşi an la Soci, a accentuat şi consacrat caracterul deschis al Mării Negre şi legitimitatea participării Alianţei Nord-Atlantice şi în special a SUA la asigurarea securităţii în regiunea Pontusului Euxinus, ca urmare a îmbunătăţirii parteneriatului NATO-Rusia. Perfecţionarea cooperării dintre Statele Unite şi Rusia demonstrează dorinţa şi interesul Alianţei de a implica Federaţia Rusă în toate problemele securităţii regionale şi globale, inclusiv în eforturile comunităţii internaţionale pentru creşterea eficacităţii şi eficienţei luptei împotriva terorismului, duse de SUA şi celelalte state membre ale NATO, la scară planetară.

La Summitul NATO de la Bucureşti statele aliate au depus eforturi pentru ca întâlnirea de la Soci să aibă rezultate cât mai fructuoase, iar cei doi preşedinţi să încheie un acord bilateral cât mai pozitiv.

În acest scop, participanţii la Summitul NATO s-au străduit şi au reuşit ca factorii politici ai Federaţiei Ruse şi opinia publică din Rusia să înţeleagă mai bine că cele două părţi sunt într-o relaţie de parteneriat, nu de confruntare. În plus, reprezentanţii ţărilor aliate au mai evidenţiat şi necesitatea de a se înţelege că lărgirea Alianţei spre est nu reprezintă deloc o ameninţare pentru securitatea Rusiei, ci o contribuţie la creşterea securităţii acesteia. Prin consolidarea securităţii şi stabilităţii statelor est-europene primite în Alianţă, prin sporirea şanselor de progres şi prosperitate şi creşterea eficienţei eforturilor de contracarare a terorismului, a proliferării armelor de distrugere în masă şi a criminalităţii organizate, precum şi prin promovarea bunei guvernări se asigură şi Rusiei mai multă securitate la frontierele ei vestice, dezvoltarea mai rapidă a relaţiilor comerciale cu Occidentul, ceea ce îi va permite acesteia să contracareze mai eficace şi eficient riscurile şi ameninţările în regiuni în care securitatea este grav afectată.

Reluând firul ideii cu care am început, problema principală este aceea de a alege cele mai potrivite mijloace, la un preţ rezonabil, de contracarare a unui atac posibil iranian cu rachete cu rază lungă de acţiune împotriva SUA şi aliaţilor lor. Mai trebuie să se ţină seama şi de timpul necesar Iranului să producă acele rachete cu rază lungă de acţiune, probabil la orizontul anului 2015. Dar pericolul unui atac cu rachete cu rază scurtă şi medie este evident şi această „Sabie a lui Damocles” atârnă deasupra aliaţilor din Europa de Est şi mai ales din Sud Est.

Hotărârea Consiliului Euroatlantic în acest sens este fără nici o îndoială, un mare succes al Summitului de la Bucureşti. Aceasta dovedeşte faptul că principiul indivizibilităţii securităţii, adică cel al asigurării securităţii egale pentru toţi membrii săi funcţionează şi în domeniul contracarării eficiente a noilor riscuri şi ameninţări.

În acest context s-a decis ca, pe lângă sistemul de apărare antibalistică ce va fi construit de SUA în Europa Centrală şi de Nord, NATO să construiască un sistem complementar, pentru a acoperi şi sud-estul Europei, inclusiv teritoriul României. Acesta e un sistem regional destinat contracarării unor ameninţări posibile cu rachete balistice ce ar putea fi lansate din zone instabile ale Orientului Apropiat, de către state sau organizaţii criminale, adepte ale terorismului internaţional. Pentru punerea în practică a construcţiei acestor sisteme, mai trebuie luate unele decizii tehnico-organizatorice, operaţionale şi financiare întrucât la Bucureşti a fost luată numai

decizia politică. Astfel, s-a conştientizat această necesitate, s-a stabilit că sistemul este necesar, posibil şi oportun, şi s-a depăşit faza reacţiei negative a Federaţiei Ruse.

În acest sens, administraţia americană afirmă că a luat decizia de a construi un sistem mai flexibil, bazat pe baterii mobile, desfăşurat şi de pe mare, şi de pe uscat, amplasate în Turcia şi, probabil, în statele balcanice. Aceasta ar fi o soluţie tehnică mai viabilă, şi mai ieftină decât cea prevăzută pentru Cehia şi Polonia, care nu a fost încă verificată funcţional. În plus, noua variantă ar fi mai avantajoasă pentru România deoarece ar acoperi teritoriul românesc într-o manieră în care precedenta nu o făcea.

Scutul antirachetă al NATO este un sistem integrat în care fiecare ţară-membră va avea un sistem de apărare antirachetă propriu. Astfel, la un eventual atac (cu rachete) va riposta acea ţară care ar fi cea mai apropiată de locul de lansare a rachetelor. În acest sistem NATO informaţia va fi centralizată încât atunci când un radar dintr-o ţară ar detecta o rachetă, informaţia s-ar transmite la centrul antirachetă NATO de unde, în câteva secunde, s-ar da ordinul de lovire a rachetei detectate.

România are şanse să beneficieze de o acoperire complexă a teritoriului deoarece americanii ar putea promova la NATO acest proiect care este susţinut de ţara noastră deoarece este un proiect integrat de apărare antirachetă.

Secretarul american al apărării a afirmat recent că un asemenea sistem ar putea fi pus în practică în 2015.

„Este o tradiţie americană să punem problema politicii noastre pe seama calităţii politicienilor noştri”.[7] Aşadar, putem pune nu numai problema politicii, ci şi a securităţii pe seama calităţii politicienilor. În cazul de faţă, putem pune problema extinderii NATO spre est şi problema renunţării la amplasarea unor elemente ale scutului antirachetă în Cehia şi Polonia pe seama calităţii şefilor se state şi de guverne ale ţărilor membre NATO şi Rusiei şi mai ales pe seama calităţii preşedinţilor Obama şi Medvedev, care promovează cu consecvenţă un parteneriat real bazat pe încredere mutuală.

Generalul Henry Obering, şeful Agenţiei (Missile Defense Agency), a spus că SUA trebuie să construiască interceptori pentru a doborî orice rachete, indiferent de raza lor de acţiune (5 aprilie 2007). El a mai adăugat că s-ar putea micşora fondurile (bugetul) Agenţiei, dar Washington-ul şi aliaţii săi trebuie să contracareze rachetele Iranului şi Coreei de Nord cu ajutorul facilităţilor din Europa. Congresul SUA ar putea să taie fondurile Agenţiei în următoarele luni.

Împotriva amplasării unui sistem radar sofisticat american în Republica Cehă erau 61% dintre cehi, conform unui sondaj realizat cu mult înainte de 30 martie 2007.

În aprilie 2007, conform unor surse anonime, erau discuţii din care reieşea că ruşii ar putea să-i lase pe americani să amplaseze pe teritoriul Rusiei o parte a sistemului de apărare antirachetă american.[8]

În concluzie, NATO este o instituţie profund democratică a statelor-membre suverane şi egale, care ia în considerare opinia publică din aceste ţări, inclusiv în legătură cu scutul antirachetă din Europa Centrală şi cu decizia administraţiei Obama

[7] Barack Obama, **Îndrăzneala de a spera**, traducere de Liana STAN, RAO international Publishing Company, 2008, p. 110.

[8] John T. Bennett, Articolul *Missile defense,* Agency Chief Says U.S. Must Face Threat with „Balanced” and „Integrated” Solution, www.defensenews.com, 9 aprilie 2007.

de a abandona construcția unor elemente ale scutului în Cehia şi Polonia, în folosul parteneriatului NATO-Rusia şi întăririi încrederii între cei doi parteneri.

PROVOCĂRI ALE „RĂZBOIULUI ÎNDELUNGAT”: ARMELE CHIMICE

Roxana SARCINSCHI[*]

The issue of chemical weapons is a key-item on the long war's agenda. On the one hand, the long war is mainly about fighting terrorism and, on the other hand the terrorists are gaining more and more access to chemical weapons. It is a reality the fact that at least seven of the states which are linked in one way or another to terrorist activity are placed on the list of states that develop chemical weapons programs. In this context, the Chemical Weapons Convention is no longer a guaranty of not using this kind of weapons.

Actualul mediu internațional este caracterizat de eforturile statelor şi comunității internaționale de a spori gradul de securitate al țărilor şi populațiilor din diverse regiuni ale lumii. Războiul împotriva terorismului, inițiat de SUA, se înscrie într-un astfel de demers. Dată fiind amploarea sa, specialiştii în strategie militară au introdus, legat de acesta, şi termenul de *război îndelungat*. Unii dintre ei îl definesc drept o luptă de mari proporții cu adversari determinați să creeze o lume islamică unită care să înlocuiască „dominația occidentală”[1], în timp ce alții consideră că războiul îndelungat nu este altceva decât o extensie a războiului împotriva terorismului[2]. Teroriştii, în cele mai multe cazuri, folosesc arme la care accesul este facil, neimplicând costuri ridicate de procurare sau de producție şi nici condiții deosebit de dificile de depozitare şi transport, iar efectele sunt distrugătoare. Armele chimice răspund în mare măsură acestor „cerințe”. Din acest motiv, scopul lucrării de față este de a analiza atât modalitățile în care teroriști folosesc armele chimice, cât şi tipurile de agenți ce pot fi folosiți într-o astfel de confruntare.

1. Războiul îndelungat – repere teoretice

Din punct de vedere al istoriei sale, termenul este unul nou adus în discuție în anul 2004 de către generalul John Abizaid, fostul comandant al USCENTCOM. Departe de a constitui un concept, termenul a mai fost folosit ulterior în diverse lucrări, precum cartea *Winning the Long War: Lessons from the Cold War for Defeating Terrorism and Preserving Freedom*, scrisă de către James Jay Carafano şi Paul Rosenzweig Washington şi publicată în anul 2005, dar şi în discursul preşedintelui american din ianuarie 2006 referitor la Starea Națiunii şi în *Quadrennial Defence Review* din 2006. Cu toate acestea, termenul a fost criticat, fiind considerat doar o justificare lipsită de esență pentru promovarea unui război permanent.

[*] **Chimist, Fundația MEDICOR**

[1] Pernin, Christopher G.; Brian Nichiporuk; Dale Stahl; Justin Beck, Rick Radaelli-Sanchez, **Unfolding the Future of the Long War. Motivations, Prospects, and Implocations for the US Army,** RAND Aroyo Center, 2008, p. 1.

[2] Borer, Douglas A.; Mark T. Berger, *All Roads Lead to and from Iraq: the Long War and the Transformation of the Nation-State System*, în Third World Quarterly, Vol. 28, No. 2, Routledge – Taylor and Francis Group, 2007, pp. 457-463.

Carafano şi Rosenzweig identifică războiul împotriva terorismului global (*war on global terrorism*) cu războiul îndelungat, considerând că o asemenea echivalare este deosebit de importantă deoarece este nevoie de adoptarea unui anumit tip de strategie, care să acorde la fel de multă importanţă atât protejării puterii statului pentru a fi competitiv pe termen lung, cât şi capacităţii acestuia de a învinge inamicul. În viziunea acestor doi experţi, strategiile specifice războiului îndelungat nu trebuie să ignore imperativul conservării forţei în favoarea luptei într-un conflict îndelungat, deoarece riscă să îl transforme în război de uzură. Cu scopul de a triumfa în conflict, naţiunile devin super-centralizate sau state-garnizoană autoritariste care nu mai acordă importanţă caracteristicilor iniţiale ce le-au făcut competitive, anume respectarea libertăţilor cetăţeneşti şi flexibilitatea. Astfel, lecţiile învăţate din Războiul Rece le indică celor doi autori principalele patru elemente, de importanţă egală, ale unei strategii eficiente a războiului îndelungat:

1. furnizarea securităţii, inclusiv a unor măsuri ofensive pentru a urmări inamicul, precum şi a unor măsuri defensive pentru a proteja naţiunea;
2. creşterea economică, ce permite statelor să fie competitive pe termen lung;
3. protejarea societăţii civile şi conservarea libertăţilor ce susţin voinţa naţiunii;
4. supremaţia în „războiul ideilor", în special în ceea ce priveşte bazele unei păci viitoare durabile.[3]

La aproximativ un an de la publicarea lucrării mai-sus-menţionate, fostul preşedinte american, George W. Bush, în discursul său în faţa Congresului referitor la starea naţiunii (31 ianuarie 2006), afirma că „generaţia noastră se află într-un război îndelungat împotriva unui inamic plin de hotărâre"[4], iar în documentul de bilanţ la patru ani al Departamentului American pentru Apărare, *Quadrennial Defence Review*[5] (QDR), din acelaşi an, termenul este prezentat în detaliu. În QDR, termenul de *război îndelungat* accentuează durata războiului şi se referă la un grup de actori cu care se confruntă SUA, actori caracterizaţi adesea drept „extremişti violenţi" sau „terorişti". Triumful asupra acestora necesită atingerea următoarelor patru scopuri principale:

1. înfrângerea reţelelor teroriste;
2. apărarea în adâncime a propriului teritoriu;
3. modelarea opţiunilor ţărilor aflate la răscruce strategică;
4. prevenirea achiziţionării sau utilizării de către statele şi actorii nonstatali ostile/ostili a armelor de distrugere în masă.

Chiar dacă termenul de *război îndelungat* a fost criticat, fiind considerat doar o justificare lipsită de esenţă pentru promovarea unui război permanent, introducerea sa în analizele Departamentului pentru Apărare l-au propulsat în dezbaterile pe teme de

[3] Carafano, James Jay, *Statement before the Senate Armed Service Committee*, http://armed-services.senate.gov/statement/2006/July, iulie 2006.

[4] *President Bush's State of the Union Address*, CQ Transcripts Wire Tuesday, January 31, 2006; 10:11 PM, http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/01/31/ AR2006013101 468.html.

[5] *Quadrennial Defence Review*, Department of Defense, United States of America, February 6, 2006, http://www.comw.org/qdr/qdr2006.pdf.

strategie militară de la toate nivelurile decizionale. Astfel, unii analişti au remarcat că, deşi cele patru scopuri principale sunt deosebit de importante pentru realizarea securităţii naţionale, QDR nu explică de ce acestea sunt specifice războiului îndelungat.[6] Alţi experţi, precum fostul şef al Operaţiilor Navale, amiralul Michael G. Mullen, şi comandantul Corpului Marin, generalul James T. Conway, afirmă că războaiele din Irak şi Afganistan nu constituie evenimente unice, ci parte a unui set de lupte asociate războiului îndelungat. De asemenea, amiralul Mullen foloseşte acest termen pentru a explica atât durata, cât şi amploarea acţiunilor care vor fi necesare pentru a rezolva problemele de securitate din Orientul Mijlociu.[7]

În acelaşi timp, specialiştii Centrului RAND Aroyo propun o definiţie a războiului îndelungat bazată pe trei elemente cu importanţă egală: terorism, guvernare şi ideologie.[8] Războiul îndelungat se naşte din confluenţa acestor trei probleme ridicate de război: cele legate de terorism, cele legate de guvernare (de exemplu, absenţa sau prezenţa guvernării, calitatea acesteia, relaţiile dintre guvernele lumii etc.) şi cele legate de ideologiile îmbrăţişate de către părţile aflate în conflict. Astfel, conform definiţiei experţilor RAND, pot fi identificate principalele elemente ale războiului îndelungat, ilustrate în tabelul următor:

Natura problemei	**Exemple de „războaie" specifice**	**Adversarul principal**	**Scopuri potenţiale**	**Provocări şi piedici**
Ideologică	Interpretări ale Islamului (al-Qaeda, talibanii şi grupările aliate)	Grupări musulmane extremiste	Fără susţinerea ideologiei adversarilor Progresul democraţiei	Costisitor în ceea ce priveşte ameninţarea Legitimează ideologia şi liderii adversari Complicat, din cauza numărului mare de ideologii aflate în contradicţie Nu acoperă grupările neislamice Multe dintre grupările extreme nu ameninţă SUA Poate fi în contradicţie cu interesele strategice ale SUA
	Mişcări anti-occidentale (Coreea de Nord, al-Qaeda şi mişcările asociate)	Guverne şi actori nonstatali nedemocratice/nedemocratici		

Natura problemei	**Exemple de „războaie" specifice**	**Adversarul principal**	**Scopuri potenţiale**	**Provocări şi piedici**
Guvernare	Construirea naţiunii	Condiţii sociale şi economice ce conduc la conflict	Guverne şi regiuni stabile Crearea de pieţe Securizarea rutelor de comerţ	Costuri mari Problemă vastă şi complexă Soluţii nonmilitare foarte complexe Tolerarea forţată a unor guverne autoritariste
Teroare	Insurgenţe din întreaga lume	Grupări de insurgenţă	Guverne şi regiuni stabile Crearea de pieţe Securizarea rutelor de comerţ Eliminarea tacticilor	Parte dintre insurgenţi nu ameninţă direct SUA, unii chiar sprijinind interesele americane Alăturarea unei părţi sau alteia este riscantă Dificilă definirea victoriei

[6] Pernin, Christopher G.; Brian Nichiporuk; Dale Stahl; Justin Beck, Rick Radaelli-Sanchez, *op. cit.*, 2008, p. 6.
[7] Ibidem, p. 8.
[8] Ibidem, p. 12.

	Teroriști musulmani Narco-teroriști Teroriști marxiști	Grupări violente	teroriste Securitatea spațiului de interes	Identice celor din războiul împotriva terorismului Încercări de a elimina tactici, nu adversari sau cauze Folosirea forței militare poate naște mai multă teroare

Figura nr. 1: Elemente ale războiului îndelungat, conform analizei realizate de către specialiștii de la RAND[9]

Tabelul evidențiază componentele războiului îndelungat în termeni de natură a problemei, adversari principali, scopuri principale şi provocări sau piedici pe care le pot întâmpina cei implicați în acest tip de război. Aceste elemente se vin în sprijinul ideii conform căreia actualele probleme din cadrul războiului îndelungat se nasc din confluența ideologiei, guvernării şi terorismului. În unele cazuri, precum cel în care o țară participă la construirea națiunii pentru a dezvolta buna guvernare, adversarul/inamicul nu mai este o persoană, un grup sau un stat. Mai degrabă, adversarul ar putea fi constituit de condițiile economice şi guvernamentale care creează instabilitate socială.

2. Adversarii/inamicii războiului îndelungat şi armele lor

Definiția adversarilor/inamicilor este prezentată şi în QDR din 2006, fiind acele rețele nonstatale dispersate şi nu statele-națiune.[10] O definiție mult mai detaliată este oferită în cadrul Seminarului Național pe tema Războiului îndelungat din decembrie 2006: adversarul/inamicul reprezintă o mişcare transnațională a organizațiilor, rețelelor şi indivizilor extremiste/extremişti, dar şi sponsorii lor statali şi nonstatali, care au în comun exploatarea Islamului şi folosirea terorismului pentru atingerea propriilor scopuri ideologice.[11]

Pe baza definiției din urmă, specialiştii de la RAND identifică principalele categorii de adversari/inamici, grupându-i după cum urmează:

- categoria 1 - luptătorii jihadişti la nivel global, cum ar fi al-Qaeda şi diversele sale ramificații: Gruparea al-Qaeda a Jihadului în Țara celor Două Râuri (Irak), al-Qaeda în Maghrebul Islamic (Africa de Nord), Organizația al-Qaeda în Peninsula Arabică, Jihadul Islamic Egiptean, Hrakat-ul Mujahidin (Pakistan, India), Jemaah Islamiyya (Asia de Sud-Est) etc.;
- categoria 2 - luptătorii jihadişti la nivel intern, precum: al-Gama'a al Islamiyya (Egipt), Hizb-i-Islami (Afganistan), Brigăzile al-Haramayn (Arabia Saudită), Armata Ansar al-Sunnah (Irak) etc.;
- categoria 3 - naționaliştii religioşi, de tipul HAMAS (Israel), Hezbollah (Liban), Jaysh al-Mahdi (Irak), Organizația Badr (Irak) etc.;
- categoria 4 - naționaliştii seculari, cum ar fi Frontul Eliberării Jammu şi Kashmir (Pakistan şi India), Frontul Popular pentru Eliberarea Palestinei (Teritoriile

[9] Ibidem, p. 15.
[10] *Quadrennial Defence Review*, ed. cit., p. 9.
[11] The National Long War Seminar (NLWS) panel, „Session 3 Outbrief – Frame the Problem: What is the Long War?", December 8, 2006, apud Pernin, Christopher G.; Brian Nichiporuk; Dale Stahl; Justin Beck, Rick Radaelli-Sanchez, *op. cit.*, 2008, p. 24.

Palestiniene), Partidul Muncitorilor Kurzi (Turcia, Irak, Iran şi Siria), Brigăzile al-Aqsa (Teritoriile Palestiniene), Fedainii Sadam (Irak), Organizaţia Dhi Quar (Irak) etc.[12]

Unul dintre aspectele principale ale problematicii adversarilor/inamicilor din cadrul războiului îndelungat este proliferarea armamentului convenţional, a agenţilor chimici şi biologici. La nivelul inferior se află dispozitivele incendiare de capacitate mică, în timp ce armele chimice, biologice şi nucleare se află la capătul opus al scalei. Problema este cu atât mai serioasă, cu cât specialiştii în terorism au avertizat că, în ultimii zece ani, a crescut semnificativ probabilitatea unui atac terorist folosind arme chimice, biologice sau nucleare. Dintre acestea din urmă, armele chimice sunt mult mai uşor de achiziţionat decât cele biologice şi nucleare, însă efectul lor este comparabil din punct de vedere al pagubelor produse.

Armele chimice reprezintă un instrument periculos în mâna teroriştilor. Agenţii chimici, dispersaţi în cantităţi suficiente pot provoca distrugeri de vieţi omeneşti în masă. Exemple elocvente sunt Primul Război Mondial şi războiul dintre Iran şi Irak. Terorismul chimic din zilele noastre include atât potenţiala achiziţionare a agenţilor chimici şi a sistemelor militare de împrăştiere, cât şi producerea şi folosirea substanţelor chimice industriale şi perfecţionarea sistemelor de diseminare. Dezvoltarea calitativă şi cantitativă a industriei chimice din toată lumea, inclusiv a materialelor sintetice complexe şi a celor cu folosire duală, face din ce în ce mai dificilă prevenirea şi protecţia împotriva acestei ameninţări.

3. Agenţii şi armele chimice – scurt istoric

Agentul chimic este definit ca substanţă chimică destinată a fi folosită în operaţiuni militare, cu intenţia de a ucide, de a produce afecţiuni severe sau de a scoate din luptă oamenii pe baza efectelor lor fiziologice.[13] Termenul exclude agenţii pentru controlul dezordinii publice, erbicidele, fumul şi flăcările.

În acelaşi timp, arma chimică reprezintă, pe rând sau simultan: (a) o substanţă chimică toxică sau o precursoare a sa, exceptând cazurile în care se intenţionează a fi folosită într-un scop ce nu este interzis de *Convenţia referitoare la armele chimice*; (b) o muniţie sau un dispozitiv special creat pentru a provoca moartea sau alte vătămări prin proprietăţile toxice ale acelor substanţe chimice specificate la litera (a), care ar putea fi eliberate ca urmare a folosirii acelei muniţii sau acelui dispozitiv; orice echipament creat special pentru a fi folosit în corelaţie directă cu folosirea muniţiilor sau dispozitivelor specificate la litera (b).[14]

Oamenii au utilizat „armele chimice" cu mult înainte de epoca modernă. De la imaginile intervenţiei divine în Sodoma şi Gomora din Noul Testament, la practicile secolelor VI-IV î.Ch. când, în Grecia, Persia, Asiria, se foloseau diverse amestecuri pe bază de plante (cornul secarei, plante din familia liliaceelor) la otrăvirea fântânilor

[12] Pernin, Christopher G.; Brian Nichiporuk; Dale Stahl; Justin Beck, Rick Radaelli-Sanchez, *op. cit.*, 2008, p. 30.

[13] *Chemical agent,* în „DOD Dictionary of Military and Associated Terms", ediţia 17 martie 2009, varianta on-line http://www.dtic.mil/doctrine/jel/doddict/data/c/10851.html.

[14] *Chemical weapon*, în „DOD Dictionary of Military and Associated Terms", ediţia 17 martie 2009, varianta on-line http://www.dtic.mil/doctrine/jel/doddict/data/c/10852.html.

şi a apelor curgătoare, omenirea a dovedit resurse nelimitate în dezvoltarea acestui tip de arme. Astfel, în timpul Războiului Peloponesiac (428-424 î.Ch.) şi în bătăliile purtate de armatele romane (sec. II-I î.Ch. şi I-II d.Ch.) au fost utilizate diverse obiecte incendiare, gaze sulfuroase şi soluţii caustice[15], iar „focul grecesc" (amestec de nitraţi, ţiţei, sulf şi bitum) a fost considerat „arma secretă" a Imperiului Bizantin, fiind folosit în bătălii navale. În Evul Mediu şi în perioada Renaşterii arabii au folosit vapori toxici şi substanţe somnifere, în asedii au fost catapultate butoaie cu substanţe incendiare[16], iar un secol mai târziu s-au folosit bombe, grenade şi diverse materiale inflamabile având în compoziţie arsenic şi diverse dispozitive ce conţineau sulf, mercur, terebentină, azotaţi.

În secolul al XVIII-lea a început fabricarea unor dispozitive perfecţionate ce conţineau compuşi pe bază de sulf, mercur, plumb, arsenic, precum şi substanţe cu efect halucinogen sau somnifer ca beladona, spânzul, brucina, etc. Secolul al XIX-lea a fost caracterizat prin intenţii nefinalizate de folosire a armelor chimice. În Războiul Crimeei (1854-1855), englezii intenţionau să folosească sulf şi cocs în asediul oraşului Sevastopol, iar în Războiul de Secesiune (1861-1865), a existat intenţia de utilizare a unor obuze cu clor.

Naşterea oficială a atacurilor cu muniţie chimică s-a produs în Primul Război Mondial (1914-1918), la 22 aprilie 1915, în Ypres (Franţa), unde trupele germane au folosit clorul împotriva combatanţilor francezi. Peste 5.000 de soldaţi au decedat şi alţi 1.500 au fost scoşi din lupă, provocând panică în rândul armatei franceze.[17] Cronologia acestor acţiuni este terifiantă:

- 31 mai 1915, pe frontul rus s-a folosit un amestec de clor şi fosgen, ceea ce a dus la moartea a 6.000 de combatanţi şi rănirea altor 3.000;
- iulie 1915, Argonne (Franţa), s-au folosit obuze cu bromură de benzil - obuze „T";
- martie 1916, Verdun (Franţa), s-au folosit obuze cu fosgen, cu efect letal;
- iulie 1916, Somme (Franţa), s-au folosit obuze cu acid cianhidric;
- martie 1917, a fost răspândit fosgen din avion;
- iulie 1917, Ypres (Franţa), a fost folosit pentru prima oară „gazul muştar" sau iperită (sulfură dietil diclorică), gaz vezicant persistent care atacă căile respiratorii şi provoacă arsuri puternice. Efectul psihologic a fost devastator;
- septembrie 1917, s-a utilizat pentru prima oară „gazul Clark" pe bază de arsenuri, care a provocat vomă şi greaţă, incapacitând soldaţii;
- 1918, au fost utilizate masiv obuzele cu încărcătură chimică.

[15] University of Leicester, *Archeologist Uncovers Evidence of Ancient Chemical Warfare*, în „Science Daily", 15th of January, 2009, http://www.sciencedaily.com/releases2009/01/090114075921.html.
[16] *A Brief History of Chemical and Biological Weapons-Ancient Times to the 19th Century*, http://www.cbwinfo.com/History/History.html.
[17] Idem.

Bilanțul folosirii substanțelor chimice în Primul Război Mondial a fost tragic: 1.300.000 victime, dintre care 100.000 căzuți pe câmpul de luptă şi sute de mii cu afecțiuni respiratorii sau urme de arsuri.[18]

Perioada interbelică (1919-1939) se caracterizează, de asemenea, prin folosirea armelor chimice în diverse conflicte armate: în luptele din Rif (1925, Marocul Spaniol) şi în Etiopia (1935-1936) a fost folosită iperita împotriva berberilor, respectiv a luptătorilor abisinieni; în războiul contra Chinei (1937-1941), japonezii au folosit atât iperita, cât şi lewisita. [19]

În cel de al Doilea Război Mondial (1939-1945), cu excepția unor situații izolate în Extremul Orient, nu s-au folosit arme chimice din cauza temerii reciproce a beligeranților. Fiecare parte angajată în conflict, deşi avea stocuri de agenți chimici (de exemplu tabun şi sarin), a evitat să folosească acest tip de arme în lipsa informațiilor certe asupra stocurilor aflate în posesia inamicului. Totuşi, în ciuda prevederilor *Tratatului de pace de la Versailles*, a *Tratatului cu privire la folosirea submarinelor şi gazelor toxice în conflicte* şi a unei rezoluții împotriva Japoniei adoptată de Liga Națiunilor în 14 mai 1938, armata japoneză a folosit frecvent arme chimice împotriva altor state asiatice.[20]

După cel de-al Doilea Război Mondial, în perioada Războiului Rece, cele două blocuri au depus eforturi semnificative pentru dezvoltarea cercetării şi producerea unor arme chimice mai sofisticate şi mai eficace. O cronologie a utilizării armelor chimice în secolul al XX-lea include atât conflicte armate dintre actori statali, cât şi acte teroriste sau accidente umane:

- 1963-1968, Egiptul a folosit iperita în Yemen, iar SUA au utilizat dioxina în Vietnam;

- 1973, în timpul războiului de Yom Kippur, israelienii au interceptat diferite materiale sovietice care au dovedit capacitatea URSS de a folosi arme chimice. De altfel, în războiul din Afganistan (1979-1983), sovieticii au experimentat produse chimice noi, dificil de decelat;

- 1975-1983, Vietnamul a folosit substanțe toxice împotriva rebelilor lao şi împotriva Cambogiei;

- 1982-1988, Irakul a folosit arme chimice în războiul Iran-Irak[21] (iperită, cianuri şi tabun) şi contra kurzilor şi şiiților din sud (iperită şi tabun)[22];

- 1987-1990, după 19 ani de întrerupere, SUA au reluat fabricarea armelor chimice binare dorind să recupereze întârzierea față de ruşi;

- 1968, în Utah (SUA), un avion Phantom a pulverizat accidental agentul toxic VX, omorând 6.000 oi;

---

[18] Heller, Charles E., *Chemical Warfare in World War I: The American Experience 1917-1918*, US Army Command and General Staff College, 1984, http://www.cgsc.army.mil/carl/resources/csi/Heller/HELLER.asp.

[19] A *Brief History of Chemical and Biological Weapons-Ancient Times to the 19th Century,* http://www.cbwinfo.com/History/History.html.

[20] Idem.

[21] Lafayette, Lev, *Who Armed Saddam?*, „World History Archives", 2002, http://www.hartford-hwp.com/archives/51/040 html.

[22] Idem.

- 1969, în Belgia a avut loc o deversare accidentală de iperită, provocând moartea peştilor şi focilor şi rănirea unor pescari;

- 1972, în Alaska (SUA), au murit 50 de reni din cauza sarinului depozitat în apele înghețate ale lacului din apropierea Fort Greely;

- 1990, în Libia, a izbucnit un incendiu, ale cărui cauze nu sunt cunoscute, la uzina Rabta, cel mai mare producător de arme chimice din lume;

- 1995, în Japonia, în atacul terorist al sectei Aum în metroul din Tokio a fost utilizat gazul toxic sarin, provocând moartea a 8 persoane şi intoxicarea a altor zeci;

- 2007, cel mai recent exemplu de folosire a agenților chimici este cel în care insurgenții irakieni au detonat câteva canistre de clor lichefiat în vehicule-capcană, provocând numeroase victime în Bagdad.

Se observă, aşadar, din istoria folosirii armelor chimice, că plaja acestora este oarecum restrânsă, cele mai folosite fiind iperita şi sarinul. Gama agenților chimici este însă mult mai largă, iar efectele lor – dramatice.

4. Tipuri de agenți folosiți în producția de arme chimice

Aproximativ şaptezeci de diferite substanțe chimice au fost folosite sau depozitate ca agenți chimici de război în timpul secolelor al XX-lea şi al XXI-lea. Aceşti agenți pot fi lichizi, gazoşi sau solizi. Agenții lichizi sunt, în general, volatili şi au presiune de vapori ridicată. Mulți agenți chimici sunt fabricați sub formă volatilă, astfel încât să fie dispersați rapid pe o suprafață mare. Astfel, proiectilele de artilerie sau rachetele, bombardamentele aeriene sau pulverizarea reprezintă cele mai eficiente mijloace de diseminare a acestor agenți.

Agenții chimici folosiți în producția de arme chimice sunt împărțiți în agenți toxici şi paralizanți, conform figurii următoare:

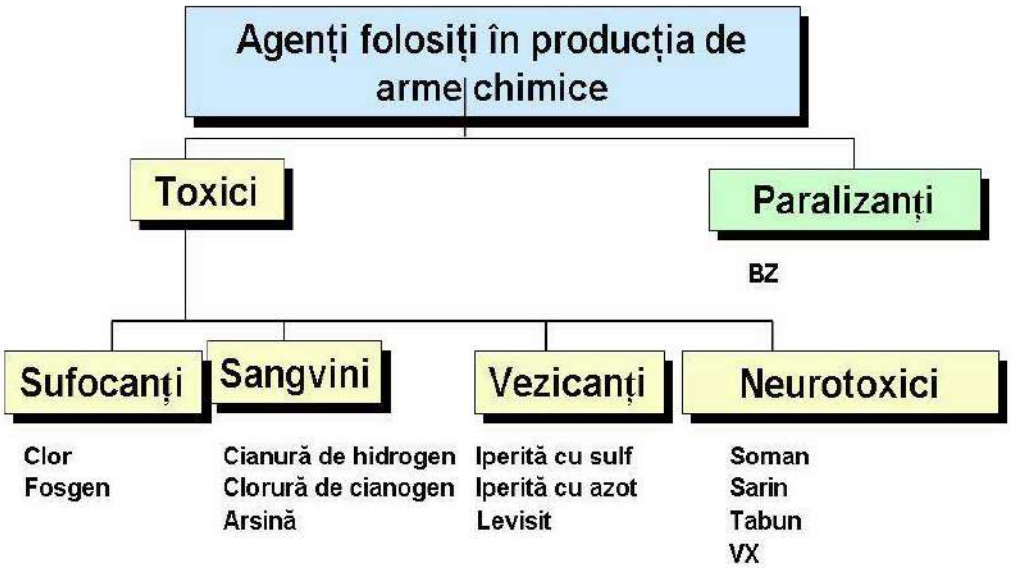

Figura nr. 2: Tipuri de agenți folosiți în producția de arme chimice conform Agenției Naționale de Control al Exporturilor

Agenţii toxici, la rândul lor, se împart în agenţi sufocanţi, sangvini, vezicanţi şi neurotoxici.[23]

Substanţele chimice sufocante produc, în general, moartea sau intoxicaţii grave prin inhalare, din cauza împiedicării contactului dintre oxigenul din aer şi hemoglobina din sânge. Ele sunt substanţe gazoase care se absorb la nivelul plămânilor şi duc la acumularea de lichid în plămâni, ceea ce provoacă înecarea propriu-zisă a victimelor. De exemplu, clorul este un gaz de culoare galben-verzuie, pe care o păstrează şi în starea lichidă, cu miros sufocant. Acesta este puternic iritant şi atacă plămânii, iar o concentraţie mai mare de 0,6% provoacă moartea.[24] Fiind un gaz sufocant, a fost folosit ca atare în Primul Război Mondial. Un alt exemplu este fosgenul (diclorura de carbonil), care este un compus chimic sub formă de gaz incolor, uşor lichefiabil, cu miros sufocant, puternic iritant la nivelul ochilor, foarte otrăvitor, întrebuinţat în industria coloranţilor, medicamentelor, dar şi ca gaz de luptă.[25]

Agenţii sangvini acţionează prin inhalare şi se distribuie în organism prin intermediul sângelui. Ei inhibă capacitatea celulelor sangvine de a utiliza şi transfera oxigenul. De exemplu, acidul cianhidric (HCN) sau clorcianul (clorură de cianogen) formează cu hemoglobina, lent şi în cantitate redusă, cianhemoglobina (compus ce nu transportă oxigenul) şi provoacă asfixia citotoxică (prin inhibarea respiraţiei celulare). Un alt agent sangvin este arsina (hidrogenul arseniat - AsH_3), care are o mare afinitate pentru hemoglobină, provocând hemoliza (distrugerea globulelor roşii ale sângelui), şi, în final, insuficienţă renală. Blocajul renal este cea mai gravă manifestare a otrăvirii cu arsină. Pot apărea leziuni permanente, în special la nivelul sistemului nervos central.[26]

Substanţele chimice vezicante sunt substanţe uleioase, ce acţionează prin inhalare de aerosoli sau prin contact cu pielea, producând ulceraţii care se vindecă greu. Ele pot fi dispersate sub formă de lichid sau de vapori şi pot persista mai multe zile la rând, acţionând cu efect întârziat. Ca exemple pot fi enumerate iperitele cu sulf, iperitele cu azot, lewisitele. Agenţii vezicanţi au fost testaţi pentru prima oară de Germania, în 1917, şi au fost folosiţi mai ales în războiul dintre Iran şi Irak, în anii 1980-1988. Expunerea la agenţi vezicanţi poate duce la orbire, leziuni permanente ale plămânilor şi, doar în unele cazuri, deces din cauza suprainfecţiilor, când o suprafaţă mare a pielii este afectată.

Cel mai comun reprezentant al acestei grupe este iperita (sau aşa-numitul „gaz muştar"), agent chimic foarte persistent, al cărui efect durează mai multe zile şi are un efect demoralizant asupra trupelor adversare.[27]

---

[23] *Istoria armelor chimice*, http://www.ancex.ro/upload/Istoria Armelor Chimice.

[24] Nenițescu, Costin D., *Chimie generală*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1985, pp. 662-665.

[25] Irwin, Will, *The Use of Poison Gas*, New York Tribune, 1915, http://net.lib.byu.edu/~rdh7/wwi/1915/chlorgas.html.

[26] McCafferty, Randall R.; Peter J. Lennarson, *Common Chemical Agent Threats: Blood Agents*, Medscape Today, http://www.medscape.com/viewarticle/431312_4.

[27] McCafferty, Randall R.; Peter J. Lennarson, *Common Chemical Agent Threats:Vesicants (Blister Agents*), Medscape Today, http://www.medscape.com/viewarticle/431312_3.

Substanţele chimice neuroparalizante atacă sistemul nervos central prin blocarea transmiterii influxurilor nervoase de la creier la organele efectorii, producând paralizia muşchilor locomotorii, respiratorii, precum şi a celui cardiac. Moartea survine în scurt timp de la contaminare ca urmare a sufocării. Neuroparalizanţii se absorb în sânge pe toate căile posibile: digestiv, respirator şi cutanat.

Acest tip de substanţe cuprind două grupuri, cu structură chimică asemănătoare: seria G şi seria V. Primii agenţi din seria G au fost tabunul (GA) şi sarinul (GB), sintetizaţi de Germania în anii '30, fiind urmaţi apoi de soman (GD) şi ciclosarin (GE şi GF). Dintre aceştia, tabunul persistă perioade scurte de timp, spre deosebire de soman şi ciclosarin, care au o persistenţă mai mare şi prezintă un pericol mai ridicat pentru piele. [28] Chimiştii din Marea Britanie au dezvoltat în anii '50 agenţii din seria V, mult mai letali şi mai persistenţi pe câmpul de luptă. Această serie conţine VE, VG, VM şi VX, cel mai cunoscut. [29]

Din grupul *agenţilor paralizanţi* putem nominaliza benzilatul de 3-chinuclidinil (BZ sau agentul „Buzz"). Acesta este un agent anticolinergic care afectează atât sistemul nervos central, cât şi cel periferic, producând invaliditate chiar şi la doze foarte mici. De obicei, este împrăştiat sub formă de aerosoli, principala cale de absorbţie fiind sistemul respirator, dar şi prin piele sau prin tractul gastrointestinal. Provoacă moartea prin paralizia muşchilor respiratori. BZ a fost utilizat experimental de către SUA în războiul din Vietnam. [30]

Pe de o parte, în perioada 1950-1960, cercetătorii din SUA implicaţi în programul de înarmare chimică au investigat o serie de *substanţe cu proprietăţi incapacitante*, inclusiv depresive, halucinogene (de exemplu LSD), droguri din gama beladonei (scopolamina) şi alţi derivaţi ai opiului. Această ultimă categorie se referă la droguri precum morfina, care acţionează asupra receptorilor din creier determinând eliberarea de endorfine, ce induc o stare de euforie. În anumite cantităţi, aceste droguri pot induce starea de somnolenţă sau de inconştienţă. Totuşi, doza de drog necesară pentru obţinerea efectului de invaliditate este foarte apropiată de doza letală, ceea ce nu recomandă folosirea lor ca arme. De exemplu, în octombrie 2002, forţele speciale ruse în operaţiunea de salvare de la teatrul din Moscova, gazul Kolokol-1, un derivat aerosolizat de fentanyl (drog cu o structură asemănătoare opiului), provocând moartea tuturor celor 42 de terorişti ceceni şi a 120 de persoane din cei 800 ostatici.

Pe de altă parte, s-a încercat găsirea unor agenţi mai sigur de manevrat de tipul armelor binare, în care precursorii pentru obţinerea agenţilor neuroparalizanţi sunt amestecaţi în muniţii înaintea folosirii lor. Un exemplu în acest sens sunt agenţii novichok (familie de agenţi neuroparalizanţi din seria V), dezvoltaţi în Uniunea Sovietică în perioada 1980-1990, de 5-8 ori mai agresivi decât VX, ce fac parte din a

---

[28] Huebner, Kermit D.; Jeffrey L. Arnold, *CBRNE - Nerve Agents, G-series: Tabun, Sarin, Soman*, , http://emedicine.medscape.com/article/831648-overview.

[29] Keyes, Daniel C.; Fernando L. Benitez; Larrisa I. Velez-Daubon, *CBRNE - Nerve Agents, V-series: VE,VG,VM,VX*, http://emedicine.medscape.com/article/831760-overview.

[30] Holstege, Christopfer P.; Jennifer S. Boyle, *CBRNE - Incapaciatating Agents, 3-Quinucidinyl Benzilate*, , http://emedicine.medscape.com/article/833155-overview.

3-a generație de arme chimice incluse în muniție binară. Structura chimică exactă a acestor produşi nu a fost făcută publică. [31]

Dat fiind accesul relativ facil la aceste substanțe, în comparație tehnologia biologică sau nucleară, precum şi efectele dramatice pe care armele chimice le au asupra ecosistemelor, de-a lungul timpului, comunitatea internațională a încercat să ia măsuri de limitare şi interzicere a acestora. La 29 aprilie 1997 a intrat în vigoare, cu forță executorie, *Convenția privind interzicerea dezvoltării, producerii, stocării şi utilizării armelor chimice şi distrugerea lor*. Convenția stipulează că statele care posedă arme chimice sunt obligate să distrugă complet stocurile într-o perioadă de maxim 10 ani, conform principiului „aceeaşi rată" (leveling out). La cinci ani după intrarea în vigoare a Convenției, trebuie să fie distruse 20% din stocuri, iar după şapte ani - 45%. Statele pot opta pentru o rată mai rapidă, însă numai în măsura în care procesul de distrugere nu afectează mediul înconjurător.[32] Convenția este semnată, în prezent, de 188 state[33], în timp ce Israel şi Myanmar au semnat documentul, dar nu l-au ratificat, iar Angola, Coreea de Nord, Egipt, Somalia şi Siria nu au semnat şi nici nu au ratificat Convenția[34].

În prezent, tendința este de a se încerca găsirea unor noi arme chimice, care să nu fie incluse în listele Convenției şi, în plus, care să nu poată fi detectate de echipamentul standard al NATO, dar să poată penetra echipamentul de protecție.

Concluzii

Analizele experților americani au demonstrat atât interesul grupărilor teroriste în achiziționarea şi folosirea armelor chimice, cât şi vulnerabilitatea statelor la acestea. [35] Armele chimice sunt mai periculoase decât cele convenționale nu numai pentru că sunt relativ uşor de fabricat şi de diseminat şi produc numeroase victime, ci şi pentru că ele contaminează zona în care au fost folosite, precum şi pe cei care vin în ajutorul victimelor. Mai mult, atacurile cu arme chimice pot genera un răspuns disproporționat deoarece percepția publică este că acest tip de arme sunt identice otrăvurilor, iar otrăvirea în lipsa unui antidot ridică noi probleme pentru potențialele victime.

Din cele mai recente evenimente, precum cele menționate anterior, folosirea acestui tip de arme dovedeşte natura improvizatoare a terorismului. Chiar dacă eficiența acestor arme nu poate fi comparată cu cea a celor convenționale, folosirea lor provoacă răni, haos şi traume psihologice importante. Din păcate, aceste atacuri, oricât de mare ar fi gradul de improvizație şi neregularitatea lor, demonstrează o

[31] *Istoria armelor chimice*, http://www.ancex.ro/upload/ISTORIA ARMELOR CHIMICE.

[32] *Convention on the Prohibition of the Development, Production, Stockpiling and Use of Chemical Weapons and on their Destruction (Chemical Weapons Convention)*, varianta on-line http://www.opcw.org/chemical-weapons-convention.

[33] Conform website-ului Organizației pentru Prohibiția Armelor Chimice, http://www.opcw.org/nc/about-opcw/member-states/?tx_opcwmemberstate_pi1%5BsortField%5D=0&tx_opcwmemberstate_pi1%5BsortReverse%5D=0&tx_opcwmemberstate_pi1%5Bpointer%5D=3.

[34] http://www.opcw.org/about-opcw/non-member-states/.

[35] Shea, Dana A., *Terrorism: Background on Chemical, Biological, and Toxin Weapons and Options for Lessening Their Impact*, CRS Report for Congress, 2004.

dorință continuă a teroriştilor de a-şi extinde capacitățile dincolo de limita armamentului convențional. Şapte dintre statele în care se înregistrează o importantă activitate teroristă cu impact intern şi internațional (Iran, Irak, Pakistan, Libia, Egipt, Africa de Sud, Afganistan) se află pe lista națiunilor cu program activ de dezvoltare a armelor chimice, chiar dacă majoritatea au ratificat Convenția împotriva armelor chimice.

Astfel, includerea problematicii armelor chimice pe agenda războiului împotriva terorismului sau a *războiului îndelungat* este deosebit de importantă. Parte dintre țările menționate că au ratificat sau nu Convenția şi continuă să dezvolte arme chimice sunt teatre de operații în lupta împotriva terorismului. Indiferent de opiniile privitoare la acest război, este evident că folosirea armelor chimice de către teroriști reprezintă o amenințare la adresa umanității care trebuie contracarată.

Bibliografie:

[1]. ****Convention on the Prohibition of the Development, Production, Stockpiling and Use of Chemical Weapons and on their Destruction (Chemical Weapons Convention)*, varianta on-line http://www.opcw.org/chemical-weapons-convention.

[2]. ****DOD Dictionary of Military and Associated Terms*, ediția 17 martie 2009, varianta on-line http://www.dtic.mil/doctrine/jel/doddict/data/c/10851.html.

[3]. ****Quadrennial Defence Review*, Department of Defense, United States of America, February 6, 2006, http://www.comw.org/qdr/qdr2006.pdf.

[4]. ****A Brief History of Chemical and Biological Weapons-Ancient Times to the 19th Century*, http://www.cbwinfo.com/History/History.html.

[5]. BORER, Douglas A.; Mark T. BERGER, *All Roads Lead to and from Iraq: the Long War and the Transformation of the Nation-State System*, în Third World Quarterly, Vol. 28, No. 2, Routledge – Taylor and Francis Group, 2007.

[6]. HELLER, Charles E., *Chemical Warfare in World War I: The American Experience 1917-1918*, US Army Command and General Staff College, 1984, http://www.cgsc.army.mil/carl/resources/csi/Heller/HELLER.asp.

[7]. IRWIN, Will, *The Use of Poison Gas*, New York Tribune, 1915, http://net.lib.byu.edu/~rdh7/wwi/1915/chlorgas.html.

[8]. LAFAYETTE, Lev, *Who Armed Saddam?*, „World History Archives", 2002, http://www.hartford-hwp.com/archives/51/040 html.

[9]. NENIȚESCU, Costin D., *Chimie generală*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1985.

[10]. PERNIN, Christopher G.; Brian NICHIPORUK; Dale STAHL; Justin BECK, Rick RADAELLI-SANCHEZ, *Unfolding the Future of the Long War. Motivations, Prospects, and Implocations for the US Army*, RAND Aroyo Center, 2008.

[11]. SHEA, Dana A., *Terrorism: Background on Chemical, Biological, and Toxin Weapons and Options for Lessening Their Impact*, CRS Report for Congress, 2004.

[12]. Agenția Națională de Control al Exporturilor, http://www.ancex.ro.

[13]. Medscape Today, http://emedicine.medscape.com.

ARMELE NELETALE ŞI PROTECŢIA INDIVIZILOR UMANI ÎN OPERAŢIILE MILITARE

Roxana SARCINSCHI*

The non-lethal weapons are part of the solutions regarding the preservation of human life during military conflicts. Still, there is no military conflict situation with zero probability of causing fatalities or proprieties damages, but using non-lethal weapons significantly reduce the number of such human and material losses. Unfortunately, it is almost impossible to predict their exact effects on humans due to the fact that each person is physically different and each environment has its specific conditions. That is why there is an acute need for create a specific legislation on using non-lethal weapons in concordance with the humanitarian and conflict international law.

Ultimele două decenii au adus transformări substanţiale atât în fizionomia pericolelor şi ameninţărilor la adresa securităţii, cât şi în modalităţile de răspuns la acestea. Astfel, încercând să echilibreze, pe de o parte, ameninţările şi efectul lor asupra oamenilor şi, pe de altă parte, răspunsul la ameninţări şi impactul asupra aceloraşi indivizi umani, statele au început să dezvolte şi să implementeze noi capacităţi neletale. Scopul este de a incapacita sursa ameninţării, fără a ucide, astfel încât aceasta să nu mai ameninţe pe nimeni. Problema ce reiese de aici se referă la protecţia indivizilor umani, combatanţi şi necombatanţi, din teatrele de operaţii. Deşi, în prezent, folosirea armelor neletale este insuficient reglementată la nivel internaţional, această problemă nu se află în afara legislaţiei umanitare. În special organizaţiile internaţionale de securitate încearcă să realizeze un consens deplin al comunităţii internaţionale în ceea ce priveşte condiţiile în care pot fi folosite astfel de capacităţi neletale.

1. Repere teoretice

Conform Departamentului American pentru Apărare, arma neletală este acea armă special creată şi angajată iniţial pentru incapacitarea personalului sau a materialelor, ale cărei efecte includ reducerea la minimum a numărului victimelor şi a leziunilor, precum şi a distrugerilor nedorite ale proprietăţilor şi mediului înconjurător.[1] Terminologia ce desemnează astfel de arme variază de la *arme mai puţin letale* (less-lethal weapons), *arme mai puţin decât letale* (less-than-lethal weapons) la *arme neletale* (non-lethal weapons) şi *arme nemortale* (non-deadly weapons), însă efectele urmărite sunt aceleaşi ca în definiţia de mai sus.

Conform specialiştilor militari[2], există câteva condiţii pentru care folosirea forţei letale este contraindicată de către obiectivele operaţionale. Din păcate, de vreme ce multe dintre operaţiile de intensitate scăzută implică ameninţarea cu acte

* **Chimist, Fundaţia MEDICOR**

[1] *Nonlethal Weapon,* în „DOD Dictionary of Military and Associated Terms", ediţia 17 martie 2009, varianta on-line http://www.dtic.mil/doctrine/jel/doddict/data/n/11245.html.

[2] Suhajda, Joseph M., Non-*Lethal Weapons for Military Operations Other than War*, 1997, http://www.fas.org/man/dod-101/sys/land/.

violente, militarul, diplomatul, observatorul sau voluntarul sunt încă în pericol. Armamentul neletal reprezintă în acest context o posibilitate eficientă de a realiza echilibru între letalitate şi eficienţa răspunsului la ameninţare. Pentru a fi eficientă, arma neletală trebuie să corespundă în primul rând criteriului compoziţiei.[3] Utilizarea fezabilă în teatrul de operaţii depinde de calitatea armei de a fi portabilă şi uşoară, dar şi de a fi sigură pentru cel care o foloseşte. În plus, deşi militarul este instruit special pentru folosirea armamentului neletal, cel care foloseşte o astfel de armă trebuie să fie conştient de mediul în care se află deoarece utilizarea armei depinde în primul rând de amploarea ameninţării şi nu de existenţa în sine a acesteia.

Un alt criteriu important pentru orice armă neletală este capacitatea acesteia de a opri efectiv o persoană fără a o ucide sau a-i provoca răni permanente.[4] Indivizii umani diferă ca structură fizică şi psihică şi, de aceea, este posibil ca aceeaşi armă să fie eficientă atunci când este folosită împotriva anumitor persoane şi ineficientă în cazul altora. De asemenea, unele persoane pot fi doar incapacitate de efectele unei astfel de arme, în timp ce altele pot fi chiar ucise.

Criteriile de mai sus sunt esenţiale pentru crearea unei arme neletale fezabile. Puterea acesteia trebuie să fie variabilă, iar militarul care o foloseşte trebuie să fie instruit astfel încât să determine, în funcţie de amploarea ameninţării, intensitatea la care aceasta va fi folosită. Nivelul optim pentru o astfel de armă este acela la care neutralizează imediat ameninţarea, dar doar pentru o anumită perioadă de timp şi fără efecte adverse.

Istoria armelor neletale, deşi nu este îndelungată, este marcată de momente deosebit de interesante. Conform legendelor urbane, în 1990, în cursul invaziei americane în Panama, militarii americani au instalat un sistem stereo de mari dimensiuni şi au „bombardat" cu muzică rock sediul diplomatic în care se refugiase dictatorul Manuel Noriega până când acesta s-a predat.

Cel mai important eveniment în istoria armelor neletale este considerat a fi operaţiunea *United Shield* din Somalia (1995). Aici, pentru prima dată, forţele americane (US Marine Corps 13th Marine Expeditionary Unit) au fost echipate şi antrenate să utilizeze mijloace neletale de luptă. Arsenal american de acelaşi tip a fost angajat şi în Operatiunea *Restore Hope Democracy* din Haiti (1995-1996). ONU a folosit tehnologie neletală în anii 1996 şi 1997 în *Joint Endeavour* din Bosnia. De asemenea, în timpul operaţiunii *Desert Storm*, a fost folosit un armament electromagnetic (bomba cu fibre cu conţinut de carbon-grafit) transportat cu rachetele de croazieră Tomahawk.[5]

În anul 2001, US Marine Corps au făcut publică dezvoltarea unei noi tehnologii neletale, de natură energetică, denumită *Active Denial System*, un dispozitiv cu microunde capabil să încălzească învelişul exterior al unei ţinte individuale sau de grup până la aproximativ 54°C în cel mult 2 secunde, cauzând dureri de nesuportat. Sistemul este considerat neletal deoarece subiecţii se pot feri de

[3] Idem.
[4] Idem.
[5] Lewer, Nick, *Non Lethal Weapons*, Forum for Applied Research and Public Policy, 1999, apud Simona Miclăuş şi Mihai Moga, *Tehnologiile neletale in conflictele militare contemporane*, Revista Academiei Forţelor Terestre, nr. 2/2001, ediţia on-line.

această undă, iar dispozitivul produce arsuri grave doar după o expunere de câteva secunde.

Un alt moment important în istoria armelor neletale este publicarea în anul 1996 de către Robert J. Bunker a raportului intitulat *Non-Lethal Weapons: Terms and References* (Armele neletale: termeni şi referinţe), ce identifică 17 categorii de arme neletale (acustice, acustice şi optice, antiletale, antiplante şi antirecolte, de tip barieră, de tip injectori biotehnici, de tip gaze biotehnice, electrice, electromagnetice, halucinogene, de tip hologramă, de tip marker, obscure, optice, de tip proiectil, reactive, de tip agent pentru controlul mulţimilor), precum şi cinci grupe de concepte folosite în studiul acestora (etice, funcţionale, operaţionale, fiziologice şi teoretice).[6]

În lucrările mai recente, începând cu anul 2000, armele neletale au fost clasificate atât după funcţie, cât şi după tehnologia implicată.[7] Astfel, după funcţie, armele neletale pot fi:

1) antipersonal, destinate controlului mulţimilor, incapacitării personalului sau stopării accesului acestuia;
2) antimaterial, destinate stopării accesului autovehiculelor, incapacitării vehiculelor, navelor sau clădirilor şi dezafectării clădirilor.[8]

În funcţie de tehnologia implicată, armele neletale pot fi:

1) antipersonal, cu tehnologie:
   - acustică: câmpuri sonore, infrasunete, sunete de joasă frecvenţă;
   - biologică: inhibitori nervoşi;
   - chimică: agenţi adezivi, bariere, agenţi de calmare, halucinogene, iritante, lubrifianţi, neuroblocanţi, neuroinhibitori, agenţi de etichetare;
   - electromagnetică: salve electronice, impulsuri electromagnetice de mare putere, microunde;
   - cinetică: muniţie de încurcare, proiectile nepenetrante, tunuri cu apă;
   - optică: lasere de joasă energie, muniţie optică, obscurizanţi, lumini stroboscopice.
2) antimaterial, cu tehnologie:
   - acustică: infrasunete;
   - biologică: microbi biodeterioratori;
   - chimică: agenţi adezivi, agenţi supercaustici, agenţi de contaminare, agenţi de friabilizare, lubrifianţi;
   - electromagnetică: particule conductoare, fascicule direcţionate de energie sau particule, impulsuri electromagnetice nenucleare, impulsuri electromagnetice de mare putere, microunde;
   - cinetică: elemente ceramice, muniţie de capturare;

[6] Bunker, Robert J. (ed.), *Nonlethal Weapons: Terms and References*, INSS Occasional Paper 15, USAF Institute for National Security Studies, 1996.
[7] Santenet V., E. Law, *Legal Issues Concerning Military Use of Non-Lethal Weapons*, Murdoch University Electronic Journal of Law, no. 2, 2000, apud Simona Miclăuş şi Mihai Moga, *op. cit.*, 2001.
[8] Idem.

- optică: lasere de mare energie, lasere de joasă energie, muniție optică, obscurizanți.[9]

Cercetările în domeniu s-au înmulțit după anul 2003, când eşecul ONU în Somalia a plasat problema armelor neletale în centrul atenției comunității internaționale. În SUA, Pentagonul a alocat fonduri considerabile şi multe companii s-au implicat în cercetarea şi dezvoltarea acestui tip de armament. S-a încercat amplificarea efectelor tradiționalelor gaze lacrimogene şi iritante, cercetarea conducând ulterior la crearea unei noi clase de arme chimice neletale, denumită „rău mirositoare". Folosind diferite alimente perisabile, carcase de animale, sânge, sulf etc., cercetătorii au creat mirosuri care provoacă subiecților umani ameteală, stare de vomă, dezorientare şi panică. În câmp deschis, însă, vântul şi căldura au amplificat puterea acestor arme, având efect de bumerang asupra lansatorilor. De aceea, s-a continuat cercetarea, identificându-se substanțe care induc o stare de uşoară sedare, dar nu produc hipnoză, comă sau moarte.

În studiile de specialitate au fost evidențiați următorii compuşi cu înalt potențial de utilizare ca arme neletale antipersonal:[10]

Clasa de substanțe active (narcotice/stupefiante)	**Nume uzual al medicamentelor din această clasă**	**Efect**
Benzodiazepine	Valium	Efect calmant, adesea folosite pentru tratarea anxietății, insomniei şi epilepsiei
Blocanți ai receptorilor alfa-2 adrenergici	Precedex	Efect sedativ, adesea utilizați în combinație cu anestezic
Inhibitori selectivi ai recaptării de serotonină	Prozac, Zoloft	Efect calmant, adesea folosiți în tratarea depresiei şi comportamentului obsesivo-compulsiv
Blocanți ai receptorilor opioizi şi μ	Morfina	Efect narcotic, adesea utilizați ca analgezici, produc sedare şi stare euforică
Combinații anestezice ale sistemului nervos	Fentanyl Ketamină	Efect neuroleptic, induce stări în care reflexele şi tonusurile musculare rămân intacte, dar pacientul este tranchilizat, sedat, detaşat mintal şi indiferent
Blocanți ai receptorilor care eliberează corticotropina	Hormoni peptidici	Efect calmant, folosiți pentru a uşura stresul şi anxietatea, în special după intervenții chirurgicale

Figura nr. 1: Substanțe care sunt considerate a avea un potențial maxim dacă sunt utilizate ca arme neletale[11]

Se speculează că, în laboratoarele US Air Force, cercetătorii produc arme chimice neletale, informal numite „teoretice", care implică descărcarea unor hormoni sexuali feminini către forțele inamice pentru a provoca atracție între militari, inducând comportament homosexual.[12]

---

[9] Idem.

[10] Lombardo, Ingrid, **Chemical Non-Lethal Weapons – Why the Pentagon Wants Them and Why Others Don't,** CNS, Monterey Institute of International Studies, 2007, http://cns.miis.edu/stories/070608.htm.

[11] Idem.

[12] Bransten, Jeremy, *US-Pentagon Unveils the Next Generation of Non-Lethal Weapons*, GlobalSecurity.org, 2007.

Pentru a proteja viețile oamenilor, ca alternativă la armele de foc şi de nimicire în masă utilizate în prezent, cercetarea şi dezvoltarea au fost axate pe armele antimaterial care acționează asupra tehnicii de luptă, devenind şi agenți de blocaj psihic – este vorba despre şocul resimțit de combatanți la observarea efectelor distructive asupra armamentului folosit.

2. Protecția indivizilor umani şi reglementări ale folosirii armelor neletale

Forța letală nu este dezirabilă mai ales într-un scenariu de menținere a păcii deoarece există posibilitatea escaladării conflictului. De aceea, este necesară utilizarea armamentului neletal, fiind astfel asumată responsabilitatea de a proteja atât forțele combatante, cât şi civilii din teatrul de operații.

Încă din anul 1994 a fost propus conceptul de *responsabilitate suverană de a proteja civilii*, în cadrul *Strategiei Yokohama* şi *Planului de Acțiune pentru o lume mai sigură*, însă doar în contextul problemelor ecologice şi al dezastrelor naturale.[13] Ulterior, în anul 2001, Comisia Internațională pentru Intervenție şi Suveranitate Statală elaborează raportul *Responsabilitatea de a proteja*, ce stabileşte obiectivele de bază pe care trebuie să le atingă orice abordare referitoare la intervențiile prin care se doreşte protejarea oamenilor:

- stabilirea unor reguli, proceduri şi criterii clare pentru a determina dacă, când şi cum se va interveni;
- stabilirea legitimității intervenției militare, atunci când aceasta este necesară şi după ce toate celelalte abordări au eşuat;
- asigurarea că intervenția militară, atunci când este necesară, urmăreşte doar scopurile propuse, este eficientă şi au fost luate măsurile necesare pentru a reduce costurile umane şi cele instituționale;
- sprijinirea, dacă este posibil, a eliminării cauzelor conflictului, în timp ce sunt îmbunătățite condițiile pentru o pace durabilă. [14]

În anul 2004, Adunarea Generală a ONU a adoptat *Raportul A/59/565* ce analizează schimbările intervenite în mediul internațional de securitate de la înființarea organizației. În finalul acestuia se concluzionează că instituțiile de securitate colectivă s-au dovedit ineficiente în gestionarea abuzurilor asupra drepturilor omului, fiind importantă corelarea conceptului de responsabilitate statală şi internațională de protecție a civililor în fața efectelor războiului şi abuzurilor cu dreptul de suveranitate şi de neintervenție.[15]

Referitor strict la armele neletale, în anul 1999, NATO a adoptat *NATO Policy on Non-Lethal Weapons* (Politica NATO referitoare la armele neletale), iar în anul următor, în cadrul Inițiativei privind Capacităților de Apărare, a lansat *Non-Lethal*

---

[13] Sarcinschi, Alexandra, **Operațiile de stabilitate şi securitatea umană**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2008, pp. 25-26.

[14] International Commission on Intervention and State Sovereignty, *The Responsibility to Protect - Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty,* December 2001, http://www.iciss.ca/report2-en.asp, apud: Sarcinschi, Alexandra, *op. cit.*, 2008, p. 26.

[15] UN General Assembly, *Fifty-ninth session Agenda item 55 Follow-up to the outcome of the Millennium Summit – A/59/565*, p. 23, http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/602/31/PDF/N0460231.pdf?OpenElement, apud: Sarcinschi, Alexandra, *op. cit.*, 2008, p. 27.

Weapons Road Map (Foaia de parcurs pentru armele neletale) cu scopul introducerii efective a acestui tip de armament în operațiile Alianței. Conform documentelor NATO, armamentul neletal este destinat îmbunătățirii capacității forțelor aliate de a realiza următoarele obiective:

- finalizarea misiunilor militare în situații şi condiții în care folosirea forței letale, deşi nu este interzisă, nu este necesară sau dorită;
- descurajarea, întârzierea, prevenirea sau răspunsul la activități ostile;
- limitarea sau controlul escaladării;
- îmbunătățirea protecției forței;
- respingerea sau incapacitarea temporară a personalului;
- dezactivarea echipamentelor sau facilităților;
- scăderea costurilor reconstrucției post-conflict.[16]

În sprijinul acestor eforturi, Organizația pentru Cercetare şi Tehnologie a NATO a creat trei grupuri de lucru pe problematica armelor neletale: Grupul Sisteme şi Analize SAS-035, ce a publicat în anul 2004 raportul *Non-Lethal Weapons Effectiveness Assessment* (Evaluarea eficacității armelor neletale); Grupul Sisteme şi Analize SAS-040, ce a publicat, în acelaşi an, *Long-Term Scientific Study on Non-Lethal Weapons and Future Peace Enforcement Operations* (Studiu ştiințific pe termen lung asupra armelor neletale şi viitorului operațiilor de impunere a păcii); Grupul Factori Umani şi Medicină HFM-073, al cărui raport *The Human Effects of Non-Lethal Technologies* (Efectele umane ale tehnologiilor neletale) a fost publicat în anul 2006.

Se observă că legislația referitoare la utilizarea armelor neletale nu este clar delimitată. Cu toate acestea, cercetarea şi dezvoltarea, procurarea şi angajarea acestui tip de armament sunt reglementate atât prin tratatele, convențiile şi legislația internațională existente, în special de legile conflictului armat, cât şi prin legislația națională. De asemenea, aceste aspecte sunt reglementate, în funcție de situație, prin Regulile de angajare specifice operațiilor militare.

Concluzii

Problematica armelor neletale nu poate fi analizată decât printr-o abordare multidisciplinară riguroasă, care să includă elemente tehnice, juridice şi medicale, deoarece dezvoltarea şi utilizarea acestor arme aduc în discuție o gamă largă de aspecte: de la cele legate de chimie, biologie şi medicină, utile în dezvoltarea armelor şi agenților neletali, până la cele etice şi juridice, determinate de folosirea acestor arme. Complexitatea problematicii de față este evidentă nu numai prin efectele pe care armele neletale le pot avea, ci şi prin implicațiile pe care utilizarea acestora le pot determina în ceea ce priveşte folosirea celorlalte tipuri de armament, subminând reglementările existente în domeniul armelor CBRN prin extinderea scalei de „neletalitate".

Pentru a evita situațiile în care efectul armelor neletale este contrar obiectivelor, iar securitatea şi protecția cetățenilor sunt amenințate, este necesară

[16] North Atlantic Treaty Organization, *NATO Policy on Non_lethal Weapons*, Press Statement, October 13, 1999, http://www.acronym.org.uk/dd/dd40/40nato.htm.

existența unui echilibru stabil între cele două obiective principale aflate în competiție: pe de o parte, probabilitatea scăzută a victimelor sau a lezării permanente şi distrugeri nedorite minime, iar pe de altă parte, probabilitatea înaltă a obținerii efectelor dorite.

Aşadar, dezvoltarea şi exploatarea tehnologiilor şi echipamentelor neletale de scoatere din luptă, a armelor de acest tip, vor putea oferi factorilor de decizie o alternativă la armele de foc şi de nimicire în masă utilizate în prezent, fiind deosebit de important ca inamicul să fie învins protejând viețile oamenilor.

Bibliografie:

[1]. ****DOD Dictionary of Military and Associated Terms*, ediția 17 martie 2009, varianta on-line http://www.dtic.mil/doctrine/jel/doddict/data/c/10851.html.

[2]. BRANSTEN, Jeremy, *US-Pentagon Unveils the Next Generation of Non-Lethal Weapons*, GlobalSecurity.org, 2007.

[3]. BUNKER, Robert J. (ed.), *Nonlethal Weapons: Terms and References*, INSS Occasional Paper 15, USAF Institute for National Security Studies, 1996.

[4]. LOMBARDO, Ingrid, *Chemical Non-Lethal Weapons – Why the Pentagon Wants Them and Why Others Don't*, CNS – Monterey Institute of International Studies, 2007, http://cns.miis.edu/stories/070608.htm.

[5]. SARCINSCHI, Alexandra, **Operațiile de stabilitate şi securitatea umană,** Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2008.

[6]. SUHAJDA, Joseph M., Non-*Lethal Weapons for Military Operations Other than War*, 1997, http://www.fas.org/man/dod-101/sys/land/.

[7]. North Atlantic Treaty Organization, http://www.nato.int.

[8]. United Nations, http://www.un.org.

DOCUMENTELE DE LUCRU ALE CONSILIERULUI JURIDIC - ANEXA JURIDICĂ

Roland-Dorian ENE*

The work of knowledge and application of rules compliance with international law of armed conflict represents a real form of insurance to military operations since his important contribution to achieving their goals in terms of legal; it is a "insurance" in original meaning of the word that the " implementation security ", guaranteeing boatmasters and nature that their actions are legal and that there will be held accountable for their deeds committed in accordance with laws and customs war. The plans of all operations must be a legal annex to the elements that include: civil targets under protection, work and forces dangerous installations containing; goods with cultural immunity; localities and areas go's; localities and health and safety areas, the location of camps prisoners and civilians admitted to hospital, the 9 bodies and civil defense; routes to transport communications health; nature and status regime means of war; procedures for non-hostile relations with the enemy by notifications and agreements provided for the Convention; the procedure to lift the immunity property in the event of military necessity; the blueprint for persons and goods protected; procedures conduct on the injured, prisoners, dead; cooperation with humanitarian bodies; disciplined disciplinary offences And offences; conditions under which it could resort to reprisals; the rules of engagement and conduct tactics, etc.

În armata României, ca în majoritatea armatelor moderne, comandantul forţelor angajate în acţiuni militare este investit cu responsabilitatea respectării dreptului aplicabil în conflictele armate. Multitudinea şi dinamica schimbării normelor juridice, în materie de drept public şi internaţional, faptul că multe din normele juridice ale dreptului internaţional aplicabil în conflictele armate lasă la latitudinea comandanţilor aprecierea oportunităţii aplicării lor, impune asistenţa juridică a factorilor de răspundere.

Este nevoie de o viziune globală asupra cadrului legislativ şi a dreptului internaţional aplicabil în conflictele armate, viziune pe care nu o poate avea decât un specialist în domeniu. Ca urmare, după 1990, luându-se model armatele occidentale şi revenindu-se la tradiţiile armatei române în domeniu, s-au instituit compartimentele juridice în cadrul comandamentelor marilor unităţi tactice şi operative.

Protocolul Adiţional nr.I /1977, la articolul 82 prevede necesitatea existenţei consilierilor militari la eşaloanele cu rang de mare unitate tactică şi mai mare, dar nu exlude posibilitatea funcţionării acestora şi la eşaloanele mai mici. În practica armatei române, la nivel de unitate militară, funcţia de consilier juridic este îndeplinită, prin cumul, de ofiţeri de comandă şi de stat major cu studii sau instruiţi anume în acest domeniu.

* **Locotenent-colonel, doctorand, Departamentul pentru relaţia cu Parlamentul şi informare publică**

Experiența participărilor armatei române la misiunile militare internaționale, de menținere sau impunere a păcii, a demonstrat utilitatea consilierilor juridici la nivelul unităților (subunităților) militare.

În trecut, consilierii juridici au fost prioritar angajați în soluționarea problemelor de drept administrativ, pentru susținerea intereselor armatei în litigiile în care aceasta era parte, preocuparea pentru extinderea activității acestora în domeniul dreptului conflictelor armate fiind de dată recentă.

Faptul că în perioada postbelică, până în decembrie 1989, în armata noastră nu s-a urmărit cunoaşterea şi aplicarea dreptului conflictelor armate, insuficienta implementare, în regulamentele militare generale şi de luptă, a normelor dreptului umanitar internațional, face dificilă asistența juridică pe timpul conflictelor armate.

Un singur consilier juridic militar, la nivel de mare unitate, nu poate oferi asistență juridică tuturor combatanților. În aceste condiții, asistența juridică, pe timpul conflictului armat, capătă eficiență, dacă anterior, pe timp de pace, consilierul juridic a coordonat pregătirea, în domeniul dreptului umanitar internațional, a militarilor din compunerea marii unități (unității).

Pe timp de pace este necesar ca specialiştii în dreptul conflictelor armate să aprofundeze cunoştinţele militare şi tehnica de lucru pe care ofițerii de comandă şi de stat major le aplică pentru planificarea, organizarea şi conducerea acțiunilor de luptă.

Astfel, pe durata conflictelor armate, consilierii juridici să fie *interlocutori utili* pentru comandanții şi colaboratorii acestora, deziderатul comun fiind îndeplinirea misiunii fără încălcarea normelor de drept. O solidă pregătire militară a consilierului juridic este reclamată şi de faptul că reglementările juridice specifice conflictelor armate trebuie aplicate corect şi oportun în situațiile complexe care caracterizează operația (lupta) modernă.

Neintegrarea consilierului juridic în cadrul militar de acțiune ar diminua încrederea comandantului în soluțiile juridice formulate de acesta. *Asistența juridică nu trebuie să intervină tardiv ca un drept de "veto", ci constructiv şi oportun* pe timpul elaborării deciziei, astfel încât ordinul comandantului să se încadreze în litera şi spiritul legilor naționale, în prevederile regulamentelor, să nu violeze regulile de angajare militară stipulate în dreptul internațional aplicabil în conflictele militare.[1]

Asistența juridică nu limitează dreptul comandantului de a adopta, pe propria răspundere, decizii oportune şi optime pentru îndeplinirea misiunii primite de la eşalonul superior. Când comandantul nu ține seama de propunerile fundamentale ale consilierului juridic şi violează grav dreptul internațional aplicabil în conflictele armate, consilierul este obligat să raporteze superiorului său pe linia specialității sale. Responsabilitatea consilierului juridic poate fi reclamată când dă un aviz eronat, refuză fără motive temeinice să asigure asistență juridică sau în caz de neglijență. Instituirea unui regim de responsabilitatea pentru consilierul juridic are menirea de a asigura autoritatea morală şi personală a acestuia, să confere o mai mare eficacitate asistenței juridice pe care o desfăşoară.

Consilierul juridic are obligația de a raporta comandantului, imediat după ce a luat la cunoştință, despre producerea unor încălcări ale normelor dreptului intern şi

[1] Cf.Iordache Constantin, **Drept Operațional**, Editura U.N.Ap.Bucureşti, 2003, p.45.

internațional aplicabil în conflictele armate în fâşia (zona) sa de responsabilitate. Comandantul, personal sau prin statul major, are responsabilitatea juridică de a lua măsurile necesare pentru încetarea violărilor în acest domeniu, de a dispune măsuri disciplinare.

1. Obiectivele asistenței juridică pe timpul conflictelor armate

- asigurarea îndeplinirii misiunilor fără încălcarea normelor de drept;
- realizarea concordanței dintre necesitățile militare şi restricțiile impuse de reglementările juridice specifice (interne şi internaționale) în vigoare;
- discriminarea în selectarea obiectivelor şi limitarea pierderilor colaterale;
- realizarea proporționalității dintre mijloacele şi metodele folosite şi necesitățile militare;
- prevenirea exceselor şi represaliilor pe timpul ducerii acțiunilor militare şi eliminarea crimelor, distrugerilor şi suferințelor.

Dreptul operațional introduce, în procesul decizional militar, unele limitări ce constau în constrângeri, restrângeri sau recomandări în plan acțional.

Obligațiile se referă la ceea ce trebuie să facă combatanții şi sunt temporale, spațiale şi acționale. Acestea se regăsesc în conținutul planului de operații şi al directivei comandantului (ordinul de operații).

Restricțiile se referă la ceea ce nu are voie să facă combatantul şi pot fi sociale, morale, juridice, religioase. Restricțiile sunt prohibite şi, de regulă, nu se includ în conținutul planului de operații (ordinul de operații).

Constrângerile îl obligă pe subiect la săvârşirea unei acțiuni, restrângerile îl obligă să se abțină de la săvârşirea acțiunii, iar recomandările lasă la aprecierea acestuia alegerea unei conduite. Ca urmare, pentru a asigura o asistență juridică eficientă, se vor avea în vedere toate aceste limitări, prioritare fiind cele referitoare la:

- ostilitățile militare, în general;
- conducerea marilor unități, a unităților şi subunităților;
- comportamentul față de persoane şi bunuri în timp de război;
- tratamentul ce se acordă victimelor conflictelor armate;
- administrarea şi ordinea în teritoriile ocupate.

O competentă asistență juridică, pe timpul conflictelor armate, dă comandantului, statului major, comandanților de unități, convingerea că acțiunile militare desfăşurate sunt legitime şi nu vor fi sancționați pentru comiterea unor crime de război. Prin aceasta se amplifică demnitatea, onoarea şi prestigiul moral al armatei. Doctrina pentru operații întrunite a Armatei României prevede responsabilitatea compartimentului juridic de a-l consilia pe comandant în scopul asigurării legalității actului de comandă.

Această prevedere nu trebuie să conducă automat la concluzia că asistența juridică se rezumă exclusiv la consilierea comandantului întrucât acesta adoptă deciziile şi conduce acțiunile militare prin activitatea întrunită a compartimentelor comandamentului, în cadrul căruia se realizează următoarele tipuri de relații organizatorice: ierarhice, funcționale, de stat major, de cooperare şi de control.

Ca urmare, pe timpul asistenței juridice, compartimentul (consilierul) juridic se va afla, în relații funcționale cu compartimentele comandamentului care au atribuții pe linia aplicării dreptului conflictelor armate. Aceste relații se vor concretiza în transmiterea de către consilierul juridic a unor reglementări, indicații, proceduri şi prescripții din domeniul specialității sale.

Un singur consilier juridic poate acoperi nevoile de asistență juridică în condițiile în care ofițerii statului major au pregătirea juridică necesară aplicării în domeniul lor de activitate a normelor de drept al conflictelor armate.

De regulă, comandanții (compartimentele statelor majore) apelează la consilierul juridic pe timpul planificării acțiunilor militare, asistența juridică având un caracter constructiv şi preventiv. Consilierul juridic nu intervine pentru a da avizul după finalizarea concepției (deciziei), planului şi ordinului de acțiune.

Consilierul juridic nu adoptă o atitudine de aşteptare a solicitărilor sprijinului de specialitate, el intervine pentru stabilirea obiectivelor; alegerea mijloacelor de luptă şi determinarea procedeelor şi măsurilor necesare îndeplinirii misiunii; pentru rezolvarea spețelor unde se încalcă normele de drept intern şi internațional.

Activitatea consilierului juridic pe timpul planificării acțiunilor militare se rezumă, în principal, la:

- participarea la orientarea personalului implicat în planificare, executată de comandant sau şeful de stat major;
- analizarea situației din domeniul său de responsabilitate, concomitent cu pregătirea estimărilor ce vizează limitările impuse de dreptul conflictelor armate asupra îndeplinirii misiunii;
- colaborarea cu compartimentele statului major, în primul rând cu compartimentul operații, pentru elaborarea cursurilor acțiunilor militare (selectarea cursului optim), pentru a respecta concepția eşalonului superior de îndeplinire a misiunii cu mijloacele disponibile, în condițiile respectării dreptului conflictelor armate;
- prezentarea estimărilor (concluziilor, recomandărilor şi propunerilor) referitoare la:
  - delimitarea obiectivelor militare de cele civile;
  - metodele şi mijloacele de luptă admise de dreptul umanitar internațional, ce pot fi utilizate pentru îndeplinirea misiunii;
  - asigurarea protecției victimelor de război (prizonieri, bolnavi, răniți);
  - modul de informare şi cooperare cu marile unități vecine şi cu autoritățile civile din zona acțiunilor de luptă;
  - atitudini ce trebuie adoptate față de mijloacele şi personalul ce se bucură de protecție specială, conform reglementărilor internaționale în vigoare (formațiuni sanitare, personal religios etc.);
  - alte date pe care le consideră necesare sau sunt solicitate de statul major;

- întocmirea şi actualizarea documentelor de conducere (informare) specifice compartimentului său;
- acordarea avizului juridic concepției operației (concretizată în decizia comandantului), planului şi ordinului de operații (acțiune);
- asistența celorlalte compartimente ale statului major pentru întocmirea corectă, din punct de vedere juridic, a documentelor de conducere şi informare, o atenție deosebită acordându-se jurnalului acțiunilor militare.

Compartimentul (consilierul) juridic întocmeşte şi actualizează următoarele documente de conducere şi informare:

- planul de acțiune (sprijin) al compartimentului, ca anexă la planul de operații (ordinul de operații);
- planul de activitate al compartimentului;
- raportul de informare a comandantului (datele, estimările, concluziile şi propunerile); principalele elemente generale stipulate în raportul de informare se prezintă în anexa nr. 1;
- informarea de specialitate a unităților subordonate şi a marilor unități cu care se cooperează;
- documente diverse referitoare la cunoaşterea zonei de responsabilitate, a actelor normative în vigoare etc.

A. Planul de acțiune (sprijin) al compartimentului juridic este documentul care stă la baza asistenței juridice, pe timpul operației (luptei), constituind suportul juridic al deciziei comandantului, al ordinelor şi dispozițiilor date pe timpul pregătirii şi ducerii operației (luptei).

Acest document se întocmeşte atât sub formă grafică (pe hartă) cât şi sub formă de text.

A.1 Partea grafică a planului de acțiune al compartimentului juridic cuprinde informații şi date de natură juridică referitoare la:

- obiectivele civile (bunuri) aflate sub protecție specială;
- agenți economici sau lucrări de artă care conțin forțe periculoase (centrale atomo-electrice, uzine chimice, baraje, diguri);
- obiective cu imunitate culturală, aflate sub supraveghere UNESCO;
- localități fără apărare;
- zone demilitarizate;
- locuri de intervenție umanitară stabilite prin acord cu Comitetul Internațional al Crucii Roşii;
- amplasamentele taberelor prizonierilor de război;
- amplasamentele taberelor de internare a civililor, organizate pentru protejarea unor categorii de persoane (victime de război);
- comunicații destinate transporturilor sanitare efectuate de organele Comitetului Internațional al Crucii Roşii (CICR);
- alte date necesare asistenței juridice ce pot fi reprezentate grafic.

A.2 Partea de text a planului de acțiune al compartimentului juridic este determinată de volumul reglementărilor juridice în domeniu, de eşalonul la care se lucrează, de experiența consilierilor juridici şi cuprinde, de regulă:

♦ fundamentele juridice care stau la baza pregătirii şi desfăşurării acțiunii militare respective: directiva (ordinul de operații) al eşalonului superior, concepția (decizia) comandantului etc.;

♦ situația juridică a desfăşurării conflictului armat, din perspectiva aplicării normelor dreptului internațional (enumerarea eventualelor încălcări ale regulilor de angajare militară din partea inamicului sau a trupelor proprii);

♦ acorduri, contracte comerciale, încheiate pe timpul pregătirii şi desfăşurării operației (luptei) cu următoarele părți:

- autorități politice şi militare ale țării cu statut de stat protector pentru România;
- Comitetul Internațional al Crucii Roşii;
- organisme militare ale inamicului, prin care s-au stabilit zone neutre sau demilitarizate;
- modul de desfăşurare a unor activități non-ostile în vederea adunării răniților şi bolnavilor de pe câmpul de luptă;
- notificări reciproce asupra schimbărilor în structura forțelor combatante sau în cazul ridicării imunității culturale a unor obiective civile;
- agenți economici, în domeniul realizării activităților de aprovizionare a trupelor proprii;

♦ situații, tabele, grafice care oferă informații cu caracter juridic asupra:

statutului legal al combatanților;

- modului de marcare a bunurilor şi locurilor aflate sub protecție specială;
- numărului de prizonieri (modul de tratament);
- gradului de informare a organismelor internaționale, destinate supravegherii conflictului armat;
- gradului de executare a transporturilor sanitare de urgență cu sprijinul Comitetului Internațional al Crucii roşii;
- asigurării, pentru combatanți, a cărților de identitate;
- modului de înhumare a morților şi înştiințării rudelor despre dispariția lor;

♦ măsurile luate în planul asigurării juridice pentru:

- utilizarea legală şi oportună a semnelor şi emblemelor care conferă protecție specială unor categorii de bunuri şi personal;
- cooperarea permanentă cu organismele internaționale care sunt autorizate să acționeze în spațiul de conflict armat;
- tratamentul umanitar al prizonierilor de război sau al civililor aflați în lagărele de internare;

- sancționarea abaterilor disciplinare sau penale pentru respectarea normelor imperative ale dreptului internațional aplicabil conflictelor armate;
- soluționarea unor acte de reclamație din partea unor persoane fizice sau juridice, ca urmare a încălcării drepturilor personale sau patrimoniale;
- respectarea legislației interne şi internaționale pe timpul ocupației militare;
- încălcări de către adversar, a normelor dreptului internațional aplicabil în conflictele armate.

Planificarea operațiilor constituie un proces complex, unic, coordonat şi interoperabil, desfăşurat de comandamentele operaționale (comandamentul grupării de forțe întrunite) pentru stabilirea modului viabil de îndeplinire a obiectivelor şi măsurilor ordonate de comandant.

În conformitate cu doctrinele în vigoare, planificarea operațiilor se realizează de către comandamentele operaționale implicate în 5 (cinci) etape, respectiv:

a) inițierea planificării;
b) elaborarea concepției operative;
c) elaborarea planului de operații (acțiune);
d) revederea planului de operații (acțiune);
e) elaborarea planului de sprijin.

De la început dorim să facem precizarea că asistența juridică va fi permanentă, regăsindu-se în toate etapele procesului de planificare, compartimentul juridic / consilierul juridic consiliind atât pe comandantul comandamentului operațional (comandantul grupării de forțe), cât şi pe şeful de stat major, şefii compartimentelor şi ofițerilor implicați în planificare.

a) Inițierea planificării – constituie etapa de debut a planificării şi, de regulă, cuprinde:

- primirea misiunii de la eşalonul superior (în cadrul planificării deliberate – misiunea dedusă);
- aprofundarea misiunii primite (deduse);
- elaborarea principalelor probleme pentru planificare.

În această etapă a planificării, compartimentul juridic (*consilierul juridic*) participă la activitatea de orientare a personalului implicat, îşi însuşeşte misiunea pe baza planului juridic (*anexei juridice*) al eşalonului superior.

Studiază problemele juridice cu care se va confrunta forța întrunită şi consiliază pe comandant pe probleme de specialitate (la cererea acestuia).

b) Elaborarea concepției operației - reprezintă o etapă complexă şi de mare importanță în contextual planificării generale. Pentru consilierul juridic al comandamentului forței etapa de elaborare a concepției operației întrunite este esențială. Şeful compartimentului juridic (consilierul juridic) în această etapă

elaborează şi prezintă raportul de informare în vederea asigurării sprijinului în domeniul dreptului operațional.

Raportul de informare are la bază elementele juridice precizate de eşalonul superior şi precizările comandamentului rezultate din ghidul de planificare. Principalele elemente ale **raportului de informare juridică** sunt prezentate în anexa nr.1. Estimările compartimentului juridic (consilierul juridic) depind de:

- situația strategică (operativă), concepția comandantului, tipul şi caracteristicile operației întrunite ce urmează a se desfăşura,
- natura beligeranților,
- caracteristicile teatrului de operații,
- natura populației existentă în zonă etc.

Cursul optim al acțiunii este ales de comandantul comandamentului operațional (comandantul grupării de forțe) în şedința de lucru pentru luarea deciziei la care participă şefii de compartimente (*inclusiv consilierul juridic*) şi structurile implicate.

c) Elaborarea planului operației întrunite - presupune, în esență, detalierea concepției acțiunilor întrunite. De regulă, elaborarea planului operației întrunite parcurge următoarele etape:

- planificarea întrebuințării forței întrunite şi planificarea sprijinului operației şi protecția forței întrunite;
- planificarea logisticii;
- planificarea deplasărilor;
- identificarea neajunsurilor;
- analiza fezabilității deplasărilor;
- elaborarea secvențială, pe etape, a acestora şi definitivarea datelor despre forțe, logistică şi deplasări.

În această etapă a planificării, şeful compartimentului juridic (consilierul juridic) desfăşoară o serie de activități importante, printre care:

- consiliază permanent pe comandantul comandamentului pe probleme şi aspecte de natură juridică;
- elaborează partea de specialitate (fundamente juridice) ce va fi inclusă în planul (ordinul) de operații;
- colaborează permanent cu şefii de compartimente privind legitimitatea unor măsuri, activități şi acțiuni prevăzute în plan;
- asigură consultanța juridică tuturor planificatorilor militari şi ai comandanților forțelor care sprijină;
- lucrează la anexa pe linie juridică;
- participă la stabilirea principalelor reguli de angajare a forței întrunite.

În operațiile bazate pe efecte şi în cadrul războiului bazat pe rețea (RBR), consilierul juridic consiliază pe şeful de stat major şi şeful compartimentului J3/G3 asupra următoarelor probleme:

- stabilirea obiectivelor strategice, operative şi tactice propuse a fi lovite cu efecte maxime (legitimitatea loviturilor);

- legitimitatea loviturilor şi crearea efectelor asupra marilor unităţi şi unităţi inamice;
- zone şi obiective din fâşia inamicului care vor fi protejate (încadrarea juridică şi respectarea interdicţiei);
- protecţia populaţiei civile existente în zonă (pierderi zero – dacă este posibil etc.)

În opinia noastră, activitatea planificatorilor militari din toate compartimentele trebuie să fie direcţionată permanent şi consiliată de către şeful compartimentului juridic (consilierul juridic) pentru respectarea cerinţelor dreptului operaţional.

d) Revederea planului operaţiei întrunite - constă în analiza acestuia, în scopul actualizării şi validării la sfârşitul ciclului de elaborare sau atunci când situaţia strategică (operativă) impune cu necesitate acest lucru. În funcţie de situaţia strategică creată şi de nevoile reale de actualizare a planului, compartimentul juridic participă efectiv la revederea măsurilor de ordin juridic prevăzute în plan, a regulilor de angajare în operaţie etc.

e) Elaborarea planurilor de sprijin - planurile de sprijin reprezintă planurile armelor/specialităţilor militare şi se referă la mobilizarea, desfăşurarea, angajarea forţelor, susţinerea acţiunilor şi dislocarea forţelor şi resurselor în sprijinul concepţiei materializate în planul de operaţii aprobat fiind anexe la acesta.[2]

Compartimentul juridic (consilierul juridic) în colaborare cu şefii de compartimente întocmeşte ***planul de sprijin juridic (anexa juridică)*** *care se anexează la planul operaţiei întrunite.* Conţinutul documentului (o variantă) se prezintă în anexa nr. 2.

Pentru înţelegerea cadrului legal de acţiune al tuturor compartimentelor unui stat major, din perspectiva dreptului conflictelor armate, este important modul cum sunt receptate şi aplicate principiile dreptului operaţional, în mod deosebit cel de discriminare şi cel de proporţionalitate, deasemenea, în toate situaţiile, este necesară delimitarea obiectivelor militare de obiectivele civile.

Respectarea acestor principii, într-un mod în care să nu afecteze îndeplinirea misiunii, presupune reconsiderarea funcţiilor şi activităţilor statelor majore, a compartimentelor din compunerea acestora, indiferent de eşalonul din care fac parte, a procedurilor de lucru, în mod deosebit a celor legate de planificare. Avem în vedere următoarele compartimente:

Compartimentul personal (J1/G.1*)* - îi revin atribuţii importante legate de aplicarea dreptului operaţional, dar care nu comportă o implicare efectivă în procesul conducerii acţiunilor militare. Din anexele la Protocoalele Adiţionale I şi II – 1977, rezultă o serie de atribuţii pentru acest compartiment (*asigură cărţi de identitate pentru toţi militarii subordonaţi precum şi pentru persoanele susceptibile de a deveni prizonieri de război; verifică existenţa cărţilor de identitate pentru personalul sanitar; personalul religios; personalul de protecţie civilă; personalul afectat protecţiei bunurilor culturale şi jurnaliştilor aflaţi în misiune în zona de responsabilitate.*

[2] Cf. *P.F.-5, Doctrina Planificării operaţionale în Armata României,* S.M.G.53, Bucureşti, 2008, p. 88.

În privința prizonierilor de război, compartimentul J1/G.1 are obligația de a le stabili identitatea, iar în situația în care statutul de combatant a vreunei persoane capturate este neclar, va fi redactat un raport asupra împrejurărilor în care s-a produs capturarea. La fel se va proceda şi în cazul răniților.

Compartimentul J1/G.1 se va ocupa şi cu identificarea, înhumarea şi incinerarea persoanelor decedate pe timpul luptelor, preluării documentelor de identitate şi înregistrării locurilor unde au fost îngropați cei căzuți în luptă. De asemenea, la acest compartiment este indicat să se centralizeze sesizările privind violările dreptului conflictelor armate comise împotriva militarilor.

Compartimentul informații (J2/G.2) - va trebui să determine cu precizie concentrările de persoane civile, mediul civil în care sunt amplasate obiectivele militare; natura zonelor de construcții -oraşe, sate, adăposturi ş.a. şi cea a bunurilor civile importante, cu precădere a acelora care se bucură de o protecție specială; existența instalațiilor şi lucrărilor care conțin forțele periculoase; particularitățile mediului natural, din perspectiva vulnerabilității sale în condițiile întrebuințării unor categorii de armamente puternice - sisteme de cercetare-lovire de înaltă precizie.

Important este faptul că aceste acțiuni de cercetare sunt licite dacă sunt efectuate în uniformă sau fără a disimula statutul de combatant. În situația în care se culeg informații acționându-se în clandestinitate sau sub false pretexte activitatea este considerată spionaj.

Interogarea combatanților capturați reprezintă o modalitate de a obține informații, dreptul operațional admițând interogarea acestora, dar precizând că obligația lor de a răspunde se rezumă numai la datele de identificare personale.

Compartimentul operații (J3/G.3) - are un rol esențial în asigurarea, respectarea normelor şi principiilor dreptului conflictelor armate. Cunoaşterea condițiilor situației strategice (operative), a elementelor necesare stabilirii compatibilității dintre concepția (decizia) comandantului şi principiile dreptului conflictelor armate, depinde de eficiența sistemului de cercetare (de calitatea rapoartelor trimise din teatrul acțiunilor militare).

Principala problemă o constituie identificarea corectă a obiectivelor militare şi, ulterior, stabilirea mijloacelor adecvate neutralizării sau distrugerii lor, în conformitate cu normele dreptului operațional. Loviturile asupra obiectivelor militare vor fi planificate ținându-se cont de următoarele limitări şi evitându-se:

- atacurile (procedeele de lovire) globale - respectiv, considerarea ca unică țintă a mai multor obiective individuale, amplasate unele față de altele la distanțe mici, în condițiile în care cel puțin unul dintre ele se află în apropierea unui obiectiv protejat, întrucât tratarea lor ca obiectiv unic şi executarea unor lovituri pe baza criteriului suprafeței acestuia (bombardamente aeriene, foc concentrat de artilerie), ar genera pagube excesive;
- atacurile care au ca scop terorizarea populației - respectiv, acele acțiuni în care sunt considerate ținte populația şi bunurile civile. Indiferent de scopul lor, aceste atacuri, ca şi amenințarea de a recurge la ele, sunt considerate crime de război.
- atacurile care au ca scop efectuarea de represalii împotriva populației şi a bunurilor civile sunt interzise. Chiar dacă adversarul recurge la această metodă nu s-ar justifica un răspuns similar.

Situaţia devine mult mai complexă în ipoteza în care obiectivele militare sunt dispuse în mijlocul unor concentrări de populaţie civilă şi în vecinătatea unor bunuri civile, astfel fiind imposibilă lovirea lor fără a le afecta pe acestea din urmă. În acest caz, caracterul realist şi practic al dreptului războiului este pus în evidenţă de principiul proporţionalităţii admiţându-se pierderi pentru necombatanţi şi daune provocate bunurilor civile, statele majore fiind însă obligate să stabilească acele măsuri de precauţie care duc la limitarea pierderilor umane şi materiale.

Aceste precauţii nu trebuie însă să afecteze elementele principale ale concepţiei operaţiei - direcţia de efort, manevra de forţe şi mijloace preconizată.

Comandantul trebuie să aprecieze, la propunerea şefului compartimentului operaţii, dacă mijloacele şi procedeele (metodele) de acţiune pe care preconizează să le întrebuinţeze permit limitarea riscurilor pentru populaţia civilă din vecinătatea obiectivelor militare.

Atunci când este posibilă alegerea, între mai multe obiective militare, pe lângă criteriile operative, care determină opţiunea, este recomandabil să se ia în consideraţie varianta care prezintă cel mai redus pericol pentru persoanele şi bunurile civile. Se va opta pentru **direcţia** care prezintă cel mai redus pericol pentru populaţia şi bunurile civile protejate, nu există bunuri de valoare culturală sau spirituală, stabilimentele sunt puţine, există o densitate mai mare de adăposturi pentru populaţia civilă.

- Evaluarea raportului pierderi civile/avantaje militare, pune probleme comandanţilor. Pentru fiecare operaţie planificată statul major trebuie să identifice concentrările de persoane civile, existenţa şi dispunerea bunurilor protejate, să analizeze şi să stabilească metodele şi mijloacele care corespund obiectivelor militare, să evalueze eventualele pierderi civile.

Compartimentul logistic (J4/G.4) - are pentru "strângerea (evacuarea) capturilor de război, hrănirea, echiparea, cazarea şi asistenţa medicală a prizonierilor de război". Tot acest compartiment are obligativitatea evacuării răniţilor şi bolnavilor, spitalizarea, tratarea şi recuperarea acestora.

Responsabilitatea revine din interpretarea conţinutului prevederilor Convenţiei a III-a de la Geneva – 1949, conform căreia internarea prizonierilor de război se va face în lagăre destinate exclusiv acestui scop (art.21) care vor trebui dispuse în afara zonelor acţiunilor de luptă (art.23) şi în nici un caz acestea nu trebuie să fie penitenciare sau locaţii cu regim de penitenciar (art.22).

Îndeplinirea condiţiilor impune dispunerea acestor lagăre în zona logistică, fiind nerecomandabilă încredinţarea prizonierilor de război forţelor militarizate de ordine publică în virtutea principiului potrivit căruia captivitatea nu este o sancţiune de natură penală sau disciplinară, chiar dacă, din considerente practice, paza taberelor poate fi realizată cu trupe ale Ministerului de Interne.

Compartimentul logistic organizează evacuarea prizonierilor de război, trierea acestora în punctele de adunare pentru a se determina cei răniţi (bolnavi), în vederea acordării de îngrijiri medicale în stabilimente special destinate. De asemenea, în responsabilitatea sa ar trebui să intre şi pregătirea, din timp, a taberelor de prizonieri (stabilirea locului de dispunere, schema de organizare a acestora, instruirea personalului prevăzut pentru pază şi deservire).

Compartimentul relații militari-civili (J5/G.5) - este structura care coordonează activitățile de cooperare ale comandamentului propriu cu autoritățile civile (populația locală), organizațiile guvernamentale, neguvernamentale şi internaționale, în vederea menținerii legalității operațiilor militare şi sprijinirii îndeplinirii misiunii.

Cooperarea permite autorităților civile să ia toate măsurile pentru a proteja persoanele şi bunurile civile din sfera lor de competență administrativă.

Autoritățile civile pot contribui la asigurarea protecției unor obiective, în sensul echipării acestora cu semne distinctive suficient de mari şi de vizibile, semnalizarea perimetrului unde sunt dispuse bunurile importante.

Măsuri similare vor fi luate şi atunci când în teatrul de acțiuni militare există centrale de producere a energiei nucleare, baraje (diguri), pentru a reduce pericolele ce amenință populația civilă.

Persoanele civile pot da concursul, la solicitarea autorităților militare, în acțiunile de căutare, adunare şi îngrijire a răniților (bolnavilor), la adunarea şi identificarea morților.

Concluzii şi propuneri

Regulamentele militare precizează că una din direcțiile principale de realizare a disciplinei militare e reprezentată de "*reinstaurarea încrederii tuturor categoriilor de personal în legalitatea şi dreptatea actului de comandă*".

De altfel, cunoaşterea şi respectarea dreptului militar este pentru militari o chestiune de ordine şi disciplină. Documentele politice, juridice şi militare ale statelor (actele normative specifice armatelor) precizează că succesul acțiunii militare nu poate fi legal dacă nu se respectă dreptul conflictelor armate, că ordinele comandanților nu trebuie să contravină legilor naționale şi convențiilor internaționale ratificate de state, că subordonații au dreptul şi obligația de a nu executa dispozițiile ilegale ale superiorilor lor.

Justiția militară îşi propune să introducă rigoarea juridică în procesul luării deciziilor militare fără a diminua cu nimic capacitatea combativă a unităților militare. Comandanții militari nu sunt jurişti, ci lideri conştienți că deciziile lor au acoperire juridică. Ca şi pentru ale forme de asigurare a acțiunilor militare, comandamentele au la dispoziție compartimente de specialitate în domeniul asistenței juridice.

În cursul acțiunilor militare desfăşurate în ultimii ani, factorii responsabili au declarat că nici o decizie n-a fost luată fără ascultarea consilierilor juridici; că rolul acestora a crescut şi în armata română este demonstrat de multiplicarea de cinci ori a numărului consilierilor juridici. Activitățile militare trebuie concepute şi desfăşurate cu deplinul respect al legislației interne, iar învățarea sistematică a dreptului internațional umanitar de către militari constituie un element de bază al pregătirii profesionale de specialitate pe toate treptele ierarhiei, în special, la nivelurile superioare.

Trăim astăzi într-o lume în care violarea valorilor democratice ale statului de drept şi ale ordinii juridice internaționale impune sancționarea lor, indiferent dacă vinovații se găsesc în tabăra învingătorilor sau a învinşilor.

Răspunderea juridică a României, implicit a organelor militare de conducere, reprezintă un factor dinamizator în sensul instituirii unor reale raporturi juridico-militare în domeniul apărării naționale, pentru adaptarea reglementărilor militare interne la imperativele normelor de drept internaționale aplicabile în conflictele armate.

Ofițerii de justiție pot îndeplini toate funcțiile juridice: judecător militar; procuror militar; avocat militar; consilier juridic. Legat de acest aspect consider că şi în armata României trebuie să fie instituită, în mod stringent, funcția de avocat militar, pentru apărarea în instanță a intereselor personalului militar.

Actualmente, în sistemul juridico-militar românesc, consilierii juridici apără interesele patrimoniale ale unităților militare.

După sistemul juridic militar al statelor membre NATO pot fi preluate şi adaptate următoarele documente juridice şi metode de lucru:

- ghidul de activitate al ofițerului de justiție militară;

- extinderea activității juridice în planul luptei antidrog şi antiteroriste;

- reglementarea sistemului jurisdicțional militar pentru situația de război (componenta şi competența curților marțiale);

- reglementarea cadrului de asistență juridică, în spețele de drept civil, pentru personalul unității (marii unități) militare.

În vederea aplicării legislației de drept operațional (aplicarea prevederilor convențiilor şi protocoalelor internaționale) pe timpul stării de urgență, asediu sau de război, consilierul juridic al comandantului va acționa pentru creşterea gradului de legalitate şi eficiență a principalelor activități militare.

Estimarea juridică

Domnule comandant,

Activitățile desfăşurate în domeniul asistenței juridice sunt identice pentru cursurile stabilite:

- *Forțele albastre desfăşoară un război legitim de apărare conform dreptului la apărare relevat în conținutul art.51 din Charta ONU;*
- *Raportez că până la acest moment au fost transmise tuturor marilor unități, unităților şi subunităților subordonate, şi au fost aduse la cunoştiința tuturor categoriilor de militari, normele dreptului internațional al conflictelor armate şi regulile de angajare specifice misiunilor desfăşurate;*
- *Estimez ca deosebit de utilă colaborarea în domeniul juridic cu unitățile şi formațiunile pentru situații de urgență, cu autoritățile publice locale şi cu organizațiile nonguvernamentale din zona de responsabilitate, Gruparea Operativă "Muntenia" având sarcini executive a căror îndeplinire este raportată zilnic.*

În acest sens avem tot interesul să asigurăm îndeplinirea misiunii prin cooperarea cu forțele din zonă. Asigurarea ordinii publice în zona de operații a grupării operative "Muntenia" este realizată de subunități de poliție militară, jandarmerie şi poliția locală;

- *Împreună cu ofițerul CIMIC am luat măsuri de asigurare a legăturilor cu autoritățile locale în vederea realizării unui climat de siguranță şi stabilitate prin menținerea ordinii de drept în zona de operații a forțelor proprii;*

- *Obiectivele şi zonele protejate vor fi marcate conform prevederilor, Convenţiilor şi Protocoalelor Internaţionale; Stabilimentele militare şi autovehiculele medicale de transport vor fi marcate, prin grija S4 cu semnul de cruce roşie şi vor fi semnalizate luminos.*
- *Vă propun limitarea folosirii mijloacelor incendiare în zonele în care se exploatează şi se rafinează petrol, precum şi în zonele în care există infrastructura pentru transportul produselor petroliere (conducte magistrale, etc.)*

Conform datelor obţinute de J2 nici agresorul nu va folosi mijloacele incendiare în zonele respective.

- *Aşa cum am raportat anterior, conform art.58 din Protocolul Adiţional al Convenţiei de la Geneva din 12 august 1949 privind protecţia victimelor conflictelor armate internaţionale este necesar să fie evitate amplasarea obiectivelor militare în interiorul sau în apropierea zonelor dens populate.*

Dacă este necesar se vor lua măsuri cu sprijinul autorităţilor locale pentru evacuarea populaţiei civile conform propunerilor ce vor fi făcute de S4 în funcţie de posibila evoluţie a operaţiei.

- *La planificarea contraatacurilor se va ţine cont de prevederile art.57 din actul normativ amintit mai sus şi de luat măsuri prevenirea pierderilor de vieţi omeneşti în rândul populaţiei civile şi producerea de pagube bunurilor materiale cu caracter civil, cu atât mai mult cu cât este vorba de propriile noastre bunuri şi persoane.*

<u>Alte precizări:</u>

- *pentru evitarea genocidului să se instruiască întregul personal că este interzisă îndreptarea armelor către populaţia civilă neostilă;*
- *conform precizărilor eşalonului superior pot fi întrebuinţate minele antitanc;*
- *de asemenea, conform precizărilor eşalonului superior, nu pot fi întrebuinţate armele cu laser care provoacă orbirea;*
- *prizonierii de război vor fi escortaţi la punctul de adunare a prizonierilor de către poliţia militară unde se va proceda la interogarea lor prin grija J2 iar tratamentul acestora se va face în conformitate cu legile internaţionale privind tratamentul prizonierilor;*
- *agresorul nu a semnat şi ratificat Convenţia privind utilizarea minelor antipersonal din 1997, deci este posibil să le folosească; prin urmare sunt necesare măsuri de protecţie;*
- *agresorul, deşi a ratificat Convenţia privind interzicerea producerii, stocării şi utilizării armelor chimice din 1993, ar putea utiliza armele chimice; în acest sens sunt necesare măsuri de înştiinţare şi protecţie, iar în cazul folosirii acestora, raportarea imediată pe cale ierarhică.*

Toate aceste activităţi sunt valabile pentru cursul optim de acţiune adoptat.

CONSILIER JURIDIC

Anexa nr. 1

RAPORTUL DE INFORMARE JURIDICĂ
AL COMANDAMENTULUI

1. Situația juridică în plan internațional.

2. Modalitățile de acordare a unui sprijin politic şi militar de către organizațiile internaționale: ONU; OSCE; NATO.

3. România îşi va manifesta dreptul legitim la autoapărare (cf. Chartei O.N.U.).

4. Informarea comandantului asupra difuzării DICA pentru toate categoriile de combatanți din trupele proprii.

5. Situația asigurării cu personal juridic la compartimentele de resort din componența marilor unități tactice (cf. art.82 – Protocolului Adițional – 1977).

6. Modul de realizare a unei bune colaborări în domeniul juridic cu:

- *unitățile şi formațiunile de protecție civilă;*
- *autoritățile publice locale, organismele nonguvernamentale.*

7. Cadrul juridic necesar pentru asigurarea ordinii publice în teatrul de acțiuni militare,

8. Măsurile necesare pentru aplicarea şi respectarea normelor legilor organice de interes militar:

- *Legea rechizițiilor;*
- *Legea privind pregătirea economiei naționale şi a teritoriului pentru apărare.*
- *Legea 80/1995 –Statutul cadrelor militare.*

9. Măsuri pentru respectarea legislației rutiere (emiterea de ordonanțe militare) în sensul asigurării îndeplinirii misiunilor de transporturi militare.

10. Propuneri asupra metodelor şi mijloacelor de război licite, utilizabile în contextul situației operative.

11. Informarea comandantului asupra apariției unor noi instrumente de drept operațional (acte juridice cu vocație juridică internațională).

12. Relevarea unor scenarii tactico-operative şi a condițiilor juridice când se pot executa acțiuni de represalii.

13. Propunerea modalităților de marcare a obiectivelor civile care vor fi protejate pe durata atacurilor militare ale adversarului.

Anexa nr. 2

Planul de sprijin juridic, anexa juridică a planului de operații

1. Obiective civile aflate sub protecție, lucrări şi instalații conținând forțe periculoase.
2. Bunuri cu imunitate culturală, protecție generală şi specială.
3. Localități neapărate şi zone demilitarizate, amplasare, acorduri realizate.
4. Localități şi zone sanitare (de securitate), amplasare, modificări şi acorduri realizate.
5. Amplasarea taberelor de prizonieri şi de internați civili.
6. Amplasarea spitalelor şi a locațiilor organismelor de protecție civilă.
7. Rute de comunicații pentru transporturile sanitare.
8. Statutul combatanților şi regimul mijloacelor şi a metodelor de luptă.
9. Proceduri pentru realizarea contactelor non-ostile cu adversarul prin notificări şi acorduri (convenții).
10. Procedurile de ridicare a imunității bunurilor în caz de necesitate militară.
11. Modul de marcare a persoanelor şi a bunurilor protejate.
12. Proceduri de comportament față de prizonieri, răniți, bolnavi şi naufragiați.
13. Cooperarea cu organismele umanitare; CICR, societățile de Crucea Roşie ale unor state.
14. Sancționarea abaterilor disciplinare şi a infracțiunilor care violează normele de drept operațional.
15. Condițiile în care s-ar putea recurge la represalii.
16. Reguli de angajare şi de conduită tactică.

CONSIDERAȚII PRIVIND TIPOLOGIA ŞI FIZIONOMIA CRIZELOR

Mircea FECHETE*

The existence of a variety of the types of crises is a characteristic element of the present conditions. The word CRISIS shows itself aiming at the social and economical life. There are political crises, economical, social, cultural, ecological, demographical crises and so on. We live, no doubt, in a world of crises, in a world affected by crises but also by the permanent intentions in managing these crises and in decreasing or even neutralizing their effects upon the human society.

1. Criza. Delimitări conceptuale

Crizele reprezintă evenimente extreme ce cauzează distrugeri semnificative şi pun în pericol viețile şi bunurile oamenilor. Ele solicită un răspuns imediat, precum şi coordonare în distribuirea resurselor, facilităților şi eforturilor, dincolo de cele disponibile pentru cazuri de rutină. Răspunsul la criză implică o reacție inițială folosind resursele disponibile, o evaluare rapidă pentru determinarea cauzei fenomenului respectiv, mobilizarea unor resurse suplimentare (personal, echipamente aprovizionare, comunicare şi informație), precum şi obținerea resurselor necesare pentru crearea unei unități de decizie, capabilă să gestioneze şi să susțină răspunsul în caz de criză.

O criză incipientă se produce atunci când o situație problematică nu este corect administrată sau este pur şi simplu ignorată, pentru o perioadă de timp, de către factorii de decizie. Problema nu dispare ci se intensifică devenind o criză în adevăratul sens al cuvântului.

Criza înseamnă „apariția bruscă şi neprevăzută a unui eveniment important la nivel internațiopnal, regional, național sau local prin care sunt amenințate suveranitatea națională, independența şi unitatea statului român, integritatea teritorială şi democrația constituțională, mediul înconjurător şi obligațiile asumate de România prin tratate internaționale pentru a cărui înlăturare nu se mai poate acționa prin măsurile obişnuite ale statului”[1].

În acest context opinăm că, criza reprezintă un moment de disfuncționalitate în evoluția societății, care necesită măsuri de contracarare viabile, în stare să asigure o schimbare şi o revitalizare a tot ce s-a deteriorat în cadrul unui sistem.

Nicio societate omenească, din câte se cunosc până acum, nu s-a dezvoltat şi nu se dezvoltă liniar. „Viața unei societăți cunoaşte momente simetrice, disimetrice şi asimetrice, evoluții rapide şi stagnări, progrese şi regrese, situații normale, dar şi anormalități, crize şi conflicte”[2].

---

* **Locotenent colonel, comandant al Batalionului 612 Art. AT. „Maramureş”**

[1] ***** Doctrina Armatei României**, Bucureşti, 2007, p. 42.

[2] General dr. Eugen Bădălan, General (r) dr. Valentin Arsenie, General de brigadă (r) dr. Gheorghe Văduva, Eseu despre arta strategică, Editura Militară, Bucureşti 2005, p. 296.

Ameninţările, provocările şi în consecinţă crizele determină evoluţii sau involuţii spre anormalitate, iar trecerea anormalităţii la limită atât în situaţia internă a unui stat, cât şi în relaţiile regionale sau internaţionale, induce starea de criză.

Definiţiile date crizelor sunt numeroase şi în marea lor majoritate foarte pertinente, criza fiind ramura urcătoare din imediata vecinătate a vârfului acesteia, sau chiar vârful, punctul culminant al unei evoluţii.

Crizele reprezintă etape sau momente extrem de dificile ale raporturilor politice, economice, sociale şi chiar culturale şi apoi ca urmare a unor mari acumulări de tensiuni, a unor disfuncţionalităţi adesea cronice, pe fondul deteriorării situaţiei generale sau în intervalele care marchează trecerea de la o ordine existentă, considerată a fi perimată, restrictivă, nefuncţională, depăşită, la o nouă ordine mondială. Această stare se caracterizează prin creşterea spaţiilor de confruntare în toate planurile politice, economice, culturale şi ideologice, societatea omenească devenind astfel fragilă şi extrem de vulnerabilă.

Criza este un fenomen firesc în societatea omenească. Ea rezultă din evoluţia spre entropie zero a sistemului sau din incompatibilităţile care se crează între elementele acestuia sau între el şi alte sisteme. Criza este definită în unele lucrări ca „un moment de ruptură în intervalul unui stat organizat”[3]. În acest caz ele cunosc un moment de trecere de la normalitate la anormalitate, un moment de trecere da la amormalitate la precriză şi un moment (ruptură) de trecere de la precriză la criză. Acest moment ar fi pragul critic. Un alt prag critic, ultimul, este acela în care se trece de la criză la război (conflict evident).

Criza reprezintă, în evoluţia unui fenomen, o etapă de disfuncţiuni în care sistemele se dereglează şi nu mai au capacitatea deplină de a se autoregla, de a ieşi adică singure şi la timp din această stare de anormalitate, dusă la limită, şi de a reveni fie la condiţia iniţială, fie la o altă condiţie, superioară primei. De regulă, conflictul este momentul de maximă intensitate pe scala desfăşurării crizei.

Crizele sunt de la un capăt la altul, conflictuale şi au intensităţi şi desfăşurări diferite. Este posibil să existe conflicte fără crize, cum ar fi spre exemplu „conflictele de interese” sau conflictele spontane, cauzate de incompatibilităţi de moment, de percepţie divergentă, la momentul dat a unor procese şi fenomene, a unor situaţii sau stări. Aceste tipuri de conflicte nu înseamnă crize, dar perpetuarea unei situaţii conflictuale poate duce la criză şi chiar la o criză profundă.

Situaţiile de criză se caracterizează prin:

- *În interiorul statelor*

  - *pe plan social*: instabilitate socială; degradarea condiţiei umane; emigraţie; mişcări sociale; creşterea infracţionalităţii şi criminalităţii; trafic de influenţă şi corupţie;
  - *pe plan politic*: apariţia şi proliferarea extremismului; exacerbarea luptei pentru putere; creşterea neîncrederii populaţiei în clasa politică; incoerenţa şi lipsa de realism a programelor politice; campanii electorale murdare; corupţie; terorism politic;

[3] Jean-Louis Dufour, Crizele internaţionale de la Beijing (1900) la Kosovo (1999), Editura Corint, Bucureşti, 2002, p. 16.

- *pe plan economic*: scăderea drastică a produsului intern brut; instabilitate economică; mifrarea forței de muncă în afara granițelor; scăderea nivelului de trai; apariția şi proliferarea economiei subterane; accentuarea criminalității economico – financiare; apariția şi proliferarea terorismului economic; deteriorarea infrastructurilor economice;

- *Pe plan zonal, regional şi internațional*: degradarea condiției umane; apariția şi proliferarea unor tendințe de revizuire a frontierelor; criza resurselor; accelerarea traficului ilegal de mărfuri şi proliferarea contrabandei; emigrația spre țările dezvoltate şi stabile; apariția rețelelor transfrontaliere ale traficului de droguri, prostituției, armei organizate; proliferarea diferențelor etnice; războaie de secesiune.

„Analiza atentă a crizelor care au avut loc de la încheierea „războiului rece" reliefează câteva trăsături importante ale acesteia care au făcut ca situația strategică în Orientul Mijlociu şi Orientul Apropiat, în Balcani, în Caucaz, în Indonezia, India şi Pakistan, dar şi în unele zone din America Latină să fie instabilă, conflictuală şi chiar periculoasă. Toate acestea coroborate cu atacurile teroriste asupra S.U.A., atacurile teroriste ale ETA în Spania, IRA în Marea Britanie, PKK în Turcia, asupra unor obiective de importanță stategică sau asupra populației, reflectă o imagine concludentă asupra ariei de răspândire a acestora şi asamblării lor în planul finalității şi efectelor"[4].

Trăsăturile acestor manifectări ale crizelor se resumă în principal la: proliferarea stării de haos şi pe fondul restricțiilor financiare şi dificultăților economice, finanțarea subterană e a unui sistem de insecuritate internațională; constituirea şi consolidarea rețelelor crimei organizate şi terorismului internațional cu moduri de dirijare în punctele invulnarabile şi module de acțiune în punctele cheie; folosirea de către anumite cercuri de interese a prevederilor legislației internaționale cu privire la drepturile omului şi la drepturile minorităților pentru a-şi asigura propria libertate; criza de falie; criza etnică şi secesionistă din Balcani care s-a caracterizat prin proliferarea terorismului militar; criza separatistă din Cecenia; criza din Orientul Apropiat (războiul dintre armata israeliană şi cea palestiniană); criza hidrocarburilor care a generat războiul din Golf; criza Africii unde se mențin războaiele din Somalia, Angola, Ruwanda, Congo, etc.

În funcție de fenomenul (domeniul) în care au loc, crizele pot fi: crize politice; crize economice; crize sociale; crize informaționale; crize culturale; crize financiare; crize etnice; crize religioase; crize militare.

În funcție de zona în care se desfăşoară, de implicările politice şi de entitățile angajate crizele pot fi: naționale (în interiorul granițelor unui stat); frontaliere (între două state care au aceleaşi frontiere); regionale; globale.

În funcție de intensitate, crizele pot fi: de joasă intensitate; de intensitate medie; de mare intensitate.

Crizele trec de regulă prin următoarele *etape*: anormalitate; precriză; criză; conflict.

---

[4] General dr. Eugen Bădălan, General (r) dr. Valentin Arsenie, General de brigadă (r) dr. Gheorghe Văduva, op. cit., p. 301.

2. Gestionarea situațiilor de criză

Vulnerabilitățile, amenințările şi riscurile de natură militară continuă să țină capul de afiş pe agenda de securitate contemporană. Competiția dintre marii actori internaționali care are dominante economico-politice şi uneori culturale se intersectează cu o multitudine de forme de cooperare, alianță şi integrare. Războiul este oficial interzis, prin reglementări speciale ca mijloc de soluționare a crizelor şi confilictelor, dar totuşi asistăm la „relansarea cursei înarmărilor, dezvoltarea puterii militare a statelor şi grupărilor de state, la proliferarea lentă şi legală/ilegală a armelor de nimicire în masă, la amplificarea terorismului, separatismului etnico-teritorial etc”[5]. În acest cadru, specialiştii în securitate acordă un spațiu aparte definirii şi cercetării puterii politico-economico-militare, gestionării crizelor şi conflictelor.

Securitatea şi siguranța națională a unui stat se definesc în esență prin gestionarea situațiilor de criză. Situațiile de criză sunt la rândul lor, condiționate de „o serie de vulnerabilități care ies din spațiul strict național”[6]. Partea de societate care se globalizează (economia şi informația) cunoaşte o serie de vulnerabilități care proliferează îndeosebi în rețelele transfrontaliere, dar şi în interiorul frontierelor. Acestora li se asociază posibilitatea unor crize specifice (de sistem) care afectează sistemele de siguranță şi securitate națională.

Toate crizele care afectează sistemele politice, sociale, economice, infornaționale şi militare sunt în esența lor de sorginte politică. Ele provin din apariția şi dezvoltarea unor disfuncționalități grave în primul rând în cadrul fluxurilor pe care se definesc relațiile dintre sisteme sau dintre componentele sistemelor. Acestea se accentuează în permanență dacă nu se iau măsuri imediate. Începutul de secol nu a modificat filozofia, fenomenologia şi fizionomia crizelor politice, militare şi politico–militare.

Crizele nu se declanşează pe neaşteptate. Totdeauna există o trecere de la normalitate la anormalitate şi de la anormalitate la precriză, care pot fi identificate după modificările survenite la nivelul indicatorilor de stare şi proces, care diferă de la un domeniu la altul, de la o țară la alta, de la o situație la alta, care se pot identifica şi analiza prin stabilirea unor criterii, etaloane şi indicatori de evaluare.

Din acest punct de vedere apreciem că *gestionarea crizelor* presupune:

- sesizarea disfuncționalităților de sistem şi de proces şi găsirea unei modalități de cuantizare a acestora;
- sesizarea fenomenului de criză, din faza de anormalitate şi de precriză, analizarea detaliată a acestuia;
- identificarea punctelor sensibile, a vulnerabilităților şi punctelor forte ale acestui fenomen şi acțiunea adecvată a acestora;
- unificarea şi coalizarea tuturor factorilor anticriză şi angajarea acestora în a formula şi pune în operă pe întregul parcurs, a unor răspunsuri adecvate.

---

[5] Dr. Teodor Frunzeti, Dr. Vladimir Zodian, **Lumea 2007,** Enciclopedie Politică şi Militară (Studii Strategice şi de Securitate), Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2007, pp. 93-94.

[6] General dr. Eugen Bădălan, General (r) dr. Valentin Arsenie, General de brigadă (r) dr. Gheorghe Văduva, Eseu despre arta strategică, Editura Militară, Bucureşti 2005, p. 311.

Răspunsul la crize (interne, regionale, internaţionale) pentru a fi corect, oportun şi eficient trebuie să îndeplinească în mod obligatoriu câteva *cerinţe*: să fie dat în cunoştinţă de cauză; să fie preventiv, anticipativ, pe cât posibil ante–factum şi nu post-factum; să ofere soluţii; să se concretizeze în acţiuni; să includă asumarea de riscuri suportarea consecinţelor nereuşitei.

Analizând aspectele menţionate, considerăm că *managementul crizelor* include un proces de cunoaştere a situaţiei politice şi strategice şi pe această bază, unul de gestionare, de administrare a crizei respective care presupune desfăşurarea cicluri pentru cunoaşterea crizei şi organizarea acţiunilor pentru soluţionarea crizei.

Cunoaşterea crizei presupune: culegerea de date şi informaţii, analiza şi structurarea acestora; evaluarea şi diagnosticarea; prognoza evoluţiei crizei.

Organizare acţiunilor pentru soluţionarea crizei cuprinde: supravegherea crizei; rezolvarea crizei; limitarea extinderii crizei.

Carta ONU, consideră că, principala modalitate de rezolvare a oricăror diferende o constituie *dialogul*, mai exact dialogul politic, care în profunzimea acestuia reprezintă un instrument politic prin care se găsesc cele mai potrivite soluţii. Dialogul politic este foarte important dar şi hotărâtor în rezolvarea crizelor. Dialogul se realizează la diferite niveluri, de la cel mai înalt, între şefii de state – Summit-ul – până la nivelul experţilor.

Presiunea politică este o altă formă prin care se încearcă să se impună părţilor aflate în conflict sau părţii opozante, un anumit tip de comportament, în sensul acceptării unor soluţii pentru rezolvarea crizei, a diferendelor etnice sau de altă natură, pentru izolarea unui stat agresor, pentru combaterea terorismului. În acelaşi scop poate fi utilizat şi avertismentul.

Scopurile şi obiectivele acţiunilor politice şi diplomatice pentru rezolvarea situaţiilor de criză, combaterea terorismului, altor pericole şi ameninţări asimetrice *vizeaz*: prevenirea şi dezamorsarea situaţiilor generatoare de crize şi conflicte; conştientizarea părţilor aflate în conflict şi a opiniei publice asupra cauzelor şi mai ales asupra efectelor respective; realizarea unei puternice opinii naţionale sau internaţionale în favoarea rezolvării imediate, pe cale politică a diferendului; evitarea confruntărilor evidente, a pierderilor de vieţi omeneşti şi a distrugerii bunurilor materiale; suveranitatea legii, a dreptului şi a raţiunii; prevenirea extinderii crizei sau conflictelor.

Gestionarea crizelor este întotdeauna politico-militară întrucât decizia aparţine şi trebuie să aparţină factorului politic. Componenta militară, pe baza deciziei politice şi a regulilor de angajare, trebuie să elaboreze şi să transpună în teren o strategie militară de gestionare a respectivei crize în care sunt prevăzute forţele, mijloacele şi modalităţile de acţiune. În Europa ultimului deceniu s-au produs mutaţii profunde, Uniunea Europeană prin Statul Major Militar European planificând operaţiile.

La 2 decembrie 2004, a fost lansată operaţia „ALTHEA” în cadrul căreia Uniunea Europeană a preluat de la NATO, misiunea de gestionare a situaţiei din Bosnia – Herţegovina, devenită până la această dată SFOR. Cu câţiva ani în urmă, Europa nu a fost în măsură să gestioneze criza iugoslavă şi a fost nevoie de intervenţia promptă şi fermă a SUA. Franţa este angajată în acest timp în Kosovo, Afganistan şi Coasta de Fildeş, precum şi în primele două operaţii desfăşurate de

Statul Major Militar European „CONCORDIA", în Macedonia şi „ARTEMIS", în Zair.

3. Tipologia crizelor pe plan intern

Crizele interne actuale din ţara noastră ţin de haosul economic şi social, de starea de nesiguranţă şi incertitudine în contextul crizei economice mondiale. Din 1989 încoace, România a fost supusă la tot felul de presiuni, pericole şi ameninţări dintre cele mai grave, începând cu violenţele şi conflictele interetnice, din 1990 şi din anii următori, cu mineriadele şi mişcările sociale de tot felul şi continuate cu neîntreruptele fenomene de corupţie şi jefuire a economiei naţionale.

După prăbuşirea comunismului din România, „actorii din toate sectoarele societăţii s-au confruntat cu ajustarea vieţii politice, sociale şi economice la normele occidentale"[7]. Voinţa politică s-a conformat dar realitatea a demonstrat că aceasta nu a fost de ajuns. Infrastructura instituţională firavă pentru pregătirea şi prevenirea crizelor a demonstrat că responsabilitatea, mandatul şi resursele pentru a se confrunta cu situaţiile de prevenire nu au fost corect definite. Dintre cele mai importante crize cu care s-a confruntat România în ultimul deceniu, amintim: creşterea traficului şi consumului de droguri, criza sănătăţii (2003), crizele minerilor din 1998-1999, criza Fondului Naţional pentru Investiţii, criza diplomatică între România şi Republica Moldova, criza diplomatică datorată deciziei României privind SUA şi Curtea Penală.

„Crizele au demonstrat că au existat şi există lipsuri la nivelul infrastructurii instituţionale pentru pregătirea şi prevenirea crizelor. Problemele publice sunt în creştere în cazul crizelor politice, atunci când normele vechi, regulile organizabile, curentele şi alte structuri de interes public au fost desfiinţate, compromise sau chiar şi-au pierdut cordonul de legătură înainte ca alte structuri să fie concret stabilite în conştiinţa colectivă"[7].

Din punctul de vedere al pericolelor, riscurilor şi ameninţărilor posibile în mediul intern, credem că pentru România există posibilitatea apariţiei următoarelor tipuri de crize:

- crizele care ţin de criminalitate, anomie socială, siguranţa persoanei, proprietăţii, instituţiilor publice şi private ale statului;
- crizele care pot afecta securitatea naţională şi apărarea ţării;
- crize care pot afecta securitatea regională;
- crize social-politice;
- crize economice;
- crize etnice.

Din punct de vedere al responsabilităţilor în ceea ce priveşte intervenţia forţelor armate în gestionarea crizelor şi conflictelor sunt prevăzute în prevederile legilor de funcţionare ale Ministerului Apărării Naţionale, Ministerului Administraţiei şi Internelor, Serviciului Român de Informaţii şi altor instituţii abilitate în gestionarea crizelor şi coflictelor, în strategia de securitate naţională, strategia militară, strategia naţională de combatere a terorismului, strategia de ordine publică şi siguranţă

[7] Iulian Chifu, Britta Ramberg şi colectiv, **Managementul crizelor în societăţile de tranziţie,** experienţa românească, Editura RAO, Bucureşti, 2007, p. 332.

națională, doctrinele categoriilor de forțe şi alte reglementări în vigoare, unde sunt stabilite atribuții clare pentru fiecare, iar planurile de cooperare ar trebui să asigure punerea în aplicare a acestora.

Concluzii

La început de mileniu, omenirea se găseşte în fața unor noi incertitudini şi riscuri concomitent cu elaborarea unor concepte privind securitatea indivizilor şi statelor care să ofere soluții realiste în dezamorsarea situațiilor de criză şi conflict;

Tratatele şi acordurile privitoare la asigurarea păcii şi securității europene şi mondiale constituie expresii ale efectului omenirii de a pune sub control fenomenul crizei şi conflictualității; Fenomenul evoluează, iar măsurile de securitate economică, socială şi militară țin cu greu pasul. Vulnerabilitățile cresc odată cu dezvoltarea societăților, simetric cu pericolele şi amenințările, apar altele noi, de cele mai multe ori în mod aleatoriu, greu de anticipat şi de contracarat;

Fenomenul crizelor trebuie studiat, analizat, înțeles şi pus sub control pentru preîntâmpinarea lui, constituind cea mai mare provocare a timpurilor noastre.

Bibliografie:

[1]. *** Doctrina Armatei României, Bucureşti, 2007.

[2]. DUFOUR, Jean-Louis, **Crizele internaționale de la Beijing (1900) la Kosovo (1999**), Editura Corint, Bucureşti, 2002, p. 16

[3]. FRUNZETI, Teodor, dr., ZODIAN, Vladimir, dr., **Lumea 2007,** Enciclopedie Politică şi Militară (Studii Strategice şi de Securitate), Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2007.

[4]. BĂDĂLAN, Eugen, general dr., ARSENIE, Valentin, general (r) dr., VĂDUVA, Gheorghe, general de brigadă (r) dr. **Eseu despre arta strategică,** Editura Militară, Bucureşti 2005.

[5]. CHIFU, Iulian, RAMBERG, Britta şi colectiv, **Managementul crizelor în societățile de tranziție, experiența românească,** Editura RAO, Bucureşti, 2007.

IMPLICAREA SISTEMULUI NAȚIONAL INTEGRAT ÎN GESTIONAREA CRIZELOR

Mircea FECHETE*

Crisis management shouldn't be treated like a process which starts in the very moment of producing, but a process in permanent progress, since normality time, through security environment monitoring component, identifying appearance signs of potential crisis, response system warnings and preventive measures application.

The capabilities designated to crisis integrated management should respond to full spectrum of national, NATO or UE crisis, assure political democratic control, and contribute to enhance interaction between civil-military structures with responsibilities in thisfield.

Introducere

Noile realități ale vieții interne şi internaționale derivate din mutațiile structurale ale mediului politic, militar, economic, religios, cultural şi social precum şi situațiile create în plan regional şi național, impun cu necesitate măsuri adecvate pentru prevenirea şi gestionarea situațiilor de criză.

„La început de mileniu omenirea se găseşte în fața unor noi incertitudini şi riscuri, concomitent cu elaborarea unor concepte privind securitatea indivizilor şi statelor care să ofere soluții realiste în dezamorsarea situațiilor de criză şi de conflict”[1].

Turbulențele care apar în viața unei comunități umane sunt multiple şi dificil de încadrat în categoria crizelor de aceea factorii decidenți nu sesizează întotdeauna, oportun apariția şi apariția acestora către punctul maxim. Criza trebuie previzionată, prevenită şi doar în ultimă instanță este necesară implementarea unor măsuri de răspuns ca urmare a apariției acestora.

Termenul de „*management al crizelor”* acoperă întregul proces decizional ce are loc la nivelul politico-militar în situații de criză. Acesta cuprinde în interiorul său totalitatea acțiunilor de management al informațiilor şi de control al foțelor participante la intervențiile în situații de criză.

Atributul de *integrat* alăturat termenului de *management al crizelor*, complectează complexitatea procesului ce se desfăşoară la nivelul multitudinii de actori implicați în rezolvarea situației critice, astfel rezolvarea unei situații de criză presupune acțiunea conjugată şi concertată din partea unor actori civili, militari naționali şi internaționali.

Sistemele de prevenire şi gestionare a crizelor în acest context sunt extrem de variate. Unele sisteme se caracterizează printr-o componentă militară dezvoltată iar altele pun accentul pe componenta civilă. Unele state sunt orientate cu preponderență spre rezolvarea crizelor interne iar altele pe crizele din afara granițelor.

Uniunea Europeană a dezvoltat un concept integrator privind gestionarea crizelor, prin introducerea în proiectul de *Constituție Europeană* a unei clauze de

* **Locotenent colonel, comandant al Batalionului 612 Art. AT. „Maramureş”**

solidaritate pentru cazurile producerii unor atacuri teroriste şi a unor dezastre naturale sau produse de om.

Gestionarea crizelor se prezintă astăzi ca un tot unitar a trei momente succesive: „*prevenirea, gestionarea propriuzisă şi gestionarea postcriză"* [2]. Pentru transpunerea în practică a acestui concept integrator este necesară crearea acelui cadru instituţional care să asigure execuţia, planificarea şi asigurarea resurselor necesare gestionării crizelor.

1. Factori externi şi interni care pot determina situaţiile de criză în sfera geopolitică din spaţiul României

Gestionarea crizelor implică organizarea aranjamentelor şi măsurilor pentru aducerea situaţiei de criză sub controlul gestionarilor crizelor şi să le permită acestora modelarea evoluţiei acesteia şi să o conducă spre o rezolvare acceptabilă.

În principiu situaţiile de criză din proximitatea sferei geopolitice a României pot fi determinate în opinia noastră de factori externi şi interni.

Factorii externi pot fi următorii: înrăutăţirea relaţiilor politice şi diplomatice cu unele state; instituirea, de către organizaţiile internaţionale, a unor măsuri de embargo pentru ţări legate de România prin schimburi comerciale importane, a căror întrerupere poate provoca însemnate pierderi şi serioase disfuncţii economice; desfăşurarea conflictelor militare zonale ori generarea şi menţinerea de tensiuni în spaţiile apropiate României, situaţii care concentrează atenţia opiniei publice mondiale; realizarea unor alianţe zonale, politice, militare sau economice, de la care România este exceptată şi care, în viitor, ar putea contribui la înrăutăţirea relaţiilor cu vecinii.

Factorii interni pot fi următorii: pierderea controlului statului asupra resurselor energetice; erodarea organismului social ca urmare a deprecierii criteriului de valori naţionale; reducerea nivelului siguranţei civice ca urmare a creşterii criminalităţii, într-un ritm greu de controlat de către organele de ordine; neconcordanţa dintre pericolul social al infracţiunilor comise şi sancţiunile prevăzute de legislaţie; crearea de capital politic din conflicte de muncă existente în diverse regii ori societăţi comerciale; declinul economiei naţionale şi înrăutăţirea condiţiilor de viaţă ale populaţiei, în comparaţie cu situaţia din ţările dezvoltate; încercarea de a crea confuzie şi nesiguranţă în structurile cu atribuţii în domeniul apărării, siguranţei naţionale şi ordinii publice, pentru a fi mai uşor de influenţat de către factorul politic.

În contextul factorilor enunţaţi putem afirma că în ţara noastră managementul crizelor este abordat secvenţial şi neunitar, în absenţa unei legislaţii adecvate care să gestioneze o criză complexă, a determinat până în prezent, ca România să nu dispună de un „*sistem integrat*" de management al crizelor, în prezent există doar reglementări care vizează parţial aspecte referitoare la situaţiile de urgenţă civilă, precum şi aspecte relative la prevenirea şi combaterea terorismului. Legislaţia existentă în opinia noastră este insuficientă, neacoperind întregul spectru referitor la crize, la nivel naţional neoperând o strategie de acţiune unitară care să se adreseze gestionării acestora.

2. Organisme existente la nivel național în domeniul managementului crizelor

Prin poziția sa, ca țară membră a UE şi NATO, România trebuie să-şi creeze propriul *Sistem Național de Management Integrat al Crizelor (SNMIC)*, compatibil şi interoperabil cu cele existente la nivelul celor două organizații, ținând cont de faptul că „ *la nivel regional, în Europa centrală, de est şi de sud-est, persistă sau sporesc în intensitate diferite stări de tensiune şi situații conflictuale determinate de vechi dispute de natură etnică sau religioasă, teritoriale sau separatiste ori de contestare a frontierelor existente, precum şi de criminalitatea transfrontalieră"*[3]*;* şi inexistența unui *Sistem Național de Management Integrat al Crizelor* în acest context constituie o vulnerabilitate importantă la adresa securității naționale. Dezvoltarea unui Sistem NATO şi UE de Răspuns la Crize solicită din partea statelor membre, crearea propriului instrument de management al crizelor, astfel încât, la nivel național, acesta să aibă un corespondent unic prin care să se realizeze unitatea de efort şi cooperarea internațională. Din punct de vedere politic, economic, militar şi nu numai, țara noastră, ca membru al diferitelor organizații internaționale de securitate şi cooperare, şi-a asumat angajamente clare în prevenirea şi combaterea amenințărilor la adresa securității globale, pe care nu le poate îndeplini decât printr-un efort comun din partea tuturor instituțiilor abilitate ale statului cu responsabilități în domeniul managementului crizelor.

Până la această dată, țara noastră a luat măsuri pentru înființarea unor structuri destinate planificării şi coordonării acțiunilor de intervenție în situații de criză.

În cadrul Administrației Prezidențiale a luat ființă *Departamentul Securității Naționale (DSN)*, care reprezintă structura specializată destinată asigurării îndeplinirii de către Preşedintele României a prerogativelor conferite de Constituție, în domeniul general al securității naționale şi al calității de Comandant al Forțelor Armate. În componența departamentul acționează structuri specializate pentru îndeplinirea atribuțiilor corespunzătoare domeniilor sectoriale de competență, încadrate cu personal angajat pe funcții de demnitari, consilieri, experți, consultanți şi referenți, precum şi cu personal de specialitate detaşat din ministerele şi alte instituțiile cu responsabilități în domeniul securității naționale.

Printre domeniile sectoriale principale de competență ale *DSN* se înscriu: securitatea națională (probleme generale); apărarea; securitatea internă; managementul crizelor de securitate şi al situațiilor de urgență; prevenirea şi combaterea terorismului; activitatea de informații şi contrainformații.

Responsabilitățile specifice ale *DSN*, în domeniile securitate internă, managementul crizelor de securitate şi situațiilor de urgență, prevenirea şi combaterea terorismului, în principal, sunt următoarele: asigurarea cadrului tehnic de lucru necesar pentru conducerea, de către Preşedintele României, a activităților de management al crizelor de securitate, inclusiv a crizelor provocate de acțiuni teroriste, precum şi a situațiilor de urgență a căror evoluție depăşeşte posibilitățile de acțiune ale administrației publice locale sau centrale, ori ale căror consecințe pun sau riscă să pună în pericol securitatea națională ori să determine implicații internaționale; monitorizarea activitățile de management al crizelor sectoriale şi a

situațiilor de urgență (îndeosebi a celor care au ca scop prevenirea, limitarea şi înlăturarea efectelor calamităților naturale, dezastrelor sau catastrofelor naturale sau industriale).

În domeniul informațiilor, contrainformațiilor şi securității, *DSN* îşi îndeplineşte atribuțiile fie în mod direct, fie prin *Oficiul pentru Informații Integrate (OII)*care are în responsabilitate următoarele activități: coordonarea, din punct de vedere funcțional, a activităților de culegere, stocare, circulație şi evaluare primară a informațiilor specifice sectorului securității naționale; documentarea şi informarea asupra situațiilor şi fenomenelor cu potențial periculos (riscuri şi amenințări la adresa securității naționale); elaborarea ipotezelor de lucru, scenariilor şi prognozelor necesare pentru prevenirea situațiilor de pericol şi crearea cadrului favorabil întăririi securității naționale; evaluarea datelor şi informațiile referitoare la problematica securității naționale şi informarea oportună a Preşedintelui în legătură cu situațiile şi evoluțiile externe sau interne, care pot genera riscuri şi amenințări la adresa securității naționale, de natură să impună declanşarea stărilor de alertă pentru situațiile de criză, instituirea stării de urgență sau a stării de asediu, declararea mobilizării generale sau parțiale, ori declararea stării de război.

În baza Hotărârii *Consiliului Suprem de Apărare a Țării (CSAT)*[4], OII îndeplineşte următoarele responsabilități: planifică nevoile de informații pentru securitatea națională; elaborează produse analitice integrate destinate beneficiarilor legali, pe baza informațiilor transmise de structurile componente ale Comunității Naționale de Informații.

La nivelul Guvernului României, potrivit „*Deciziei Primului Ministrului*”[5], în cadrul Cancelariei acestuia funcționează *Centrul de Situații al Guvernului*, structură destinată să asigure legătura Guvernului României cu autoritățile administrației publice centrale cu privire la situațiile de urgență şi evenimentele deosebite, care trebuie cunoscute la nivel guvernamental.

Centrul de Situații al Guvernului are următoarele responsabilități: colectarea rapoartelor şi informațiilor referitoare la situațiile de urgență şi evenimentele deosebite de la serviciile operative ale autorităților publice centrale; monitorizarea modului de derulare a misiunilor desfaşurate pe teritoriul național sau în afara granițelor României, sub egida ONU sau conduse de NATO sau UE; consilierea primului-ministru pentru îndeplinirea atribuțiilor ce îi revin în domeniul managementului situațiilor de urgență.

În domeniul situațiilor de urgență, ca formă de manifestare a crizelor, a fost constituit „*Sistemul Național de Management al Situațiilor de Urgență*, proiectat să funcționeze sub coordonarea Ministerului Administrației şi Internelor, fiind structurat pe comitete şi centre operative pentru situații de urgență constituite la nivelul instituțiilor administrației publice centrale şi locale”.[6]

Coordonarea la nivel național a tuturor acțiunilor de intervenție desfăşurate în situații de urgență se realizează de către Ministerului Administrației şi Internelor prin *Inspectoratul General pentru Situații de Urgență*.

Ministerul Apărării Naționale, împreună cu celelalte componente ale *Sistemului Național de Management al Situațiilor de Urgență*, „participă la acțiunile de limitare şi înlăturare a urmărilor situațiilor de urgență, asigurând îndeplinirea a 12

funcţii de sprijin date în competenţa sa: monitorizarea pericolelor şi riscurilor specifice, precum şi a efectelor negative ale acestora; căutarea, descarcerarea şi salvarea persoanelor; evacuarea persoanelor, populaţiei sau bunurilor periclitate; acordarea asistenţei medicale de urgenţă; localizarea şi stingerea incendiilor; neutralizarea efectelor materialelor periculoase; asigurarea transportului forţelor şi mijloacelor de intervenţie, persoanelor evacuate şi altor resurse; asigurarea cazării şi adăpostirii persoanelor afectate sau evacuate; efectuarea depoluării şi decontaminării; menţinerea şi restabilirea ordinii publice; logistica intervenţiilor; reabilitarea zonei afectate".[7]

Acţiunile de intervenţie ale MApN sunt coordonate de *Comitetul Ministerial pentru Situaţii de Urgenţă* (*CMSU)*, care reprezintă structura destinată fundamentării deciziei ministrului apărării naţionale în domeniul situaţiilor de urgenţă. Pentru exercitarea controlului acţiunilor în desfăşurare în situaţii de urgenţă, *CMSU* dispune de un centru operativ, a cărui funcţionare este asigurată de Centrul Naţional Militar de Comandă (*CNMC)*.

CNMC centralizează, analizează şi sintetizează datele şi informaţiile specifice, transmise de structurile militare şi de componentele *Sistemului Naţional de Management al Situaţiilor de Urgenţă*, informează în timp util factorii de decizie din MApN şi coordonează ansamblul de măsuri implementate în situaţii de urgenţă.

În domeniul ordine publică, situaţiile de criză sunt coordonate de Ministerului Administraţiei şi Internelor prin „*Centrul Naţional de Conducere a Acţiunilor de Ordine Publică (CNCAOP)*, structură interinstituţională destinată asigurării suportului decizional pentru managementul acţiunilor de intervenţie".[8]

Pentru îndeplinirea obiectivelor sale din domeniul crizelor de ordine publică *CNCAOP* cooperează cu „*Centrul Operaţional Naţional* din cadrul IGSU/MAI, *Centrul de Situaţii al Guvernului*, *Centrul de Coordonare Operativă Antiteroristă* din cadrul SRI, *CNMC* din MApN, precum şi cu celelalte centre operative constituite la nivelul instituţiilor publice reprezentate".[9]

Importanţa constituirii acestui centru pentru managementul crizelor de ordine publică rezidă, în special, în activitatea pe care acesta trebuie să o desfăşoare la decretarea *Stării de Urgenţă*. Astfel, în baza Hotărârii CSAT, centrul elaborează şi transmite *Directiva de acţiune* pentru executarea intervenţiei cu forţele şi mijloacele planificate pentru astfel de situaţii. Centrul coordonează, la nivel naţional, aplicarea unitară a măsurilor de răspuns la crizele de ordine publică şi realizează cooperarea cu instituţiile din sistemul de apărare, ordine publică şi securitate naţională potrivit planurilor comune de acţiune.

În relaţiile internaţionale ale României de cooperare cu organismele şi instituţiile internaţionale din domeniul crizelor transfrontaliere de ordine şi siguranţă publică, *CNCAOP* funcţionează ca punct naţional standard de contact, asigurând fluxul intern de informaţii în acest domeniu.

Un alt domeniu generator de situaţii de criză, atât la nivel global cât şi naţional, este terorismul. Fenomenul terorist internaţional a impus o reevaluare a activităţii naţionale antiteroriste şi o dezvoltare a cadrului legal. Astfel, începând cu anul 2001, *Serviciului Român de Informaţii (SRI)* este desemnat ca autoritate naţională în

domeniul antiterorist. În acest sens, la nivelul *SRI,* în cadrul *Direcţiei Generale de Prevenire şi Combatere a Terorismului (DGCPT)*, a fost înfiinţat *Centrul de Coordonare Operativă Antiteroristă (CCOA)*, structură destinată să asigure suportul logistic şi operaţional pentru funcţionarea *Centrului Naţional de Acţiune Antiteroristă (CNAAT)* în situaţii de criză de natură teroristă.

Operaţionalizarea deplină a *Sistemului Naţional de Prevenire şi Combatere a Terorismului (SNPCT)* s-a încheiat în anul 2005, prin adoptarea, de către *CSAT*, a Regulamentului de organizare şi funcţionare a *Centrului de Coordonare Operativă Antiteroristă*, *CCOA* devenind structura care asigură coordonarea tehnică a *SNPCT*.

La solicitarea *SRI*, în funcţie de amploarea şi natura acţiunii teroriste, pot fi angrenate, în condiţiile legii, forţe cu misiuni specifice din Ministerul Administraţiei şi Internelor, Ministerul Apărării Naţionale, Serviciului de Pază şi Protecţie, precum şi din alte structuri din Sistemul Securităţii şi Apărării Naţionale.

La nivelul *Ministerului Apărării Naţionale*, funcţionează *Centrul naţional militar de comandă*, ca structură distinctă aflată în coordonarea *Direcţiei operaţii* din *Statul Major General (SMG)*, destinat să asigure *şefului SMG* elementele primare în luarea deciziei referitoare la situaţiile de criză.

Competenţele *CNMC* se referă în principal la monitorizarea permanentă a operaţiilor/acţiunilor/activităţilor în desfăşurare executate de forţele Armatei şi la asigurarea interfaţei ministerului pentru realizarea cooperării cu celelalte instituţii publice centrale în domeniul managementului crizelor.

Conceput iniţial ca structură operativă de comandă şi control a forţelor operaţionale din Armată, în prezent, *CNMC* şi-a dezvoltat în principal capacitatea de coordonare a acţiunilor de intervenţie în situaţii de urgenţă întreprinse la nivelul Ministerului Apărării Naţionale.

În sprijinul centrelor operative, enumerate anterior, funcţionează o serie de structuri destinate coordonării acţiunilor sectoriale de intervenţie în situaţii de urgenţă.

În domeniul intervenţiilor de căutare şi salvare, la nivelul *Ministerului Transporturilor şi Infrastructurii (MTI)* a fost înfiinţată şi organizată „*Agenţia Română de Salvare a Vieţii Omeneşti pe Mare (ARSVOM)*, instituţie publică cu personalitate juridică ce îndeplineşte următoarele responsabilităţi principale: efectuarea operaţiunilor de căutare, asistenţă şi salvare marină şi fluvială; intervenţii pentru prevenirea, combaterea poluării şi protecţia mediului în porturi, în mare deschisă, în apele teritoriale ale României, pe canale navigabile interioare; prestaţii cu utilaje proprii, remorcaje interne şi internaţionale, lucrări necesare la nave pentru siguranţa şi securitatea navigaţiei”.[10]

Tot la nivelul *MTI*, în cadrul *Regiei Autonome Administraţia Română a Serviciilor de Trafic Aerian (ROMATSA)*, funcţionează un „*Centru de coordonare* a operaţiunilor de căutare şi salvare a aeronavelor aflate în pericol şi a supravieţuitorilor unui accident de aviaţie produs în regiunea de informare a zborurilor Bucureşti, ca subunitate fără personalitate juridică”.[11] După operaţionalizare, centrul va asigura supravegherea continuă a transmisiilor radio recepţionate de la aeronavele în pericol şi a semnalelor emise de echipamentele de locaţie pentru situaţii de urgenţă.

În ceea ce priveşte managementul crizelor externe de securitate, forţele armate participă la operaţii multinaţionale în cadrul Alianţei sau ale unor coaliţii, cu aprobarea Parlamentului, în baza unei solicitări oficiale adresate României de NATO, UE, ONU sau OSCE şi în funcţie de resursele financiare puse la dispoziţie de Guvern.

Misiunile pe care le pot executa contingentele militare româneşti sunt stabilite prin acorduri, memorandumuri sau înţelegeri, iar mandatul referitor la tipul de acţiuni desfăşurate constituie, din punct de vedere naţional, baza ordinelor primite de la comandantul forţei multinaţionale.

În concluzie, în configuraţia actuală, la nivel politico-militar, structurile de conducere ale *Sistemului Naţional de Management al Crizelor*, care ar trebui să joace rolul integrator al acţiunilor de management al crizelor şi de coordonare a tuturor intervenţiilor executate de forţele şi mijloacele aparţinând diferitelor instituţii publice centrale, au mai mult responsabilităţi administrative şi mai puţin în domeniul operaţional. În consecinţă, acestea nu dispun de personalul specializat necesar şi de un sistem de management al informaţiilor, prin care să se poată realiza o planificare operaţională de nivel strategic a acţiunilor de răspuns la criză.

Deşi, pentru diferite tipuri de criză, există centre operative constituite la nivel de ministere sau agenţii guvernamentale, acestea nu au capacitatea necesară de a coordona toate celelalte instituţii ale sistemului de securitate şi apărare naţională, cu atât mai puţin să conducă toate forţele participante la intervenţii în situaţii de criză.

De asemenea, chiar dacă s-au întreprins măsuri importante în direcţia integrării tuturor informaţiilor, prin crearea comunităţii naţionale de informaţii, acest aspect nu poate genera eficienţă decât în situaţia în care ar exista posibilitatea diseminării controlate a bazelor de date stocate la nivel strategic tuturor celor implicaţi în managementul crizelor.

3. Implementarea Sistemului Naţional Integrat de Management al Crizelor

Cadrul instituţional optim să conducă managementul crizelor este în opinia noastră cooperarea între organismele enumerate mai sus. Aceasta având ca obiective cooperarea pe orizontală în luarea deciziilor strategice, cooperarea în implementarea deciziilor şi cooperarea în execuţie.

Constituirea unui *Sistem Naţional Integrat de Management al Crizelor* care prin responsabilităţile conferite, să răspundă cerinţelor specifice pregătirii şi gestionării propriilor structuri precum şi exigenţelor planificării, organizării şi conducerii procesului de prevenire şi de răspuns la crize atât pe teritoriul naţional cât şi pe timpul participării la gestionarea crizelor pe plan internaţional sub egida ONU, NATO, UE, OSCE. Realizarea acestui deziderat se află în atenţia factorilor politico-militari cu atribuţii în acest domeniu de activitate.

Gestionarea situaţiilor de criză, la nivel naţional este parte integrantă a activităţii de realizare a securităţii naţionale şi se desfăşoară gradual printr-un „*Sistem Naţional Integrat de Management al Crizelor*”[12] cu atribuţii axate pe:

- managementul urgenţelor civile;
- restabilirea ordinii publice, respectiv a ordinii constituţionale;
- managementul crizelor de natură teroristă;

- gestionarea crizelor generate de: proliferarea ADM; operații de răspuns la crize altele decât apărarea colectivă, operații în sprijinul păcii; de salvare-evacuare; unamitare; maritime şi impunerea embargoului;
- apărarea colectivă.

SNIMC va cuprinde din punct de vedere funcțional componente de conducere, de execuție şi de sprijin.

Componenta de conducere va fi organizată pe trei niveluri de competențe:

- autoritatea națională de decizie care asigură decizia politică;
- Centrul Național de Conducere care asigură pregătirea şi implementarea deciziei politice, sub autoritatea *CSAT*;
- comitetele, centrele operative, precum şi alte structuri existente la nivelul autorităților administrației publice centrale şi locale, precum şi al altor instituții publice care exercită şi atribuții în gestionarea crizelor.

Componenta de execuție formată din structurile, resursele umane şi mijloacele specializate de care dispun autoritățile şi instituțiile publice cu atribuții în gestionarea crizelor, precum şi din servicii şi alte formațiuni de urgență profesioniste şi voluntare stabilite prin lege cuprinde:

- Sistemul de Avertizare şi Informare;
- Sistemul de Comunicații şi Informatică;
- Sistemul de Comunicare Publică.

România poate participa la mecanismele aliate de luare a deciziei în domeniul gestionării crizelor şi se interconectează prin intermediul *SNMIC* la structurile de răspuns la criză ale acestora. Coordonarea interinstituțională a răspunsului țării noastre la crize din plan internațional se va realiza de MAE, cu implicarea tuturor instituțiilor cu competențe în domeniul respectivei crize, pe baza mandatului Parlamentului sau al Guvernului României, în funcție de natura şi complexitatea crizelor.

Concluzii

În urma analizei efectuate, opinăm că, pentru a acționa eficient pe întreg spectrul de crize, de la măsurile de prevenire a crizelor, până la apărarea colectivă, România trebuie să-şi implementeze *Sistemul Național Integrat de Gestionare a Crizelor.*

Organismul va trebui să se implice în gestionarea situațiilor de criză în concordanță cu „natura, tipul, intensitatea şi amploarea acestora”.[13]

Pentru funcționarea cu eficiență a acestuia trebuie să se țină cont de aplicarea unui ansamblu de măsuri cum ar fi:

- *măsuri preventive*, ce cuprind opțiuni generale de acțiune, a căror aplicare se decide la nivel politic înalt, de regulă, în stadiile incipiente de evoluție a unei situații de criză;
- *măsuri de răspuns la criză*, ce vizează acțiuni predefinite, planificate în detaliu, din timp şi disponibile imediat, pentru a fi implementate în vederea îmbunătățirii gradului de opravitate a sistemului național

integrat, inițierii procesului de activare a forțelor şi mijloacelor, creşterii gradului de protecție a acestora;

- *măsuri de contracarare* a surprinderii, relevante de acțiuni defensive militare şi civile, care trebuie executate cu rapiditate, pentru siguranța forțelor naționale sau ale aliaților, populației şi/sau obiectivelor strategice atât militare, cât şi civile, în cazul unui atac prin surprindere ori în cazul unui atac iminent cu avertizare limitată;
- *măsuri de contraagresiune*, care cuprind acțiuni desemnate pentru implementarea planurilor corespunzătoare pentru apărarea teritoriului național, în cazul unei agresiuni directe împotriva României, precum şi pentru participarea, în cadrul Alianței Nord-Atlantice, la operațiile de tip articol 5 din Tratatul de la Washington;
- *măsuri de instituire a stărilor de alertă*, aceasta referindu-se la acțiuni care pot fi adoptate în funcție de amploarea şi intensitatea unei amenințări sau crize.

Bibliografie:

[1]. *** **Gândirea Militară Românească nr. 4**, 2007.

[2]. *** **OUG nr. 21 din 15 aprilie 2004 privind Sistemul Național de Management al Situațiilor de Urgență**, aprobată prin Legea nr. 15 din 2005.

[3]. *** **Hotărârea CSAT nr. 146 din 2005**.

[4]. *** **Decizia Primului Ministru nr. 190 din 28 iunie 2007.**

[5]. *** **HG nr. 2228 din 2004 pentru aprobarea repartizării principalelor funcții de sprijin pe care le asigură ministerele, celelalte organe centrale şi organizațiile neguvernamentale privind prevenirea şi gestionarea situațiilor de urgență**, art. 6, anexa nr. 1

[6]. *** **HG nr. 373 din 2008 privind organizarea, funcționarea şi compunerea Centrului Național de Conducere a Acțiunilor de Ordine Publică,** art. 1.

[7]. *** **HG nr. 373 din 2008 privind organizarea, funcționarea şi compunerea Centrului Național de Conducere a Acțiunilor de Ordine Publică**, art. 3, alin. 4

[8]. *** **Legea nr. 535 din 2004 privind prevenirea şi combaterea terorismului, art. 12,** alin. 4

[9]. *** **Legea nr. 337 din 2004 pentru aprobarea Ordonanței privind înființarea, organizarea şi funcționarea a Agenției Române de Salvare a Vieților Omeneşti pe Mare** (ARSVOM), art. 1

[10]. *** **HG nr. 741 din 09 iulie 2008 pentru aprobarea Regulamentului privind gestionarea situațiilor de urgență generate de producerea unui accident de aviație civilă**, precum şi pentru modificarea Hotărârii Guvernului nr. 74/1991 privind înființarea Regiei autonome „Administrația română a serviciilor de trafic aerian" (ROMATSA).

[11]. *** **Doctrina Armatei României**, Bucureşti, 2007, art. 94.

[12]. *** **Gândirea Militară Românească nr. 4**, 2007.

[13]. TOFFLER, Alvin şi Heidi, **Puterea în mişcare**, Editura Antet, Bucureşti, 1995.

MODELAREA CATASTROFELOR – TEHNICĂ SUPORT PENTRU ANALIZA PERSPECTIVELOR SECURITĂȚII ÎN EUROPA

Dr. Gabriela FLORESCU[*]
Dr. Valentin FLORESCU[**]

European security has strong connections with the environmental security as the former is threatened by catastrophes induced by both anthropogenic and natural events. Catastrophe modeling is a tool meant to help both policy makers as well decision makers to act for a better preservation of life and resources. The catastrophic potentiality has increased the concern in developing a comprehensive system of tools – the so-called NATCAT models.

The paper resumes the features of the NatCat models and their structure. General characteristics of modeling solutions considering the GIS and the European spatial data directive INSPIRE are presented. Constructive conclusions regarding the potentiality of these tools – NatCat models, interfaces with decision tool, standards and methodology - in evaluating the environmental security are presented.

Introducere

Securitatea mediului este o componenta a securității globale şi asigurarea acesteia implică o cunoaştere şi o analiză a principalelor evenimente antropice şi naturale cu impact puternic asupra mediului înconjurător. Ambele tipuri de evenimente cauzatoare de catastrofe au fost şi sunt studiate prin intermediul modelării matematice înglobate în instrumente software utilizate în mod activ în special ca suport pentru analiza perspectivelor securității zonelor vulnerabile în urma impactului catastrofei. Prin aceste instrumente, se urmăreşte impactul economic al afectării securității mediului asupra bunurilor, resurselor naturale, materiale şi umane reflectate de cele mai multe ori în marile pierderi uneori ireversibile pentru economia țarilor şi comunităților dintr-o regiune afectată. Modelele catastrofă naturală cunoscute ca modele NATCAT au fost dezvoltate inițial pentru a înțelege natura riscurilor naturale şi pentru a modela daunele economico-sociale în vederea evaluării pierderilor viitoare şi a impactului acestora asupra vieții în zonele de risc natural.

In lucrarea noastră abordăm potențialitatea modelelor NATCAT ca instrumente de analiză a perspectivelor securității mediului înconjurător în corelare cu securitatea globală. In acest scop prezentăm o scurtă trecere în revistă a contextului modelării catastrofelor, o prezentare a modelului NATCAT şi a structurii acestuia, o prezentare a unui exemplu pentru catastrofa tip inundație, eveniment cauzat atât natural cât şi antropic, o scurtă enumerare a principalelor instrumente software de firmă şi open-source care înglobează acest tip de model, o propunere de creştere a potențialității acestor instrumente atât prin includerea standardului INSPIRE pentru datele spațiale

[*] **Cercetător ştiințific I, cibernetician matematician economist, Institutul Național de Cercetare Dezvoltare în Informatică, ICI Bucureşti**

[**] **programator inginer licențiat, Institutul Național de Cercetare Dezvoltare în Informatică, ICI Bucureşti**

şi infrastructura lor cât şi prin realizarea unor interfețe de utilizare a instrumentelor de către decidenții şi politicienii securității mediului înconjurător.

1. Stadiul modelării catastrofelor

Se cunoaşte că măsurarea intensității unui uragan şi măsurarea de magnitudine a cutremurului au început prin anii 1800 după modernizare a manometrelor şi inventarea seismografului. In prima parte a secolului al XX-lea, interesul pentru măsurarea pericolelor naturale în scopuri ştiințifice a crescut rapid astfel că primele modele catastrofă deterministe au fost disponibile în anii 1970. Mai târziu, a fost folosit modelul de risc colectiv pentru deciziile privind asigurările în Europa iar modelul de risc colectiv devine unul din principalele instrumente ale ştiinței actuariale. Modificările rapide în estimările impactului economico-financiar al catastrofelor antropice şi naturale - uragane, cutremure, inundații etc. - au determinat realizarea mai multor studii despre pagube, pierderi şi pericolele naturale şi antropice cauzatoare de astfel de distrugeri care afectează securitatea mediului înconjurător şi a activității umane.

Ştiința actuarială a capitalizat rezultatele modelării precum modelul pierderii maxime probabile extrapolând pierderile rezultate din dezastrele anterioare. La sfârşitul anilor 1980 şi începutul anilor 1990 a fost recunoscut faptul că o combinație de cartografiere a riscurilor şi de măsurare corectă a riscurilor este utilă pentru modelele de catastrofă naturală şi a fost generată o multitudine de aplicații practice în domeniul managementului riscului catastrofelor prin modele matematice, în special în aplicațiile care se ocupă cu probleme de actuariat, fiecare tip de catastrofă având obiective şi abordări speciale. Companiile de asigurări şi reasigurări folosesc multe instrumente software profesionale pentru a face față, prin strategii economico-financiare, la accidente tehnologice şi dezastre naturale cu urmări grave precum sunt furtunile, cutremurele şi inundațiile catastrofale dar şi la accidentele tehnologice create de natură. Chiar dacă aceste evenimente sunt extrem de incerte şi rare, catastrofele naturale şi antropice pot provoca pierderi mari şi estimarea periclitării securității mediului se poate realiza prin instrumente bazate pe modelul NATCAT. Scopul modelului NATCAT de catastrofă ținteşte dezvoltarea de strategii pentru a optimiza pierderile potențiale şi pentru a oferi decidenților, politicienilor de mediu, companiilor de asigurări profilurile de risc corespunzătoare nivelului macro şi micro pentru vulnerabilități la nivel de zone, regiuni, portofolii individuale de companie sau chiar pentru anumite construcții.

O catastrofă naturală sau antropică este acel eveniment natural sau antropic prin care se cauzează pierderi în zone geografice între 1.000 km^2 şi 100.000 km^2 şi poate fi generată din agregarea mai multor riscuri potențiale cunoscute sau presupuse.

În prezent, atenția modelatorilor se concentrează asupra structurilor stocastice de dependență din modele geofizice care sunt utile pentru o bună gestionare a portofoliului de pericole naturale dintr-un anumit teritoriu. În acest sens, o înțelegere corectă a riscurilor şi o evaluare corecta a instrumentelor disponibile pentru gestionarea acestora sunt esențiale pentru a reduce probabilitatea şi dimensiunea pierderilor catastrofale. Produsele software bazate pe modele geofizice de catastrofă depind de diversele ipoteze matematice care facilitează calculele necesare în modele.

În prezent nu este disponibilă o descriere detaliată şi unică de modele geofizice ca suport al strategiei de abordare a pierderilor din catastrofele naturale deoarece o mare parte a celor interesați angajează propriile resurse interne, cercetători, meteorologi, seismologi şi geofizicieni, care combină cunoştințele lor de bază din fizica evenimentelor de tip catastrofă naturală sau antropică cu datele istorice disponibile. Cu toate acestea, modelul NATCAT al acestor cercetători nu posedă suficientă de transparență şi nu sunt prezentate clar sursa datelor şi a parametrilor implicați sau nu sunt furnizate informațiile în detaliu despre complexitatea setului de date necesar iar calculul nu evidențiază cuprinzător şi consecvent conceptele riscului cerut de marile firme de asigurări.

Pentru o mai bună înțelegere a abordării modelării catastrofelor naturale şi a instrumentelor software prezentăm structura modulară a modelului catastrofă, aspecte ale cadrului generator pentru produsele de software de modelare de catastrofă făcându-se referire ca exemplu la modelul de catastrofă tip inundație[1].

3. Structura generală a modelului catastrofă

Modelarea catastrofelor ca suport de informare pentru populație şi decidenți depinde de accesibilitatea şi precizia datelor privind caracteristicile şi despăgubirile aferente unui anumit tip de catastrofă. Modelarea pierderilor din catastrofe se bazează pe simularea unui număr mare de pierderi potențiale la evenimentele potențiale de tip catastrofă[2].

Toate modelele utilizate de principalele companii sau instituții implicate în problematica generată de catastrofă au o structură similară şi anume cu patru componente principale:

1. Modulul de inventariere (înregistrarea geofizică pentru un portofoliu de asigurat);

2. Modulul de risc natural (harta cu intensitatea şi frecvența de apariție a unui potențial viitor risc)*;*

3. Modulul de vulnerabilitate a bunurilor (funcția daunelor care leagă riscurile şi daunele pe obiect asigurat) şi

4. Modulul de pierdere bunuri (pierderi rezultate la diverse niveluri de daune).

Pierderea la evenimentul catastrofă este estimată în general prin combinarea celor patru module principale de mai sus care oferă specialiştilor detalii de analiză asupra pierderilor de catastrofă.

Modulul de inventariere susține înregistrarea geofizică a întregului inventar sau portofoliu de asigurat subdivizat după tipul de asigurare şi tipul de acoperire al asigurării aferente. Cel mai important parametru la modulul de inventar este localizarea fiecărei proprietăți sau bun supuse riscului (intensitatea de expunere la risc). Atribuirea coordonatelor geografice numită proces de geocodificare este elementul de bază al acestui modul.

---

[1] Aon Re Services (2005), **Hurricane Katrina**, Updated to October 2005. http://www.aon.com/us/about/pdf/Hurricane_Katrina_093005.pdf

[2] Ledford, A.W. Tawn, J.A., *Statistics for near independence în multivariate extreme values*. Biometrika 83, 169–187 (1996).

Atunci când este aplicat un sistem pentru analiza unui anumit portofoliu de asigurat, sunt selectate doar acele date de intrare din mulțimea evenimentelor stocastice la care se referă direct portofoliul în considerare. Cu toate acestea, există o incertitudine în acest modul de inventariere datorită informațiilor incomplete cum ar fi clasele unor tipuri de construcții necunoscute dar si ca urmare a dezagregării datelor de intrare geografice.

Modulul de risc cuprinde o prezentare simplificată a criteriilor fizice şi geofizice meteorologice complexe, adică modelele pentru sursa de pericol natural şi modelele de atenuare a acestuia cu funcții de atenuare care rezumă legi fizice, precum şi informații istorice şi ştiințifice privind riscul declanşării sursei de catastrofă. Acest modul caracterizează riscul de dezastru natural şi este exprimat în termenii distribuțiilor de probabilitate, al frecvenței de apariție şi al intensității unui dezastru natural. Riscul natural modelat este afectat de calitatea şi exhaustivitatea datelor utilizate, principiile de modelare ale riscului, care de exemplu, la cutremure, inundații, tornade, etc. sunt similare în majoritatea abordărilor. De exemplu, un risc de furtună este un eveniment probabilistic cu un anumit nivel de severitate. Modelul catastrofă de furtună începe prin comparația evenimentelor istorice de acest tip pentru zona în cauză după anumite caracteristici. Catastrofa este caracterizată de un nivel ridicat de incertitudine, deoarece este modelată pe baza unor cataloage istorice care sunt destul de limitate propagând astfel incertitudinea şi la modulul de risc din modelul NATCAT.

Modul de vulnerabilitate, cunoscut şi sub numele de *modul de inginerie* sau *modulul de daune*, integrează codurile de clădiri şi analizele de inginerie în procesul de luare a deciziilor în baza funcției de vulnerabilitate a acestora.

Rolul funcției de vulnerabilitate este de a furniza estimări ale raportului mediu al daunelor la diverse obiective asigurate (construcții, obiecte personale, conținutul unei clădiri, etc.), pe baza intensității riscului natural al evenimentului catastrofă modelat. Această funcție este afectată de calitatea clădirii, de teren, plan de simetrie, de calitatea materialelor - în primul rând a acoperişurilor -, de gradul de acoperire, de reparațiile anterioare, de numărul de etaje, de vârsta clădirii, de modul prăbuşirii anterioare (cauzele şi pagubele), de pierderile rezultate la aceste daune şi de rezultatele în asociere prin trei tipuri diferite de informații - informații empirice, consens de inginerie şi analize de fiabilitatea inginerească. Prejudiciul este definit ca un procent din valoarea clădirii sau din costul reparațiilor.

Problema centrală a modulului de vulnerabilitate este calculul daunelor, împreună cu estimarea de risc. In acest tip de modul sunt incluse şi informații despre geologia şi geografia locației (la munte, la malul mării, etc.), despre tipul de construcții (rama de lemn, cadru din oțel, perete beton, beton armat, casa mobilă, casa de zidărie, etc.) şi despre ocuparea locației (nerezidențial, familie singură, mai multe familii etc.). Nu este întotdeauna posibilă analiza caracteristicilor pentru toate obiectele asigurate, în detaliu, în fiecare clădire de locuit sau clădire publică. Prin urmare, obiectele asigurate sunt grupate într-o clasă de risc pentru a produce o curbă comună de vulnerabilitate.

Incertitudinea la acest modul apare din diversele surse de date, din experiența limitată la evenimentele extreme. Vulnerabilitatea variază enorm atât între liniile de

asigurare (imobiliare, auto, etc.) cât şi între pretenţiile clientului (rezidenţiale, comerciale sau industriale) asupra obiectelor asigurate (construcţii, obiecte personale, conţinutul unei clădiri, întrerupere de afaceri, etc.). Prin urmare, o mulţime de modele există pentru cuantificarea vulnerabilităţii la catastrofa.

În toate modelele geofizice de catastrofă, funcţiile de pierdere / prejudiciu / daune sunt specifice regiunii, sunt standardizate şi sunt construite pentru daune structurale, pentru conţinutul clădirii, pentru elementul întrerupere activitate şi pentru cheltuielile de compensare a celor afectaţi.

În analiza financiară a vulnerabilităţii de bază este raportul de prejudiciu (raportul dintre costul de reparaţie şi costul de înlocuire a bunului) ce poate varia de la 0% la 100% (pierderea totală). Unele curbe de prejudiciu modelează şi relaţionează daunele structurale cu parametrul de severitate a dezastrului.

Modulul de pierdere este cunoscut şi sub numele de *modulul de actuariat*. Acest modul cuprinde calculul pierderii directe şi indirecte rezultate din niveluri prestabilite la daune provenite de la structurile de construcţii care au fost analizate şi caracterizate anterior. Pierderile directe includ costurile de reparaţie şi / sau de înlocuire a structurii clădirii. Pierderile indirecte includ pierderi date de impactul întreruperii activităţii şi de costurile de relocare sau reactivare a activităţii. Conţinutul pierderii este dependent de avarierea structurii clădirii. Condiţiile de asigurare includ acoperirea deductibilă de exemplu, cu o sumă fixă, un procent din suma asigurată, un procent de pierdere.

Pierderile asigurate se calculează prin aplicarea condiţiilor de asigurare la pierderea totală estimată. Unele module de pierdere au capacitatea suplimentară de a calcula impactul reasigurării, inclusiv la pierderea excesivă, de a implica limitele de risc la un eveniment specific sau de a include o componentă timp, de exemplu, limită la pierderea anuală.

La modelarea pierderilor are sens diferenţierea între un singur risc şi un portofoliu de riscuri. În consecinţă, în momentul când se face modelare de pierderi la catastrofă prin cumulare de riscuri individuale, pierderea este afectată din cauza incertitudinii pierderilor.

Aceste patru module componente ale unui model de tip catastrofă reprezintă *o referinţă* pentru cei care construiesc astfel de modele catastrofă cu particularizările teritoriale, temporale şi naturale corespunzătoare pentru analize şi studii de impact[3].

3. Soluţiile de firmă pentru modelarea catastrofelor

Dezvoltarea de modele de catastrofă a fost iniţiată de către comunitatea ştiinţifică iar mai apoi modelatorii de catastrofă au luat un model tip şi l-au dezvoltat şi adaptat la cerinţele de industriei de asigurare. Modelele catastrofă, de obicei

[3] Florescu, G. (2009), *Computer Based Natural Catastrophe Models Supporting a Better Perception of the Economic Impacts of Climate Change,* Vol. Workshop Climate Change in SEE IV, 19-20 oct 2009, Zagreb.

integrate în mare parte în programe software, sunt un complex de ipoteze, algoritmi tehnici de inginerie şi funcţii matematice[4].

Aceste modele sunt folosite pentru documentarea istorică asupra catastrofelor naturale precum, furtuni, cutremure, inundaţii, etc., pentru a simula procesul geofizic al catastrofei, cu variaţii stocastice şi pentru a încerca să se prevadă probabilitatea şi severitatea potenţială la evenimente viitoare tip catastrofă, astfel încât, în mod adecvat, companiile să poată acţiona pentru cunoaşterea consecinţelor financiare.

Modelele de catastrofă incluse în software specializat pentru măsurarea pierderii potenţiale la catastrofă, folosesc tehnici de simulare stocastică şi furnizează estimări ale pierderilor de catastrofă prin suprapunerea terenurilor, proprietăţilor şi clădirilor cu sursele potenţiale de risc natural din zona geografică aferentă. Modelele catastrofă sunt concepute pentru a produce teoretic o serie anuală cumulată completă de potenţiale dezastre în baza experienţei istorice de apariţie a catastrofelor.

Modelele catastrofă au fost înglobate în instrumente software mai mult sau mai puţin accesibile managerilor şi administraţiilor publice sub forma unor soluţii de firmă costisitoare dar şi sub forma unor soluţii open-source cu dezvoltare şi adaptare continuă la cerinţele utilizatorilor.

Cei mai cunoscuţi furnizori de firmă ai suportului software al modelelor de catastrofă pentru a analiza pierderile extreme sunt RMS, AIR, EQECAT, GC, EQC, AON, etc .

Firma *RMS (Risk Management Solutions)* oferă modelele de risc la catastrofă pentru peste 50 de zone din întreaga lume reprezentând mai mult de 90% din piaţa globală de asigurări. Fiecare model consideră o gamă completă de evenimente posibile ponderate de probabilităţile lor. Metodologia probabilistică permite asigurarea că riscul este în mod adecvat gestionat, redus şi evaluat. Se oferă modele de risc şi soluţii software în prezent pentru mai mult de 400 de companii comerciale de asigurare, de reasigurare şi instituţii financiare care se bazează pe modelele RMS pentru cuantificarea, gestionarea şi transferarea riscului.

Produsele folosesc tehnologii desktop şi server pentru aplicaţii puternice de managementul riscului de catastrofă. Interfeţele sunt proiectate pentru sisteme de afaceri, procese şi managementul datelor necesare companiilor implicate în riscul de catastrofă.

Produsele utilizate şi anume: Simulation Platform, RiskLink-ALM, RiskLink-DLM, RiskBrowser, RiskTools, RiskSearch, RiskOnline au anumite caracteristici utile strategilor de risc la catastrofă din cadrul marilor companii.

Firma EQECAT este un furnizor de produse state-of-the-art şi servicii de gestionare a riscurilor naturale şi tehnologice cu instrumentul software WORLDCATenterprise pentru industria de asigurări şi corporaţii internaţionale. WORLDCATenterprise este platforma de management industrial al catastrofelor prin oferirea setului complet de modele de catastrofă pentru 89 ţări în 179 de combinaţii de modele pentru aceste ţări pentru catastrofe precum cutremurul, ciclonul, tornada,

[4] Rootzen, H. and Klüppelberg, C. (1999): *A single number can't hedge against economic catastrophes*. 28(6), 550 – 555. Royal Swedish Accademy of Sciences, http://www-lit.ma.tum.de/veroeff/quel/999.60003.pdf.

furtuna, furtuna de zăpadă, furtunile extratropicale, terorismul, inundațiile şi incendiile.

Firma *AIR (Applied Insurance Research)* prin produsele sale de modelare furnizează tehnologie specializată în riscurile asociate ale catastrofelor naturale, meteorologice şi climatice. Pentru reasiguratori se oferă abilitatea de a structura şi de a evalua catastrofele pentru alunecările de teren şi cicloanele tropicale cu definirea zonelor geografice în subzone şi analiză zonală pe tip de contract.

Reasiguratorii pot astfel estima rapid pierderea potențială pe fiecare tip de proprietate şi pe total portofoliu prin includerea unei mari varietăți de cataloage cu evenimente şi probabilitățile producerii lor, pe sezoane, zone şi pe o durată variabilă. Instrumentul permite accesarea bazelor de date ale proprietăților din 30 țări modelate care, pentru a permite o analiză precisă, cuprind clădirile, practica de construcție şi detalii specifice regiunii oferind informații importante *companiilor de asigurare*.

Earthquake Commission New Zeeland EQC oferă o suită de modele, care combină un sistem de informații geografice, un model dinamic catastrofă şi un model dinamic de analiză financiară. Una din principalele sarcini ale instrumentului EQC este de a gestiona un model în care casele şi conținutul acestora sunt asigurate la daunele produse de cutremur, erupția vulcanică, alunecări de teren, activitatea hidrotermală, țunami şi incendii.

AON Re Services oferă primul şi unicul model geofizic pentru a estima daunele de furtună cu grindină pentru zonele cele mai amenințate în Europa (Germania, Elveția, Austria, Franța, Italia de Nord, Liechtenstein, Țările de jos şi Danemarca).

Mathias Raschke oferă un model geofizic de estimare a pagubelor provocate de cutremure pentru Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Croația, Republica Cehă, Ungaria, Macedonia, Polonia, România, Serbia, Muntenegru, Slovacia şi Slovenia.

Aceste produse de firmă prezentate sunt completate însă de oferta produselor open-source oferite gratuit cercetătorilor, companiilor şi organizațiilor naționale şi internaționale interesate.

4. Soluții open-source pentru modelarea catastrofelor

Importanța modelelor de catastrofă incluse în instrumente software pentru industria de asigurări a fost dovedită cu ocazia uraganului Andrew, în august 1992. Industria de asigurări şi reasigurări a devenit conştientă de faptul că gestionarea riscului a fost inadecvată şi că ar trebui să estimeze mai precis şi să gestioneze riscurile ca urmare a efectelor devastatoare ale catastrofelor naturale.

Guvernul SUA a recunoscut că sunt necesare studii şi modele pentru o mai bună estimare a riscurilor de catastrofe naturale şi prin Agenția Federală pentru Managementul Urgențelor - FEMA a finanțat un studiu din care a rezultat dezvoltarea sistemului *„HAZards US”* pe scurt HAZUS care este metodologia publică de evaluare a vulnerabilității la catastrofă (cutremur), metodologie care măsoară obiectiv intensitatea şi urmările catastrofei. In ce priveşte instrumentul software open-source

cel mai utilizat este cel realizat tot la inițiativa FEMA, intitulat HAZUS şi care este disponibil ca produs open-source pentru a fi personalizat şi în Europa.[5]

Varianta îmbunătățită HAZUS-MH (Multi-Hazard), care a fost lansată la mijlocul lunii februarie 2004 tot de FEMA, este un program HAZUS extins care conține trei modele de estimare a pierderilor potențiale provocate de trei tipuri de catastrofe naturale - cutremure, inundații şi uragane.

Sistemul open-source pentru modelarea catastrofelor naturale este o metodologie standard la nivel național şi un software care estimează pierderile potențiale la cutremur, uragane şi inundați utilizând softul GIS pentru a afişa harta şi datele de risc, dar şi rezultatele sub forma unor estimări ale daunelor pentru clădiri şi infrastructură. Sistemul permite utilizatorilor să estimeze impactul la cutremure, uragane şi inundații pe grupe de populații. Estimarea pierderilor este esențială pentru procesul de luare a deciziilor la toate nivelurile de guvernare oferindu-se astfel prin HAZUS o bază pentru dezvoltarea planurilor de reducere a efectelor modificărilor climatice, de consolidare a planurilor de planificare, pregătire, răspuns şi recuperare în caz de dezastru care duc spre o mai bună gestiune a securității mediului înconjurător.

Încă de când a fost dezvoltat HAZUS a existat interes în cadrul comunității internaționale pentru punerea în aplicare a metodologiei HAZUS de estimare a pierderilor pentru o utilizare internațională şi s-a propus o versiune internațională HAZUS. In viziunea autorilor sistemului HAZUSMH, țările interesate de aplicarea sistemului şi metodologiei open-source pentru a crea o metodologie HAZUS internațională generală potrivită zonei şi tipurilor de catastrofe potențiale din anumite zone ar trebui să ia măsuri pregătitoare pentru studierea regiunilor critice, caracterizarea dezastrelor, inventarierea datelor şi compatibilizarea cu baza de date HAZUS, construirea parametrilor de estimare a pierderilor şi pagubelor specifice, studierea platformelor GIS, modificarea configurației pentru studiul regional şi adaptări ale capabilității de lucru în timp real, alcătuirea de manuale pentru a ghida utilizatorii.

Astăzi, modelarea de catastrofă este utilizată pe scară largă pentru procesul de luare a deciziilor în ceea ce priveşte costurile, transferul de riscuri, atenuarea pierderilor, optimizare de portofoliul, precum şi dezvoltarea de noi strategii de asigurare / reasigurare ale persoanelor, firmelor şi companiilor. In cadrul unor proiecte CEEX s-au realizat personalizări ale metodologiei open-source HAZUS internațional şi pentru România. Tot pentru România s-au făcut studii privind infrastructura datelor spațiale şi s-a contribuit la construirea directivei europene INSPIRE relativ la datele spațiale şi a infrastructurii acestora.

[5] STRAßBURGER D., (2006), Risk Management and Solvency - Mathematical Methods în Theory and Practice, Dissertation, der Fakultät für Mathematik und Naturwissenschaften der Carl von Ossietzky Universität Oldenburg, http://docserver.bis.uni-oldenburg.de/publikationen/Dissertation.

Concluzii

Oferta modelelor catastrofă şi a instrumentelor informatice suport aferente este vastă pornind de la aplicațiile desktop pentru un decident standard până la cele accesibile on-line pentru public şi companii naționale şi internaționale.

Scopul modelelor catastrofă şi al instrumentelor informatice suport aferente este acela de a permite o gestionare convenabilă a catastrofelor atât pentru populație cât şi pentru companiile de asigurări. Tehnica de modelare cât şi datele care alimentează aceste modele trebuie să fie compatibile şi cât mai cuprinzătoare pe perioade îndelungate de studiu pentru fiecare tip de catastrofă. Agregarea datelor utilizate şi standardizarea acestora conform directivei europene INSPIRE permite compatibilizarea reprezentării în instrumentele software care permit analiza securității mediului la nivel European şi luarea celor mai bune măsuri de menținere.

Este necesară continuarea cercetărilor atât în domeniul modelelor catastrofă cât şi în domeniul instrumentelor software aferente pentru asigurarea unei interfețe simple şi o utilizare sigură care să permită luarea unor decizii pertinente în asigurarea securității mediului înconjurător în ciuda dezastrelor naturale sau cu acelea generate de activitatea umană.

Bibliografie:

[1] Aon Re Services (2005): Hurricane Katrina. Updated to October 2005, http://www.aon.com/us/about/pdf/Hurricane_Katrina_093005.pdf.

[2] EMBRECHTS, P., LINDSKOG, F. and MCNEIL, Alexander J. (2001): Modelling dependence with copulas and applications to risk management. Technical report, Department of Mathematics, ETHZ, Zürich, Switzerland, www.math.ethz.ch/finance.

[3] FLORESCU, G. (2009): Computer Based Natural Catastrophe Models Supporting a Better Perception of the Economic Impacts of Climate Change, Vol. Workshop Climate Change in SEE IV, 19-20 oct 2009, Zagreb.

[4] GUIN, J. (2003): A hazy outlook? A closer look at AIR's windstorm model – assessing the risk of winter storms în Europe. reinsurance, 56 – 57, http://db.riskwaters.com/public/showPage.html?page=16377

[5] LEDFORD, A.W. Tawn, J.A.: Statistics for near independence în multivariate extreme values. Biometrika 83, 169–187 (1996).

[6] MIDDLETON, D. (2001): The EQC – A case study în the use of Modelling for financial risk management. In: Britton, Neil R. (Ed.): 2001 Conference: Enhancing Shareholder Value through Capital Risk Management, http://www.aon.com.au/ reinsurance/knowledge/ conference_papers.asp

[7] ROOTZEN, H. and Klüppelberg, C. (1999): A single number can't hedge against economic catastrophes. 28(6), 550 – 555. Royal Swedish Accademy of Sciences, [http://www-lit.ma.tum.de/veroeff/quel/999.60003.pdf]

[8] STRAßBURGER D. (2006) Risk Management and Solvency - Mathematical Methods în Theory and Practice, Dissertation, der Fakultät für Mathematik und Naturwissenschaften der Carl von Ossietzky Universität Oldenburg, http://docserver.bis.uni-oldenburg.de/publikationen/Dissertation/.

LEGISLAȚIA PENALĂ ROMÂNĂ ŞI FENOMENUL TERORIST. CAPACITATEA DE RIPOSTĂ A STATULUI ROMÂN PENTRU CONTRACARAREA AMENINȚĂRILOR TERORISTE

Dr. Lucian STĂNCILĂ[*]
Ciprian George GÎRLEANU[**]

What should be reported as a common feature of all the provisions of national laws on terrorism is that they fail to address terrorism and international crimes, such regulations providing suppression of terrorist acts as ordinary crimes.

There are times when, in the event of actual protection system, some states punish offenses committed abroad by foreigners when they affect the particular interests of them (crime against state security, currency counterfeiting abroad, etc.). It is hard to find any legislation that would formally enshrine the principle of cooperation and solidarity for the suppression of offenses committed by foreigners abroad against a state, i.e. (id est) without considering the place of crime or the nationality of the accused.

As a general rule, we can say that each state, in accordance with its foreign policy, establishes the legal regime for crimes against state security - in this case, the nature of terrorism, or setting the legal rules of law or by accession to international treaties.

1. Măsuri antiteroriste la nivel național în România

Războiul global împotriva terorismului inițiat la începutul anilor 2000 a atras atenția asupra pericolului terorismului organizat internațional şi a necesității cooperării preventive şi decisive a tuturor statelor pentru asigurarea securității colective împotriva acestui flagel. Importanța şi complexitatea acțiunii globale contra terorismului a pus însă în umbră două probleme majore. Prima este aceea că orice măsură îşi găseşte aplicarea în ultimă instanță în cadrul statelor naționale; reacțiile organizațiilor internaționale ori regionale nu pot avea eficacitate fără aportul direct şi hotărât al statelor care aplică pe teritoriul lor, în beneficiul propriilor cetățeni, legile şi deciziile internaționale. Cea de-a doua se referă la faptul că, fără a diminua în vreun fel necesitatea recurgerii la forța armată împotriva terorismului, societățile organizate în stat au datoria de a iniția şi implementa mai întâi legile care să prevină si să combată terorismul. În acest sens, nici războiul global împotriva terorismului nu se poate sustrage principiilor legitimității şi legalității, altfel riscând să producă teroare la rândul său, în loc să protejeze comunitățile umane. Într-adevăr, funcția statală de apărare prin lege a cetățenilor de faptele antisociale asigură cadrul juridic de organizare a luptei împotriva terorismului. La început s-au elaborat doar legi naționale de incriminare a atentatelor teroriste în cadrul dreptului penal comun şi când acestea s-au

[*] **Colonel (r.) profesor universitar, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**
[**] **Inspector de poliție doctorand, Inspectoratul de Poliție al Județului Galați, Investigarea Fraudelor**

globalizat au apărut şi convenţiile internaţionale de prevenire şi combatere a terorismului.

Scos în afara legii datorită încălcării celor mai elementare drepturi ale omului şi cetăţeanului, terorismul a ripostat prin organizarea crimei, prin globalizarea pregătirii şi efectelor asupra ţintelor şi prin diversificarea mijloacelor şi resurselor umane, materiale şi financiare. La rândul lor, statele au fost obligate să adopte legi speciale împotriva teroriştilor în paralel cu măsurile strategice de depistare şi rezolvare a cauzelor şi justificărilor fenomenului antisocial respectiv.

Potrivit principiului teritorialităţii, consacrat de lege, toate faptele de natură teroristă petrecute în interiorul graniţelor române sunt pedepsite indiferent de cetăţenia autorului sau a victimei.

Măsurile luate în România după tragicele evenimente din data de 11 septembrie 2001, prin care omenirea a cunoscut cel mai mare atac la adresa valorilor democraţiei, pot fi considerate că acoperă nu numai nevoia de a pedepsi fapte ce au o clară tangenţă cu actul terorist intern, ci şi o serie de acte teroriste internaţionale dacă întrunesc condiţiile de aplicare a legii penale române în spaţiu. În felul acesta referirile exprese ale Codului Penal vizează şi acele acte de terorism internaţional care, prin modul comiterii lor, puteau aduce atingere persoanelor juridice şi fizice şi statului român.

În contextul proliferării actelor de terorism, în plan internaţional, Guvernul României a adoptat o serie de acte normative, începând cu anul 2001 până în prezent, care definesc, analizează şi incriminează actele de terorism.

Privind în ordine cronologică, este vorba de O.U.G. nr.141/2001 pentru sancţionarea unor acte de terorism şi a unor fapte de încălcare a ordinii publice.

Conform art.2, alin.1, constituie acte de terorism şi se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 20 de ani şi interzicerea unor drepturi, faptele de a introduce sau a răspândi în atmosferă, pe sol, în subsol sau în apă produse, substanţe, materiale, microorganisme sau toxine de natură să pună în pericol sănătatea oamenilor şi a animalelor ori mediul înconjurător, precum şi ameninţările cu bombe sau cu alte materiale explozive dacă acestea au ca scop tulburarea gravă a ordinii publice prin intimidare, prin teroare sau prin crearea unei ştiri de panică. Tentativa se pedepseşte. Se consideră tentativă şi procurarea mijloacelor ori a instrumentelor, precum şi luarea de măsuri în vederea comiterii infracţiunii prevăzute în alin.1.

În art.3 se precizează că „înţelegerea în vederea săvârşirii de acte de terorism se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 15 ani şi interzicerea unor drepturi".

Ameninţarea unei persoane sau colectivităţi prin orice mijloace cu răspândirea sau folosirea de produse, substanţe, materiale, microorganisme sau toxine, de natură să pună în pericol sănătatea oamenilor sau a animalelor ori mediul înconjurător, constituie infracţiune şi se pedepseşte cu închisoare de la 6 luni la 5 ani.

Alarmarea fără motiv întemeiat a unei persoane sau a publicului, a organelor specializate pentru a interveni în caz de pericol ori a organelor de menţinere a ordinii publice, prin corespondenţă, telefon sau orice alte mijloace de transmitere la distanţă care priveşte răspândirea sau folosirea de produse,

substanțe, materiale, microorganisme sau toxine dintre cele prevăzute la art.4, se pedepseşte cu închisoare de la 3 luni la 3 ani sau cu amendă.

Un alt act normativ se referă la operațiuni financiar-bancare interzise. Este vorba de O.U.G. nr.159/2001 pentru prevenirea şi combaterea utilizării sistemului financiar-bancar în scopul finanțării actelor de terorism.

În capitolul I, art.1, alin.7 se precizează că sunt interzise toate operațiunile financiar-bancare între rezidenți şi nerezidenți, precum şi între nerezidenți, constând în operațiuni de cont curent şi de cont de capital, inclusiv operațiunile de schimb valutar, astfel cum sunt definite prin reglementările valutare emise de BNR, efectuate pentru sau în contul persoanelor fizice sau juridice prevăzute în anexă.

În capitolul II sunt menționate operațiunile financiar-bancare supuse autorizării.

În art.4 se precizează: „MAE, MFP, MJ, MAI, MAN, SRI, SIE, PCSJ, Oficiul Național de prevenire şi combatere a Spălării Banilor, Camera de Comerț şi Industrie a României şi a Municipiului Bucureşti, BNR, CNVM, CSA întocmesc şi actualizează liste cuprinzând persoanele fizice şi juridice suspecte de săvârşirea sau de finanțarea actelor de terorism, altele decât cele prevăzute în anexa la prezenta ordonanță de urgență. Listele se transmit MFP".

Personalul instituțiilor financiar-bancare are obligația de a sesiza conducerea instituției din care face parte cu privire la solicitarea de a efectua operațiunea financiar-bancară supusă autorizării. Instituțiile financiar-bancare din România prezintă de îndată BNR, CNVM, CSA documentația privind operațiunea financiar-bancară supusă autorizării.

În art.15 se precizează: „Constituie infracțiune şi se pedepseşte cu închisoare de la 5 la 20 de ani şi interzicerea unor drepturi fapta persoanei de a pune la dispoziție sau de a colecta fonduri, direct sau indirect, ştiind că aceste fonduri sunt folosite, în total sau în parte, pentru săvârşirea actelor de terorism". Cu aceeaşi pedeapsă se sancționează şi fapta persoanei de a realiza fonduri în scopul finanțării actelor de terorism. Tentativa se pedepseşte.

În O.U.G. nr.141/2001 sunt reglementate şi următoarele infracțiuni speciale:

a) constituie acte de terorism infracțiunile de omor prevăzute în art.174-176 C. Pen., vătămare corporală şi vătămare corporală gravă prevăzute în art.181 şi 182 C. Pen., precum şi lipsirea de libertate în mod ilegal prevăzută în art.189 C. Pen.; infracțiunile de distrugere prevăzute în art.227 şi 228 C. Pen. precum şi de nerespectare a regimului substanțelor explozive;

b) infracțiunea de amenințare a unei persoane sau colectivități prin orice mijloace ca răspândirea sau folosirea de produse, substanțe, materiale, microorganisme sau toxine de natură să pună în pericol sănătatea oamenilor sau a animalelor ori mediul înconjurător, într-o singură modalitate, cea simplă (de bază) şi într-o singură formă, cea consumată;

c) infracțiunea de alarmare, fără un motiv întemeiat a unei persoane sau a publicului, a organelor specializate pentru a interveni în caz de pericol ori a organelor de menținere a ordinii publice, prin corespondență, telefon sau orice alte

mijloace de transmitere la distanță, care privește răspândirea sau folosirea de produse, substanțe, materiale, microorganisme sau toxine.

O.U.G. nr.159/2001 prevede două infracțiuni speciale:

a) infracțiunea de punere la dispoziție sau colectare de fonduri, direct sau indirect, știind că aceste fonduri sunt folosite, în total sau în parte, pentru săvârşirea actelor de terorism, într-o singură modalitate, cea simplă, dar în două forme, cea consumată şi tentativa;

b) infracțiunea de realizare de fonduri în scopul finanțării actelor de terorism într-o singură modalitate, cea simplă, dar în două forme: cea consumată şi tentativa.

În luna decembrie 2004, a intrat în vigoare legea nr 535, privind prevenirea şi combaterea terorismului, care se completează cu legea nr 182/2002, privind protecția informațiilor clasificate. Prin acest act normativ, legiuitorul reuşeşte să creeze un cadru unitar şi, cel puțin aparent, complet în materie de prevenire şi combatere a terorismului.

Chiar dacă n-au o definire expresă în cadrul legii, principiile directoare ale legii privind prevenirea şi combaterea terorismului pot fi deduse din redactarea diverselor capitole, secțiuni şi articole prin interpretarea modalităților de organizare şi acțiune stabilite în acest sens de către legiuitorul român. Un prim principiu degajat în acest fel este acela al delimitării şi definirii actelor de terorism în ansamblul fenomenului infracțional şi al teroriştilor printre celelalte specii de criminali organizați; astfel, legea română defineşte în art.1 terorismul, stabileşte în art.2 condițiile în care actele teroriste sunt sancționate, precizează în art.3 criteriile actelor de terorism transnațional şi arată în art.4 înțelesul principalelor expresii şi termeni utilizați în actul normativ. Un al doilea principiu este acela rezultat din art.5 al legii potrivit căruia prevenirea si combaterea terorismului se realizează în conformitate cu prevederile convențiilor internaționale privind reprimarea terorismului precum şi cu respectarea reglementărilor internaționale şi ale legislației interne referitoare la drepturile omului. În sensul mai larg al cuvântului este vorba de principiul supremației constituției şi a legii, valabil în orice stat democratic. Tot din art.5 dar şi din următoarele (art.6-10) rezultă principiul organizării şi desfăşurării unitare a sistemului antiterorist, prin conferirea de atribuțiuni comune şi specifice diferitelor autorități şi instituții implicate, dar şi prin asigurarea cooperării dintre acestea. În sfârşit, un ultim principiu degajat din lege este acela al echilibrului acțional dintre prevenirea, combaterea şi reprimarea terorismului prin care accentul se pune pe modalitățile proactive, fără a fi neglijate însă măsurile de intervenție şi reprimare decisivă.

2. Capacitatea de ripostă a statului român împotriva terorismului

Principalele obstacole ce se ridică în calea stabilirii unei capacități de reacție eficiente, raționale, aplicabile din punct de vedere al costurilor şi, mai ales, credibile recurg din definirea incompletă şi decalibrată a conceptelor privind securitatea națională, din existența unei delimitări defectuoase a ariei de competență a organismelor abilitate cu apărarea siguranței naționale, din lipsă de cooperare reală la

nivel național, regional şi internațional cu forțele abilitate cu rezolvarea acestui set de probleme din existența unei inerții birocratice.

Pentru a putea depăşi aceste obstacole trebuie să atingem următorii parametri:

- admiterea existenței problemei, dezbaterea şi definirea acesteia;
- angajarea unor personalități marcante ale puterii şi opoziției în vederea stabilirii unui program de priorități în combaterea criminalității strategice;
- dezvoltarea unui program național de combatere a criminalității strategice.

Criminalitatea strategică are dimensiuni internaționale, necesitând un răspuns internațional. Nici un stat sau grup de state nu poate soluționa o problemă internațională.

România, stat țintă al criminalității strategice, inclusiv al componentei teroriste a acesteia, nu poate obține rezultate onorabile în efortul de contracarare decât dacă se integrează în fluxurile informaționale europene şi internaționale, în structurile acționale specializate, capabile să riposteze la nivel transnațional.

Lipsa energiei şi aplicației existentă în această direcție demonstrează ierarhia priorităților acceptate şi conştientizate la nivelul factorilor de decizie şi nu absența oportunităților oferite de partenerii noştri internaționali.

Declanşarea unei crize teroriste, reflectă, în ultimă instanță, un eşec al tuturor eforturilor de prevenire a amenințărilor teroriste, adică penetrarea principalelor „inele concentrice de siguranță" antiteroristă realizate de instituțiile statele cu atribuții în acest domeniu.

Structurile de ripostă contrateroristă, adică forțele implicate nemijlocit în rezolvarea unei crize teroriste în desfăşurare, reprezintă ultima resursă la care poate apela societatea în direcția eliminării unei acțiuni violente. Din acest motiv, unitățile de ripostă tactică, forțele contrateroriste, reprezintă „crema" luptătorilor antiterorişti, aceste structuri având întotdeauna misiunea de a rezolva ceea ce pare nerezolvabil (eliberarea unor ostatici, riposta rapidă şi eficientă la un atac etc.).

Experiența intervențiilor teroriste a demonstrat că nu este suficient ca grupul anticomando, unitățile speciale de eliberare a ostaticilor, forțele de ripostă tactică sau celelalte elemente contrateroriste să fie formate din „super-luptători" bine instruiți şi înarmați. Aceste forțe trebuie să acționeze coerent, eficient şi eficace în condiții de risc deosebite, motiv pentru care este necesară o bună coordonare şi coeziune. Luptătorii trebuie să acționeze sincronizat, prin surpriză, rapiditatea şi precizia reprezentând elemente cheie ale unei astfel de operațiuni.

Sistemul operațional de combatere a terorismului constă în identificarea persoanelor care inițiază, pregătesc, comit ori favorizează actele de terorism, în intervenția antiteroristă (în cazul iminenței producerii actelor teroriste) sau intervenția contrateroristă (când actele teroriste s-au produs si sunt în curs de desfăşurare) precum si în participarea la operațiuni de combatere a terorismului prin cooperare internațională. Intervenția antiteroristă şi contrateroristă se desfăşoară pe baza metodologiilor aprobate de către conducerea SRI, prin unitățile specializate ale SRI, independent sau în cooperare cu alte forțe abilitate, pe întregul teritoriu al țării, asupra obiectivelor atacate sau ocupate de terorişti, în scopul capturării sau anihilarii acestora, eliberării ostaticilor si al restabilirii ordinii legale. De asemenea, în legea 535/2004, se menționează că, intervenția contrateroristă trebuie aprobată de către

CSAT şi că, la solicitarea SRI, în funcţie de amploarea şi de natura acţiunii teroriste, pot fi angrenate, în condiţiile legii, forţe cu misiuni specifice din cadrul MAI, MAN şi SPP, precum şi din alte structuri din sistemele securităţii şi apărării naţionale. Organul specializat al sistemului operaţional de combatere a terorismului este în cadrul SRI Centrul National de Acţiune Antiteroristă, integrat funcţional în mecanismul general de gestiune a crizelor şi organizat conform legii şi căruia CCOA îi asigură în cazuri de criză teroristă sprijinul logistic şi operaţional pentru o funcţionare eficace şi operativă.

Puţina experienţă românească, la care se pot adăuga lecţiile învăţate din alte state care au avut de rezolvat crize teroriste, constituie un început care validează aplicabilitatea şi eficacitatea sistemului naţional legislativ şi operaţional de prevenire şi combatere a terorismului autohton şi internaţional. O importanţă deosebită în acest domeniu îl poate avea şi participarea României la diferitele operaţiuni multinaţionale de reprimare a terorismului, bazate pe principiul că entităţile teroriste îşi găsesc ţintele acolo unde societăţile statale sunt mai puţin pregătite să-l contracareze. Nu putem crede decât că sistemul românesc se va dovedi viabil şi eficace, asigurând apărarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului de riscurile şi ameninţările de natură teroristă.

Concluzii

Activitatea statului Român pe linia prevenirii şi combaterii actelor de terorism s-a intensificat considerabil după data de 11 septembrie 2001, când toate statele lumii au realizat că niciodată nu pot fi suficient de bine pregătite pentru a putea lupta cu acest flagel al societăţii umane în continuă perfecţionare. Activitate concretizată în diferite legi, dar şi prin înfiinţarea de organizaţii guvernamentale antiteroriste, aliniate la cerinţele şi normele Uniunii Europene, la care România a aderat în anul 2007, cât şi celor internaţionale. Mai mult, în acest sens, România a participat şi participă activ cu forţe logistice şi militare la toate misiunile internaţionale, cum ar fi cea din Irak sau din Afganistan (Operaţia "Enduring Freedom").

Chiar dacă statul român, până în prezent nu a fost o ţară ţintă a atacurilor teroriste, o dată cu asumarea responsabilităţilor pe linia combaterii fenomenului terorist, coalizând cu marile state ale lumii în acest sens, România ar putea trece de la o ţară de tranzit sau de resurse pentru pregătirea actelor de terorism, la o ţară vizată pentru eventuale atentate teroriste. Din acest motiv se impune continuarea luptei antiteroriste cu aceiaşi intensitate ca după data de 11 septembrie 2001, pentru a se putea menţine un climat de normalitate şi securitate, atât de necesar pentru dezvoltarea sănătoasă a unui stat democratic.

Bibliografie:

[1]. **Codul Penal Român**.

[2]. **Codul de Procedură Penală Român**.

[3]. **O.U.G. nr.141/2001 pentru sancţionarea unor acte de terorism şi a unor fapte de încălcare a ordinii publice**.

[4]. **O.U.G. nr.159/2001 pentru prevenirea şi combaterea utilizării sistemului financiar-bancar în scopul finanțării actelor de terorism**.
[5]. Legea nr 535/2004, privind prevenirea şi combaterea terorismului.
[6]. Legea nr 182/2002, privind protecția informațiilor clasificate.

FACTORII CRIMINOGENI CARE DETERMINĂ SĂVÂRŞIREA INFRACŢIUNII DE SPĂLARE A BANILOR. IMPLICAŢIILE ASUPRA SOCIETĂŢII ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII CRIMINALITĂŢII

Dr. Lucian STĂNCILĂ[*]
Ciprian George GÎRLEANU[**]

Money laundering is a complex process that finances from criminal activity are transported, processed or amalgamated with legitimate funds in order to hide the true nature, source, disposition, movement or ownership of those goods[1]*. The purpose of money laundering process is to make that derived funds or associated with illicit activity appear legitimate, the need of money recycling emerging from the desire to hide a criminal activity.*

Criminals, from defaulters by smugglers, must wash profits for at least two reasons: the money origin can become court evidence and it can become investigations target. The money laundering techniques are used also by those ones involved in lawful business whenever they need a disguise to pay bribes or rewards.

Therefore, as long as there is an economy based on monetary system, there will be the offence of money laundering.

1. Factorii economici determinanţi în săvârşirea infracţiunii de spălare a banilor

Nici un tip de societate, atât în perioada de prosperitate cât şi în perioadele de recesiune economică nu a fost ocolită de criminalitatea în domeniul afacerilor. În orice ţară au existat perioade de recesiune ce au survenit după ani de prosperitate. În fiecare din aceste perioade se dezvoltă diverse tipuri de afaceri ilegale: delicte de bancrută sau manoperele frauduloase în obţinerea şi utilizarea creditelor, acte de evaziune şi de contrabandă - caracteristice perioadei de recesiune.

Tot această perioadă afectează şi situaţia economică la nivel microeconomic, la nivelul unei familii prin determinarea şomajului şi scăderea nivelului de trai. Şomajul la rându-i nu este urmat numai de scăderea bruscă şi excesivă a nivelului de trai, ci şi de instabilitatea emoţională pe care o cauzează, punând individul în imposibilitatea de a-şi realiza prin mijioace legale aspiraţiile sale. În cadrul familiei, autoritatea tatălui se diminuează considerabil prin alterarea rolului său de susţinător al familiei, determinând stări de confuzie şi dezechilibru interior, apărând totodată dorinţa de revanşă împotriva societăţii[2].

---

[*] **Colonel (r.) profesor universitar, Universitatea Naţională de Apărare „Carol I”**
[**] **Inspector de poliţie doctorand, Inspectoratul de Poliţie al Judeţului Galaţi, Investigarea Fraudelor**

[1] Ştefan Popa, Adrian Cucu, **Economia subterană şi spălarea banilor**, Editura Exvent, Bucureşti, 2000, p. 3.

[2] Costică Păun, Gheorghe Nistoreanu, **Criminologie**, Editura Europa Nova, Bucureşti 2000, pp. 20-22.

Nivelul de trai a fost considerat determinant pentru săvârşirea de infracţiuni doar atunci când era putemic influenţat în sens negativ spre sărăcie. Însă odată cu apariţia conceptului de „criminalitate a gulerelor albe" în gândirea lui Edwin Sutherland lucrurile s-au schimbat. Se considera că aşa cum sărăcia determină individul la săvărşirea de infracţiuni, aşa şi dorinţa de îmbogăţire, dar nu pentru un trai mai bun, ci pentru puterea oferită şi controlată de bani, determină individul să săvârşească fapte antisociale.

Cele mai reprezentative cazuri în care situaţia economică este considerată drept factorul criminogen determinant pentru amplitudinea criminalităţii afacerilor sunt cele înregistrate în ţările care au trecut de la o economie centralizată la una de piaţă, cum s-a întâmplat în România, Bulgaria, Polonia, Rusia şi ţările din fosta Uniune Sovietică.

Toate aceste ţări au traversat după 1989 perioade de criză economică. Pe fondul instabilităţii politice s-a diminuat drastic producţia de bunuri materiale, a crescut inflaţia şi şomajul toate amplificate de lipsa unei protecţii sociale corespunzătoare. Patrimoniul public aflat în administrarea şi gestionarea statului a suferit mari pierderi, fiind sustrase şi comercializate cantităţi considerabile de bunuri şi valori. S-a produs astfel o reală decapitalizare a societăţilor industriale şi comerciale, situaţia economică concretă devenind astfel un factor amplificator al criminalităţii[3].

În perioadele de prosperitate însă, posibilităţile de a realiza profituri mari determină înfiinţarea de societăţi fictive. Această posibilitate atrage speculanţii care înfiinţează societăţi în nume colectiv sau în numele altora, apelând la pieţele de capital, realizând infracţiuni devenite clasice în domeniul afacerilor.

Atât în perioadele de recesiune economică, cât şi în perioadele de prosperitate, în urma desfăşurării de activităti infracţionale rezultă fonduri a căror proveniență nu poate fi justificată legal. Pentru a evita confiscarea acestor fonduri şi aplicarea prevederilor legii celor care le deţin, se desfăşoară activităţi de spălare a acestor bani, de ascundere a adevăratei provenienţe şi căutarea de justificări legitime cauzelor ce determină operaţiunile de reciclare a fondurilor (mascarea originii în scopul ascunderii infracţiunii generatoare de bani murdari şi implicit evitarea confiscării lor) li se adaugă şi dorinţa de creare de noi fonduri de rulment pentru săvârşirea de noi infracţiuni ori ţelul de îmbogăţire, dar nu pentru scopul imediat al îmbunătăţirii nivelului de trai, ci din setea de putere, de poziţie dominantă pe care o pot asigura banii.

Insuficienţa controlului intern şi extern în domeniul afacerilor, constituie un factor criminogen important. Controlul slab organizat, defectuos executat în cadrul agenţilor economici a permis ignorarea de către aceştia a prevederilor legale cu privire la instrumentele de control existente. Astfel s-a constatat că funcţia controlului este cel mai adesea voit ignorată de administratorii societăţilor, îndeosebi la nivel contabil şi cel al conturilor. Datorită acestor situaţii s-a trecut la adoptarea unor reguli

[3] Cf. Costică Voicu, **Criminalitatea Afacerilor**, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1997, p. 15.

stricte privind obligaţia întocmirii şi publicării bilanţurilor contabile de către societăţile comerciale.

Controlul exterior, cel executat de organismele financiare şi fiscale ale statului, de curţile de conturi, nu are întotdeauna eficienţa necesară. Prin extinderea teoriei sociologului francez Emile Durkheim cu privire la anomia socială - lipsa autorităţii sau a exercitării adecvate a acesteia duce de asemenea la nerespectarea normelor sociale. Absenţa acestui control sau exercitarea superficială a acestuia constituie, în egală măsură, cauze ale dezvoltării criminalităţii afacerilor.

Criminalitatea afacerilor nu este influenţată numai de situaţia economică, de ciclul economic al unei societăţi ci şi de gradul şi de maniera de intervenţie a statului asupra pieţei, asupra economiei în general. Subvenţiile acordate de stat sunt ele însele un factor criminogen. Dreptul de a obţine credite subvenţionate, fără a se solicita garanţiile corespunzătoare, determină în foarte multe cazuri utilizarea frauduloasă a acestora, mai cu seamă în privinţa subvenţiilor Comunităţii Europene[4].

Sistemul de taxare progresiv, prea accentuat, este, de asemenea, considerat un factor criminogen. În situaţia în care peste 80% din beneficii sunt luate de către stat, evaziunea fiscală şi contrabanda se dezvoltă uimitor de repede. Fiscalitatea prea ridicată impusă de stat determină creşterea infracţiunilor şi implicit scăderea banilor cuveniţi potrivit legii statului. De asemenea, un factor criminogen îl constituie şi intervenţia directă a statului în domeniul reglementării stricte a importurilor şi exporturilor prin licenţele pe care le eliberează[5].

Mai mult, sistemul juridic şi legislativ contribuie într-o măsură importantă la amplificarea criminalităţii afacerilor, modul în care a funcţionat şi în mică măsură mai funcţionează făcând să prelungească tranziţia globală a societăţii.

Tot specialiştii în domeniu, referitor la societăţile comerciale, susţin că forma juridică de societate cu răspundere limitată, constituie ea însăşi un factor criminogen: deşi are o răspundere limitată, directorul unei SRL se consideră proprietarul de drept şi de fapt al patrimoniului[6].

În România, mediul afacerilor înglobează o mare diversitate de tipologii şi de comportamente umane, diversitate determinată de elementele de maximă particularitate prezente în viaţa politică, economică, socială şi financiară ce s-au dezvoltat rapid după 1989.

Mediul afacerilor în România s-a format în aparenţă pe un teren virgin, dată fiind dominaţia economiei centralizate şi inexistenţa sectorului privat. Cei care au intrat în acest mediu proveneau din două mari categorii sociale preexistente: cei care din diferite motive dispuneau de sume considerabile de bani (gestionari, şefi de depozite, demnitari ş.a.) şi specialişti în comerţ exterior, industrie alimentară şi textilă şi alte ramuri ale economiei, care dincolo de fonduri aveau şi legături cu partenerii din străinatate, cărora li s-au adăugat rapid cei din structurile de conducere ale întreprinderilor de stat mai mari sau mai mici. Acestor două categorii li s-au adăugat pe parcurs o semnificativă pătură de oameni care considerau că au calităţi de

[4] Tiedemann, Kellaus, Leigh, Cassan, **Aspecte criminologice ale delincvenţei afacerilor**, Strasbourg, 1976, pp. 46-50.
[5] Costică Voicu, op. cit., p. 67.
[6] Ibidem, pp. 71-72.

comerciant, provenind din rândul tuturor categoriilor sociale şi care sperau în demararea unei afaceri profitabile. În mediul de afaceri, indivizii sunt atât de influenţaţi de colegii de breaslă, încât ajung să-i imite sau sunt atraşi de aceştia în comiterea faptelor ilicite.

Procesul de spălare de bani va acoperi originea infracţională a banilor ce provin din aceste fapte. Cei care posedă fonduri murdare vor căuta în mediul de afaceri o persoană ce se ocupă cu reciclarea fondurilor (fiindcă există astfel de „profesionişti") sau vor încerca ei înşişi desfăşurarea unor astfel de activităţi având ca parteneri alţi oameni de afaceri. Prosperitatea unor astfel de persoane (atât cel ce spală bani, cât şi cei ce deţin fonduri reciclate) va atrage invidia colegilor de breaslă care la rândul lor vor urma tehnici asemănătoare.

Cu cât eforturiie de combatere a fenomenului au rezultate cât mai răsunătoare şi acţiunile de prevenire a lui sunt susţinute de cadrul legal şi de controale ale autorităţilor îndrituite, cu atât tentaţia de a recurge la o astfel de schemă pentru banii ilegali este mai mică.

Cu toate acestea, în foarte multe ţări este evidentă lipsa de reacţie a mediului judiciar faţă de constatarea şi reprimarea criminalităţii în afaceri şi implicit a procesului de spălare a banilor. Analiştii sunt de părere că absenţa acestor reacţii se datorează în primul rând unor considerente de ordin tehnic, complexităţii afacerilor ilegale, mijioacelor de care dispun infractorii, România a cunoscut o evidentă deteriorare a mediului judiciar prin atacurile violente formulate mai ales la nivelul celor mai importante organe de înfaptuire a justiţiei: poliţie, procuratură şi adesea magistraţi.

Începând din momentul în care au fost reglementate (spălarea banilor abia în 1999 prin Legea Nr.21/1999) infracţiunile la regimul afacerilor au fost considerate ca fapte ce nu prezintă pericol social deosebit, structurile judiciare fiind orientate cu precădere spre constatarea şi instrumentarea infracţiunilor îndreptate împotriva vieţii, sănătăţii sau patrimoniului persoanei fizice.

Foarte adesea, între momentul descoperirii unor infracţiuni grave prin prejudiciile aduse şi momentul condamnării celor ce le-au săvârşit s-au scurs ani de zile, făptuitorii fiind cercetaţi în stare de libertate, având atât posibilitatea continuării activităţii, cât şi a dispariţiei. Atitudinea magistraţilor s-a materializat în tergiversarea soluţionării cauzelor penale complexe invocându-se atât necesitatea a numeroase revizii şi expertize contabile, cât şi lipsa unei practici judiciare în materie: dacă „profesionişti" în spălarea banilor au existat din străinatate, specialişti în combaterea fenomenului nu au existat în sistemul românesc.

Eficienţa scăzută a activităţii de reprimare a criminalităţii afacerilor s-a datorat şi inexistenţei unor structuri specializate în domeniu (ex.: Oficiul Naţional Pentru Prevenirea şi Combaterea Spălării Banilor) la care s-a adăugat reacţia timidă a organismelor de control financiar şi bancar în documentarea afacerilor ilegale de mari proporţii.

Într-un grad diferit, majoritatea profesiilor oferă condiţii pentru săvârşirea de infracţiuni [7], fapte ilicite corespunzătoare profesiunii respective. Astfel, mediul

[7] Costică Păun, Gheorghe Nistoreanu, op. cit., pp. 17-18.

angajaților constituie o componentă a mediului afaceriior. Angajații sunt cel mai adesea partenerii patronilor în inițierea şi finalizarea afacerilor ilegale; ei sunt cei care cunosc cele mai mici detalii ale schemelor de spălare a banilor, procedurile frauduloase utilizate de patroni, el falsificând bilanțurile contabile, documentele de evidență primară.

Atunci când sunt angajați, înşişi patronii sunt cei care îi determină să devină parte la comiterea de astfel de fapte ilicite, fie pentru păstrarea locului de muncă, fie pentru o remunerație suplimentară. Iar dacă societatea se află în plină recesiune economică (așa numita criză financiară, în care se află şi România în prezent), atunci motivația păstrării locului de muncă este şi mai puternică, angajatul acceptând la presiunea angajatorului mult mai uşor săvârşirea de fapte de evaziune fiscală sau de spălare a banilor.

Angajații, având drept de gestiune şi semnătură, operează fraudulos în multe cazuri, în dauna patronului, păgubindu-l cu sume mari de bani. În alte cazuri, în absența patronului, inițiază şi finalizează afaceri frauduloase alegându-şi victimele dintre clienții firmei. Nu de puține ori angajații părăsesc societățile comerciale unde au produs fraude importante, transferându-se la societățile rivale.

Făcând parte din criminalitatea gulerelor albe, infracțiunea de spălare a banilor este săvârşită de persoane socialmente respectabile, cu un statut social elevat, cu studii şi educație mult peste medie. Factorii criminogeni obişnuiți nu au un rol deosebit în etiologia acestor infracțiuni, determinantă fiind structura lor de personalitate. Printre cei ce săvârşesc această ilegalitate se numără economişti, avocați bancheri şi operatori bancari, cei pe care profesia îi pune în contact cu fonduri, conturi bancare, rulaje şi companii off-shore înlesnindu-le astfel accesul la ultimele noutăți în domeniu şi permițându-le desfăşurarea celor mai variate operațiuni şi tranzacții cu fonduri de proveniență ilicită.

3. Implicații ale infracțiunii de spălare a banilor asupra societății, în contextul globalizării criminalității

Importante fluxuri financiare au fost deturnate către economia subterană prin atragerea în sfera de activitate a criminalității organizate a unor sectoare sensibile ale economiei naționale şi mondiale. Prin această activitate se produc disfuncții şi pagube cu consecințe grave în sfera economică şi socială, deformându-se realitatea economică.

Spălarea internațională a banilor este capabilă să impună costuri considerabile economiei mondiale prin:

- deteriorarea operațiunilor eficiente ale economiilor naționale şi prin promovarea unor politici economice mai proaste, în special în anumite țări;
- coruperea lentă a pieței financiare şi reducerea încrederii publice în sistemul financiar internațional, mărind astfel riscurile şi instabilitatea acestui sistem;
- ca o consecință a primelor două puncte reducerea ritmului de creştere a economiei mondiale.

Activitățile desfăşurate de organizațiile criminale atrag resurse economice considerabile. Aceste resurse sunt sustrase din economia normală, reducându-i astfel productivitatea şi ritmul ei de creştere.

Cei ce doresc să spele bani nu caută în general cea mai ridicată rată a beneficiului de pe urma capitalului spălat, ci un amplasament sau o investiţie care să permită mai uşor reciclarea banilor obţinuţi pe căi ilegale, chiar atunci când aceasta înseamnă acceptarea unor rate ale beneficiilor mai scăzute. Deci, aceste mişcări pot avea loc adesea în direcţii opuse celor propuse în baza unor principii economice. Banii se pot mişca de la ţări cu politici economice bune şi rate de beneficiu, la ţări cu politici economice mai slabe şi rate mai scăzute de beneficiu, astfel părând că sfidează legile economice. Aceasta înseamnă că, din cauza spălării banilor, capitalul mondial de creştere se reduce nu numai din cauza efectelor infracţiunilor asupra alocării resurselor, ci şi din cauza alocării profiturilor de pe urma acestor activităţi.

Dezvoltarea unei pieţe mondiale de capital eficiente cere ca cei care participă la această piaţă să aibă o deplină încredere în ea. Dacă această piaţă a ajuns să fie contaminată într-o măsură considerabilă de bani controlaţi de elemente criminale, această încredere va fi inevitabil afectată. Încrederea pe care indivizii normali o au în piaţa de capital se va micşora. Piaţa ar reacţiona atunci mai dramatic la zvonuri şi la date statistice false, generând astfel mai multă instabilitate.

Transparenţa şi starea de sănătate a pieţelor financiare sunt elemente cheie în funcţionarea eficientă a economiilor şi ambele pot fi periclitate de spălare a economiilor şi ambele pot fi periclitate de spălarea banilor. Bani obţinuţi pe căi criminale pot corupe nişte funcţionari publici care iau decizii privind piaţa financiară a ţărilor. Dacă se întâmplă ca pieţele financiare să fie deteriorate, aceasta ar putea fi de lungă durată, deoarece credibilitatea pieţelor se poate reduce instantaneu, dar durează un timp îndelungat să se refacă. Astfel, ţările care nu depun eforturi considerabile pentru controlarea spălării banilor impun consecinţe externe negative pentru alte ţări.

Nu este o exagerare dacă ne închipuim că, prin utilizarea mandatarilor, elemente criminale ar putea căuta, în mod intenţionat, să distrugă pieţele financiare prin coruperea unora dintre legiuitori şi administratorii legilor care reglementează pieţele bancare, de valută şi pieţele financiare din anumite ţări şi a unor administratori ai pieţei financiare. În cel mai rău caz, într-un scenariu care este puţin probabil, deşi nu imposibil, un cartel de organizaţii criminale, care controlează mari resurse financiare, ar putea încerca să destabilizeze o economie naţională prin coordonarea intenţionată a unui transfer de fonduri în afara acestei economii. Ei ar putea face acest lucru de exemplu pentru a pedepsi autorităţile din acea ţară pentru că au devenit prea vigilente sau pentru orice alt interes l-ar putea avea. Aceste deplasări enorme de capital ar putea crea mari dificultăţi acelor ţări. Aceste elemente criminale, de asemenea, pot să corupă procesul politic din anumite ţări prin finanţarea candidaţilor care ar fi dispuşi să lase aceste elemente să-şi facă de cap. Alternativa de a ignora problema nu este o soluţie. Comunitatea internaţională a făcut eforturi considerabile pentru a găsi o cale de reducere a spălării internaţionale a banilor. Concluzia la care s-a ajuns în urma numeroaselor conferinţe organizate pe această temă este impunerea unui cod de conduită comun tuturor ţărilor care participă la sistemul financiar internaţional.

Fenomenul spălarii banilor nu a fost însă stopat şi este departe de a fi ţinut sub control. Comunitatea internaţională şi autorităţile naţionale fac eforturi

considerabile în acest sens. Au fost încheiate tratate şi convenţii, au fost înfiinţate organisme speciale, toate cu un singur scop: prevenirea şi combaterea acestui fenomen.

Concluzii

Având în vedere existenţa şi gravitatea fenomenelor infracţionale prezentate, legăturile şi tendinţele lor, instituţiile abilitate în contracararea crimei organizate vor trebui să coopereze cu cele internaţionale, întrucât orice reţea criminală, care a fost identificată, va trebui să fie evaluată şi din punct de vedere al posibilităţii ca aceasta să fie o structură internă a unei grupări mult mai mari. Evoluţiile dintre reţelele crimei organizate transnaţionale şi naţionale, în contextul accelerării procesului de globalizare, demonstrează faptul că ameninţările identificate la adresa securităţii statelor democratice nu trebuie privite drept fenomene de sine stătătoare, deoarece acestea se află într-o continuă schimbare şi că trăsăturile entităţilor din afara legii, motivaţiile lor şi tacticile aplicate se schimbă în timp, acomodându-se rapid la evoluţiile vieţii internaţionale în toate sferele de activitate.

Mai mult, dacă ţinem cont de criza economică în care se află toate statele lumii şi implicit România, riscul ca diferiţi pioni sau organizaţii criminale să recurgă la modalitatea obţinerii de venituri licite din activităţi ilicite prin metoda spălării banilor, este în creştere. Astfel, economia aflată deja în impas, este afectată şi mai mult de acest „flagel" destabilizator, fiind o ameninţre directă la adresa securităţii naţionale a statului.

Cu toate acestea, România trebuie să continue lupta împotriva spălării banilor, prin adaptarea legislaţiei naţionale la normele internaţionale în domeniu şi prin înfiinţarea de noi organisme şi instituţii fiabile care să poată combate şi stăpâni acest fenomen cu profunde implicaţii economice.

Bibliografie:

[1]. Voicu, Costică, Ungureanu, Georgeta, **Introducere în criminologia aplicată**, Editura Universul Juridic, 2004.

[2]. PĂUN, Costică, NISTOREANU, Gheorghe, **Criminologie**, Editura Europa Nova, Bucureşti, 2000.

[3]. VOICU, Costică, **Spălarea banilor murdari**, Editura Sylvi, Bucureşti,1999.

[4]. DINCU, A., **Bazele Criminologiei**, Editura Proarcadia, Bucureşti, 1993.

[5]. VOICU, Costică, **Banii murdari şi crima organizată**, Editura Artprint, Bucureşti, 1995.

[6]. VOICU, Costică, **Criminalitatea afacerilor în România,** Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1997.

[7]. POPA, Ştefan, CUCU, Adrian, **Economia subterană şi spălarea banilor**, Editura Exvent, Bucureşti, 2000.

[8]. SUTHERLAND, Edwin H., Cressey, Donald R., **Principies of Criminology**, J.B. Lippincott, Philadelphia.

[9]. PITULESCU, lon, **Conotaţii criminogene şi noi riscuri pentru ordinea publică**, Editura Naţional, Bucureşti, 2000.

[10]. **Legea nr. 656 din 6 decembrie 2002 pentru Prevenirea şi Sancţionarea Spălării Banilor**, publicată în Monitorul Oficial nr.904 din 12 decembrie 2002.
[11]. *Money* Laundering – Alert, iunie 1996.

PROBLEMATICA SEMNIFICAȚIEI ONTOLOGICE A CELUILALT

Liviu Gabriel GHIȚULEASA[*]
Anca -Andreea CÂRJAN[**]

Under the current international economic crisis, in this paper, we intend to strenghten the process of security regarding the concept of "foreign".

Starting from Kant's text entitled "Towards Eternal Peace" and correlating it with a series of works of philosopher Emmanuel Levinas, we will address the radical otherness in terms of phenomenology in order to define some of the axiological relations specific to human beings contained in the unitary system of their existence and also reporting them to the Other's problematic as a potential source of generation for the state of conflict in the contemporary society.

All our reasoning will be built so that the "foreign" will represent the notion that we will try to address, and therefore by investigating its significance, starting from the idea of being and by using the rationality of our human psyche, we will be allowed to define the intersubjective relationship to this report in which the transcendence is possible for "another", on the backgroung of being's tension upon itself, as an answer to the origin of all violence in society and, not least, to the appearance of concern and also the responsibility for "another".

Miza acestei lucrări şi punctele sale de interes maxim sunt reprezentate de tratarea într-o maniera hermeneutică a problematicii relațiilor axiologice specifice ființelor umane, cuprinse în sistemul unitar al existenței lor şi, totodată raportarea acestora la ideea Celuilalt, ca potențială sursă a generării stării de conflictualitate în societatea contemporană.

Ideea de Străin simbolizează într-un mod fundamental condiția umană, primii străini fiind Adam şi Eva care au dobândit acest statut în urma izgonirii lor din Rai. În acest chip şi din această perspectivă, după cum a remarcat pentru prima dată Philon din Alexandria, orice fiu al lui Adam este un oaspete în trecere, un străin în orice țară în care se afla, chiar dacă se afla în propria sa țară, pentru că cel exilat nu va fi în timpul vieții sale pământeşti decât un străin. [Chevalier J., Gheerbrant A. (1969), p.269]

Fără de a avea pretenția ca prin textul de față să elucidăm complet ideea Străinului, vom aborda în continuare acest concept, nu neapărat într-o manieră exhaustivă ci, mai mult privind-o în ansamblul său şi încercând în acelaşi timp să surprindem într-un mod tehnic subtilitățile semnificației fenomenologice ce îl vizează şi totodată ne dorim să aducem în lumină factorul ontologic pe fondul identității culturale, ca potențial element al disensiunilor şi al violenței specifice societății moderne.

Pornind de la această premisă, vom articula faptul-de-a-fi-în-lume al Străinului cu ideea Celuilalt. Aşa cum am spus şi mai sus, urmează să delimităm la nivelul axiologiei relația dintre Altul şi Celălalt. Ne vom întreba apoi ce reprezintă alteritatea

[*] **Doctorand arhitect, Şcoala Doctoarală „Spațiu, Imagine, Text, Teritoriu" a Universității de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu", Bucureşti**
[**] **Doctorand economist, Şcoala Doctorală a Academiei de Studii Economice, Bucureşti**

radicală şi vom arăta în ce fel poate aceasta să influenţeze echilibrul în interiorul societăţii care interacţionează cu Străinul.

În cea de-a doua jumătate a textului, se va demonstra cum prin delimitarea relaţiei intersubiective de raportul prin care este posibilă transcendenţa *pentru-un-altul*, pe fundalul tensiunii fiinţei asupra ei însăşi, ca răspuns al originii întregii violenţe în cadrul societăţii, va rezulta cauza apariţiei preocupării, dar şi a responsabilităţii faţă de *un-altul*.

Filosoful român Vianu Mureşan îl descrie pe Celălalt ca fiind aproapele.

Preocuparea noastră în acest text este reprezentată de modul în care putem să îl gândim pe Celălalt în separaţie de Acelaşi. Categoria Celuilalt polarizează o metafizică a lui Acelaşi şi e caracterizată în prima instanţă negativ, în primul rând prin eliminarea determinaţiilor ce l-ar asimila lui Acelaşi.

Dincolo de categoria care îl face un anonim, Celălalt este un cine, un tu, un nume care poate fi rostit şi la care cineva să poată răspunde. Este cineva care poate afecta sfera eului meu, cineva care poate declanşa o gamă pasională vastă şi ambiguă, poate fi chemat, aşteptat, dorit, repudiat, cineva care în insistenţa fiinţării lui în proximitate se opune repaosului indiferenţei Aceluiaşi.

Celălalt este cineva care, spune Mureşan, venind în preajma eului îi oferă posibilitatea de a fi mai mult decât poate fi, mai mult decât propria fiinţă, de a fi un deschis către ceea ce el nu poate fi, către alteritate, de a fi un dincolo de propria esenţă, de a fiinţa în excesivitatea in-asimilabilă a lui Altul. Prin Celălalt eu pot să fiu mai mult decât sunt, să acced la o esenţă, ce nu mi-e proprie. Aşa cum vom vedea în continuare, în relaţia Acelaşi-Altul se configurează ideea infinitului. [Mureşan V., (2005), p.56]

Aşa cum vom arăta către sfârşitul lucrării, Celălalt nu este un alter ego constituibil printr-o analogie aprezentativă, deşi structura lui formală este a unui ego.

Felul în care fiinţează în lume un Altul face ca acesta să fie poziţionat de multe ori în ipostaze antagonice de tipul prieten – duşman, sau tolerat - tolerant.

Aşa cum a fost remarcat [Barradori Giovanna (2005), p.240], în accepţiunea filosofului Derrida, conceptul de toleranţă nu poate să fie gândit excluzându-l pe cel de ospitalitate, avantajul acesteia din urmă fiind reprezentat de faptul că la fel ca şi iertarea, se lasă poziţionată într-un dublu registru al condiţionalului şi necondiţionalului, în acest mod toleranţa fiind posibilă doar ca ospitalitate condiţionată, aspect asupra căruia vom insista în paragrafele următoare.

Derrida susţine că a fi tolerant înseamnă de fapt a-l accepta pe Celălalt în propriile noastre condiţii, în cadrul delimitat de autoritatea, legea şi suveranitatea noastră.

Folosind drept inspiraţie filosofia lui Kant, Derrida continua, afirmând că în acelaşi fel în care nu poate exista iertare în absenţa iertării necondiţionate, tot în acelaşi mod nu poate să existe ospitalitate autentică şi deschidere către Celălalt în absenţa ospitalităţii necondiţionate.

Diferenţa dintre cele două categorii ale ospitalităţii îndreptate exclusiv către exterioritate şi ca atare către Celălalt se defineşte prin faptul că ospitalitatea condiţionată este echivalentă toleranţei, aspect care conduce înspre dreptul de invitare, pe când ospitalitatea necondiţionată îşi are ca repercursiune dreptul de

vizitare. Ca atare, gazda este expusă în acest caz unui risc maxim în care nu există loc pentru o defensivă sistematică sau vreunei imunități împotriva Celuilalt.

Chiar dacă ospitalitatea necondiționată a făcut în trecut şi încă face subiectul unor ample dezbateri de natură etică şi morală, noi vom accentua în acest text doar faptul că în contemporaneitate ea nu mai este posibilă neavând un fundament real politic sau juridic, statele moderne neputând să o includă în legislația lor, ospitalitatea necondiționată fiind ireconciliabilă cu însăşi ideea fundamentală de stat suveran.

Cu toate acestea, din punctul de vedere al filosofului francez, doar prin prisma ospitalității necondiționate sau a dreptului de vizitare putem concepe un mod de gândire sinoptic, care să reliefeze limitele dreptului cosmopolit asupra toleranței, ospitalității condiționate şi a dreptului de invitare, termenul de cosmopolitism trebuind înțeles aici în modul său fundamental ca reprezentând lumea văzută ca pe un cosmos, sub forma unui întreg organizat, întemeiat şi guvernat după legi şi principii.

Convingerea lui Derrida este exacerbată tocmai prin faptul că justiția ca şi democrația nu priveşte numai comportamentul individului în cadrul statului ci şi conduita sa față de străin.

Acest lucru este exprimat cel mai bine în cazul nostru prin alăturarea conceptului de politică cu cel de iertare şi cel de ospitalitate, aşa cum "în mâinile politicii şi domeniului juridic, iertarea devine o terapie a reconcilierii, iar ospitalitatea, în mâinile cosmopolitismului, devine simplul drept la invitare, în mâinile legii dreptatea este redusă la propria ei aplicabilitate." [Barradori Giovanna, (2005), p.243]

Nu vom mai stărui mult timp în această direcție pentru a ne concentra atenția în continuare mai mult înspre ideea de alteritate radicală. Cu toate acestea, înainte de a trece la un nou registru al raționamentului nostru, ne vom limita doar la a observa că în spatele noțiunii de drept se află însăşi conceptul dreptății, fapt care totuşi nu împiedică cele două noțiuni să fie plasate în interiorul unor noțiuni diferite. Astfel, dreptul este finit, relativ şi întemeiat istoric ca rezultat al unor dinamici sociale şi politice, pe când dreptatea transcende sfera negocierii sociale, ceea ce o face nelimitată şi absolută, situându-se în afara granițelor politicului, fiind exigența infinită la care acesta se raportează.

Pe fondul neînțelegerii relațiilor dintre Sine şi Alteritate, dintre Eu şi Celălalt, conduce în acest mod către agravarea relațiilor inter-umane, rezultat care deschide calea apariției în contemporaneitate a acțiunilor violente şi a instabilității structurale la nivelul întregii societăți. În acest punct al lucrării, păstrând însă în fundal drept reper noțiunea de dreptate, este momentul potrivit să ne întrebăm ce reprezintă în mod ontologic violența, cum este posibil terorismul şi nu în ultimul rând cum se raportează aceste două noțiuni la Celălalt.

Urmărind îndeaproape linia gândirii lui Derrida, pentru ca raționamentul nostru să fie cât mai explicit, vom face apel la ajutorul limbii germane în care, substantivul *Gewalt*, se traduce printr-un cuplu de contrarii, atât prin violență în sensul forței neautorizate cât şi prin putere sau forță publică. Astfel, violența devine "un concept care aparține ordinii simbolice a legii, politicii şi moralei.

"Distincția relevantă [însă] nu este cea dintre forța autorizată şi cea neautorizată, ci distincția dintre *forța care face legea*, care se referă la momentul

întemeietor al sistemului legal, şi *forţa care conservă legea*, care corespunde aplicabilităţii legii." [Barradori Giovanna, (2005), p.245]

Fondarea unui nou sistem legislativ, spune Derrida, are loc în lipsă oricăror parametrii legali, fapt care îl poziţionează pe acesta drept ilegal în sine. Pentru că Legea, poate include atât forţa autorizată cât şi pe cea neautorizată rezultă că şi cea mai paşnică instituire a unei noi ordini legale debordează distincţia dintre folosirea forţei autorizate şi a celei neautorizate, pentru că însăşi întemeierea legii depăşeşte limitele legalităţii. Din acest motiv, legitimitatea ordinii legale nu poate fi oferită decât retroactiv, adică o dată ce sistemul de legi este stabilit şi aplicabil, raţionament care plasează noţiunea de dreptate se află întotdeauna într-un viitor raportat la prezentul legii.

Recunoaşterea caracterului ilegal care însoţeşte întemeierea tuturor legilor reprezintă modalitatea prin intermediul căreia se face posibilă considerarea acţiunilor unei persoane dincolo de opoziţia dintre legal şi ilegal.

Urmarind această teză, atunci, acţiunea legală corespunde violenţei autorizate şi acţiunea ilegală este specifică violenţei neautorizate. Acum, se ridică întrebarea referitoare la existenţa şi la caracterul unei acţiuni care nu este nici legală şi nici ilegală, fapt care ar conduce către apariţia violenţei în forma sa pură, moment care ar coincide cu apariţia terorismului ca "expresie reprezentativă pentru violenţa întemeietoare" [Barradori Giovanna, (2005), p.247] , terorism care atacă tocmai momentul fondator al legii şi prin el legitimitatea Statului.

În acelaşi mod în care dreptatea depăşeste Legea, e nevoie de un concept al responsabilităţii care să depăşească autolegiferarea liberului arbitru. Ca şi Dreptatea, o responsabilitate radical necondiţionată este o experienţă imposibilă, fără de care totuşi, nu pot exista etica şi moralitatea.

Aşa cum vom avea ocazia să vedem şi în rândurile următoare, a fi responsabil nu implică numai simpla existenţă ci mai mult decât atât, înseamnă a răspunde chemării Celuilalt: chemării unui alt individ, unei alte culturi, unui alt timp. Un astfel de răspuns ne face responsabili pentru Celălalt din noi înşine.

Între limitele acestor date, terorismul devine un concept ambiguu care expune arena politică globală atât pericolelor iminente cât şi provocărilor viitoare. Încă nu este foarte clar modul în care poate terorismul să declare că este fundamentat pe un conţinut politic în condiţiile în care conţinutul său politic reprezintă de fapt o funcţie a realismului scopurilor sale astfel încât nu poate căpăta conţinut politic decât retrospectiv. Trebuie de asemenea remarcat că nu este încă foarte clară limita instaurată între o acţiune teroristă în sîne şi o activitate criminală comună.

De asemenea, trebuie studiat dacă poate exista terorism de stat, dacă el poate fi diferenţiat de război şi nu în ultimul rând dacă un stat sau o coaliţe de state poate declara război împotriva a altceva în afara unei entităţi politice. Deşi terorismul privit în modul său fundamental pe baza celor afirmate mai sus nu are scopuri politice realiste sau vreun sens stabil, tocmai războiul împotriva sa îi conferă legitimarea politică.

La începutul celui de-al treilea articol definitiv în vederea Păcii Eterne, Immanuel Kant spunea despre dreptul cosmopolit că acesta "trebuie să se limiteze la condiţiile ospitalităţii universale" [Kant I., (2008), p.84] , fapt care se poate interpreta

prin existența dreptului oricărui străin de a nu fi tratat cu ostilitate la sosirea pe un alt teritoriu.

Aşa cum am arătat până acum, primirea Străinului şi relația cu el este de la început limitată, limitare care se impune însăşi asupra ideii dreptului de vizitator, noțiune propusă şi argumentată de Kant "datorită dreptului de posesiune comună pe suprafața pământului, nici un om neavând mai multe drepturi asupra vreunui loc pe pământ decât ar avea un altul." [Kant I., (2008), p.84]

Filosoful Emmanuel Levinas, afirma că luciditatea constă în a întrevedea posibilitatea permanentă a războiului. În acest caz, războiul, care are ca afect suspendarea moralei înțeleasă în sensul său kantian, aruncă în provizoriu imperativele necondiționale şi îşi proiectează anticipat umbra asupra tuturor acțiunilor omeneşti.

"Violența nu constă atât în a răni sau a distruge, cât în a întrerupe continuitatea persoanelor, în a le face să joace roluri în care nu se mai regăsesc, în a le face să îşi tradeze nu numai propriile angajamente, ci şi propria substanță, în a le face să îndeplinească acțiuni care vor distruge orice posibilitate de acțiune.[...] El instaurează o stare în raport cu care nimeni nu poate lua distanța. Nimic nu mai poate fi exterior. Războiul nu manifestă exterioritatea, şi nici pe Altul ca Altul; el distruge identitatea Aceluiaşi." [Lévinas E., (1999), p.5]

În acest caz, nu este exagerat să afirmam că, "violența metafizică se exprimă în dogma suficienței teleologice a subiectului, atunci când el vrea să-şi mențina identitatea cu actul conştiinței, suficientă în care urmele pre-originare ale celuilalt s-au şters." [Mureşan V., (2005), p.141] Violența nu reprezintă însă o acuză adusă eului, ci faptul că a uitat de situarea sa în violență şi se tratează pe sine ca fiind întru totul îndreptățit. Uitarea propriei violențe locale menține chipul celuilalt sub amenințarea morții, a non-sensibilității, a iresponsabilității a abandonării lui în indiferența ființării la sine şi pentru sine.

Chipul ființei dezvăluit în război se fixează în conceptul de Totalitate, indivizii fiind reprezentanții unor forțe care îi determină fără voia lor, ei întemeindu-şi propriul sens pe această totalitate. În aceasta situație, certitudinea păcii domină evidența războiului, ea nerestituind ființelor alienate identitatea pierdută, pentru această re-instaurare fiind nevoie de o relație originara şi originala cu ființă.

În spiritul observațiilor de mai sus ale lui Kant, deoarece morala se opune politicii, spune Levinas, ea îşi va depăşi funcțiile simplei prudențe pentru a se pretinde necondițională şi universală abia atunci când eshatologia păcii Mesianice se va suprapune peste ontologia războiului. Pacea Finală va rezulta din rațiunea care îşi face jocul în sânul războaielor, întemeind morala pe politică.

Din acest motiv, în cadrul religiilor, eshatologia pare să completeze evidențele filosofiei, credințele-conjuncturi pretinzându-se mai sigure decât evidențele ca şi cum eshatologia le-ar furniza clarificări asupra viitorului prin revelarea finalității ființei. În acest caz, eshatologia ar accepta prin aceasta ontologia totalității născută din război, dar fără a introduce un sistem teologic în cadrul totalității şi fără să indice o orientare a istoriei. Ea realizează legătura cu ființa străbătând totalitatea sau istoria şi nu cu ființă, dincolo de trecut şi prezent.

"Eshatologia este o relație cu un surplus întotdeauna exterior totalității ca şi cum totalitatea obiectivă nu ar atinge adevărata măsura a ființei, ca şi cum un alt

concept, acela de infinit, ar trebui să exprime această transcendență în raport cu totalitatea, transcendență de neînglobat într-o totalitate la fel de originară ca şi totalitatea." [Lévinas E., (1999), p.6]

Experiența totalității şi a războiului coincid cu experiența şi cu evidența pur şi simplu pentru că filosofia reprezintă o tentativă de a trăi în evidență, în opoziție cu iluzia şi fantezia propriei subiectivități.

Levinas se întreabă dacă se poate găsi, plecând de la totalitate o situație în care totalitatea se sparge, aceasta situație condiționând totalitatea însăşi. Răspunsul acestei întrebări îl aflăm în strălucirea exteriorității sau a transcendenței în chipul Celuilalt. Conceptul acestei transcendențe, definit riguros, se exprimă prin termenul de Infinit.

Relația cu Infinitul depăşeşte gândirea într-un cu totul alt sens decât părerea. În ideea infinitului se gândeşte ceea ce rămâne întotdeauna exterior gândirii. "Condiție a oricărei păreri, ideea infinitului este de asemenea condiția oricărui adevăr obiectiv. În ideea infinitului este spiritul însuşi înainte de a se oferi pe sine diferenței între ceea ce descoperă prin sine însuşi şi ceea ce primeşte prin părere." [Lévinas E., (1999), p.8]

Analiza intențională corespunde astfel căutării concretului. Aspirația către exterioritatea radicală, numita din acest motiv metafizică, respectul acestei exteriorități metafizice, care trebuie lăsată-să-fie constituie Adevărul.

Transcendența metafizică permite apariția relației cu cel absolut Altul înțeles prin ideea adevărului. Prin înrădăcinarea prealabilă în ființă, Acelaşi şi Altul sunt reduşi la ființă, care le suspendă autonomia, le anulează relația proiectându-i între-un adevăr al comuniunii. Adevărul propus de filosoful francez Emmanuel Levinas se bazează pe anterioritatea separației, dincolo de ființă, pe sensul Celuilalt ca transcendent.

Alteritatea se afirmă ca formă singulară, epifanie a separației ce-şi face din distanță condiție a chipului propriu. A avea dreptul la adevăr, în opinia lui Vianu Mureşan în momentul în care scria "*Întroducerea în etica lui Levinas*", înseamnă pentru Altul şi Acelaşi, a fi emancipați de suveranitatea univocității ființei. În ființă, Acelaşi şi Altul, sunt subminați de esența comună ce se oferă drept principiu, sunt neutralizați în comuniunea totalității omogene, de unde nu pot ieşi separați, ființa ființării reprezentând comunul ființării.

Aşa cum am arătat până acum, "Adevărul nu mai este eveniment al ipseității, nu se petrece ca solitudine a reprezentării Celuilalt pe orizontul intenționalității mele, adevărul apare ca relație nealterată de neliniştea vreunei nevoi. Ceea ce provoacă orientarea către adevăr nu este o lipsă a interiorității, ci chiar infinitatea Celuilalt ca surplus peste deplinatatea eului, căruia nu îi lipseşte nimic." [Mureşan V., (2005), p.57] Prin teorie, Celălalt este deținut de Acelaşi, prin căutarea Adevărului, Acelaşi se deschide dialogic Celuilalt, se lasă afectat de interioritatea lui inconvertibilă, revelată ca transcendență a infinitului.

Transcendență Celuilalt este interioritatea lui, care îmi poate pune la dispoziție un răspuns sau care îl poate refuza la interpelarea care se prezintă ca deschidere a interiorității mele. Relația cu Celălalt înseamna totodată şi a sta sub amenințarea acestei vulnerabilități, anume că numai el poate să fie un răspuns, dialogul interior neputând suplini radicalul separației alterității. [Mureşan V., (2005), p.59]

Nu Celălalt este infinitul, ci interioritătea ireductibilă a ipseității lui.

Raţiunea metafizică constă în faptul că suntem-în-lume, ea fiind în acelaşi timp orientată către Altundeva, Altceva, către un Altul, întemeindu-se pe raportul dintre Acasă şi Străinătate ca un Dincolo.

Capătul acestei mişcări, altundeva sau altul, este numit Altul într-un sens eminent.

Libertatea constă în a ştii că Libertatea e în pericol. Însă a ştii sau a fi conştient înseamnă a avea timpul de a evita sau de a preveni momentul inumanului.

Această perpetuă amânare a orei trădării, infima diferenţă între om şi neom, este cea care fondează bunătatea, dorinţa de cel absolut Altul sau noblețea, dimensiunea metafizicii.

Exterioritatea absolută a obiectului metafizic, ireductibilitatea mişcării la un joc interior, la o simplă prezenţă de la sine la sine, este cerută de cuvântul Transcendent. Mişcarea metafizică e transcendentă, iar transcendenţa, dorinţa şi inadecvare, este în mod necesar o transcendenţă.

"Identificarea trebuie fixată nu reflectând la reprezentarea abstractă a sinelui de către sine, ci trebuie plecat de la relaţia concretă dintre eu şi o lume.

Aceasta din urmă, străină şi ostilă, ar trebui să altereze eul. Raportul adevărat şi original între termenii evocaţi, în care eul se dezvăluie ca Acelaşi prin excelenţă, se produce sub modalitatea locuirii-în-lume." [Lévinas E., (1999), p.21] Maniera eului faţă de Altul lumii constă în locuire, şi se identifica prin termenul de Acasă.

Pentru ca Alteritatea să se produca în fiinţă e nevoie de o gândire şi e nevoie de un Eu. Alteritatea radicală nu este posibilă decât plecând dinspre mine şi, prin chiar faptul ca menţine distanţa dintre mine şi Celălalt, separare radicală care impiedică reconstituirea totalităţii, discursul nu poate renunţa la egoismul existenţei sale, însă prin intenţia de a te poziţiona în interiorul unui discurs reiese recunoaşterea dreptului Celuilalt asupra acestui egoism.

Aşa cum am mai spus, libertatea înseamnă în acelaşi timp cunoaştere cât şi raţiune, dar în nici un moment nu trebuie confundată cu liberul arbitru, noţiune asupra căreia vom reveni dar nu vom insista.

Din această perspectivă, cunoaşterea în modul său ontologic înseamnă a cuprinde fiinţa din nimic sau a o reduce la nimic, a-i înlătura Alteritatea, a o lumina. "A lumina înseamnă a-i răpi fiinţei rezistenţa, pentru că lumina deschide un orizont şi goleşte spaţiul oferind fiinţă din neant." [Lévinas E., (1999), p.27]

În raport cu fiinţa, proiectată pe orizontul luminos care îi confera profil, dar îi răpeşte chipul, fiinţarea este chemarea însăşi adresată inteligenţei, fiinţa este inseparabilă de comprehensiunea fiinţei desfăşurată ca timp, ea făcând deja apel la subiectivitate.

Corelatul empiric al categoriei ontologice a fiinţei este epifania luminii. A fi vizibil înseamnă a fi divulgat, a fi denudat de privire, a fi luat în captivitate de către ochi, a fi vulnerabil, arestat şi fără apărare. Analogic, a fi inteligibil înseamnă a fi dezarmat în faţa intelectului, a nu avea unde să te ascunzi, dincolo de esenţa ce a fost sechestrată, a trebui să slujesti teleologiilor subiective. "Ceea ce este lumina penru lucruri, mediul în care devine transparentă fiinţarea lor, dar un mediu cu care ele nu coincid, este fiinţă pentru fiinţări, mediul impersonal care îşi aroga calitatea de

principiu de posibilitate pentru a le anula autonomia, pentru a insinua totala lor dependență." [Mureşan V., (2005), p.248]

Aspirația metafizică se sprijină pe supoziția neutalității intenționale a subiecului, care ar putea presta acte de cogniție fără a-şi reduce în prealabil obiectul, fără a-l întegra vreunui apriorism, fără a-i altera obiectivitatea.

Dacă libertatea îndică modul de a rămâne Acelaşi în interiorul Altuia, cunoaşterea conține sensul ultim al libertății. Levinas spunea în lucrarea să "*Totalitate şi Infinit*" ca subordonând relației cu ființa orice relație cu ființarea, ontologia heideggeriană accentuează primatul libertății față de etică. Libertatea se iveşte dintr-o supunere la ființă în sensul în care nu omul deține libertatea ci libertatea deține omul.

În acest mod, relația cu ființa, care se desfăşoară ca ontologie, constă în neutralizarea ființării pentru a o înțelege şi cuprinde. Ea nu este aşadar o relație cu un altul ca atare, ci reducerea Altuia la Acelaşi. Această este definiția libertății – a te menține în fața altuia, în ciuda oricărei relații cu acest altul şi a asigura autarhia unui eu. De aici nu rezultă de fapt pacea cu un Altul, ci suprimarea şi posedarea lui. [Lévinas E., (1999), p.29]

Autonomia lui Acelaşi în față Altuia, cu acceptarea reciprocității descalifică eficacitatea proiectului de reprezentare, produce o simetrie formală a subiectivității, Eul şi Celălalt sunt centre de ipseitate absolut separate.

A-l cunoaşte pe Celălalt înseamnă a nu-l fi convertit deja la imaginea sub care îmi apare, consecință a apriorismului sensibilității mele, a nu impune drept de ființare intelectivitatea pe care o pot presta. Modul în care se prezintă pe sine în exterioritate este faptul de a mi se adresa al Celuilalt, a-şi menține anonimatul în libertatea apelului. [Mureşan V., (2005), p.59]

Cu toate acestea, posesia îl afirma pe Altul, însă nu în sine ci în cadrul unei negații a independenței sale.

Eu gândesc, este echivalent cu eu pot, reprezintă aşadar o apropriere a ceea ce este o exploatare a realității, motiv pentru care ontologia în forma sa pură, ca filosofie primă este o filosofie a puterii. Ea conduce la apariția Statului şi la nonviolența totalității, fără însă a se înarma împotriva violentei ce fundamentează această nonviolență şi care apare ulterior sub forma tiraniei Statului.

Ideea de Libertate a eului reprezintă tocmai refuzul de a se lasă translatat în alteritate, reticenta lui la conversie, imperialismul centralității lui ontologice, afirma filosoful Vianu Mureşan.

Cunoaşterea, care este identitatea Aceluiaşi în altul, indică manifestarea ultimă a libertății opusă permanent dreptății, în care acelaşi se obliga față de altul.

Într-un sens axiologic, etica e alternativa ontologiei, aşa cum dreptatea e alternativa libertății.

"Relația cu altul dispare pentru a fi înlocuită de asimilarea lui în Acelaşi, pentru a fi resorbit în cercul idealității. Libertatea Aceluiaşi asupra Celuilalt nu este una a diferenței, ci a posesiei, una a autarhiei, care se afirma cu riscul de a demobiliza fundamentele diferenței, de a anihila simetria relației prin conservarea univocității intenționale." [Mureşan V., (2005), p.252]

Transcendența infinitului în raport cu eul care e separaț şi il gândeste, masoara însăşi infinitudinea să. Infinitul este traşățura proprie unei fiinte transcendente, infinitul fiind cel absolut Altul.

A gândi infinitul, transcendentul, Strainul, nu înseamnă aşadar a gândi un obiect, ci înseamnă de fapt, a face mai mult sau mai bîne decât a gândi. Noțiunea carteziana a ideii Infinitului desemneaza o relație cu o ființa care işi pastreaza exterioritatea în raport cu cel care o gândeste. Ea desemneaza contactul cu întangibilul, contact care nu compromite întegritatea celui ățîns. [LÉVINAS E., (1999), p.29]

Ceea ce în mod pozitiv se manifesta ca posesie a unei lumi pe care o pot darui Celuilalt, reprezintă ceea ce se manifesta ca prezenta în față unui chip.

Prezenta în față unui chip, orientarea mea către Celălalt nu poate abândona aviditatea privirii decât dacă se transforma în generozitate, încapabila de a-l aborda pe un altul cu mainile goale. Această relație, care transcende lucrurile posibil comune, susceptibile de a fi rostite, este relația discursului.

Maniera în care se prezintă Altul, depasind ideea acestui Altul în mine, o numim chip.

Chipul Celuilalt distruge în fiecare clipa şi depaseste imaginea plastica pe care mi-o lasă. Chipul propune o noțiune de adevăr care nu e dezvaluire a unui Neutru impersonal, ci o expreşie, în aşa fel încât ființarea strapunge toate învelisurile pentru a etala în forma să totalitatea conținutului sau, pentru a suprima până la urmă distînctia dintre forma şi conținut.

Cunosterea este întru-un mod particular inteleaşa drept posesie, ca exercitiu de stapanire a limbajului în care a devenit sens lumea obiectelor.

Negatia il impinge pe Celălalt într-un orizont al neutralității, unde nu-şi mai apartîne din pricina fiintei care-l lumineaza, estompându-i caracteristicile.

Imagine, sonoritate, miros, corporalitate, gestica, limbaj, toate acestea sunt mediători între mine şi Celălalt. Sunt semnele identității lui. Abia dacă toate acestea dispar, el ramane un simplu concept, conceptul alterității pure, universălul. [Mureşan V., (2005), p.249]

Pentru ca Celălalt mi se adreseaza, pot percepe prin intermediul senzățiilor ca față lui nu este o masca. Functia vederii astfel e pre-asumata de interlocutiune, unde expreşia fetei devine rostire şi, vederea, ascultare.

Condiția adevărului şi a erorii teoretice este cuvantul Altuia, pe care orice minciuna il presupune. Însă conținutul prim al expreşiei este această expreşie însăşi. A-l aborda pe Celălalt în discurs înseamnă a te deschide expreşiei sale, prin care Celălalt depaseste perpetuu ideea despre el cuprinsă într-o gândire.

Înseamnă a primi de la Celălalt mai mult decât capacitatea Eului, ceea ce înseamnă chiar a avea ideea Infinitului. [Lévinas E., (1999), p.34]

Analizele noastre sunt directionate astfel de către o structura formala, de către o idee a Infinitului în noi. “Pentru a avea ideea Infinitului trebuie să existi separat. O ființă separată de Infinit se raportează totuşi la el în metafizică. În metafizică, o ființă este în raport cu ceea ce nu ar putea absorbi, cu ceea ce, în sens etimologic, nu ar putea înțelege.” [Lévinas E., (1999), p.61]

Acelaşi şi Altul nu ar putea intra într-o cunoaştere care să-i cuprindă.

Relațiile pe care le întreține ființa separată cu ceea ce o transcende nu se produc pe fondul totalității şi nu se cristalizeaza în sistem. Conjunctura dintre Acelaşi şi Altul, este reprezentățaată de întâmpinarea Altuia dinainte şi din față de către mine, conjunctura ireductibilă la totalitate, fiindcă poziția de *vis-a-vis* nu este o modificare a lui *alături-de*. Chiar când îl voi fi legat pe Celălalt de mine prin conjunctia *şi*, Celălalt va continua să îmi facă față, să se reveleze în chipul său.

În filosofia lui Levinas, a exista în realitate nu este echivalentul unei condamnări la libertate, ci reprezintă tocmai investirea libertății. Tocmai de aceea, a gândi înseamnă, aşa cum am arătat şi mai sus, a urca dincoace de libertate, a descoperi investitura care eliberează libertatea de arbitrar. În calitatea ei de critică, cunoaşterea nu poate aparea decât dintr-o ființă care are o origine dincoace de originea sa, care este creația.

A identifica problema fundamentului cu ajutorul unei cunoaşteri obiective a cunoaşterii e echivalent cu a considera de la început că libertatea nu se poate fonda decât pe ea însăşi, libertatea, determinare a Altuia de către Acelaşi, fiind chiar mişcarea reprezentării şi a evidenței sale. A identifica problema fundamentului cu ajutorul cunoaşterii cunoaşterii e echivalent cu a uita caracterul arbitrar al libertății care trebuie fondată. Cunoaşterea, a cărei esență este critică, nu se poate reduce la cunoaşterea obiectivă. Ea conduce către Celălalt. A-l întâmpina pe Celălalt înseamnă a-mi pune în cauza propria libertate. [Lévinas E., (1999), p.66]

Aşa cum am mai arătat, prezentarea chipului, expresia, nu dezvăluie o lume interioară, prealabil închisă, adaugând astfel o nouă regiune comprehensiunii sau cuprinderii, ci ea cheamă deasupra datului pe care cuvântul îl pune în comun. Prezentarea chipului pune eul în raport cu ființa.

În această întâmpinare a chipului, se instaurează egalitatea. Egalitatea se produce acolo unde Altul îi porunceşte Aceluiaşi şi i se releaza în responsabilitate. Din această cauza, egalitatea nu este decât o idee abstracta şi, de aceea ea nu poate fi desprinsă de întâmpinarea chipului, ea fiind doar un moment al întâmpinării acestuia. [Lévinas E., (1999), p.186]

Discursul condiționează gândirea, fiindca primul inteligibil nu este un concept, ci o inteligență căreia chipul îi enunță exterioritatea. Esența discursului este etica şi, enunțând această teză refuzăm idealismul.

Idealismul dus până la capăt reduce întreaga etica la politica în acelaşi fel în care, aşa cum am arătat la începutul lucrării noastre, morala este opusă politicii.

Celălalt şi Eu funcționează ca elemente ale unui calcul ideal. În aceste condiții, societatea politică apare drept o pluralitate ce exprima multiplicitatea articulațiilor unui sistem tot unitar.

Voința nu este liberă să refuze responsabilitatea şi nu este libera să ignore lumea orientată de sens în care chipul Celuilalt a introdus-o. În întâmpinarea chipului, voința se deschide rațiunii. Trecerea la rațional nu e o dezindividuare, tocmai ca e limbaj, adica răspuns adresat ființei care îi vorbeste în chip şi care nu tolerează decât un răspuns personal, adică un act etic. [Lévinas E., (1999), p.191]

Responsabiltatea pentru Celălalt, după sistemul lui Levinas, ar trebui să fie la fel de naturală ca pulsul şi respirația. Altfel, impunerea ei devine ideologie, chia dacă are prudența de a se numi etică, nu există sistem etic care să nu performeze o

ideologie. Meritul gândirii este tocmai acela de a fi izbutit să clădească o istorie contrară înclinațiilor spontane ale naturii umane, una în care omorul, furtul, violul, în ciuda naturalității instinctelor care le suscită, să nu fie practicate, sau, atunci când se întamplă ele să fie cauze de pedeapsă şi căință.

Imperfecțiunea naturii umane, chiar dacă poate fi o justificare, nu este totuşi o scuză. Onoarea de a fi responsabil îți dă dreptul ulterior la căință, şi întredeschide calea pentru primirea cu demnitate a pedepsei. [Mureşan V., (2005), p.90]

A fi sensibil menține subiectul în pasivtatea pre-asumării, ceea ce-l face vulneral în chip principal la manifestarea Celuilalt, fapt care îl transformă în prizonierul celui de care e responsabil, ceea ce-i semnifică experiența ca traumă pozitivă, dinaintea Celuilalt. Sensibilitatea însemnă totodată şi aderare la responsabilitate până la a se lăsa substituit de Celălalt, a se complace în disimetria ivită în experiența lui *a-fi-pentru*.

Ceea ce intenționăm să demonstrăm era tocmai faptul că libertatea în sensul său fundamental sau, liberul arbitru, nu constituie gradul zero al oricărei manifestări personale, responsabilitatea fiind chiar anterioară oricărei libertăți şi, din acest motiv anterioară tuturor asumărilor, anterioară însăşi temporitiei subiective ce-şi controlează opera de reprezentare.

Responsabilitatea, afirma Mureşan, este diacronie în raport cu prima intenție şi, astfel, opera a sinelui fără de subiect, afectare şi totodată vulnerabilitate, expunere originară a însăşi ipostazei de a fi expus, expunere în imposibilitatea sustragerii, rostire a încapacității retentiei rostitului, sinceritate înaintea abilității de a disimula, primitivitate a signifianței în prealabilul operațiunii tematizante şi astfel sens anterior luarii de atitudine. [Mureşan V., (2005), p.140]

Conceptualizarea ar fi actul de tradare a individualității lucrului, ceea ce în planul experienței sociale devine teroare a unuia, datorită libertății Celuilalt.

Înțeleasă ca ontologie, filosofia ar fi jocul categoriei lui Acelaşi, care îşi trimite consecințele în libertatea asupra Celuilalt sau în exercițiul violenței.

Privită ca etică, filosofia ar însemna eveniment al întâlnirii Aceluiaşi cu Celălalt, dreptatea făcută lui în calitate de străin.

Ontologia, Acelaşi, libertatea, înseamnă abuz şi violență, imperialism al persoanei întâi, pe când etica, Celălalt, dreptatea, reprezintă modul ideal de situare în lume şi, mai înainte să se constituie într-o morală, acestea sunt categoriile unei metafizii, ale unei filosofii prime. [Mureşan V., (2005), p.250].

Bibliografie:

[1]. BARRADORI, Giovanna, (2005) *Filosofie într-un timp al terorii. Dialoguri cu Jürgen Habermas şi Jaques Derrida*, trad. SEMEN, Marie-Louise, Editura Paralela 45, Piteşti.

[2]. CHEVALIER, J., GHEERBRANT, A., (1969) *Dicționar de SIMBOLURI*, vol.3, P-Z, Editura Artemis, Bucureşti.

[3]. KANT, I., (2008) *Spre pacea eternă*, trad. CROITORU, Rodica, Editura ALL, Bucureşti.

[4]. LÉVINAS, E., (1999) *Totalitate şi infinit. Eseu despre exterioritate*, trad. LAZURCA, M., Editura Polirom, Iaşi.

[5]. MUREŞAN, V., (2005) *HETEROLOGIE. Introducere în etica lui Lévinas*, Editura Limes, Cluj-Napoca.

SIMBOLISMUL CENTRULUI ŞI ARHETIPURILE COSMOGONICE ALE TERITORIILOR

Liviu Gabriel GHIŢULEASA[*]
Anca -Andreea CÂRJAN[**]

We want the present paper to represent a step closer towards the understanding of the new challenges in defense and security, making it possible to bring into question the issue of the "Center" symbolism on the background of cosmogony archetypes, which could facilitate the further understanding of the factors which, in the past, made possible the emergence of Territories and also their subsequent transformation into contemporary forms of Public Space.

Starting from the premise that any occupied territory in order to be inhabited or used as a living space is already transformed from "Chaos" to "Cosmos" by ritual, in-spacing is in fact the result's formula for the appearance of the symbolical shape and thus the emergence of reality as strength, effectiveness and duration.

Thus, the exposure and also the understanding of fundamental principles that this time have helped in ordering the intraworldly framework, let us approach in a new light and re-interpretation the essential security concepts of territory, the safety of the population which generates in-spacing and not least panoptic control over the vital area by managing the risk factors.

Lucrarea de faţă vrea să reprezinte un pas mai aproape înspre înţelegerea noilor provocări din domeniul apărării şi securităţii, text prin care să fie posibilă aducerea în discuţie a problematicii simbolismului "*Centrului*" pe fondul arhetipurilor cosmogonice, fapt ce ar putea facilita înţelegerea ulterioară a factorilor care au făcut posibilă apariţia în trecut a Teritoriilor dar şi transformarea lor ulterioară în forme contemporane ale Spaţiului Public.

Pornind de la premisa că orice teritoriu ocupat în scopul de a fi locuit sau utilizat ca spaţiu vital este în prealabil transformat din "*Haos*" în "*Cosmos*" prin ritual, în-spaţierea reprezintă de fapt formula rezultatului apariţiei formei simbolice şi implicit a realului ca forţă, eficacitate şi durată.

Astfel, studiind diferitele ipostaze ale oraşului conduce către expunerea şi totodată înţelegerea principiilor fundamentale care au contribuit la ordonarea cadrului intramundan, ne permit de această dată atât abordarea într-o lumină nouă, cât şi re-interpretarea conceptelor esenţiale de securitate asupra teritoriilor, de siguranţă a populaţiilor care generează în-spaţierea şi nu în ultimul rând control panoptic asupra spaţiului vital prin gestionarea factorilor de risc.

Pentru aceasta, intenţionăm să facem trimitere la paragrafe din cartea "*America*" scrisă de Jean Baudrillard, pe care le vom corela cu idei extrase din "*Anestetica*" lui Neil Leach.

Toate aceste informaţii se vor desfăşura în jurul şi totodată pornind de la lucrarea lui Platon - "*Republica*". De asemenea vom folosi şi o serie de concepte, cu

[*] **Doctorand arhitect, Şcoala Doctoarală „Spaţiu, Imagine, Text, Teritoriu" a Universităţii de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu", Bucureşti**
[**] **Doctorand economist, Şcoala Doctorală a Academiei de Studii Economice, Bucureşti**

rol catalizator, care vor face trecerea dinspre Platon către Baudrillard, provenite din textul lui Michel Foucault *"Altfel de spații"*.

Pentru ca textul de față este oarecum limitat, nu ne propunem neapărat să dezbatem problema oraşului într-un mod exhaustiv, ci ne vom opri asupra ideii atât de studiate în ultima vreme, atât în rândurile sociologilor, cât şi în cele ale filosofilor şi arhitecților, a siguranței şi securității în interiorul spațiului public.

Astfel, lucrarea noastră nu este menită să ofere o paletă largă de răspunsuri, ci mult mai probabil, în urma lecturii sale, vor fi lansate o serie de întrebări, al căror răspuns se va putea găsi ulterior într-o analiză mai amplă.

Teza pe care o urmărim şi de la care pornim, îşi are originea în transformarea conceptului de spațiu sacru al aşezării, aşa cum era el cunoscut în antichitate, pentru a ajunge la rezultatul devenirii sale în contemporaneitate, prin pierderea sensului. Nu în ultimul rând, ne propunem să accentam triumful imaginii lipsită de fond, a simulării şi a simulacrului.

Pentru moderni, remarca Rene Guenon, ideea centrului nu mai evocă instantaneu toată bogăția de sensuri pe care i-o atribuiau anticii, şi la fel ca în tot ceea ce este legat de simbolism, multe lucruri au fost uitate, iar anumite moduri de a gândi par a fi devenit total străine majorității contemporanilor noştri. Centrul reprezintă, înainte de toate originea, punctul de pornire al tuturor lucrurilor, este punctul principal, fără formă şi fără dimensiuni, deci indivizibil, şi prin aceasta singura imagine a Unității primordiale. [GUÉNON, René, (2008), p.77]

Referitor la simbolismul centrului putem afirma că împreună cu cercul, crucea şi pătratul, acesta este unul dintre cele patru simboluri fundamentale. [CHEVALIER, J., GHEERBRANT, A., (1969), vol.I, p.280]

Mai întâi, crucea este chiar simbolul centrului, iar cercul şi pătratul sunt spații sacre, cercul fiind simbolul cerului, al Ierusalimului Ceresc, iar pătratul, proiecția acestuia pe pământ, forma sferică perfectă sau forma circulară care îi corespunde în geometria plană, ca secțiune a sferei printr-un plan de direcție oarecare nu se găseşte realizată niciodată în lumea corporală. Cubul este dimpotrivă forma cea mai stabilă dintre toate, adică cea care corespunde unui maximum de specificare, motiv pentru care, această formă este raportată, prin elemente corporale la pământ, în calitatea acestuia de element terminal şi final al manifestării în stare corporală.

Este imposibil astfel să disociem centrul de cercul sau pătratul care îl susține. [Biciuşcă, F., (2000), p.35]

Citându-l pe Aristotel, arhitectul Florin Biciuşcă, afirma despre Centru că este dinamic şi că poate fi asemuit cu un motor imobil ce structurează şi ordonează spațiul din jurul său. Centrul neînfăşurat în spațiul sacru este o simplă potențialitate. Axa centrului leagă toate planurile dintre macrocosmos şi microcosmos, cercul şi pătratul fiind radieri pe orizontală în două planuri diferite, cel al cerului şi cel al pământului.

Tot el remarca în lucrarea sa intitulată „*Centrul lumii locuite*" cele două calități solidare şi complementare ale centrului, şi anume, prima fiind aceea că el ordonează în planul orizontal spațiul sacru, iar cea de-a doua, că leagă pe verticală de-a lungul axei sale toate planurile. În plan orizontal, centrul este un ansamblu format din trei elemente: locul în care axul centrului înțeapă planul reprezintă centrul propriu-zis;

spațiul ordonat de centru este definit drept spațiu sacru, iar cel de-al treilea element este hotarul, care desparte spațiul sacru de haos.

Din aceste motive, Centrul își poate exercita influența asupra unui teritoriu limitat, dincolo de care domnește Haosul. Asa cum urmeaza sa aratam in continuare, trecerea de la un spațiu ordonat la Haos, nu se face în etape, gradat, prin spații intermediare, ci este clar marcată de hotar.

Ridicarea unei cetăți sau construirea unei case începea cu fixarea Centrului și marcarea hotarului. Întemeierea cetății are întotdeauna, ca obârșie o revelație, iar ridicarea ei se face pornind de la un model arhetipal.

Organizarea cetății se realizează pornind de la centru, care la romani era intersecția între Cardo, căruia îi corespundea orientarea cardinală nord-sud și Decumanus, respectiv orientarea est-vest, împărțind astfel orașul în patru câmpuri, fapt cunoscut în istoria civilizațiilor drept Roma Quadrata. Structura orașului astfel gândit poate fi similară planului Ierusalimului Ceresc, cu cele douăsprezece porți ale sale.

Într-un mod fundamental, studierea oricărei așezări arhaice, plasată oriunde în timp și în spațiu ne va revela același tip de alcătuire. [BICIUȘCĂ, F., (2000), p.37]

În urma studiilor întreprinse de Mircea Eliade, se poate concluziona că împrejmuirea, zidul sau cercul de pietre, care mărginesc spațiu sacru se numără printre cele mai vechi structuri arhitectonice ale sanctuarelor cunoscute.

Împrejmuirea nu implică și nu înseamnă numai prezență continuă a unei kratofanii sau a unei hierofanii în interiorul incintei, ea avand drept scop suplimentar să ferească pe orice profan de primejdia la care s-ar putea expune pătrunzând acolo din nebăgare de seamă. Sacrul este întotdeauna primejdios pentru cel care intră în contact cu el fără pregătire, fără să fi trecut prin gesturile de apropiere cerute de orice act al religiei. [ELIADE, M., (2008), p.377]

Pe baza celor descrise mai sus putem afirma în continuare ca Centrul, sau, mai bines pus, Axa Centrului străbate toate palerele intermediare între Macrocosmos și Microcosmos, omul, casa, orașul fiind proiecții ale Universului motiv pentru care se supun aceloraşi legi.

Omologiile multiple, între cosmos, ținut, oraș, templu, palat, casă, colibă, evidențiază acelaşi simbolism fundamental: fiecare imagine de acest fel exprimă experiența existențială de a fi în lume, mai excat de a fi situate într-o lume organizată și semnificativă. Acelaşi simbolism cosmologic, formulat în termeni spațiali și arhitectonici influențează casa, orașul și universul.

Gestul architectural îl reproduce pe cel al Creației, așa cum orice construcție este o proiecție a Universului, și din acest motiv, repetat necontenit, este un gest ritual ce nu poate ieși din ordinea lumii.

Pentru om, spune Florin Biciusca, arhitectura este o cale de a descoperi universal, chiar mai mult, un model al Universului pe care îl proiectează în propria sa lume. Dacă lumea trebuie locuită, ea trebuie întemeiată. Descoperirea sau proiectarea unui punct fix, centrul, este echivalentă cu crearea lumii.

Orientarea și construirea rituală a spațiului sacru are valoare cosmologică, pentru că ritualul prin care omul constrieşte un spațiu sacru este eficace în măsura în

care reproduce lucrarea zeilor, mai precis, cosmogonia. [BICIUŞCĂ, F., (2000), p.33]

Pentru a demonstra caracterul sacru al aşezării, fapt fundamental în această parte de început în care ne aflăm cu raționamentul nostru, ne vom începe argumentația rememorând ideea expusă de către Platon în *Cartea a IV-a* a *"Republicii"*.

Aici, când imaginează dialogul cu Adeimantos şi vorbeşte despre organizarea Cetății Ideale, deşi până în acel moment toate legile şi regulile reieşiseră din dezbaterea în planul public realizată prin implicarea factorului uman, în momentul în care se ajunge la *consacrarea* cu adevărat a *spațiului,* acest lucru se întâmplă prin transferarea aceastei atribuții în grija divinităților şi mai exact lui Apollo, zeului de la Delphi. Astfel, lui îi vor fi încredințate "cele mai importante şi mai frumoase dintre legi […] care privesc construcția templelor, sacrificiile aduse zeilor, mormintele celor decedați şi ceremoniile care aduc ajutorul lor. Despre acestea, în realitate, nu avem cunoştință. Ori acest zeu este călăuzitorul național al tuturor oamenilor în astfel de chestiuni, deoarece el îşi rosteşte oracolele din inima pământului." [PLATON]

Pe fondul sacralității care permite instaurarea, Cetatea Ideală se va ghida după patru virtuți şi anume, *înțelepciunea, vitejia, cumpătarea şi dreptatea.* Aceste valori ideale în cetate se vor replia după structura contrafactuală a cetății ideale, care ni se arată în fragmentul despre educația paznicilor, capitol care lasă loc apariției ideii de separare a claselor, sugerat prin introducerea în text a mitului raselor metalice şi a principiului specializarii-*oikeiopragia*.(I)

De asemenea despre forme de instaurare a sacrului se vorbeşte şi în *Biblie* imediat după *Geneza*, când este reflectată abilitatea fiului lui Adam de a fonda oraşe în urma unui vis, fapt ce permite apariția primului gest ziditor. [IOAN, A., (2007)]

Orice kratofanie şi orice hierofanie, fără deosebire, transfigurează locul unde s-a petrecut, din spațiu profan cum era până atunci, in spațiu sacru. [ELIADE, M., (2008), p.374]

În fapt, locul nu e ales de om ci doar descoperit de el, cu alte cuvinte spațiul sacru i se revelează într-un fel sau altul. Revelația nu se produce cu necessitate prin intermediul unor forme hierofanice directe, uneori ea obținându-se cu ajutorul unor tehnici tradiționale, ivite dintr-un sistem cosmologic şi întemeiate pe el. [ELIADE, M., (2008), p.376]

Eustel de Coulanges în *Studiul asupra Cultului, Dreptului şi Instituțiilor Greciei şi Romei*, intitulat "*Cetatea Antică*", afirma că în cazul societăților arhaice, tribul, ca şi familia şi fratria era constituit pentru a fi un corp independent, de vreme ce el avea un cult special, din care străinul era exclus.

Odată format, nicio familie nouă nu mai putea fi admisă în el. De asemenea, două triburi nu puteau să se contopească într-unul singur, pentru că religia lor nu le îngăduia acest lucru. Dar, aşa cum mai multe fratrii se uniseră într-un trib, tot aşa mai multe triburi au putut să se asocieze între ele, cu o condiție: să fie respectat cultul fiecăruia. În ziua când s-a făcut această alianță, a aparut Cetatea.

Nu are importanță care a fost cauza care a determinat mai multe triburi vecine să se unească. Uneori unirea a fost voluntară, alteori ea a fost impusă de puterea superioară a unui trib sau de voința puternică a unui om. Asa cum vom vedea ulterior,

legătura noii asociaţii a fost şi ea un cult. Triburile s-au grupat pentru a forma o cetate şi au aprins totdeauna un foc sacru şi în timp şi-au atribuit o religie comună.

La început cetatea era o confederaţie, şi dacă îi privim armata din primele timpuri, constatăm că era împărţită pe triburi, curi şi familii, în aşa fel încât războinicul are în luptă drept vecin pe cel cu care în timp de pace săvârşeşte libaţia şi sacrificiul la acelaşi altar. [DE COULANGES, E., (1984), p.182]

În antichitate, cuvintele Cetate şi Oraş nu erau sinonime, Cetatea fiind asociaţia religioasă şi politică a familiilor şi triburilor, iar Oraşul constituind locul de reuniune, domiciliul şi mai ales sanctuarul acestei asociaţii.

Nu trebuie să gandim oraşele vechi după modelul acelora pe care le vedem in contemporaneitate si nici sa nu le asociem formelor moderne de dezvoltare unde prin constructia catorva case se infiripa un sat iar dupa ce ulterior numărul caselor de pe suprafata acestuia creşte el devine oraş.

Un oraş, la antici nu se forma în timp, prin creşterea treptată a numărului oamenilor şi al construcţiilor, el întemeindu-se dintr-odată, în întregime, într-o singură zi.

Pentru ca acest lucru sa fie posibil trebuia mai întâi să fi fost constituită Cetatea, acesta fiind lucrul cel mai dificil şi, de obicei, cel ce dura cel mai mult timp. După ce familiile, fratriile şi triburile conveneau să se unească şi să aibă acelaşi cult, oraşul ce avea să fie sanctuarul acestui cult comun, se funda de îndată.

De aceea întemeierea unui oraş era întotdeauna un act religios.

Pentru a fi cât mai clar în expunerea noastră, vom expune pe scurt ritualul în urma căruia a fost întemeiată Roma. [DE COULANGES, E., (1984), p.191]

Prima grijă a întemeietorului este de a alege locul de aşezare al noului oraş. Dar această alegere, spune Eustel de Coulanges era lucrul de care se credea că depindea destinul intregului popor si, este lăsată întotdeauna la decizia zeilor. Dacă Romulus ar fi fost grec, el ar fi consultat oracolul de la Delfi, dacă ar fi fost samnit, ar fi urmat animalul sacru, lupul sau ghionoaia verde.

Fiind latin, în imediata vecinătate a etruscilor, iniţiat în ştiinţa augurală, el cere zeilor să-i revele voinţa lor prin zborul păsărilor. Zeii îi indică Palatinul.

Legendele spun ca in ziua întemeierii, el impreuna cu tovarasii sai au adus mai întâi un sacrificiu. Au aprins un foc de mărăcini şi fiecare a sarit peste flacăra lui, explicaţia acestui ritual fiind aceea că, pentru ca actul ce se va săvârşi sa aiba efectul scontat poporul trebuia să fie pur, or anticii credeau că se purifică de orice păcat fizic sau moral sărind peste flacăra sacră.

Această ceremonie preliminară a pregătit intreg poporul pentru marele act al întemeierii oraşului. In urma purificarii, Romulus a sapat o mică groapă de formă circulară in care a aruncat un bulgăre de pământ pe care l-a adus din oraşul Alba Longa, gest repetat ulterior de catre toti viitorii cetateni care apropiindu-se pe rând de groapă, au aruncat în ea, ca şi el, o mână de pământ adus din ţinutul de unde vine fiecare.

Acest ritual este demn de remarcat şi el ne dezvăluie la aceşti oameni un gând pe care merită să-l semnalăm. Înainte de a veni pe Palatin, ei locuiau în Alba Longa sau într-unul din oraşele învecinate.

Acolo se afla vatra lor sacră, acolo trăiseră şi fuseseră înmormântaţi strămbunii lor. Ori, religia le interzicea oamenilor acelor vremuri să-şi părăsească pământul unde fusese fixată vatra sacră şi unde se odihneau pe veci strămbunii săi divini. Trebuia deci, pentru a nu comite nicio impietate, ca fiecare dintre aceşti oameni să uzeze de o ficţiune şi să aducă cu el un bulgăre de pământ, simbol al pământului sacru în care îi erau îngropaţi strămbunii şi de care erau legaţi manii lor.

Omul nu putea să-şi schimbe locul de viaţă decât luându-şi cu el pământul şi strămbunii. Acest ritual trebuia îndeplinit pentru ca el să poată spune arătând noul loc pe care îl adoptase ca acela devenise pământul strămbunilor sai, patria sa, căci aici se aflau manii familiei sale.

Groapa unde fiecare aruncase astfel o mână de pământ se numea Mundus, or, acest cuvânt desemna în vechea limbă religioasă locul manilor. Din acest loc după tradiţie, sufletele morţilor ieşeau de trei ori pe an, dornice să vadă din nou, lumina.

"Punând în groapă un bulgăre de pământ din vechea lor patrie, ei credeau că închid aici şi sufletele strămbunilor lor. Aceste suflete, adunate acum, aveau să primească un cult veşnic şi aveau să vegheze asupra urmaşilor. În acest loc, Romulus a aşezat un altar şi a aprins focul. Aici a fost focul sacru al Cetăţii." [DE COULANGES, E., (1984), p.193]

În jurul vetrei sacre trebuia să se înalţe ulterior oraşul, in acelasi mod in care casa se ridică în jurul vetrei sacre domestice. Romulus marchează incinta printr-o brazda. Conform aceluiasi ritual, întemeietorul trebuia să se folosească de un brăzdar de aramă, plugul său fiind tras de un taur alb şi o vacă albă. „Romulus, cu capul acoperit de un văl şi-n costum sacerdotal, ţine el însuşi de coarnele plugului şi-l conduce cântând rugăciuni. Tovarăşii săi merg în urma lui, păstrând o linişte religioasă. Pe măsură ce brăzdarul ridică bulgării de pământ, ei sunt aruncaţi cu grijă în interiorul incintei, pentru că nicio bucată din acest pământ sacru să nu rămână de partea străinului.

Această incintă trasată de religie este inviolabilă. Niciun străin şi niciun cetăţean nu are dreptul s-o treacă, să sari peste această mică brazdă reprezentând un act de impietate. Dar pentru ca să poţi intra şi ieşi din oraş, brazda e întreruptă în câteva locuri, unde Romulus a ridicat brăzdarul, aceste intervale numindu-se portae şi reprezentând porţile oraşului. Pe brazda sacră sau puţin mai în spate se înalţă apoi zidurile care sunt sacre de asemenea. Nimeni nu va putea să le atingă, nici măcar pentru a le repara fără încuviinţarea preoţilor. De o parte şi de cealaltă a zidului, un spaţiu de câţiva paşi este destinat religiei. El se numeşte pomoerium, prin acest loc nefiind îngăduit nici să treacă plugul şi nici să se înalţe vreo construcţie." [DE COULANGES, E., (1984), p.195]

Pentru un oraş în antichitate, nimic nu era mai important decât amintirea întemeierii sale. Întemeietorul era omul care îndeplinea actul religios fără de care un oraş nu putea exista. El aşeza vatra în care urma să ardă întru veşnicie focul sacru, el era cel care, prin rugăciuni şi rituri, îi chema pe zei şi îi statornicea pentru totdeauna în noul oraş. [DE COULANGES, E., (1984), p.202]

Tot astfel cum un altar domestic grupa în jurul lui pe membrii unei familii, Cetatea era adunarea celor ce aveau aceeaşi zei protectori şi care săvârşeau actulreligios în faţa aceluiaşi altar. [DE COULANGES, E., (1984), p.208]

Aşa cum cultul vetrei casnice era secret, doar familia având dreptul să ia parte la el, tot astfel cultul vetrei publice era ţinut ascuns de străini.

Nimeni, dacă nu era cetăţean al acelei cetăţi, nu putea asista la sacrificii. Actul religios era pângărit fie şi numai de privirea unui străin, fiecare cetate avându-şi zeii ei şi numai ai ei. [DE COULANGES, E., (1984), p.209]

În timpul războaielor, religia era cel puţin la fel de puternică pe cât era în timp de pace. Armata aflată în campanie militară era însăşi imaginea cetăţii. Religia o urma pretutindeni.

"Grecii duceau cu ei statuile zeilor lor. Întreaga armată greacă sau romană purta cu ea o vatră sacră în care era întreţinut zi şi noapte focul sacru. În momentul în care armata romană se pregătea de luptă, consulul cerea să i se aducă un animal pe ca îl lovea cu securea. În măruntaiele sale uma să se arate voinţa zeilor. Un haruspiciu le cercetează şi dacă semnele sunt favorabile, consulul face semn că bătălia poată să înceapă. Planurile cele mai iscusite, împrejurările cele mai favorabile nu slujeau la nimic dacă zeii nu îngăduiau lupta. Esenţa artei militare la romani consta în a nu fi silit niciodată de către inamic să lupţi atunci când zeii nu-ţi erau prielnici." [DE COULANGES, E., (1984), p.233]

Statul antic nu se supunea unui sacerdoţiu, ci însăşi religiei sale.

Astfel, în timp de pace ca şi în timp de război, religia intervenea în toate actele umane. Acest stat şi această religie erau atât de contopite, încât era cu neputinţă nu numai un conflict între ele, ci însuşi faptul de a le deosebi era o imposibilitate. [DE COULANGES, E., (1984), p.235]

Sanctuarele nu sunt singurele care cer consacrarea unui spaţiu.

Construirea unei case implică de asemenea o transfigurare similară a spaţiului profan. Locul e întotdeauna indicat de un altceva, fie acesta o hierofanie fulgurantă, fie principiile cosmologice care unesc orientarea şi geomancia sau, sub forma cea mai simplă, un semn încărcat de o hierofanie, de cele mai multe ori un animal.

În evul mediu, semnificaţia magică a hotarului este subliniată de gestul oamenilor de a întări zidurile cetăţii când izbucneau epidemii. Răul venea din afară, din haos şi necesita o întărire a sistemului de apărare.

Zidul, şanţurile, întregul sistem de apărare îndeplinea un rol în primul rând magic. Nu de un vecin mai lacom se temeau locuitorii cetăţii, ci de pericolele nebănuite care ameninţau din haos.

Zidul cetăţii era un stăvilar în calea extinderii aşezării dincolo de limita impusă de centru, dincolo de spaţiul sacru. [BICIUŞCĂ, F., (2000), p.38]

Cosmogonia este exemplarul tip al tuturor construcţiilor. Fiecare oraş, fiecare casă care se clădeşte înseamnă o nouă imitare şi, într-un anumit sens, o nouă repetare a creaţiei lumii. Orice oraş, orice locuinţă se află în centrul universului şi prin aceasta construcţia ei nu a fost posibilă decât prin abolirea spaţiului şi timpului profane şi instaurarea spaţiului şi timpului sacre. După cum oraşul este întotdeauna o imago mundi, spunea Mircea Eliade in acelasi studiu la care am facut referire in paginile anterioare, tot astfel casa este un microcosmos.

Pragul desparte cele două spaţii, vatra este asimilată centrului lumii. Stâlpul central al locuinţelor popoarelor primitive este asimilat axului cosmic. Când forma locuinţei variază şi când casa este înlocuită de iurtă, ca în cazul păstorilor din Asia

Centrală, funcţia mitico-religioasă a stâlpului central este asigurată de deschizătura superioară pe unde iese fumul.

Cu prilejul sacrificiilor, se introduce în iurtă un arbore al cărui vârf iese prin această deschizătură. Arborele sacrificial, cu cele şapte ramuri ale lui, simbolizează cele şapte sfere cereşti. Astfel, pe de-o parte, casa e omologată cu Universul, iar pe de altă parte e privită ca fiind aşezată în centrul lumii, deschizătura amenajată pentru fum găsindu-se în faţa stelei polare. Fiecare locuinţă, prin paradoxul consacrării saţiului şi prin ritul construcţiei se vede transformată într-un centru.

Din acest motiv toate casele, ca şi toate templele, palatele, cetăţile, se găsesc situate într-unul şi acelaşi punct comun, centrul Universului. Este vorba aici, de un spaţiu transcendent, de cu totul altă structură decât spaţiul profan, compatibil cu o multiplicitate şi chiar de o infinitate de centre. [ELIADE, M., (2008), p.385]

Dacă vrem să definim cetăţeanul din timpurile antice prin atributul său cel mai esenţial, trebuie să spunem că el este omul care posedă religia cetăţii. El este cel care cinsteşte aceeaşi zei ca şi ea. [DE COULANGES, E., (1984), vol.II, p.5]

Prin separarea ce urmarea principiul claselor sociale, Platon lasă să se întrevadă o breşă care se regăseşte mai târziu în textul lui Baudrillard, unde la fel ca şi în Cetatea Ideală, America este segregată social tot după criteriile funcţiilor sociale majore: conducerea, apărarea şi subzistenţa, aceasta din urmă fiind ignorată de ambii autori.

Deşi paralelismul pe care intenţionam să îl realizam aici între *"Republica"*, *"America"* şi mai târziu *"Anestetica"* este puţin forţat, nu trebuie să uităm că "cetatea din vremea lui Platon nu era o simplă comunitate urbană, închisă între ziduri de apărare, ci era un ansamblu social şi geografic vast, format dintr-o aşezare centrală care era sediul religios şi politic al cetăţii – *astu* şi un teritoriu – *chora*, toate acestea formând *spaţiul civic*." [MUREŞAN, V., (2006)]

Ceea ce vrem să demonstrăm de fapt prin acest citat, este faptul că această structură a aşezării umane s-a perpetuat aproape intactă de-a lungul timpului. Cu toate acestea, când Baudrillard vorbeşte despre America şi, mai ales despre unele dintre oraşe ale sale, aduce în lumina prin alăturarea conceptelor de *deşert* şi de *autostradă*, faptul că acestea în sine nu au distrus spaţiul "ci doar l-au făcut nesfârşit prin distrugerea centrului său – ca oraşe care pot fi extinse la înfinit." [BAUDRILLARD, J., (2008)] Astfel, faţă de spaţiul con-sacrat antic, America se reinventează prin multiplicarea zonelor sale regăsite prin conceptele de *freeways*, *skylines* şi *speed.*

Descrierea Americii pe care o face Jean Baudrillard şi în mod deosebit studiul de caz pe care îl dedică Las Vegasului, lasă să se perceapă aceeaşi diferenţă care era între Ierusalim şi Turnul Babel. În primul caz, divinitatea a permis aproprierea spaţiului ca proiecţie intramundană a Ierusalimului Ceresc, instaurând spaţiul sacru, iar în cel de-al doilea caz s-a opus, fapt ce a condus către dispariţia edificiului.

Pentru ca spaţiul sacru există dintotdeauna acolo, precede devoalarea prezenţei sale în lumea noastră, el *începe* şi îşi are originea temporala relaţionată cu descoperirea sa de către cel aleas să o facă. [IOAN, A., (2007)] Astfel, spaţiul sacru presupune atât descoperire a sa, cât şi consacrare.

Aşa cum am afirmat şi mai sus, clonarea-multiplicatoare a spațiului, face imposibilă consacrarea şi implicit afirmarea sa, pentru că aceasta ar presupune suspendarea şi izolarea locului față de spațiul nemărginit şi oarecare.

Alte informații suplimentare putem să extragem tot din textele antice şi anume din *"Politica"* lui Aristotel, unde avem descris locul pe care urmează să fie amplasată Cetatea drept un spațiu unde se manifestă epifania, prezența zeului acolo fiind tocmai motivul alegerii acestuia.

Localizarea divinității şi a templului în acel caz generează locul cu cea mai mare spiritualitate, care este şi centrul aşezării, aceasta permițând apariția periferiei în jurul său şi dezvoltarea locuirii. În alte texte, găsim Centrul ca fiind "înainte de toate, originea, punctul de pornire al tuturor lucrurilor; este punctul principal, fără formă şi fără dimensiuni, deci indivizibil şi, prin aceasta, singura imagine a Unității primordiale." [GUÉNON, René, (2008)]

Tot despre instaurarea spațiului sacru este şi discursul despre oaza localizată în mijlocul deşertului sau cel despre luminişului amintit de Heidegger prin existența liniei *lichtung-raum* [HEIDEGGER, M., (1982)] prin care, aşezarea, aşa cum observa şi Augustin Ioan în *"Arhipretexte"* are nevoie de un teritoriu al aşezării, de *Raum.*

Deja în acest punct al textului nostru putem să afimăm, pe baza celor spuse mai sus, că la Baudrillard, în lipsa sacralității şi a divinului, întemeierea Las-Vegasul în deşert [ideie a deşertului prezentată într-un mod absolut diferit față de pustia Sfântului Augustin] este complet golită de sens şi de semnificație, de altfel întreagul text al *"Americii"* accentuând aceasta idee.

În aceeaşi accepțiune post-modernă, Neil Leach prezintă lumea ca fiind un spațiu al imaginii "în care obiectele sunt golite de înțelesurile lor inițiale."[LEACH, N. (1999)]

Aşa cum urmează să arătăm în continuare, odată cu pierderea sensului, se pierde şi noțiunea de real, apărând în cotidianitate spații care ne conduc către imaginar, deşi acestea sunt amplasate în lumea contemporană exterioară.

Pentru că prin imagine lumea este estetizată, putem înțelege că arta dispare tocmai prin abandonarea regulilor fundamentale ale acesteia. Din acest motiv, nesemnificativul, marginalul şi obscenul pot căpăta încărcătură culturală şi se estetizează. Arta înglobează înțeles, dar nu ca o proprietate a formei artistice, ci prin prisma contextului în care apare, a întrebuințărilor şi a asocierilor sale. [BAUDRILLARD, J., (2008)]

Decontextualizarea operei, conduce spre desemantizarea sa, la fel cum procedeul invers, de recontextualizare, îi aduce un nou înțeles complet diferit de cel inițial. Această metodă aplicată operei de artă apare cu predilecție în sfera politicului în momentele depăşirii unei anumite perioade istorice.

În arhitectură, imaginea este folosită asemeni unui clişeu şi poate constitui un zid în calea imaginației. Leach face referire la estetizarea arhitecturii şi dă exemplul *brutalismului*, numind acest curent *arhitectură fără retorică*, dar care prezentată într-un limbaj retoric, îmbracă o perspectivă estetică.

Estetizarea, este văzută ca o cale de distorsionare a realității, *a estetiza* un obiect însemnând a-i îndepărta asocierile neplăcute. Astfel, privitorul este tentat să asocieze galeria de artă cu necesitatea existenței în interiorul ei a obiectelor de artă.

Ca o consecință, ce este sumbru şi aspru, devine estetizat în ochii consumatorilor. Estetizarea lumii moderne pleacă de la premisa că *adevărul* este o funcție a intelectului şi că *realitatea* este o simplă aparență. De aici rezultă că estetica poate influența domeniul social şi pe cel politic, iar preocupările etice pot fi înlocuite cu cele estetice. Războiul este prezentat lumii ca o estetică a violenței, fiind în acelaşi timp o consecință a politicii estetizate.

Prin mass-media s-a produs forma generală de estetizare, astfel încât ororile războiului sunt prezentate alături de imagini ale vieții cotidiene şi spoturi publicitare.

Ecoul politicii dictatoriale se regăseşte în arhitectura estetizată, iar discursul arhitectural face ca distrugerea să fie văzută într-un mod estetic. În urma războiului arhitectura acționează ca o *injecție*, *cicatrice* sau *crustă* – forme care acceptă starea de distrugere a clădirilor şi o încorporează în estetica lor. Reprezintă "sărbătoarea estetică a distrugerii".(II)

"Lumea a fost estetizată şi apoi inestetizată şi golită de orice înțeles" este de părere Leach. Astfel, excesul de informație estetizată se vede cu preponderență în comportamentul locuitorilor marilor oraşe, de unde şi apariția în acele locuri a conceptului de "înfățişare blazată".[LEACH, N. (1999)] Atitudinea blazată este un fenomen de adaptare la mediul ostil metropolitan.

Atitudinea este un răspuns al înfățişării, este metoda de supraviețuire la condițiile mediului.

Metropola are un caracter intoxicant care în acelaşi timp încinge şi alimentează imaginația. Viața în metropolă este asemenea unui vis narcotic şi caracterul modernității reiese din viteza de schimbare.

Ca reacție a presiunii oraşului, apare un tip de individ care încearcă să iasă în afara sistemului şi care prin acțiunile sale, deşi este captiv în exterior, opune rezistență lumii moderne.

Mintea este *anesteziată* de şocurile continue ale existenței contemporane şi tehnologia condiționează comportamentul omenesc. Adaptarea omului la mediul agresiv se face urmând principiul mimetismului. Se poate vorbi despre un paralelism între lumea modernă, aşa cum o descrie Leach, şi activitatea de producție pe bandă rulantă, în care fiecare lucrător îşi aduce raportul repetitiv şi impersonal asupra produsului.

În societatea modernă, asaltată de informații, protecția împotriva stimulilor este cel puțin la fel de importantă ca şi capacitatea de receptare a acestora. Rolul opririi stimulilor este îndeplinit de constiința individului. Estetica este acum prezentată, nu ca o percepție senzorială, ci ca *"o fericită scufundare într-o apatie intoxicantă"* ce serveşte la protejarea individului față de lumea din afară. Estetica depinde de angajarea activă a privitorului şi de creşterea deliberată a constiinței estetice. Estetizarea lumii induce o formă de amorțeală, implicit "*lumea fiind estetizată şi anesteziată* ".

Publicitatea este un alt domeniu, pe lângă cel politic, în care se manifestă intoxicarea prin estetica. În publicitate este exploatată legătura dintre imaginea prezentată spre vânzare şi partea subconştientului, care se regăseşte într-o imagine virtuală îndusă de consum. Miza reclamei constă tocmai în realizarea contrastului

dintre *real* şi *imaginar*. Din momentul în care imaginea a înlocuit realitatea, cultura a devenit una a simulării şi societatea un spectacol.

Acesta este motivul pentru care Leach îl citează pe Debord (III) când spune că "oamenii se înstrăinează de ei înşişi", pierzând "orice simţ al trăirii ontologice autentice".

Individul devine spectator al propriei vieţi, rolul panoului de reclamă nefiind acela de a vinde un produs, ci un stil de viaţă. În acelaşi timp viaţa, ca spectacol, poate să fie combătută prin arhitectura oraşului – *arhitectura eveniment* – un loc al experienţei trăite.

În contrast cu cele spuse până acum, există voci care văd lumea imaginii transformate în marfă, ca pe o sursă de inspiraţie pentru arhitectură – un punct de vedere excentric asupra arhitecturii. Prin desemantizarea obiectului, acesta devine vulnerabil şi pasibil de a fi folosit în vânzarea imaginii sale, a bunului-de-larg-consum. Analog, elementelor arhitecturii, scoase din contextul original, le este negată însăşi funcţia care le-a dat sens, pentru ca apoi să *fie re-contextualizate* şi *re-semantizate*, ca decoraţii sau elemente de stil. Astfel, estetica radicală promovează politici reacţionare prin radicalism.

Citând-ul pe Baudrillard, Leach arată că seducţia este aceea care extrage înţelesul discursului şi-i diminuează din adevăr. Seducţia exteriorizează o lume a superficialului.

În acest caz, discursul purtător de înţeles este la bază neseducător, fapt ce determină prăbuşirea sa în faţa seducţiei. Dacă *a seduce* înseamna *a lua deoparte*, atunci *a produce* şi implicit *producţia* înseamnă *a face vizibil* şi *a face să apară*. Producţia este realitatea lumii contemporane, în care seducţia şi-a pierdut farmecul şi pasiunea.

Seducţia este descrisă în *"Anestetica"* drept o *re-producere nesfârşită* a unei "forme fără conţinut" pentru ca apoi locul seducţiei să fie luat de fascinaţia absolută - fascinaţia dispariţiei însăşi a formelor estetice şi critice ale vieţii în iradierea neutralităţii fără obiect.

Din acest motiv, arhitectura care doreşte să seducă, dar care pretinde că înglobează în ea simţul conceptual, este compromisă. Poate că nu ar mai trebui puse în antiteză conceptele de *seducţie* şi *producţie*, ci poate ele trebuie asociate în *producţia de imagini seducătoare*. Este seducţia din epoca producţiei, seducţia în forma sa cea mai degradată – un proiect în epoca mecanizării. [LEACH, N. (1999)]

La sfârşitul acestui raţionament, într-un mod puţin abrupt şi acceptând în acelaşi timp că nu am atins decât o mică parte a problematicii semnificaţiei Centrului în studiul nostru, dar totodată împăcaţi cu gândul că am deschis calea pentru realizarea unei cercetări ulterioare, putem concluziona că prin deviaţiile sensului locului, a imaginii şi nu în ultimul rând a aşezării, aceasta din urmă poate degenera în heterotopie, "amplasarea substituindu-se întinderii, care ea însăşi se substituie localizării".[FOUCAULT, M., (1994)]

Referinţe:

(I) Fiecare persoană din cadrul Cetăţii trebuind să practice o singură îndeletnicire [meserie] în conformitate cu firea sa - agricultor, ţesator, cizmar.

(II) Neil Leach citeaza în lucrarea *"Anestetica"* din textul lui Lebbeus Woods, intitulat *"Război şi arhitectură"* apărut la Editura de arhitectura Princeton, în anul 1993.

(III) Neil Leach citează în lucrarea sa din textul lui Guy Debord - "*Societatea spectacolului"* apărut la editura Black and Red din Detroit, în anul 1983.

Bibliografie:

[1]. BAUDRILLARD, J., (2008) *America*, capitolul IV – *Utopia realizată*, Editura Paralela 45, Piteşti.

[2]. BAUDRILLARD, J., (2008), *Simulare şi Simulacre*, Editura Ideia Design&Print, Cluj.

[3]. BICIUŞCĂ, F., (2000) *Centrul lumii locuite*, Editura Paideia, Bucureşti.

[4]. CHEVALIER, J., GHEERBRANT, A., (1969) *Dicţionar de SIMBOLURI*, volumul 1, A-D, Editura Artemis, Bucureşti.

[5]. DE COULANGES, E., (1984) *Cetatea antică. Studiu asupra cultului, dreptului şi instituţiilor Greciei şi Romei*, vol.II, trad. IZVERNA, Mioara, Editura Meridiane, Bucureşti.

[6]. ELIADE, M., (2008) *Tratat de istorie a religiilor*, Editura Humanitas, Bucureşti.

[7]. FOUCAULT, M., (1994) *Altfel de spaţii*, trad. GHIU B., Editura Gallimard, Paris.

[8]. GUÉNON, René, (2008) *Simboluri ale Ştiinţei Sacre*, trad. TOILCEA, M., Editura Humanitas, Bucureşti.

[9]. HEIDEGGER, M., (1982) *Originea operei de artă*, Editura Univers, Bucureşti.

[10]. IOAN, A., (2007) *Arhipretexte*, Editura Dacia, Cluj-Napoca.

[11]. LEACH, N. (1999) *Anestetica-Arhitectura ca anestezic*, Editura Paideia, Bucureşti.

[12]. MUREŞAN, V., (2006) *Comentariu la Republica lui Platon*, Editura Paideia, Bucureşti.

[13]. PLATON, *Republica, Cartea a IV-a*, trad. Dumitru VANGHELIS, D., Editura Antet XX Press.

PROLIFERAREA NUCLEARĂ IRANIANĂ – ATENTAT LA SECURITATEA MONDIALĂ

Ciprian IGNAT *

In a period marked by efforts to achieve a political-military cancellations between nuclear powers can not be neglected issues and categories of analysis theories of international relations, particularly those related to the use of military force and the extent to which they are most appropriate and clear.

Iran is a country where religious and political power converge in a way that seems to annihilate every trace of democracy so we should approach the Iran issue with great care .

Oficiali din administrația Obama au anunțat la începutul lunii octombrie 2009 că sunt pregătiți să ia măsuri rapide şi substanțiale împotriva Iranului, dacă acesta nu va ține cont de eforturile diplomatice internaționale curente de prevenire a transformării sale în putere militară nucleară.

Responsabilii din administrația federală au fost audiați într-o comisie a Senatului american. Ei au subliniat că sancțiunile împotriva Teheranului pot fi cu adevarat eficiente dacă vor fi impuse de o coaliție internațională. Subsecretarul Trezoreriei Stuart Levy a declarat grupului de experț parlamentari: „Cu cât suntem mai puțin uniți în aplicarea presiunilor, cu atât crețte riscul ca măsurile noastre să nu aibă impactul dorit".

Unii membri ai Congresului cer SUA să pună în aplicare sancțiuni unilaterale în contextul apariției de noi dovezi privind faptul că Iranul îşi camuflează eforturile de dezvoltare a armelor nucleare.

În rezoluția 1696, adoptată la 31 iulie 2006, Consiliul de Securitate cerea ca Iranul „să-şi sisteze activitatea legată de îmbogățire şi pregătire, inclusiv cercetarile în domeniu". Astfel, cantitatea de uraniu slab îmbogățit deja produsă în Iran în ultimii ani, este în sine o încălcare a rezoluției 1696.

La 1 octombrie 2009, la Geneva, Iranul şi grupul 5+1 (Germania, China, Rusia, Franta, SUA şi Marea Britanie) au încheiat un „acord de principiu", prin care pe de o parte Teheranul s-a angajat să permită, în următoarele săptămâni, accesul în instalația sa de îmbogățire a uraniului de la Qom, a cărei existență a fost facută cunoscută abia la sfârşitul lunii septembrie, iar pe de altă parte regimul islamic a ținut ca uraniul slab îmbogățit în Iran să fie exportat în alte țări pentru a fi îmbogățit şi readus în țară pentru laboratoarele de cercetare nucleară.

Înseşi cuvintele „acord de principiu" sunt unele dintre cele mai nesigure din lexicul diplomatic, a avertizat fostul ambasador al SUA la Organizația Națiunilor Unite (ONU), John Bolton. Oficialul de rang înalt Said Jalili a reiterat în fața reprezentanților marilor puteri că Teheranul nu va renunța niciodată la „drepturile sale absolute" în cadrul programului său nuclear, a aratat agenția iraniană ISNA.

* **Locotenent, U.M. 01175 Iaşi, doctorand în Ştiințe Politice la Universitatea „Al. I. Cuza", Iaşi**

1. Alegerile din 12 iunie 2009

Alegerea preşedintelui Iranului în 2009 a fost precedată de numeroase sondaje de opinie efectuate de organizaţii iraniene, precum şi unul al organizaţiei americane Terror Free Tomorrow. Sondajul Terror Free Tomorrow, efectuat între 11 şi 20 mai 2009 au prezis o prezenţă mare la urne şi au prezentat rapoarte similare cu rezultatele oficiale, un sfert dintre cei întrebaţi fiind încă nehotărâţi. Sondaje iraniene au prezentat o gamă largă de rezultate diverse. O opinie exprimată în *New York Times* afirmă că aceasta se datorează marilor fluctuaţii în rândul alegătorilor în timpul campaniei.

Alegerile prezidenţiale au avut loc la 12 iunie 2009. Spre deosebire de alegerile din 2005 prezenţa la urne a fost mare. Rezultatele oficiale au fost respinse de toţi cei trei candidaţi ai opoziţiei, care au susţinut că voturile au fost manipulate şi alegerile falsificate. Ultimele alegeri prezidenţiale fuseseră şi ele controversate, dar de această dată controversa a escaladat. Candidaţii Mohsen Rezaee şi Mousavi au depus plângeri oficiale. Mousavi a anunţat că „nu va renunţa în faţa manipulării" fără a depune o plângere la Consiliul Gardienilor la 14 iunie.

Conducătorul suprem al Iranului, Ayatollahul Ali Khamenei, a declarat prezenţa la urne şi coincidenţa cu sărbătorile religioase ca fiind „semn divin", şi a cerut naţiunii să fie unită, ulterior cerând investigarea acuzaţiilor de fraudă. Referitor la scrisoarea de apel a lui Mousavi privind neregulile, Khamenei a spus că „Consiliul Gardienilor a fost însărcinat să efectueze cu atenţie investigaţii în ce priveşte această scrisoare", pentru a căuta probe în sprijinul acuzaţiilor de fraudă electorală. Mousavi nu este optimist în ce priveşte apelul său, declarând că mulţi dintre membrii consiliului „nu au fost imparţiali în timpul alegerilor".

Ahmadinejad a declarat că alegerile au fost „complet libere" şi că rezultatul a fost „o mare victorie" pentru Iran, considerând protestele ca fiind doar „pasiuni după un meci de fotbal".

Conform analizei ştiinţifice a profesorului Walter R. Mebane, Jr., de la Deparatmentul de Statistică al Universităţii Michigan, analiză ce a considerat datele de la prima etapă a alegerilor prezidenţiale din 2005, s-a relevat că rezultele „dau suport moderat unui diagnostic că alegerile din 2009 au fost afectate de fraude semnificative". Această idee este susţinută şi de organizaţia neguvernamentală britanică Chatham House din mai multe motive:

- Peste 100% : În două provincii conservatoare, Mazandaran şi Yazd, s-a înregistrat o prezenţă la urne *mai mare de 100%.*

- Schimbarea rezultatului: La nivel provincial, nu există corelaţie între creşterea prezenţei la urne şi creşterea numărului de voturi pentru Ahmadinejad. Aceasta duce la contestarea ideii că victoria s-a datorat participării masive a unei majorităţi conservatoare tăcute.

- Voturile reformiştilor: Într-o treime din provincii, rezultatele oficiale ar fi însemnat că Ahmadinejad ar fi câştigat nu doar toate voturile foştilor conservatori, tuturor centriştilor şi tuturor noilor alegători, dar *şi până la 44% dintre voturile reformiştilor*, în ciuda unui deceniu de conflicte între cele două grupări.

- Voturile din mediul rural: În 2005, ca şi în 2001 şi în 1997, candidaţii conservatori, şi Ahmadinejad în particular, erau deosebit de nepopulari în mediul

rural. Victoria lui Ahmadinejad în numeroase provincii rurale în 2009 vine împotriva acestor tendințe.

Sâmbătă, 13 iunie, după ce rezultatele alegerilor au anunțat victoria lui Ahmadinejad, susținătorii lui Mousavi au ieşit pe străzi să protesteze. A doua zi, protestele au crescut în intensitate, ca şi în violență. În noaptea de 14 iunie, gruparea paramilitară pro-Ahmadinejad Basij a pătruns în Universitatea din Teheran, rănind numeroase persoane. La 15 iunie, Mousavi a avut prima apariție la televiziune după alegeri, vorbind în fața a aproape un milion de oameni.

La 16 iunie, protestele au continuat, iar Consiliul Gardienilor a anunțat o renumărare parțială a voturilor; totuşi, votul nu a fost anulat. Miercuri, 17 iunie, a avut loc un alt protest major; unii membri ai echipei naționale de fotbal a Iranului a purtat banderole verzi la mână ca semn de suport față de Mousavi în timpul meciului disputat împotriva Coreei de Sud. Joi, 18 iunie, peste 100.000 de protestatari au ținut o demonstrație tăcută cu lumânări în Teheran după ce Mousavi a cerut o zi de doliu pentru cei ucişi în timpul protestelor. Consiliul Gardienilor i-a invitat pe cei trei contestatari pentru a le discuta cererile.

Vineri, 19 iunie, Conducătorul Suprem Ayatollahul Ali Khameini a vorbit în timpul serviciului religios, spunând că alegerile au fost legitime şi că protestele nu vor mai fi tolerate. Protestele au avut o scară mai restrânsă. A doua zi, pe 20 iunie, şi mai puțini protestatari au ieşit pe străzi. La protestele care au avut loc, şi la care au participat câteva zeci de mii de oameni, au avut loc numeroase violențe, din cauza cărora numeroşi posibili protestatari au rămas acasă duminică, 21 iunie. La 22 iunie, poliția a împrăştiat demonstranții din Teheran cu gaze lacrimogene şi focuri trase în aer.

Protestele au primit mai multe titluri, cum ar fi cel de *Revoluția Verde*, din cauza culorii folosite în campania electorală de Mousavi, sau Deşteptarea Persană. Ca răspuns la proteste, s-au reunit şi alte grupuri în Teheran pentru a susține victoria lui Mahmud Ahmadinejad.

Unii analişti au denumit rezultatele controversate ale alegerilor o lovitură de stat. Toți cei trei candidați ai opoziției au susținut că voturile au fost manipulate şi alegerile falsificate, iar candidații Mohsen Rezaee şi Mousavi au făcut plângeri oficiale. Mousavi a anunțat că „nu va renunța în fața acestei manipulări" fără să facă un apel oficial împotriva rezultatului în fața Consiliului Gardienilor la 14 iunie.

Conducătorul suprem Ayatollahul Ali Khamenei a declarat că prezența fără precedent la urne şi coincidența cu sărbătorile religioase este un „semn divin" şi a cerut națiunii să fie unită, dar ulterior a cerut o investigație a acuzațiilor de fraudă electorală şi de nereguli. Mousavi nu este optimist în ce priveşte apelul său, afirmând că mulți dintre membrii grupului „nu erau imparțiali în timpul alegerilor". Ahmadinejad a spus că alegerile au fost „complet libere" şi că rezultatul este „o mare victorie" pentru Iran, considerând protestele doar „pasiuni de după un meci de fotbal".

Poliția şi grupările paramilitare denumite Basij au reprimat violent protestele, trăgând în mulțime şi folosind bastoane de cauciuc, gaz lacrimogen şi alte arme. Guvernul iranian a confirmat moartea a douăzeci de oameni în timpul protestelor.

Autoritățile iraniene au închis universitățile din Teheran, au blocat site-uri web, comunicațiile prin telefonia mobilă şi mesajele text, şi au interzis mitingurile.

2. Centralele nucleare

Statele Unite ale Americii şi alte puteri occidentale sunt preocupate de eforturile presupuse ale Teheranului de a obține arme nucleare, în situația în care Iranul nu cooperează complet cu Agenția Internațională pentru Energie Atomica (AIEA) şi desfaşoară deschis activități de îmbogațire a uraniului, parte esențială a producerii de armament atomic. Iranul neagă totuşi că ar avea asemenea obiective şi sustine că are nevoi sporite de energie electrică, deşi deține a doua rezervă de petrol a lumii, o sursa energetică majoră.

Iranul plăteşte Rusiei peste 1 miliard de dolari (630 de milioane de euro) pentru construirea reactorului cu apă usoară la Bouchehr. Inginerii au desfaşurat în luna iunie 2009 un test de funcționare a centralei, finalizând o etapă importantă în pornirea acesteia.

Deşi în iunie manifestările împotriva fraudării alegerilor prezidențile erau în desfăşurare, surse interne din grupul public rus Rosatom, citată de RIA Novosti declara că se continuă lucrările la centrala nucleară de la Bouchehr iar lansarea obiectivului ar putea avea loc înainte de sfarşitul anului 2009. În 15 iunie, grupul rusesc Atomstroyexport - societate care supervizează şantierul primei centrale nucleare iraniene - a anunțat că lucrările de lansare şi de punere la punct se apropie de sfarşit şi că imitatori de cartuşe de combustibil nuclear au fost încărcați în reactor, etapa-cheie în pregătirea site-ului pentru lansarea sa.

Surse diplomatice din Viena afirmau în luna august 2009 că Iranul a permis inspectorilor ONU să viziteze un reactor nuclear după ce le-a interzis accesul în ultimul an. Diplomații au spus ca Teheranul a permis experților de la Agenția de Energie Atomică să viziteze reactorul Arak săptamâna trecută. Reactorul Arak este aproape gata şi este destinat să producă plutoniu.

Washingtonul a dat timp Iranului până la deschiderea Adunării Generale ONU din septembrie pentru a primi oferta din partea a şase națiuni vestice de discutare a avantajelor comerciale oferite în cazul în care îşi îngheață programul de îmbogățire a uraniului.

Pe 22 august 2009, Iranul anunța că a construit un sistem de centrifugare de ultimă generație utilizat la îmbogațirea uraniului, care în prezent se află în fază de testare, a declarat marți şeful Organizației pentru energie atomică iraniană (OIEA) Ali Akbar Salehi. Salehi nu a indicat dacă acest sistem va fi folosit la centrala nucleară de la Natanz. În cadrul programului nuclear iranian, sistemele de centrifugare servesc la îmbogățirea uraniului, ce poate fi utilizat drept combustibil nuclear, dar şi la fabricarea bombei atomice.

La 28 august, Agenția Internațională pentru Energie Atomică (AIEA) a anunțat că Iranul, deşi a redus numărul centrifugelor vechi de tip P-1, încetinind uşor producția de uraniu îmbogățit, de la ultimul raport, numărul acestora a sporit cu aproximativ 1.000, ajungând să dispună de 8.308 asemenea sisteme. Acest fapt i-ar permite Republicii Islamice Iran să reia într-un ritm puternic accelerat îmbogățirea uraniului, oricând doreşte, depăşind problemele tehnice.

Urmează o nouă dezvăluire care pune pe jar comunitatea internațională: Iranul dezvăluie existența unei a doua uzine de îmbogățire a uraniului, prin intermediul unei scrisori trimisă pe 21 septembrie directorului Agenției Internaționale pentru Energie Atomica, Mohamed ElBaradei. Iranul se afla la acest moment, sub trei seturi de sancțiuni ale Consiliului de Securitate al ONU, pentru că a refuzat să înghețe procesul de îmbogățire a uraniului.

SUA, Franța şi Marea Britanie au acuzat pe 25 septembrie, la Pittsburgh (SUA), Iranul că a ascuns timp de mai mulți ani, acest al doilea complex de îmbogățire a uraniului şi au cerut Teheranului să permită accesul inspectorilor AIEA la centrul suspect, care se află în apropiere de oraşul religios Qom, la sud de capitala iraniană.

3. Adunarea Generală a ONU din 23-25 septembrie 2009

Cea de-a 64 sesiune a Adunării generale a ONU şi-a încheiat marți lucrările la sediul din New York al organizației, după o săptămână de dezbateri.

Organismul, în care sunt reprezentate 192 de națiuni, a prilejuit discursuri ale reprezentanților fiecărui stat membru, în total adresându-se Adunării generale a ONU nu mai puțin de 140 de şefi de stat şi de guvern.

Politica dusă de liderul de la Teheran s-a manifestat şi în acest cadru destul de rigid, în pofida presiunilor internaționale, tot mai pronunțate în ultimul timp. Poziția Iranului a fost condamnată cu fermitate de exponenții marilor puteri occidentale. Atât preşedintele Franței, Nicolas Sarkozy, cât şi primul ministru britanic Gordon Brown şi preşedintele Statelor Unite, Barak Obama, au fost extrem de tranşanți în privința poziției Iranului şi a modului în care acest stat tratează problema proliferării nucleare.

Totodată în semn de protest delegațiile americane şi franceze au părăsit sala în timpul discursului preşedintelui iranian Mahmoud Ahmadinejad.Discursul lui Mahmoud Ahmadinejad, a făcut ca şi alte delegații să părăsească încăperea. "Este regretabil faptul că Ahmadinejad a ales din nou să expună o retorică ce îndeamnă la ură, insultătoare şi antisemită", a declarat Mark Kornblau, purtătorul de cuvant al delegației SUA.

Mahmoud Ahmadinejad s-a lansat într-un discurs dur împotriva stării actuale în care se găseşte întreaga lume. Principala țintă a atacurilor preşedintelui iranian: Statele Unite şi Israelul. "Este inacceptabil ca o minoritate să domine în continuare politica, economia şi cultura în lume prin rețelele sale sofisticate, să instaureze o nouă formă de sclavie şi să dăuneze reputației altor state, inclusiv a națiunilor europene şi a Statelor Unite, pentru a-şi atinge scopurile rasiste", a declarat Ahmadinejad.

Delegații din Argentina, Australia, Marea Britanie, Costa Rica, Danemarca, Franța, Germania, Ungaria, Italia, Noua Zeelandă şi Statele Unite ale Americii au părăsit sala când Ahmadinejad a început atacul împotriva Israelului. Israelul solicitase deja un boicot al discursului, iar reprezentanții Canadei au spus că iau în seama acest boicot. În timpul discursului, Ahmadinejad a făcut referire la Israel, însă fără a menționa numele țării, referindu-se doar la "Regimul sionist". Un diplomat francez a declarat că acest discurs a fost inacceptabil.

4. Terța țară – o posibilă variantă

Iranul a propus marilor puteri ca o terță parte să îmbogățească uraniul la nivelul cerut pentru alimentarea reactorului său nuclear de cercetări de la Teheran în locul statului iranian, a anunțat în 30 septembrie 2009 preşedintele Mahmoud Ahmadinejad.

Ahmadinejad s-a exprimat în ajunul negocierilor de la Geneva între Teheran şi cele şase puteri (China, Franța, Marea Britanie, Rusia, Statele Unite şi Germania) asupra programului său nuclear controversat. "Unul dintre subiectele pe ordinea de zi a acestor negocieri este de a şti cum putem noi să obținem combustibil pentru reactorul nostru de la Teheran", a declarat Ahmadinejad."Aşa cum am mai spus la New York, noi avem nevoie de uraniu îmbogățit la 19,75 la sută. Noi am spus şi propunem să îl cumpărăm de la cineva care este pregătit să îl vândă pentru noi. Suntem gata să furnizăm uraniu îmbogățit la 3,5 la sută şi ei pot să îl îmbogățească mai mult şi să ni-l furnizeze la 19,75 la sută".

Iranul posedă la Teheran un mic reactor de cercetare de 5 megawați care i-a fost furnizat de Statele Unite înaintea Revoluției Islamice. În timpul unui dineu privat la New York, preşedintele iranian Mahmoud Ahmadinejad, care s-a exprimat în fața unor experți materie de neproliferare, a explicat că țara sa caută să obțină uraniu îmbogățit la 20 la sută pentru un reactor de cercetări medicale.

Iranul a informat în urmă cu mai multe luni Agenția Internațională pentru Energie Atomică (AIEA) despre dorința sa de a cumpăra acest uraniu îmbogățit la nivelul de 20 la sută, dar nu a primit nici un răspuns, au indicat surse apropiate dosarului. Ahmadinejad a lăsat să se înțeleagă că Iranul ar putea fi pus să fabrice acest combustibil el însuşi dacă nici o țară nu va accepta să îi vândă.

Programul actual al Iranului permite îmbogățirea uraniului la 5 la sută. Este nevoie de combustibil compus din 90 la sută uraniu 235 (fisibil) pentru fabricarea unei bombe atomice.

Dosarul nuclear iranian trece printr-o nouă perioadă de încordare după anunțul Teheranului asupra construcției unui al doilea obiectiv de îmbogățire a uraniului, în apropiere de Qom. Iranul a dat asigurări că el a informat AIEA şi a răspuns la critici occidentale afirmând că acest nou obiectiv ar urma să fie plasat sub supervizarea AIEA.

Rusia, pe de altă parte, afirmă că este gata să îmbogățească uraniu pentru un reactor nuclear iranian de cercetare pentru a se evita ca Iranul să facă el însuşi acest lucru. "Rusia este favorabilă acestei idei. Dacă AIEA ni se adresează, suntem gata să primim acest uraniu şi să-l îmbogățim", a semnalat o sursă apropiată negocierilor privind dosarul nuclear iranian, potrivit Interfax.

Ministrul francez al afacerilor externe, Bernard Kouchner, a declarat la 1 octombrie, la Moscova că Franța a dat un raspuns "mai degrabă pozitiv" acestei propuneri. Franta este favorabilă ideii ca terțe tări să îmbogățească uraniu pentru un reactor nuclear de la Teheran pentru a evita ca Iranul să facă acest lucru, ministrul de externe francez Bernard Kouchner.

5. Planul B al lui Obama

Pentagonul a accelerat producţia şi intrarea în uz a bombei sale convenţionale cea mai distructivă. Este vorba de o bombă de 15 tone proiectată special pentru distrugerea buncărelor şi instalaţiilor subterane. În ceea ce a fost botezat cu o ironie descurajantă drept "plan B" pentru a face faţă ambiţiilor nucleare ale Iranului, Pentagonul a decis să accelereze intrarea în producţie a celei mai mari bombe disponibile din arsenalul său convenţional. Un mecanism explozibil proiectat special pentru a anihila instalaţiile subterane.

Noua şi uriaşa bombă teleghidată cu ajutorul sateliţilor este cunoscută în jargonul militar sub acronimul MOP (massive ordinance penetrator) şi va fi dotată cu 2.400 kilograme de explozibili sofisticaţi. Şi cu estimări care arată o putere de distragere de zece ori mai mare decât cea a modelului BLU-109 pe care aspiră să-l înlocuiască. Altfel spus, cea mai mare bombă din sfera arsenalului său nuclear.

Departamentul Apărării, între sutele de cheltuieli tradiţionale, a alocat un buget de 52 de milioane de dolari pentru a dispune de acest copleşitor mijloc militar la bordul bombardierelor B-2, având tehnologie invizibilă pentru radare. Conform calendarului avut în vedere de Washington, bomba a cărei dezvoltare a început în Administraţia Bush ar putea face parte din opţiunile forţelor aeriene ale SUA începând cu vara anului viitor.

Responsabilii Pentagonului au recunoscut că noua bombă este gândită pentru a elimina instalaţiile fortificate şi subterane, precum cele utilizate de Iran pentru dezvoltarea îngrijorătorului său program nuclear. Insistând totuşi că nimeni nu trebuie să îl considere o aluzie la vreun atac, în pofida caracterului urgent acordat programului. După cum a subliniat Geoff Morrell, purtătorul oficial de cuvânt al Pentagonului, este vorba "de o opţiune militară pe care o credem necesară pentru arsenalul nostru ţinând cont de lumea în care trăim".

Administraţia Obama, fără a elimina posibilele opţiuni militare, a insistat că preferă calea diplomatică în ce priveşte provocarea nucleară a Iranului. Cu opţiunea imediată de a înăspri soluţiile în cadrul ONU, în caz de eşec al actualelor eforturi de negociere cu teocraţia din Teheran. Şi în trecut conducerea militară americană şi-a exprimat reţinerea faţă de utilizarea forţei ca mod de a contracara riscul proliferării nucleare ridicat de Iran. În frunte cu însuşi ministrul apărării, Robert Gates, care a recunoscut recent că un atac asupra infrastructurii nucleare dezvoltate de Teheran nu va folosi decât la câştigarea de putin timp.

Cu toate acestea, tensiunile cu Iranul au luat amploare, după ce au aparut informaţii privind proiectul construirii unei a doua centrale subterane de îmbogăţire a uraniului, în apropiere de oraşul sfânt Qom. Aceasta tactică de a îngropa instalaţiile critice este atribuită şi Coreii de Nord care a fost deja capabilă să-şi producă propriul arsenal neconvenţional.

Noua bombă a Pentagonului, fabricată de compania Boeing, este proiectată pentru a sfredeli, înainte de a exploda, circa 60 de metri sub pamânt pentru a ajunge până la ţintele protejate de betonul armat. Dispozitivul măsoară 6,2 metri lungime şi are un diametru de 80 de centimetri, precum şi posibilitatea de a fi lansată atât de la bordul unui B-2 cât şi a unui B-52.

În vara anului 2006, Pentagonul a realizat un test în deşertul Nevada cu o încărcătură explozivă fără precedent, de 700 tone de emulsie de nitrat de amoniu şi gazolină pentru a studia cea mai bună formă de a ataca ţintele subterane. Cu menţiunea frustrantă că este mult mai uşor să construieşti buncăre la tot mai mare adâncime, decât să produci bombe eficiente pentru distrugerea lor.

Concluzii

Decizia Iranului de a folosi arme nucleare a fost luată cu cel puţin două decenii în urmă. În ciuda intenţiilor de pace declarate, nimeni, aflat în deplinătatea facultaţilor mentale, nu s-ar opune opiniei că Iranul îşi lărgeşte prin toate mijloacele posibile, spaţiul de manevrare, cu sau fără arme nucleare.

Teheran-ul nu este deloc afectat de suspiciunile străine; mai degrabă, interesul său strategic este de a le încuraja, doar ca să obţină efectul intimidării nucleare înainte de a deţine un dispozitiv nuclear. Politica Iranului a creat o intimidare virtuală, iar politicile sale de peste hotare, din punctul de vedere al mullah-ilor, se ridică la "iresponsabilitate constructivă". Iranul vrea ca noi sa ne petrecem timpul ghicindu-i urmatorul pas.

Nu există nici o explicaţie pasnică plauzibilă pentru programul Iranului de îmbogăţire a uraniului: combustibilul pentru primul său reactor nuclear de la Bushehr va fi furnizat de Rusia, cu condiţia ca acel combustibil folosit, plin de plutoniu care poate fi utilizat pentru arme, să fie înapoiat Rusiei. Planurile pentru construirea unui alt reactor nu se întrevăd încă. Aşa că uraniul care nu era pentru bombe, pe care Iranul l-a produs până acum, nu are nici un alt scop în afară de opţiunea unei "izbucniri" nucleare: să elimine inspectorii, să treacă uraniul de mai multe ori prin centrifuga, să lucreze la proiectile şi la alte mijloace de lansare, şi să se finalizeze cu producerea unor bombe. În concepţia conducatorilor iranieni, această postură îmbunătăţeşte perspectiva militară strategică a Iranului.

Bibliografie:

[1]. FRUNZETI, Teodor, *Soluţionarea crizelor internaţionale*, Institutul European, Iaşi, 2006.
[2]. FRUNZETI, Teodor, *Globalizarea securităţii,* Editura militară, Bucureşti, 2006.
[3]. PAPP, Daniel S., *Contemporany International Relations*, New York, Macmillan Publishing Company, 1991.
[4]. KEGLEY, Charles W. Jr., Wittkopf, Eugene R., *World Politics, Trend and Transformation, St. Martin's Press*, 1997.
[5]. LĂZESCU, Alexandru, *Mizele din Orientul Mijlociu,* Ziarul de Iaşi, 17/07/2006
[6]. COMAN, George, *SUA exclud temporar atacarea Iranului*, Ziua, 05.02. 2005
[7]. http://www.iranembassy.ro
[8]. http://www.jpost.com
[9]. http://www.dw-world.de
[10]. http://www.mediafax.ro
[11]. http://www.ft.com

COREEA DE NORD – FACTOR DE INSTABILITATE PE SCENA INTERNAȚIONALĂ

Ciprian IGNAT *

International crises have increasingly complex valences, they are the result of fusion between different fields of manifestation. Therefore it is necessary a careful study of the issues that led to the outbreak of the crisis, because only a carefully watch of their release mechanism, can produce the optimum solution.

After the Korean War, Pyongyang has taken necessarily to equip itself with nuclear weapons, feeling threatened by Washington missiles stationed in South Korea or Japan. The process continues today despite the deepening state of insecurity in the area and the repeated warnings from the international community.

Perioada care a urmat atacurilor din 11 septembrie a schimbat complet modul de abordare a conflictului, acesta transformându-se de la confruntarea, în special armată, la confruntarea atât în plan militar cât şi în plan economic, social, ideologic, lupta clasică cu un inamic vizibil, care se conformează unor legi ale războiului bine statuate şi legiferate, fiind înlocuită de o confruntare asimetrică. Intenția inamicului de a suprima puterea celuilalt prin mijloace militare, direcționate în special asupra punctelor strategice în special militare şi uneori civile cu rol hotărâtor în susținerea şi menținerea unei capacități de luptă ridicată, s-a redirecționat în sensul sensibilizării populației neimplicate direct în conflict.

Terorismul, însă, a devenit în ultima perioadă o formulă tot mai invocată pentru a atrage atenția asupra politicilor deviante dintr-o regiune, şi tinde să acapareze sub denumirea conceptului terorii tot ceea ce este rău. Oricând, un stat care nu respectă regulile impuse pe plan internațional de principalii actori occidentali se pot transforma în adepți ai regimului terorist, fiind încadrați fără drept de apel pe coordonate malefice.

Cazul Coreei de Nord se încadrează pe această traiectorie, fiind catalogat în numeroase rânduri stat cu politică deviantă, dornic de înarmare nucleară. Guvernul de la Phenian datorită politicii nucleare, neconformă cu tratatele de neproliferarea a armelor de distrugere în masă, a fost încadrată pe Axa Răului, atât de SUA cât şi de statele UE, care au întrezărit în dorința Coreei de Nord o amenințare la adresa democrației. Voi încerca în studiul care urmează reliefarea cauzelor care au dus la aceste decizii, evoluția conflictului, şi implicațiile pe plan mondial a conflictului din peninsula coreeană şi politicii de proliferare nucleară a Phenianului.

Războiul din Coreea: 25 iunie 1950 – 25 iulie 1953

Războiul din Coreea — în care Statele Unite ale Americii s-au implicat la 25 iunie 1950 — era primul conflict militar declanşat în cadrul *Razboiului Rece* care angaja direct cei doi poli ideologici ai lumii — comunismul totalitar şi capitalismul democratic. Cele două superputeri, U.R.S.S. si S.U.A., se înfruntau, prin interpuşi,

* **Locotenent, U.M. 01175 Iaşi, doctorand în Ştiințe Politice la Universitatea „Al. I. Cuza”, Iaşi**

pentru prima dată. O confruntare care a durat trei ani (pâna în 25 iulie 1953) şi a lasat urme adânci şi amare în conştiinţa poporului american.

La momentul diviziunii Coreei, secretarul de stat american, Byrnes a înclinat către ideea împingerii graniţei cât mai spre nord posibil. În această ordine de idei, SUA a sugerat Paralela 38 ca linie de demarcaţie, propunere acceptată fără nici un fel de obiecţie de Stalin, deoarece chiar dacă lăsa doua treimi din populaţie în sud, plasa sub influenţă sovietică zona nordică mult mai industrializată. Astfel, URSS a instalat rapid la guvernare un Partid Comunist, care să servească intereselor sovietice, suprimând totodată şi un număr de revolte anti-comniste.

SUA, considerând Coreea ca fiind de o importanţă strategică redusă, a decis să instaleze un guvern autohton în sud şi să se retragă cu un minim de efecte negative, ceea ce a avut ca urmare organizarea de alegeri libere în mai 1948, sub tutela ONU, urmate la scurt timp de adoptarea constituţiei Republicii Coreea. Între timp, în Nord Rusia a contraatacat prin instituţionalizarea Republicii Democrate Populare Coreene şi sfârşind prin a-şi retrage trupele în luna decembrie. Statele Unite au urmat exemplul sovieticilor retrăgându-şi trupele, evitând astfel să fie atrase în ostilităţile determinate de o invazie nord-coreeană (fapt ce părea a fi foarte probabil). Totuşi, SUA nu dorea să asiste la o prăbuşire a Coreei de Sud şi a furnizat guvernului de la Seul suficient suport economic şi militar pentru a putea face faţă provocărilor interne şi atacurilor de guerilă. Astfel, până în anul 1950 Coreea de Sud îşi consolidase securitatea internă, însă o serie de probleme precum creşterea preţului la orez a dat naştere la nemulţumiri punând în dificultate administraţia Rhee. [1]

Liderul nord-coreean, Kim Il Sung, a fost cel care i-a propus lui Stalin o invazie a Coreei de Sud motivând că celulele Partidului Muncitoresc sunt extrem de active în Sud, iar populaţia va declanşa o revoltă atunci când Partidul va da semnalul. Aceste afirmaţii se bazau pe existenţa, nedovedită însă, a unui număr de 77 000 luptători de guerilă şi a altor 500 000 de comunişti aflaţi în ilegalitate. Stalin s-a consultat cu Mao Zedong, care a aprobat iniţiativa nord-coreeană argumentând că Statele Unite nu vor interveni din moment ce războiul ar fi o problemă internă a Coreei. Stalin, deşi nu la fel de încrezător precum cei doi lideri asiatici, a încuviinţat invazia mizând pe un conflict de scurtă durată şi pe o victorie rapidă a Nordului şi evitând în acest fel o intervenţie americană. Dând dovadă de precauţie, după un proces masiv de echipare a armatei nord-coreene, Rusia şi-a retras consilierii militari pentru a ascunde orice implicare a URSS în conflict. Ulterior, Hruşciov a criticat această decizie susţinând că implicarea unuia sau a două detaşamente de tancuri sovietice în conflict ar fi putut asigura victoria Nordului.

În timpul invaziei din 25 Iunie 1950 american, Harry Truman, se afla în vacanţă. Ulterior, acesta a declarat că, în drum spre Washington şi-a amintit de Manciuria (1931), Ethiopia (1935-1936) şi de Austria (1938) când pasivitatea democraţiilor occidentale a încurajat escaladarea conflictului

[1] http://www.atac-online.ro/analiza_/coreea---razboiul-ambitiilor-nemasurate_8612, 28.08.2009

„Dacă această acţiune ar fi rămas fără replică, ar fi dus la izbucnirea celui de-al Treilea Război Mondial, aşa cum incidente similare au condus la declanşarea celui de-al doilea…Era de asemenea limpede pentru mine că fundamentele şi principiile Naţiunilor Unite erau ameninţate în cazul în care acest atac neprovocat nu era stopat.”

Acest punct de vedere nu caracteriza doar politica SUA; o directivă a unui oficial francez aprecia că pierderea Coreei ar deteriora ireversibil prestigiul Vestului.

Bilanţul războiului este înfiorător: 900.000 de chinezi, 1, 5 milioane de nord-coreeni şi 1, 3 milioane de sud-coreeni (în mare majoritate civili) au căzut victime conflictului. De asemenea, 34.000 de americani au murit în luptă şi peste 100.000 au fost răniţi. Peninsula a sfârşit, aşa cum de altfel era şi înainte de izbucnirea războiului, prin a fi mai aspru împărţită decât Germania. Posibilitatea unei noi invazii a Nordului nu era încă exclusă. Pe de o parte din acest motiv, pe de alta pentru a-l determina pe Rhee să accepte armistiţiul, SUA a încheiat un acord defensiv cu Coreea de Sud şi a menţinut trupe pe teritoriul acesteia.

1. Premisele înarmării Coreei de Nord

Dorinţa Phenianului de a se dota cu armament nuclear îşi are originea în războiul din Coreea, desfaşurat în perioada 1950-1953. Statele Unite au ameninţat atunci de mai multe ori ca vor bombarda ţara.

Nord-coreenii cresc de mici în propaganda regimului stalinist care susţine că America imperialistă are ca unic scop anihilarea paradisului muncitorilor printr-un atac nuclear. Şi vecinii lor din Coreea de Sud, deşi aliaţi ai Statelor Unite, se tem de un atac american asupra Coreei de Nord.

După terminarea războiului din Coreea, Phenianul a ţinut neapărat să se doteze cu arma nucleară, simţindu-se ameninţat de rachetele staţionate de Washington în Coreea de Sud sau Japonia. Pentru aceasta, regimul a semnat un acord de cercetare cu Moscova în anii '50, în virtutea căruia sute de cercetători au fost formaţi în Uniunea Sovietică.

În 1960, începea construcţia complexului nuclear de la Yongbyon, la nord de Phenian. Specialiştii sovietici au ajutat la asamblarea unui reactor de cercetare de doi megawati, care a devenit operaţional în 1965.

În 1974, China a acceptat să pregatească oameni de ştiinţă nord-coreeni. 5 ani mai tirziu, un al doilea reactor a fost construit la Yongbyon, de această dată de 5 megawati. Acesta a fost dat în funcţiune în 1987, având o capacitate de producţie anuală de 7 kilograme de plutoniu. La sfirşitul anilor '80, aceasta a ajuns la 12 kilograme - suficient pentru două bombe.

În 1994, Phenianul a semnat un acord cu Statele Unite pentru înghetarea programului sau militar nuclear în schimbul construcţiei de reactoare civile. Dar în 2002 Washingtonul a dezvăluit că acordul fusese încălcat: Coreea de Nord şi-a oprit programul bazat pe plutoniu, dar a început în secret unul nou, de îmbogăţire a uraniului.

În 2003, Statele Unite au invadat Irakul, ţară aflată pe axa răului, aşa cum a descris-o presedintele George Bush. Axă în care intră şi Coreea de Nord. Phenianul

a văzut în asta certitudinea ostilității Statelor Unite - argument invocat constant pentru a justifica faptul că refuză, din toamna lui 2005, să mai participe la negocieri internaționale pe tema dosarului său nuclear. Regimul comunist este convins că Sadam Hussein a fost înfrânt pentru că nu avea arma nucleară.[2]

Directorul agenției internaționale pentru energie atomică, Mohamed ElBaradei, a estimat în mai, anul trecut că Phenianul deține în jur de 6 bombe. Potrivit experților, acest lucru nu ar fi fost posibil fără ajutorul lui Abdul Qadeer Khan - părintele bombei pakistaneze, care a recunoscut că şi-a vândut cunoştințele în mai multe tări, inclusiv în Coreea de Nord.

Tocmai Pakistanul ar putea fi însă modelul Coreei de Nord. Ca şi Phenianul, Islamabadul a răspuns unei amenințări exterioare nuclearinzându-se. Condamnat de comunitatea internațională după prima sa încercare nucleară în 1998, Pakistanul este astazi unul dintre cei mai fideli aliați ai Statelor Unite - războiul împotriva terorismului obligă.

Washington-ul amenință Coreea de Nord că va fi izolată de celelalte națiuni. Foarte mulți analişti cred însa că Phenianul va fi în continuare ajutat de China.

2. 2006 - Pacea nucleară amenințată de Phenian

Deplasări de vehicule şi descărcări de cabluri au fost observate prin satelit la Punggyeri în luna septembrie 2006 şi, ceea ce a generat speculații în legătură cu realizarea unui iminent test nuclear, s-a şi întîmplat. Testul nuclear din noaptea de duminică 8 octombrie 2006 spre luni a fost efectuat în subteran, la 30 de kilometri de Punggyeri, la Hwadaeri. Coreea de Nord a confirmat că a efectuat primul său test nuclear subteran.

Ştirea difuzată de agenția oficială KCNA precizează că testul a fost un "succes 100%" şi nu au avut loc emisii radioactive. Un purtător de cuvînt al Ministerul sud-coreean al Apărării a afirmat că a fost auzită o explozie provenind de la situl Hwaderi, de lîngă Kilju, în provincia Hamgyong, iar Serviciile de Informații sud-coreene au înregistrat o activitate seismică având o magnitudine de 3,58, provenind tot din Hamkyong, în nordul statului vecin. [3]

Coreea de Nord şi-a avertizat numai aliații de efectuarea testului. Astfel, date fiind disensiunile apărute între Phenian şi Beijing, Moscova a beneficiat de un răgaz mai mare față de tradiționala sa rivală, China. Rusia a fost avertizată cu două ore înainte de producerea testului, în timp ce China a primit acelaşi avertisment cu numai 20 de minute înainte. Cu o solicitudine fără precedent, autoritățile de la Beijing s-au grăbit să îşi informeze şi omologii de la Washington, un gest ce riscă să înghețe relațiile cu vecinii nord-coreeni. Tot de la Moscova vin şi cele mai pertinente informații despre testul nuclear. În cursul unei reuniuni guvernamentale în prezența preşedintelui Putin, ministrul rus al Apărării, Serghei Ivanov, a afirmat că bomba atomică testată avea o putere de cinci până la 15 kilotone echivalent dinamită. Anterior, directorul Centrului pentru Cercetări Seismice de la Daejeon, în

[2] http://www.europafm.ro/stiri/externe/2006/octombrie/03/afp-coreea-de-nord-si-inarmarea-nucleara/ 141/

[3] www.telegrafonline.ro/pdf/pagini/1160427600/politica_externa.pdf

Coreea de Nord, Chi Heon-Cheol, afirmase că puterea deflagrației a fost echivalentă cu detonarea a 800 de tone de dinamită. De altfel, nivelurile de radiație din regiunea Primorie, situată în Extremul Orient rus s-au încadrat în limite normale, conform Ministerului rus pentru Situații de Urgență.

Într-un gest unic de distanțare de un posibil aliat, Iranul a anunțat că este partizanul unei "lumi fără arme nucleare". Purtătorul de cuvînt al Ministerului iranian al Afacerilor Externe, Mohammad Ali Hosseini, a făcut această afirmație în replică la testul nuclear al regimului de la Phenian.

Programul nuclear nord-coreean are principalul centru la complexul de la Yongbyon, localitate situată la circa 100 de kilometri la nord de capitala Phenian. Instalația constă într-un reactor de cinci megavați şi o uzină de reprocesare a plutoniului, acolo unde are loc extragerea materialului nuclear din sursele deja folosite. Experții susțin că statul nord-coreean a obținut o cantitate de material fisionabil suficientă pentru a produce una sau două arme atomice încă de la începutul anilor '90. În octombrie 1994, Statele Unite şi Coreea de Nord au încheiat un acord conform căruia complexul de la Yongbyong urma să fie închis în schimbul construirii unei serii de reactoare de neproliferare de către un consorțiu internațional. Proiectul a fost însă amînat. În octombrie 2003, oficialii de la Phenian au anunțat că şi-au consolidat capacitatea nucleară prin reprocesarea a 8.000 de bare de combustibil. Experți din cadrul serviciilor americane de informații au confirmat că specialiştii nordcoreeni ar putea extrage destul material nuclear din aceste bare încît să producă între patru şi şase arme atomice. În februarie 2005, Coreea de Nord a anunțat, pentru prima dată, că are în dotare armament nuclear. Coreea de Nord derulează un program extins de înarmare cu rachete, dar nimeni nu poate stabili dacă regimul de la Phenian poate construi o armă nucleară de dimensiuni reduse astfel încît să poată fi transportată de un proiectil.

Statele Unite, Franța, Marea Britanie şi China, care au efectuat teste nucleare înainte de 1967 sunt considerate puteri nucleare oficiale, fiind singurele autorizate legal să dețină arma nucleară, conform Tratatului de Neproliferare Nucleară din 1968, ce implică acorduri de garanție cu Agenția Internațională pentru Energie Atomică. India şi Pakistanul, care au realizat câte şase teste nucleare, nu au subscris obligațiilor Tratatului. Experții occidentali sunt de părere că şi Israelul ar avea arma atomică. Statul evreu nu a recunoscut niciodată oficial acest lucru, dar Institutul Internațional de Studii Strategice din Londra apreciază că Israelul posedă circa o sută de focoase sau obuze nucleare.

Iranul susține că stăpîneşte metoda de îmbogățire a uraniului, operațiune ce permite producerea de combustibil civil pentru alimentarea unei centrale nucleare sau a materialului de fisiune pentru fabricarea unei bombe atomice.

Africa de Sud, Argentina, Brazilia, Kazahstan, Belarus, Ucraina şi Libia au renunțat oficial la armamentul nuclear. La sfîrşitul perioadei de apartheid, autoritățile de la Pretoria au efectuat dezarmarea nucleară calificată drept "un model de cooperare" de Agenția Internațională pentru Energie Atomică, care a supravegheat procesul între 1993 şi 1994. Siria, Egiptul, Nigeria şi Taiwan sunt bănuite că desfăşoară activități nucleare militare

Monitorizarea impunerii embargo-ului de către SUA

Condoleezza Rice s-a întâlnit în cadrul turneului asiatic desfăşurat în a doua jumătate a lunii octombrie 2006, cu ministrul de externe al Japoniei, Taro Aso, cu care a discutat modalităţile de aplicare a sancţiunilor împotriva Coreei de Nord, sancţiuni prevăzute în rezoluţia Consiliului de Securitate al Naţiunilor Unite.

Condoleezza Rice a insistat asupra faptului ca Statele Unite nu intenţionează să invadeze sau să atace Coreea de Nord. Turneul asiatic avea ca scop consultarea ţărilor din regiune asupra celor mai eficiente modalităţi de aplicare a sancţiunilor la adresa Phenianului. Rice a declarat ca Statele Unite urmăresc o rezolvare a crizei cauzate de anunţul nord-corean privind efectuarea testului nuclear.

"*Statele Unite nu vor escaladarea acestei crize, ci dimpotrivă, rezolvarea ei. Principalul scop al rezoluţiei Consiliului de Securitate al ONU este acesta: rezolvarea crizei*."[4]

"*În primul rând, trebuie să ne asigurăm că Phenianul nu exportă şi nu se aprovizionează cu materiale nucleare. Din aceasta cauza trebuie ca embragoul impus Coreei de Nord să fie eficient*", a spus Rice. "*Pe lângă materialele nucleare, embargoul priveşte şi alte câteva tipuri de arme. Conform rezoluţiei Consiliului de Securitate, este obligaţia tuturor statelor să contribuie la respectarea embragoului*", a declarat secretarul de stat american.

Condoleezza Rice a reamintit că Washingtonul îşi va respecta angajamentele privind asigurarea securităţii Japoniei şi Coreei de Sud. Rice a mai spus că efectuează un turneu în ţările asiatice pentru că este important să se discute modul exact de aplicare a sancţiunilor împotriva Coreei de Nord. "*Vrem ca sancţiunile să fie respectate cu strictețe şi aplicarea lor să aibă efect. Transferurile de bunuri în şi dinspre Coreea de Nord trebuie atent monitorizate. Respectarea acestui embargo nu trebuie interpretată ca o blocadă sau carantină impusă Phenianului. Trebuie să discutăm, aici în Japonia şi în celelalte ţări din regiune, toate aceste detalii cu privire la embargo*" a declarat Condoleezza Rice.

La rândul său, ministrul de externe de la Tokyo, Taro Aso, a dezminţit relatările din presă cu privire la faptul că Japonia ar intenţiona să devină putere militară nucleară ca urmare a testului efectuat de nord-coreeni.

Phenianul şi-a menţinut poziţia oficială conform căreia orice stat are dreptul la a-şi întări capacitatea de apărare. Coreea de Nord, susţin autorităţile de la Phenian, va face uz de acest drept inalienabil pentru a se apăra în faţa provocărilor constante ale Statelor Unite.

3. 2007 - Un milion de tone de petrol

Coreea de Nord este de acord să facă primii paşi spre dezarmarea nucleară, contra unei cantităţi considerabile de petrol, titra în 13 februarie 2007 presa internaţională. Coreea de Nord iese astfel, cel putin la nivel declarativ, din "Axa răului" şi intră, dacă nu în "Axa prietenilor" Occidentului, măcar în cea a dependenţilor de ajutor economic condiţionat. În urma unor negocieri ample care au avut loc la Beijing, între reprezentanţi ai Statelor Unite, Chinei, Japoniei, Rusiei

[4] http://www.bbc.co.uk/romanian/news/story/2006/10/061018_rice_asia.shtml

şi celor două Corei, trimisul chinezilor, Wu Dawei, a anunţat că regimul comunist de la Phenian a fost de acord să închidă principalul reactor nuclear, în schimbul unei prime tranşe de 50.000 de tone de petrol. Alte 950.000 de tone de petrol vor lua drumul Coreeei de Nord dupa ce se va dovedi că aceasta ţară îşi dezactivează complet reactorul de la Yongbyon.[5]

Acordul prevede, de asemenea, o detensionare a relaţiilor dintre Washington şi Coreea de Nord. Statele Unite au acceptat, la rândul lor, să demareze peste două luni procedurile de retragere a Coreei de Nord de pe lista statelor care susţin terorismul şi să ridice sancţiunile comerciale. Cele două ţări vor discuta, de asemenea, şi despre stabilirea unor relaţii diplomatice. Negociatorul chinez Wu Dawei a vorbit despre un acord în şapte puncte, realizat dupa şapte zile de negocieri. "Aceasta runda de negocieri a permis obţinerea unui important consens privind implementarea principalelor măsuri" în vederea denuclearizarii peninsulei coreene, a spus Wu, potrivit AFP. Livrarea primei tranşe, de 50.000 de tone de petrol, va începe în cazul în care Coreea de Nord îşi va închide reactorul de la Yongbyon, în urmatoarele două luni. Restul de 950.000 de tone, în valoare de peste 300 de milioane de dolari la preţurile actuale, vor fi livrate numai dacă Phenianul îşi va dezactiva complet reactorul care va fi inspectat de Agenţia Internaţională pentru Energie Atomică (AIEA), în termen de două luni de la semnarea acordului. Yongbyon este considerat de experţi drept centrul-cheie al arsenalului atomic al dictaturii comuniste. Cu toate acestea, experţii occidentali avertizează că statul comunist a construit o serie de tunele muntoase răspandite pe tot cuprinsul ţării, în care se poate ascunde arsenal nuclear. În octombrie anul trecut, Phenianul a efectuat un test nuclear într-un astfel de tunel secret. În plus, potrivit unor specialişti citaţi de către cotidianul britanic The Guardian, Coreea de Nord are "talentul" de a semna acorduri de dezarmare şi de a nu se ţine de cuvânt. Asa s-a întamplat în 2002, când comunitatea internaţională a descoperit cu stupoare că regimul condus de către Kim Jong Il îşi închisese programul de îmbogăţire a plutoniului, aşa cum promisese, însă dezvolta un program de îmbogăţire a uraniului.

O posibilă reconciliere

Din anul 2000, Coreea de Sud avansează tot mai multe proiecte de cooperare economică intercoreeană, deocamdată cea mai realistă variantă de reconciliere a celor două jumătăţi de naţii sângeros despărţite în războiul din 1950-'53 – cu ajutorul Statelor Unite, pe de-o parte, şi al Rusiei şi Chinei, de cealaltă. Tirul cu rachetă din iulie şi testul nuclear din octombrie 2006 ale Phenianului au înfrânat ceva avântul "unionist" al Seulului, dar numai pe moment. Proiectele – de felul reunificării video a familiilor - merg mai departe, indiferente chiar şi la actuala depăşire de către Coreea de Nord a termenului la care s-a angajat să-şi sigileze programul nuclear - în schimbul marilor ajutoare economice câştigate în urma tratativelor cu SUA, Rusia, China, Japonia, Coreea de Sud şi Germania.

[5] http://www.gandul.info/politica-externa/coreea-nord-isi-inchide-programul-nuclear.html?3929;280216

După zece luni de discuţii şi o "ultimă sută de metri" de 30 de ore, generali nord şi sud-coreeni au semnat un acord militar care a fixat pentru 17 mai primul test al unei legături feroviare peste puternic militarizata linie de frontieră. Dornică să se lege terestru de China şi Rusia, Republica Coreea a presat semnarea acordului. Republica Democratică Populară Coreea a tergiversat până a obţinut crearea unei zone comune de pescuit în bogatele ape vestice – unde se intră în perioada propice nu doar pescuitului de crabi, dar şi înfruntării celor două pavilioane, ciocniri soldate până acum cu şase vase scufundate şi mai mulţi pescari împuşcaţi sau înecaţi. Seulul a plusat, cerând deschiderea şi a altor puncte de trecere, dar Phenianul consideră că prea multă deschidere îi poate strica.

Liniile supuse strictei supravegheri tehnice şi militare leagă, la vest, oraşul sudic Munsan de staţia nordică Kaesong, imediat după Zona demilitarizată – pe aici s-au restras trupele americane împinse de chinezi, după ce îi obligaseră pe nord-coreeni să se retragă din Sud şi chiar ocupaseră Phenianul. La est, s-a refăcut legătura între gara sudică Jejin şi staţiunea nordică Muntele Kumkang, vechea linie fiind complet rasă de bombardamentele din timpul Războiului din Coreea.

Când va fi stabilit un trafic curent – încă nu se ştie când -, trenurile vor aduce în Sud bunurile produse în Complexul industrial Kaesong şi vor duce turişti sud-coreeni în staţiunea Kumkang. Vizionarii de la Seul văd însă aici sâmburele unei dezvoltări exponenţiale a zonei speciale sud-estice Pusan - deja al zecelea port ca trafic al lumii -, după ce Coreea de Sud va fi legată terestru de China şi Rusia, eventual şi de Europa.

Fostă capitală a Coreei până în 1392, Kaesong, indică însă pe unde vor intra repede tot mai mulţi bani în Coreea de Nord - poate şi un aer de liberalizare. La sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial, oraşul se afla la sudul liniei de partiţie; după campaniile coreene, a rămas ultimul oraş ocupat al Sudului - sau singurul oraş eliberat de Nord.

Din 2003, la 15 km de cei 145.000 de locuitori ai oraşului istoric, trăiesc din nou circa 1.000 de sud-coreeni: ca salariaţi ai 20 de companii sud-coreene care angajează aici 13.000 de muncitori nord-coreeni. Creaţie a Ministerului Unificării de la Seul, în 2003, Complexul industrial Kaesong combină tehnologiile şi capitalul sud-coreean cu mâna de lucru ieftină nord-coreeană – un "simbol al deschiderii economice dintre cele două Corei". Se produce, în special pentru piaţa sud-coreeană, unde nu mai există mână de lucru pentru textile sau pantofi. Capitaliştii sud-coreeni plătesc în medie câte 66 de dolari pe lună pentru fiecare muncitor nord-coreean: regimul comunist le dă 5.000 de woni nord-coreeni (2$).

SUA au plasat Iranul şi Coreea de Nord pe aceeaşi axă, a "statelor-bandit". Alături de Myanmar, Cuba, Zimbabwe sau Belarus. Unora le-au dat idei.

Iranul este interesat să dezvolte cooperarea cu Coreea de Nord, după ce statul asiatic se va achita de datoriile faţă de Teheran – a declarat presei naţionale ministrul iranian de externe, Manusher Mottaki, după primirea omologului nord-coreean, Kim Yong-Il. Este prima menţionare publică a legăturilor de afaceri dintre Phenian şi Teheran - chiar dacă natura şi volumul acestora a rămas mai departe secretă. Ambele state sunt obiectul sancţiunilor impuse de Consiliul de Securitate al ONU în 2006, din cauza programelor nucleare, unul deja testat, altul în stadiul

de perfectare. Phenianul a anunțat că va sprijini Teheranul la nivel internațional şi că este gata să dezvolte cooperarea bilaterală "în diferite domenii economice". Dacă programul nuclear nord-coreean a fost parțial cumpărat din Pakistan, pe căi oficial necunoscute autorităților pakistaneze la acea vreme, acum se speculează asupra posibilității ca Phenianul să vândă secrete nucleare Teheranului. Coreea de Nord a sprijinit militar Iranul încă din perioada războiului de opt ani cu Irakul – iar de atunci oficiali ai celor două state-paria au întâlniri regulate.

De cealaltă parte a baricadei definite de SUA, Coreea de Sud este puternic implicată în Irak – unde a trimis 2.300 de militari în misiuni de reconstrucție a țării, contingent care va fi redus curând la 1.200. Ca şi la Tokyo, premierul Nouri al-Maliki a semnat la Seul acorduri de împrumuturi pentru reconstrucție – cu gândul la modul în care Japonia şi Coreea de Sud s-au reconstruit după războaiele care le devastaseră.

O bună parte din actorii intenaționali ar fi mai mult decât încâtați de o reconciliere în peninsula coreeană, mai ales dacă această reconciliere ar duce la democratizarea părții nord coreene. Însă interesele depăşesc granițele peninsulei şi atâta vreme cât interesele Chinei si Rusiei vor fi afectate procesul de democratizare va fi întârziat.

4. 2008 – SUA includ Coreea de Nord în clubul nuclear

La distanță de un test nuclear interzis şi cinci ani de la momentul în care SUA au suspendat procesul de pace cu Phenianul, acum americanii au capitulat complet, acceptând un cadru de negociere care recunoaşte tacit sporirea arsenalului nuclear al Coreei de Nord. După şase ani de declarații împotriva regimurilor banditeşti şi includerea Coreei de Nord în aşa-numita "axă a răului", preşedintele George W. Bush permite includerea acestui stat în clubul nuclear, conferindu-i totodată o poziție de negociere întărită.

Atentă la ocupația Irakului, o țară care nu are un program nuclear funcțional, şi obsedată de schimbarea regimului din Iran, un stat cu un program nuclear foarte primitiv, administrația Bush a hotărât să se împace cu ideea bombei nucleare nord-coreene şi să scoată Phenianul de pe lista finanțatorilor terorismului – nu pentru că dictatorul nord-coreean şi-ar fi abandonat ambițiile nucleare, ci mai degrabă pentru că şi le-a realizat.[6]

În fond, Statele Unite au ridicat sancțiunile impuse Pakistanului, după ce această țară şi-a dezvoltat arsenalul nuclear. Oficial pentru că aveau nevoie de sprijinul Pakistanului în "lupta împotriva terorismului" după atacurile de la WTC. Dar Pakistanul nu a fost niciodată tras la răspundere pentru faptul că a permis "părintelui bombei nucleare islamice", A.Q. Khan, să răspândească tehnologia bombei atomice şi să ofere expertiză "regimurilor banditeşti", inclusiv Coreei şi Iranului. Khan rămâne în continuare în arest la domiciliu, imposibil de contactat de agenții serviciilor secrete americane care încearcă să ajungă la el. El nu a fost torturat, spre deosebire de miile de prizonieri care nu au fost niciodată acuzați

[6] Virginia Mircea, Deschiderea SUA față de "axa răului", **Cadran politic** Nr. 46, *www.cadranpolitic.ro,* 09.07. 2009

oficial şi pe care Statele Unite au ordonat să fie închişi şi torturaţi în întreaga lume, deşi nu au putut spune ofiţerilor americani care este diferenţa dintre uraniu şi plutoniu.

5. 2009 – O nouă lansare de rachete balistice

Încă din luna aprilie a anului 2009, Coreea de Nord a agitat întreaga scenă politică internaţională datorită lansării satelitului Kwangmyongsong-2, un satelit experimental de comunicaţii prin intermediul unei rachete Unha-2.

Aceast test nuclear şi testele cu rachete balistice ale Coreei de Nord reprezintă o provocare majoră pentru scena politică internaţională şi mai ales pentru administraţia de la Washington. Ecuaţia este complicată de angajamentele de securitate ale SUA faţă de Coreea de Sud şi Japonia, ţări direct ameninţate de noile evoluţii.

Testul poate avea două semnificaţii posibile – fie reprezintă o dovadă a determinării regimului de a rezista presiunilor crescânde ale comunităţii internaţionale, fie o metodă de a îndepărta opinia publică internaţională de la problemele interne grave ale acestei ţări (fie că discutăm de problemele populaţiei, continua dorinţă a regimului politic de a-şi căuta legitimitatea şi nu în ultimul rând problema succesorului lui Kim Jong Il).

Pentru SUA acest test a apărut într-o perioadă dificilă: administraţia americană este împotmolită în două conflicte, unde situaţia este departe de a fi stabilă, evoluţia din Pakistan este sub semnul întrebării, existând pericolul taliban, şi nu în ultimul rând dosarul iranian. Întreaga panoplie a evenimentelor indică necesitatea unei reacţii mai ferme a administraţiei Obama. Acest test reprezintă prima încercare mai dură pentru noua administraţie de la Washington, iar viitoarele poziţii pot determina reacţii în lanţ greu de prevăzut.

Testul din luna mai reprezintă o lovitură brutală dată procesului de neproliferare a armelor de distrugere în masă, iar existenţa unor speculaţii privind posibila cooperare în domeniul nuclear între Siria, Iran şi Coreea de Nord adaugă un spor de tensiune. SUA vor trebui să conteze pe sprijinul Chinei în această problemă delicată, pentru că este evident faptul că nimeni nu-şi doreşte un stat autoritar dotat cu arme nucleare şi scăpat de sub controlul comunităţii internaţionale. Rolul Chinei ca mediator este relevant, iar poziţia Beijingului poate avea un impact major asupra securităţii regionale.

Coreea de Nord are o reputaţie negativă în ceea ce priveşte respectarea acordurilor şi înţelegerilor la care a luat parte, iar ultimele evenimente nu vin decât să confirme această atitudine de 60 de ani a regimului de la Phenian. Coreea de Nord foloseşte acelaşi tip de negocieri, la intervale diferite de timp, dar scopurile acestora au o miză din ce în ce mai mare. Trebuie să ne amintim faptul că recent Coreea de Nord şantaja Statele Unite ale Americii cu redeschiderea centralei atomice de la Yongbyon în cazul în care Phenianul nu era retras de pe lista capitalelor ce sprijină terorismul internaţional. Negocierile au reprezentat un punct slab al administraţiei americane, iar recunoaşterea eşecului ar putea reprezenta un prim pas. Agenda regimului politic de la Phenian a rămas neschimbată, acceptându-se doar o serie de aparente compromisuri, necesare câştigării de puncte

importante în cadrul negocierilor. Cea mai slabă verigă a negocierilor în şase părţi o reprezintă însăşi speranţa că se va reuşi prin aceste metode convingerea Coreei de Nord de a renunţa la programul său nuclear, dar deceniile trecute sunt martorele faptului că regimul politic nord-corean nu este pregătit să facă o cotitură majoră în strategiile sale. Un alt punct slab al negocierilor în şase părţi este concentrarea pe armele nucleare ale Coreei de Nord şi ignorarea capitolului rezervat armelor chimice şi biologice, rachetelor balistice precum şi forţelor convenţionale, rezultatul fiind unul extrem de clar menţinerea Coreei de Sud într-un joc de şah continuu cu rezultate imposibil de prevăzut. Se poate spune că şi la capitolul de negocieri asupra arsenalului nuclear există câteva slăbiciuni ce constau în limitarea negocierilor la chestiunea plutoniului şi ruta acestuia şi dezvoltarea unei obsesii faţă de complexul nuclear de la Yongbyon.

Care sunt opţiunile? Un rezultat acceptabil ar putea fi obţinut prin eliminarea regimului politic de la Phenian şi reunificarea peninsului Coreea. Atingerea acestui obiectiv este posibilă printr-o atitudine mai fermă a SUA, prin intermediul sugrumării exportului şi importului de armament şi de componente ale armelor de distrugere în masă, limitarea accesului Coreei de Nord la pieţele financiare externe. Cheia totuşi rămâne la China, iar realitatea dovedeşte faptul că această ţară a dorit o Coree divizată – SUA vor trebui să conlucreze cu Republica Populară Chineză pentru a schimba optica în ceea ce priveşte Coreea. Statele Unite ale Americii vor trebui să asigure China de sprijinul lor în rezolvarea eventualelor probleme umanitare din Coreea de Nord, în cazul căderii regimului politic, pentru a limita un eventual exod de populaţie spre China. Există şi alte opţiuni. China depinde de o relaţie bună cu Statele Unite ale Americii, iar punerea în balanţa bilaterală a dosarului corean reprezintă un punct de sprijin pentru partea americană. Statele Unite trebuie să convingă atât China, cât şi alti jucători regionali de avantajele unei Corei unificate, atât din punct de vedere economic (partea de nord ar necesita investiţii masive de capital), cât şi pentru stabilitatea politică a regiunii. O agendă de parcurs posibilă a Statelor Unite ale Americii ar putea arăta astfel: forjarea unei cooperări constructive dintre China şi SUA în acest caz, coordonarea proactivă a alianţelor SUA-Coreea de Sud şi SUA-Japonia, folosirea de mecanisme cauzatoare de schimbări tectonice în Coreea de Nord, o atitudine mai fermă a Consiliului de Securitate al ONU.

Concluzii

Duplicitatea şi dezinteresul afişat de Coreea de Nord în soluţionarea problemei nucleare şi sfidarea comunităţii internaţionale fac dovada faptului că în demersurile actuale de soluţionare a crizelor internaţionale, comportamentul violent al "statelor rough" trebuie să înceteze.

Soluţiile sunt de cele mai multe ori complexe şi greu de găsit deoarece ameninţarea nucleară reprezintă o temă destul de delicată iar dezastrele pe care le-ar putea provoca nu sunt de neglijat. Este la îndemna analiştilor politici să afirme că se impune fermitate în sancţionarea Phenianului, însă pasivitatea Chinei, nu este deloc de neglijat. Fenomenul trebuie analizat într-un mod responsabil care să ducă la soluţii reale.

În 10 octombrie 2009 conducerea de la Phenian afirma că este dispusă să reia negocierile cu SUA. Însă, SUA pare a nu mai avea disponibilitatea pe care a arătat-o până acum. Măsura trebuie să fie o combinație de măsuri drastice, cu dialoguri serioase şi angajament. O politică de izolare nu ar face altceva decât să admită faptul că statul nord coreean va dezvolta pe viitor programul nuclear.

Fabricile de la Yongbyon, care constituiau cea mai mare sursă în construirea unei bombe, au fost aproape demontate în urma negocierilor dintre cele şase părți (cele două Corei, China, Japonia, SUA şi Rusia). Ulterior oficialii nord coreeni au anunțat că le vor restaura, acuzând Statele Unite de plănuirea unui atac. Surse sud-coreene afirmau că lucrul la restaurare se apropie de faza finală. În replică Coreea de Nord spune că ostilitatea SUA şi cei 28 000 de soldați staționați în Coreea de Sud sunt problema.

Jocul de şoarecele şi pisica pe care Coreea de Nord îl afişează de ceva timp, nu este pe placul Statelor Unite. În mod cert, situația va fi tranşată în scurt timp. Rămâne la latitudinea factorilor de decizie de la nivelul statelor cu rol decizional să acționeze cât mai eficient iar repercusiunile să fie cu un impact cât mai mic în ceea ce priveşte declanşarea unui conflict de proporții.

Bibliografie:

[1]. FRUNZETI, Teodor, **Globalizarea securității,** Editura Militară, Bucureşti, 2006.

[2]. MACIVER, Robert M., **The Nations and the United Nations**, Manhattan Publishing Company, NY, 1959.

[3]. MARCHIDAN, Ovidiu, **Tradiție, actualitate şi perspective în dezvoltarea ştiinței militare,** Bucureşti, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 2002.

[4]. MIRCEA, Virginia, *Deschiderea SUA față de "axa răului"*, Cadran politic Nr. 46.

[5]. NEAGOE, Visarion, Dinicu, Anca, *Curs Relatii internaționale – concepte, sisteme, determinari*, Editura Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu", Sibiu, 2006.

[6]. Ricoeur, Paul, *Istorie şi adevăr,* Editura Anastasia, Bucureşti, 1996.

[7]. Papp, Daniel, S., *Contemporany International Relations*, New York, Macmillan Publishing Company, 1991.

[8]. Kegley, Charles W. Jr., Wittkopf, Eugene R., *World Politics, Trend and Transformation, St. Martin's Press*, 1997.

[9]. www.atac-online.ro.

[10]. www.europafm.ro.

[11]. www.telegrafonline.ro.

[12]. www.bbc.co.uk;.

[13]. www.gandul.info.ro.

[14]. www.cadranpolitic.ro.

FENOMENUL MIGRAȚIEI ÎN ROMÂNIA

Dr. Virgil ARDELEAN*

The migration phenomenon has always existed, fluctuating by the historic context, the economic, political, social and demographic disparities between the Central and East European countries and the EU Member States, the interdependencies between the origin and receiving countries and the European integration process evolutions. In the European Union, an integrated and inclusive approach of the migration issue is necessary. But a common policy on migration rests an ambitious objective.

In Romania, the number of ilegal imigrants encresed since Romania joined EU, especialy the imigrants from Turkey, China, India, Pakistan and countries from South America.

Also, migration should be seen as a process who should be managed and not as a problem that needs to be deald with.

Migrația umană este dependentă de cauze economice, politice, sociale, care influențează deplasarea în masă a cetățenilor din țările de origine către cele de destinație, această mişcare fiind orientată în general de la Est către Vest.

Uniunea Europeană este cea mai importantă dintre toate structurile regionale ale lumii, nu numai din perspectiva volumului activităților economice agregate aici, ci şi a voinței tot mai multor state europene de a adera la această structură.

În Uniunea Europeană, deşi libera circulație a persoanelor este recunoscută ca un drept fundamental, perspectiva extinderii spre est a generat în vechile State Membre o serie de temeri legate de migrația forței de muncă.

În România, creşterea numărului migranților străini ilegali determină o mărire a valorilor demografice ale țării, care are efecte negative asupra nivelului de trai al cetățenilor români. În opinia mea, aceasta ar putea reprezenta, sintetic, o creştere a numărului „consumatorilor" existenți în țara noastră, în condițiile în care migranții ilegali nu contribuie la dezvoltarea statului şi, implicit, a nivelului de trai al fiecărui cetățean, spre exemplu prin neplata taxelor şi a impozitelor legale, ca urmare a statutului lor şi a activităților ilicite pe care le desfăşoară pe teritoriul țării.

Poziția migranților în cadrul societății care îi „adoptă" şi potențiala exploatare a acestora, prin posibilitatea oferirii unor medii de muncă nesigure sau nesănătoase, a unor salarii sub limita minimă, a unor condiții de muncă nesigure etc., care nu sunt acceptate de către cetățenii români, afectează, totodată, piața legală a forței de muncă din România, fapt ce conduce la reducerea ofertei de locuri de muncă, pentru proprii cetățeni, în favoarea celor care nu solicită anumite standarde ale muncii prestate şi pentru care se realizează cheltuieli minime, obținându-se profituri ilicite.

Lipsa capacității de dezvoltare a societăților comerciale înființate de unii cetățeni străini în calitate de migranți legali, precum şi dorința lor de a obține profituri mari într-un interval scurt de timp, conduc la înregistrarea unor alte acțiuni ilicite săvârşite de aceştia. Astfel, îşi fac apariția firme fantomă sau societăți care desfăşoară

* **Chestor general de poliție, directorul Direcției Generale Management Operațional din cadrul Ministerului Administrației şi Internelor**

activităţi de import - export fictive, ori cu mărfuri subevaluate, intrând în circuitul evaziunii fiscale şi afectând astfel economia naţională şi, implicit, dezvoltarea societăţii.

Diferenţele de limbă şi comportament dintre migranţii ilegali şi cetăţenii statului de reşedinţă pot conduce la apariţia unor conflicte sociale în comunităţile unde migranţii sunt în număr semnificativ, manifestarea resentimentelor în rândul cetăţenilor români faţă de străini luând forme agravate ce pot afecta siguranţa statului. Un alt aspect ce conduce la afectarea ordinii şi liniştii publice în ţara de reşedinţă îl reprezintă creşterea infracţionalităţii săvârşite de migranţii ilegali, pe baza inexistenţei sau insuficienţei resurselor financiare ale acestora. Astfel, dorinţa de a obţine sume de bani necesare unui trai decent îi determină pe migranţi să săvârşească acte ilegale pe teritoriul statului în care se află, pornind de la infracţiunile de drept comun – furturi tâlhării, omoruri la comandă etc. – şi terminând cu acţiunile specifice criminalităţii organizate transfrontaliere, şi anume trafic de droguri, trafic de autoturisme furate şi de armament, trafic de metale preţioase, contrabanda cu bunuri de larg consum, călăuzire peste frontieră etc.

În această situaţie apare şi riscul racolării migranţilor de către formaţiuni extremist-teroriste, fapt care, în conjunctura actuală, poate aduce atingeri grave siguranţei statului, a cetăţenilor şi chiar regiunii în care aceste formaţiuni activează.

Mulţi cetăţeni străini - în special turci, chinezi, albanezi, iranieni, sirieni, irakieni, egipteni etc. - şi-au manifestat şi continuă să-şi manifeste intenţia de a investi în România, creând în acest sens firme mici (capital investit şi număr de locuri de muncă limitate), cu specific în domeniul comerţului şi al prestărilor de servicii.

Stabilirea acestora în România conduce, pe de-o parte, la apariţia formei legale a migraţiei ilegale - reîntregirea familiei - respectată şi promovată de către stat, iar, pe de altă parte, determină amplificarea migraţiei ilegale a străinilor, combătută de către autorităţi, însă sprijinită de patronii şi angajaţii societăţilor comerciale în cauză, prin oferirea de locuri de muncă la negru pentru migranţii ilegali.

România, prin instituţiile abilitate, întreprinde măsuri ferme pentru combaterea imigraţiei ilegale şi pentru controlul acesteia la nivelul teritoriului său, inclusiv prin încurajarea legalizării migraţiei.

În prezent, teritoriul României cunoaşte şase zone în care se manifestă cu predilecţie fenomenul migrator. În fiecare dintre ele se constată pe lângă principiile general valabile de desfăşurare a acestor activităţi şi caracteristici particulare, determinate de specificul fiecărei zone, de mijloacele şi metodele folosite, de destinaţia şi scopul urmărit, respectiv ţara sursă, ţara ţintă, zona sau ţara de tranzit.

Astfel, cercetările efectuate în domeniu au evidenţiat că frontierele României sunt penetrate de cetăţeni străini după 1990 urmărind diverse scopuri.

1. *Zona de Est* - frontiera cu Republica Moldova, caracterizată prin tendinţele de trecere ilegală a frontierei în România, îndeosebi de către cetăţeni de origine afro-asiatică (Somalia, India, Irak, Pakistan, Sierra Leone, Sudan, Afganistan, Bangladesh, China etc.) călăuziţi de membri ai unor organizaţii criminale din fostele state din Comunitatea Statelor Independente (ruşi, ucraineni, moldoveni). Ruta practicată este de regulă prin Asia centrală/Africa - Rusia/Ucraina - Republica Moldova - frontiera de est a României.

Pentru a nu risca înapoierea în țările de origine, migranții sunt „învățați" de călăuze ca, în momentul depistării lor de către autorități, să solicite azil în România. Aceasta reprezintă o măsură, intermediară pentru majoritatea celor care intenționează, de fapt, să ajungă în Occident.

Ca urmare a măsurilor întreprinse de Poliția de Frontieră Română, migrația ilegală din această zonă a scăzut considerabil comparativ cu perioada 1999-2000.

2. *Zona de Vest* - frontiera cu Ungaria se identifică prin tendințele actuale de trecere ilegală a frontierei îndeosebi de către cetățenii de origine afro-asiatică, intrați prin estul, sudul şi nordul țării, dar şi de către cetățeni români dornici să ajungă ilegal în Occident. Cu toate că se acționează la nivelul întregii frontiere, comparativ cu anii precedenți, migrația a scăzut cu aproximativ 45%. O dată cu ridicarea obligativității vizei de intrare în spațiul Schengen, numărul cetățenilor români care încearcă să acționeze ilegal a scăzut considerabil.

3. *Zona Sudică* - frontiera cu Bulgaria este folosită pentru intrarea ilegală în România a unor persoane de origine afro-asiatică (irakieni, afgani, iranieni, pakistanezi, etc.) sau kurdă, inclusiv cei care au solicitat azil pe teritoriul bulgar şi care urmăresc tranzitarea țării noastre către un stat din vestul Europei. Ruta posibilă practicată de către cetățenii străini este prin Asia Centrală - Siria - Turcia - Bulgaria - frontiera de sud a României. Personalul abilitat acționează la nivelul întregii frontiere, înregistrându-se o creştere a acestui fenomen, comparativ cu anii precedenți.

4. *Zona de Nord* - frontiera cu Ucraina este practicată pentru trecerea ilegală a frontierei în România, de către cetățeni de origine afro-asiatică, existenți în număr mare pe teritoriul Ucrainei, cât şi de către persoane din spațiul ex-sovietic.

Ruta practicată este de regulă Ucraina (Kiev) - frontiera de nord a României – Ungaria.

5. *Zona de Sud-Vest* - frontiera cu Serbia şi Muntenegru caracterizată prin faptul că filierele care acționează au ca scop atât tranzitarea imigranților străini prin spațiul ex-iugoslav către Germania, Spania şi Italia, cât şi „traficul de carne vie" cu tinere provenite din spațiul ex-sovietic şi autohton.

6. *Zona Aeroportuară* constituită din aeroporturile deschise în trafic internațional este folosită pentru încercarea de intrare ilegală a cetățenilor proveniți din țări cu tendință de migrare (kurzi, chinezi, irakieni). Pentru acțiunile ilegale se folosesc vize Schengen falsificate (prin modificări chimice şi mecanice), paşapoarte falsificate prin înlocuirea fotografiei, a unor file ori uzitarea paşaportului altei persoane (în special cei cu interdicție de intrare intr-o anumită țară), precum şi unele rute adiacente care includ tranzitul printr-un aeroport din vestul Europei.

Metodele şi mijloacele folosite de migranți s-au concretizat de regulă prin uzul de documente/vize false, ori falsificate; ascunderea în mijloacele de transport (trenuri de persoane sau de marfă, nave maritime, TIR-uri); varientarea punctelor de control pentru trecerea frontierei şi trecerea frontierei prin alte locuri decât cele permise şi nu în ultimul rând utilizarea de documente false ori neconforme cu realitatea la misiunile diplomatice române din străinătate, în vederea obținerii vizei de intrare în România.

Dacă în anii trecuți rețelele de migrație acționau, în special, la frontiera cu Republica Moldova şi Ucraina, migranții folosind ruta Federația Rusă (Moscova) - Ucraina - Moldova - România, începând din anul 2003 se constată că ruta folosită a

fost schimbată, cetățenii străini proveniți din țări cu tendință de migrare respectiv irakieni, afgani, indieni etc. încercând să ajungă în Occident pe traseele Afganistan - Iran - Irak - Siria - Turcia - Bulgaria - România sau Afganistan - Iran - Irak - Turcia - Bulgaria - Serbia - Croația.

Se constată anumite particularități ale fenomenului migraționist la granițele României, generate de modalitatea mascată de migrație ilegală practicată de către cetățenii turci de origine kurdă care s-a accentuat, în sensul că, după intrarea legală în România, ocazie cu care declară scopul turistic al călătoriei, încearcă, prin intermediari - cetățeni români şi turci - ieşirea ilegală din țară, în special pe la frontiera cu Serbia.

Principalele state de unde, provin persoanele care au acționat ilegal la nivelul frontierelor române atât pe sensul de intrare, cât şi pe cel de ieşire sunt: India, Irak, Somalia, China, Pakistan, Turcia, Columbia etc.

Solicitanții de azil din România sunt depistați, în continuare, în tentativa de trecere ilegală a frontierei, la granița cu Serbia şi Ungaria, însă a scăzut simțitor numărul persoanelor care încearcă intrarea ilegală şi, ulterior, solicită statutul de refugiat. În prezent, aceste persoane intră legal în România şi ulterior solicită azil.

A doua ramură a fenomenului migraționist - emigrarea ilegală - a înregistrat, în ultima perioadă de timp, un regres la frontierele României. Astfel, putem spune că, o dată cu ridicarea obligativității vizei de intrare în spațiul Schengen, s-a constatat o scădere semnificativă a numărului celor care au încălcat regimul juridic al frontierei de stat, prin ieşirea sau intrarea ilegală în/din țară, fapt ce demonstrează că cetățenii români au optat pentru calea legală de a călători în străinătate.

Pentru contracararea fenomenului migraționist şi a traficului de carne vie, Poliția de Frontieră Română, în strânsă colaborare cu celelalte instituții cu atribuții în domeniu, a întreprins măsuri ferme, cuantificate prin intensificarea supravegherii şi controlului trecerii frontierei de stat, crearea de echipe mobile care se deplasează în funcție de direcțiile de acțiune ale elementelor infractoare; elaborarea cadrului legislativ adecvat situației infracționale actuale în concordanță cu directivele acquis-ului comunitar, precum şi intensificarea cooperării în plan intern - cu celelalte structuri din cadrul Ministerului Internelor şi Reformei Administrative şi cu instituțiile naționale cu atribuții în asigurarea siguranței statului şi combaterea infracționalității transfrontaliere - precum şi în plan internațional - cu autoritățile similare din statele vecine şi din cele membre ale Uniunii Europene. În acest sens, au fost create puncte de contact la frontierele României (Giurgiu, Oradea şi Galați) prin intermediul cărora se realizează schimburi operative de date şi informații în domeniu.

Totodată, s-au realizat structuri organizatorice viabile, la nivelul standardelor europene, prin crearea unor direcții zonale, la nivelul fiecărei frontiere şi la Marea Neagră. Capacitatea instituțională organizatorică este dublată prin procesul de profesionalizare a personalului poliției de frontieră, prin specializarea acestuia pe principalele domenii de infracționalitate şi asigurarea unei dotări performante la nivelul standardelor internaționale şi al necesităților.

Pentru contracararea emigrării ilegale a cetățenilor români în Occident, care prin comportamentul lor aduc atingere imaginii României în străinătate, Poliția de

Frontieră Română a întreprins măsuri ferme diversificate, în toate zonele de competență, în colaborare cu toate celelalte structuri cu atribuții în domeniu din țară şi din spațiul Schëngen.

Pentru atingerea scopului real - ajungerea în Occident pentru a munci la negru, ori pentru a săvârşi acte ilegale (prostituție, cerşetorie etc.), românii interesați sunt ajutați de diverşi „binevoitori", respectiv: *firme de transport sau de turism din România* care, din dorința de a obține profituri mari în termen foarte scurt, au împrumutat pasagerii cu sumele necesare prezentării la frontieră, *cetățeni străini* - în special din Austria, Olanda, Germania, Italia, Spania etc. - care racolează români doritori să ajungă în spațiul Schëngen, pentru munca la negru, prostituție etc. şi, ulterior, încearcă să îi transporte cu microbuzele personale în străinătate, sub paravanul „turismului între prieteni" sau care trimit invitații persoanelor care doresc să ajungă în străinătate. De asemenea firmele *de transport străine*(din Ungaria, fosta Jugoslavie, Spania etc.), preiau pasagerii din Budapesta sau Belgrad pentru a-i transporta ilegal mai departe în state din spațiul Schëngen în baza unui contract cu firme româneşti de transport sau turism. La ieşirea din România persoanele sunt „învățate" să declare că se deplasează în „interes personal" în țara vecină. În bagajele persoanelor transportate au fost descoperite asigurări medicale pentru spațiul Schëngen. Totodată, *tour-operatori români şi străini*, cunoscând faptul că nu au documentele în regulă deoarece nu respectă legislația specifică internă şi internațională, scot din România mijloacele de transport goale, sub diverse pretexte şi ulterior, preiau persoanele de pe teritoriul statului vecin. Acestea din urma ies legal din România, motivând că se deplasează în țara vecină la „cumpărături" sau în vizită la rude, fiind preluate apoi de mijloacele de transport care au ieşit din țară fără pasageri.

O altă măsură realizată de autoritățile române în anul 2006 a fost finalizarea interconectării tuturor misiunilor diplomatice şi oficiilor consulare ale României la Sistemul Visa-on line însumând 115 ambasade şi consulate, fapt ce va eficientiza procesul de acordare a vizelor pentru cetățenii statelor cu potențial migrator ridicat.

În ceea ce priveşte domeniul azilului se impune o distincție clară între solicitanții de azil, respectiv persoane care au obținut o formă de protecție (statut de refugiat, protecție subsidiară sau, după caz protecție temporară) şi alte categorii de migranți.

Cea mai simplă diferențiere constă în aceea că în timp ce solicitantul de azil, respectiv persoana care a primit o formă de protecție *au fost forțate să* îşi părăsească țările de origine întrucât viața sau libertatea le erau amenințate, în cazul migranților aceştia *aleg***,** din diverse motive, să părăsească țările lor de origine şi să se stabilească temporar sau definitiv pe teritoriul unui alt stat, pentru motive ce pot fi de natură economică, socială, culturală, familială, etc.

Pornind de la aceste premise, prin documentele internaționale la care şi România este parte, s-a stabilit obligația statelor de a asigura în mod neîngrădit accesul la procedura de azil şi respectarea principiului nereturnării care constă în interzicerea măsurilor de returnare, expulzare, extrădare etc. a unui solicitant de azil sau a unei persoane care a primit o formă de protecție, precum şi acordarea unei asistențe corespunzătoare pentru aceste categorii de persoane pe parcursul procedurii

de azil şi după aceasta în cazul celor care primesc o formă de protecţie.

În acest context România a adoptat măsuri pentru armonizarea documentelor ce alcătuiesc acquis-ul în domeniul azilului şi vizează racordarea la politica comună europeană în domeniu prin stabilirea unor standarde minime obligatorii pentru acordarea unei forme de protecţie *(Directiva Consiliului 2004/83/EC din 29 aprilie 2004 privind minimele standarde pentru calificare şi statutul cetăţenilor ţărilor terţe sau apatrizilor ca refugiaţi sau ca persoane aflate în nevoie de protecţie internaţională şi conţinutul protecţiei acordate).*

De asemenea s-au stabilit standarde minime pentru primirea şi asistenţa solicitanţilor de azil conform *Directivei Consiliului 2003/9/EC din 27 ianuarie 2003 privind standardele minime pentru primirea solicitanţilor de azil, standardele* minime privind procedurile de azil în baza *Directivei Consiliului 2005/85/EC din 1 Decembrie 2005 privind standardele minime pentru procedurile de acordare şi retragere a unei forme de protecţie.*

Printr-o serie de regulamente ale Consiliului European prin care s-a urmărit descurajarea celor care formulează cereri de azil pe teritoriul mai multor state europene, urmărindu-se prin aceasta ca o persoană să aibă dreptul la o singură procedură de azil (Dublin/Eurodac), dar şi stabilirea unor mecanisme de împărţire a responsabilităţii şi a „poverii", astfel încât statul responsabil de intrarea în spaţiul european a unui solicitant să poarte responsabilitatea şi pentru procedură şi pentru returnarea acestuia în cazul respingerii cererii.

Toate aceste măsuri au pornit pe de o parte de la necesitatea combaterii unui fenomen de migraţie secundară a solicitanţilor de azil, cunoscut sub numele de „shoping asylum". Acest fenomen constă în faptul ca o persoană înainte de a finaliza o procedură de azil într-un stat european, pleca în alt stat european pentru a începe o nouă procedură şi aşa mai departe. În unele cazuri există persoane care derulează până la 8 proceduri, ceea ce le permite o şedere şi o asistenţă materială gratuită în Europa de peste 10 ani.

Analizând acest fenomen s-a constatat că în unele cazuri această mişcare secundară a solicitanţilor de azil este justificată de diferenţele de standard existente de la un stat membru la altul, diferenţe de proceduri, nivel de asistenţă, existenţa unor comunităţi naţionale, posibilităţi de integrare etc.

Având în vedere cele prezentate mai sus la nivel naţional, autorităţile române au urmărit armonizarea cadrului legislativ naţional cu prevederile acquis-ului, măsură realizată integral în momentul de faţă, dar în acelaşi timp, au căutat să identifice aspectele negative, deficitare ale modului în care alte state europene au gestionat problematica migraţiei, astfel încât să evite apariţia unor astfel de probleme în ţara noastră.

De multe ori, azilul a fost considerat o piedică în procesul de combatere a migraţiei ilegale, un motiv de frustrare pentru autorităţile cu competenţe în controlul frontierelor sau al legalităţii şederii străinilor pe teritoriu, întrucât, prin cererile de azil formulate cei prinşi în astfel de situaţii, împiedicau măsurile de returnare sau îndepărtare de pe teritoriu. Astfel de aprecieri nu sunt reale, iar azilul nu trebuie privit ca un instrument de favorizare a migranţilor ilegali, ci ca o parte a legislaţiei naţionale şi internaţionale ce trebuie respectată în ansamblul măsurilor luate pentru

combaterea migraţiei ilegale, măsuri la care Oficiul Român pentru Imigrări contribuie în mod substanţial.

Astfel, legislaţia din domeniul azilului a fost modificată succesiv începând din 1996, pentru a fi în concordanţă cu prevederile acquis-ului comunitar care a suferit numeroase modificări.

Adoptarea actelor normative în domeniul azilului a permis crearea unui cadru legislativ, deplin armonizat cu documentele ce alcătuiesc Acquis-ul Uniunii Europene în materie, fapt subliniat de misiunea Experţilor Uniunii Europene, cu ocazia evaluării îndeplinirii sarcinilor rezultate din Documentul de Poziţie, din cap. 24 Justiţie şi Afaceri Interne pe problematica Azilului.

În vederea eficientizării managementului imigraţiei pe teritoriul naţional, în deplină concordanţă cu politicile Uniunii Europene, s-a apreciat ca fiind necesară adoptarea unei noi strategii naţionale în domeniu, care să reprezinte poziţia României faţă de acest proces, ce are impact atât la nivelul ţării cât şi internaţional.

Astfel, prin Strategia Naţională privind Imigraţia pentru perioada 2007-2010 se subliniază faptul *că migraţia nu trebuie privită ca un aspect negativ.* Aceasta poate contribui semnificativ la schimbul cultural, dezvoltarea economică şi progresul societăţii româneşti, aşa cum poate aduce beneficii ţărilor de origine şi familiilor migranţilor. De aceea, *migraţia trebuie privită ca un proces care trebuie gestionat şi nu ca pe o problemă care trebuie rezolvată.*

În acest sens, obiectivul principal al autorităţilor române este de a *maximiza efectele pozitive şi de a limita efectele negative ale imigraţiei* pentru ţara noastră şi, implicit, pentru cetăţenii români.

În paralel şi societatea românească va trebui să se pregătească pentru noua situaţie, sens în care conştientizarea fenomenului imigraţiei - a riscurilor şi beneficiilor acestuia - se va realiza printr-o mediatizare şi educare continuă a populaţiei. Cetăţenii României, în calitate de contribuabili la bugetul de stat, trebuie să fie primii informaţi respectându-se astfel transparenţa procesului decizional. Strategia României în domeniul imigraţiei stabileşte liniile de acţiune ale Guvernului pentru perioada imediat următoare aderării ţării noastre la Uniunea Europeană în ceea ce priveşte imigraţia controlată, prevenirea şi combaterea imigraţiei ilegale, azilul, integrarea socială a străinilor şi corelarea tuturor acestor aspecte cu fenomenul emigraţiei cetăţenilor români.

În perioada 2007 - 2010, o atenţie deosebită va fi acordată optimizării cadrului legal şi procedural în vederea exercitării dreptului la liberă circulaţie şi rezidenţă pe teritoriul naţional al cetăţenilor Uniunii Europene şi a membrilor de familie ai acestora, precum şi facilitării admisiei terţilor în scop de muncă, în conformitate cu politica în domeniu, pentru desfăşurarea activităţilor comerciale şi pentru studii, inclusiv prin asigurarea exercitării dreptului acestora de reîntregire a familiei.

În contextul transformării treptate a României într-o ţară de destinaţie pentru migranţi, Guvernul vizează diminuarea ponderii factorului ilegal în cadrul fenomenului migraţionist prin prevenirea imigrării acelor categorii de persoane care nu satisfac condiţiile impuse de lege, precum şi combaterea şederii ilegale, muncii la negru şi a traficului de migranţi. În realizarea obiectivelor propuse, România se va alinia politicilor Uniunii Europene în domeniu şi va manifesta solidaritate şi o

împărţire corectă a responsabilităţilor cu statele membre, inclusiv în ceea ce priveşte implicaţiile financiare rezultate din aplicarea acţiunilor comune.

Măsurile vizează în fapt informarea eficientă a potenţialilor imigranţi asupra modalităţilor legale de admisie şi măsurilor luate de statul român pentru combaterea imigraţiei ilegale; intensificarea cooperării autorităţilor române pentru combaterea migraţiei ilegale şi a muncii la negru; intensificarea măsurilor de îndepărtare a străinilor care au intrat ilegal pe teritoriul României sau care au intrat legal dar ulterior şederea lor a devenit ilegală; pregătirea măsurilor specifice procesului de aderare a României la Spaţiul Schëngen; intensificarea cooperării autorităţilor române cu instituţii similare din statele membre ale Uniunii Europene precum şi cu cele din ţările de origine sau tranzit.

Pentru gestionarea eficientă a fenomenului migraţionist în România, apreciem că este necesară implementarea prevederilor Strategiei Naţionale privind Imigraţia pentru perioada 2007 - 2010, precum şi a planurilor anuale de acţiune în acest domeniu, astfel încât să se asigure o maximizare a efectelor pozitive şi o minimalizare a celor negative în beneficiul statului şi al propriilor cetăţeni.

De asemenea, periodic, autorităţile competente în domeniu trebuie să realizeze analize privind impactul migraţiei asupra statului român, *urmărind protecţia propriilor cetăţeni, în special, în ceea ce priveşte angajarea în mod prioritar a acestora în muncă,* precum şi evoluţia fenomenelor migratorii regionale, la nivelul Uniunii Europene, în ansamblu şi chiar la nivel mondial, documente care să stea la baza întreprinderii unor măsuri coerente pentru prevenirea şi controlul imigraţiei pe plan intern.

Bibliografie:

[1]. *Legea nr. 15/1995 privind statutul şi regimul refugiaţilor în România*, publicată în Monitorul Oficial nr. 169/05.04.1996.

[2]. *Legea nr. 151/1998 privind dezvoltarea regională în România*, publicată în Monitorul Oficial nr. 265/16.07.1998.

[3]. *Legea nr. 122/2006 privind azilul în România*, publicată în Monitorul Oficial nr. 428/18.05.2006.

[4]. *Ordonanţa de Urgenţă a Guvernului nr. 194/2002 privind regimul străinilor în România,* publicată în Monitorul Oficial nr. 201/08.03.2004.

[5]. *Hotărârea Guvernului nr. 1251/2006*, publicată în Monitorul Oficial nr. 428/18.05.2006 pentru aprobarea Normelor Metodologice de aplicare a Legii nr. 122/2006.

[6]. Raportul Ministerului Internelor şi Reformei Administrative pe anul 2006.

[7]. Raport de activitate al Inspectoratului General al Poliţiei de Frontieră în anul 2007.

[8]. *National migration and development policy in România*, Bucharest, 2006

[9]. **Fenomenul migrationist în România.** Institutul European din România, 2006.

[10]. **Raport asupra crimei organizate**, Europol, 2003.

[11]. Raport de evaluare a activităţii Inspectoratului General al Poliţiei Române pe anul 2003.

[12]. CONSTANTIN Luminița, Valentina VASILE, **Fenomenul migraționist din perspectiva aderării României la Uniunea Europeană**, 2004.
[13]. CONSTANTIN, Luminița, **Resursele umane în România. Mobilitate teritorială,** 2002.
[14]. DUMITRU Sandu, **Premise pentru o teorie a fluxului de migrație**, Ed. Viitorul social, 1982.
[15]. DUMITRU Sandu, **Migrația circulatorie ca strategie de viață**, 2000.
[16]. DUMITRU Preda, **Impactul preaderării asupra circulației forței de muncă în România. Procese şi tendințe contradictorii**, Colecția Biblioteca Economică, Seria Probleme Economice Psychological Notebook, vol.4, February, 2003
[17]. EŞANU Gabi, **Amenințări neconvenționale actuale**, Ed. Detectiv, 2005.
[18]. SIME Aurel, EŞANU Gabi, **Migrație şi globalizare**, Ed. Detectiv, 2005.
[19]. ŞUȚĂ Nicolae, Integrarea economică Europeană, colecția Temper, Editura Economică, Bucureşti, 1999
[20]. ZAMFIR Elena, PREDA Marian, **Diagnoza problemelor sociale comunitare.** Studii de caz, 2000.
[21]. http://infoeuropa.ro
[22]. http://europa.eu.int.
[23]. http://www.migrationinformation.org.

GRUPURI INFRACȚIONALE. CIRCUITUL BANILOR ÎN ECONOMIA SUBTERANĂ

Dr. George-Marius ȚICAL[*]
Dr. Virgil ARDELEAN[**]

The article deals with the concept of underground economy and presents the attempts of states to hold under control the process of money laundering. It also approaches and studies the circuit of black money followed in order to become clean money;

Partea ascunsă a economiei

Concomitent cu evoluția societății umane are loc şi o evoluție a economiei fiecărei şări şi a economiei mondiale, dar şi o creştere a fenomenului infracțional ce ține de acest domeniu. Totodată, se estompează granița între legalitate şi ilegalitate în afaceri. Băncile şi concernele sunt controlate deseori de crima internațională care profită de desființarea constrângerilor legale pentru economie. Oricât de drastice ar fi legile împotriva spălării banilor, penetrarea sectoarelor legale de către investitorii criminali nu poate fi stopată. Actualmente, criminalitatea organizată cu caracter transfrontalier este considerată de experți drept branşă economică cu cea mai rapidă expansiune din lume, asigurând un profit anual de circa 500 miliarde de dolari.

Comerțul clandestin cu pietre prețioase şi țesături deosebite, braconajul, distileriile clandestine sunt activități rămase celebre până în zilele de astăzi; apoi comerțul complementar, traficul de frontieră cu bunuri de larg consum ce lipseau de pe piața organizată în sistemul socialist şi marile afaceri, precum traficul de armament, de ființe umane, droguri, tutun, alcool, cu particularitățile de rigoare, au însoțit economia subterană pe parcursul timpului, adaptându-se realității imediate din fiecare perioadă.

Toate aceste „domenii de activitate" şi multe altele sunt generatoare de bani murdari, bani ce reprezintă sume importante ce provin din activități ilegale, bani care nu pot fi justificați prin metode legale.

Locul de dezvoltare al acestor afaceri este în economia subterană care nu reprezintă altceva decât acele sectoare care scăpa supravegherii statului. Activitățile derulate pe ascuns se situează sub linia trasată de reglementările legale pentru domeniul respectiv. Această linie este însă subțire şi variabilă, în sensul că ceea ce azi este inclus în economia subternă poate fi peste o perioadă de timp o afacere legală. Un bun exemplu este cel al fabricilor clandestine de alcool ce funcționau în timpul

[*] **Profesor universitar, director adjunct, Colegiul Național de Afaceri Interne Academia de Poliție "Alexandru Ioan Cuza", Bucureşti**

[**] **Chestor general de poliție, directorul Direcției Generale Management Operațional din cadrul Ministerului Administrației şi Internelor**

prohibiției în SUA care după 1933 s-a transformat într-o activitate comună ce se desfăşoară în economia de suprafață.

Economia neînregistrată include următoarele trei tipuri de activități: latentă (ascunsă), neformală şi criminală (ilegală):

- *economia latentă* se caracterizează prin activități tolerate la nivel legislativ, dar care nu este reflectată oficial în registrele de evidență sau se tăinuiesc veniturile în scopul eschivării de la achitarea impozitelor ori de la alte obligațiuni;

- *economia neformală* este determinată ca incorporativă şi aparține economiei domestice, care se desfăşoară în temeiuri legale şi este orientată asupra producerii mărfurilor şi prestării de servicii;

- *activitatea economiei criminale este ilegală*, adică cuprinde acele genuri de servicii şi producere care sunt interzise în mod direct de legislația în vigoare. În prezent, către asemenea activități se referă traficul de droguri şi armament, traficul de arme şi de ființe umane, contrabanda, precum şi alte activități criminale sancționate în conformitate cu legislația penală în vigoare.

Economia subterană nu poate funcționa fără marile grupări criminale a căror organizare şi structură le oferă posibilitatea să desfăşoare toate aceste activități ilicite cu un grad de complexitate ridicat, eficient şi cu costuri cât mai reduse pentru a asigura un profit cât mai substanțial.

Ca o definiție, se poate spune că economia subterană reprezintă ansamblul activităților economice desfăşurate organizat, cu încălcarea normelor sociale şi ale legilor economice, având drept scop obținerea unor venituri ce nu pot fi controlate de stat.

Dacă existența economiei subterane reprezintă o certitudine, nu acelaşi lucru se poate spune şi despre prejudiciul/profitul pe care aceasta îl creează/înregistrează. O evaluare exactă a dimensiunii economiei subterane nu reprezintă un efort ce merită a fi întreprins, energiile statului trebuind canalizate către estomparea şi eradicarea acestui fenomen.

Lupta pentru spălarea banilor

Între instituțiile statului şi organizațiile criminale se duce o bătălie continuă pentru spălarea banilor. Dacă statul țintește spre combaterea şi prevenirea fenomenului, partea adversă urmăreşte dezvoltarea acestuia prin metode cât mai eficiente şi cu o aparența de legalitate cât mai apropiată de realitate.

Banii murdari nu reprezintă altceva decât banii ce provin din tranzacții criminale şi cei care, deşi câştigați legal, devin „murdari", deoarece deținătorii lor optează pentru practici precum evaziunea fiscală şi exportul ilegal de capital. Spălarea banilor are acelaşi scop pe care îl avea şi anii 1920 când Alphonse Capone folosea un lanț de curățătorii chimice pentru a da aparență legală sumelor de bani obținute din infracțiuni, şi anume de a scoate din circuitul subteran şi a aduce in economia de suprafață banii rezultați din activități ilegale.

O primă modalitate de reacție a statelor este adoptarea de acte normative, internaționale şi naționale care să ducă la o încercare de control asupra fenomenului de spălare a banilor. Exemple de astfel de acte sunt: Convenția Națiunilor Unite împotriva traficului ilicit de stupefiante şi substanțe psihotrope, adoptată la 20

decembrie 1988 la Viena; Convenţia Consiliului Europei cu privire la spălarea, urmărirea, reţinerea şi confiscarea produselor provenite din infracţiuni, deschisă spre semnare la 8 noiembrie 1990, la Strasbourg; Directiva Consiliului Comunităţii Europene cu privire la folosirea sistemului financiar în scopul spălării banilor nr. 91/308/EEC, adoptată la Luxemburg la 10 iunie 1991. Acestea prevăd măsuri cum ar fi: confiscarea bunurilor obţinute în urma unor infracţiuni, extrădarea autorilor infracţiunilor legate de traficul de stupefiante, asistenţă juridică acordată reciproc de către ţările implicate, intensificarea formelor de cooperare între state. Transpunerea prevederilor internaţionale în legislaţia naţională duce la adaptarea reglementărilor pentru specificul fiecărui stat în parte.

O altă modalitate de acţiunea este cea a înfiinţării de organizaţii şi grupuri de lucru. Grupul de acţiune financiară în domeniul spălării banilor (GAFI) este un organism interguvernamental ce dezvoltă şi promovează politici de combatere a spălării banilor şi actualmente este alcătuit din 26 ţări (ţări însemnate din punct de vedere financiar din Europa, America de Nord şi Asia) şi 2 organisme internaţionale; Grupul EGMOND (prima întâlnire a grupului în anul 1955 în palatul EGMOND – Aremberg din Bruxelles la care au participat 24 de state şi 8 organizaţii internaţionale); în prezent grupul numără 48 membri iar scopul său este cooperarea internaţională între agenţiile naţionale specializate în lupta internaţională împotriva spălării banilor între membrii grupului având loc schimburi de informaţii financiare legate de spălarea banilor, în baza unor memorandum-uri de înţelegere (bi sau multilaterale). În România funcţionează din 1999, Oficiului Naţional de Prevenire şi Combatere a Spălării Banilor ca organ de specialitate cu personalitate juridică, în subordinea Guvernului, şi în coordonarea Primului-ministru, prin Cancelaria Primului-ministru, cu sediul în municipiul Bucureşti, având ca obiect de activitate prevenirea şi combaterea spălării banilor şi a finanţării actelor de terorism, scop în care primeşte, analizează, prelucrează informaţii si sesizează, atunci când se constată existenţa unor indicii temeinice de spălare a banilor sau a unor operaţiuni suspecte de finanţarea actelor de terorism, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casaţie si Justiţie. O.N.P.C.S.B. este membru al Grupului Egmont din luna mai 2000.

Dincolo de toate aceste măsuri, infractorii găsesc mereu noi metode de da banilor o aparenţă legală pentru a-i putea folosi după bunul lor plac. O metodă un pic mai inedită este cea de simulare a unor activităţi editoriale, respectiv tipărirea unor cărţi într-un număr mic de exemplare şi înregistrarea unor tiraje de masă şi a unor preţuri mari. Astfel, aceste „best sellers-uri“ pot transforma o bună parte din banii murdari ai unor afacerişti veroşi, în bani curaţi şi parfumaţi, de un alb strălucitor. Desigur, totul se ascunde sub masca unor generoase sponsorizări. Acelaşi procedeu este folosit şi în producţia de filme.

De la murdar la curat

Aşadar, spălarea banilor presupune ansamblul de tehnici şi metode economice şi financiare prin care banii sau alte bunuri obţinute din activităţi ilicite, frauduloase, precum economia subterană sau corupţia, sunt desprinse de originea lor, pentru ca apoi să li se dea o aparentă provenienţă justificată legal şi economic,în scopul investirii lor în economia reală.

Indiferent de modalitatea aleasă, procesul de spălare a banilor are trei etape: plasarea, stratificarea, integrarea.

Plasamentul este acțiunea de debarasare materială de importante sume în numerar. Ca primă etapă a infracțiunii de spălare a banilor, plasarea reprezintă mişcarea inițială a banilor pe cale criminală, pentru a schimba forma sau locul acestora şi pentru a-i plasa în afara ariei de acoperire a autorităților de impunere a legii. Adică, plasarea reprezintă înlăturarea fizică a banilor gheață. Stadiul de plasare se poate realiza, în principal, prin următoarele tehnici: scoaterea sumelor băneşti din țară prin contrabandă, fie prin alte căi; depozitarea valutei în bănci, cazinouri, burse etc. în sume mai mici decât cele ce necesită raportare în instituții financiare; convertirea valutei în cecuri bancare sau alte instrumente negociabile în bănci sau în alte instituții financiare; depozitarea valutei în conturi bancare (conturi bancare unice sau multiple în cadrul uneia sau a mai multor instituții financiare); schimbarea bancnotelor de valoare mică în bancnote de valoare mai mare; transformarea banilor în mărfuri, metale prețioase etc.; utilizarea unor instituții care, prin natura lor, generează sume mari în numerar, precum ar fi barurile, cluburile de noapte, restaurantele, saloanele de coafură etc.

Cea mai răspândită tehnică de plasare este cea de creare a circuitului fictiv al mijloacelor la întreprinderile cu un volum mare de bani în numerar (de exemplu: parcurile taxi, pizzeriile, cafenelele, restaurantele, cinematografele şi barurile, tarabele de comercializare a produselor alimentare, inclusiv a florilor; punctele de schimb valutar, cazinourile şi firmele fictive).

Stratificarea (sau investirea) reprezintă o a doua etapă a spălării banilor în care banii circulă prin diferite întreprinderi, corporații şi instituții financiare, fizic, prin a fi depozitați sau prin transfer electronic. Etapa de stratificare urmăreşte mişcarea fizică a banilor la alte entități pentru a-i separa de sursa lor ilegală într-o încercare de a deghiza originea lor. La etapa de investire, banii sunt ascunşi şi deghizați în afara sursei lor ilegale şi departe de proprietari. Stratificarea poate implica următoarele tehnici: depozitarea numerarului (scos din țară prin contrabandă) la o bancă din străinătate; îmbinarea banilor proveniți din surse ilegale cu cei proveniți din surse legale; crearea unui cont fictiv în străinătate, pentru a primi fonduri şi a efectua plăți cu acele fonduri; transferarea electronică a banilor de pe un cont bancar național pe unul din străinătate; transferarea electronică a banilor de pe un cont bancar A pe un cont bancar B, apoi pe unul C etc.; mişcarea banilor de la întreprinderea A la întreprinderea B, apoi la întreprinderea C etc.; vânzarea diferitelor forme de instrumente financiare, precum ar fi cecuri bancare, ordine de plată etc. În cazul stratificării, de exemplu, veniturile din activitatea criminală sunt transportate în numerar, prin intermediul curierilor, şi se depun de către firme pe conturile financiare ale băncilor cu împuternicire de a achiziționa titluri de valoare. Banca procură aceste titluri nu din numele clientului, dar din numele său şi transferă venitul obținut din operațiunile cu titlurile de valoare pe contul din străinătate. Astfel, urmele mişcării banilor se pierd. Un număr considerabil de operațiuni se fac astfel prin intermediul companiilor off-shore. Adică, etapa de stratificare constă în săvârşirea diverselor operații ce au scopul de a împiedica organele de drept în descoperirea şi depistarea fondurilor ilegale.

Integrarea, etapa finală a procesului ce ține de spălarea banilor, etapă în care banii, reprezentând profitul din activitatea criminală, sunt acum folosiți în tranzacții financiare care par a avea un caracter legal. La această etapă se fac investiții în afaceri, se fac împrumuturi persoanelor fizice, se achiziționează active, astfel încât toate tranzacțiile efectuate par a fi legale. Printre tehnicile de operare a integrării se enumeră: formarea unei întreprinderi străine (în Elveția, Panama, insulele Cayman) şi deschiderea unui cont bancar pentru această întreprindere, ca mai târziu banii să fie mutați din acest cont sub formă de împrumut, plăți, conform unor scrisori de credit, onorarii de consultanță, salarii, comisioane etc.; depozitarea banilor în numerar într-un cont bancar, atribuind acestora aparența mijloacelor provenite din vânzări; plata salariilor, comisioanelor sau onorariilor unei întreprinderi sau ale unei persoane fizice, efectuată de către companii sau întreprinderi care au primit bani ce au fost stratificați prin intermediul unor companii străine sau naționale; primirea banilor de la un cazino sau loterie pentru a face ca fondurile să pară a fi câştiguri legale de pe urma jocurilor de noroc.

Cei trei paşi se constituie de obicei în faze separate şi distincte însă ei pot fi realizați simultan sau se pot suprapune

În circuitul banilor într-o organizație criminală, pentru a se asigura reuşita spălării banilor mecanismul trebuie să respecte anumite reguli:

Cel mai eficient mecanism de spălare a banilor este cel care imita modelele si comportamentele tranzacțiilor legitime. Cu cât asemănarea cu acestea este mai mare, cu atât riscul descoperirii mecanismului de spălare a banilor este mai mic.

Cu cât activitățile ilegale sunt mai bine integrate in economia legala, cu atât este mai redusa separarea lor instituționala si funcționala si mai dificil de depistat spălarea banilor.

Cu cât este mai scăzut raportul dintre fluxurile ilegale fata de cele legale printr-o instituție economica, cu atât mai dificila va fi detectarea spălării banilor.

Cu cât este mai mare proporția "serviciilor" fata de bunuri fizice din orice economie, cu atât mai uşor pot fi desfăşurate operațiunile de spălare a banilor in acea economie.

Cu cât structura economica de producție si distribuție a bunurilor si serviciilor non-financiare este dominata mai mult de firme mici si persoane independente, cu atât este mai dificila separarea tranzacțiilor legale de cele ilegale.

Cu cât sunt mai mari facilitățile de utilizare a cecurilor, cărților de credit si a altor instrumente de efectuare a tranzacțiilor financiare ilegale, cu atât mai dificilă este detectarea spălării banilor.

Cu cât este mai mic gradul de reglementare financiara a tranzacțiilor legitime, cu atât este mai dificilă urmărirea şi neutralizarea circulației banilor murdari.

Cu cât este mai scăzut raportul dintre venitul câştigat legal şi cel ilegal, care intră într-o economie dată, cu atât mai grea va fi separarea banilor legali de cei iliciți.

Cu cât este mai mare progresul în domeniul serviciilor financiare, cu cât se dezvoltă capacitatea instituțiilor financiare multifuncționale şi cu cât este mai redusa separarea instituțională a activităților financiare, cu atât mai dificilă devine detectarea spălării banilor.

Cu cât se înrăutăţeşte contradicţia curentă dintre operarea globală şi reglementarea naţională a pieţelor financiare, cu atât este mai dificilă detectarea spălării banilor.

Concluzii

Grupările criminale găsesc căi de a se elibera de constrângerile impuse de normele legale cu o inventivitate uimitoare. Legiuitorul nu trebuie sa facă altceva decât să taie din rădăcini posibilitatea banilor de a circula cu ajutorul grupurilor infracţionale prin diverse straturi ale economiei, fie ea subterana sau de suprafaţă. O prevedere care in opinia mea ar fi extrem de eficace este inspirată din normele juridice franceze care prevăd confiscarea oricărui bun a cărui proveniență nu poate fi justificată de titular. Este extrem de important ca în primă fază să se indisponibilizeze bunul/banii/documentele şi apoi să se poată trece la investigaţii complexe, ştiindu-se că obiectele şi banii nu vor putea fi ascunse de către făptuitori.

Bibliografie:

[1]. Convenţia Naţiunilor Unite împotriva traficului ilicit de stupefiante şi substanţe psihotrope.

[2]. Convenţia Consiliului Europei cu privire la spălarea, urmărirea, reţinerea şi confiscarea produselor provenite din infracţiuni.

[3]. Directiva Consiliului Comunităţii Europene cu privire la folosirea sistemului financiar în scopul spălării banilor nr. 91/308/EEC.

[4]. *Raportul ONU privind starea mondială a crimei organizate,* Sinteze documentare, nr.3/1999, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1999.

[5]. Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea si sancţionarea spălării banilor, precum şi pentru instituirea unor măsuri de prevenire şi combatere a finanţării actelor de terorism.

[6]. POPA, Ştefan, CUCU, Adrian, **Economia subterană şi spălarea banilor,** Editura Expert, Bucureşti, 2000.

[7]. MELINESCU, Ioan, TALIANU, Irina, **Investigaţiile financiare în domeniul spălării banilor,** C.N. Imprimeria Naţională, Bucureşti, 2004.

[8]. Giuseppe Lombardo, Massimo Nardo, **Manual de instruire privind combaterea spălării banilor şi a finanţării terorismului,** C.N. Imprimeria Naţională.

[9]. BIRLE Vasile, **Frauda fiscală,** Teora, Bucureşti, 2005.

[10]. SIMON, Carl P.; WITTE, Ann D., **Beating the system: the underground economy,** Boston, Auburn House, 1982.

[11]. MUTU Maria, **Spălarea banilor – aspecte juridico-penale,** Teză de doctor în drept, Chişinău, 2005.

[12]. DAVID Mihail, **Economia subterană şi spălarea banilor – studiu criminologic,** Teză de doctor în drept, Chişinău, 2007.

[13]. DUCA, Emil. *Economia subterana, ultima provocare a tranziţiei*. In: Business magazin, nr. 8, noiembrie 2004.

[14]. Ziarul Monitorul de Neamţ, ediţia din 10 mai 2006.

[15]. Ziarul Adevarul, ediţia nr. 69 din 10 august 2008.

INDEX DE AUTORI

ANCUȚ, Isabela, 143, 148
APOSTOL, Claudio Edmond, 153
ARDELEAN, Virgil, 397, 406
ATANASIU, Mirela, 129
BARBĂSURĂ, Alexandru, 179
BĂDESCU, Stelian Valentin, 86
BĂLĂCEANU, Ion, 9
BĂLTARU, Pavel, 111
BUCUR, Vasile, 189, 199
CĂRJAN, Anca-Andreea, 353, 365
CHIREA, Constantin I., 206
CHIREA, Marian C., 206
CIOBOTARU, Ticuşor, 216
CSERI, Georgiana, 227
DAMŞA, Aurel, 230, 237
DENEANU, Emil, 250
DINU, Mihai-Ştefan, 78
DINULESCU, Rodica, 256
DRĂGAN, Patricia T., 268
ENE, Roland-Dorian, 297
FECHETE, Mircea, 313, 320
FLORESCU, Gabriela, 329
FLORESCU, Valentin, 329
GAVRIL, Mihai, 15, 24
GHIȚULEASA, Liviu Gabriel, 353, 365
GÎRLEANU, Ciprian George, 338, 345
IGNAT, Ciprian, 377, 385
MAIER, Cristina Laura, 111
METEA, Ileana-Gentilia, 118
NICOLAESCU, Gheorghe, 136
NIȚĂ, Cristian, 162
ORZEAȚĂ, Mihail, 34, 44
SARCINSCHI, Roxana, 277, 290
SITEANU, Eugen, 272
STĂNCILĂ, Lucian, 338, 345
ȚICAL, George Marius, 406
VĂDUVA, Gheorghe, 61

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I“

Redactare: CORINA VLADU
Tehnoredactare: MIRELA ATANASIU

Bun de tipar: 16.11.2009
Hârtie: A3 Format: A5
Coli de tipar: 25,75 Coli editură: 12,875

Lucrarea conține 412 pagini
Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I“

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ŞI SECURITATE
Şoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, Bucureşti
Telefon: (021) 319.56.49
Fax: (021) 319.55.93

B.0162/1696/2009 C 264/2009